ALEXANDRE DUMAS

GEMENELE

ALEXANDRE DUMAS

GEMENELE

CAPITOLUL I

Aghiotantul lui Charette

DACĂ ŢI SE ÎNTÂMPLĂ, DRAGĂ cititorule, să pleci din Nantes la Bourgneuf, după ce tai, ia Saint-Philbert, unghiul meridional al lacului Grandlieu, te vezi ajuns, într-un ceas sau două – după cum mergi, pe jos ori cu trăsura – la primii copaci din pădurea Machecoul.

În stânga drumului, într-un pâlc mare de arbori, care pare să ţină de pădure, vei zări vârfurile ascuţite a două turnuleţe şi acoperişul cenuşiu al unui mic castel pierdut în mijlocul frunzişului. Zidurile crăpate ale acestui conac de mic nobil de ţară, ferestrele sparte, acoperişul înroşit de irişi sălbatici, îi dau o înfăţişare atât de sărmană – în ciuda pretenţiilor sale feudale şi a celor două turnuleţe care-l flanchează – încât cei care-l văd de pe drum n-ar avea nimic de râvnit la el în afară de frumoasa privelişte a copacilor seculari din pădurea Machecoul. În 1831, acest mic castel era proprietatea unui gentilom bătrân numit marchizul de Souday, şi castelul se numea de Souday, după numele proprietarului său. După ce am făcut cunoştinţă cu castelul, să facem cunoştinţă şi cu proprietarul.

Marchizul de Souday era unicul reprezentant şi ultimul moştenitor al unei vechi şi ilustre familii din Bretania; căci lacul Grand-Lieu, pădurea din Machecoul, oraşul Bourgneuf, situate în această parte a Franţei – astăzi cuprinse în departamentul Loarei inferioare – făceau parte din provincia Bretania înainte ca Franţa să fi fost împărţită în departamente. Familia marchizului de Souday alcătuise odinioară unul din acei arbori feudali, cu ramuri imense, a căror umbră se întindea peste întreaga provincie; dar strămoşii marchizului, dornici să se urce cu demnitate în

caleştile regelui, îi retezaseră, încetul cu încetul, ramurile, în aşa fel încât în 1789 abia mai puteau împiedica trunchiul putred să nu fie prăvălit de mâna vreunui portărel. Când sună ceasul Bastiliei, când vechea casă regală se prăbuşi, prevestind şi prăbuşirea regalităţii, marchizul de Souday, acum moştenitor, dacă nu al unor bunuri – nu mai rămăseseră altele decât micul conac despre care am vorbit – cel puţin al numelui ilustru al tatălui său, era primul paj al alteţii sale regale, contele de Provence. La şaisprezece ani, atât avea pe atunci marchizul, evenimentele ţi se par lipsite de importanţă; şi apoi, la Curtea epicureană, voltairiană şi constituţională a palatului Luxembourg, unde egoismul se afla la loc de cinste, nu era greu să devii profund nepăsător. În calitatea sa de paj, domnul de Souday fu trimis în piaţa Grève ca să pândească momentul în care călăul avea să-l sugrume pe Fauras, moarte ce avea să redea alteţii sale regale liniştea o clipă tulburată. Marchizul îşi îndeplini curajos sarcina, după care se reîntoarse în goană la palatul Luxembourg, strigând:

— Monseniore, s-a făcut!

Şi monseniorul, cu vocea sa calmă şi melodioasă, spusese:

— La masă, domnilor!

Şi începuse să înfulece zdravăn, fără să aibă pe conştiinţă viaţa acelui brav gentilom, spânzurat ca un coate-goale, pentru liniştea alteţii sale.

Urmară apoi zilele Revoluţiei, retragerea lui Necker, moartea lui Mirabeau. În ziua de 22 februarie 1791, o mare mulţime înconjurase palatul Luxembourg. Circulau diverse zvonuri. Se zicea să fratele regelui voise să fugă şi să se alăture emigranţilor care se adunau pe Rin. Dar acesta se arătă în balcon şi făcu solemnul legământ de a nu-l părăsi pe rege. Şi într-adevăr, în 21 iunie o tuli împreună cu regele, desigur, numai ca să-şi ţină legământul că nu-l va părăsi. Îl părăsi totuşi şi spre binele său; căci în vreme ce el trecea liniştit graniţa, împreună cu tovarăşul său de

călătorie, marchizul d’Avaray, Ludovic al XVI-lea era arestat la Varennes. Pajul nostru ţinea prea mult la reputaţia lui de tânăr în pas cu moda, ca să rămână în Franţa. Emigră deci, la rându-i, şi cum nimeni nu dădu atenţie unui paj de optsprezece ani, sosi fără niciun incident la Koblenz, unde se înscrise în rândurile companiilor de muşchetari care se formau acolo sub ordinele marchizului de Montmorin. În primele lupte se bătu alături de cei trei Condé. La Thionville fu rănit, apoi, după multe deziluzii, o încercă pe cea mai crâncenă dintre toate: desfiinţarea corpurilor de emigranţi, măsură care le răpea acestora şi ultima lor resursă de trai. E adevărat că soldaţii luptau împotriva Franţei şi că acea pâine era frământată de mâna străinului. Marchizul de Souday îşi întoarse atunci privirea spre Bretania şi Vandeea, unde luptele ţineau de doi ani. Se angajă din nou în armată dar, la scurtă vreme după asta, republicanii îi înfrânseră pe legitimişti iar Charette, conducătorul lor şi şeful lui Souday, fu ucis.

CAPITOLUL II

Recunoştinţa regilor

MARCHIZUL DE SOUDAY AJUNSE la malul Loarei şi găsi un pescar gata să-l ducă până la istmul Saint-Gildas. Acolo, găsi o fregată engleză care-l luă la bordul ei. După două sau trei zile, fregata se întâlni cu o corabie de comerţ cu trei catarge, care se pregătea să intre în Marea Mânecii. Era o navă olandeză. Marchizul de Souday ceru să treacă la bordul ei. Corabia olandeză cu trei catarge îl depuse pe marchiz la Rotterdam. Din Rotterdam, acesta ajunse la Blankenburg, un orăşel în ducatul de Brunswich pe care Ludovic al XVIII-lea îl alesese ca reşedinţă. Marchizul trebuia să îndeplinească ultimile rugăminţi ale lui Charette, pe care-l văzuse murind sub ochii lui. Ludovic al XVIII-lea era la masă; ora mesei era întotdeauna solemnă pentru el. Fostul paj trebui să aştepte ca majestatea sa să-şi isprăvească masa. Fu deci primit după masă. Povesti evenimentele pe care le văzuse desfăşurându-se sub ochii săi şi mai ales ultima catastrofă – moartea lui Charette – cu o asemenea elocinţă, încât majestatea sa, deşi nu era prea sensibil, fu adânc impresionat şi-l opri:

— Destul, destul, marchize! Da, cavalerul de Charette a fost un slujitor curajos, recunoaştem asta.

Şi-i făcu un semn să se retragă. Mesagerul se supuse; dar, retrăgându-se, îl auzi pe rege spunând pe un ton de reproş:

— Şi imbecilul ăsta de Souday care vine să-mi istorisească astfel de lucruri după-masă! O să-mi tulbure digestia!

Marchizul era susceptibil; socoti că nu merita, după ce-şi riscase viaţa timp de şase luni, să fie făcut imbecil chiar de cel pentru care şi-o pusese în primejdie. Mai avea în buzunar o sută de ludovici; chiar în aceeaşi seară părăsi Blankenburgul, spunându-şi: „Dacă aş fi ştiut că voi fi primit astfel, nu m-aş mai fi ostenit atâta ca să vin!” Ajunse din nou în Olanda, şi din Olanda trecu în Anglia. Acolo începu o nouă fază a vieţii marchizului de Souday. Era unul din acei oameni care sunt puternici ori slabi, întreprinzători sau nevolnici, după mediul în care-i aruncă întâmplarea. Acest om n-a ştiut să înfrunte lipsa de activitate: a căutat pretutindeni şi cu orice preţ plăcerea, ca să-şi umple golul ce se crease în viaţa lui.

Or, cum acele plăceri pe care i le oferea exilul erau mult prea neînsemnate, încetul cu încetul marchizul îşi pierdu acea eleganţă a gentilomului pe care haina de ţăran, purtată mai bine de două luni, nu i-o răpise şi, odată cu acea eleganţă, pierdu şi distincţia gusturilor; se mulţumi cu bere englezească în loc de şampanie şi se amuză cu fetele înzorzonate cu panglici din Grasvenor şi Haymarket, el care avusese de-a face, în primele sale amoruri, numai cu ducese. În curând, uşurinţa lui şi nevoile aspre ale vieţii îl duseră la legături care-i terfeliră reputaţia; acceptă ceea ce nu mai putea plăti; îşi făcu prieteni din tovarăşii de desfrâu dintr-o clasă inferioară lui; până la urmă, emigranţii îi întoarseră spatele şi, odată pornit pe panta pierzaniei, cu cât se făcea mai mult gol în jurul lui, cu atât se înfunda mai tare pe drumul pe care apucase.

Trecuseră doi ani de când ducea această existenţă, când întâmplarea făcu să întâlnească, într-o tavernă din Cite, el fiind unul dintre oaspeţii ei cei mai asidui, o tânără lucrătoare pe care una din acele fiinţe hidoase ce mişună prin Londra o smulsese din mansarda ei, pregătindu-se s-o arunce în braţele desfrâului. În ciuda transformărilor aduse de soarta nefastă, biata fată întrezări totuşi, în persoana decăzută a marchizului, o rămăşiţă de mărinimie.

Se aruncă plângând la picioarele lui, rugându-l s-o salveze de viaţa ticăloasă care i se pregătea şi pentru care nu era făcută. Tânăra era frumoasă; marchizul îi propuse să-l urmeze. Tânăra i se aruncă de gât şi făgădui să-i dea toată iubirea, să-i consacre tot devotamentul ei.

Fără să aibă nici cea mai mică intenţie de a face o faptă bună, marchizul salvă totuşi de la corupţie candoarea Evei. Căci nefericita copilă se numea Eva. Fata sărmană şi cinstită îşi ţinu cuvântul: marchizul fu prima şi ultima ei dragoste. Întâlnirea fusese fericită pentru amândoi: marchizul începuse să se plictisească de luptele de cocoşi, de aburii acri ai berei, de gâlcevile cu poliţaii şi de noroacele întâmplătoare; dragostea acestei tinere îl linişti: posedarea acestei copile albe ca o lebădă, emblema Marei Britanii, satisfăcea amorul propriu al domnului marchiz de Souday. Începu, încet, încet să se schimbe şi, fără să mai revină la obiceiurile unui bărbat de rangul său, cel puţin trăi ca un om cinstit. Se refugie, cu Eva, într-o mansardă din Picadilly. Tânăra fată ştia să coasă; găsi de lucru la o lenjereasă, iar marchizul începu să dea lecţii de scrimă.

Şi totuşi această dragoste, ca toate lucrurile pieritoare, cu timpul se toci. În ziua în care marchizul de Souday băgă de seamă că dragostea lui pentru Eva nu mai era decât un foc stins sau pe cale de a se stinge, în ziua în care sărutările tinerei nu-i mai putură redeştepta patima de odinioară, marchizul încercă să se distreze în afara căminului. Dar obişnuinţa fiind mai puternică decât orice, nu găsi în el puterea să rupă o legătură care ţinea de câţiva ani. Acest petrecăreţ, ai cărui strămoşi avuseseră, timp de trei veacuri, drept de viaţă şi de moarte în comitatul lor, acest ex-brigand, aghiotant al brigandului Charette, duse astfel, timp de doisprezece ani, existenţa tristă, precară, bolnăvicioasă a unui funcţionar modest, apoi a unui meseriaş şi mai modest. Cerul lăsase să treacă multă vreme fără să binecuvânteze această căsătorie nelegitimă; dar, în sfârşit, rugăminţile înălţate de Eva timp de doisprezece ani,

fură împlinite. Biata femeie rămase însărcinată şi născu două gemene. Din nenorocire, nu avu parte decât câteva ceasuri de bucuriile maternităţii pe care o dorise atâta; febra laptelui o răpuse. Dragostea ei pentru marchizul de Souday era tot atât de vie şi tot atât de profundă după cei doisprezece ani ca şi în primele zile ale legăturii lor; totuşi, oricât de mare i-ar fi fost iubirea, nu putea să ignore frivolitatea şi egoismul iubitului ei; aşa că muri împărţită între durerea de a-şi lua pentru totdeauna rămas bun de la acest om atât de iubit şi groaza de a vedea viitorul celor două copile ale sale încredinţat mâinilor sale uşuratice.

Această pierdere produse asupra marchizului impresii pe care le reproducem în mod minuţios, pentru că ele par să dea măsura firii acestui personaj sortit să joace un rol de seamă în povestirea de faţă. Începu prin a-şi plânge serios şi sincer tovarăşa de viaţă; căci nu putea să nu-i regrete calităţile şi să nu recunoască fericirea pe care i-o dăruise. Apoi, această primă durere odată molcomită, încercă ceva din bucuria şcolarului care se simte eliberat de obligaţiile sale. Într-o zi sau alta, numele, rangul, stirpea sa puteau impune ruptura acelei legături: marchizului i-ar fi fost totuşi greu să ducă la bun sfârşit o astfel de sarcină. Acum, când totul se rezolvase de la sine, era satisfăcut. Dar această satisfacţie fu scurtă; dragostea Evei, care-l dădăcea ca pe un copil, începu să-i lipsească, îi era din ce în ce mai greu să se descurce singur; mansarda, în clipa în care vocea pură şi proaspătă a englezoaicei nu mai fu acolo s-o însufleţească, redeveni ceea ce era în realitate – o magherniţă groaznică; în clipa în care nu mai găsi, pe pernă, pletele mătăsoase ale prietenei sale, răspândite în valuri bălaie şi înmiresmate, patul nu mai fu pentru el decât un instrument de tortură; unde mai afla el mângâierile, atenţiile, tandreţea cu care-l înconjurase Eva timp de doisprezece ani? Ajuns la această stare de spirit, marchizul înţelese, că toate căutările lui erau zadarnice; drept urmare, începu s-o plângă straşnic pe iubita lui şi, când

trebui să se despartă şi de cele două fetiţe, pe care le dădu la o doică în Yorkshire, avu, în durerea lui, nişte izbucniri de tandreţe care-o mişcară grozav pe ţăranca ce le luase. Când fu astfel despărţit de tot ceea ce-l lega de trecut, marchizul de Souday se simţi doborât de povara izolării sale; deveni sumbru şi taciturn; dezgustul de viaţă puse stăpânire pe el, şi cum evlavia nu era cea mai solidă virtute a sa, ar fi sfârşit, după toate probabilităţile, prin a sări în Tamisa, dacă schimbarea din 1814 n-ar fi sosit tocmai la ţanc ca să-l smulgă din gândurile lui întunecate. Reîntors în patria pe care nu mai nădăjduia s-o revadă, marchizul de Souday veni, cum era şi firesc, să-i ceară lui Ludovic al XVIII-lea – căruia nu-i ceruse nimic în tot timpul exilului – răsplata pentru sângele pe care-l vărsase pentru el; dar prinţii nu caută adesea decât un pretext ca să se arate ingraţi şi, Ludovic al XVIII-lea avea trei faţă de fostul său paj. Primul, era modul intempestiv în care acesta venise să-i anunţe majestăţii sale moartea lui Charette, veste care-i tulburase într-adevăr regala digestie; al doilea, era plecarea sa neaşteptată din Blankenburg, care dăduse loc la comentarii şi mai deplasate decât însăşi plecarea; în sfârşit, al treilea pretext – şi cel mai grav – era neseriozitatea purtării sale în timpul emigraţiei. Aduse elogii curajului şi devotamentului fostului său paj; dar îi dădu de înţeles că, ţinând seama de viaţa destrăbălată pe care o dusese acolo, nu putea avea pretenţia de a îndeplini o slujbă publică. Regele nu mai era stăpân absolut, trebuia – pretextă el – să ţină seama de opinia publică; după o domnie plină de imoralitate, avea de gând, vezi Doamne, să instaureze o eră nouă. Îi arătă marchizului cât de mult i-ar fi plăcut să-l vadă sacrificându-şi veleităţile şi ambiţiile pe altarul nevoilor de moment ale ţării. Pe scurt, îl determină să se mulţumească cu crucea Sfântul Ludovic, corespunzătoare gradului său de şef de escadron, şi-l sfătui să se retragă pe moşia Souday, singura epavă pe care bietul emigrant o mai pescuise din imensa avere a strămoşilor săi.

Partea nostimă e că aceste decepţii nu-l împiedicară pe marchizul de Souday să-şi părăsească din nou castelul când Napoleon se întoarse din insula Elba. Dar Napoleon căzu a doua oară, şi marchizul de Souday se întoarse din nou în ţară, în suita prinţilor legitimi. Dar, de data asta, mai bine inspirat ca în 1814, se mulţumi să ceară Restauraţiei un simplu post de locotenent în echipa regală de vânat lupi din arondismentul Machecoul, post care, nefiind plătit, îi fu acordat cu toată graba. Lipsit în tot timpul tinereţii sale de o plăcere care, în familia sa, era o pasiune, marchizul de Souday începu să se dedea cu furie vânătorii.

Trăia de acum, de doi ani, în micul său castel, bătând zi şi noapte pădurile, cu cei şase câini ai săi, singurul echipaj pe care i-l îngăduia modestul său venit, vizitându-şi vecinii exact atât cât trebuia ca să nu treacă drept un urs şi gândindu-se cât mai puţin posibil la gloria trecută când, într-o dimineaţă, tocmai când pleca să exploreze partea de nord a pădurii din Machecoul, se încrucişă pe drum cu o ţărancă ce ţinea în fiecare braţ câte un copil de vreo trei, patru ani. Marchizul de Souday o recunoscu pe ţărancă şi recunoscând-o, roşi. Era doica din Yorkshire, căreia de vreo treizeci şi şase sau treizeci şi şapte de luni uitase să-i mai plătească întreţinerea celor doi copii.

Brava femeie se dusese la Londra unde, informându-se cât mai discret, aflase adresa marchizului. Drumul i-l plătise ambasadorul Franţei, care nu se îndoia câtuşi de puţin că marchizului de Souday îi va face mare plăcere să-şi revadă fetiţele. Partea frumoasă e că nu se înşelase. Fetiţele i-o reamintiră atât de bine pe biata Eva, încât marchizul avu un moment de emoţie; le îmbrăţişă cu o dragoste care nu era simulată, dădu englezoaicei puşca să i-o ţină, le luă pe cele două copile în braţe şi intră astfel în castel spre uluirea bucătăresei nanteze, singura lui slugă, care-i copleşi cu întrebări privind ciudata descoperire pe care tocmai o făcuse. Acest interogatoriu îl sperie pe marchiz. N-avea decât treizeci şi nouă de ani şi se gândea, în mod vag, să se

însoare, socotind că era de datoria lui să nu lase să piară o familie atât de ilustră ca a sa. De altfel, nu s-ar fi supărat deloc să lase în seama unei femei toate grijile casei, care-i erau odioase. Dar realizarea acestui proiect devenea dificilă dacă cele două fetiţe rămâneau sub acoperişul său.

O plăti cu largheţe pe englezoaică şi-o determină să plece chiar a doua zi. Peste noapte luă o hotărâre care i se păru grozavă. Care era acea hotărâre? Asta vom vedea în capitolul următor.

CAPITOLUL III

Două gemene

MARCHIZUL DE SOUDAY SE AŞEZĂ în pat repetându-şi vechea axiomă: „Noaptea e un sfetnic bun”. Apoi, cu această nădejde, adormi. Dormind, avu un vis. Visase vechile războaie din Vandeea, pe Charette al cărui aghiotant fusese şi mai ales pe acel brav fiu al unui arendaş al tatălui său care fusese aghiotantul lui? Îl visase pe Jean Oullier, la care nu se mai gândise niciodată şi pe care nu-l mai revăzuse din ziua în care Charette murind, se despărţiseră în pădurea de la Chabotière. Atât cât îşi putea aduce aminte marchizul, Jean Oullier, înainte de a se alătura armatei lui Charette, locuise în satul Chevrolière, aproape de lacul Grand-Lieu. Marchizul de Souday trimise călare un om din Machecoul care-i făcea de obicei comisioanele şi, încredinţându-i o scrisoare, îl pofti să se ducă la Chevrolière şi să se informeze dacă un anume Jean Oullier mai trăia şi mai locuia încă acolo. Dacă mai trăia şi mai locuia acolo, omul din Machecoul trebuia să-i înmâneze scrisoarea şi, dacă era posibil, să-l aducă cu el. Dacă locuia prin împrejurimi, mesagerul trebuia să dea de el acolo unde se afla. Dacă era prea departe ca să poată ajunge la el, trebuia să se informeze asupra localităţii unde locuia. Dacă era mort, trebuia să se întoarcă şi să spună că era mort.

Jean Oullier nu era nici mort, nu se afla nici într-un ţinut îndepărtat, nu era nici măcar în împrejurimile satului Chevrolière. Jean Oullier se afla chiar în Chevrolière. În aceeaşi seară fu la castelul de Souday. Marchizul îl primi cu o bucurie vădită. Toată ziua îl frământase gândul că Jean Oullier plecase sau murise. Trebuie să mărturisim că plecarea sau moartea acestuia îl frământa nu atâta pentru

Jean Oullier cât pentru el însuşi. Am prevenit cititorii că marchizul de Souday era cam egoist. Primul lucru pe care-l făcu fu să-l ia pe Jean Oullier deoparte şi să-i mărturisească situaţia şi încurcăturile care rezultau pentru el din această situaţie. Jean Oullier, ai cărui copii muriseră, nu pricepea prea bine cum un părinte poate să se despartă de bunăvoie de copiii săi. Acceptă totuşi propunerea pe care i-o făcu marchizul de Souday de a-i creşte copilele până când vor ajunge la vârsta la care vor putea merge la pension. Va căuta, la Chevrolière, sau prin împrejurimi, vreo femeie de treabă care să le ţină loc de mamă – dacă totuşi cineva poate ţine loc de mamă la nişte orfane. Căci dacă cele două gemene ar fi fost urâte şi dezagreabile, Jean Oullier ar fi acceptat; dar ele erau atât de drăgălaşe, atât de încântătoare şi de graţioase, surâsul lor era atât de îmbietor, încât omul acela de treabă le iubi de îndată cum numai astfel de oameni ştiu să iubească. Rămase deci hotărât ca Jean Oullier să ducă a doua zi fetiţele. Din nenorocire, tot timpul – care se scursese de la plecarea doicii şi până la sosirea lui Jean Oullier – plouase. Marchizul, obligat să stea în casă începu să se plictisească. Plictisindu-se, îşi chemă fetiţele şi începu să se joace cu ele; apoi, aşezând-o pe una călare pe spate şi pe cealaltă pe grumaz se târî, ca Henric al IV-lea, în patru labe, în jurul camerei. Numai că el îşi rafinase distracţiile pe care Henric al IV-lea i le oferea progeniturii sale: imită din gură, rând pe rând, sunetul cornului şi lătratul unei haite de câini. Această vânătoare, în interior, îl amuzase enorm pe marchizul de Souday. Pe de altă parte, nici fetiţele nu râseseră niciodată atâta. În plus, prinseseră gust de tandreţe, manifestată prin toate soiurile de răsfăţuri, de care tatăl lor făcuse atâta risipă timp de câteva ceasuri, încercând, după toate probabilităţile, să mai atenueze ceva din mustrările pe care i le făcea propria-i conştiinţă în legătură cu această despărţire atât de zorită după o absenţă atât de lungă. Cele două fetiţe îi arătară deci

marchizului un ataşament nemaipomenit şi o recunoştinţă periculoasă pentru proiectele sale. Dimineaţă, când brişca fu trasă în faţa peronului de la castel, fetiţele pricepând că vor fi duse de acolo, începură să scoată nişte ţipete desperate. Marchizul de Souday îşi folosi toată elocinţa ca să le convingă să se urce în trăsură, spunându-le că acolo unde se vor duce vor avea parte de mai multe dulciuri şi distracţii decât dacă vor rămâne alături de el; dar cu cât vorbea mai mult, cu atât Mary plângea mai tare şi cu atât Bertha bătea mai amarnic din picioare, agăţându-se de el. Nerăbdarea începu să pună stăpânire pe marchiz; văzând că nu izbutea cu vorba bună, tocmai se pregătea să se folosească de forţă, când, ridicând ochii, întâlni privirea lui Jean Oullier. Două lacrimi mari se rostogoleau pe obrajii arşi de soare ai ţăranului, pierzându-se în barba deasă şi roşie care-i încadra faţa. Acele lacrimi erau totodată o rugăminte pentru marchiz şi un reproş pentru tată. Domnul de Souday făcu semn lui Jean Oullier să deshame calul şi, în timp ce Bertha, care înţelesese acest semn, începu să ţopăie pe peron, el îi spuse arendaşului la ureche:

— Veţi pleca mâine.

Dar, a doua zi, cum se făcuse vreme frumoasă, marchizul voi să profite de prezenţa lui Jean Oullier şi să-l ia cu el la vânătoare. În consecinţă, îl pofti în odaia lui ca să-l ajute să-şi îmbrace costumul de vânătoare. Ţăranul fu izbit de cumplita dezordine care domnea în acea odăiţă, iar pentru marchiz fu un prilej de a-şi isprăvi confidenţele intime, plângându-se de bucătăreasă, care, deşi pricepută în faţa plitei, era de o delăsare groaznică în orice alte treburi gospodăreşti şi mai ales în ceea ce privea hainele marchizului. Acestuia din urmă îi trebuiră mai bine de zece minute până să găsească o vestă care să nu fie văduvită de toţi nasturii şi un pantalon care să se afle într-o stare cât de cât decentă.

Seara, când se înapoie în camera lui, marchizul de Souday îl găsi pe Jean Oullier, stând într-un colţ, cu

picioarele încrucişate sub el, aşa cum stau turcii ori croitorii. Bravul om avea în faţă un munte de haine şi ţinea în mână un pantalon vechi de catifea în care îşi înfigea, cu furie, acul.

— Ce dracu’ faci acolo? îl întrebă marchizul.

— Iarna e frig în ţinutul ăsta de câmpie, mai ales când bate vântul dinspre mare; şi, ajuns la mine acasă, o să-mi îngheţe picioarele doar gândindu-mă cum poate ajunge crivăţul la ale dumneavoastră prin asemenea spărturi! răspunse Jean Oullier arătându-i stăpânului său o despicătură, care mergea de la genunchi până la centură, în pantalonul pe care-l dregea.

— Ah! Eşti deci şi croitor? îl întrebă marchizul.

— Vai! răspunse Jean Oullier, când trăieşti singur de mai bine de douăzeci de ani, înveţi din toate câte puţin. De altfel, când ai fost soldat, te pricepi la orice.

— Bun! Şi eu n-am fost? întrebă marchizul.

— Nu. Dumneavoastră aţi fost ofiţer, ceea ce nu e acelaşi lucru.

Marchizul de Souday îl privi cu admiraţie, apoi se culcă, adormi şi sforăi, fără ca asta să-l deranjeze câtuşi de puţin pe bătrânul ţăran. În toiul nopţii, marchizul se sculă. Jean Oullier continua să lucreze. Muntele de haine nu scăzuse prea mult.

— N-ai să isprăveşti, chiar dac-ai să trudeşti până la ziuă, bietul meu Jean! îi spuse marchizul.

— Vai! De asta mă tem şi eu!

— Atunci culcă-te, camarade; n-ai să pleci decât după ce vei face puţină ordine în toată harababura asta, iar mâine vom merge din nou la vânătoare.

CAPITOLUL IV

Cum, venind pentru un ceas la marchizul de Sounday, Jean Ouilier încă ar mai fi acolo, dacă marchizul şi el n-ar fi murit de zece ani

DIMINEAŢA, ÎNAINTE DE A PLECA la vânătoare, marchizul de Souday avu ideea să-şi sărute copilele. Urcă, prin urmare, în odaia lor şi fu foarte mirat să-l găsească pe Jean Oullier care i-o luase înainte şi care le spăla pe cele două fetiţe cu conştiinciozitatea şi cu îndemânarea celei mai destoinice guvernante. Bietul om, amintindu-şi de copiii săi pierduţi, părea să găsească în această ocupaţie o deplină satisfacţie. Admiraţia marchizului se schimbă în respect. Timp de opt zile lucrurile se succedară fără întrerupere, unele mai frumoase şi mai rodnice decât altele. Timp de opt zile, rând pe rând, administrator şi croitor, Jean Oullier trudi fără răgaz la reîntinerirea hainelor stăpânului său; şi mai găsea şi vreme să pună la punct casa de sus şi până jos. Marchizul de Souday, departe de a voi acum să-i grăbească plecarea, se gândea cu spaimă că avea să se despartă de un slujitor atât de preţios. Gândurile care-l năpădeau – şi asta se întâmpla mai ales în zilele ploioase, când vremea urâtă îl împiedica să se consacre plăcerii sale deosebite, vânătoarea – aceste gânduri îl aruncau adesea pe marchiz în cele mai crude îndoieli. Ieşea din ele cum ies din astfel de situaţii toate temperamentele nehotărâte, caracterele slabe, toţi oamenii care nu ştiu să ia o hotărâre: trăind în provizorat. În 1831, Bertha şi Mary împliniseră şaptesprezece ani şi provizoratul încă mai dura. Orice s-ar fi putut crede, marchizul de Souday încă nu se hotărâse să-şi păstreze fetele lângă el. Lui Jean Oullier, care agăţase în cui cheia

casei sale din Chevrolière, nu-i trecuse prin minte, timp de paisprezece ani, s-o mai ia de acolo. Aşa cum am mai spus, le îndrăgise imediat pe Bertha şi pe Mary; această afecţiune, în inima lui văduvită de propriii săi copii, se schimbase prompt în dragoste şi, cu timpul, această dragoste devenise fanatică. După două luni de şedere la castel, Jean n-ar mai fi primit, cu inimă uşoară, porunca de a pleca şi respectul pe care i-l purta domnului de Souday nu l-ar fi împiedicat să-i spună verde în faţă ce credea el despre această plecare. Din fericire, marchizul nu avea obiceiul să facă niciun fel de confidenţe slujitorului său, aşa că Jean Oullier luă provizoratul drept un lucru definitiv şi crezu că marchizul privea prezenţa fiicelor sale în castel ca pe ceva firesc şi în acelaşi timp ca pe o datorie pentru el.

În momentul în care ieşim din aceste preliminarii, poate puţin cam lungi, Bertha şi Mary aveau deci şaptesprezece spre optsprezece ani. Stirpea curată a marchizului de Souday făcuse minuni amestecându-se cu sângele plin de sevă al plebeienei saxone: copilele Evei erau două tinere splendide, cu trăsături fine şi delicate, cu talia zveltă, cu o înfăţişare plină de nobleţe şi de distincţie. Semănau cum seamănă toţi gemenii: numai că Bertha era brună ca şi tatăl ei, iar Mary blondă ca maică-sa. Din nefericire, educaţia pe care o primiseră cele două fete era precară. Trăind zi de zi alături de tatăl lor, cu felul lui nepăsător de a fi şi cu ideile sale preconcepute de a se bucura de prezent şi de a nu se preocupa de viitor, era cu neputinţă ca lucrurile să stea altfel. Jean Oullier fusese singurul învăţător al copilelor Evei, după cum fusese şi singura lor guvernantă. Demnul ţăran le învăţase tot ceea ce ştia şi el adică, să citească, să scrie, să numere şi să se roage; apoi să alerge prin pădure, să escaladeze stâncile, să străbată tufişurile de rugi şi de mărăcini, toate astea fără oboseală, fără frică şi fără slăbiciune; să nimerească pasărea din zbor şi capra sălbatică în goana ei; în sfârşit, să călărească fără şa pe acei neîmblânziţi cai din Mellerault, la fel de sălbatici în preriile

sau în landele lor ca şi caii acelor *gauchos* din pampas. Marchizul de Souday văzuse toate astea fără să se simtă tentat să imprime o altă direcţie educaţiei fiicelor sale, fără să se întrebe câtuşi de puţin dacă celor două copile le plăceau aceste treburi de bărbat; demnul gentilom era cât se poate de fericit că are în ele nişte curajoase tovarăşe de vânătoare, că sunt respectuoase, vesele, că au o înclinare vădită către cinegetică, ceea ce sporea farmecul partidelor sale de vânătoare.

Când Bertha şi Mary împliniră paisprezece ani, când începură să-şi însoţească tatăl în expediţiile sale vânătoreşti, jocurile copilăreşti, care le umpluseră odinioară timpul liber, îşi pierdură pentru ele farmecul. Atunci, ca să nu se plictisească, marchizul de Souday le învăţă să joace *whist.* La rândul lor, copilele îşi completară, cum putuseră mai bine educaţia: jucându-se de-a v-aţi ascunselea prin castel descoperiră o cameră care, după toate probabilităţile, nu mai fusese deschisă de peste treizeci de ani. Era biblioteca. Acolo, fetele găsiră aproape o mie de volume. Fiecare îşi alese cărţile conform firii sale. Sentimentala şi blânda Mary preferase romanele; tulbulenta şi pozitiva Bertha, istoria. Din aceste lecturi truncheate rezultase pentru cele două tinere noţiuni destul de false despre viaţa adevărată şi despre obiceiurile şi exigenţele unei lumi pe care ele n-o văzuseră niciodată, de care abia dacă auziseră vorbindu-se. Din această educaţie rezultară nişte deprinderi care le crea celor două fete o foarte proastă reputaţie în întreg ţinutul. Marchizul de Souday era înconjurat de nişte boiernaşi care-i invidiau grozav numele ilustru şi care abia aşteptau ocazia să-l trateze cu acelaşi dispreţ pe care strămoşii marchizului li-l arătaseră probabil strămoşilor lor; văzându-l deci că ţine în casa lui considerând drept fiice, roadele unei legături nelegitime, începură să trâmbiţeze cam ce fel de viaţă dusese la Londra; i se exagerară greşelile; făcură din biata Eva, pe care numai miracolul providenţei o mai păstrase

pură, o femeie de stradă şi încet, încet, nobilii de ţară din Beauvoir, din Saint-Léger, Bourgneuf, Saint-Philbert şi Grand-Lieu îi întoarseră marchizului spatele, sub pretextul că înjoseşte nobilimea. În curând nu numai bărbaţii dezaprobară purtarea actuală a marchizului şi-i calomniară conduita din trecut: frumuseţea celor două surori asmuţi împotriva lor toate mamele şi toate fetele, pe o distanţă de zece leghe în jur, şi acest fapt deveni cu mult mai grav. Dacă Bertha şi Mary ar fi fost urâte, inima acelor doamne caritabile şi a acelor pioase domnişoare ar fi fost în mod firesc înclinată spre indulgenţă creştinească şi poate că i-ar fi iertat afurisitului de castelan paternitatea necuviincioasă; dar nu puteau să ierte faptul că cele două fete erau pline de distincţie, de nobleţe şi de farmec.

Aceste calităţi nu meritau deci nici îngăduinţă nici milă. Din departamentul Loarei inferioare, clevetirile şi răutăţile se întinseră şi în departamentele Vandeea, Main şi Loara. Fără marea care mărgineşte Loara inferioară cu siguranţă că această bârfă odioasă ar fi făcut tot atâta drum către vest pe cât făcuse către sud şi est. Burghezi şi gentilomi, orăşeni şi ţărani toţi se amestecară în povestea asta. Tineri, care abia dacă le zăriseră pe Marv şi pe Bertha, vorbeau despre fetele marchizului de Souday cu un surâs plin de îngâmfare. Văduvele bătrâne se închinau când li se rostea numele; guvernantele îi ameninţau cu ele pe copii când aceştia nu erau cuminţi. Pe scurt, se spuseră atâtea despre Bertha şi Mary, încât oricât de curată le-ar fi fost viaţa şi oricât de nevinovate faptele, ele deveniră prilej de râs în întreg ţinutul. Prin valeţii de la castele, prin breslaşii care se apropiau de burghezi, prin oamenii pe care cele două fete îi ajutau, această ură se infiltră în mase, care născociră pe seama bietelor copile cele mai năstruşnice poveşti; şi nu exista tăietor de lemne, meşter de saboţi din Machecoul sau cultivator de cereale din Saint-Philbert sau din Aigrefeuille care să nu se socoată dezonorat dacă şi-ar fi ridicat pălăria ca să le salute.

În sfârşit, mahalaua dădu celor două fete o poreclă primită cu satisfacţie şi de cercurile de sus: lupoaicele[1] din Machecoul.

CAPITOLUL V
Vizuina lupanilor

MARCHIZUL DE SOUDAY RĂMASE total indiferent la aceste manifestări de blam public. Când observă că nu i se mai întorceau vizitele pe care, din când în când, se credea obligat să le facă vecinilor săi, îşi frecă bucuros mâinile, socotindu-se scăpat de corvezile care-i erau odioase şi pe care nu le îndeplinea niciodată decât silit fie de fiicele sale, fie de Jean Oullier. Îi ajunseră şi lui la ureche, de ici de colo, unele dintre calomniile care circulau pe seama Berthei şi a lui Mary; dar era atât de fericit între fiicele şi câinii lui, încât nu catadicsi să acorde nici cea mai mică atenţie acelor vorbe absurde; aşa încât continua să-şi vâneze zilnic iepurii, să prindă câte un mistreţ şi să joace *whist* în fiecare seară cu cele două biete calomniate. Jean Oullier era însă departe de a fi atât de liniştit ca şi stăpânul său. Dragostea lui pentru cele două copile devenise fanatică: îşi petrecea viaţa privindu-le şi când stăteau surâzătoare, în salonul castelului, şi când, aplecate pe coama cailor galopau alături de el, cu chipul însufleţit, cu pletele fluturând în vânt. Văzându-le atât de mândru alcătuite şi în acelaşi timp atât de bune şi de tandre faţă de tatăl lor şi de el, inima îi tresărea de orgoliu, de mândrie şi de fericire. Le privea ca şi cum ar fi contribuit şi el cu ceva la înflorirea lor şi se întreba cum de nu le cădea toată lumea la picioare.

Într-o frumoasă dimineaţă de septembrie, marchizul de Souday, fiicele sale, Jean Oullier şi haita sa de câini vânau în pădurea din Machecoul. Era o zi aşteptată cu nerăbdare de marchiz care, de aproape trei luni, se pregătea să pună mâna pe bârlogul unor pui de lup, bârlog descoperit de

Jean Oullier. Începuseră prin a urmări unul din pui, de mărimea unui căţelandru, când lupoaica le tăie drumul tocmai în toiul unei discuţii aprinse dintre marchiz şi Jean Oullier. La vederea fiarei, haita de câini scoase un lătrat puternic şi, plină de ardoare, se năpusti pe urmele ei. Chemări, strigăte desperate, lovituri de bici, nimic n-o putu reţine, nimic n-o putu opri. Jean Oullier îşi luă picioarele la spinare gonind după câini; marchizul şi fiicele sale îşi mânară în galop caii după lupoaică; dar câinii nu mai aveau acum de-a face cu un lupan timid şi şovăielnic, ci cu un animal îndrăzneţ, puternic, întreprinzător, care alerga plin de siguranţă, străbătând nepăsător văi, stânci şi torente, şi asta fără spaimă, fără precipitare, ţinând câinii la distanţă, dominându-i cu puterea privirilor sale piezişe şi mai ales cu mârâitul lui fioros, care nu prevestea nimic bun. Lupoaica, străbătând trei sferturi din pădure, ieşi la loc deschis, în câmpie, ca şi cum ar fi avut de gând să se îndrepte spre pădurea din Grande-Lande. Graţie elasticităţii picioarelor sale, Jean Oullier rămăsese doar la trei, patru sute de paşi distanţă de câinii săi. Marchizul şi fiicele sale, împiedicaţi de povârnişuri să înainteze repede, rămăseseră mult în urmă.

Când aceştia ajunseră, la rândul lor, la liziera pădurii, după ce urcaseră cu greu colina ce domina sătucul Marne, zăriră – la o jumătate de leghe în faţa lor, între Machecoul şi Brillardière – pe Jean Oullier, câinii şi lupoaica.

— Drace! zise marchizul, aş da zece zile din viaţă ca să mă aflu în acest moment între Saint-Etienne de Mermerte şi Guimarière, ca să trimit un glonte în ticăloasa asta de lupoaică!

— Se îndreaptă cu siguranţă spre pădurea din Grande-Lande, răspunse Mary.

— Da, zise Bertha, dar se va întoarce după pui.

— Mai bine-ar fi s-o omoare decât s-o fugărească atâta, zise Mary. Tată, adu-ţi aminte că anul trecut am urmărit un lup mare care ne-a plimbat vreme de zece ceasuri pe o distanţă de cincisprezece leghe, şi până la urmă tot ne-a

scăpat; ne-am întors acasă cu caii istoviţi, cu câinii şchiopătând şi cu ruşinea unei tolbe goale.

— Ta, ta, ta! făcu marchizul. Lupul tău nu era lupoaica noastră. Dacă vreţi, întorceţi-vă acasă, domnişoarelor. La naiba! Cel puţin nu se va spune că eu sunt cel care am stricat vânătoarea!

— Vom merge unde vei merge şi dumneata, tată, răspunseră împreună cele două fete.

— Ei bine, atunci înainte! strigă marchizul, însoţindu-şi cuvintele de două viguroase lovituri de pinteni şi lansându-şi calul pe pantă.

Drumul, pe care tocmai se avântase marchizul, era bolovănos şi tăiat de acele urme de roţi a căror tradiţie Poitou-ul de Jos o păstrează cu evlavie; în fiece clipă, caii se poticneau; la fiecare pas, dacă nu s-ar fi ţinut cu putere, călăreţii ar fi fost trântiţi din şa şi oricât ar fi ocolit tot. N-ar fi putut ajunge în pădurea Grande-Lande înaintea vânatului.

Domnul de Souday, călărind mai bine decât fiicele sale, putând să-şi mânuiască mai cu însufleţire bidiviul, le-o luase înainte cu câteva sute de paşi; sătul de dificultăţile drumului, zărind, în dreapta, un câmp deschis, îşi îmboldi calul şi, fără să-şi mai avertizeze fetele, o luă de-a curmezişul, peste câmpie. Bertha şi Mary, nemaizărindu-şi tatăl, îşi continuară cursa periculoasă de-a lungul drumului brăzdat de gropi. Trecuse aproape un sfert de ceas de când alergau astfel, când se pomeniră deodată într-un loc unde drumul era închis între două maluri străjuite de garduri de mărăcini, ale căror ramuri se împleteau pe deasupra capetelor lor; fetele se opriră brusc, crezând că aud, la mică distanţă, lătratul bine cunoscut al câinilor lor. Aproape în acelaşi timp, la câţiva, paşi de ele răsună o împuşcătură şi un iepure mare, cu urechile însângerate, ţâşni din mărăciniş şi dispăru pe neaşteptate din drum, în vreme ce nişte strigăte furioase de: „După el, după el, potăilor! Şo! Şo pe el!” se auziră din câmpul care se învecina cu poteca

înfundată. Cele două surori crezură că au nimerit peste vânătoarea vreunuia din vecinii lor, şi tocmai se pregăteau să se îndepărteze cât mai discret când, din locul pe unde se ivise iepurele, îl văzură apărând, lătrând cât îl ţinea gura, pe Rustand, unul din câinii tatălui lor, apoi pe Farrand, pe Bellande, pe Domino şi pe urmă pe Fanfare; se succedară toţi, fără pauză, fugărindu-l pe amărâtul acela de iepure, ca şi cum toată ziua n-ar fi întâlnit un alt vânat mai de soi. Dar abia se făcu nevăzută coada celui de-al şaselea câine prin spărtura din mărăciniş, că în locul ei se ivi un cap omenesc. Acel cap era al unui tânăr palid, speriat, cu părul zbârlit, cu ochii rătăciţi, făcând nişte eforturi supraomeneşti ca să-şi treacă şi trupul prin locul acela îngust.

CAPITOLUL VI

Iepurele rănit

ÎN MĂRĂCINIŞURILE DIN POL-tou-ul de Jos – aducând puţin cu hăţişurile bretone, datorită copacilor foarte aplecaţi şi cu crengile dese şi împletite – dacă s-a strecurat un iepure, dacă s-au strecurat şase câini fugărind acel iepure, spărtura care le-a înlesnit lor trecerea n-are nicio şansă să devină mare cât o poartă cu două canaturi; aşa că bietului tânăr, prins ca în lucarna unei ghilotine – oricât s-ar fi zbătut, oricât şi-ar fi zgâriat mâinile şi faţa – i-ar fi fost cu neputinţă să înainteze măcar cu un deget. Totuşi, tânărul vânător continua cu desperare lupta, când, nişte hohote de râs îl smulseră din preocuparea sa. Întoarse capul şi zări două amazoane care, aplecate pe grumazul cailor lor, râdeau neascunzându-şi nici veselia, nici motivul care le-o prilejuia. Ruşinat de a fi stârnit râsul a două persoane atât de frumoase, înţelegând tot grotescul situaţiei în care se afla, adolescentul – tânărul abia dacă avea douăzeci de ani – voi să se tragă îndărăt, dar s-ar fi zis că acel mărăciniş buclucaş era la fel de puţin prietenos în ce priveşte înaintarea, cât şi retragerea; spinii i se înfipseseră atât de tare în haine şi crengile ascuţite în tolba de vânătoare, încât băiatului îi fu cu neputinţă să dea înapoi; rămase deci prins în hăţiş ca într-o capcană şi această de a doua încercare spori veselia celor două spectatoare. Opintindu-se din nou ca să înainteze, de data asta cu furie, cu turbare, chipul băiatului vădi o asemenea desperare, încât Mary, se simţi mişcată.

— Taci, Bertha, îi zise ea surorii sale; vezi bine că-i facem rău!

— Ai dreptate, răspunse Bertha; dar ce vrei? Nu mă pot stăpâni.

Şi, continuând să râdă, sări jos de pe cal şi se îndreptă spre băiat să-l ajute.

— Domnule, zise Bertha, cred că nu ţi-ar strica o mână de ajutor ca să ieşi de aici.

Dar râsetele celor două tinere sfâşiaseră inima băiatului mult mai tare decât îi sfâşiaseră spinii pielea; aşa că oricât de curtenitoare fuseseră cuvintele Berthei, ele nu-l făcură pe bietul captiv să uite batjocura îndurată. Continuă deci să tacă şi, ca unul hotărât să iasă din încurcătură fără să recurgă la ajutorul nimănui, făcu un ultim efort. Sprijinindu-se în pumni, încercă să înainteze unduindu-şi trupul, cam cum fac şerpii când vor să înainteze; din nenorocire, în această mişcare se izbi puternic cu fruntea de o creangă ruptă de măr pădureţ, al cărei ciot ascuţit îi sfâşie pielea; tânărul, simţindu-se serios rănit, scoase un strigăt; sângele ţâşnindu-i din belşug, îi inundase faţa. Cele două fete se avântară spre tânăr, îl apucară de umeri şi, unindu-şi eforturile, izbutiră să-l tragă afară din mărăciniş şi să-l aşeze pe mal. Mary, văzându-i rana, deveni palidă şi începu să tremure; Bertha, mai puţin impresionabilă decât sora ei, nu-şi pierdu nicio clipă cumpătul.

— Fugi la râul de colo, îi spuse ea lui Mary, şi udă-ţi bine batista ca să-l spălăm de sângele care-l orbeşte.

Apoi, întorcându-se spre tânăr, îl întrebă: — Te doare tare, domnule?

— Iertare, domnişoară, răspunse băiatul, dar în acest moment mă preocupă atâtea lucruri încât nu prea mai ştiu dacă mă doare capul pe dinăuntru sau pe dinafară.

Apoi, izbucnind în lacrimi, până atunci cu greu stăpânite, strigă: — Bunul Dumnezeu m-a pedepsit fiindcă n-am ascultat-o pe mama!

Deşi cel care vorbea era foarte tânăr – am mai spus că abia împlinise douăzeci de ani – din ciudatele vorbe pe care le rostise răzbătea un accent mult prea copilăresc care nu

se potrivea câtuşi de puţin nici cu talia, nici cu echipamentul lui de vânător; aşa că în ciuda compătimirii pe care le-o treziseră rana, fetele izbucniră din nou în râs. Bietul băiat aruncă celor două surori o privire de reproş, în vreme ce alte lacrimi îi umeziră pleoapele. Apoi, cu o mişcare nerăbdătoare îşi smulse batista udă pe care i-o pusese Mary pe frunte.

— Ei bine, întrebă Bertha, ce te-a apucat?

— Lăsaţi-mă în pace! strigă tânărul. Nu sunt dispus să primesc nişte îngrijiri pe care să le plătesc atât de scump. Oh! Cât mă căiesc că n-am ascultat de primul îndemn! Trebuia să fug, cu riscul de a mă răni de o sută de ori mai rău !

— Da, dar pentru că ai fost destul de cuminte ca să n-o faci, reluă Mary, fii la fel de cuminte şi lasă-mă să-ţi pun batista asta pe frunte.

Şi, luând de jos batista, tânăra se apropie de rănit cu o asemenea expresie de interes, încât acesta, scuturând din cap nu în semn de refuz, ci în semn de descurajare, răspunse:

— Fă ce vrei, domnişoară!

— Oh! Oh! făcu Bertha, pentru un vânător eşti cam prea susceptibil, dragă domnule.

— Mai întâi, domnişoară, nu-s deloc vânător, apoi, după ceea ce mi s-a întâmplat astăzi, nu-s dispus să mai devin vreodată.

— Iertare, zise Bertha, pe acelaşi ton ironic, care-l revoltase pe tânăr, iertare; dar, judecând după înverşunarea cu care te luptai împotriva mărăcinilor şi a spinilor, şi mai ales după ardoarea cu care aţâţai câinii noştri, fie-mi îngăduit să presupun că, cel puţin, aspiri la titlul de vânător.

— Oh, nu, domnişoară! am cedat unui impuls pe care nu-l pricep nici eu, acum, când judec cu sânge rece; îmi dau şi mai bine seama câtă dreptate are mama să urască această

aşa-zisă destindere, care te obligă să sorteşti morţii nişte animale lipsite de apărare.

— Bagă de seamă, dragul meu domn! zise Bertha; pentru noi, care avem barbaria de a ne complace în această destindere, dumneata semeni cu vulpea din fabulă.

În acel moment, Mary, care se dusese din nou să ude batista în râu, tocmai se pregătea s-o înnoade pentru a doua oară în jurul frunţii tânărului. Dar acesta o respinse.

— Domnişoară, îi zise el, scuteşte-mă de îngrijirile dumitale! Nu vezi că sora dumitale continuă să-şi bată joc de mine?

— Haide, te rog, îi zise Mary cu cel mai tandru glas din lume.

Dar el, fără să se lase învăluit de tonul catifelat al acestui glas, se ridică grăbit, cu scopul vădit de a se îndepărta. Această încăpăţânare, care era mai mult a unui copil decât a unui bărbat, o exasperă pe irascibila Bertha.

— Drace! strigă ea, aşa cum ar fi strigat taică-său într-o împrejurare asemănătoare, acest copilandru răutăcios nu înţelege de vorbă bună? Pansează-l, Mary; eu am să-l ţin de mâini, şi-o să vadă pe dracu’ dacă se mişcă!

Şi, fără multe fasoane, Bertha, îl apucă zdravăn de mâini pe gingaşul tânăr, în vreme ce Mary îi lega strâns batista peste rană.

— Acum, domnule, zise Bertha, iată-te în stare să te îndrepţi spre casa dumitale; poţi deci să revii la primul dumitale îndemn şi să ne întorci spatele fără ca măcar să ne mulţumeşti. Eşti liber.

Tânărul rămase nemişcat. Părea totodată şi teribil de surprins, dar şi profund umilit de a se fi arătat atât de slab faţă de cele două fete care păreau atât de puternice; privirile sale trecură de la Bertha la Mary şi de la Mary la Bertha, fără să poată găsi cuvântul potrivit. În sfârşit, nu întrezări alt mijloc de a ieşi din încurcătură decât să-şi ascundă chipul în mâini.

— Dumnezeule! zise Mary neliniştită, ţi-e rău?

Tânărul nu răspunse. Bertha îi îndepărtă uşurel mâinile de pe faţă şi observând că plângea deveni într-o clipă la fel de blândă şi de atentă ca şi sora ei.

— De ce plângi? Te doare cumva rana? îl întrebă Bertha. Dacă-i aşa, urcă, fie pe calul meu, fie pe cel al surorii mele şi te vom conduce acasă.

Dar tânărul făcu, din cap, un nu categoric.

— Hai, zise Bertha, destul cu copilăriile! Te-am jignit. Dar cui i-ar fi trecut prin minte că sub vesta dumitale de vânătoare se ascunde o inimă de domnişoară? Mă rog, îţi cerem scuze; dar ce să facem dacă nouă ne place tocmai această destindere care are ghinionul să-i displacă mamei dumitale? Hai, mai eşti supărat?

— Nu, domnişoară, răspunse tânărul, nu mi-e ciudă decât pe mine.

— De ce?

— N-aş şti să-ţi spun… Poate mi-e ruşine că am fost mai slab ca voi două, eu care sunt bărbat; poate că mă simt tulburat la gândul că mă voi întoarce astfel acasă… Ce să-i spun mamei, cum să-i motivez rana asta?

Cele două fete se priviră surprinse; dar, de data asta se abţinură să râdă, văzând cu ce susceptibilitate exagerată era înzestrat cel cu care aveau ele de-a face.

— Ei bine, atunci, zise Bertha, dacă nu mai eşti supărat pe noi, dă-mi mâna şi să ne luăm rămas bun ca nişte prieteni.

Îi întinse rănitului mâna, şi i-o strânse bărbăteşte. Mary le făcu semn să tacă.

— Sstt! Ascultaţi!

Se auziră, apropiindu-se cu repeziciune, nişte lătrături puternice, prelungite: lătrăturile câinilor care simt prada. Era haita marchizului de Souday care se lansase în urmărirea iepurelui rănit şi pe care-l fugărea la un pas. Bertha apucă puşca tânărului. Acesta făcu un gest, ca şi cum ar fi vrut să prevină o imprudenţă; surâsul tinerei îl linişti. Chiar în aceeaşi clipă iepurele ieşi din hăţiş, dar

zărindu-le pe cele trei personaje făcu un salt dând să se întoarcă. Oricât de promptă i-ar fi fost mişcarea, Bertha avu vreme să-l ochească; trase şi animalul, trăsnit, se rostogoli de-a lungul taluzului şi rămase mort în mijlocul drumului. Mary, care tocmai îşi lua rămas bun de la tânăr, aşteptând să vadă ce-o să se întâmple, rămăsese cu mâna în mâna băiatului. Bertha se duse să ia iepurele şi întorcându-se lângă tânărul, care mai ţinea încă mâna lui Mary în mâna lui, zise:

— Poftim, domnule, iată scuza dumitale!

— Cum adică?

— Vei povesti mamei dumitale că iepurele ţi-a trecut pe la picioare; vei spune că puşca s-a descărcat fără voia dumitale şi vei face faţă în mod onorabil jurând, cum ne-ai jurat şi nouă adineauri, că asta nu se va mai întâmpla.

Tânărul clătină din cap cu descurajare.

— Nu, zise el, nu voi cuteza niciodată să-i mărturisesc mamei că n-am ascultat-o.

— Ţi-a interzis deci atât de straşnic să vânezi?

— Te cred.

— Şi dumneata faci braconaj! zise Bertha, şi începi exact cu sfârşitul. Mărturiseşte, cel puţin, că ai vocaţie.

— Nu mai glumi, domnişoară; aţi fost amândouă atât de bune cu mine, încât n-aş mai putea să mă supăr pe voi.

— Atunci, domnule, zise Mary, va trebui ori să minţi – ceea ce noi nu te sfătuim să faci – ori să mărturiseşti cinstit adevărul. Crede-mă, oricare ar fi părerea mamei dumitale despre distracţia la care ai luat parte fără voia ei, cinstea dumitale o va dezarma. La urma urmei nu-i o crimă atât de mare să ucizi un iepure!

— E totuna, nu voi cuteza niciodată!

— Oh! Deci mama dumitale e chiar atât de cumplită? întrebă Bertha.

— Nu, domnişoară: e foarte bună, foarte tandră; îmi îndeplineşte toate dorinţele, toate capriciile; dar nu mă lasă

să mă ating de puşcă. Într-un fel, are dreptate, zise tânărul cu un suspin: tata a fost ucis la vânătoare.

Tinerele tresăriră.

— Atunci, domnule, zise Bertha la fel de gravă ca şi cel căruia i se adresa, glumele noastre au fost cât se poate de deplasate ceea ce face ca regretele să ne fie şi mai puternice. Nădăjduiesc totuşi că vei uita glumele şi că nu-ţi vei aminti decât de regrete.

— Nu-mi voi aminti, domnişoarelor, decât de îngrijirile pe care aţi binevoit să mi le daţi şi eu sunt cel care nădăjduieşte că veţi uita temerile puerile şi neghioaba mea susceptibilitate.

— Ba da. Ni le vom aminti, domnule, zise Mary, ca să nu mai săvârşim şi faţă de un altul greşelile pe care le-am săvârşit faţă de dumneata!

În vreme ce Mary răspundea, Bertha se şi urcase pe cal. Tânărul întinse pentru a doua oară mâna lui Mary. Mary i-o atinse cu vârful degetelor şi, la rându-i, se avântă, sprintenă, în şa. Atunci, chemându-şi câinii, care la glasul lor se adunară în juru-le, cele două surori dădură pinteni cailor şi se îndepărtară repede. Rănitul, încremenit şi fără glas, rămase o vreme să le privească până când o cotitură a potecii le făcu să dispară din ochii lui. Apoi îşi lăsă capul în piept şi căzu pe gânduri. Să rămânem alături de acest nou personaj cu care e nevoie să facem o mai amplă cunoştinţă.

CAPITOLUL VII

Domnul Michel

CEEA CE SE ÎNTÂMPLASE PRODUsese asupra tânărului o impresie atât de vie, încât i se păru – când cele două fete dispărură – că se trezise dintr-un vis. Căci băiatul se afla în acea epocă a vieţii sale în care chiar şi cei sortiţi să devină mai târziu oameni serioşi plătesc tribut romantismului; întâlnirea cu două fete, atât de diferite de cele pe care era obişnuit să le vadă, îl transportase în lumea fantastică a reveriilor, unde imaginaţia sa putea să rătăcească în voie, căutând acele castele făurite de zâne care se prăbuşesc pe drum, pe măsură ce înaintăm în viaţă. Nu susţinem că tânărul nostru ar fi simţit vreun imbold al inimii pentru una din cele două amazoane; se simţea doar îndemnat de o mare curiozitate, fiindcă acel amestec de distincţie, frumuseţe, maniere elegante şi obiceiuri cavalereşti i se părea extraordinar, îşi făgădui deci să încerce să le revadă, dar mai întâi să afle cine erau. Norocul păru să-i surâdă, fiindcă, în timp ce se îndrepta spre casă, se încrucişă pe drum cu un ins încălţat cu jambiere înalte de piele, având la şold o goarnă de vânătoare, pe umăr o carabină, iar în mână un bici. Acel ins mergea repede şi părea foarte prost dispus. Probabil că era vreun rândaş din ceata vânătorilor care le urma pe cele două fete. Tânărul, făcând apel la cea mai plăcută inflexiune a vocii sale şi la cel mai îmbietor surâs, zise:

— Amice, cauţi două domnişoare, nu-i aşa? Una călare pe un cal murg, cealaltă pe o iapă roaibă cu coama neagră?

— Mai întâi, nu-s amicul dumitale, domnule, având în vedere că nu te cunosc; apoi nu caut două domnişoare: îmi caut câinii, răspunse cu brutalitate omul în bluză, câinii mei

pe care un dobitoc i-a întors mai adineauri din calea unui lup pe care-l urmăreau, ca să-i pună pe urma unui iepure care tocmai îi scăpase, ca un ageamiu ce este.

Tânărul îşi muşcă buzele.

Omul în bluză, în care cititorii noştri sigur că l-au şi recunoscut pe Jean Oullier, continuă:

— Da, am văzut toate astea de pe nişte înălţimi din Benaste, pe care le coboram după hăituiala animalului nostru, şi aş fi cedat cu plăcere premiul acordat de domnul marchiz de Souday pentru lup, ca să fiu în acel moment doar la două sau trei lungimi de bici de spinarea acelui bădăran!

Ca şi cum n-ar fi avut nici în clin, nici în mânecă cu toată povestea asta, tânărul, nu spuse decât atât:

— Ah! sunteţi al domnului marchiz de Souday?

Jean Oullier îl privi pieziş pe curiosul nelalocul lui.

— Nu sunt al nimănui, răspunse bătrânul vandeean; am grijă de câinii domnului marchiz de Souday; dar, la urma urmelor, o fac mai mult pentru plăcerea mea decât a lui.

— Curios, zise tânărul ca şi cum şi-ar fi vorbit sieşi, de şase luni de când m-am întors acasă, la mama, n-am auzit niciodată spunându-se că domnul marchiz de Souday ar fi fost însurat…

— Ei bine, îl întrerupse Jean Oullier, auzi acum, dragă domnule; şi dacă ai ceva împotrivă, pot să-ţi răspund aşa cum trebuie…

Şi după ce rosti aceste vorbe, din care interlocutorul său păru să nu priceapă nimic, Jean Oullier, fără a se sinchisi prea mult de starea de spirit în care îl lăsa, îi întoarse spatele şi puse capăt discuţiei, apucând-o întins spre Machecoul. Rămas singur, băiatul mai făcu câţiva paşi pe drumul mare, apoi, luând-o la stânga, intră într-un câmp. În acel câmp ara cu plugul un ţăran. Ţăranul avea vreo patruzeci de ani şi se deosebea de consătenii săi din Poitevins prin mutra lui vicleană care este îndeosebi apanajul normandului; era roşu la faţă, avea o privire vie şi

pătrunzătoare, şi ca să-şi ascundă agerimea, clipea tot timpul, făcând-o pe prostul; dar gura lui şireată, cu colţuri ascuţite şi ridicate în sus aidoma legendarului Pan, dezvăluia – cu toate strădaniile lui – unul din cele mai izbutite produse ale încrucişării dintre ţăranul normand cu cel din Mans. Deşi tânărul porni glonţ spre el, plugarul nu se opri ştiind cât de greu le-ar fi venit cailor să-şi reia lucrul întrerupt, pe acest pământ tare şi argilos; continuă deci să apese pe fierul plugului, şi abia la capătul brazdei păru dispus să intre în vorbă cu musafirul.

— Ei bine, spuse el pe un ton cam prea familiar, domnule Michel, am avut noroc la vânat?

Tânărul, fără să răspundă, îşi scoase tolba de pe umăr şi o lăsă să cadă la picioarele ţăranului. Prin plasa deasă, acesta zări blana gălbuie şi mătăsoasă a unui iepure.

— Oh! Oh! făcu el, nu-i prea rău pentru început, domnule Michel.

După care, scoase patrupedul din sac, îl luă, îl examină ca un cunoscător şi-l apăsă uşor pe burtă.

— Ei, drăcie! strigă el după ce-şi termină examinarea, face ca nimic trei franci şi zece bănuţi. Ştii, domnule Michel, că-i o captură frumoasă?

— Courtin, zise Michel, pe un ton profund indiferent, ştiai că marchizul de Souday a fost însurat? Apoi după o pauză: Şi că are două fete?

Courtin, care răsucea câţiva mărăcini rebeli, ridică repede capul şi-l privi pe tânăr atât de intens, încât acesta roşi până în albul ochilor.

— Te-ai întâlnit cu „lupoaicele”? întrebă Courtin. Într-adevăr, am auzit cornul bătrânului şuan.

— Cui spui „lupoaice”? întrebă Michel.

— Păi le spun lupoaice bastardelor marchizului, iaca!

— Celor două fete, le spui lupoaice, Courtin?

— Drace, aşa le spune tot ţinutul. Dar dumneata, deh, vii de la Paris, n-ai de unde să ştii asta.

Grosolănia cu care jupânul Courtin vorbea despre cele două fete îl încurcă atât de tare pe timidul băiat, încât, fără să ştie de ce, minţi.

— Nu, zise el, nu le-am întâlnit…

Dar după felul cum răspunsese, Courtin se îndoi.

— Cu atât mai rău pentru dumneata, replică el; căci sunt două bucăţele grozave, bune de privit şi mai bune de iubit.

Apoi, clipind după cum îi era obiceiul, adăugă:

— Se spune că le cam place să râdă şi să se distreze, dar asta-i şi menirea unor fete de teapa lor…

Auzindu-l pe ţăranul acela grosolan vorbind cu atâta neobrăzare, tânărul simţi cum i se strânge inima, cu atât mai mult cu cât se mai afla încă sub puternica impresie pe care i-o produseseră cele două amazoane, cărora le mai datora şi o vie recunostintă. Aşa că, fără să vrea, se întunecă la faţă. Courtin era acum sigur că Michel se întâlnise cu „lupoaicele”, mai ales că, în urmă cu câteva ceasuri, marchizul se afla prin preajma satului Logerie; cum cele două fete îşi însoţeau întotdeauna tatăl la vânătoare, mai mult ca sigur că Michel le zărise. Ba poate chiar şi vorbise cu ele. Or, cum domnişoarele de Souday se bucurau de o faimă atât de proastă, ţăranul îşi zise că cele două fete poate că premeditaseră această întâlnire ca să-l prindă pe tânăr în mrejele lor. Din deducţie în deducţie, Courtin ajunse la concluzia că tânărul său stăpân era în primejdie. Spunem „tânărul său stăpân”, deoarece Courtin luase în arendă o bucată de pământ care-i aparţinea lui Michel. Dar cum treaba de plugar nu-i convenea, Courtin năzuia să devină arendaşul atât al mamei cât şi al fiului. Or, cum de mamă era greu să se apropie, şiretul ţăran se străduia să câştige încrederea fiului. Şi cum poţi câştiga încrederea unui băiat de douăzeci de ani altfel, decât devenind confidentul lui în micile sale aventuri amoroase? După norul de nemulţumire care se răspândise pe chipul lui Michel, Courtin pricepu că n-o nimerise vorbindu-le de rău pe cele două fete, aşa că încercă să recâştige terenul pierdut.

— La urma urmei, reluă el cu o bonomie destul de bine jucată, despre tinere se spun întotdeauna vrute şi nevrute. Domnişoara Bertha şi domnişoara Mary…

— Mary şi Bertha? întrebă tânărul, plin de însufleţire.

— Da, aşa se numesc cele două fete, Mary şi Bertha. Domnişoara Bertha e cea brună şi domnişoara Mary, cea blondă.

Şi, cum îl privea pe Michel cu toată ascuţimea de care era în stare, i se păru că, la numele lui Mary, tânărul roşise uşor.

— Spuneam deci, reluă şiretul ţăran, că domnişoara Mary şi domnişoara Bertha sunt moarte după vânătoare, după câini şi după cai; dar asta nu înseamnă că nu-s două fete cinstite şi la locul lor; şi răposatul părinte din Benaste era un vânător de mâna întâi, care-şi ţinea potaia în sacristie şi puşca în altar, şi slavă Domnului, mai rar om ca el!

— Mi s-au părut blânde şi bune, zise Michel, uitând ce spusese mai înainte şi anume că nu le întâlnise pe cele două fete.

— Domnule Michel, nu par, ci chiar sunt blânde şi bune. Vara trecută, când bântuia în ţinut febra aia de mlaştină, din pricina căreia s-au prăpădit o droaie de amărâţi, fetele astea au îngrijit o mulţime de bolnavi; se duceau până şi în casele în care doctorii refuzau să mai intre. Să ştiţi că dacă bogătanii le urăsc, dacă nobilii le dispreţuiesc, cei sărmani le ridică în slăvi, domnule Michel.

— Şi de unde li se trage faptul că sunt atât de prost văzute? întrebă Michel.

— Eh, parcă poţi şti de unde? Oamenii, vezi dumneata, domnule Michel, sunt ca păsările: când una e bolnavă, celelalte se năpustesc să-i dea cu ciocul în cap; sigur, în toată povestea asta e că cei de rangul lor le întorc spatele şi că aruncă cu piatra în bietele domnişoare. Iaca, de pildă, mama dumitale… E o femeie bună, nu-i aşa, domnule Michel? Ei bine, încearcă să-i vorbeşti despre ele, şi-o să-ţi

răspundă ca toată lumea: „Sunt nişte bastarde, nişte păcătoase!”

Dar, cu toată schimbarea radicală a lui Courtin, Michel nu păru dispus să se avânte într-o discuţie mai intimă; cât despre jupânul Courtin, socoti la rându-i că, pentru o primă discuţie pe această temă, pregătise suficient calea către confidenţele la care spera. Apoi, cum Michel părea că vrea să plece, îl conduse până la capătul ogorului.

Dar conducându-l, observă că privirile tânărului se îndreptau cam prea des către masa întunecată a pădurii din Machecoul.

CAPITOLUL VIII

Baroana de la Logerie

JUPÂNUL COURTIN TOCMAI RIDICA în faţa tânărului bariera care închidea ogorul, când o voce de femeie, strigându-l pe Michel, se făcu auzită în dosul hăţişului.

La această voce tânărul tresări şi se opri.

În aceeaşi clipă, persoana care-l strigase se ivi în faţa gardului de nuiele ce despărţea ogorul cumătrului Courtin de ogorul vecin.

Această persoană, această cucoană putea să aibă între patruzeci şi patruzeci şi cinci de ani. Să încercăm s-o prezentăm cititorilor.

Avea o mutră ştearsă, dar cu un aer de trufie băţoasă care contrasta cu înfăţişarea ei vulgară. Era mică şi bondoacă; purta o rochie de mătase, prea elegantă pentru cineva care bate câmpurile şi o pălărie al cărei văl îi cădea pe faţă şi pe gât. Ai fi putut crede că tocmai se pregătea să facă o vizită în Chaussée d’Antin sau în foburgul Saint-Honore. Aceasta era persoana ale cărei reproşuri păruseră să-i inspire o atât de mare teamă bietului băiat.

— Ei cum! strigă ea, eşti aici, Michel? Ei bravo, după câte văd nu te prea sinchiseşti de maică-ta! A trecut mai bine de un ceas de când clopotul de la castel te-a poftit la masă; ştii că nu-mi place să aştept, ştii că ţin la ora de masă, şi în loc să vii acasă, stai aici liniştit, la taifas cu ţărănoiul ăsta!

Michel începu să bâlbâie o scuză; dar chiar în aceeaşi clipă ochiul mamei sale zări ceea ce-i scăpase lui Courtin, sau ceea ce Courtin se prefăcuse că nu vede; căci fruntea tânărului era înfăşurată într-o batistă pe care pălăria lui de pai – oricât de largi i-ar fi fost borurile – n-o ascundea decât în parte.

— Ah! Doamne! strigă ea, ridicând glasul care la diapazonul său obişnuit era şi aşa prea ridicat, eşti rănit? Ce ţi s-a întâmplat? Vorbeşte, nenorocitule! Vezi bine că mor de nelinişte!

Şi încălecând bărbăteşte gardul scund de nuiele sări peste el cu o uşurinţă pe care nu i-ai fi bănuit-o la vârsta şi mai ales la corpolenţa ei; ajunsă lângă Michel, înainte ca el să i se fi putut opune, îi smulse şi pălăria şi batista. Rana, redeschisă prin smulgerea batistei, reîncepu să sângereze. Domnul Michel, cum îi zicea Courtin, era atât de puţin pregătit să vadă bruscându-se astfel deznodământul de care se temuse atâta, încât rămase încremenit şi nu ştiu ce să răspundă Jupânul Courtin îi veni în ajutor.

— Oh! Doamna baroană să nu fie neliniştită. Nu-i nimic grav! O zgârietură!

— Dar, mă rog, cum s-a întâmplat acest lucru? Răspunde dumneata, Courtin, pentru că domnul se încăpăţânează să tacă într-adevăr, tânărul continua să rămână mut.

— Veţi afla de îndată, doamnă baroană! răspunse Courtin. Trebuie să vă spun că aveam aici o legătură de crăci uscate de toamnă; era prea grea ca s-o ridic singur pe umeri; domnul Michel a avut bunătatea să mă ajute şi o ramură din blestemata aceea de legătură de vreascuri l-a zgâriat pe frunte, după cum vedeţi.

— Dar e mai mult decât o zgârietură! Puteai să-i scoţi ochii! Altădată, jupâne Courtin, caută-ţi oameni de seama dumitale ca să te-ajute să-ţi încarci vreascurile, pricepi? Pe lângă faptul că puteai să-l schilodeşti pe acest copil, e destul de neplăcut şi ceea ce-ai făcut!

Jupânul Courtin îşi plecă umil capul, ca şi cum şi-ar fi dat seama de toată gravitatea nesăbuitei sale fapte; dar asta nu-l împiedică totuşi, zărind tolba care rămăsese în iarbă, să trimită – cu o lovitură de picior bine calculată – şi iepurele alături de puşca pe care o ascunsese mai înainte în mărăciniş.

— Hai, domnule Michel, pofteşte, zise baroana, căreia mutra spăşită a ţăranului nu părea deloc să-i fi atenuat proasta dispoziţie; pofteşte, să-l rugăm pe doctor să-ţi examineze rana.

Apoi, reîntorcându-se, după ce făcuse câţiva paşi:

— Fiindcă veni vorba, jupâne Courtin, zise ea, încă nu ţi-ai plătit arenda fermei de la Saint-Jean şi contractul dumitale expiră de Paşti. Ia gândeşte-te la asta! Căci sunt hotărâtă să nu păstrez nişte fermieri nepunctuali care nu-şi respectă angajamentele.

Mutra jupânului Courtin deveni şi mai umilă decât fusese cu câteva minute mai înainte; totuşi se destinse când, în vreme ce baroana sărea din nou pârleazul, tânărul îi spuse încet aceste două cuvinte:

— Pe mâine!

Aşa că, în ciuda ameninţării pe care tocmai o auzise, apucă cu destulă veselie coarnele plugului şi începu să le apese cu nădejde în brazdă, cântând cât îl ţinea gura *„La Parisienne”,* un imn patriotic foarte la modă în epoca aceea. Să-l lăsăm pe cumătrul Courtin să-şi cânte imnul amintit, spre marea satisfacţie a bidiviilor săi, iar noi să spunem câteva cuvinte despre familia Michel.

L-aţi cunoscut pe fiu, dragi cititori; aţi făcut cunoştinţă şi cu mama lui. Mama era văduva unuia dintre acei furnizori care ştiuseră să se îmbogăţească rapid şi considerabil de pe urma armatelor imperiale. Poreclit de soldaţi „Orez-pâine-sare”, furnizorul se numea, pe numele său de familie, Michel; era originar din departamentul Mayenne, fiul unui simplu ţăran, şi nepotul unui învăţător de ţară. Învăţătorul, adăugând câteva noţiuni de aritmetică la lecţiile de scriere şi de citire pe care i le dădea gratuit, hotărî viitorul nepotului său. Luat de prima recrutare din 1791 Michel-ţăranul sosi în brigada, a douăzeci şi doua cu prea puţin entuziasm; acest om care avea să devină mai târziu un contabil atât de destoinic, socoti, cu mintea lui ageră, că armata nu-i putea oferi decât două şanse: ori să fie ucis, ori

să ajungă general; cum niciuna din aceste alternative nu-i surâdea, se străduí să fie detaşat la birourile cartierului general. Aşa că Michel-tatăl făcu, la centrul, de recrutare, campaniile din 1792 şi 1793. Către mijlocul acestui din urmă an, generalul Rossignol, trimis ca să pacifice ori să extermine Vandeea, aflând că Michel era din ţinutul răsculat şi că toţi prietenii săi luptau în rândurile vandeenilor, se gândi să se folosească de relaţiile lui. Îl eliberă deci pe Michel din armată şi-l trimise acasă, fără altă condiţie decât să-şi ia o slujbă printre şuani şi, din când în când, să facă pentru el ceea ce făcuse domnul de Maurepas pentru Ludovic al XV-lea, adică să-i dea unele informaţii. Având de câştigat bani grei de pe urma unei astfel de afaceri, Michel îşi ţinu cu o scrupuloasă fidelitate angajamentul, nu numai faţă de generalul Rossignol, ci chiar şi faţă de succesorii săi. Tocmai când treburile îi mergeau mai bine, fu trimis în Vandeea generalul Travot. Ce a făcut acest general în Vandeea se ştie. Ce rol a jucat domnul Michel în evenimentele din acest ţinut, asta nu se mai ştie; fapt e că, după acel episod sângeros, Michel a plecat repede din Vandeea şi s-a angajat ca funcţionar la birourile unui faimos intendent, unde se pare că s-a lansat foarte repede în afaceri căci, în 1805, îl găsim angajând pe cont propriu o parte din furniturile armatei. În 1806, pantofii şi jambierele furnizate de el luară parte activă la campania din Prusia. În 1809 obţinu întreaga subzistenţă a armatei care intra în Spania. În 1810 se căsători cu unica fiică a unuia dintre confraţii săi şi-şi dublă astfel averea. În plus, îşi mai lungi şi numele, căci asta era una dintre cele mai mari ambiţii ale oamenilor de rând din acea epocă. Iată în ce fel se operă această adăugire. Tatăl soţiei domnului Michel se numea Baptiste Durand; era din sătucul Logerie şi, pentru a se deosebi de un alt Durand cu care era mereu confundat, şi-a luat numele de Durand de la Logerie. Cel puţin ăsta era pretextul invocat. Îşi crescuse fata într-unul din cele mai bune pensioane din Paris, unde fusese înscrisă

sub numele de Stephanie Durand de la Logerie. Odată însurat cu fata confratelui său, domnul Michel găsi că numele soţiei sale l-ar face mai răsunător pe al său şi se numi domnul Michel de la Logerie. În sfârşit, în timpul Restauraţiei, un titlu cumpărat cu bani grei îi îngădui să se numească baronul Michel de la Logerie şi să-şi marcheze astfel locul în aristocraţia financiară din acel moment. La câţiva ani după întoarcerea Bourbonilor, adică prin 1819 sau 1820, baronul Michel de la Logerie îşi pierdu socrul, messer Baptiste Durand de la Logerie. Acesta îi lăsa fiicei sale pământul din Logerie, situat – cum s-a putut înţelege din amănuntele date în capitolele precedente – la cinci sau şase leghe de pădurea Machecoul. Baronul Michel de la Logerie se hotărî, ca un senior ce era, să intre în stăpânirea pământului său şi să se arate vasalilor. Baronul era un om întreprinzător; ţinea morţiş să ajungă în Cameră. Dar nu putea ajunge acolo decât ales, iar alegerea baronului depindea de popularitatea de care se bucura în departamentul Loarei inferioare. Se născuse ţăran; trăise până la douăzeci şi cinci de ani alături de ţărani, afară de doi sau trei ani, petrecuţi prin birouri, deci ştia cum să-i ia. Voia, de altfel, să i se ierte bunăstarea. Făcu deci pe prinţul cel bun, îşi regăsi câţiva camarazi din vechile războaie din Vandeea, le întinse mâna, le vorbi cu lacrimi în ochi despre moartea lui Charette; se interesă de nevoile satului pe care nu-l cunoştea, construi un pod care stabili legătura între departamentul Loarei inferioare şi cel al Vandeei, porunci să se repare trei drumuri vicinale şi reclădi o biserică, înzestră un azil de orfani şi un spital de bătrâni, culese binecuvântări şi se complăcu atât de bine în acest rol, încât îşi manifestă intenţia de a petrece de acum încolo şase luni în capitală şi alte şase luni la castelul său din Logerie.

În sfârşit, cedând rugăminţilor soţiei sale – care nepricepând nimic din această dragoste subită a bărbatului ei pentru ţăranii din Vandeea, îi scria, din Paris, scrisoare după scrisoare, zorindu-l să se întoarcă – baronul Michel

hotărî că această întoarcere va avea loc într-o luni, a doua zi după o mare vânătoare de lupi care urma să aibă loc în pădurea Grande-Lande şi în codrul din Pauvriere, unde aceste fiare se înmulţiseră peste măsură. Era încă o operă filantropică pe care o făcea baronul Michel de la Logerie. La această vânătoare el îşi asumă sarcina băuturii, poruncind ca hăitaşii să fie urmaţi de două căruţe cu nişte butoaie de vin din care putea să bea oricine voia; mai făgădui de asemenea, după vânătoare, un adevărat ospăţ la Légé, unde erau poftite două sau trei sate, refuză cinstea de a fi în frunte, la hăituială, ceru să-şi tragă locul la sorţi, ca cel din urmă trăgător şi ghinionul făcu să cadă, undeva, pe la coadă; primi însă această neşansă cu o voie bună care încântă pe toată lumea. Hăituiala fu nemaipomenit de rodnică: din fiecare vizuină ieşeau droaie de lupi; din fiecare linie porneau salve de împuşcături, încât ai fi crezut că e vorba de un mic război. Lupii şi mistreţii începură să se adune în căruţe, alături de butoaiele baronului, fără a mai pune la socoteală caprele sălbatice şi iepurii, care fuseseră ucişi în această hăituială, din întâmplare, fiindcă se nimeriseră să cadă în bătaia puştii. Ameţeala succesului fu atât de mare, încât îl uitară tocmai pe cel care organizase vânătoarea. Abia după ultima goană băgară de seamă că nimeni nu-l mai văzuse pe baron de câteva ceasuri bune. Se interesară de el, dar de la trasul la sorţi al locului nu-l mai văzuse nimeni. Se presupuse că, plictisit de vânătoare sau împingând prea departe solicitudinea sa faţă de oaspeţi, se înapoiase în Légé, unde – din ordinul său – fusese pregătită masa. Dar, sosind la Légé, vânătorii nu-l găsiră; unii mai nepăsători ca alţii, se aşezară la masă. Cinci sau şase însă, cuprinşi de presentimente funeste, se reîntoarseră în pădure unde, la lumina făcliilor şi a felinarelor, începură să-l caute. După două ceasuri de investigaţii îl găsiră într-o groapă, ţeapăn: un glonte îi străpunsese inima. Această moarte stârni vâlvă mare; parchetul din Nantes făcu cercetări intense; vânătorul care ocupa locul de lângă

baron fu arestat; dar omul declară că de la distanţa de o sută cincizeci de paşi, care-l despărţea de baron, nu văzuse şi nu auzise nimic. În plus, se dovedi că din puşca ţăranului în cauză nu se trăsese niciun glonţ; de altfel, din locul unde era aşezat, vânătorul n-ar fi putut să împuşte victima decât trăgând spre dreapta, or baronul Michel fusese lovit din stânga.

Cercetările se opriră aici; judecătorii s-au văzut obligaţi să atribuie hazardului moartea baronului, presupunând că, un glonte rătăcit, aşa cum se întâmplă atât de adesea la vânătoare, l-a nimerit drept în inimă. Totuşi, în ţinut începu să circule un zvon confuz despre o răzbunare; se şoptea că vreunul din vechii soldaţi ai lui Jolly sau Charette îl făcuse pe nenorocitul furnizor să ispăşească trădarea şi moartea celor trei generali; dar cum erau prea mulţi oameni amestecaţi în această afacere, nimeni nu cutează să acuze făţiş pe cineva.

Baroana Michel de la Logerie rămase deci văduvă, cu un singur copil. Era una dintre acele femei cum întâlneşti cu miile în lume. N-avea cusururi prea mari, dar nici calităţi; cât despre pasiuni, până atunci le ignorase până şi numele. Înhămată la şaptesprezece ani la jugul căsniciei, păşise pe brazda conjugală fără s-o ia nici hăis, nici cea; nu-i venise niciodată în minte ideea că o femeie se mai poate revolta împotriva soartei. Scăpată de jug, îi fu frică de libertatea ei şi, instinctiv, căută noi lanţuri; le găsi pe cele ale cucerniciei, şi, ca toate spiritele mărunte, începu să vegeteze într-o falsă devoţiune, exagerată şi totuşi conştiincioasă. Doamna baroană Michel se credea pur şi simplu o sfântă; se ducea regulat la slujbe, ţinea posturile, dădea bani bisericii. Dar dacă cineva i-ar fi spus că păcătuia de cel puţin şapte ori pe zi, s-ar fi mirat foarte tare. Şi totuşi, aşa era. Puteai s-o prinzi în flagrant delict de necucernicie aproape în fiece clipă. Căci era zgârcită, rea, cicălitoare, bănuitoare, şi mai presus de orice, trufaşă, de o trufie care o făcea să se laude cu titlurile ei nobiliare,

dincolo de orice limită. Toată lumea ştia treaba asta, dar mai vârtos decât toţi jupânul Courtin, care vorbea fără prea multe fasoane cu tânărul Michel, dar care nu uita niciodată să-i spună „doamnă baroană”, mamei. Doamna de la Logerie detesta oamenii şi vremea în care trăia; nu citea nimic, nici măcar un proces verbal ăl poliţiei, fără să nu acuze lumea şi vremea în care trăia de cea mai neagră imoralitate; după ea, epoca cinstei şi a moralei fusese cam prin 1700; avusese cea mai mare grijă să-şi crească fiul departe de lume şi de primejdiile ei. Nu voise niciodată să audă despre educaţia publică; până şi institutele iezuiţilor îi erau suspecte fiindcă preoţii îi tratau pe elevi nu după merite, ci după starea socială a părinţilor lor. Dacă moştenitorul familiei Michel mai aflase câte ceva despre viaţă, asta o făcuse fără să ştie maică-sa, care-l îndopa zilnic cu porţii masive de precepte morale şi de cucernicie, anihilându-i voinţa, tăindu-i orice elan, făcându-l să fie supus şi temător, lipsit de iniţiativă şi de curaj, şovăielnic şi timid, neavând nimic din tăria şi din hotărârea care-l caracterizează pe un bărbat.

CAPITOLUL IX

Galon-d'Or şi Allegro

DE CE-I FUSESE FRICĂ NU SCĂpase, căci tânărul Michel fu straşnic ocărât de maică-sa. Baroana nu se lăsase îmbrobodită de povestea jupânului Courtin; rana pe care fiul ei o avea la cap nu era o simplă zgârietură făcută de un spin. Până la urmă, neştiind ce interes avea să-i ascundă pricina acelei răni şi convinsă că, oricât l-ar descoase, nu va descoperi adevărul, se mulţumi să-l sfredelească pe băiat cu privirea, clătinând din cap, scoţând nişte oftaturi melodramatice şi încreţindu-şi fruntea. În tot timpul mesei, tânărul se simţi grozav de stânjenit căci, cu toată privirea mustrătoare a maică-si, nu vedea în faţa ochilor decât siluetele elegante ale celor două amazoane. Când o vedea pe Bertha, cu pletele ei negre şi cu ochii ca de smoală, când pe bălaia şi dulcea Mary. Oare cine era amazoana cea brunetă care mânuia puşca aidoma unui vânător de profesie, care ştia să lege o rană tot atât de bine ca un doctor şi a cărei forţă o simţise pe propria lui piele atunci când îl ţinuse de mâini? Era frumoasă, nimic de spus, dar parcă mai frumoasă era sora ei, cu lungile sale plete blonde şi cu ochii ei mari şi albaştri! Ce glas dulce şi duios avea! Cu câtă gingăşie îi atinsese rana, îi spălase sângele, îl bandajase! Într-adevăr, Michel nu-şi regreta rana, fiindcă îşi dădea seama că fără acea rană cele două tinere nici nu i s-ar fi adresat, nici nu s-ar fi ocupat de el. Pe de altă parte, regreta amarnic că aceeaşi rană îi căşunase maică-si atâta îngrijorare. Numai că supărarea doamnei de la Logerie avea să treacă, în vreme ce senzaţia aceea nespus de dulce pe care o încercase atunci când ţinuse mâna lui Mary în mâna lui, nu numai că nu trecea, ba

dimpotrivă, îl obseda din ce în ce mai tare. Ca orice inimă tânără, care simte primii fiori ai dragostei, tânărul nostru simţea nevoia să fie singur. Aşa se face că imediat după masă, profitând de-momentul în care baroana discuta cu o slugă, se îndepărtă fără să mai audă ce-i spunea maică-sa: doamna de la Logerie îi interzicea categoric fiului ei să-şi îndrepte paşii spre Saint-Christophe-du-Ligneron, unde, după spusele servitorului cu care tocmai vorbea, izbucnise o epidemie de febră tifoidă. După care porunci să se organizeze în jurul castelului de la Logerie un fel de cordon sanitar, adică niciun locuitor din satul cu pricina să nu mai fie primit la castel. Ordinul avea să fie îndeplinit chiar în clipa aceea, fiindcă tocmai atunci îşi făcu apariţia o fată din satul amintit, ca să ceară ajutor pentru tatăl ei care se îmbolnăvise. Sigur că dacă Michel n-ar fi fost atât de preocupat, ar fi dat oarecare atenţie vorbelor mamei sale; căci bolnavul era bărbatul doicei sale, fermierul Tinguy, iar fata care venise să ceară ajutor era sora lui de lapte, Rosine. Aşa că în curând se pierdu în partea cea mai adâncă şi mai deasă a parcului. Îşi luase o carte ca să nu dea de bănuit; şi deşi se străduia să dea impresia că citeşte, dacă cineva l-ar fi întrebat titlul cărţii ar fi fost foarte încurcat. Se aşeză pe o bancă şi începu să se gândească. La ce se gândea Michel? Păi, la ce putea să se gândească decât cum să le revadă pe Mary şi pe sora ei. Întâmplarea îl ajutase să le întâlnească abia la şase luni după întoarcerea lui în ţinutul natal. Dacă se lăsa în voia ei, s-ar fi putut să aştepte alte şase luni până să se întâlnească a doua oară cu vecinele sale. Pe de altă parte nu era nici prea uşor să facă aşa, tam-nisam, o vizită la castelul de Souday, cu atât mai mult cu cât între marchizul de Souday şi baronul Michel de la Logerie, nobil al Imperiului, nu existaseră niciun fel de relaţii de simpatie. De altfel, Jean Oullier, în puţinele cuvinte pe care i le spusese tânărului, nu lăsase să se întrevadă o chiar atât de aprigă dorinţă de a face cunoştinţă cu el. Fetele sigur că ar fi vrut să-l cunoască, dar cum să ajungi la fete care erau

întotdeauna flancate ori de tatăl lor ori de Jean Oullier? Michel îşi propuse să citească, unul după altul, toate romanele pe care le va găsi în biblioteca de la castel, nădăjduind să descopere în vreunul din ele câteva metode ingenioase pe care mintea lui, lăsată în voia propriei inspiraţii, se temea că nu i le va putea furniza. În acel moment cineva îl atinse încetişor pe umăr: se întoarse şi tresări. Era jupânul Courtin. Figura demnului arendaş exprima o satisfacţie pe care nici măcar nu se străduia să şi-o ascundă.

— Iertare, domnule Michel, zise arendaşul; dar văzându-te atât de încremenit, am crezut că e statuia dumitale şi nu dumneata însuţi.

— Acum te-ai convins că sunt eu.

— Da, şi sunt foarte bucuros, domnule Michel. Eram neliniştit să aflu cum s-au petrecut lucrurile între dumneata şi mama dumitale, baroana.

— A bombănit ea puţin, dar…

— Oh, nici nu mă îndoiam de asta. I-aţi vorbit despre iepure?

— M-am ferit.

— Dar despre „lupoaice” i-aţi vorbit?

— Ce „lupoaice”? întrebă tânărul care nu era deloc supărat să aducă discuţia în acest punct.

— „Lupoaicele” din Machecoul. Parcă v-am spus că ăsta-i numele domnişoarelor de Souday…

— I-am vorbit şi mai puţin decât despre iepure, cred că-ţi dai seama, Courtin. Câinii marchizului de Souday…

— Fiindcă veni vorba despre câini, ia uitaţi-vă aici! spuse Courtin trăgând spre sine doi câini mari pe care-i ţinea în lesă.

— Ce înseamnă asta? întrebă tânărul baron.

— Păi, ce să însemne, dumnealor sunt Allegro şi Galon-d’Or!

— Habar n-am cine-s Allegro şi Galon- d’Or!

— Câinii banditului de Jean Oullier.

— De ce i-ai luat câinii?

— Nu i-am luat; pur şi simplu i-am sechestrat. Cu două drepturi: mai întâi ca primar, apoi ca proprietar.

Courtin era primarul satului la Logerie alcătuit din vreo douăzeci de case şi era foarte mândru de acest titlu.

— Vrei să-mi explici cum e cu drepturile astea ale tale, Courtin?

— Éí bine, mai întâi, domnule Michel, ca primar îi confisc pentru că vânează în perioada interzisă.

— Nu cred că există perioadă interzisă ca să vânezi lupi, şi cum domnul de Souday răspunde de lupi…

— Foarte bine, dacă răspunde de lupi, să împuşte lupi în pădurea Machecoul, nu în câmpie; de altfel aţi văzut, adăugă cu un surâs viclean jupânul Courtin, aţi văzut destul de bine că nu un lup vânau ei, ci un iepure, şi că acel iepure a fost ucis de una dintre „lupoaice”.

Tânărul fu pe punctul să-i spună lui Courtin că porecla aceea de „lupoaice”, dată domnişoarelor de Souday, nu-i plăcea şi că-l ruga să nu se mai slujească de ea de-acum încolo; dar fiind timid din fire, nu cutează să-şi formuleze rugămintea într-un fel atât de precis.

— E adevărat că domnişoara Bertha l-a omorât, zise el, dar eu sunt cel care a tras mai întâi şi l-a rănit; deci eu sunt vinovat.

— Mă rog! Dar ia spune, domnule Michel, ai mai fi tras dacă nu l-ar fi fugărit câinii lor? Nu. Deci câinii sunt vinovaţi că dumneata ai tras şi că domnişoara Bertha l-a ucis. Deci ca primar, eu pe câini trebuie să-i pedepsesc pentru că fugăresc un lup şi hăituiesc un iepure în perioada interzisă. Dar asta nu-i tot: după ce-l pedepsesc ca primar, îl mai pedepsesc o dată ca proprietar. Le-am dat eu câinilor domnului marchiz permis de vânătoare pe pământurile mele?

— Pe pământurile tale, Courtin? spuse Michel râzând. Mi se pare că vânau pe pământurile mele, sau mai curând pe cele ale mamei.

— Totuna, domnule baron, pentru că pământurile dumneavoastră le-am luat eu în arendă. Or, ştiţi că nu mai suntem înainte de 1789, când seniorii aveau voie să treacă cu haita lor de câini prin grânele ţăranului şi să i le culce la pământ fără să-i plătească despăgubiri; nu! Astăzi suntem în 1832, domnule Michel; fiecare e stăpân la el acasă şi vânatul este al celui care-l hrăneşte. Deci iepurele fugărit de câinii domnului marchiz este al meu, fiindcă rodea grâul pe care l-am semănat pe pământurile doamnei baroane; aşa că eu trebuie să mănânc iepurele rănit de dumneavoastră şi împuşcat de „lupoaică”.

Michel făcu o mişcare, pe care Courtin o surprinse cu colţul ochiului; totuşi nu cutează să-şi manifeste nemulţumirea.

— Iată un lucru ce mă uimeşte, zise tânărul; şi anume că aceşti câini, care trag atât de tare de curea şi care par să te urmeze în silă, s-au lăsat prinşi de tine.

— Oh! zise Courtin. Nu mi-a fost prea greu. După ce-am ajutat-o pe doamna baroană să sară peste gărduţul de nuiele, m-am întors. Şi i-am găsit pe aceşti domni la masă…

— La masă?

— Da, la masă, în hăţiş, unde ascunsesem iepurele; îl găsiseră şi-l mâncau. Se pare că nu sunt hrăniţi chiar din belşug la castelul· de Souday şi că vânează şi ei pe cont propriu. Poftim, uitaţi-vă în ce stare mi-au adus iepurele!

Şi spunând aceste cuvinte, Courtin scoase din largul buzunar al vestei sale ceea ce mai rămăsese din bietul iepure şi care constituia principala piesă a delictului. Capul şi partea din faţă dispăruseră.

— Şi când te gândeşti, adăugă Courtin, c-au făcut toată trebuşoara doar cât v-am condus pe dumneavoastră doi... Ar fi trebuit pur şi simplu să-i împuşc.

— Courtin, dă-mi voie să-ţi spun un lucru, zise tânărul baron.

— Spune, domnule Michel, nu te jena.

— Anume că, în calitate de primar trebuie să respecţi de două ori legea.

— Eh, legea o port în inima mea! Legalitate! Libertate! Ordine! N-ai văzut că aceste trei cuvinte sunt scrise pe faţada primăriei, domnule Michel?

— Ei bine, un motiv în plus ca să-ţi spun că ceea ce faci nu-i legal şi că atentează la libertatea şi la ordinea publică.

— Cum! zise Courtin, câinii „lupoaicelor” tulbură ordinea publică, vânând pe pământurile mele în epoca prohibită, şi eu nu sunt liber să-i închid?

— Ei nu tulbură ordinea publică, Courtin: rănesc nişte interese personale; şi tu nu ai dreptul să-i închizi, ci cel mult să faci un proces-verbal.

— Mai mare daraua decât ocaua… Să laşi câinii să-şi facă de cap, iar tu să stai să faci procese verbale… Înseamnă că-s mai favorizaţi câinii decât oamenii.

— Courtin, zise tânărul cu acea morgă pe care-o are cel care-a frunzărit un cod, comiţi eroarea pe care o fac cei mai mulţi oameni: confunzi libertatea cu independenţa!

— Mie, răspunse Courtin, puţin îmi pasă de toate astea. Sunt primar şi proprietar; am pus mâna pe doi dintre cei mai buni câini din haita marchizului şi nu le dau drumul nici mort. Sa vină să mă întrebe ceva şi am să-l întreb şi eu ce face dumnealui la reuniunile de la Torfon şi Montaigu.

— Ce vrei să spui?

— Ştiu eu ce vreau să spun.

— Da, dar eu nu pricep nimic.

— Păi, nici nu-i nevoie să pricepi, domnule Michel. Doar nu eşti dumneata primar.

— Da, dar locuiesc în acest ţinut şi mă interesează să ştiu tot ce se petrece aici.

— Ei, ceea ce se petrece nu-i prea greu de văzut; domnii ăştia onorabili iar s-au apucat să conspire.

— Domnii?

— Ei da, nobilii! Dar mai bine tac, deşi dumneata nu faci parte dintr-o astfel de nobilime.

Michel roşi până-n albul ochilor.

— Spui că nobilii conspiră, Courtin?

— Atunci de ce s-ar aduna noaptea? N-au decât să se adune ziua, să bea, să mănânce şi să stea la taifas cât or pofti; nimeni n-ar avea nimic împotrivă; dar când se adună noaptea, nu prea e lucru curat. În orice caz eu sunt cu ochii pe ei. Sunt primar şi chiar dacă n-am dreptul să le închid câinii, îl am pe cel de a-i trimite la răcoare pe stăpânii lor.

— Şi spui că domnul de Souday frecventează asemenea adunări?

— Un şuan bătrân, ca el, şi-i arde de comploturi… Să poftească să-şi ceară câinii şi-l trimit la Nantes să-i ia. Să le explice celor de acolo de ce bate noaptea pădurile împreună cu drăgălaşele lui odrasle.

— Păi, zise Michel, nu mi-ai spus chiar tu că se duc să-i ajute pe cei bolnavi?

Courtin se dădu un pas îndărăt şi, cu degetul îndreptat către Michel, zise râzând:

— Eh, te-am prins, stăpâne.

— Pe mine? făcu tânărul roşind; cu ce m-ai prins?

— Ţi-au căzut muieruştele alea cu tronc.

— Mie?

— Dumitale! Află că nu te ţin deloc de rău, dimpotrivă: demoazelele sunt foc de frumoase. Haide, stăpâne, nu roşi astfel, ce dracu’, doar n-ai ieşit acu’ din seminar; nu eşti nici popă, nici diacon ca să roşeşti când auzi vorbindu-se de nişte muieruşti! Dă-i înainte, stăpâne, nu te fâstâci; fă-le curte, intră în vorbă cu ele, ce naiba, să te învăţ eu ce să faci?

— Uite, Courtin, presupunând că ai dreptate, cum să intru în vorbă cu ele? ÎI cunosc pe marchiz? Cu ce pretext să mă duc la el în vizită?

— Ah, da, pricep, zise Courtin cu un aer ironic, e vorba de subţirimi, de maniere alese. Ar trebui o ocazie, un motiv, un pretext. Caută, stăpâne, caută. Eşti savant, vorbeşti

greceşte şi latineşte, ai studiat codul, trebuie să găseşti ceva…

Michel clătină din cap.

— Deci n-ai găsit nimic, domnule Michel. Ehei, tot Courtin, săracul, o să te scoată din încurcătură. La patruzeci de ani nu eşti chiar atât de bătrân încât să nu-ţi aduci aminte de zburdălniciile de la douăzeci. Ei bine, stăpâne, eu am găsit mijlocul de a te duce la castelul de Souday…

— Ai găsit? strigă tânărul ridicând capul.

Apoi, înţelegând că se dăduse de gol, lăsând să-i scape gândul cel mai tainic, adăugă:

— Dar cine naiba ţi-a spus că aş vrea să mă duc la castel?

— Mijlocul de a te duce acolo, continuă Courtin ca şi cum nici nu l-ar fi auzit pe Michel, iată care ar fi…

Michel se prefăcu distrat şi indiferent, dar asculta cu urechile pâlnie.

— Îi spui jupânului Courtin cam aşa: „Jupâne Courtin, te înşeli în privinţa drepturilor tale: nici ca primar, nici ca proprietar n-ai dreptul să-i închizi marchizului de Souday, câinii; în schimb ai dreptul la o despăgubire: despăgubirea o voi suporta eu!” La care jupânul Courtin o să răspundă: „Ei, cu dumneata, stăpâne, omul se înţelege lesne”. Apoi, dumneata, spui cam aşa: „Atunci, Courtin, dă-mi mie câinii; restul mă priveşte!” Iar eu zic: „Iată câinii, domnule Michel. Cât despre despăgubire, cu unul sau doi galbeni, uit tot; nu vreau moartea păcătosului ci îndreptarea lui!” După care, stăpâne, îi scrii un bileţel marchizului. I-ai găsit câinii şi i-i trimiţi prin Rousseau sau prin Belette[2]; atunci o să trebuiască să-ţi mulţumească şi o să te poftească la castel… Dar, pentru mai multă siguranţă, eu zic să-i duci chiar dumneata.

— Foarte bine, foarte bine, Courtin, zise tânărul baron. Lasă-mi câinii; am să i-i trimit marchizului, dar nu ca să mă invite la castel, ci pentru că aşa se procedează între vecini…

— Mă rog, cum vrei dumneata… Dar eu cred că două fetişcane ca domnişoarele de Souday merită şi deranjul şi despăgubirea…

— Bine, îi zise tânărul surâzând, iată, ţine, pentru necazul pe care ţi l-au făcut câinii trecând pe pământurile mele şi mâncând jumătate din iepurele pe care l-a împuşcat Bertha.

Şi-i dădu arendaşului tot ceea ce avea în pungă, adică trei sau patru ludovici. Era atât de încântat de a fi găsit mijlocul să se ducă la castelul de Souday, încât i-ar fi dat arendaşului de zece ori mai mult, dacă această sumă s-ar fi aflat în punga lui. Courtin aruncă o privire admirativă asupra banilor pe care-i primise drept „despăgubire” şi încredinţând baronului câinii, se îndepărtă. Dar după câţiva paşi se întoarse şi se înapoie lângă stăpânul lui.

— Domnule Michel, zise el, nu te lega prea tare de soiul ăsta de oameni. Ascultă-mă ce-ţi spun eu: înainte de cincisprezece zile o să fie tărăboi mare aici.

După care îşi luă tălpăşiţa cântând *„La Parisienne”* pentru care avea o adevărată slăbiciune. Tânărul rămase singur cu cei doi câini.

CAPITOLUL X

Unde lucrurile nu se petrec câtuşi de puţin aşa cum le visase baronul Michel

ÎNDRĂGOSTITUL NOSTRU SE GÂNDI mai întâi să urmeze primul sfat al lui Courtin, adică să trimită câinii marchizului de Souday prin Rousseau sau prin Belette, doi servitori, jumătate ai fermei, jumătate ai castelului, şi care-şi datorau aceste porecle, primul culorii ţipătoare a chicei sale, al doilea, asemănării cu animalul ironizat de La Fontaine într-una din cele mai frumoase fabule ale sale. Dar, reflectând mai bine la acest lucru, tânărul îşi zise că marchizul de Souday putea să-şi arate satisfacţia şi printr-o simplă scrisoare de mulţumire, fără să-i facă vreo invitaţie. Dacă, din nenorocire, marchizul proceda astfel, ocazia era ratată; trebuia deci să caute un alt pretext şi n-avea şanse să ajungă prea curând la castelul de Souday. Dacă dimpotrivă, ducea el însuşi câinii, trebuia neapărat să fie primit. Nu laşi un vecin să facă şase sau şapte kilometri pe jos, ca să-ţi aducă la uşă nişte câini pe care-i socoteai pierduţi, fără să-l pofteşti să se odihnească, dacă nu chiar să şi petreacă noaptea la castel. Michel îşi scoase ceasul: arăta şase şi câteva minute. Mi se pare că am mai spus că doamna baroană Michel avea obiceiul să ia masa la ora patru. Tânărul baron avea deci tot timpul să se ducă la castel. Dar, ca să te duci la castel era o hotărâre mare, şi hotărârea nu era calitatea de căpetenie a domnului Michel. Mai pierdu deci un sfert de ceas cu şovăiala. Din fericire, în primele zile ale lui mai, soarele nu apune decât pe la opt; mai avea deci o oră şi ceva de lumină. De altfel, până la ora nouă putea să se prezinte la castel fără teama de a comite o grosolănie. Dar după o zi de vânătoare, fetele,

obosite, nu se vor culca oare devreme? Că doar nu pe marchizul de Souday dorea tânărul să-l vadă. Pentru el n-ar fi făcut nici şase metri, în vreme ce pentru Mary nu i se părea mult nicio sută de leghe!

Se hotărî deci să plece fără să mai întârzie. Abia atunci tânărul băgă de seamă că n-avea pălărie! Dar ca să se ducă să-şi ia pălăria, trebuia să intre în casă, unde risca să se întâlnească cu maică-sa; de aici, nişte întrebări cât se poate de fireşti: unde se ducea? Ai cui erau câinii? Cum ajunseseră la el? Şi aşa mai departe. La naiba cu pălăria! Puteau să-şi închipuie că plecase în grabă, sau că i-o luase vântul, sau că se dusese de-a dura într-un hău, fiindcă şi-o agăţase într-o creangă, mă rog, n-aveau decât să-şi închipuie ce vor vrea. Fapt e că i se părea mult mai grav să dea ochii cu baroana decât să plece fără pălărie. Tânărul plecă deci fără pălărie, ţinând câinii în lesă. Dar abia făcuse câţiva paşi când îşi dădu seama că mergând într-un asemenea ritm va ajunge la Souday mult mai repede decât calculase el. Şi asta din pricină că dulăii, recunoscând drumul, îl trăgeau ei pe el, în loc să-i tragă el pe ei. Cum nerăbdarea câinilor sporea pe măsură ce se apropiau de casă, tânărul trebui chiar, la un moment dat, să alerge ca să se poată ţine după ei. În douăzeci de minute fură în pădurea Machecoul, unde dulăii se opriră gâfâind. Tânărul profită de această oprire ca să-şi scoată batista şi să-şi şteargă sudoarea de pe frunte.

În timp ce şi-o ştergea, bucurându-se de adierea proaspătă pe care i-o sufla pe faţă fiinţa nevăzută a serii, i se păru că aude un strigăt. Câinii, care auziră şi ei acel strigăt, îi răspunseră prin nişte urlete prelungi şi triste. Apoi începură să tragă de lesă cu o putere sporită. Călăuza lor era odihnită; se şterse pe frunte; nu mai avea niciun motiv să se opună dorinţei pe care o manifestau Galon-d’Or şi Allegro de a porni la drum. În loc să se lase pe spate, el se aplecă în faţă şi-şi reluă goana o clipă întreruptă. Nu făcu nici trei sute de paşi că un al doilea strigăt de chemare se

făcu auzit, mai aproape şi, prin urmare, mai distinct decât primul. Câinii îi răspunseră printr-un urlet prelung şi printr-o smucitură zdravănă. Tânărul pricepu că cineva pornise în căutarea câinilor şi că-i striga. După o jumătate de kilometru, strigătul se auzi pentru a treia oară. De data asta Galon-d'Or şi Allegro traseră cu o asemenea putere de lesă, încât călăuza lor aproape că fu târâtă de ei. Mergea astfel, sau mai bine zis câinii îl târau astfel de vreo cinci minute când, la liziera pădurii, apăru un om; sări şanţul şi-i bară tânărului baron trecerea. Acest om era Jean Oullier.

— Ah! ah! zise el, deci dumneata, domnule Făt-Frumos, eşti cel care nu numai că mi-ai abătut câinii de la hăituiala lupului pe care-l urmăream, dar te-ai mai şi străduit să-i pui în lesă!

— Domnule, zise tânărul cu răsuflarea tăiată, domnule, dacă ţi-am legat câinii, am făcut-o ca să am cinstea de a-i aduce eu însumi înapoi domnului marchiz de Souday.

— Ei, da, în halul ăsta, fără pălărie şi fără niciun fason. Nu te mai deranja, dragă domnule! Acum, că m-ai întâlnit, am să-i duc eu însumi!

Şi, mai înainte ca Michel să fi putut să i se opună sau măcar să-i ghicească intenţia, Jean Oullier îi smulse lesa din mână şi o scoase de după gâtul câinilor cum scoţi hamul de la gâtul unui cal. Simţindu-se liberi, câinii porniră ca din puşcă în direcţia castelului, urmaţi de Jean Oullier, care pocnea din bici şi striga:

— La coteţ, la coteţ, ticăloşilor!

Această scenă se petrecuse atât de repede, încât câinii şi Jean Oullier erau de acum la un kilometru de baron înainte ca acesta să-şi fi revenit din surpriză. Rămăsese năucit în mijlocul drumului. Stătea acolo de vreo zece minute, cu gura căscată şi cu ochii în direcţia în care dispăruse Jean Oullier, când o voce de fată, blândă şi plăcută, rosti aceste cuvinte la doi paşi de el:

— Dumnezeule, domnule baron, ce faci aici, la ora asta, cu capul gol şi-n mijlocul drumului?

Tânărul baron se întoarse şi-o văzu pe sora lui de lapte, Rosine Tinguy.

— Ah! Tu eşti Rosine, zise el. De unde vii?

— Vai, domnule baron, spuse copila cu lacrimi în glas, vin de la castelul Logerie, unde, pur şi simplu, am fost dată afară de doamna baroană, mama dumitale.

— Cum asta, Rosine, doar ştii bine că mama te iubeşte! Şi apoi de ce nu m-ai chemat pe mine?

— Te-am chemat, domnule baron, dar mi s-a răspuns că nu eşti acolo.

— Cum? Nu eram la castel? A, da, ieşisem, draga mea, şi oricât de repede ai fi alergat, tot nu m-ai fi putut ajunge.

— Se poate, domnule baron. Atunci, alungată de mama dumitale, mi-a venit ideea să mă duc la „lupoaice”.

— Şi ce voiai să le ceri „lupoaicelor”?

Michel se sili să rostească şi el cuvântul lupoaice.

— Ceea ce venisem să-i cer şi doamnei baroane: ajutor pentru bietul tata care e bolnav.

— Bolnav de ce anume?

— De o febră pe care cică ar fi luat-o din mlaştini.

— De febră? repetă Michel. E ceva molipsitor? E febră obişnuită sau e cumva febră tifoidă?

— Nu ştiu, domnule baron.

— Ce-a spus doctorul?

— Ei, doctorul stă tocmai la Palluau; nu se deranjează decât dacă îi dai cel puţin cinci franci, iar noi nu suntem atât de bogaţi ca să plătim cinci franci vizita unui medic.

— Mama nu ţi-a dat bani?

— Bani? nici n-a vrut să mă vadă!. „Febră! a strigat ea. A venit la castel, când taică-său e bolnav de febră! Alungaţi-o!”

— Nu se poate!

— Am auzit-o cu urechile mele, domnule baron, atât de tare striga.

— Stai, stai, zise cu însufleţire tânărul, am să-ţi dau eu bani.

Şi-şi scotoci buzunarele. Dar îşi aminti că-i dăduse lui Courtin tot ce avusese asupra lui..

— Ah, Doamne, n-am niciun ban, biata mea copilă, întoarce-te cu mine la castel, Rosine, şi am să-ţi dau cât o să ai nevoie.

— Oh, nu, zise tânăra; nu m-aş mai întoarce la castel pentru tot aurul din lume; nu! Am să apelez la cele două „lupoaice”; ele sunt miloase şi nu vor închide uşa în nasul unei fete care vine să le ceară ajutor pentru tatăl ei aflat pe moarte.

— Dar… dar… replică tânărul şovăind, se spune că nu-s bogate.

— Cine?

— Domnişoarele de Souday.

— Oh, lor nu le cer bani; ele nu dau de pomană; fac mai mult decât atât.

— Dar ce anume fac?

— Se duc ele însele acolo unde-i cineva bolnav şi nu pregetă să-l îngrijească şi să-l aline.

— Da, zise tânărul, când e vorba de o boală obişnuită, dar când e febră tifoidă?

— Crezi, domnule baron, că ele ţin seama de acest lucru? Crezi că pentru inimile lor bune există febre molipsitoare şi febre nemolipsitoare? Acu, dacă m-am hotărât, mă duc…

— Du-te.

— Dacă mai staţi zece minute aici, vin şi eu cu una din fete. Cu bine, domnule Michel! Ah, n-aş fi crezut niciodată aşa ceva din partea doamnei baroane: s-o alunge ca pe o hoaţă pe fiica celei care te-a alăptat, pe sora dumitale de lapte!

Şi fata se îndepărtă repede, înainte ca baronul să aibă timp să-i răspundă. Dar Rosine rostise nişte vorbe care-i rămăseseră la inimă. Spusese: „Dacă mai staţi zece minute aici, vin şi eu cu una din fete”. Michel era hotărât să stea şi zece ceasuri acolo; dacă se întâmpla ca Rosine să vină cu Mary? Dar cum să presupui că o fată de optsprezece ani,

fiica marchizului de Souday, va ieşi la ceasurile opt seara, ca să se ducă să dea ajutor, la o leghe şi jumătate de casă, unui biet ţăran bolnav? Nu, lucrul nu era cu putinţă. Rosine le credea pe cele două surori mai bune decât erau, după cum alţii le credeau mai rele. De altfel, cum să presupui că baroana, atât de cucernică şi de virtuoasă, să se fi arătat mai câinoasă decât aceste două fete, despre care se spuneau atâtea lucruri urâte? Dacă se întâmpla să vină, ceea ce Michel nu credea nici în ruptul capului, însemna că fetele erau într-adevăr miloase şi bune la suflet. Dar, mai mult ca sigur că niciuna, nici cealaltă nu va veni.

Michel tocmai îşi spunea cam pentru a zecea oară acest lucru, când văzu, ivindu-se de după colţul unde dispăruse Rosine, umbrele a două fete. Una era Rosine, o recunoscu, pe cea de a doua însă, învăluită într-o mantie, n-o recunoscu,

— Ei bine, domnule baron, făcu Rosine, foarte mândră, ce ţi-am spus eu?

— Ce i-ai spus? întrebă tânăra în mantie.

Michel oftă: după accentul ferm şi hotărât o recunoscuse pe Bertha.

— I-am spus, replică Rosine, că dumneavoastră nu vă veţi purta ca doamna baroană de la Logerie, care m-a dat pe uşă afară.

— Dar, zise Michel, poate că nu i-ai spus domnişoarei de Souday ce fel de boală are tatăl tău?

— După simptome, răspunse Bertha, îmi face impresia că ar fi febră tifoidă. Iată de ce-ar fi bine să nu mai pierdem niciun minut; e o boală care cere să fie luată din pripă. Vii cu noi, domnule Michel?

— Dar, domnişoară, zise tânărul, febra tifoidă e molipsitoare.

— Unii spun că da, alţii că nu, răspunse cu indiferenţă Bertha.

— Dar, insistă Michel, febra tifoidă e mortală!

— În majoritatea cazurilor; totuşi sunt şi unii care s-au vindecat.

Tânărul o trase pe Bertha spre el.

— Şi vreţi să vă expuneţi unui astfel de pericol?

— Sigur!

— Pentru un necunoscut, pentru un străin?

— O fi străin pentru noi, răspunse Bertha cu o nesfârşită blândeţe, dar altora le e tată, frate, soţ! Nu există străini pe lumea asta, domnule Michel; chiar pentru dumneata acest nefericit oare nu reprezintă nimic?

— Este bărbatul doicei mele, bâlbâi Michel.

— Vezi deci că n-ai dreptate să-l socoţi străin, replică Bertha.

— Am rugat-o pe Rosine să se întoarcă împreună cu mine la castel; i-aş fi dat bani ca să aducă un doctor.

— Şi tu ai refuzat preferând să ni te adresezi nouă? zise Bertha. Îţi mulţumesc, Rosine.

Tânărul era foarte încurcat. Auzise atâta vorbindu-se despre caritate, dar n-o văzuse niciodată; şi iat-o apărând când nu se aştepta, sub înfăţişarea Berthei. Le urmă deci pe cele două fete, gânditor şi cu capul plecat.

— Dacă vii cu noi, zise Bertha, ai bunătatea, domnule Michel, să ne ţii cutia asta cu medicamente.

— Ei, zise Rosine, domnul baron nu vine cu noi; el ştie cât se teme doamna de la Logerie de febrele astea!

— Te înşeli, Rosine, zise tânărul, vin şi eu.

Şi luă din mâinile Berthei cutia pe care i-o întindea aceasta. După o oră, toţi trei soseau la coliba tatălui Rosinei.

CAPITOLUL XI

Moş Tinguy

ACEASTA COLIBĂ ERA SITUATĂ cam la o bătaie de puşcă de sat. Se învecina cu o pădurice stufoasă, unde ajungeai cât ai bate din palme. Moş Tinguy – căci de obicei astfel era numit tatăl Rosinei – era un şuan de viţă veche. Se însurase şi avusese doi copii; primul era un băiat, care trebuind să se supună legilor recrutării, slujea în acel moment în armată; al doilea, era Rosine. La naşterea fiecăruia dintre ei – cum fac de obicei ţăranii săraci – luaseră câte un copil la alăptat. Fratele de lapte al tânărului Tinguy era ultimul prunc al unei familii nobile din Maine; se numea Henri de Bonneville; va apărea în curând în această povestire. Fratele de lapte al Rosinei, era, după cum ştim, Michel de la Logerie, care este unul dintre eroii principali ai cărţii noastre. Henri de Bonneville era cu doi ani mai mare decât Michel; cei doi copii se jucaseră adesea împreună pe pragul acestei case, pe care Michel se pregătea să-l treacă, în urma Rosinei şi a Berthei. Mai târziu, cei doi băieţi se revăzuseră la Paris. Doamna de la Logerie încurajase foarte tare această prietenie a fiului ei cu un tânăr care avea o poziţie strălucită, neamuri influente şi avere mare. Copiii alăptaţi aduseseră o oarecare bunăstare în casa Tinguy; dar ţăranul vandeean nu ţi-ar mărturisi bunăstarea nici dacă l-ai tăia. Tinguy ducea deci o viaţă destul de amărâtă şi, oricât de bolnav ar fi fost, s-ar fi ferit ca de foc să trimită după un doctor a cărui vizită l-ar fi costat cinci franci. De altfel, ţăranii, şi mai cu seamă cei din Vandeea, nu cred nici în medicină şi nici în doctori. Iată de ce Rosine apelase mai întâi la castelana de la Logerie, apoi la domnişoarele de Souday. La zgomotul pe care cei trei tineri îl făcură intrând,

bolnavul se ridică anevoie; dar căzu repede înapoi pe pat, văicărindu-se. O lumânare care ardea lumina patul, singura mobilă din odaie aflată în lumină. Bolnavul, un om de vreo patruzeci de ani, era îngrozitor de palid, ochii îi erau sticloşi şi abătuţi şi, din când în când, tot trupul îi era scuturat de frisoane. După ce pipăi pulsul bolnavului, Bertha îşi dădu seama că Tinguy era foarte rău bolnav. Cum bolnavul striga întruna că îi e sete, fata tăie o lămâie în două, o stoarse într-o oală mare cu apă, pe care o îndulci cu puţin zahăr, şi-i dădu să bea în loc de apă. Apropiindu-se de Michel, Bertha îi şopti:

— Starea acestui om este foarte gravă şi nu cutez să-mi iau nicio răspundere. E absolută nevoie de un doctor, deşi mă tem să nu ajungă prea târziu. În timp ce eu am să-i dau câteva calmante, dumneata dă fuga la Palluau, dragă domnule Michel, şi adu-l încoace pe doctorul Roger.

— Dar dumneata… dumneata? întrebă tânărul baron cu nelinişte.

— Eu rămân aici; ai să mă găseşti când te întorci. Am de discutat cu bolnavul nişte lucruri importante.

— Nişte lucruri importante? întrebă Michel mirat.

— Da, răspunse Bertha.

— Totuşi… insistă tânărul.

— Ţi-am spus, îl întrerupse fata, că orice întârziere poate avea consecinţe grave. Du-te deci fără să mai pierzi un minut, şi tot fără să pierzi un minut adu-l pe doctor.

— Dar, întrebă tânărul, dacă febra e molipsitoare?

— Cum? se miră Bertha.

— Nu rişti să te molipseşti şi dumneata?

— Ei, dragă domnule, dacă ne-am gândi la astfel de lucruri, jumătate din ţăranii noştri ar muri fără ajutor. Du-te şi nu te mai gândi la asta!

Şi-i întinse lui Michel mâna.

Tânărul luă mâna Berthei şi, cuprins de admiraţie pentru curajul şi bunătatea ei, duse acea mână la buzele sale.

Gestul fu atât de neaşteptat, încât Bertha tresări, deveni foarte palidă şi oftă spunând:

— Du-te, prietene, du-te!

Bertha nu mai trebui să-şi repete rugămintea, căci Michel se năpusti ca vântul, afară din colibă; o flacără necunoscută îi biciuia sângele, puterile îi sporiseră subit, se simţea în stare să săvârşească minuni; i se părea că e aidoma mitologicului Mercur, că-i crescuseră aripi la cap şi la picioare. Un zid îi tăie drumul, dar sări peste el; întâlni în cale un râuleţ fără pod şi fără vad, pe care neezitând o clipă îl trecu înot. Ba chiar regreta că Bertha îi ceruse un lucru atât de uşor; ar fi dorit să i se ridice în faţă nişte piedici uriaşe, ceva nespus de dificil, dacă nu chiar imposibil de biruit pentru un om obişnuit. N-ar fi vrut să facă doar două leghe şi jumătate, ar fi dorit să se ducă până la capătul lumii. Se înţelege că, în starea de exaltare în care se afla, tânărul baron nu se mai gândea la oboseală; cele cinci sferturi de leghe care despărţeau Légé-ul de Palluau, fură deci făcute în mai puţin de o jumătate de ceas. Doctorul Roger era unul dintre obişnuiţii castelului de la Logerie, care se afla doar la o distanţă de un ceas de Palluau. Tânărul baron n-avu decât să-şi pronunţe numele pentru ca doctorul să sară repede din pat şi să strige, prin uşa odăii sale de culcare, că în cinci minute va fi gata. După cinci minute, într-adevăr, intră în salon, întrebându-l pe tânăr ce se întâmplase. În două minute Michel îl puse la curent cu tot, şi cum domnul Roger se miră să-l vadă acordând un atât de mare interes unui simplu ţăran, baronul îi spuse că de fapt bolnavul îi era ca şi un tată. Apoi, întrebat de doctor despre simptomele bolii, Michel repetă tot ceea ce auzise, rugându-l pe domnul Roger să ia cu el medicamentele necesare, întrucât în Légé nu era farmacie. Văzându-l pe tânărul baron şiroind de apă şi de sudoare şi aflând că venise pe jos, doctorul, care şi dăduse poruncă să i se pună şaua pe cal, schimbă acest ordin, spunându-i servitorului să înhame calul la brişcă. Michel nici nu vru să audă. Susţinea

că se va întoarce pe jos mai repede decât va merge doctorul pe cal. Doctorul insistă, Michel refuză, şi până la urmă tânărul puse capăt discuţiei năpustindu-se afară şi strigându-i domnului Roger:

— Veniţi cât puteţi de repede; mă duc înainte să vă anunţ?

Doctorul crezu că fiul doamnei baroane înnebunise. Îşi spuse că-l va ajunge totuşi din urmă şi porunci să se înhame calul la brişcă. Dar tocmai gândul de a reapărea în faţa tinerei fete, în brişcă, îl exaspera pe îndrăgostitul nostru. Socotea că Bertha i-ar mulţumi mult mal cald pentru promptitudine, dacă l-ar vedea că se întoarce alergând şi strigând: „Am sosit! Vine şi doctorul!”, decât dacă l-ar vedea sosind în trăsurică împreună cu acesta. Poate că – mă rog – ar mai fi acceptat să vină călare pe un bidiviu, cu coama şi cu coada în vânt, suflând foc pe nări şi vestindu-şi sosirea prin nişte nechezaturi năprasnice... Dar în brişcă! Prefera de o sută de ori să ajungă pe jos. Ce să-i faci, la prima dragoste, urăşti tot ce e prozaic. Ce va spune Mary, când Bertha îi va povesti că-l trimisese pe tânărul baron după doctorul Roger la Palluau şi că acesta se înapoiase comod, cu doctorul în brişcă! Ei nu, că asta ar fi fost prea de tot. Mai bine pe jos, decât să se facă de râs. Cât despre bolnav, ei bine, în toiul acestei exaltări uitase complet de el; nu la moş Tinguy se gândea Michel ci la cele două surori; nu pentru el alergase aproape trei leghe, ci pentru Bertha şi pentru Mary. Cauza principală a acestui cataclism psihologic, care se petrecea în inima eroului nostru, devenise secundară; ea nu mai era scopul, ci pretextul. Râdea, plin de dispreţ, la gândul că doctorul îşi mâna calul în nădejdea că-l va ajunge din urmă; încerca o senzaţie aproape voluptuoasă, simţind cum vântul rece al nopţii îi îngheţa sudoarea de pe frunte. Hm! să-l ajungă doctorul din urmă! Mai curând ar fi murit decât să se lase întrecut. La ducere, parcursese drumul într-o jumătate de ceas; îndărăt, făcuse doar douăzeci şi cinci de minute. Ca şi cum ar fi

presimţit această grabă, Bertha ieşise în poartă să-şi aştepte mesagerul. Ştia bine că nu se putea întoarce decât cel mai curând într-o jumătate de ceas, şi totuşi începu să tragă cu urechea. I se păru că aude un zgomot de paşi: era cu neputinţă să fie Michel, şi totuşi nu se îndoi nicio secundă că n-ar fi el. Şi într-adevăr, îl văzu, conturându-se în întuneric. Ajungând lângă Bertha, tânărului – aidoma grecului de la Maraton – îi pierise glasul, nu mai putea răsufla şi puţin a lipsit, să nu cadă şi el, dacă nu mort, măcar leşinat. Nu mai avu putere decât să rostească aceste cuvinte:

— Vine şi doctorul…

Apoi, ca să nu cadă, se sprijini de zid. Dacă ar fi putut vorbi, ar fi strigat: „O să-i spuneţi domnişoarei Mary, nu-i aşa? Căci de fapt, de dragul ei am făcut două leghe şi jumătate în mai puţin de un ceas!” Dar cum nu putea vorbi, Bertha crezu că de dragul ei tânărul izbutise un asemenea tur de forţă. Bucuroasă, surâse şi scoţându-şi batista din buzunar zise, încercând să şteargă încetişor faţa tânărului şi având grijă să nu-i atingă rana de pe frunte:

— O, Doamne, cât sunt de necăjită că ai luat în seamă îndemnul meu de a te grăbi! Iată în ce hal eşti!

Apoi, ca o mamă bună, adăugă cu un accent de o blândeţe infinită: — Ce copil eşti!

Cuvântul „copil” fusese rostit pe un ton de nespusă tandreţe, care-l făcu pe Michel să tresară. O apucă pe Bertha de mână. Era jilavă şi tremurătoare. În acel moment pe drum se auzi zgomotul briştei.

— Ah! Iată-l pe doctor, zise Bertha trăgându-şi mâna din mâna lui Michel.

După care intră în casă, să-l anunţe pe bolnav că sosise doctorul. Michel rămase la poartă să-l aştepte. Văzându-l în brişca aceea uşoară, de răchită, care-l scutura într-un mod atât de grotesc, Michel se felicită mai mult ca niciodată de hotărârea pe care o luase de a veni pe jos. E adevărat că, dacă la zgomotul roţilor Bertha ar fi intrat în casă, aşa cum

făcuse, nu l-ar mai fi văzut pe tânăr în acel vehicol vulgar. Dar dacă l-ar fi văzut!

CAPITOLUL XII

O datorie a nobilimii

CÂND DOCTORUL INTRĂ ÎN ODAIA bolnavului o găsi pe Bertha la capătul patului. Primul lucru care-l izbi pe domnul Roger fu acea siluetă graţioasă, aidoma îngerilor din legendele germane care se înclină pentru a primi sufletele muribunzilor. Dar, în acelaşi timp, o recunoscu pe fată; se întâmpla rar să intre în coliba unui ţăran sărac şi să nu le găsească acolo, pe ea sau pe sora ei, lângă un bolnav sau lângă un mort.

— Oh, doctore, zise ea, vino, vino repede! Bietul Tinguy deliregază.

Într-adevăr, bolnavul era foarte agitat. Doctorul se apropie de el.

— Haide, prietene, linişteşte-te!

— Lasă-ma, zise bolnavul, lasă-mă! Trebuie să mă scol; sunt aşteptat la Montaigu…

— Nu, nu, dragă Tinguy, îi zise Bertha, nu, încă nu eşti aşteptat!

— Ba da, domnişoară, ba da! Era pentru noaptea asta! Cine se va duce din castel în castel să anunţe vestea dacă nu eu?

— Taci, Tinguy, taci! zise Bertha. Gândeşte-te că eşti bolnav şi alături de patul dumitale se află doctorul Roger.

— Doctorul Roger este de-ai noştri, domnişoară; putem deci vorbi în faţa lui; el ştie că sunt aşteptat, că trebuie să mă scol fără întârziere, ştie că trebuie să mă duc la Montaigu…

Doctorul Roger şi fata schimbară o privire rapidă.

— *Massa,* zise doctorul.

— *Marsilia*, răspunse Bertha.

Şi amândoi, îşi strânseră, plini de efuziune, mâinile. Bertha se întoarse spre bolnav.

— Da, e adevărat, îi răspunse ea, aplecându-se peste perna lui; da, doctorul Roger e de-ai noştri; dar mai e aici cineva care nu este. Şi-şi coborî şi mai mult glasul, ca numai Tinguy s-o poată auzi.

— Şi acest cineva, adăugă ea, e tânărul baron de la Logerie.

— Ah! Da? Să nu-i spuneţi nimic. Courtin este un trădător. Dar dacă nu mă duc eu la Montaigu, cine o să se ducă?

— Jean Oullier! Fii liniştit, Tinguy!

— Ah! Dacă se duce Jean Oullier, oftă uşurat bolnavul, dacă se duce Jean Oullier atunci e bine… Are picioare bune, ochi buni şi ştie să mânuiască puşca!

Şi începu să râdă. Dar acest ultim hohot de râs păru să-i fi sleit toată vlaga. Tânărul auzise totuşi acel ciudat dialog, din care practic nu pricepuse nimic. Dar cuvintele: „Courtin este un trădător” făcură să i se strângă inima. Deci era vorba de nişte secrete, de nişte lucruri de care el habar n-avea.

— Domnişoară, îi spuse Berthei, dacă vă deranjez sau nu mai aveţi nevoie de mine, spuneţi-mi un cuvânt şi mă retrag…

Răzbătea un asemenea accent de tristeţe în aceste câteva cuvinte, încât Bertha fu mişcată.

— Nu, spuse ea, rămâi… Mai avem încă nevoie de dumneata; ai s-o ajuţi pe Rosine să pregătească leacurile recomandate de doctorul Roger, în vreme ce eu voi discuta cu el despre tratamentul pe care va trebui să-l urmeze bolnavul nostru.

Apoi, către medic: — Doctore, adăugă ea în şoaptă, dă-le acestor doi tineri ceva de făcut. Ai să-mi spui ceea ce ştii şi-ţi voi spune şi eu ce-am aflat…

Apoi, întorcându-se către Michel: — Nu-i aşa, baroane, zise ea cu cea mai suavă voce a ei, nu-i aşa că vrei s-o ajuţi

puţin pe Rosine?

— Cum doriţi, domnişoară, răspunse tânărul; porunciţi şi veţi fi ascultată întocmai.

— Doctore, zise Bertha, vedeţi, aveţi două ajutoare pline de bunăvoinţă.

Doctorul dădu fuga până la trăsură şi se înapoie cu o sticlă de apă de Sedliz şi cu un săculeţ cu făină de muştar.

— Iată, zise el tânărului, întinzându-i sticla; scoate dopul şi dă-i bolnavului să bea câte o jumătate de pahar din zece în zece minute.

Apoi îi spuse Rosinei, întinzându-i săculeţul cu muştar:

— Pune-l în nişte apă clocotită; e pentru picioarele tatălui tău! Şi acum, domnişoară de Souday, spune-mi ce-ai aflat?

— Că ducesa[{3}] a plecat din Massa în 21 aprilie şi că trebuia să ajungă la Marsilia în 29 sau 30 aprilie. Azi suntem în 6 mai: ducesa trebuia să fi debarcat şi Sudul să se afle în plină revoltă.

— Asta-i tot ce ştii? întrebă doctorul.

— Da, tot, răspunse Bertha.

— N-ai citit jurnalele din seara de 3 mai?

Bertha surâse.

— Nu primim jurnale la castelul de Souday!

— Ei bine, zise doctorul, totul a eşuat…

— Cum? A eşuat?

— Da, Doamna a călcat cu stângul…

— Ah! Dumnezeule, ce spuneţi?

— Adevărul. După o traversare fără incidente pe vasul *Carlo-Alberto,* Doamna a debarcat pe coastă la câteva leghe de Marsilia; o călăuză a condus-o într-o casă izolată, înconjurată de păduri şi de stânci. Doamna, însoţită doar de şase persoane…

— Ascult, ascult…

— …a trimis imediat pe una din aceste persoane la Marsilia ca să spună şefului complotului că ea debarcase şi că aştepta să vadă petrecându-se ceea ce i se făgăduise atunci când fusese rugată să se întoarcă în Franţa.

— Şi pe urmă?

— Seara, mesagerul s-a întors cu un bilet prin care era anunţată că Marsilia urma să se răscoale a doua zi.

— Ei bine?

— Ei bine, a doua zi n-a avut loc nicio răscoală; Marsilia n-a vrut să se ridice…

— Şi Doamna?

— Nu se ştie ce-i cu ea; se trage nădejde că s-a îmbarcat pe vasul *Carlo-Alberto* şi s-a întors în Italia!

— Adio, doctore, şi-ţi mulţumesc.

— Pleci?

— E important să afle şi tata aceste amănunte. În seara asta avea loc o adunare la castelul Montaigu. Mă înapoiez la Souday. Îţi las în grijă bolnavul; prescrie-i ce trebuie să ia, şi, sau eu sau sora mea, vom veni să vedem cum se mai simte.

— Vreţi să luaţi trăsura mea? Eu mă întorc pe jos şi mâine mi-o trimiteţi cu Jean Oullier sau cu altcineva.

— Nu, mulţumesc. Nu ştiu dacă Jean Oullier va fi mâine la castel; de altfel îmi place să merg pe jos. Mă cam înăbuş: mersul pe jos îmi va face bine.

Bertha întinse doctorului mâna, i-o strânse cu o putere aproape bărbătească, îşi aruncă mantia pe umeri şi ieşi. Dar, la poartă îl găsi pe Michel care, fără să audă discuţia, n-o pierduse nicio clipă din ochi pe fată; ghicind că se pregătea să plece, i-o luase înainte şi-o aştepta.

— Ah, domnişoară, zise el, ce se petrece, ce-aţi aflat?

— Nimic, zise Bertha.

— Nimic… Dacă n-aţi fi aflat nimic, n-aţi fi plecat astfel fără să vă mai ocupaţi de mine, fără să vă luaţi rămas bun, fără să-mi faceţi măcar un semn…

— De ce să-mi iau rămas bun, din moment ce mă conduci? La poarta castelului de Souday va fi timp să ne luăm şi rămas bun.

— Cum! Îmi îngăduiţi…

— Ce? Să mă însoţeşti? Dar după tot ce ţi-am căşunat în noaptea asta, e dreptul dumitale, dragă domnule… numai dacă nu cumva eşti prea obosit.

— Eu, domnişoară, obosit, când e vorba să vă urmez? Cu dumneavoastră sau cu domnişoara Mary aş merge şi la capătul lumii! Obosit? Niciodată!

Bertha surâse; apoi privindu-l pieziş, îşi spuse: „Ce păcat că nu e şi el de-ai noştri!” Apoi, repede, însoţindu-şi gândul cu un surâs: „Eh, dar cu o fire ca a lui, poţi să faci din el ce vrei!” Iar cu glas tare:

— De ce taci, domnule Michel?

— Fiindcă nu cutez să spun ceea ce am de gând…

— Eu nu sunt o femeie ca toate celelalte, zise Bertha schiţând un zâmbet aproape dispreţuitor; aşa încât cutează…

— Ei bine, domnişoară, am impresia că vă aruncaţi într-un pericol sigur… tot pe atât de sigur pe cât de inutil.

— Despre ce pericol e vorba, dragă baroane? întrebă tânăra pe un ton uşor ironic.

— Despre cel de care vorbea mai adineauri doctorul Roger. O să aibă loc o răscoală în Vandeea…

— Într-adevăr?

— Sper că nu negaţi acest lucru?

— Eu? Şi de ce, mă rog, l-aş nega?

— Şi dumneavoastră şi marchizul veţi lua parte la ea.

— Ai uitat-o pe sora mea, zise Bertha râzând.

— Oh! Nu uit pe nimeni, replică Michel cu un oftat.

— Ei bine?

— Ei bine, lăsaţi-mă să vă spun ca un prieten drag, ca un prieten devotat… că nu e bine ce faceţi.

— Şi de ce, mă rog, nu e bine, prieten drag şi devotat? întrebă Bertha cu o nuanţă de batjocură pe care, datorită firii sale, nu şi-o putea stăpâni.

— Pentru că Vandeea din 1832 nu mai e cea din 1793, sau, mai curând, pentru că vechea Vandee nu mai există!

— Cu atât mai rău pentru Vandeea! Dar, din fericire, mai există oameni de inimă, domnule Michel. E un lucru pe care poate că dumneata nu-l ştii încă, dar pe care strămoşii dumitale, cu cinci sau şase generaţii în urmă, îl ştiau: şi anume că nobilimea trebuie să-şi ţină rangul.

Tânărul făcu un gest de nerăbdare.

— Acum, zise Bertha, să vorbim despre altceva, te rog, căci în legătură cu acest lucru n-am să-ţi mai răspund, fiindcă – aşa cum zicea bietul Tinguy – nu eşti de-ai noştri, domnule Michel.

— Dar, zise tânărul necăjit de asprimea Berthei, despre ce-aţi vrea să vă vorbesc?

— Despre ce-aş vrea să-mi vorbeşti? Dar, pentru Dumnezeu! Noaptea e minunată: vorbeşte-mi despre noapte; luna e sclipitoare: vorbeşte-mi despre lună; stelele ard: vorbeşte-mi despre stele; cerul e limpede: vorbeşte-mi despre cer!

Şi tânăra rămase cu capul dat pe spate şi cu ochii îndreptaţi spre bolta străvezie a cerului. Michel oftă şi, fără să zică nimic, îşi continuă drumul alături de ea. La rându-i, începu să viseze. Îşi închipui că merge alături de blânda Mary în loc să păşească lângă aspra şi severa Bertha; ah, cât de uşor i-ar fi fost atunci să vorbească! Ar fi avut o mie de lucruri de spus şi despre noapte, şi despre stele, şi despre lună şi despre cer! Cu Mary, ar fi fost profesor şi stăpân! Cu Bertha, era şcolar şi sclav! Cei doi tineri mergeau astfel alături de vreun sfert de ceas, tăcând amândoi când, deodată, Bertha se opri făcându-i şi lui Michel semn să se oprească.

— Auzi? îl întrebă Bertha.

— Nu! zise Michel clătinând din cap.

— Eu aud, zise fata cu ochii strălucind, cu urechea la pândă.

— Dar ce anume?

— Pasul calului meu şi al lui Mary; soră-mea a pornit în căutarea mea. Înseamnă că s-a întâmplat ceva!

Ascultă din nou: — Da, e Mary; mă caută!

— Dar după ce-o recunoaşteţi?

— După felul cum galopează caii. Vrei să grăbim pasul?

Tropotul se apropia din ce în ce şi, după cinci minute, văzură un grup profilându-se în întuneric. Erau doi cai şi o femeie; călare pe unul din ei, îl conducea, cu mână sigură, pe celălalt.

— Îţi spuneam eu că e sora mea! zise Bertha.

Într-adevăr, tânărul o recunoscu pe Mary, nu după chipul pe care nu i-l vedea în întuneric, cât după bătăile repezi ale inimii lui. Şi Mary îl recunoscuse şi se miră foarte tare să-l vadă în acel loc şi la acel ceas împreună cu soră-sa. Se aştepta s-o vadă pe Bertha cu Rosine, ori singură, dar în niciun caz cu tânărul baron. Michel, remarcând stinghereala ei, făcu un pas înainte.

— Domnişoară, îi zise el lui Mary, am întâlnit-o pe sora dumneavoastră în drum spre moş Tinguy şi ca să nu meargă singură noaptea, am însoţit-o.

— Şi bine aţi făcut, domnule, zise Mary.

— Ei, strigă Bertha râzând; uită-te la el, simte nevoia să se scuze… Ce zici de asta, Mary? O să primească o papară straşnică de la maică-sa!

Apoi, sprijinindu-se de şaua lui Mary, întrebă: — Ce s-a întâmplat, surioară cu păr de aur?

— S-a întâmplat că povestea aia de la Marsilia a dat greş…

— Ştiu asta. Doamna s-a îmbarcat.

— Aici e greşeala!

— Cum adică? Ce greşeală?

— Păi, Doamna a declarat că din moment ce se află în Franţa nu mai vrea s-o părăsească…

— Nu mai spune…

— Aşa că la ora asta e în drum spre Vandeea, dacă nu cumva o fi şi ajuns.

— De unde ştii asta?

— De la un curier care a sosit în seara asta la Montaigu în timpul adunării, chiar în clipa în care toată lumea era deznădăjduită.

Bertha puse piciorul în scară.

— Ei bine, o întrebă Mary, nu-i spui adio bietului tău cavaler?

— Ba da.

Şi Bertha întinse mâna tânărului care înaintă încet şi cu tristeţe.

— Ah! Domnişoară Bertha, murmură el, luându-i mâna, cât sunt de nefericit!

— Şi de ce, mă rog? întrebă fata.

— Fiindcă nu sunt şi eu unul dintr-ai voştri, cum aţi spus mai adineauri.

— Ce vă împiedică să deveniţi? întrebă Mary, întinzându-i la rândul ei mâna.

Tânărul se năpusti spre acea mână care i se întindea şi o sărută cu dubla înflăcărare a dragostei şi a recunoştinţei.

— Oh! Da, murmură el destul de încet ca să nu-l audă decât Mary, pentru dumneavoastră şi alături de dumneavoastră!

Dar o mişcare bruscă a calului desprinse mâna lui Mary din cea a tânărului ei adorator. Înghiontindu-şi calul cu călcâiul, Bertha izbise cu cravaşa în crupa bidiviului surorii sale. Cai şi călăreţe porniră în galop şi se topiră în întuneric, ca nişte umbre.

Tânărul rămase singur şi nemişcat în mijlocul drumului.

— Adio! îi strigă Bertha.

— La revedere! îi strigă Mary.

— Oh, da, zise el întinzând braţele spre cele două fugare, da, la revedere! La revedere!

Cele două fete îşi continuară drumul fără să scoată o vorbă. Abia la poarta castelului, Bertha zise:

— Văd, Mary, că-ţi baţi joc de mine.

— Cum asta? întrebă Mary tresărind fără voie.

— Îl iubesc! zise Bertha.

Mary fu cât pe-aci să scoată un strigăt. Avu totuşi puterea să şi-l înăbuşe.

— Şi eu care i-am spus: „La revedere!”, zise ea. Facă Domnul să nu-l mai văd niciodată!

CAPITOLUL XIII

Petit-Pierre

AU TRECUT PATRUZECI ŞI OPT DE ore. Bertha şi Michel sunt din nou la căpătâiul bolnavului. Deşi vizitele doctorului Roger făceau cu totul inutilă prezenţa fetei în acest cămin contaminat, Bertha, în ciuda protestelor lui Mary, continua să-l îngrijească pe vandeean. Poate că nu numai mila o atrăgea acum în modesta colibă a fermierului. Orice-ar fi fost, printr-o coincidenţă destul de bizară, Michel i-o luase înainte domnişoarei de Souday şi se afla în colibă când îşi făcu Bertha apariţia. Numai că Michel nu pe ea o aştepta. Socotind că acum era rândul lui Mary să vină, nădăjduind mai ales că fata va simţi şi ea nevoia să-l vadă, tânărul dăduse fuga la moş Tinguy. Aşa se face că, atunci când văzu apărând în prag silueta elegantă a unei fete, inima începu să-i bată nebuneşte. Recunoscând-o însă pe Bertha, băiatul încercă o uşoară dezamăgire; dar cum, iubind-o pe Mary, Michel îi iubea pe toţi cei din preajma ei – adică pe incisivul marchiz de Souday, pe posacul Jean Oullier, ba chiar şi pe câinii cu care ea se ducea la vânătoare – putea oare să n-o iubească pe sora lui Mary? Afecţiunea uneia nu trebuia să-l apropie de cealaltă? Fu deci plin de atenţii faţă de Bertha care, văzându-l atât de drăguţ şi de apropiat, nu mai avu nicio îndoială că băiatul o iubeşte. Cum boala lui Tinguy se înrăutăţea din ce în ce, Michel nu mai avu când să lămurească lucrurile. Nu după mult timp bolnavul intră în comă, fu scuturat de vreo două ori de spasme, după care se stinse. Chiar în aceeaşi clipă, în pragul colibei se ivi un străin. Era un tânăr ţăran breton, cu o pălărie cu boruri largi, jiletcă roşie cu nasturi argintaţi, vestă albastră brodată cu roşu şi jambiere înalte de piele.

Ţinea în mână unul din acele ciomege ghintuite, pe care le folosesc oamenii de la ţară când călătoresc. Păru surprins de spectacolul ce i se prezenta în faţa ochilor; totuşi, nu adresă nimănui nicio întrebare. Rosti o rugăciune şi plecă. Ţăranii, obişnuiţi cu acest obicei – de a nu trece prin faţa casei unui mort fără să rosteşti o rugăciune pentru sufletul lui – nu se mirară de prezenţa străinului şi nu dădură nicio atenţie plecării sale. Acesta se întâlni la câţiva paşi mai încolo cu un alt ţăran, mai scund şi mai tânăr decât el, care părea să-i fie frate. Ţăranul cel scund stătea călare pe un cal înşeuat după obiceiul din acel ţinut.

— Ei bine, Rameau d'Or, zise tânărul mai scund, cum stau lucrurile?

— Nu mai e loc pentru noi în această casă; a intrat în ea un oaspete care o ocupă pe de-a-ntregul.

— Cine?

— Moartea.

— Cine a murit?

— Chiar cel căruia veneam să-i cerem adăpost. Poate că până la urmă am fi putut rămâne în această colibă dar, din nenorocire, am auzit că Tinguy a murit de febră tifoidă şi, deşi medicii spun că nu e molipsitoare, eu nu sunt de părere să rămânem în casa asta.

— Nu ţi-e teamă că te-a recunoscut careva?

— Nu cred. Erau vreo opt ori zece persoane în jurul patului, care se rugau. Am intrat, am îngenuncheat, m-am rugat ca toţi ceilalţi, cum face orice ţăran breton sau vandeean.

— Acum, ce-i de făcut? întrebă cel mai tânăr dintre cei doi ţărani.

— Păi, aveam de ales între castelul prietenului meu din copilărie şi coliba bietului ţăran care trebuia să ne fie călăuză, între luxul unei locuinţe princiare, dar nesigure şi patul prost, pâinea de hrişcă şi coliba strâmtă, dar sigură, a acestui ţăran. Problema s-a rezolvat de la sine, aşa că trebuie să ne mulţumim cu luxul.

— Dar mi-ai spus că acel castel nu-i sigur.

— Castelul aparţine unuia dintre prietenii mei, al cărui tată a fost făcut baron de către Restauraţie: tatăl a murit. La castel, în clipa de faţă, stau văduva şi fiul lui. Dacă fiul era singur, aş fi fost liniştit; deşi moale şi lipsit de voinţă, e cinstit şi săritor; dar mama lui e egoistă şi ambiţioasă, ceea ce nu e deloc bine pentru noi.

— Eh! Pentru o noapte! Nu eşti deloc optimist, dragĂ Rameau d'Or.

— Ba da, dar numai când e vorba de mine. Cum însă acum răspund de viaţa Doam…

— De Petit-Pierre, vrei să spui. Ah, Rameau d'Or, de mai bine de două ceasuri de când suntem împreună, ai greşit de zece ori…

— Va fi ultima oară… Petit-Pierre; de-acum încolo nu mai rostesc alt nume decât ăsta, nu mai ştiu altceva decât că-mi sunteţi frate.

— Să mergem, să mergem la castel, Sunt atât de obosită, încât aş cere găzduire până şi Căpcăunului din poveşti.

— Trebuie s-o luăm pe un drum lăturalnic, ca să ajungem mai repede, zise tânărul. Aşezaţi-vă cât mai comod în şa; eu voi merge pe jos, iar dumneavoastră ţineţi-vă după mine.

Abia făcuseră vreo cinci sute de paşi că Rameau d'Or se opri şi opri şi calul lui Petit-Pierre.

— Ce mai este iar? întrebă ţăranul cel scund.

— Aud zgomot de paşi, zise tânărul. Pitiţi-vă după tufişul acela; eu rămân după copacul ăsta. Cel care se va încrucişa cu noi, va trece, probabil, fără să ne vadă.

Dar cel care venea, mergea atât de repede, încât cu tot întunericul, se ivi chiar în momentul în care cei doi tocmai dădeau să se ascundă: Petit-Pierre în dosul tufişului, Rameau d'Or, în spatele copacului. Rameau d'Or, ai cărui ochi se obişnuiseră de-acum cu întunericul, distinse trăsăturile unui tânăr de vreo douăzeci de ani, alergând mai curând decât mergând în aceeaşi direcţie ca şi ei, cu pălăria în mână şi cu pletele în vânt. Rameau d'Or scoase o

exclamaţie de surpriză; îl lăsă pe tânăr să-l depăşească cu trei, patru paşi, după care strigă:

— Michel!

Tânărul, care nu se aştepta să-şi audă numele în locul şi în întunericul acela, sări în lături şi, cu vocea tremurând de emoţie, întrebă:

— Cine e?

— Eu, zise Rameau d'Or scoţându-şi pălăria şi peruca şi înaintând spre prietenul său, fără nicio altă deghizare decât costumul lui breton, care, la urma urmei, nu-i schimba cu nimic fizionomia.

— Henri de Bonneville! strigă baronul Michel în culmea uluirii.

— Eu însumi. Dar nu-mi rosti atât de tare numele; suntem într-un ţinut şi într-un moment în care tufişurile, gropile şi copacii împart cu pereţii privilegiul de a avea urechi.

— Ah, da, zise Michel speriat, Vii cumva pentru răscoala ce se pregăteşte?

— Într-adevăr. Dar, mai întâi, tu cu cine ţii? Cu Henric al V-lea sau cu Louis-Philippe?

— Eu?

— Da, tu!

— Prietene, răspunse tânărul baron, drept să-ţi spun, încă nu m-am gândit prea bine la treaba asta… Ce mi-e unul, ce mi-e altul?… Dar, mă rog, hai să zicem că înclin către Henric al V-lea…

— Ei bine, dragă Michel, zise vesel contele de Bonneville, dacă ţii cu Henric al V-lea, tot e bine…

— Am zis înclin, nu ţin… încă nu sunt pe deplin hotărât.

— Cu atât mai bine! Poate că voi avea norocul să te hotărăsc eu… Până una, alta, te rog să-mi oferi găzduire în castelul tău mie şi unuia dintre prietenii care mă însoţesc.

— Unde-i prietenul tău?

— Iată-l, zise Petit-Pierre înaintând şi salutându-l pe tânăr cu o graţie care contrasta în chip ciudat cu costumul

pe care-l purta.

Michel îl privi câteva minute pe ţăranul cel scund şi, apropiindu-se de Rameau d’Or, sau mai curând de contele de Bonneville, întrebă:

— Henri, cum se numeşte prietenul tău?

— Michel, uiţi legile ospitalităţii? Ce te interesează numele prietenului meu? Nu-ţi ajunge să ştii că e un bărbat de neam?

— Eşti sigur că e un bărbat?

Contele şi Petit-Pierre izbucniră în hohote de râs.

— Ascultă, Michel, ţii neapărat să ştii pe cine primeşti în casa ta?

— Nu, nu pentru mine. Dragă Henri, nu pentru mine, ţi-o jur; ci fiindcă la castelul de la Logerie…

— Ei bine, la castelul de la Logerie?

— Nu-s eu stăpin.

— Da, e stăpână baroana, Michel; ştiu, dar nu vom rămâne decât o noapte. Ne vei conduce în apartamentul tău, eu voi face o vizită în pivniţă şi la dulapul cu alimente – sper că amândouă sunt în acelaşi loc ca şi odinioară – iar tânărul meu prieten va trage un pui de somn în patul tău; apoi mâine, în zori, o luăm din loc în căutarea unui adăpost.

Ceea ce spui tu e cu neputinţă, Henri! Să nu crezi că mă tem pentru mine! Dacă te-aş lăsa să intri în acest castel, n-ai fi în siguranţă nici măcar un ceas.

— Cum aşa?

— Mai întâi, pentru că la ora asta mama nu s-a culcat şi mă aşteaptă; de tine, hai să spunem că n-ar zice nimic, dar când l-o vedea pe prietenul tău deghizat astfel, o să vă dea sigur pe uşă afară.

— Are dreptate, zise Petit-Pierre.

— Atunci ce să facem?

— Şi în al doilea rând, continuă Michel, nu-i vorba numai de mama.

— Dar de cine mai e vorba?

— E vorba de Courtin.

— De Courtin? Cine-i ăsta?

— Nu-ţi aminteşti de Courtin, arendaşul?

— Oh, ba da! Un prefăcut şi un şmecher fără pereche.

— Într-adevăr! Ei bine, Courtin este primarul satului şi e un filipist[4] turbat. Dacă te-ar vedea, alergând peste câmpuri, noaptea, în acest costum, te-ar aresta imediat fără niciun fel de proces.

— Iată un lucru care merită să fie luat în consideraţie, zise Henri, grav. Ce zici de asta, Petit-Pierre?

— Nu zic nimic, dragă Rameau d'Or. Te las pe tine să te gândeşti în locul meu.

— În concluzie, ne închizi uşa în nas, nu-i aşa? zise Bonneville.

— Ce importanţă are, zise Michel cu ochii strălucind de nădejde, ce importanţă mai are din moment ce vă deschid o alta, mult mai sigură decât cea a castelului de la Logerie?

— Cum ce importanţă are? Dimpotrivă, are importanţă şi încă una foarte mare! Ce zici de asta, dragă Petit-Pierre?

— Zic că, din moment ce ni se deschide o uşă, asta-i tot ce ne trebuie. Pic de oboseală, ţi-am mai spus.

— Atunci urmaţi-mă, zise tânărul baron.

— Stai! E departe?

— Cam o oră. Doar cinci sferturi de leghe.

— Petit-Pierre mai are putere? întrebă Henri.

— Petit-Pierre o va găsi, răspunse acesta râzând. Să-l urmăm deci pe baronul Michel.

— Să-l urmăm pe baronul Michel, repetă Bonneville. La drum, baroane.

Şi micul grup, nemişcat de zece minute, ieşi din imobilitatea sa şi porni la drum. Dar de-abia făcuse Michel cincizeci de paşi că prietenul lui îi puse mâna pe umăr.

— Unde ne duci? îi zise el.

— Fii liniştit.

— Te urmez, numai dacă-mi făgăduieşti pentru Petit-Pierre care este, vezi şi tu, destul de delicat, o masă bună şi un pat şi mai bun.

— Va avea tot ceea ce v-aş fi oferit eu însumi: cel mai bun fel de mâncare din dulap, cel mai bun vin din pivniţă, cel mai bun pat din castel.

Porniră din nou la drum.

— O iau înainte, ca să-i anunţ, zise Michel.

— O clipă, întrebă Henri, unde te duci?

— La castelul de Souday.

— Cum? La castelul de Souday?

— Da; cunoşti, desigur, castelul de Souday cu turnuleţele lui ascuţite şi acoperite cu ardezie, aşezat în faţa pădurii Machecoul?

— Castelul „lupoaicelor”?

— Al „lupoaicelor”, dacă vrei tu.

— Acolo ne duci?

— Acolo.

— Te-ai gândit bine la ce faci, Michel?

— Răspund de tot.

Şi, fără să mai adauge ceva, tânărul baron se năpusti în direcţia castelului de Souday cu aceeaşi viteză cu care mai alergase în ziua sau mai curând în noaptea în care se dusese să-l caute pe doctorul din Palluau.

— Ei bine, întrebă Petit-Pierre, ce facem?

— Cum n-avem de ales, trebuie să-l urmăm.

— La castelul lupoaicelor?

— La castelul lupoaicelor.

— Fie, dar ca să mi se pară drumul mai scurt, dragă Rameau d’Or, să-mi spui ce-i cu lupoaicele astea.

— Vă voi spune şi eu ceea ce am aflat de la alţii.

Şi, cu mâna sprijinită de armătura şeii pe care şedea Petit-Pierre, contele de Bonneville îi povesti legenda care circula în departamentul Loarei inferioare şi în departamentele din jur despre cele două sălbatice moştenitoare ale marchizului de Souday, despre vânătorile lor de peste zi, despre plimbările lor tainice de peste noapte, şi despre haita de câini fantastici cu care urmăreau, în galopul cailor, lupii şi mistreţii.

Contele ajunsese tocmai în punctul cel mai dramatic al povestirii când, dintr-o dată, zări turnuleţele castelului de Souday şi, oprindu-se brusc din istorisit, îşi anunţă prietenul că ajunseseră la capătul drumului.

Petit-Pierre, convins că avea să vadă ceva aidoma vrăjitoarelor din *Macbeth*, făcu apel la tot curajul său pentru a ajunge la teribilul castel; dar, la o cotitură a drumului, se trezi în faţa unei porţi deschise şi, dinaintea acestei porţi zări două umbre albe, luminate de o torţă pe care o purta un om cu chip aspru şi cu costum rustic. Petit-Pierre aruncă o privire temătoare spre Bertha şi spre Mary; căci ele erau cele care, prevenite de baron, ieşiseră în calea celor doi drumeţi.

Văzu două tinere adorabile: una blondă, cu ochi albaştri şi cu un chip fermecător; cealaltă, cu ochii şi cu părul negru, cu o înfăţişare mândră şi hotărâtă, o privire sincera şi deschisă; amândouă surâdeau.

Prietenul lui Rameau d’Or coborî de pe cal şi amândoi înaintară spre cele două fete.

— Prietenul meu, baronul Michel, m-a făcut să nădăjduiesc, domnişoarelor, că domnul marchiz de Souday, părintele dumneavoastră, ar binevoi să ne acorde ospitalitate, zise contele de Bonneville.

— Tata lipseşte, domnule, răspunse Bertha; va regreta că a pierdut ocazia de a fi o gazdă primitoare şi amabilă, ceea ce greu mai afli în zilele noastre.

— Nu ştiu dacă Michel v-a spus, domnişoară, că această ospitalitate s-ar putea să aibă unele riscuri. Tânărul *meu* amic şi cu mine suntem aproape nişte proscrişi: s-ar putea, deci, ca preţul azilului pe care ni-l oferiţi să fie cam mare…

— Luptaţi pentru o cauză care este şi a noastră, domnule. Dacă aţi fi fost nişte străini oarecare, tot v-am fi primit; ca proscrişi, sunteţi bineveniţi, chiar dacă ar fi ca moartea şi ruina să intre odată cu dumneavoastră în biata noastră locuinţă. Dacă tata ar fi aici, v-ar vorbi întocmai cum vă vorbesc şi eu.

— Domnul baron v-a spus, desigur, numele meu; îmi rămâne să vi-l spun pe cel al prietenului meu.

— Nu vi-l cerem, domnule. Situaţia dumnevoastră de proscrişi preţuieşte pentru noi mai mult decât un nume, oricare ar fi el! Intraţi în această casă; nu-i nici bogată, nici somptuoasă, dar e retrasă şi sigură.

Şi, cu un gest de mare doamnă, Bertha îi pofti pe cei doi străini să treacă pragul.

Mary şi Bertha făcură un semn de rămas bun către Michel; ultima chiar îi întinse mâna, dar Jean Oullier împinse cu atâta putere poarta, încât bietul tânăr nu mai avu când să apuce acea mână. Privi câteva clipe turnuleţele castelului care se desenau negre, pe fundalul întunecat al cerului, ferestrele care se luminau unele după altele, apoi se îndepărtă. Când dispăru, tufişurile se dădură la o parte şi înlesniră trecerea unui personaj care, dintr-un interes cu totul deosebit de al celorlalţi eroi, asistase la această scenă. Acest personaj era Courtin; după ce se asigură că nu se mai afla nimeni prin împrejurimi, o apucă pe acelaşi drum pe care dispăruse şi tânărul său stăpân pentru a se înapoia la Logerie.

CAPITOLUL XIV

Oră nepotrivită

ERA APROAPE DOUĂ DIMINEAŢĂ când tânărul baron Michel ajunse la capătul aleii care ducea la castelul Logerie. Atmosfera era liniştită; tăcerea majestuoasă a nopţii pe care-σ tulbura doar freamătul plopilor îl cufundase într-o profundă reverie. Motivul acestei reverii era, aşa cum bănuiţi desigur şi dumneavoastră, chipul dulce şi fermecător al domnişoarei Mary de Souday. Dar, când, la cinci sute de paşi în faţa lui, zări, de sub bolta de verdeaţă pe sub care mergea, ferestrele castelului strălucind sub razele lunii, visurile încântătoare pieriră şi gândurile sale luară imediat o direcţie mai pozitivă. În loc de chipul încântător care-i umpluse până atunci inima, în faţa ochilor i se ivi faţa severă şi ameninţătoare a mamei sale. Se ştie ce teamă profundă inspira baroana fiului ei. Tânărul se opri. Dacă prin împrejurimi, fie chiar şi la o leghe, ar fi ştiut vreo casă, ori vreun han unde să găsească adăpost, nu s-ar fi întors la castel decât a doua zi. Era pentru prima oară nu când lipsea de acasă, ci când se întorcea atât de târziu şi simţea instinctiv că maică-sa îi pândea întoarcerea. Or, ce să răspundă la acea cumplită întrebare: „De unde vii?” Doar Courtin putea să-i dea adăpost; dar cerându-i adăpost lui Courtin, trebuia să-i spună tot, şi tânărul intuia că nu era bine să aibă un confident ca jupânul Courtin. Se hotărî deci să braveze mânia maternă, dar aşa cum se decide condamnatul să braveze eşafodul, şi-şi continuă drumul.

Totuşi, cu cât se apropia de castel cu atât simţea cum i se clatină hotărârea. Când ajunse la capătul aleii şi trebui s-o apuce de-a lungul peluzei, zări fereastra de la odaia mamei

sale, singura luminată din întreaga faţadă a castelului. Deci presimţirile sale nu-l înşelaseră; baroana pândea întoarcerea fiului ei. Hotărârea tânărului de a da ochii cu ea se nărui cu totul şi teama, stimulându-i imaginaţia, îi sugeră ideea de a recurge la o şiretenie prin care putea, dacă nu să înlăture, cel puţin să întârzie cu câteva ceasuri izbucnirea scandalului. Se năpusti spre stânga, pe o alee mărginită de carpeni, pierdută în umbră; ajunse la zidul grădinii de zarzavat pe care-l sări cu uşurinţă; din grădina de zarzavat trecu în parc. Odată în parc, putea, datorită copacilor, să ajungă lesne la vreo fereastră a castelului. Treaba mersese destul de bine; dar abia de acum încolo începea greul: căci trebuia găsită acea fereastră pe care vreo slugă s-σ fi lăsat, din neglijenţă, deschisă, pe unde să poată pătrunde în casă şi ajunge în apartamentul lui.

Castelul Logerie era alcătuit dintr-un corp mare şi pătrat, flancat de două turnuleţe de aceeaşi formă. Bucătăriile şi oficiile erau la subsol. Apartamentele de primire la parter, cel al baroanei la primul etaj, cel al fiului ei, la al doilea. Michel cercetă castelul pe trei din feţele sale, zgâlţâind încetişor toate uşile şi ferestrele, mergând pe vârfurî şi ţinându-şi răsuflarea. Nici uşile nici ferestrele nu se mişcan. Mai rămânea de explorat faţada principală. Asta era partea cea mai periculoasă de abordat: căci ferestrele baroanei se aflau, cum am mai spus, pe această faţadă, neumbrită de copacii care înconjurau restul clădirii; or, tocmai pe această faţadă se afla o fereastră deschisă. Totuşi, Michel se hotărî să încerce aventura. Aşa că înaintă spre turnuleţ şi, tocmai se pregătea s-o ia pe după el, când zări o umbră alunecând de-a lungul peluzelor. Michel se opri şi privi cu atenţie spre noul venit. Recunoscu un bărbat şi acel bărbat o luase pe drumul pe care el însuşi trebuise să-l urmeze când se hotărâse să se întoarcă la castel. Tânărul făcu câţiva paşi îndărăt şi se piti în umbra turnuleţului. Omul continua să se apropie. Când nu mai fu decât la cincizeci de paşi de castel, Michel auzi răsunând de la fereastră vocea seacă a maică-

si. Se felicită că nu venise pe peluza pe care mergea acum necunoscutul.

— Tu eşti, Michel? întrebă baroana.

— Nu, doamnă, răspunse o voce pe care tânărul o recunoscu – cu o mirare amestecată cu teamă – ca fiind a arendaşului; îi faceţi prea multă cinste bietului Courtin de a-l lua drept domnul baron.

— Dumnezeule! strigă baroana, ce te aduce la ora asta?

— Vă daţi seama că e ceva important, doamnă baroană!

— I s-a întâmplat vreo nenorocire fiului meu?

Accentul de profundă spaimă cu care mama sa rostise aceste vorbe îl mişcă atât de tare pe tânăr, încât fu cât pe-aci să se avânte şi s-o liniştească. Dar răspunsul lui Courtin, pe care-l auzi aproape imediat, îi paralizează această intenţie. Michel reintră deci în umbra care-i servea de ascunzătoare.

— Oh, nimic, doamnă, răspunse fermierul; tânărul, dacă îndrăznesc să mă exprim astfel, e zdravăn şi sănătos, cel puţin până acum…

— Dar de ce până acum? îl întrerupse baroana. A intrat în vreo încurcătură, a făcut vreo prostie?

— Ei, zise Courtin. S-ar putea să aibă unele necazuri dacă va continua să se lase ademenit de drăcoaicele alea! Tocmai ca să previn o nenorocire mi-am îngăduit să vă deranjez, în toiul nopţii, fiind de altfel sigur că nu v-aţi culcat.

— Şi bine ai făcut, Courtin. Dar, mă rog, unde-i acum nenorocitul ăla de copil? Ştii?

Courtin privi în jur.

— Mă mir, pe legea mea, că încă n-a ajuns! zise el. Am luat-o dinadins pe drumul de ţară ca să-i las liberă poteca şi poteca e cu vreun sfert de leghe mai scurtă decât drumul de ţară…

— Dar de unde vine? Unde era? Ce făcea? De ce aleargă peste câmpuri în toiul nopţii, la ceasurile două, fără să-i pese de neliniştea mea, fără să se gândească,

neascultătorul, că-şi zdruncină sănătatea? Şi pe a lui şi pe a mea!

— Doamnă baroană, zise Courtin, nu găsiţi că sunt cam multe întrebări ca să vă pot răspunde de aici, de afară? Apoi, coborându-şi vocea: — Ceea ce am de povestit doamnei baroane este atât de grav, că n-aş fi în siguranţă nici în odaia domniei-sale… fără a mai pune la socoteală faptul că tânărul stăpân se poate întoarce dintr-un moment într-altul şi mă poate găsi aici… Deşi e spre binele lui şi al domniei voastre…

— Atunci intră, strigă baroana; ai dreptate, intră repede.

— Scuzaţi-mă doamnă, dar pe unde, mă rog?

— Într-adevăr, zise baroana, uşa e încuiată.

Dacă doamna baroană ar vrea să-mi arunce cheia…

— E în uşă, dar pe dinăuntru.

— Ah, drace!

— Voind să ascund slugilor purtarea fiului meu, le-am trimis să se culce; dar aşteaptă, am să sun camerista…

— Eh! Doamna să nu facă asta! zise Courtin; nu-i bine să mai amestecăm şi pe altcineva în taina noastră; de altfel părerea mea e că împrejurările sunt mult prea grave pentru ca doamnei să-i mai pese de etichetă. Ştiu că nu se cade ca doamna baroană să deschidă uşa unui biet fermier ca mine; dar o dată nu înseamnă de obicei. Dacă la castel dorm toţi, cu atât mai bine. Vom fi, cel puţin, scutiţi de curioşi!

— Zău că mă sperii, Courtin! zise baroana cuprinsă de nelinişte. Aşteaptă puţin…

Baroana se retrase de la fereastră şi după o clipă Michel auzi cheia răsucindu-se şi zăvoarele uşii de afară trăgându-se. La început le auzi cu spaimă. Pe urmă, îşi dădu seama că mamă-sa şi Courtin, preocupaţi cum erau, uitaseră să mai încuie uşa. Tânărul aşteptă câteva secunde ca să le lase timp să ajungă la etaj; apoi se strecură de-a lungul zidului, urcă pe peron, împinse uşa, care se deschise fără zgomot şi intră în vestibul. Planul său iniţial fusese să pătrundă în

camera lui şi să aştepte acolo evenimentele, prefăcându-se că doarme. În acest caz, ora întoarcerii neputând fi precizată, mai avea şansa să iasă din această neplăcută încurcătură printr-o minciună îndrăzneaţă. Dar lucrurile se schimbaseră de când luase el această primă hotărâre. Courtin îl urmărise, Courtin îl văzuse. Courtin ştia desigur unde se retrăseseră contele de Bonneville şi prietenul lui. Michel uită o clipă de el însuşi şi nu se mai gândi decât la Bonneville, căruia Courtin putea să-i vină lesne de hac. În loc să urce la etajul al doilea, tânărul se opri la primul. În loc să urce în odaia sa, se strecură nesimţit de nimeni, în coridor. Apoi, oprindu-se la uşa camerei mamei sale, începu să tragă cu urechea.

— Deci crezi, Courtin, că fiul meu s-a lăsat prins în mrejele acelor nenorocite? întrebă baroana.

— O, doamnă, sunt mai mult decât sigur; ba e chiar atât de bine prins, încât mi-e teamă c-o să vă fie foarte greu să-l mai scoateţi din aceste mreje…

— Nişte fete fără un ban!

— Aparţin uneia din cele mai vechi familii din ţinut, doamnă baroană, zise Courtin, care voia să sondeze terenul; şi pentru dumneavoastră nobilii, asta, după cât pare, preţuieşte ceva.

— Eh, făcu baroana, nişte bastarde!

— Dar frumoase de pică, una ca un înger, cealaltă ca un demon.

— Că Michel o fi vrut să se amuze, cum fac atâţia tineri din ţinut, mă rog, se poate; dar că s-a gândit să se însoare cu una din ele, asta nu se poate, mă cunoaşte îndeajuns ca să ştie că n-aş consimţi niciodată la o astfel de legătură.

— Cu tot respectul pe care i-l datorez, părerea mea e că domnul Michel încă nu s-a gândit la toate astea şi nu-şi dă seama de sentimentul pe care-l are pentru dezmăţatele alea. Dar de ceea ce sunt sigur este că, într-un anume fel, e totuşi pe cale să se compromită şi încă destul de grav.

— Ce vrei să spui, Courtin?

— Păi, făcu fermierul, ştiţi, doamnă baroană, că ar fi foarte greu pentru mine, care vă iubesc şi vă respect, să-l arestez pe tânărul meu stăpân…

Michel, pe coridor, tresări.

— Să-l arestezi pe fiul meu? strigă baroana ridicându-se; dar mi se pare că uiţi, jupâne Courtin…

— Nu, doamnă baroană, nu uit.

— Totuşi…

— Sunt arendaşul moşiei dumneavoastră, e adevărat, continuă Courtin făcând cu mâna un semn prin care o invita pe baroană să se calmeze; trebuie să vă dau socoteala exactă a recoltelor şi să vă plătesc la zi şi la ceas redevenţele, ceea ce voi face cu dragă inimă, deşi timpurile sunt atât de grele; dar, înainte de a fi fermierul obligat dumneavoastră, sunt cetăţean şi, în plus, primar, iar în această calitate am nişte îndatoriri pe care trebuie să le îndeplinesc, doamnă baroană, oricât de întristată mi-ar fi inima.

— Ce vorbe încâlcite, jupâne Courtin; ce legătură poate exista între fiul meu, calitatea de cetăţean şi titlul dumitale de primar?

— Legătura, doamnă baroană? Iat-o: domnul, fiul dumneavoastră are relaţii cu duşmanii statului.

— Ştiu, că marchizul de Souday are nişte vederi politice cam dubioase, zise baroana; dar flirturile lui Michel cu una sau cealaltă dintre fetele lui nu constituie, după cât mi se pare, un delict.

— Acele flirturi îl vor duce pe domnul Michel mai departe decât credeţi, doamnă baroană, v-o spun eu. Ştiu că nu şi-a vârât încă decât vârful ciocului în apa tulbure din jurul lui; dar asta ajunge ca să-i întunece vederea.

— Destul cu metamorfozele; explică-te, Courtin !

— Ei bine, doamnă baroană, iată întreaga explicaţie. În seara asta, după ce a asistat la moartea lui Tinguy, cu riscul de a aduce febra tifoidă la· castel, după ce a condus-o pe lupoaica brunetă până acasă, domnul baron a făcut pe

călăuza, conducând doi ţărani, care erau ţărani cum sunt eu nobil, la castelul de Souday.

— Cine ţi-a spus asta, Courtin?

— Ochii mei, doamnă baroană; sunt buni şi am încredere în ei.

— Dar, după părerea dumitale, cine erau cei doi ţărani?

— Cei doi ţărani?

— Da.

— Unul, pot să pun mâna în foc, era contele de Bonneville, un şuan afurisit şi înrăit! Să nu-mi spuneţi nu, a stat destulă vreme în ţinutul ăsta şi ştiu ce-i poate pielea. Cât despre celălalt…

— Ei bine, termină ce ai de spus…

— Cât despre celălalt, dacă nu mă înşel e şi mai şi decât primul.

— Cine e? Zi-i pe nume, Courtin!

— Gata, doamnă baroană, dacă trebuie, şi probabil că va trebui, îi voi spune numele numai celor în drept.

— Celor în drept! Ai să-l denunţi deci pe fiul meu? strigă baroana stupefiată de tonul fermierului, de obicei atât de umil faţă de ea.

— De ce nu, doamnă baroană? răspunse cu aplomb Courtin.

— Dar nu te gândeşti, Courtin…

— Ba mă gândesc, doamnă baroană, mă gândesc că acum aş fi fost în drum spre Nantes dacă n-aş fi ţinut mai întâi să vă previn ca să-l puteţi pune pe domnul Michel în siguranţă.

— Dar presupunând că domnul Michel nu va fi amestecat în această afacere, zise baroana, ai să mă compromiţi în ochii vecinilor şi, cine ştie! poate ai să atragi nişte represalii cumplite asupra castelului Logerie.

— Ei bine, vom apăra Logerie, doamnă baroană.

— Courtin, lucrurile nu pot fi atât de grave cum presupui dumneata, sunt sigură.

— Ba dimpotrivă, doamnă baroană, sunt foarte grave. Eu nu-s decât un simplu ţăran, dar asta nu mă împiedică să ştiu

că vechiul ţinut al lui Retz e în fierbere; încă o împuşcătură şi fiertura dă pe dinafară.

— Courtin, te înşeli…

— Nu, doamnă baroană, nu! Ştiu eu ce ştiu; nobilii s-au şi strâns de trei ori până acum, o dată la marchizul de Souday, o dată la cel care se numeşte Louis Renaud şi o dată la contele de Saint-Amand. Toate aceste adunări miros a praf de puşcă, doamnă baroană; şi fiindcă veni vorba de praf de puşcă, există două chintale de gloanţe la abatele din Montbert. În sfârşit, şi ăsta-i lucrul cel mai grav – în sfârşit, fiindcă tot trebuie să v-o spun, e aşteptată în ţinut ducesa de Berry şi mi se pare, după cele ce am văzut, că s-ar putea să nu se facă aşteptată prea mult.

— De ce?

— Fiindcă. Cred că se şi află aici.

— Unde, Dumnezeule?

— Ei bine, la castelul de Souday.

— La castelul de Souday?

— Da, unde a condus-o domnul Michel în seara asta.

— Michel? A, copil nenorocit! Ai să-ţi ţii gura, nu-i aşa Courtin? Vreau, îţi poruncesc! De altfel, cârmuirea şi-a luat măsuri, şi dacă ducesa încearcă să se reîntoarcă în Vandeea, va fi arestată înainte de a ajunge aici.

— Şi dacă se şi află aici, doamnă baroană?

— Un motiv în plus să taci.

— Da! Şi gloria şi profiturile unei asemenea capturi îmi vor scăpa. Nu, doamnă baroană, asta nu se poate.

— Dar ce-i de făcut, Doamne, ce-i de făcut?

— Ascultaţi, doamnă baroană, ce trebuie făcut. Cum, fiind un bun cetăţean, vreau să rămân slujitorul dumneavoastră fidel şi devotat, cum, drept recunoştinţă pentru ceea ce voi face pentru dumneavoastră, nădăjduiesc că-mi veţi lăsa ferma în nişte condiţii cât se poate de avantajoase, nu voi rosti numele domnului Michel. Străduiţi-vă însă ca să nu se mai vâre, pe viitor, într-un asemenea viespar; acum e vârât în el, e adevărat, dar e încă vreme să-l scoatem de acolo.

— Fii liniştit, Courtin.

— Dar, vedeţi, doamnă baroană…

— Ei bine, ce mai e?

— Drace, nu cutez să-i dau un sfat doamnei baroane; nu-i de competenţa mea.

— Spune, Courtin, spune…

— Ei bine, pentru a-l smulge pe domnul Michel cu totul din acest viespar, ar trebui, după mine, printr-un mijloc oarecare, rugăminţi sau ameninţări, să-l determinaţi să părăsească la Logerie şi să plece la Paris.

— Da, Courtin, ai perfectă dreptate.

— Numai că eu cred că n-o să vrea.

— Când eu voi spune da, va trebui să vrea!

— Nu peste mult va avea douăzeci şi unu de ani; e deci aproape de majorat.

— Şi eu ţi-o spun că va pleca, Courtin. Ce ai?

— Mi se pare că merge cineva pe coridor.

— Vezi cine e.

Courtin luă lampa şi se năpusti pe coridor.

— Nu-i nimeni, zise el intrând; şi totuşi mi s-a părut că aud nişte paşi.

— Unde crezi, că s-ar putea să fie, la ceasul ăsta, nenorocitul ăla de copil?

— Drace, făcu Courtin, poate la mine acasă, Tânărul baron are încredere în mine şi n-ar fi prima oară când ar veni să-mi istorisească micile lui necazuri.

— Ai dreptate, Courtin, se poate; întoarce-te acasă şi mai ales nu-ţi uita făgăduiala.

— Nici dumneavoastră, doamnă baroană. Dacă se întoarce, sechestraţi-l; nu-l lăsaţi să comunice cu „lupoaicele”; căci dacă le vede iar…

— Ei bine?

— Ei bine, n-aş fi deloc mirat să aflu că într-una din aceste zile a tras cu puşca, prin tufişurile de grozamă.

— Oh! Mă va face să mor de durere! ce idee nenorocită a avut bărbatul meu să se reîntoarcă în ţinutul ăsta

blestemat!

— Nenorocită idee, doamnă, baroană, mai ales pentru el.

Baroana îşi plecă, tristă, capul, la amintirea pe care i-o evocase Courtin, în vreme ce acesta se retrase, după ce exploră împrejurimile, asigurându-se că nimeni nu putea să-l vadă ieşind din castelul Logerie.

CAPITOLUL XV

Diplomaţia lui Courtin

DE-ABIA FĂCUSE COURTIN DOUĂ sute de paşi pe drumul ce ducea la ferma lui, când auzi un foşnet în tufişurile alături de care trecea.

— Cine-i acolo? întrebă el dându-se mai spre mijlocul drumului şi apucând mai zdravăn ciomagul pe care-l ţinea în mână.

— Prieten, răspunse o voce tinerească.

Şi cel căruia îi aparţinea această voce se ivi pe marginea potecii.

— Dar e domnul baron! strigă fermierul.

— El însuşi, Courtin.

— Şi unde te duci stăpâne, la ora asta? Dumnezeule! Dacă doamna baroană te-ar şti pe drumuri, în plină noapte, ce-ar spune? făcu fermierul mimând surpriza.

— Mi-e indiferent, Courtin.

— Drace, strigă fermierul, cu un aer viclean, e de presupus că domnul baron are motivele sale?

— Da, şi le vei şti şi tu, zise Michel, când vom ajunge la tine acasă.

— La mine? Veneai la mine, stăpâne? strigă Courtin mirat.

— Refuzi să mă primeşti? întrebă tânărul.

— Sfinte Dumnezeule! Eu să refuz să te primesc într-o casă care, la urma urmei, e a dumitale!

— Atunci, cum e târziu, să nu mai pierdem vremea.

Mergi înainte, te urmez.

Courtin, destul de neliniştit de tonul poruncitor al tânărului său stăpân, ascultă; apoi, după vreo sută de paşi, sări un pârleaz, traversă o livadă şi se afla la uşa fermei

sale. Odată intrat în sala de jos, care servea în acelaşi timp şi de odaie de toată ziua şi de bucătărie, adună câţiva cărbuni risipiţi în cămin, suflă peste unul din ei, care încă mai era încins, şi aprinse o lumânare de ceară galbenă, pe care o puse pe cămin. Abia atunci şi la lumina acelei lumânări văzu ceea ce nu văzuse la lumina lunii: că Michel era palid, dar palid ca un mort.

— Ah, stăpâne, zise Courtin, ce ai?

— Courtin, spuse tânărul, încruntându-şi sprâncenele, am auzit discuţia ta cu mama.

— Da? zise fermierul cam surprins.

Dar revenindu-şi repede: — Ei bine, şi?

— Doreşti mult să-ţi vezi reînnoit contractul pentru anul viitor?

— Eu, domnule baron?

— Tu, Courtin. Ţine minte că eu sunt cel care-ţi va reînnoi contractul, căci în momentul semnării voi fi major.

— Da, aşa e, domnule baron.

— Dar înţelegi, urmă tânărul pe care dorinţa de a-l salva pe contele de Bonneville şi de a creşte în ochii lui Mary îl făcea să fie foarte hotărât, înţelegi bine, nu-i aşa? că dacă ai de gând să faci ce-ai spus în astă-seară, adică să-i denunţi pe prietenii mei, nu voi mai reînnoi contractul unui denunţător.

— Oh, oh, făcu Courtin.

— Chiar aşa. Odată ieşit din fermă, Courtin, trebuie să-i spui adio; fiindcă nu vei mai intra în ea.

— Dar cârmuirea? Dar doamna baroană?

— Toate astea nu mă privesc, Courtin. Mă numesc baronul Michel de la Logerie; pământul şi castelul de la Logerie îmi aparţin, prin abandonul mamei, la majorat. Peste puţină vreme voi fi major şi contractul tău expiră peste treisprezece luni.

— Dar dacă renunţ la planul meu, domnule baron? zise fermierul cu un aer viclean.

— Dacă renunţi la plan, ai contractul.

— În aceleaşi condiţii ca şi în trecut?

— În aceleaşi condiţii.

— Ah, domnule baron, dacă n-ar fi teama de a mă compromite… zise Courtin, ducându-se să caute în sertarul unui dulap o sticluţă cu cerneală, o foaie de hârtie şi un toc pe care le puse pe masă,

— Ce-s astea? întrebă Michel.

— Drace, dacă domnul baron ar avea complezenţa să scrie ce-a spus mai adineauri… Nu se ştie care moare mai întâi şi, în ce mă priveşte, eu voi jura domnului baron…

— N-am nevoie de jurămintele tale, Courtin, căci ieşind de aici, mă reîntorc la Souday; îi înştiinţez pe Jean Oullier să vegheze şi pe Bonneville să-şi găsească un alt adăpost.

— Ei bine, atunci un motiv în plus, zise Courtin, întinzând pana tânărului său stăpân.

Michel luă pana din mâinile fermierului şi scrise:

„Eu, *subsemnatul Auguste-François-Michel, baron de la Logerie, mă angajez să reînnoiesc contractul lui Courtin, în aceleaşi condiţii ca şi cele precedente*

Şi cum băiatul voia să pună data, fermierul zise:

— Nu, nu pune data, te rog, stăpâne. Vom data hârtia asta a doua zi după majoratul dumitale.

— Fie, zise Michel.

Şi se mulţumi să semneze, lăsând între text şi semnătură, locul necesar pentru punerea datei.

— Dacă domnul baron vrea să se odihnească…

— Nu, zise Michel, n-ai auzit când ţi-am spus că mă duc la Souday?

— De ce? Doar am făgăduit mai adineauri să nu spun nimic.

— Ceea ce ai văzut tu, Courtin, putea să vadă şi altul, şi dacă tu vei tăcea pentru că ai promis, un altul, care n-a promis, poate vorbi. Cu bine!

— Domnul baron poate să facă ce vrea, zise Courtin; dar n-are dreptate să se reîntoarcă în cursa aia de şoareci.

— Bine, bine. Îţi mulţumesc pentru sfaturile tale; dar ar fi cazul să afli că sunt la vârsta la care pot face ce vreau. Aşa că te rog să nu mă mai dădăceşti…

Şi, rostind aceste cuvinte cu o fermitate de care fermierul nu-l credea în stare, se îndreptă spre uşă şi ieşi. Courtin, apucând repede făgăduiala de contract, o citi din nou, o îndoi cu grijă în patru şi o puse în portofel. Apoi, cum i se păru că aude vorbă prin preajma fermei, se duse la fereastră, dădu uşor la o parte perdeaua şi-l zări pe baron faţă în faţă cu maică-sa. Într-adevăr, baroana văzând că fiul ei nu se întoarce, socotise că ceea ce-i spusese Courtin putea fi adevărat şi că n-ar fi fost de mirare ca Michel să fie la fermier. Oscilase un moment – jumătate din mândrie, jumătate din teamă – să iasă noaptea din casă; dar, în sfârşit, neliniştea o mână de la spate şi, înfăşurându-se într-un şal mare, o luă pe drumul spre fermă. Tocmai când ajunse la uşă, îl văzu pe fiu-său ieşind. Atunci, eliberată de orice teamă, văzându-l pe băiat teafăr şi sănătos, firea ei poruncitoare ieşi iar la iveală. Michel, uluit, zărind-o pe maică-sa, se dădu un pas înapoi.

— Urmează-mă, domnule, zise baroana; mi se para că e vremea să te întorci acasă.

Bietului băiat nu-i veni în minte nici să protesteze, nici să fugă: o urmă pe maică-sa, ascultător şi supus, ca un copil. În tot timpul drumului, tânărul baron şi maică-sa nu schimbară nicio vorbă. Când cei doi reintrară în castel, începea să se lumineze de ziuă. Baroana, fără nicio explicaţie, îl conduse pe tânăr în camera lui. Acolo găsi masa pusă.

— Trebuie să-ţi fie foame şi cred că eşti obosit, îi zise baroana.

Şi arătându-i pe rând masa şi patul, îi zise:

— Asta, dacă ţi-e foame, ăsta, dacă ţi-e somn!

După care se retrase, închizând uşa în urma ei. Tânărul auzi cheia răsucindu-se de două ori în broască. Era prizonier. Căzu, sfârşit, pe un fotoliu. Evenimentele se precipitau întocmai ca o avalanşă şi ar fi putut răpune o constituţie mai viguroasă decât cea a baronului Michel. Aşa cum spusese maică-sa, era obosit şi-i era foame. La douăzeci de ani natura îşi cere cu stricteţe drepturile. Apoi vălmăşagul din mintea tânărului se linişti. Michel mâncă zorit şi, după ce se asigură încă o dată că era într-adevăr prizonier, se culcă şi adormi. Se trezi către ora zece dimineaţa. Razele unui soare splendid de mai intrau vesele în odaia lui. Deschise ferestrele. Păsările cântau pe ramurile acoperite de frunze tinere, de un verde proaspăt şi tandru; înfloreau primii trandafiri, primii fluturi zburau prin aer. Tânărul o aşteptă, parcă mai liniştit, pe maică-sa. Dar orele treceau şi baroana nu se ivea. Michel observă, cu oarecare nelinişte, că masa fusese destul de copios servită ca să facă faţă nu numai cinei din ajun, ci şi gustării de dimineaţă, ba chiar şi mesei de prânz. Începu să se teamă că acea captivitate a lui va dura mai mult decât crezuse. Această teamă se confirmă când văzu că se face ceasul două, apoi trei. În acel moment şi cum trăgea cu urechea la cel mai mic zgomot, i se păru că aude nişte bubuituri venind dinspre Montaigu. Bubuiturile păreau de fapt nişte împuşcături. Ele durară cam un ceas; apoi se instaură din nou tăcerea. Neliniştea baronului era atât de mare, încât uitase să mai mănânce. Hotărî ca de îndată ce se va face noapte şi toată lumea se va culca, să deşurubeze, cu un cuţit, broasca şi să iasă afară, nu pe uşa care dădea spre peron, ci prin vreo fereastră oarecare. Posibilitatea de a fugi îi readuse prizonierului pofta de mâncare. Înfulecă, aidoma unui bărbat care ştie că are de petrecut o noapte furtunoasă şi care-şi întăreşte puterile ca să facă faţă tuturor lucrurilor neprevăzute ale acelei nopţi. Michel isprăvi, spre ora şapte, de mâncat; peste o oră avea să se întunece; încercă să doarmă un ceas, dar nu putu închide

ochii; tot timpul la pândă, urechea lui sesiza şi cele mai neînsemnate zgomote. Un lucru însă îl mira foarte tare: n-o văzuse pe maică-sa din noaptea trecută; probabil că la rându-i şi ea presupunea că, odată cu întunericul, prizonierul va face totul ca să dea bir cu fugiţii. Dintr-o dată tânărului i se păru că aude zgomotul zurgălăilor care se pun la gâtul cailor de poştă. Alergă la fereastră. Zări nedesluşit, venind dinspre Montaigu, o trăsură sau o caleaşcă. În acel moment, surugiul, care călărea pe unul din cei doi cai, pocni din bici, ca să-şi anunţe sosirea. Acum, nu mai exista nicio îndoială; era un poştalion. Privind în curte, tânărul îi văzu pe servitori scoţând din remiză, caleaşca de călătorie a mamei sale. Se lămuri dintr-o dată. Acei cai de poştă, care veneau din Montaigu, acel surugiu care pocnea din bici, caleaşca de călătorie pe care o scoseseră din remiză… deci asta era! Maică-sa pleca şi-l lua cu dânsa! Iată de ce-l închisese, de ce-l ţinea prizonier. Va veni după el în clipa plecării, îl va determina să se urce în trăsură cu ea şi va porunci să se dea bice cailor! Ştia ce putere are asupra tânărului, pentru a fi sigură că nu vă cuteza să i se opună. Această perspectivă îl exaspera şi mai mult. Devenea evident că, odată în faţa baroanei, nu va mai cuteza s-o contrazică şi va face ce-i va porunci ea. Dar cum s-o părăsească pe Mary, cum să renunţe la acea viaţă plină de emoţii în care-l atrăgeau cele două fete? Ce vor gândi despre el? Că e un laş, un papă-lapte, un ţânc care se ţine de fustele maică-si! Doamne, ce dezonoare, ce ruşine! Michel se hotărî să facă orice decât să îndure o astfel de umilire. Se apropie de fereastră: până jos erau vrea treizeci de picioare. Rămase un moment pe gânduri. Apoi se îndreptă spre un mic birou, scoase din el o sumă destul de considerabilă, în aur, şi-şi garnisi bine buzunarele. În acel moment, i se păru că aude paşi pe coridor. Închise repede birouaşul, se trânti în pat şi aşteptă. Un observator atent, ar fu putut să vadă că luase o hotărâre. Care era acea hotărâre? Vom vedea în curând.

CAPITOLUL XVI

Crâşma lui Aubin Courte-Joie

ERA CLAR – CHIAR ŞI PENTRU AUtorităţile care sunt de obicei ultimele menite să afle ce se întâmplă în ţinuturile diriguite de ele – era clar, spuneam, că în Bretania şi în Vandeea se pregătea o răscoală.

Aşa cum l-am auzit pe Courtin informând-o pe baroana de la Logerie, adunările legitimiştilor nu mai erau un mister pentru nimeni. Numele unor alţi Bonchamp şi d'Elbée, care urmau să-i conducă pe răsculaţi, erau cunoscute şi semnalate; preoţii în biserici refuzau să-i mai aducă osanale lui Louis-Philippe şi înălţau imnuri pentru regenta Marie-Caroline de Berry. În sfârşit, în departamentele de pe malul Loarei şi mai ales în Loara inferioară începuse să miroase a praf de puşcă.

În ciuda agitaţiei şi tensiunii generale, ba poate chiar din această cauză, târgul din Montaigu făgăduia să fie mai animat ca niciodată. Măcar că acest târg n-avea cine ştie ce importanţă, afluenţa ţăranilor fu, de data asta, foarte mare. Oameni din ţinuturile lui Mauges şi Retz, cărora li se adăugaseră locuitorii din Bocage şi din câmpie, dădeau năvală spre Montaigu; cel mai îngrijorător era faptul că printre miile de pălării cu boruri largi, nu mai zăreai decât ici, colo câte o bonetă femeiască. Într-adevăr, femeile care aduceau de obicei produsele la târg, de astă dată nu veniseră. Apoi, dacă muşteriii roiau la târgul din Montaigu, caii, vacile, oile, untul şi grânele lipseau cu desăvârşire. Ţăranii din Beaupréau, din Mortagne, din Bressuire, din Saint-Fulgent sau din Machecoul nu-şi aduseseră – în locul produselor obişnuite cu care veneau la târg – decât bâtele groase de corn, ferecate în aramă; şi, din felul cum le ţineau

în mână, părea prea puţin probabil că ar avea intenţia să se ocupe de negoţ. Piaţa şi mica stradă din Montaigu, unde se desfăşura de obicei târgul, aveau o înfăţişare gravă, dar şi solemnă.

Câţiva scamatori, câţiva vânzători de leacuri, câţiva smulgători de dinţi, băteau în cutiile lor de lemn, sunau din trâmbiţe, din ţimbaie, debitau cele mai trăsnite vorbe, dar nu izbuteau să destindă chipurile mohorâte ale celor ce treceau pe lângă ei şi care, de data asta, nu se mai opreau să caşte gura la muzica şi la flecăreala lor.

Ca şi bretonii, vecinii lor din nord, vandeenii, vorbesc de obicei puţin; dar în ziua aceea erau şi mai zgârciţi la vorbă. Cei mai mulţi dintre ei stăteau rezemaţi de zidul vreunei case, al vreunei grădini sau de traversele de lemn care înconjurau piaţa; stăteau nemişcaţi, cu capul plecat sub borurile largi ale pălăriei şi cu mâinile sprijinite pe măciuliile groase ale bâtelor. Alţii se strânseseră în mici pâlcuri, părând să aştepte ceva.

În crâşme, înghesuiala era mare: cidrul, rachiul şi cafeaua curgeau în cantităţi prodigioase; dar firea ţăranului vandeean este atât de călită, încât cantităţile enorme de lichid îngurgitat nu arătau nici pe chipul, nici în comportarea lor, că li s-ar fi urcat la cap; doar faţa dacă le era un pic mai îmbujorată şi ochii o idee mai strălucitori. Oamenii rămăseseră foarte stăpâni pe ei, neîncrezându-se nici în crâşmari, nici în orăşenii cu care se întâlneau. Într-adevăr, în oraşele aflate de-a lungul drumurilor principale din Vandeea şi Bretania, spiritele erau, în general, dornice de progres şi iubeau ideea de libertate. Dar, cu cât pătrundeai mai adânc în interiorul acestor ţinuturi, cu atât oamenii erau mai înapoiaţi. Pentru aceşti ţărani, locuitorii din marile aşezări le erau aproape duşmani, pentru că o duceau mai bine ca ei, aveau tot ce le trebuia, nu se luptau din greu nici cu intemperiile, nici cu vitregia locurilor unde trăiau ei. Îi urau deci, închipuindu-şi că ocârmuirea îi

ocroteşte şi le dă de toate, iar pe ei îi năpăstuieşte. Adevărul e că nici unii, nici alţii n-o duceau mai bine.

Venind la târgul din Montaigu, orăşel mai răsărit, cu o populaţie destul de numeroasă, locuitorii satelor îşi închipuiau deci că se află printre duşmani. Iată de ce erau atât de pânditori şi de suspicioşi.

O singură crâşmă din Montaigu aparţinea unui om în care ţăranii aveau încredere. Acea crâşmă era situată în centrul oraşului, chiar în piaţa unde se ţinea târgul. N-avea nicio firmă. O creangă uscată de ilice, înfiptă într-o crăpătură a zidului, câteva mere care se zăreau într-un geam atât de plin de praf, încât îi putea sluji de perdea, arătau eventualilor muşterii că era vorba de o prăvălie. În ceea ce priveşte clienţii obişnuiţi, ei n-aveau nevoie de aceste indicaţii. Proprietarul acestei crâşme se numea Aubin Courte-Joie.

Aubin era numele de familie: Courte-Joie era o poreclă datorată prietenilor săi. Iată cu ce prilej îi fusese dată.

Rolul pe care Courte-Joie îl joacă în această istorisire ne obligă să spunem câteva cuvinte despre el.

La douăzeci de ani, Aubin arăta atât de plăpând, atât de debil şi de bolnăvicios, încât în 1812 fusese respins ca nedemn de a i se face favoarea să fie recrutat pentru majestatea sa. Dar, în 1814, recrutorii deveniseră mai puţin pretenţioşi. În faţa Europei coalizate, ziceau mersi de orice soldat. Aşa că Aubin fu luat în armată. Numai că, supărat de dispreţul manifestat prima oară faţă de persoana sa, Aubin se hotărî să facă mutre cârmuirii; în virtutea acestei hotărâri, o şterse la prima ocazie şi se ascunse în mijlocul unei cete de dezertori care cutreierau ţinutul. Cu cât bărbaţii deveneau mai rari, cu atât agenţii autorităţii imperiale se arătau mai nemiloşi faţă de nesupuşi.

Aubin nu s-ar fi crezut niciodată atât de necesar cârmuirii, dacă n-ar fi văzut cu ochii lui câtă osteneală îşi dădea aceasta ca să vină şi să-l caute tocmai în pădurile Bretaniei şi în mlaştinile Vandeei. Căci jandarmii îi

urmăreau cu furie pe nesupuşi. Într-una din întâlnirile cu ei, Aubin mânui puşca cu o îndemânare şi un curaj care dovediră că recrutarea din 1814 era cât se poate de îndreptăţită să-l numere printre „aleşii” ei. Deci, într-una din aceste întâlniri, Aubin fu atins de un glonte şi rămase lat în mijlocul drumului. Dar chiar în ziua aceea, o târgoveaţă din Ancents trecea pe drumul ce ducea spre Nantes. Târgoveaţa asta era cu căruţa şi se nimerise pe acel drum pe la vreo opt, nouă seara, adică exact când începea să se întunece bine. Ajuns lângă Aubin, calul nechează şi nu mai vru să înainteze. Când târgoveaţa îl altoi zdravăn cu biciul, animalul se ridică în două picioare. Femeia, care nu era obişnuită ca bidiviul să facă astfel de fasoane, se dădu jos din căruţă şi văzu trupul lui Aubin. Acest soi de întâlniri nu erau deloc rare în vremea aceea, aşa că târgoveaţa nu se prea sperie. Începu deci să tragă trupul celui pe care-l credea mort, mai la margine, ca să poată trece cu căruţa. Dar târându-l astfel, probabil că durerea pricinuită îl trezi pe Aubin din leşin. Oftă şi întinse braţele. Aşa că târgoveaţa, în loc să-l arunce în şanţ, îl urcă în căruţă şi, în loc să se mai ducă la Nantes, se înapoie la Ancents. Cucoana, care era foarte miloasă, chemă un doctor. Nefericitul Aubin avea amândouă picioarele paralizate de glonţul care-l nimerise în şale. Doctorul nu mai stătu pe gânduri şi, ca să-l scape, i le ampută. Cucoana îl îngriji cu devotament, şi tot îngrijindu-l se ataşă atât de mult de el, încât până la urmă îl luă de bărbat. Dar, din păcate, fericirea lui Aubin fu de scurtă durată: după un an, nevastă-sa muri, lăsându-i toată averea. Moştenitorii legitimi ai cucoanei, atacară însă testamentul şi tribunalul din Nantes, dându-le câştig de cauză, bietul Aubin se trezi tot atât de sărac ca şi Iov, cu singura deosebire că Iov avea picioare întregi şi zdravene.

Din epoca acestei scurte perioade de opulenţă îi rămăsese porecla de Courte-Joie[5]. Nenorocit din pricina infirmităţii sale, înrăit de nedreptatea ce i se făcuse, Aubin Courte-Joie începu să le poarte celor care-l sărăciseră –

duşmani, judecători şi neamuri – o ură cumplită, care nu aştepta decât momentul prielnic pentru a izbucni. Din pricina infirmităţii sale, Aubin nu mai putea nici să lucreze la câmp, nici să se facă fermier cum fuseseră tatăl şi bunicul lui. Aşa că se văzu silit – deşi nu putea să sufere acest lucru – să locuiască la oraş. Adunând ce-i mai rămăsese din avere, se statornici la Montaigu, în crâşma unde l-am văzut după optsprezece ani de la evenimentele pe care le-am istorisit.

Din pricina necazurilor prin care trecuse, Aubin începuse să-i urască de moarte pe filipişti şi neexistând un alt partid advers cu care să ţină decât legitimiştii, trecu, cu trup şi suflet, de partea lor. El era cel care-i informa pe şefii vandeeni de tot ce punea la cale cârmuirea nu numai în cantonul Montaigu, ci şi în împrejurimi. Crâşma lui era locul predilect de întâlnire al legitimiştilor.

Din perioada cât rătăcise prin păduri, dând de furcă stăpânirii, se împrietenise cu un alt nesupus la recrutare, pe nume Trigaud. Adevărat uriaş, de o forţă herculeană, Trigaud, foarte legat de Aubin, îl căra adesea în spinare prin diversele colţuri ale oraşului, pe unde avea treabă ologul. Prietenia aceasta dintre ei dura de multă vreme şi era foarte strânsă.

În ziua aceea de târg din Montaigu, cârşma lui Aubin nu era chiar atât de înţesată de lume cât ai fi presupus că trebuia să fie văzând puhoiul de oameni de pe străzi, în prima din cele două camere – întunecoasă şi afumată, mobilată cu o tejghea de lemn lustruită de coatele muşteriilor, cu câteva bănci şi cu câteva scaune fără spetează – se aflau zece sau doisprezece ţărani. După felul îngrijit, ba am putea spune chiar după eleganţa straielor, era lesne de remarcat că aceşti ţărani aparţineau păturei înstărite a fermierilor.

Această primă odaie era despărţită de o a doua printr-o fereastră largă, împodobită cu o perdea de bumbac cu careuri mari, albe şi roşii. Cea de-a doua odaie servea şi de bucătărie şi de sufragerie şi de dormitor şi de cabinet

stăpânului crâşmei, iar în unele ocazii devenea o anexă a primei săli. Mobila camerei slujea şi ea acestei încincite destinaţii. În fund, se afla un pat foarte scund, cu baldachin şi cu perdele verzi de serj; patul era flancat de două butoaie uriaşe, pline unul cu cidru, celălalt cu rachiu. În dreapta, chiar lângă uşă, era soba, o sobă largă şi înaltă, cum sunt cele din casele ţăranilor. În mijlocul odăii trona o masă grea de stejar, înconjurată de bănci de lemn. În faţa sobei, un dulap cu farfurii şi căni de cositor.

În ziua târgului din Montaigu, Aubin Courte-Joie tocmai primise în această odaie pe câţiva dintre prietenii săi. Dacă în prima sală nu se aflau decât zece ori doisprezece muşterii, în cea de a doua erau peste douăzeci. Cei mai mulţi dintre ei stăteau la masă, beau şi discutau cu însufleţire. Trei sau patru goleau nişte saci aflaţi într-un colţ al odăii; scoteau din aceşti saci nişte plăcinte, le numărau şi le aşezau în coşurile pe care le întindeau fie unor pretinşi cerşetori, fie unor femei ce veneau să bată la o uşă dosnică aflată între cele două butoaie. Aubin Courte-Joie şedea într-un fel de jilţ, în faţa sobei; alături de el stătea un om îmbrăcat într-o vestă din piele de capră, cu o bonetă de lână neagră pe cap şi în care o regăsim pe vechea noastră cunoştinţă, Jean Oullier, şi pe credinciosul său câine care dormea cuminte la picioarele stăpânului.

În spatele lor, nepoata lui Courte-Joie – o ţărancă tânără şi frumoasă, pe care crâşmarul o luase la el ca să vadă de prăvălie – înteţea focul şi supraveghea atent vreo douăsprezece căni cafenii aşezate în spuză, în care fierbea înăbuşit cidrul, treabă pe care ţăranii o numeau „coacerea cidrului”. Aubin Courte-Joie vorbea în şoaptă cu Jean Oullier când un fluierat care imita ţipătul prepeliţei în primejdie, răsună în prima odaie a crâşmei.

— Oare cine vine? strigă Courte-Joie aplecându-se ca să se uite printr-o gaură făcută în perdea. Hm! Omul din Logerie! Atenţie!

Într-o clipă, în cea de a doua cameră totul reintră în normal; uşiţa dintre cele două butoaie fu închisă, cerşetorii şi precupeţele o luară la sănătoasa, oamenii care numărau plăcinte se aşezară pe sacii legaţi la gură, unde începură nepăsători, să tragă din pipă. Cât despre cei care până atunci băuseră cidru, plini de voie bună, se prefăcură a fi adormit cu capul pe masă. Chiar şi Jean Oullier se întoarse cu faţa spre sobă, în aşa fel încât cel care avea să intre să nu-l vadă chiar de la început.

CAPITOLUL XVII

Omul din Logerie

COURTIN – CĂCI EL ERA CEL DE-semnat de Courte-Joie sub numele de „omul din Logerie” – intrase în prima cameră a crâşmei. Afară de acel mic strigăt de alarmă care imitase atât de bine şuieratul prepeliţei, persoana lui nu păru să facă deloc senzaţie în sala cea mare a crâşmei; oamenii îşi continuară discuţiile, în faţa paharelor cu vin. Numai că, din serioase cum erau la început, discuţiile deveniră vesele şi zgomotoase.

Fermierul privi în jurul lui, şi nevăzându-l în prima sală pe omul pe care-l căuta, deschise hotărât uşa celei de a doua şi-şi vârî înăuntru chipul de viezure. Nici aici nu-i dădu nimeni atenţie. Doar Mariette, nepoata lui Courte-Joie, care-i servea pe clienţi cu cidru, se îndreptă spre fermier şi-l întrebă ce voia, cum ar fi făcut cu oricare alt muşteriu ce trecea pragul crâşmei unchiului ei.

— Ce vrei să bei, domnule Courtin?

— O cafea, răspunse acesta cercetând mai întâi chipurile celor care stăteau pe bănci, apoi toate ungherele încăperii.

— Bine. Aşază-te… Ţi-o aduc într-o clipă…

— Ei, nu-i chiar aşa mare grabă. Adu-mi ceaşca în colţul de colo, de lângă sobă, ca să-mi beau cafeaua alături de prietenii mei.

Nimeni nu păru a face caz de acest din urmă cuvânt, după cum nimeni nu se deranjă să-i ofere un loc. Courtin fu deci obligat să mai facă un pas înainte.

— Cum o mai duci, jupâne Aubin? îl întrebă el pe crâşmar.

— După cum vezi! răspunse acesta fără a-şi întoarce capul spre el.

Courtin îşi dădu lesne seama că nu era câtuşi de puţin dorit acolo. Numai că el nu era omul care să bată în retragere.

— Hei, Mariette, strigă, dă-mi un scaun ca să mă aşez lângă unchiul tău.

— Nu mai sunt, jupâne, zise fata. De altfel ai ochi destul de buni ca să vezi şi dumneata treaba asta.

— Ei bine, în cazul ăsta, unchiul tău o să-mi dea scaunul lui, continuă fermierul cu o cutezanţă fără margini, deşi vedea că nici crâşmarul, nici muşteriii nu-l privesc cu ochi buni.

— Dacă trebuie neapărat, o să ţi-l dau, bombăni Courte-Joie, fiindcă sunt stăpânul casei şi fiindcă nu vreau să se spună că în crâşma mea i s-a refuzat un scaun unuia care voia să stea jos…

— Atunci fă bine şi dă scaunul încoa, aşa cum te-ai lăudat, mai ales că l-am zărit şi pe cel pe care-l caut.

— Pe cine cauţi? întrebă Courte-Joie dându-i scaunul.

— Pe Jean Oullier.

Auzindu-şi numele, Jean Oullier se ridică la rându-i şi, pe un ton destul de răstit, întrebă:

— Mă rog, ce vrei de la mine?

— Ei, cred că n-ai de gând să mă mănânci… Ceea ce vreau să-ţi spun te interesează tot atât de mult cât şi pe mine.

— Jupâne, mai întâi, în legătură cu ceea ce spuseşi mai adineauri, află că nu suntem câtuşi de puţin prieteni şi că nu vom fi în vecii vecilor. Al doilea, nu prea îmi vine a crede să fi venit în mijlocul nostru cu intenţii bune…

— Ei bine, află că te înşeli.

— Jupâne Courtin, zise Jean Oullier fără să ia aminte la semnele pe care i le făcea Courte-Joie, după câte ştiu eu, dumneata eşti filipist, dar dintre cei care răsplătesc binele cu rău… Te-ai înhăitat cu ticăloşi, i-ai persecutat pe ţărani şi pe târgoveţi… Mă rog, ce să mai vorbim… Aşa că ce putem avea noi doi comun unul cu altul?

— E adevărat, jupâne, că nu ne-am scăldat chiar în aceleaşi ape. Dar pentru asta nu cred c-o să ne omorâm unul pe altul. Te-am căutat şi am venit încoace ca să-ţi fac un serviciu, crede-mă…

— N-am nevoie de serviciile dumitale, jupâne!

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că sunt sigur că serviciile dumitale ascund ceva necinstit.

— Deci refuzi să mă asculţi?

— Refuz, zise Jean Oullier.

— Nu faci bine, îi spuse în şoaptă crâşmarul.

— Ei, dacă li s-o întâmpla vreun necaz celor de la castelul de Souday, să ştii că dumneata vei fi de vină.

Apăsase intenţionat pe cuvintele „celor de la castelul de Souday”, ca să se înţeleagă că era vorba de stăpânii de acolo, dar şi de oaspeţii lor. Jean Oullier păli. Începu să regrete că fusese atât de pornit mai înainte. Dacă fermierul avea unele bănuieli, această dare înapoi a lui, n-ar fi făcut decât să i le confirme. Vandeeanul se strădui deci să se calmeze şi să-şi stăpânească emoţia. Ca să nu dea de bănuit, se întoarse cu spatele la Courtin şi afişă un aer cum nu se poate mai indiferent. Atitudinea lui era atât de nepăsătoare, încât până şi Courtin, cu toată viclenia lui, căzu în plasă. Nu zise nici el nimic, dar începu să scotocească îndelung în punga de piele, căutând un bănuţ cu care să-şi plătească ceaşca de cafea. Aubin Courte-Joie profită de această pauză ca să intre în vorbă.

— Jean, zise el, adresându-se lui Oullier, cu o voce împăciuitoare, Jean, e multă vreme de când suntem prieteni şi de când batem amândoi aceleaşi poteci. Ei bine, nu mă jenez să ţi-o spun, de faţă cu domnul Courtin, că n-ai dreptate. Pricepi? Atâta timp cât cineva ţine pumnul strâns, numai un om fără minte poate spune: „Ştiu ce ai în el!” Sigur, domnul Courtin, continuă crâşmarul, apăsând pe cuvântul „domnul”, nu-i de-ai noştri; dar nici împotriva noastră. Ţine doar cu el! Ăsta-i singurul lucru ce i se poate

reproşa. Dar azi, când disputele politice au murit de mult, când nu mai există Albi şi Albaştri; când – slavă Domnului – nu mai e război, ce te mai interesează cu cine ţine el? Pe legea mea, dacă domnul Courtin are ceva să-ţi spună, de ce să nu-l asculţi?

Jean Oullier ridică din umeri.

„Vulpe bătrână!” îşi zise Courtin, nelăsându-se îmbrobodit de vorbele frumoase ale crâşmarului. Apoi, cu glas tare, rosti: — Cu atât mai mult cu cât politica n-are nici în clin nici în mânecă cu ceea ce vreau eu să-i spun.

— Poftim, auzi? Nimic nu te împiedică să stai de vorbă cu domnul primar. Hai, hai, fă-i loc lângă tine şi vezi ce vrea.

— Jupâne Oullier, zise Courtin în chip de introducere, părerea mea e că o discuţie, ca să fie cu folos, trebuie udată! „Vinul e mierea cuvintelor” zicea abatele nostru. Bineînţeles că n-o spunea în timpul predicii; dar asta nu înseamnă că n-avea dreptate. Eu zic să bem o sticlă…

— Cum doreşti, răspunse Oullier, care, cu toată sila de a ciocni un pahar de vin cu fermierul, se hotărî totuşi să facă acest sacrificiu numai ca să afle despre ce era vorba.

— Ai vin? o întrebă Courtin pe Mariette.

— Dacă avem vin? Haida de, dar ce-ai vrea să avem de vânzare la crâşmă dacă nu vin?

— Mă refer la nişte vin bun! Din ăla sigilat…

— Sigur că avem! Numai că vin din ăla costă patruzeci de bani sticla.

— Ei, zise Aubin – care se aşezase de cealaltă parte a sobei, doar, doar o prinde ceva din ceea ce avea să-i spună primarul lui Jean Oullier – domnul Courtin e un om înstărit, fetiţo, şi nişte amărâţi de patruzeci de bani nu-l vor împiedica să-i plătească doamnei baroane arenzile, la vreme…

Courtin regretă că se hazardase astfel. Dacă vremurile se schimbau, nu era bine să treacă drept un om bogat.

— Ce tot spui, Aubin? E adevărat, am cu ce-mi plăti arenzile. Dar, după ce te plătesc, nu mai am nici după ce

bea apă. Iată cât sunt de înstărit!

— Dacă eşti bogat sau sărac, nu-i treaba noastră, răspunse Jean Oullier. Ia să vedem ce vrei să-mi spui? Mai repede, că mă grăbesc!

Courtin luă sticla pe care i-o adusese Mariette, o şterse la gură cu mâneca, turnă câteva picături în paharul lui, îl umplu pe cel al jupânului Oullier, apoi pe al său, ciocni şi – degustând pe îndelete băutura – zise plescăind din limbă:

— Cei care beau zilnic vin din ăsta, n-au de ce se plânge.

— Mai ales dacă-l beau cu sufletul curat şi dacă n-au conştiinţa încărcată, zise Jean Oullier. Fiindcă, după părerea mea, asta dă gust vinului.

— Jupâne Oullier, zise Courtin – făcându-se că nu dă atenţie reflecţiei filosofice a interlocutorului său şi aplecându-se către el ca să nu mai fie auzit şi de alte urechi curioase – îmi porţi ranchiună, dar n-ai dreptate, pe cuvântul meu.

— Dovedeşte-o şi te cred.

— Nu-ţi vreau răul, ci îmi vreau mie binele, cum zicea mai adineauri crâşmarul, care este un om cu scaun la cap. Mi se pare că asta nu-i o crimă chiar atât de mare. Mă ocup de micile mele afaceri, fără să mă amestec prea mult în treburile altora. Căci îmi spun întotdeauna: „Omule, dacă de Crăciun sau de Paşti, n-ai banii pregătiţi în pungă, regelui – fie că se numeşte Henric al V-lea ori Louis Philippe, n-o să-i pese dacă fiscul o să-ţi ia şi pielea de pe tine. Lasă-i deci pe ei să-şi vadă de ale lor, şi tu vezi de tine!” Dumneata, ştiu, gândeşti altfel, dar e treaba dumitale. Nu te ţin de rău, dar nu pot să nu te căinez.

— Păstrează-ţi mila pentru alţii, jupâne! răspunse Jean Oullier cu mândrie.

— Când am zis că te căinez, jupâne, m-am gândit în primul rând la stăpânul dumitale, căci, de fapt, despre el vreau să-ţi vorbesc. Domnul marchiz e un om pe care-l stimez… A fost rănit în războiul cel mare… Şi cu ce ales din asta?

— Jupâne Courtin, ai zis că n-ai obiceiul să te amesteci în treburile altora…

— Da, am zis, e adevărat! Dar ascultă totuşi ce vreau să-ţi spun… Ziceam că domnul marchiz e un om pe care-l stimez şi că mă doare foarte tare să-l văd astăzi umilit de nişte sărăntoci îmbogăţiţi peste noapte, el, care odinioară era fala ţinutului.

— Dacă e mulţumit cu soarta lui, ce-i treaba dumitale? Nu l-ai auzit plângându-se şi nici n-a venit să-ţi ceară bani împrumut.

— Ce-ai zice de un om care s-ar oferi să redea castelului de Souday toată splendoarea, toată bogăţia de odinioară?

— Dacă-i vorba de mijloace cinstite, vorbeşte, te ascult. Deşi mă cam îndoiesc.

— De mijloace cinstite. Crezi că aş cuteza să-ţi propun altele? Uite jupâne, n-o mai iau pe ocolite, ci îţi vorbesc deschis. Eu sunt omul în stare să vă îmbogăţească. Numai că…

— Numai că…? Zi, să vedem despre ce e vorba.

— Numai că trebuie să am şi cu un profit din treaba asta.

— Dacă afacerea e bună, e dreptul dumitale şi ţi se va da partea cuvenită.

— Nu-i aşa? Mai ales că ceea ce cer eu, ca să urnesc treaba din loc, e un fleac.

— Bun, dar ce anume ceri? întrebă Jean Oullier din ce în ce mai curios să afle despre ce era vorba.

— Simplu ca bună ziua! Mai întâi, să se aranjeze în aşa fel lucrurile, încât să nu mai reînnoiesc contractul la fermă, apoi să nu mai plătesc arenzile.

— Adică ceri să ţi se facă ferma cadou?

— Dacă domnul marchiz ar vrea, zău că nu l-aş refuza. Că doar nu sunt propriul meu duşman, ce dracu’…

— Dar cum s-ar putea aranja treaba asta? Ferma dumitale aparţine baronului Michel sau maică-si; n-am auzit vorbindu-se că ar vrea s-o vândă. Cum, Doamne iartă-mă, să-ţi facem cadou ceea ce nu-i al nostru?

— Ei, dacă mă vâr în afacerea pe care ţi-o propun, poate că ferma asta o să fie a voastră, şi atunci treaba ar fi lesne de făcut. Ce zici?

— Zic că nu pricep nimic.

— Prefăcutule! Domnişorul nostru e o partidă straşnică. Ştii că, în afară de Logerie, mai posedă şi fermele de la Coudraie, morile de la Ferronnerie, pădurile din Gervaise şi că toate acestea, an bun, an rău, îi aduc mai bine de opt mii de pistoli? Ştii că baroana îi mai lasă încă pe-atât după ce-o da ortul popii?

— Păi ce legătură are tânărul Michel cu marchizul de Souday? Şi în ce fel averea stăpânului dumitale l-ar putea interesa pe al meu?

— Hai, nu mai fă pe prostul, jupâne! Nu se poate să nu fi băgat de seamă că domnişorul nostru e îndrăgostit lulea de una din domnişoarele voastre. De care, încă n-aş şti să-ţi spun. Dar dacă domnul marchiz ar rosti un cuvânt, în legătură cu ferma… Odată măritată, tânăra îl va manevra pe bărbatu-său cum va vrea; bărbatul n-o să-i refuze câtevа amănic de pogoane, mai ales când ar fi vorba să i le dea unui om căruia i-ar datora recunoştinţă, nu glumă. N-am avea în cale decât o piedică: baroana. Dar îmi asum sarcina să îndepărtez eu piedica asta, adăugă Courtin, aplecându-se către Jean Oullier.

Acesta nu răspunse. Dar îşi privi fix interlocutorul.

— Da, continuă primarul din Logerie, dacă o să ne unim cu toţii, baroana n-o să mai aibă ce spune. Căci, jupâne Oullier, zise Courtin, plesnindu-l amical pe interlocutorul său, peste genunchi, eu pot face ce vreau din cucoana asta.

— Păi atunci ce nevoie mai ai de noi? Ce te împiedică să-i ceri ferma şi toate celelalte?

— Ei da, dar ca s-o determin să facă ce vreau eu, trebuie s-o ameninţ cu bărbatu-său. Cine-a fost şi ce-a făcut. Pentru asta am nevoie de un martor. Iar martorul ăla, care-a fost de faţă la matrapazlâcurile şi la târgul baronului din pădurea de la Chabotière, eşti dumneata. Baroana e

groaznic de zgârcită, dar e şi nespus de mândră. Teama de a nu fi dezonorată, de a nu se vorbi în ţinut, pe seama ei, o vor face să se moaie. Până la urmă îşi va da seama că domnişoara de Souday, deşi săracă, deşi copil din flori, e cât se poate de bună pentru fiul ei. Domnişoara voastră va fi bogată, domnişorul nostru fericit. Iar eu, cum nu se poate mai mulţumit. Cine să se opună la acest plan? Eu cred că prietenia mea faţă de dumneata…

— Prietenia dumitale? îl întrerupse Jean Oullier, care clocotea de indignare auzind ce planuri clocea primarul din Logerie în legătură cu stăpânii lui.

— Da, prietenia mea, răspunse Courtin. Degeaba te îmbăţoşezi astfel. Ţi-am spus că ştiu multe despre viaţa răposatului baron. Dar ştiu şi mai multe despre moartea lui. Eram pe-aproape când a fost ucis… Dar eram foarte tânăr şi încă de pe atunci aveam obiceiul – pe care, slavă Domnului, că-l mai am şi astăzi – să-mi ţin gura, mai ales când sunt în joc interesele mele. Ei, ce zici?

— Jupâne Courtin, răspunse Jean Oullier încruntându-se, n-am nicio influenţă asupra domnului marchiz de Souday; şi, chiar dacă aş avea, oricât de neînsemnată ar fi ea, ferma asta n-ar intra în familia lui, şi dacă totuşi, cine ştie, va intra vreodată, nu nu va intra ea preţ al trădării!

— Ce cuvinte mari, jupâne!

— Nu, oricât de sărace ar fi domnişoarele de Souday, nu voi fi niciodată de acord ca vreuna din ele să se mărite cu tânărul despre care îmi vorbeşti; oricât de bogat ar fi acest tânăr, niciuna din domnişoarele de Souday nu-şi va cumpăra fericirea printr-o josnicie.

— Tu numeşti asta josnicie? Eu nu văd decât o afacere, şi încă una bună.

— Tot ce se poate. Dar, în ce-i priveşte pe cei pe care-i slujesc, ca să se încuscrească cu familia Michel prin intermediul dumitale ar fi mai mult decât o josnicie, ar fi o infamie!

— Bagă de seamă, jupâne Oullier! Am venit la dumneata cu intenţii bune! Vezi să nu mi le schimb când voi pleca de aici!

— Nu mai pot eu de ameninţările dumitale!

— Jupâne, te mai rog o dată să mă asculţi! Ţi-am mai spus-o, râvnesc să fiu bogat. Asta-i patima mea, după cum a dumitale e să le fii credincios stăpânilor dumitale, cărora le pasă de dumneata aşa cum îţi pasă dumitale de câinele ăsta! Am tras nădejde că l-aş putea ajuta pe marchiz şi că el mă va răsplăti cu largheţe. Spui că nu e eu putinţă. Deci să nu mai vorbim despre asta!

— Eu nu fac pe intermediarul în astfel de afaceri, jupâne Courtin. De altfel, răsplata pentru strădaniile dumitale ar fi atât de mică – o biată fermă, acolo – încât nici nu merită să mai vorbim despre asta!

— Ei, cine ştie? Cunosc toată povestea aia din pădurea de la Chabotière. Cred c-ai rămâne cu gura căscată să afli cât de multe lucruri ştiu!

Deşi speriat, Jean Oullier se strădui să nu se arate înfricoşat.

— Gata, am pălăvrăgit destul! Dacă ai ceva de vândut, adresează-te altora. Mie mi-e silă de astfel de afaceri!

— Ăsta-i ultimul dumitale cuvânt?

— Şi primul şi ultimul.

— Ei bine, cu atât mai rău, zise Courtin ridicându-se; căci pe legea mea, nu mă las!

Şi zicând aceste vorbe, primarul ieşi glonţ din crâşmă.

Nici n-apucă să treacă pragul, că Aubin Courte-Joie se şi apropie de Jean Oullier.

— Ai făcut o prostie! îi zise el încet. Ascultă-mă pe mine, Jean; am auzit odată două lucruri care mi-au rămas în cap. Primul, că cei care fac şi desfac imperiile sunt trădătorii; al doilea, că trădarea e singurul lucru care nu se măsoară după talia celui care o practică.

— Ce mă sfătuieşti să fac?

— Să-l urmăreşti şi să nu-l scapi din ochi.

Jean Oullier reflectă un moment. Apoi ridicându-se la rându-i, zise:

— Pe legea mea, s-ar putea să ai dreptate!

Şi ieşi foarte îngrijorat.

CAPITOLUL XVIII

Târgul din Montaingu

STAREA DE EFERVESCENŢĂ DIN vestul Franţei nu luase ocârmuirea pe nepregătite. Cu mult înainte de apariţia Doamnei pe coastele ţinutului Provence, se ştia, la Paris, despre mişcarea ce se pregătea; fuseseră deci luate măsuri prompte şi viguroase. Din momentul în care se bănui că prinţesa se îndreptase spre provinciile din vest, nu mai rămânea decât ca aceste măsuri să fie puse în practică. Departamentele în care stăpânirea se temea de răscoală fuseseră împărţite în tot atâtea arondismente militare câte subprefecturi erau. Fiecare dintre aceste arondismente, comandate de un şef de batalion, era punctul de adunare al mai multor cantonamente, comandate de căpitani; cantonamentele erau alcătuite din mici detaşamente conduse de locotenenţi sau de sublocotenenţi şi serveau de avanposturi, înaintând în interiorul ţinutului atât cât le-o îngăduiau drumurile şi şoselele. Montaigu, situat în arondismentul Clisson, îşi avea şi el garnizoana sa, alcătuită dintr-o companie a regimentului 32 de linie. În ziua în care s-au petrecut evenimentele pe care ne pregătim să le povestim, acea garnizoană fusese întărită cu două brigăzi de jandarmi, sosiţi din Nantes, în aceeaşi dimineaţă şi cu douăzeci de vânători-călare. Vânătorii-călare escortaseră un general din garnizoana de la Nantes care inspecta detaşamentele. Acel general era Dermoncourt. Inspecţia garnizoanei din Montaigu odată terminată, Dermoncourt, vechi soldat, pe cât de inteligent pe atât de energic, socoti că n-ar fi bine să fie văzut în această postură de cei pe care îi numea „vechii săi prieteni vandeeni”, şi pe care-i văzuse, în rânduri strânse, în piaţa şi

pe străzile din Montaigu. Îşi dezbrăcă deci uniforma, îmbrăcă nişte haine burgheze şi coborî în mijlocul mulţimii, însoţit de un subprefect, membru al administraţiei civile care se afla şi el la Montaigu. Deşi sumbră, populaţia păstră o atitudine calmă. Mulţimea se dădea la o parte la trecerea celor doi şi măcar că înfăţişarea marţială a generalului – mustaţă stufoasă şi neagră în ciuda celor şaizeci şi cinci de ani ai săi, faţa brăzdată de cicatrici – făcea ca deghizarea lui să fie aproape inutilă, în timpul plimbării sale nu se semnală nicio manifestare ostilă.

— Hehe! Vechii mei prieteni, vandeenii, nu s-au schimbat prea mult, zise generalul, îi regăsesc la fel de comunicativi cum i-am lăsat acum trezieci şi opt de ani.

— Mie mi se pare că sunt de o indiferenţă de bun augur, zise subprefectul. Cele două luni pe care le-am petrecut la Paris, şi în timpul cărora în fiecare zi avea loc câte o răzmeriţă, mi-au dat oarecare experienţă într-o astfel de materie şi cred că pot afirma că nu aşa arată o mulţime care se pregăteşte de răscoală. Grupuri puţine sau deloc, niciun orator, nicio animaţie, nicio rumoare, un calm perfect! Oamenii ăştia se gândesc la micul lor negoţ şi nu la altceva, ţi-o spun eu, generale!

— Ai dreptate, dragă domnule, şi sunt cu totul de părerea dumitale: aceşti oameni de treabă, cum le spui dumneata, nu se gândesc într-adevăr decât la micul lor negoţ; dar ştii în ce constă acest negoţ? Vând şi cumpără gloanţe şi lame de săbii!

— Crezi, generale?

— Nu cred, sunt sigur.

— Să nu exagerăm!

— Drace! Putem face o experienţă, domnule subprefect. Iată-ne în mijlocul unei mulţimi foarte paşnice; n-avem în jurul nostru decât prieteni, francezi de-ai noştri, compatrioţi; ei bine, încearcă să arestezi pe unul din oamenii ăştia.

— Ce s-ar întâmpla dacă l-aş aresta?

— S-ar întâmpla că unul dintre ei, pe care nu-l cunoaştem, poate băiatul ăla tânăr cu vestă albă, poate cerşetorul ăla care înfulecă cu atâta poftă, se vor ridica şi vor face un semn; la acest semn o mie două sute ori o mie cinci sute de ciomege se vor abate peste capetele noastre şi, mai înainte ca escorta mea să ne poată veni în ajutor, am fi făcuţi una cu pământul, ca nişte spice de grâu doborâte de grindină. Nu pari convins. Haide, du-te şi fă această experienţă.

— Ba da, te cred, generale, strigă subprefectul cu însufleţire. Fără glume proaste, ce dracu'! De când m-ai lămurit asupra intenţiilor lor, toate aceste chipuri mi se par cam întunecate.

— Haide, haide! Sunt oameni de treabă, doar că trebuie să ştii cum să-i iei şi, din nenorocire, asta nu se întâmplă cu toţi cei care sunt trimişi aici, zise generalul, cu un surâs cam trist. Vrei să-i auzi cum vorbesc? Dumneata eşti sau trebuie să fi fost avocat; pun rămăşag că n-ai întâlnit niciodată printre confraţii dumitale un avocat atât de abil care să vorbească fără să spună nimic, cum fac oamenii ăştia de pe aici. Hei, băiete, zise generalul, adresându-se unui ţăran de vreo patruzeci de ani, care se învârtea în jurul lor examinând, cu curiozitate, o plăcintă pe care-o ţinea în mână. Hei, băiete, zi-mi şi mie unde se vând plăcintele astea grozave?

— Nu se vând, domnule, se dau!

— Mă rog, vreau şi eu una !

— E curios, zise omul, să ai astfel de plăcinte, din grâu curat, şi, în loc să le vinzi, să le dai de pomană!

— Da, e destul de ciudat! Ia să văd şi eu plăcinta dumitale, omule!

Era o brânzoaică la fel ca oricare alta; numai că, înainte de a o coace, crestaseră pe ea, cu un cuţit, o cruce şi patru linii paralele.

— Ei! Dar e cu atât mai plăcut să primeşti un astfel de dar care uneşte utilul cu plăcutul. Desenul ăsta frumos o fi

vreo şaradă, hai? Ia spune, omule, cine ţi-a dat plăcinta asta?

— Păi, nu mi-a dat-o nimeni, că ăştia n-au încredere în mine.

— Ei cum, nu eşti patriot?

— Ba tocmai că sunt, ţin cu cârmuirea, şi ocup funcţia de primar al unei comune. Am văzut o femeie care dădea pe gratis plăcinte din astea unor oameni din Machecoul, şi atunci am rugat-o să-mi dea şi mie una; femeia n-a cutezat să mă refuze. Am luat două, una am mâncat-o în faţa ei, iar pe cealaltă, pe care aţi văzut-o, am vârât-o în buzunar.

— N-ai vrea să mi-o dai mie, omule? Mă ocup de şarade şi asta mă interesează în mod cu totul deosebit.

— Pot să v-o dau sau pot să v-o vând, cum doriţi.

— Mda, făcu Dermoncourt privindu-l cu mai multă atenţie pe interlocutorul său; te înţeleg perfect. Înseamnă că poţi să-mi explici aceste semne, nu-i aşa?

— Da, şi totodată v-aş mai da şi alte informaţii care nu-s de dispreţuit, şopti repede ţăranul.

— Şi vrei să te plătesc pentru asta?

— Da, zise ţăranul.

— Aşa slujeşti ocârmuirea care te-a numit primar?

— Fleacuri! Ocârmuirea nu mi-a pus ţigle pe casă, nu mi-a schimbat pereţii din chirpici, în pereţi de cărămidă; casa mi-e acoperită cu paie, ridicată din lemn şi din pământ; o cocioabă ca asta ia foc foarte repede şi nu măi rămâne din ea decât o mână de cenuşă. Cine riscă mult trebuie să câştige bine; căci cocioaba, mă înţelegeţi, poate lua oricând foc, într-o noapte !

— Ai dreptate. Ei, domnule subprefect, iată ceva care intră în atribuţiile dumitale. Eu sunt soldat, mă ocup de alte treburi. Plăteşte-l deci dumneata şi dă-mi mie marfa.

— Mai repede, şopti arendaşul, căci se holbează prea multă lume la noi.

Într-adevăr încet, încet, ţăranii se apropiaseră de grupul alcătuit din cei doi străini şi din consăteanul lor. Cercul,

care se strângea din ce în ce, era destul de compact.

— Dragă, zise generalul cu glas tare, adresându-se subprefectului, nu te sfătuiesc să te încrezi în vorba acestui om; zice că-ţi vinde două sute de saci cu ovăz a nouăsprezece franci sacul; dar rămâne de văzut dacă o să ţi-i şi dea. Dă-i o arvună şi el să semneze o făgăduială.

— Dar n-am nici hârtie, nici creion, zise subprefectul, care înţelesese intenţia generalului.

— Du-te la birou, ce naiba! Hei, continuă generalul adresându-se celorlalţi, mai e careva dintre cei de faţă care are ovăz de vânzare? Avem cai de hrănit.

Un ţăran răspunse afirmativ, şi în timp ce generalul discuta cu el despre preţ, subprefectul şi omul cu plăcinta se putură îndepărta fără să atragă prea mult atenţia. Acel om, da, aţi ghicit, era Courtin.

CAPITOLUL XIX

Răzmeriţa

LA O JUMĂTATE DE CEAS DUPĂ discuţia dintre subprefect şi Courtin, un jandarm străbătu grupurile căutându-l pe general, pe care îl găsi discutând, foarte intim, cu un cerşetor în zdrenţe; jandarmul îi spuse câteva cuvinte generalului, la ureche, şi acesta se întoarse grăbit la hanul *La calul bălan.* Subprefectul îl aştepta în uşă.

— Ei bine, întrebă generalul văzând aerul satisfăcut al acelui funcţionar public.

— Ah, generale, mare şi bună veste! răspunse acesta.

— Să vedem despre ce-i vorba.

— Omul cu care am avut de-a face este într-adevăr tare.

— Frumoasă veste! Aici toţi sunt tari. Cel mai neghiob dintre ei l-ar întrece până şi pe Talleyrand. Ce ţi-a spus omul ăla tare?

— L-a văzut sosind alaltăieri seara la castelul Souday, pe contele de Bonneville, deghizat în ţăran, şi, cu el, un alt ţăran mai mic care i s-a părut a fi o femeie.

— Ei bine, şi?

— Ei bine, generale, nu mai există nicio îndoială.

— Termină ce ai de zis, domnule subprefect, vezi cât sunt de nerăbdător, zise calm generalul.

— Vreau să spun că, după părerea mea, nu mai există nicio îndoială că această femeie n-ar fi ducesa de Berry.

— Că nu mai există nicio îndoială pentru dumneata, fie; dar există o îndoială pentru mine.

— Care, generale?

— Mi s-au făcut şi mie unele confidenţe.

— De bună voie sau de nevoie? Dar, în sfârşit, ce ţi s-a spus?

— Nu mi s-a spus nimic.

— Păi, atunci…

— Păi, atunci când te-am părăsit, am continuat să mă târguiesc pentru ovăz…

— Asta ştiu; şi pe urmă?

— Pe urmă, ţăranul căruia m-am adresat mi-a cerut arvună. Eu, la rândul meu, i-am cerut o chitanţă. El a vrut să se ducă s-o scrie la un negustor oarecare. „Fleacuri, i-am zis eu, iată un creion, văd că ai un capăt de hârtie la dumneata; pălăria mea îţi va sluji de masă!” El a rupt hârtia în două, mi-a scris chitanţa şi mi-a dat-o. Iat-o. Citeşte-o.

Subprefectul luă hârtia şi citi:

„Primit de la domnul Jean-Louis Robier suma de cincizeci de franci, acontul pentru trei sute de saci cu ovăz pe care mă angajez să i-i dau la 28 ale lunii.

14 mai 1832

F. TERRIEN.

— Ei bine, zise subprefectul, nu văd nicio informaţie aici.

— Întoarce hârtia!

— Ah! făcu subprefectul. Hârtia pe care o ţinea în mână funcţionarul public era de fapt o jumătate dintr-o scrisoare ruptă exact în două. Pe verso se puteau citi rândurile următoare:

„. . . . .archiz,
. . . . . ăd pe loc noutatea
. . . . . cea pe care-o aşteptăm
. . . . . la Beaupays, în 26, seara
. . . . . ofiţeri din divizia dumneavoastră
. . . . . prezentaţi Doamnei.
. . . . . lumea dumneavoastră sub mână.
. . . . . respestuos
. . . . .OUX.”

— Ah, drace, zise subprefectul, păi ăsta-i ordinul de luare a armelor. Căci e uşor de reconstituit ceea ce lipseşte.

— Cum nu se poate mai uşor, zise generalul. Apoi încet: Poate chiar prea uşor.

— Păi ce-mi tot spuneai dumneata despre subtilităţile acestor oameni? zise funcţionarul public. Dimpotrivă, mi se par de o candoare care mă întristează.

— Nu te grăbi! zise Dermoncourt; asta nu-i totul. După ce l-am părăsit pe negustorul meu de ovăz, am intrat în vorbă cu un cerşetor, un soi de idiot. I-am vorbit de sfinţi, de Fecioară, de recolta pomilor – observă că merii sunt înfloriţi – şi am terminat prin a-l întreba dacă voia să ne slujească drept călăuză ca să ne conducă la Laroux. „Nu pot, mi-a răspuns el, făcând pe prostul. — De ce? l-am întrebat eu cu un aer şi mai prostesc. — Pentru că mi s-a poruncit, să conduc o doamnă frumoasă şi doi domni, de la Puy-Laurens la Flocelière!”

— Ah, drace, mi se pare că se-ncurcă treaba.

— Dimpotrivă, se limpezeşte.

— Explică-te.

— Confidenţele care vin fără să le ceri, în ţinutul ăsta unde e atât de greu să le obţii când ai nevoie de ele, mi se par nişte capcane destul de grosolane pentru ca o vulpe bătrână ca mine să se lase prinsă în ele. Ducesa de Berry, dacă a ajuns în acest ţinut, nu poate fi în acelaşi timp la Souday, la Beaupays şi la Puy-Laurens.

— Mda! răspunse funcţionarul public scărpinându-se după ureche, dacă ar fi după mine, pe legea mea, m-aş duce întins la Flocelière, adică acolo unde ţi-a semnalat-o cerşetorul acela.

— Nu eşti un copoi bun, dragul meu, zise generalul. Singura informaţie exactă pe care am primit-o e cea a caraghiosului ăluia cu plăcinta…

— Dar ceilalţi…

— Pun rămăşag pe epoleţii mei de general, contra unor epoleţi de sublocotenent, că ceilalţi ne-au fost trimişi de vreun jupân coţcar care l-a văzut pe domnul primar discutând cu noi, şi care avea interes să ne facă să ne schimbăm părerile. La vânătoare deci, dragul meu subprefect şi să ne ocupăm de Souday, dacă nu vrem să dăm în gropi,

— Bravo! strigă subprefectul, îmi era frică să nu facem vreun pas greşit; dar ceea ce-mi spui, mă linişteşte.

— Ce-ai rezolvat cu ţăranul ăla?

— Ei bine, acel primar – zice că-l cheamă Courtin şi că e primarul unui sătuc numit Logerie – ei bine, primarul ăla mi-a indicat un ins care trebuie de urgenţă arestat, pentru ca nu cumva să ne-o ia înainte şi să alerge la castel să dea alarma.

— Şi cine-i omul?

— Intendentul marchizului, garda lui. Iată-i semnalmentele.

Generalul luă o hârtie şi citi: *„Păr cărunt şi scurt, frunte îngustă, ochi negri şi vii, sprâncene zburlite, nas împodobit cu un neg, păr în nări, favoriţi încadrându-i chipul, pălărie rotundă, vestă de catifea, jiletcă şi pantaloni la fel, ghete şi curea de piele. Semne particulare; un câine de vânătoare brac, cu blană cafenie. Al doilea incisiv din stânga, spart”*

— Bun! strigă generalul.

— Ei bine, generale, te poţi convinge imediat

— Cum adică?

— Într-o clipă va fi aici.

— Aici?

— Sigur.

— Va veni aici?

— Da.

De bunăvoie?

— De bunăvoie sau cu forţa.

— Cu forţa?

— Da: am dat ordin să-l aresteze şi lucrul acesta probabil că se întâmplă chiar în clipa când vă vorbesc.

— Mii de tunete! strigă generalul, trântind un pumn atât de violent în masă, încât subprefectul sări din fotoliu. — Mii de tunete! repetă el, ce-ai făcut?

— Mi se pare, generale, că dacă e un om atât de periculos cum mi s-a spus nu era de luat decât o singură hotărâre: de a-l aresta.

— Periculos! Periculos! E mult mai periculos acum decât era în urmă cu un sfert de ceas.

— Dar dacă e arestat?

— Nu va fi atât de repede, crede-mă, încât să n-aibă timp să dea de veste. Ducesa va fi avertizată înainte ca noi să fi parcurs o leghe de aici.

— Dar poate că mai e vreme să-i oprim pe soldaţi să-l aresteze, zise subprefectul năspustindu-se către uşă.

— Da, aleargă... Dă fuga! Mii de tunete! E prea târziu!

Într-adevăr, de afară răzbătea o rumoare surdă care creştea, secundă cu secundă, până ce atinse diapazonul acelui concert teribil pe care-l fac mulţimile când se pregătesc de luptă. Generalul deschise fereastra. La o sută de paşi de han îi zări pe jandarmii care-l aduceau pe Jean Oullier, legat, în mijlocul lor. Mulţimea îi înconjura, urlând şi ameninţând; jandarmii înaintau cu mare greutate. Totuşi, încă nu făcuseră uz de arme; nu era niciun minut de pierdut.

— Bravo! Vinul a fost tras în sticle, acum trebuie băut! zise generalul scoţându-şi redingota şi îmbrăcându-şi în grabă uniforma. Apoi, chemându-şi aghiotantul strigă: — Ruscani, calul! Calul! Dumneata, domnule subprefect, străduieşte-te să aduni gărzile, dacă mai poţi da de ele; dar să nu se tragă niciun foc de armă fără ordinul meu.

Intră un căpitan trimis de aghiotant.

— Dumneata, căpitane, continuă generalul, adună-ţi oamenii în curte; cei douăzeci de vânători-călare ai mei să fie şi ei gata; mâncare pe două zile şi câte douăzeci şi cinci

de cartuşe de fiecare om; pregătiţi-vă să ieşiţi la primul semnal pe care-l voi da!

Bătrânul general, regăsindu-şi toată înflăcărarea tinereţii, coborî în curte şi, trimiţând la toţi dracii pe civilii ageamii, ordonă să se deschidă poarta cea mare care dădea în stradă.

— Cum! strigă subprefectul, te duci singur în faţa mulţimii întărâtate? Nici să nu te gândeşti, generale!

— Ba, dimpotrivă, nu mă gândesc decât la asta! Trebuie să-mi eliberez oamenii. Loc! Loc! Nu-i momentul să facem pe sentimentalii!

Într-adevăr, de îndată ce poarta cu două canaturi fu deschisă, generalul, îmboldindu-şi cu putere calul, ajunse dintr-un salt în mijlocul străzii, în plină mulţime. Această apariţie bruscă a bătrânului soldat, cu chipul lui energic, cu statura înaltă, cu uniforma brodată, plină de fireturi şi de decoraţii, îndrăzneala uluitoare de care dădea dovadă, produseră asupra mulţimii efectul scontat. Strigătele încetară ca prin minune; ciomegele ridicate se lăsară în jos. Ţăranii din imediata apropiere a generalului îşi duseră mâna la pălărie; rândurile compacte se desfăcură şi soldatul de la Rivoli şi Piramide putu să înainteze vreo douăzeci de paşi în direcţia jandarmilor.

— Ei bine, ce s-a întâmplat, oameni buni? strigă el cu o voce atât de răsunătoare, că se auzi până pe străzile din jur.

— Vor să-l aresteze pe Jean Oullier, zise o voce.

— Şi Jean Oullier e un om de treabă, zise altă voce.

— Cei care-l arestează sunt răufăcătorii şi nu el, zise un al treilea.

— Tăcere! porunci generalul pe un asemenea ton, încât toate glasurile amuţiră. Apoi: — Dacă Jean Oullier e un om de treabă, un om cinstit, zise el, lucru de care nu mă îndoiesc, Jean Oullier va fi liber; dacă e unul dintre cei care încearcă să vă înşele, să profite de bunele şi de cinstitele voastre sentimente, Jean Oullier va fi pedepsit.

— Jean Oullier e un om liniştit, nu vrea răul nimănui, zise o voce.

— Ce v-aţi adunat grămadă aici? continuă generalul fără să se oprească din pricina acelei întreruperi. Ce vă lipseşte? Nu vă merg bine afacerile? Negoţul, vostru n-a fost niciodată mai înfloritor!

— E adevărat, zise un ţăran tânăr.

— Nu plecaţi urechea la cei care, pentru a-şi satisface propriile lor interese, vor să atragă asupra ţinutului vostru toate grozăviile unui război civil. Nu vă mai amintiţi cum a fost acum treizeci şi opt de ani, trebuie să vă aduc eu aminte?

Tot vorbind, generalul îşi împingea calul în direcţia jandarmilor care, la rândul lor, făceau toate eforturile ca să ajungă la el. Dar, pe măsură ce acesta înainta, chipurile se întunecau, deveneau tot mai ameninţătoare. Generalul, văzând că scurtul lui discurs nu impresionase cine ştie ce mulţimea, hotărî să se impună acelor oameni printr-un act de forţă. Cel mai încrâncenat dintre toţi era Aubin Courte-Joie care părea să aibă o talie uriaşă pentru că, fiind olog, era cărat în spate de Trigaud. Generalul întinse mâna spre el, îl apucă de gulerul vestei, îl ridică, ţinându-l câtva timp suspendat deasupra mulţimii şi, în sfârşit, îl aruncă unui jandarm.

— Ai grijă de caraghiosul ăsta, zise el, nu vreau să am bătaie de cap din pricina lui.

Trigaud, nemaisimţindu-l în spinare pe Courte-Joie, ridică iute capul şi generalul recunoscu în el pe pretinsul idiot cu care discutase dimineaţă; numai că acum idiotul părea la fel de normal, ca oricare altul. Fapta generalului făcu lumea să râdă; dar acea veselie nu dură multă vreme. Aubin Courte-Joie, care era ţinut strâns de un jandarm, scoase încetişor, din buzunar, un cuţit şi-l înfipse până în prăsele în burta soldatului.

În acelaşi timp, Trigaud se strecură sub burta calului şi, printr-o mişcare bruscă, apucându-l pe general de cizmă, îl

zvârli cât colo. Generalul şi jandarmul căzură în acelaşi timp: mai să crezi că fuseseră ucişi amândoi. Dar generalul se ridică imediat şi se aşează în şa cu tot atâta forţă pe câtă dibăcie. Instalat în şa trase un pumn atât de puternic în capul lui Trigaud, încât acesta, fără să scoată un strigăt, căzu grămadă. Nici jandarmul, nici Trigaud nu se mai ridicară: Trigaud era leşinat, jandarmul mort. La rândul lui, Jean Oullier, deşi avea mâinile legate, îl lovi atât de puternic în umăr, pe cel de-al doilea jandarm, încât acesta se clătină şi căzu. Oullier sări peste trupul jandarmului mort şi se pierdu în mulţime. Dar generalul văzu tot, chiar şi ceea ce se petrecuse în spatele lui. Făcu un salt cu calul, năpustindu-se în mijlocul acestui talaz viu, îl înşfăcă pe Jean Oullier cum îl înşfăcase şi pe Aubin Courte-Joie şi-l aşează pe calul lui. Pietre începură să zboare din toate părţile. Jandarmii îl învăluiră pe general, făcând în juru-i un cordon, cu baionetele gata de atac împotriva mulţimii care nu cuteza totuşi să înainteze. Merseră astfel până la douăzeci de paşi de han. În acel moment situaţia generalului şi a oamenilor săi deveni critică. Ţăranii, care păreau decişi să nu-l lase pe Jean Oullier în puterea duşmanilor săi, se năpustiră cu agresivitate. Câteva baionete se şi pătaseră de sânge. Din fericire, glasul generalului putea ajunge acum până la locul unde se aflau soldaţii.

— Grenadierii regimentului 32 la mine! tună el

În aceeaşi clipă porţile hanului se deschiseră şi soldaţii se năpustiră cu baionetele scoase, respingând mulţimea. Generalul şi escorta lui putură să intre în curte, unde-l aştepta, galben la faţă, subprefectul.

— Iată-ţi omul, zise el aruncându-i-l pe Jean Oullier ca pe un pachet. Putea să ne coste scump de tot!

Atunci se auzi o salvă de împuşcături care venea din cealaltă parte a pieţii.

— Ce-i asta? zise generalul ciulind urechile şi umflându-şi pieptul.

— Garda naţională, desigur, răspunse subprefectul; garda naţională căreia i-am ordonat să se adune şi care, conform instrucţiunilor mele, îi alungă pe rebeli.

— Şi cine a dat ordin să se tragă împotriva lor?

— Eu, generale! Trebuia să vă scot de acolo!

— Ah! Mii de tunete! Vezi bine că am ieşit şi singur, zise bătrânul soldat.

Apoi, clătinând din cap: — Domnule, ţine minte: într-un război civil orice sânge vărsat degeaba e mai mult decât o crimă, e o greşeală politică.

Aghiotantul intră în galop în curte.

— Domnule general, zise ofiţerul, rebelii foiesc în toate părţile. Vin vânătorii-călare; să-i urmărească?

— Să nu mişte nimeni! ordonă generalul. Lasă garda naţională să procedeze cum o taie capul: cei din gardă îi cunosc pe rebeli, aşa că se vor înţelege cu dânşii.

Într-adevăr, după o a doua salvă, ţăranii se înţeleseră cu gărzile naţionale. Salvele trase erau bubuiturile pe care le auzise Michel, închis în castelul Logerie.

— Acum, zise generalul, nu ne mai rămâne decât să profităm de această tristă zi.

Apoi, arătând spre Jean Oullier: — Nu mai avem decât o şansă, adăugă el, ca omul ăsta să nu fi apucat să ia legătura cu nimeni. A vorbit cu cineva de când l-aţi arestat?

— Nu, domnule general, nici măcar prin semne, mai ales că avea mâinile legate.

— L-aţi văzut făcând vreun gest din cap, spunând vreun cuvânt?

— Nu, domnule general.

— Ei bine, atunci să ne încercăm norocul. Căpitane, spune oamenilor dumitale să mănânce; într-un sfert de ceas pornim la drum. Jandarmii şi garda naţională au forţe suficiente ca să apere oraşul; mai iau cu mine şi douăzeci de vânători-călare ca să-mi deschidă drumul.

Generalul intră în han. Soldaţii îşi isprăveau pregătirile. Jean Oullier stătea pe-o piatră în mijlocul curţii, păzit de doi

jandarmi. Impasibil, ca de obicei, îşi mângâia, cu mâinile legate, câinele care-l urmase şi care-şi sprijinea capul pe genunchii stăpânului său. Îl mângâia şi se juca cu o pană de raţă sălbatică, pe care-o luase din curte; apoi, profitând de un moment în care paznicii săi nu se uitau în partea unde se afla el, strecură acea pană între dinţii animalului, îi făcu un semn şi se ridică spunând încet:

— Du-te, Pataud! Du-te!

Câinele se îndepărtă, privindu-şi din când în când stăpânul; apoi ajuns la poartă, ieşi fără să fie observat de nimeni şi dispăru.

— Bun! zise Jean Oullier, iată pe cineva care va ajunge înaintea noastră!

Din nefericire pentru el, jandarmii nu erau singurii care-l supravegheau.

CAPITOLUL XX

Resursele lui Jean Oulliet

ÎN ÎNTREAGA VANDEE NICI AZI NU
există decât foarte puţine drumuri mari şi frumoase şi acele puţine care sunt au fost făcute începând din 1832, adică din perioada în care se petrec evenimentele pe care ne-am apucat să le istorisim. Să spunem un cuvânt despre cele de pe malul stâng al Loarei. Erau în număr de două. Primul ducea de la Nantes la Rochelle, prin Montaigu; al doilea, de la Nantes la Paimboeuf, prin Pèlerin, mergând aproape numai de-a lungul malurilor fluviului. Mai existau, în afară de aceste drumuri de prima mână, altele câteva, secundare şi foarte proaste; aceste drumuri se îndreptau de la Nantes spre Beaupréau, prin Clisson, de la Nantes spre Sables-d'Olonne, prin Légé, de la Nantes spre Challans, prin Machecoul. Pentru a ajunge de la Montaigu la Machecoul, era absolut necesar să faci un ocol considerabil; trebuia să te duci până la Légé, să ieşi pe drumul care ducea de la Nantes la Sables-d'Olonne, să mergi până la punctul unde se întretăia cu drumul spre Challans şi pe urmă să urci până la Machecoul. Generalul înţelesese foarte bine că tot succesul expediţiei sale depindea de rapiditatea cu care va fi efectuată. Cum acele drumuri erau tot atât de proaste ca şi scurtăturile – mărginite mai întotdeauna de gropi adânci, de tufişuri şi de copaci, adâncite între două taluzuri pline de mărăciniş – generalul se hotărî s-o ia pe scurtătura care ducea la Machecoul prin Vieille-Vigne şi care micşora drumul cu aproape o leghe şi jumătate. Până la râul Boulogne, căpitanul, care comanda detaşamentul de infanterie, cunoştea drumul, fiindcă-l explorase ziua; când aveau să ajungă la râu, urmau să găsească acolo o călăuză

trimisă de Courtin. Hotărându-se să apuce pe scurtătură, generalul îşi luase unele precauţii, ca să n-aibă vreo surpriză. Mergea deci în fruntea micului său grup, în mijlocul căruia fusese plasat Jean Oullier, Bătrânul vandeean, cu mâinile legate, fusese aşezat pe calul unui vânător; chinga care-l strângea peste mijloc fusese legată, pentru mai multă siguranţă, de pieptul soldatului, aşa încât dacă Jean Oullier ar fi izbutit să scape de frânghiille care-i legau mâinile, n-ar fi putut să se debaraseze de chinga care-l lega de soldat. Alţi doi vânători, care mergeau în dreapta şi în stânga primului, aveau ca sarcină specială paza prizonierului. Când plecaseră din Montaigu, abia trecuse de şase seara; aveau de făcut cinci leghe şi, presupunând că această distanţă le-ar fi luat cinci ore de mers, pe la unsprezece noaptea trebuiau să ajungă la castelul de Souday. Ora sosirii părea să-i convină grozav generalului pentru a-şi pune în aplicare planul. Dacă raportul lui Courtin era exact, dacă bănuielile sale nu-l înşelaseră, şefii mişcării vandeene trebuiau să fie adunaţi la Souday ca să discute cu ducesa. Dacă se întâmpla aşa, putea să-i ia ca din oală pe toţi. După o jumătate de oră de drum, se aflau la răscrucea din Saint-Corentin; acolo, o bătrână în zdrenţe se ruga în faţa unei cruci. La zgomotul pe care-l făcu trupa, femeia întoarse capul, plină de curiozitate, se ridică şi se aşează pe marginea drumului, ca să-i vadă pe soldaţi trecând; apoi, ca şi cum vederea hainelor brodate ale generalului i-ar fi dat o idee, bătrâna începu să-i ceară acestuia câţivă bănuţi drept pomană. Ofiţerii şi soldaţii, absorbiţi de alte probleme, trecură fără să bage în seamă femeia.

— Generalul vostru n-a văzut-o pe cerşetoare? întrebă Jean Oullier pe vânătorul care se afla în dreapta sa.

— De ce mă întrebi asta?

— Pentru că nu şi-a dezlegat punga. Să ia aminte. Cine nu răspunde unei mâini întinse, să se teamă! Căci i se va întâmpla o nenorocire!

— Cum aşa?

— Scotoceşte în buzunarul meu şi ia de acolo o monedă.

— De ce?

— Ca să i-o dai femeii aceleia…

Vânătorul ridică din umeri; dar superstiţia e ciudat de molipsitoare şi cea legată de ideea de milă e şi mai puternică decât altele. Soldatul, pretându-se la o astfel de copilărie, nu socoti că ar trebui să-i refuze lui Jean Oullier serviciul pe care i-l cere şi care urma să atragă şi asupra lui binecuvântarea cerului. Trupa tocmai cotea în acel moment la dreapta, ca s-o apuce pe drumul spre Vieille-Vigne; generalul îşi oprise calul şi privea marşul ostaşilor, pentru a se asigura cu ochii lui că toate dispoziţiile erau urmate întocmai. Observă că Jean Oullier discuta şi văzu gestul soldatului,

— De ce-l laşi pe prizonier să stea de vorbă cu trecătorii? îl întrebă el pe vânător.

Vânătorul relată generalului despre ce era vorba.

— *Halt!* strigă generalul, opriţi femeia şi percheziţionaţi-o!

Dar asupra cerşetoarei nu găsiră altceva decât câţiva bănuţi pe care generalul îi examină, totuşi, cu cea mai mare atenţie. Dar oricât îi suci şi-i răsuci, nu putu descoperi nimic suspect. Puse toţi bănuţii în buzunarul lui, dându-i în schimb bătrânei o monedă de cinci franci. Jean Oullier îl privea pe general, cu un surâs şiret.

— Ei bine, vezi, zise el încet, dar în aşa fel încât cerşetoarea să nu piardă niciuna din vorbele sale, biata pomană a *prizonierului* (sublinie cuvântul), ţi-a şi purtat noroc, măicuţă; e un motiv în plus să nu-l uiţi pe sărmanul Jean Oullier în rugăciunile dumitale!

La Vieille-Vigne făcură un popas, ca să se odihnească şi soldaţii un sfert de ceas. Îl aşezară pe vandeean în mijlocul careului, pentru a-l izola de populaţia ce dăduse năvală şi care se înghesuia, curioasă, în jurul ostaşilor. Calul care-l purtase pe Jean Oullier se despotcovise şi obosise zdravăn

sub dubla lui povară; generalul porunci să fie înlocuit cu un altul, care părea mai viguros. Soldatul care-l avea în grijă părea şi el tot atât de robust ca şi calul; avea un chip blând şi inteligent. În timpul acestei schimbări, la lumina felinarului pe care soldatul îl apropiase de bidiviu, ca să vadă dacă chingile şi legăturile erau în bună stare, Jean Oullier zări chipul celui alături de care urma să-şi continue drumul. Observă că soldatul, privindu-l, se înroşise. Porniră din nou la drum; călăreţul cu care Jean Oullier împărţea şaua era ciudat de îngrijorat şi de mohorât.

— Ei drăcie! zise călăreţul din dreapta, adresându-i-se acestuia, ştiu că de obicei nu eşti prea vesel; dar astăzi, pe cuvânt de onoare, ai un aer de parcă l-ai căra pe dracu' la groapă.

— Ei, nu-l cară la groapă, zise vânătorul din stânga, îl cară în şa.

Deodată Jean Oullier începu să cânte încet aria bretonă care începe cu cuvintele: *„Şuanii sunt bărbaţi de treabă…"*

La primele note ale acestui cântec, călăreţul tresări în mod vizibil. Atunci, cum cei doi călăreţi din dreapta şi din stânga o luaseră unul înainte iar celălalt înapoi, Jean Oullier, scăpat de sub supravegherea lor, îşi apropie buzele de urechea tăcutului său companion:

— Te-am recunoscut din prima clipă, Thomas Tinguy, după cum şi tu m-ai recunoscut pe mine.

Soldatul oftă, dar nu răspunse.

— Thomas Tinguy, continuă Jean Oullier, ştii unde mergem? Ştii unde-l duci pe vechiul prieten al tatălui tău? La jefuirea castelului de Souday, ai căror stăpâni au făcut atâta bine familiei tale.

Thomas Tinguy oftă din nou.

— Taică-tău a murit! zise Jean Oullier.

— A murit?

— Da, a murit! Şi ştii cine l-au vegheat la căpătâi, împreună cu soră-ta, Rosine? Domnişoarele de Souday! Şi asta cu riscul vieţii lor, pentru că taică-tău s-a prăpădit de

febră tifoidă. Ehei, Thomas Tinguy, prefer să fiu împuşcat în vreun loc oarecare, decât să mă aflu în pielea ta care mă duci la moarte, cu mâinile legate!

— Taci, Jean, taci! zise Thomas cu un glas plângăreţ; încă n-am ajuns… Vom vedea…

În timp ce între Jean şi Thomas avea loc această discuţie, râpa pe unde mergea mica trupă începu brusc să coboare. Merseră astfel până la unul din vadurile râului Boulogne. Se făcuse noapte, noapte neagră, fără o stea pe cer; întunericul putea, pe de o parte, să favorizeze reuşita expediţiei, iar pe de alta, să işte – în acel ţinut sălbatic şi necunoscut – grave neplăceri. Ajungând la malul râului, dădură de cei doi vânători-călare, din avangardă, care-i aşteptau cu pistoalele în mâini. Erau încurcaţi şi neliniştiţi, căci în loc de o apă limpede, săltând peste pietre, cum se vede de obicei în dreptul vadurilor, aveau în faţa lor un râu negru şi adânc, care lovea moale în malurile de piatră. Se uitară în toate părţile, dar nu-l văzură pe ghidul pe care Courtin le făgăduise să-l trimită.

— Ne aflăm la vadul râului Boulogne? întrebă generalul.

— Da.

— De ce sunt apele atât de mari?

— Au crescut mult în urma ploilor.

— Credeţi că putem trece dincolo?

— Niciodată n-am văzut un râu atât de umflat; cred că n-ar fi deloc prudent…

În aceeaşi clipă se auzi un ţipăt prelung. Apoi zgomotul unei lupte.

— Mii de draci! strigă generalul, cred că cineva ne-a atacat călăuza! Câte un grenadier lângă fiecare călăreţ! Căpitanul să urce pe cal în spatele meu! Repede! Optzeci de grenadieri şi cei doi locotenenţi, prizonierul şi trei vânători-călare, printre care şi Thomas Tinguy, să rămână pe malul drept al râului!

Ordinul se execută cu iuţeala gândului şi generalul, urmat de şaptesprezece grenadieri, intră în albia râului. La

douăzeci de paşi de mal, caii pierdură pământul de sub picioare; începură să înoate şi ajunseră cu bine pe celălalt mal.

— Nu se vede nimic? zise generalul încercând să străpungă întunericul care învăluia mica trupă.

— Nu, domnule general, răspunseră soldaţii într-un glas.

— Totuşi, de aici s-a auzit strigătul; răscoliţi tufişurile, dar fără să vă îndepărtaţi unul de altul; poate găsiţi omul.

Soldaţii se supuseră cercetând terenul pe o rază de cincizeci de metri în jurul şefului lor.

— N-aţi găsit nimic?

— Ba da, o bonetă de bumbac, zise un grenadier.

— Unde?

— Agăţată în ţepii unui tufiş.

— E boneta bietei noastre călăuze, zise generalul, oamenii care l-au atacat au purtat desigur, pălării.

Căpitanul tăcu, necutezând să întrebe mai mult; dar era limpede că explicaţia generalului nu-l lămurise câtuşi de puţin.

— E foarte simplu, zise Dermoncourt; oamenii care ne-au rănit sau ucis călăuza ne urmăreau încă de când am părăsit târgul Montaigu, şi asta cu intenţia de a ne lua prizonierul. Oamenii ăştia care ne urmăreau se aflaseră la târg şi purtau – aşa cum fac de obicei ţăranii când vin la oraş – pălării, în vreme ce ghidul nostru, luat din pat pe neaşteptate, trezit de omul care se angajase să ni-l trimită, şi-a pus pe cap ce i-o fi căzut în mână, sau mai curând poate că nici nu-şi scosese ceea ce avusese pe cap: boneta de bumbac.

— Socotiţi, domnule general, zise căpitanul, că şuanii au cutezat să se aventureze atât de aproape de coloana noastră?

— Au mers alături de noi de la Montaigu şi nu ne-au scăpat din ochi nicio clipă. Tiii! Dar neghiob mai sunt!

— Zău dacă mai înţeleg ceva, domnule general, zise căpitanul. De ce sunteţi…

— Îţi aminteşti de cerşetoarea aia cu care ne-am întâlnit când am ieşit din Montaigu?

— Da, domnule general.

— Ei bine, ticăloasa aia a asmuţit ceata pe urmele noastre. Mă gândisem să dau poruncă s-o ducă în oraş; dacă aş fi făcut acest lucru, aş fi salvat viaţa călăuzei.

— Credeţi că vor cuteza să ne atace?

— Dacă ar fi fost mai mulţi, ar fi făcut-o; dar sunt cel mult cinci sau şase oameni.

— Să le spun oamenilor de pe celălalt mal să treacă şi ei?

— Stai puţin. Aici apa-i adâncă, trebuie să găsim un vad mai bun prin împrejurimi.

— Cunoaşteţi râul?

— Câtuşi de puţin.

— Atunci?

— Eh, căpitane, se vede că n-ai făcut, ca mine, războiul, în ţinutul ăsta sălbatic; cei care ne urmăresc au ajuns pe malul ăsta înaintea noastră, deci pe un drum mult mai scurt. N-au ocolit, ca noi, ca să caute un loc de trecere. Şi apoi, majoritatea ţăranilor de aici nu ştiu să înoate. Aşa că pe undeva, pe aproape, trebuie să existe vreun vad. Patru oameni să urce în susul râului, alţi patru s-o ia în jos cam cinci sute de paşi!

După zece minute ofiţerul se întoarse.

— Aţi avut perfectă dreptate, domnule general, zise el; la trei sute de paşi de aici e o insuliţă în mijlocul râului; un copac leagă insuliţa de malul stâng, un altul, de malul drept.

— Bravo! zise generalul, restul trupei va putea trece fără să ude nici măcar un cartuş!

Apoi, adresându-se celor rămaşi pe malul stâng: — Hei, locotenente, mergeţi pe malul râului până ce veţi găsi un copac azvârlit de-a curmezişul apei! Şi aveţi grijă de prizonier!

CAPITOLUL XXI

Aport, Pataud, aport!

TIMP DE APROAPE CINCI MINUTE, cele două mici trupe urcară paralel malurile râului. În sfârşit, generalul, ajungând la locul desemnat de căpitan, ordonă oprirea.

— Un locotenent şi patruzeci de oameni înainte! strigă el.

Patruzeci de oameni şi un locotenent coborâră la râu şi-l trecură, cu apa până la subţiori, dar putând să ţină deasupra capului puştile şi cartuşierele care nu fură udate. Cei patruzeci de soldaţi ajunseră pe malul celălalt şi se aranjară în linie de bătaie.

— Acum, zise generalul, treceţi şi prizonierul.

Thomas Tinguy intră în apă, flancat de câte un vânător.

— Ei, Thomas, zise Jean Oullier în şoaptă, nu ţi-e teamă că năluca tatălui tău s-ar putea să-ţi apară în faţă şi să te judece pentru moartea celui mai bun prieten al său?

Vânătorul îşi trecu mâna pe fruntea scăldată în sudoare şi-şi făcu semnul crucii. În acel moment cei trei călăreţi ajunseseră în mijlocul râului; dar curentul îi depărtase puţin pe unii de alţii. Brusc, se auzi un zgomot însoţit de împroşcături puternice de apă.

— Prizonierul evadează ! strigă generalul cu o voce de tunet. Aprindeţi torţele, risipiţi-vă pe mal şi trageţi în el dacă se arată! Cât despre tine, adăugă el adresându-se lui Thomas Tinguy care, ajuns pe mal, nu încercase nicio clipă să se dezvinovăţească, îţi vei primi pedeapsa cuvenită!

După care îşi scoase pistolul, strigă: „Moarte trădătorilor!” şi trase. Soldatul căzu ca trăsnit. O duzină de torţe se aprinseră atât pe malul stâng cât şi pe cel drept, luminând apa. Jean Oullier scăpat de chinga lui de către

Thomas, se lăsase să alunece de pe cal în apă; acum ne vom întreba cum putea Jean Oullier să înoate cu mâinile legate? Putea, fiindcă de când se întunecase nu făcuse altceva decât să-şi roadă cu dinţii frânghiile care-i legau mâinile. Avea dinţi buni, aşa că atunci când ajunse la râu, sfoara abia se mai ţinea. Odată în apă îşi eliberă într-o clipă mâinile. După câteva secunde, trebui să respire; era deci silit să iasă la suprafaţă. Dar, în aceeaşi clipă, zece împuşcături bubuiră de pe mal şi tot atâtea gloanţe împroşcară apa în jurul său. Printr-o minune, niciunul nu-l atinse. Se scufundă din nou şi în loc s-o ia în josul apei, o luă în sus, ţinându-şi răsuflarea şi ferindu-se să apară în bătaia torţelor. Nebănuind că fugarul va înota împotriva curentului, soldaţii continuară să-l caute în partea opusă. Doar şase grenadieri cu o singură torţă băteau malurile din partea de sus a râului. Ţinându-şi, pe cât putea, respiraţia, Jean Oullier izbuti să ajungă la o salcie, ale cărei ramuri se aplecau mult peste râu, atingând apa. Înotătorul apucă una din ramuri, o prinse cu dinţii şi-şi dădu capul pe spate, lăsându-şi afară doar gura şi nasul. Nici nu-şi trase bine sufletul, că auzi urletul unui câine venind din locul unde se oprise coloana.

— Pataud! murmură el, recunoscând urletul. Pataud aici! Pataud pe care l-am trimis la Souday! înseamnă că i s-a întâmplat ceva, din moment ce n-a ajuns acolo I

Soldaţii, care văzuseră câinele lui Jean Oullier în curtea hanului. Îl recunoscură.

— Iată-i câinele! Iată-i câinele! strigară ei.

— Bravo! zise un sergent. Câinele ne va ajuta să-l găsim pe stăpân!

Dar, deşi mersul animalului părea cam greoi, Pataud le scăpă şi, adulmecând în direcţia curentului, se aruncă în apă.

— Pe aici, camarazi, pe aici! strigă sergentul adresându-se soldaţilor care cercetau malurile râului, pe aici! Şi întinse mâna în direcţia în care o apucase câinele.

Jean Oullier, din momentul în care îşi recunoscuse câinele, îşi scosese, cu orice risc, capul din apă. Îl văzu pe Pataud înotând drept către el; înţelese că dacă nu lua repede o hotărâre era pierdut. Trebuia să-şi sacrifice câinele. Dacă n-ar fi fost vorba decât de viaţa lui, Jean Oullier şi-ar fi pierdut-o sau s-ar fi salvat împreună cu câinele său. Dar miza era mult mai mare. Îşi scoase încetişor haina de piele de capră pe care-o purta peste jiletcă şi-o azvârli către curentul apei. Pataud nu mai era decât la cinci ori şase metri de el.

— Caută! Adă aici! îi zise încet Jean Oullier arătându-i încotro s-o ia.

Pataud o luă în direcţia hainei care se şi depărtase cu vreo douăzeci de metri de el. Văzând că şiretenia îi reuşise, Jean Oullier, trase adânc aer în piept şi se scufundă din nou, chiar în clipa în care soldaţii ajunseră la piciorul salciei. Unul dintre ei se urcă în copac şi, întinzând torţa lumină toată faţa apei. Atunci văzură haina în mijlocul râului şi pe Pataud înotând după ea, scheunând şi gemând, ca şi cum şi-ar fi deplâns neputinţa de a îndeplini ordinul stăpânului său.

Soldaţii care urmăreau animalul, coborâră în josul râului, îndepărtându-se de Jean Oullier, şi cum unul dintre ei zări haina care plutea pe apă, strigă:

— Veniţi încoace, tâlharul e aici!

Şi traseră, cu nădejde, în haină. Grenadierii şi vânătorii alergară de-a lungul malurilor, îndepărtându-se din ce în ce de locul unde se refugiase Jean Oullier. Împuşcăturile erau atât de dese, încât nici nu mai aveau nevoie de torţe; sulful aprins, pe care-l împroşcau puştile, lumina atât râpa prin care curgea Boulogne cât şi stâncile din jur. Generalul fu primul care-şi dădu seama de greşeala soldaţilor.

— Încetaţi focul ! zise el căpitanului, care mergea alături. Proştii ăştia au dat vrabia din mână pe cioara de pe gard!

În acel moment un fulger străluci pe creasta unei stânci, un şuierat ascuţit se auzi pe deasupra capetelor celor doi

ofiţeri şi un glonte se înfipse, la doi paşi de ei, în trunchiul unui copac.

— Ei, zise generalul cu sânge-rece, se cam încurcă lucrurile.

Într-adevăr, urmară alte trei sau patru împuşcături, şi gloanţele se înfipseră în mal. Un om scoase un strigăt.

— Trâmbiţaşi, strigă generalul, sunaţi retragerea, iar voi ceilalţi, stingeţi torţele!

Apoi, în şoaptă, căpitanului: — Porunceşte să treacă râul şi ceilalţi patruzeci de oameni. În curând s-ar putea să avem nevoie de toată lumea!

Soldaţii, alarmaţi de acest atac nocturn, fură într-o clipă în jurul şefului lor. Dar iată că un trâmbiţaş căzu mort, iar calul unui vânător se cabră şi căzu peste călăreţul lui; un glonte îl lovise în piept.

— Înainte! strigă generalul, să vedem dacă păsările astea de noapte au curajul să ne atace!

Şi, aşezându-se în fruntea soldaţilor, începu să se caţere cu atâta elan pe peretele râpei, încât în ciuda întunericului care făcea urcuşul şi mai dificil, în ciuda gloanţelor care mai răniseră doi oameni, mica trupă, urmându-i exemplul, ajunse sus într-o clipă. Focul duşmanilor încetă ca prin minune.

— Expediţia noastră s-a dus de râpă, zise generalul. Dar, mă rog… să încercăm totuşi. De altfel castelul de Souday e în drumul spre Machecoul şi doar la Machecoul putem să-i lăsăm pe oameni să se odihnească.

— Dar unde găsim o călăuză, domnule general?

— O călăuză? Vezi, lumina aia la cinci sute de paşi de aici?

— Nu, domnule general.

— Ei bine, eu o văd. Lumina aia indică o colibă, o colibă înseamnă un ţăran şi, bărbat, femeie, copil, ce-o fi, va trebui să ne călăuzească prin pădure. Haidem într-acolo!

Urmat de mica sa trupă, generalul nici nu pornise bine, că un om şi ieşi din apă, oprindu-se o clipă în dosul salciei

ca să tragă cu urechea; apoi, strecurându-se la adăpostul tufişurilor, o porni pe acelaşi drum pe care apucaseră şi soldaţii. Cum tocmai se agăţase de o tufă de mărăcini, ca să urce stânca, la câţiva paşi de el auzi un scâncet slab. Jean Oullier, căci el era, se îndreptă spre locul de unde venea scâncetul. Se aplecă, întinse mâna şi simţi o limbă moale şi caldă care-l lingea.

— Pataud! Bietul meu Pataud! murmură Oullier.

Era într-adevăr Pataud care, cu ultimile puteri, adusese la mal haina stăpânului său şi se culcase peste ea, ca să moară acolo. Jean Oullier îşi trase haina de sub câine. Pataud scoase un nou scâncet, dar nu se mişcă. Jean Oullier îl luă în braţe, ca să-l ducă cu sine, dar câinele nu mai mişca. Mâna vandeeanului era plină de sânge. Pataud murise salvându-şi stăpânul. Dar oare fusese ucis de gloanţele trase de soldaţi, sau era rănit încă de când se aruncase în apă ca să vină după Jean Oullier? Vandeeanul înclină către această ultimă alternativă. Oprirea lui Pataud lângă râu, greutatea cu care înota, totul îl determina pe Jean Oullier să presupună că fusese rănit mai înainte.

— Bun! zise el, în curând se va face ziuă şi vai de cel care te-a ucis, bietul meu Pataud!

Cu aceste cuvinte, aşează trupul câinelui într-un lăstăriş şi, avântându-se spre colină, se înfundă în tufişurile de grozamă.

CAPITOLUL XXII

Cui aparţinea coliba?

COLIBA, A CĂREI FEREASTRĂ GE-neralul o văzuse strălucind în întuneric, era locuită de două familii. Ele aveau ca şefi, doi fraţi. Cei doi fraţi se numeau, cel mai mare Joseph, cel mai mic Pascal Picaut. Joseph ţinea cu Burbonii, motiv pentru care fusese închis de filipişti; Pascal, care făcuse parte din armata Loarei, nu ţinea cu nimeni. Mai târziu, ieşind de la puşcărie, Joseph se reîntorsese la coliba lui, arzând de dorinţa de a se răzbuna pentru torturile pe care le îndurase. Pascal, dimpotrivă, se reîntorsese acasă cu altfel de gânduri, uluit de lumea nouă pe care o văzuse şi mai ales de oamenii pentru care ura împotriva Burbonilor devenise lege, căderea lui Napoleon, o durere, intrarea aliaţilor în ţară, o ruşine; începuse să aibă păreri cu totul deosebite de cele pe care le avusese înainte. Totuşi, în ciuda deosebirilor de păreri, în ciuda neînţelegerilor care domneau între ei, cei doi fraţi nu se despărţiseră şi continuaseră să locuiască împreună în casa lăsată de părintele lor şi să cultive pământul care-o înconjura. Se însuraseră amândoi: Joseph, cu fata unui ţăran; Pascal, căruia decoraţia şi mica pensie pe care o căpătase îl făceau să se bucure de oarecare consideraţie în ţinut, cu fata unui burghez din Saint-Philbert. Prezenţa celor două femei în aceeaşi casă unde, una din invidie, cealaltă din ranchiună, întreţineau animozitatea dintre soţii lor, spori discordia dintre ei. Revoluţia din iulie, pe care Pascal o aplaudase, trezi o ură fanatică în Joseph; pe de altă parte, socrul lui Pascal devenind primar în Saint-Philbert, Joseph şi cu nevastă-sa proferară atâtea injurii împotriva lui, încât soţia lui Pascal declară bărbatului ei că nu mai voia

să trăiască alături de astfel de oameni, fiindcă nu se mai simţea în siguranţă. Fostul soldat n-avea copii; dar îi iubea foarte mult pe cei ai fratelui său.

În seara zilei în care Jean Oullier fusese arestat, soţia lui Pascal era foarte neliniştită. Soţul ei plecase de acasă pe la vreo patru, adică în momentul în care coloana generalului Dermoncourt ieşea din Montaigu. Pascal se dusese la Montaigu să lămurească nişte socoteli cu Courtin, şi deşi se făcuse aproape opt, încă nu se întorsese. Neliniştea bietei femei se transformă în spaimă, când auzi, la trei sute de paşi de casă, răsunând împuşcăturile trase de pe malul râului Boulogne. Marianne Picaud îşi aştepta deci bărbatul, cu cea mai vie nelinişte, părăsindu-şi din când în când roata de tors şi ducându-se să tragă cu urechea la uşă. Împuşcăturile încetaseră, nu mai auzi nimic decât vântul care foşnea printre crengile copacilor sau lătratul vreunui câine, undeva, departe. De câteva zile cumnatul ei Joseph devenise mai trufaş, mai ameninţător şi chiar în acea dimineaţă, înainte de a pleca la târgul din Montaigu, avusese cu fratele lui o discuţie care, fără calmul fostului soldat, s-ar fi transformat într-o ceartă crâncenă. Soţia lui Pascal nu cutează să se ducă şi să-i mărturisească *cumnatei* sale neliniştea ce-o frământa. Brusc, auzi zgomotul unor glasuri care şuşoteau, în taină, în livada din faţa casei. În aceeaşi clipă uşa se deschise şi Joseph Picaut apăru în prag.

CAPITOLUL XXIII

Cum îşi plânse Marianne Picaut, soţul

PREZENŢA CUMNATULUI EI ŞI O vagă presimţire a nenorocirii o făcură pe biata femeie să cadă pe un scaun, pe jumătate moartă de spaimă. Joseph înaintă încet către soţia fratelui său, care-l privea cu aceiaşi ochi cu care ar fi privit o nălucă. Ajuns lângă sobă, Joseph luă un scaun, se aşeză şi se apucă să aţâţe jeraticul din cămin, scormonind în el cu vârful ciomagului pe care-l avea în mână. Cum focul începuse să-i lumineze chipul, Marianne văzu că era foarte palid.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Joseph, ce ai?

— Cine sunt javrele care-au venit în seara asta la tine, Marianne? întrebă şuanul răspunzând la întrebare printr-o altă întrebare.

— N-a venit nimeni, zise Marianne. Apoi la rândul ei, întrebă: Joseph, nu te-ai întâlnit cu fratele tău?

— Cine l-a scos din casă? întrebă iar şuanul.

— Îţi spun încă o dată că nimeni; către ora patru după-amiază, a plecat de acasă, la târgul din Montaigu, ca să plătească primarului din Logerie hrişcă pe care-o cumpărase săptămâna trecută pentru tine.

— Primarul din Logerie? replică Joseph încruntându-şi sprâncenele. Ah, da, jupânul Courtin… Alt tâlhar şi ăla!

— Joseph! strigă Marianne, cutezi să-l faci pe frate-tău tâlhar; pe el care-şi rupe bucăţica de la gură ca s-o dea copiilor tăi?

— Trebuia să-i înfrunte cu puşca în mână pe câinii ăia de Albaştri, aşa cum fac eu, nu s-o facă pe călăuza.

— Cine a făcut pe călăuza?

— Pascal.

— Când? Unde?

— Păi, în seara asta, la vadul din Pont-Farcy.

— Dumnezeule! împuşcăturile se auzeau chiar din partea aia! strigă Marianne.

Ochii bietei femei se căscară brusc şi încremeniră. Tocmai se opriseră pe mâinile lui Joseph.

— Ai sânge pe mâini! strigă ea. Al cui e sângele, Joseph? Spune-mi! Al cui e sângele?

— Sângele, răspunse Joseph, al cărui chip din palid cum era se făcu roşu ca purpura, sângele e al unuia care şi-a trădat ţara şi regele; e sângele unuia care a uitat că filipiştii i-au trimis la eşafod tatăl şi la ocnă fratele!

— Mi-ai omorât bărbatul! Ţi-ai ucis fratele! strigă Marianne ridicându-se în faţa lui Joseph cu o violenţă sălbatică.

— Nu eu, zise Joseph.

— Minţi!

— Ţi-o jur că nu eu!

— Atunci dacă juri că nu tu, jură că mă vei ajuta să-l răzbun!

— Să te ajut să-l răzbuni? Eu, Joseph Picaut? Nu, răspunse şuanul cu voce sumbră; fiindcă, deşi n-am ridicat mâna asupra lui, îi aprob pe cei care l-au lovit; dacă aş fi fost în locul lor, deşi mi-era frate, jur pe Domnul-Dumnezeul meu că aş fi făcut la fel!

— Repetă ce-ai spus! strigă Marianne; fiindcă mi se pare că n-am auzit bine!

Şuanul, repetă cuvânt cu cuvânt, ce spusese mai înainte.

— Atunci, fii blestemat, ticălosule! strigă Marianne ridicând mâna asupra capului cumnatului ei; fii blestemat, ucigaşule de frate, şi ţine minte că-mi voi răzbuna bărbatul! Apoi cu o energie care-l sperie pe şuan: Şi acum, zi-mi unde este! Ce-ai făcut cu trupul lui? Vorbeşte!

— Când am ajuns eu, în toiul împuşcăturilor, încă mai răsufla. L-am luat în braţe, ca să-l aduc aici; dar a murit pe drum! Acum e în livadă!

— Doamne! strigă biata femeie, al cărei trup fu scuturat de un tremur puternic, Doamne, poate te-ai înşelat, Joseph, poate că mai trăieşte încă? Dacă-l îngrijim, mai poate fi salvat! Vino cu mine, Joseph, vino! Şi dacă-l mai găsim în viaţă, ei bine, te voi ierta că eşti prieten cu ucigaşii fratelui tău…

Luă lampa din cui şi se năpusti spre uşă. Dar, în loc s-o urmeze, Joseph Picaut, care de câteva minute trăgea cu urechea la zgomotele de afară, ieşi repede din colibă şi sări pârleazul, năpustindu-se în direcţia pădurii Machecouly a cărei masă neagră se profila la vreo cinci sute de paşi de acolo. Biata Marianne, năucită, se năpusti către trupul bărbatului ei, îmbrăţişându-l şi sărutându-l. Apoi, luîndu-l în braţele ei puternice, îl duse în colibă şi-l aşeză pe pat. Oricare ar fi fost neînţelegerea care domnea între cel doi fraţi, nevasta lui Joseph se sculă şi dădu fuga la Marianne. Văzând leşul cumnatului ei, căzu în genunchi, lângă pat, plângând cu hohote. Marianne luă lampa şi-o apropie de chipul bărbatului ei. Pascal Picaut avea gura şi ochii deschişi, ca şi cum ar mai fi trăit încă. Puse mâna pe pieptul lui; inima nu-i mai bătea. Atunci, întorcându-se către cumnata ei, văduva lui Pascal strigă:

— Iată ce i-au făcut şuanii, bărbatului meu! Iată ce i-a făcut Joseph lui frate-său! Ei bine, jur pe acest mort să nu-mi găsesc pacea, nici odihna până ce ucigaşii nu-şi vor fi plătit crima, cu sângele lor!

— N-ai să ai prea mult de aşteptat, sărmană femeie, zise o voce de bărbat.

Cele două femei se întoarseră şi zăriră un ofiţer învăluit în mantie. La uşă, văzură sclipind în întuneric nişte baionete. Auziră cai nechezând.

— Cine eşti? întrebă Marianne.

— Un vechi soldat ca şi bărbatul dumitale, un om care a văzut destule lupte pentru ca să aibă dreptul să-ţi spună că nu trebuie să-i plângi pe cei care cad pentru patrie, ci să-i răzbuni.

— Nu plâng, domnule, zise văduva, râdicându-şi capul. Ce te aduce în coliba noastră odată cu moartea?

— Soţul dumitale trebuia să ne fie călăuză într-o expediţie importantă pentru salvarea acestui ţinut nenorocit; n-ai putea să ne dai pe cineva care să-l înlocuiască pe bărbatul dumitale?

— Veţi întâlni şuani în expediţia voastră? întrebă Marianne.

— Probabil, răspunse ofiţerul.

— Ei bine, atunci am să vă fiu eu însămi călăuză! strigă văduva desprinzând din cui puşca soţului ei. Unde vreţi să mergeţi? Vă conduc. Îmi veţi plăti în cartuşe.

— Vrem să mergem la castelul de Souday.

— Bine, am să vă conduc, ştiu drumul.

Şi aruncând o ultimă privire asupra mortului, văduva lui Pascal Picaut ieşi prima din casă, urmată de general.

CAPITOLUL XXIV

Unde dragostea îi converteşte chiar şi pe cei fără opinii

L-AM LĂSAT PE TÂNĂRUL BARON pe cale de a lua o mare hotărâre. Numai că atunci când fu pe cale s-o ia, auzi nişte paşi pe coridor. Se aruncă pe pat, închise ochii, dar ciuli urechile. Paşii trecură fără să se oprească la uşa lui. Deci nu erau paşii mamei sale. Baronul deschise ochii, se ridică în picioare şi începu să reflecteze. Trebuia s-o rupă cu maică-sa, ale cărei toane erau lege pentru el; să renunţe la ideile ambiţioase pe care aceasta le avea în legătură cu fiul ei. Trebuia să-şi ia adio de la avantajele Monarhiei din iulie{6}, care-i făgăduise baroanei să nu se arate zgârcită faţă de tânărul ei fiu; urma să se arunce într-o escapadă care putea fi sângeroasă, putea să-l ducă la exil, la confiscarea averii, ba chiar şi la moarte. Dar, ori făcea toate astea, ori se resemna s-o uite pe Mary. Trebuie să spunem că încăpăţânarea e o consecinţă a slăbiciunii. Cu cât un om e mai slab, mai şovăielnic, cu atât se încăpăţânează mai amarnic. Aşa şi cu baronul. Cu cât existau mai multe motive care-l obligau să renunţe la toată povestea asta, cu atât se înverşuna mai tare. Onoarea – aşa cum o concepea el – îl obliga să-l prevină pe contele de Bonneville despre pericolul care-i pândea atât pe el cât şi însoţitorul lui. Începu chiar să-şi reproşeze că întârziase atât de mult. Aşa că, după câteva momente de gândire, se hotărî.

Cu toate precauţiile mamei sale, citise destule romane poliţiste ca să ştie că două cearşafuri pot, la nevoie, să ţină loc de scară. Din păcate, ferestrele odăii sale erau chiar deasupra celor de la bucătărie, de unde, în mod cert, ar fi

fost zărit plutind între cer şi pământ, deşi începuse să se întunece. În plus, odaia lui se afla la o asemenea înălţime, încât cu toată hotărârea de a cuceri – trecând prin mii de primejdii – inima celei pe care o iubea, tânărul nostru simţi cum îl năpădesc sudorile la gândul că ar putea atârna deasupra unui astfel de hău, ţinându-se doar de o bucată fragilă de cearşaf. În faţa geamului se afla un plop uriaş de Canada, ale cărei ramuri se aplecau peste balcon. Ca să se lase în jos pe plopul acela, nu i se părea din cale-afară de greu. Trebuia să înşface una din ramuri. Dar cum? Nevoia te învaţă însă să te descurci. Răscolind prin cameră găsi o trusă de pescuit, cu care prindea pe vremuri crap şi ocheană în lacul Grand-Lieu. Luă o undiţă şi-i puse un cârlig mai gros. Apoi, sprijini undiţa de perete. Pe urmă, luă de pe pat un cearşaf, îi înnodă la un capăt un sfeşnic – îi trebuia un obiect greu, şi cum primul care-i căzu sub ochi fu un sfeşnic, îl luă – azvârli sfeşnicul legat zdravăn de cearşaf, pe după o creangă mai solidă, apoi, cu cârligul undiţei, pescui partea liberă care flutura în vânt şi o trase spre el odată cu creanga. Legă apoi creanga de balcon şi-n câteva minute îşi construi astfel un fel de punte destul de solidă şi de groasă, între balcon şi plop. Fără să piardă vremea, încălecă pe creangă, precum un matelot pe vergă şi, înaintând încetişor, ajunse în plop, iar de acolo jos. Atunci, fără să-i mai pese dacă-l vedea careva, străbătu în fugă peluza şi o luă spre Souday. Când ajunse pe colina de la Roche Servière, auzi nişte împuşcături ce păreau să fie trase între Montaigu şi lacul Grand-Lieu. Când se gândi că Mary ar putea să fie în pericol, o luă la goană de parcă-l fugăreau turcii, şi nu după mult timp zări primii copaci din pădurea Machecoul. Acolo, în loc s-o apuce pe drumul obişnuit, dar care l-ar fi făcut să întârzie câteva minute, o luă pe o potecuţă pe care mai mersese şi altădată, ca să scurteze, Călcând din când în când în câte o groapă, lovindu-se de câte o piatră, agăţându-se în câte un spin, ajunse în sfârşit în locul numit Valea Diavolului. Tocmai trecuse râuleţul ce

curgea pe fundul acestei văi, când un om, năpustindu-se asupra lui dintr-o tufă de grozamă, îl înhăţă atât de pe neaşteptate, încât băiatul, speriat, căzu pe spate în albia mocirloasă.

— Niciun strigăt! Nicio vorbă! Sau eşti mort!

Această poziţie incomodă pentru baron se prelungi mai bine de un minut, care i se păru cât un secol. Omul îi pusese un genunchi pe piept şi rămăsese mut şi nemişcat, parcă pândind ceva sau pe cineva. După un minut şi mai bine, imită o dată ţipătul bufniţei. Îi răspunse un ţipăt asemănător, apoi se auzi pasul repede al unui om şi, un nou personaj intră în scenă.

— Tu eşti, Picaut? zise omul, continuând să ţină genunchiul pe pieptul baronului.

— Nu, nu e Picaut, sunt eu.

— Care eu?

— Eu, Jean Oullier, răspunse noul sosit.

— Jean Oullier! strigă omul cu atâta bucurie, încât se ridică pe jumătate şi-şi mai uşură astfel prizonierul.

— Da, am scăpat şi asta datorită vouă. Dar trebuie să evităm o nenorocire, aşa că nu mai avem niciun minut de pierdut.

— Ce e de făcut?

— Câţi oameni ai cu tine?

— Când am plecat din Montaigu eram opt. Apoi ni s-au alăturat şi nişte oameni din Vieille-Vigne. Acum, cred că suntem vreo şaisprezece-optsprezece.

— Şi puşti?

— Au toţi.

— Bine. Unde i-ai ascuns?

— La liziera pădurii.

— Adună pe toată lumea. Cunoşti răscrucea din Ragots?

— Ca pe buzunarul meu.

— Acolo o să-i aşteptaţi pe soldaţi. Când vor fi la douăzeci de paşi de oamenii tăi, ordonă să se tragă.

— Bun! Şi după asta?

— După ce trageţi câteva împuşcături bune, vă despărţiţi în două: unii s-o ia pe poteca de la Cloutière, ceilalţi pe drumul spre Bourgneuf. Trageţi tot timpul, ca să-i obligaţi să vă urmărească.

— Ca să-i facem să se întoarcă din drum, nu-i aşa?

— Chiar aşa, Guérin!

— Bun, şi tu?

— Eu trebuie să dau o fugă până la Souday.

— Mda! mormăi ţăranul.

— Ce ai? Ce bombăni? Nu cumva n-ai încredere în mine?

— Nu spun că n-am încredere în tine, spun dimpotrivă că n-am încredere în nimeni altul.

— Trebuie totuşi să fiu, în zece minute, la Souday! Şi când zic că trebuie, apoi trebuie! Ţine-i pe soldaţi în şah o jumătate de ceas, asta-i tot ce-ţi cer!

— Şi dacă oamenii, n-or vrea să lupte împotriva soldaţilor?

— Ai să le ordoni să lupte.

— Dacă, le-ai fi ordonat tu, te-ar fi ascultat. Dar eu… Cu Joseph Picaut ăla, care face cum îl taie capul…

— Dar dacă nu mă duc eu la Souday pe cine să trimit?

— Pe mine, domnule Oullier, zise un glas care părea că vine de sub pământ.

— Cine vorbeşte? întrebă Jean Oullier.

— Unul pe care l-am luat prizonier.

— Cum îl cheamă?

— Nici măcar nu l-am întrebat.

— Cum te cheamă, stimabile? întrebă aspru Jean Oullier.

— Sunt baronul de la Logerie, zise tânărul, izbutind în sfârşit să se ridice.

— Aha! Fiul lui Michel de la Logerie… Iar dau de dumneata pe aici?

— Da. Când Guérin ăsta a pus mâna pe mine, tocmai mă duceam la Souday să-i anunţ pe prietenul meu Bonneville şi pe amicul lui, Petit-Pierre, că ascunzătoarea lor e cunoscută.

— Cum şi când ai aflat asta?

— Ieri seară, dintr-o discuţie purtată între mama şi Courtin.

— Şi de ce-ai întârziat – având nişte intenţii atât de frumoase – să-ţi avertizezi prietenul? întrebă Jean Oullier cu un accent plin de ironie, dar şi de îndoială.

— Pentru că mama m-a încuiat în odaie, pentru că odaia se afla la etajul al doilea şi pentru că n-am putut ieşi din ea decât în noaptea asta, cu riscul de a-mi frânge gâtul.

Jean Oullier chibzui câteva secunde. Rezervele sale împotriva a tot ceea ce venea de la Logerie erau atât de mari, ura faţă de toţi cei care purtau numele de Michel atât de adâncă, încât îi era silă să accepte, fie şi cel mai neînsemnat serviciu din partea băiatului. Căci, neîncrezătorul vandeean se întreba dacă nu cumva bunăvoinţa băiatului ascunde vreo trădare. Înţelegând, totuşi, că Guérin avea dreptate, că el era singurul care putea să-i stăpânească pe oameni, Jean Oullier – resemnându-se să-i rămână obligat tânărului vlăstar al familiei Michel – spuse:

— Mă rog, fie! Du-te! Măcar ai picioare bune?

— De oţel.

— Hm ! făcu Jean Oullier.

— Dacă domnişoara Bertha ar fi aici, ar putea să-ţi confirme.

— Domnişoara Bertha? zise Jean Oullier încruntându-se.

— Da. Când era bietul Tinguy bolnav, m-a trimis după doctor şi am făcut două leghe şi jumătate dus şi întors în numai cincizeci de minute.

Jean Oullier clătină din cap, ca omul care nu se lasă dus de astfel de baliverne.

— Poţi conta pe mine, zise Michel. Dumitale îţi trebuiau zece minute ca să ajungi la Souday, eu îmi pun capul că voi fi acolo în cinci.

Tânărul scutură de pe el noroiul gros şi se pregăti să plece.

— Cunoşti drumul? îl întrebă Jean Oullier.

— Dacă-l cunosc? La fel de bine cum îmi cunosc aleile din parcul meu de acasă!

Şi se năpusti în direcţia castelului de Souday.

— Noroc, jupâne Oullier! îi strigă el vandeeanului.

Jean Oullier rămase un moment pe gânduri: declaraţia pe care o făcuse tânărul, cum că ar cunoaşte cu ochii închişi împrejurimile castelului stăpânului său, îl contrariase grozav.

— Mă rog, bombăni el, o să facem noi ordine în toată povestea asta, de îndată ce-o să ne mai tragem sufletul. Apoi, către Guérin: Hai, cheama oamenii!

Ţăranul îşi scoase unul din saboţi şi, apropiindu-l de buze, suflă în aşa fel, încât imită la perfecţie urletul lupului.

— Crezi că te vor auzi?

— Mai mult ca sigur. Ce avans ai faţă de soldaţi?

— O jumătate de ceas; abia au ajuns la ferma din Pichardiere.

— Din Pichardiere? zise Guérin căzând pe gânduri.

— Da, Pascal Picaut, pe care l-au trezit din somn, le va servi de călăuză.

— Pascal Picaut nu va mai servi de călăuză nimănui. Pascal Picaut nu se va mai trezi din somn niciodată! zise Guérin cu o voce sumbră.

— Ah, deci… el era?

— Da, el.

— Tu l-ai ucis?

— Se zbătea, striga după ajutor… Soldaţii erau la doi paşi de noi. Am fost nevoit să-l ucid…

— Bietul Pascal! zise Jean Oullier.

— Da zise şi Guérin, deşi ţinea cu filipiştii, era un om de ispravă.

— Şi frate-său?

— Frate-său?

— Da, Joseph. Ce făcea? Nu l-a apărat?

— Ce să-l apere? Se uita şi râdea!

Jean Oullier se scutură cu oroare. Voind să scape de emoţia ce-l cuprinsese, grăbi pasul. Guérin, care se oprea din când în când ca să sufle în sabot, abia reuşea să-i rămână aproape. Apoi, brusc, Guérin îi şopti să se oprească. În acel moment ajunseseră în locul numit „Panta de la Baugé”. Erau la doi paşi de răspântia Ragots.

CAPITOLUL XXV

Panta de la Baugé

PANTA DE LA BAUGÉ ESTE DE fapt marginea unei mlaştini, de unde drumul ce duce la Souday urcă aproape perpendicular pe unul dintre povârnişurile cele mai abrupte.

Coloana „nădragilor roşii”, cum le spunea Guérin infanteriştilor, trebuia să treacă mai întâi prin mlaştină, apoi să urce panta aceea abruptă. Jean Oullier tocmai ajunsese la mlaştină. Acolo, se opri şi căzu pe gânduri.

— La ce-ţi zboară mintea? întrebă Guérin.

— Mă gândesc că locul ăsta e mult mai prielnic pentru noi decât răscrucea Ragots.

— Cu atât mai bine, fiindcă uite colo şi o căruţă de care ne-am putea folosi.

Jean Oullier, care n-o observase, o examină cu atenţia. Era un car greu, încărcat cu lemne, lăsat la marginea mlaştinii de proprietarii pe care îi apucase noaptea pe drum. Oamenii n-avuseseră curajul să străbată, cu lemnele în car, un drum atât de periculos, aşa că-l lăsaseră pe loc, până ce avea să se lumineze de ziuă.

— Am o idee, zise Jean Oullier, privind când la car, când la povârnişul acela abrupt ce se înălţa ca un zid întunecat dincolo de mlaştină. Numai că ar trebui…

— Ce-ar trebui?

— Să-ţi aduci încoace oamenii.

— Iată-i, zise Guérin, au şi sosit.

— Oameni buni, le zise Juan Oullier, dacă nu izbutim să-i oprim în loc pe soldaţii lui Louis-Philippe, se va întâmpla o nenorocire. În ce mă priveşte, sunt hotărât să-mi las

ciolanele aici şi să nu le îngădui filipiştilor să meargă mai departe.

— Şi noi la fel, răspunseră vandeenii.

— Bun! Dacă vreţi să mă ajutaţi într-adevăr, haideţi să împingem căruţa asta până sus, pe coastă…

— Să încercăm! ziseră oamenii.

Jean Oullier se aşeză în frunte şi carul cel greu, tras de unii şi împins de alţii, străbătu, fără piedici, mlaştina, şi fu, în sfârşit, cocoţat în vârful povârnişului. Jean Oullier îl propti zdravăn cu nişte pietroaie, ca să n-o pornească la vale.

— Acum, le zise el oamenilor, împărţiţi-vă în două şi aşezaţi-vă jumătate în stânga şi jumătate în dreapta mlaştinii. Când voi striga: „Foc!”, trageţi. Dacă soldaţii se întorc şi vă urmăresc, aşa cum nădăjduiesc, să vă retrageţi către lacul Grand-Lieu, în aşa fel încât să-i atrageţi după voi şi să nu mai ajungă la Souday. Dacă, dimpotrivă, îşi continuă drumul, atunci o să-i aşteptăm cu toţii la răscrucea din Ragots.

Oamenii se despărţiră şi executară manevra. Jean Oullier rămase singur cu Guérin.

— Se apropie, zise bătrânul lipindu-şi urechea de pământ. Oare cine naiba îi conduce, din moment ce Pascal Picaut a murit?

— Trebuie să fi găsit la fermă vreun ţăran, pe care l-au luat pe sus.

— O să-i lăsăm şi fără călăuza asta.; rătăciţi prin pădure, nu vor avea ce face şi se vor întoarce înapoi la Montaigu.

— Te duci sus, lângă car?

— Da, zise Oullier, în zece minute îi voi pune cu botul pe labe.

Şi isprăvind de zis aceste cuvinte, jupânul Jean urca repede coasta abruptă şi se apropie de car. Era şi timpul; soldaţii ajunseseră la marginea mlaştinii.

— Tu, du-te la oameni, îi zise Jean Oullier lui Guérin, care venise după el.

— Şi tu ce-ai să faci?

— Ai să vezi acuşica.

Guérin plecă; Jean Oullier se strecură sub car şi aşteptă. Nici n-ajunse bine Guérin lângă ai săi, că soldaţii se şi înşiruiră pe marginea mlaştinii. Văzând cât era de greu de trecut, se opriră şovăind.

— Drept înainte! strigă o voce de femeie. Drept înainte! Alt drum nu există!

Doi vânători călare o porniră la drum şi, datorită grămezilor de nuiele care înţesau mlaştina, o trecură destul de lesne; începură apoi să urce coasta prăpăstioasă şi să se apropie din ce în ce de carul după care se ascunsese Jean Oullier. Când fură la douăzeci de paşi de el, Jean se prinse cu mâinile şi cu picioare de osia aflată dedesupt. Vânătorii călare examinară cu atenţie carul dar, nevăzând nimic care să le işte curiozitatea, îşi continuară drumul. Acum se pregăti şi grosul coloanei să treacă mlaştina. În frunte se afla văduva Picaut, după ea generalul, apoi vânătorii. În spatele vânătorilor, infanteria. Când ajunseră la piciorul povârnişului, auziră un zgomot asemănător unui tunet venind din vârful înălţimii pe care cei doi soldaţi tocmai o urcaseră. Pământul trepida sub picioarele lor şi un soi de avalanşă se prăvăli, din înaltul colinei, cu o repeziciune uluitoare.

— Daţi-vă la o parte! strigă Dermoncourt cu o voce ce domina bubuitul acela cumplit.

Şi, apucând-o pe văduvă de braţ, dădu pinteni calului care se năpusti la douăzeci de metri de acolo. Trebuia cu orice preţ să-şi salveze călăuza, de care avea mare nevoie. Şi o salvă. Majoritatea soldaţilor n-avură însă când să mai execute ordinul şefului lor. Încremeniţi din pricina zgomotului pe care-l auzeau, neştiind cu ce nou duşman vor avea de-a face, bâjbâind prin întuneric, rămaseră în mijlocul drumului, şi carul – căruia Jean. Oullier îi făcuse vânt de sus – se năpusti peste ei, ucigându-i pe cei aflaţi în drumul roţilor, rănindu-i pe cei pe care-i lovise eu loitrele şi cu

lemnele din el. După această catastrofă urmă un moment de stupoare. Dar Dermoncourt, fără a se lăsa copleşit, începu să strige:

— Înainte, soldaţi! înainte! Să ieşim cât mai repede din capcana asta!

În aceeaşi clipă, un glas tot atât de puternic ca şi cel al generalului, strigă:

— Foc, oameni buni!

Un fulger ţâşni din fiecare tufiş care mărginea mlaştina şi o ploaie de gloanţe căzu în jurul soldaţilor. Glasul care comandase „foc”, se auzise de undeva, din faţă, iar împuşcăturile veniseră din spate. Generalul, vulpoi bătrân, tot atât de şiret ca şi Jean Oullier, pricepu manevra. Voiau să-l întoarcă din drum.

— Înainte! strigă el. Nu pierdeţi timpul să ripostaţi! Înainte!

Trupa începu să alerge şi, cu toate împuşcăturile, ajunse în vârful povârnişului. În vreme ce Dermoncourt şi soldaţii urcau spre culme, Jean Oullier, ascunzându-se după tufişuri, cobora colina şi nu după mult ajunse printre ai săi.

— Bravo! şopti Guérin. Dacă am fi avut zece braţe ca ale tale şi câteva care cu lemne, la ora asta am fi scăpat de blestemaţii ăştia de soldaţi!

— Hm! Eu nu sunt chiar atât de satisfăcut ca tine. Am tras nădejde că se vor întoarce din drum, dar nu s-au întors. Deci, haidem cât putem de repede la răscrucea Ragots.

— Cine pretinde că „nădragii roşii” îşi vor continua drumul? întrebă o voce.

Jean Oullier recunoscu glasul lui Joseph Picaut; acesta, cu un genunchi pe pământ şi cu puşca alături, golea buzunarele celor trei soldaţi pe care-i zdrobise carul cu lemne. Jean Oullier îşi întoarse capul cu scârbă.

— Ascultă-l, Joseph, zise Guérin, fiindcă sfatul lui nu-i deloc de dispreţuit.

— Mă rog, numai că Albaştrii, odată ajunşi sus, n-au plecat mai departe. Ce dracu’, voi n-aveţi urechi să-i auziţi

cum tropăie sus, ca oile în ocol?

— Vezi dacă e aşa cum spune, îi zise Oullier lui Guérin.

Acesta începu să se târască încetişor către culme, iar când ajunse la doi paşi de ea, îşi puse pălăria în vârful unui băţ şi o agită pe deasupra capului. Dar o împuşcătură trasă de sus o aruncă la douăzeci de paşi de proprietarul ei.

— Picaut are dreptate, zise Oullier. Dar cum se face că au renunţat la planul lor? Le-o fi fost ucisă călăuza?

— Nu, n-a fost ucisă, zise Picaut.

— Deci ai văzut cine-i conduce?

— Da, răspunse Picaut.

— Şi ai recunoscut persoana?

— Da.

— Atunci, înseamnă că s-au hotărât să rămână în dosul stincilor până s-o lumina de ziuă, fiindcă numai acolo sunt la adăpost de gloanţele noastre.

Într-adevăr, nu după mult, zăriră nişte focuri pâlpâind printre stânci.

— Lucrul mi se pare cam ciudat, dacă totuşi călăuza e cu ei. În sfârşit, chiar dacă se hotărăsc să plece, tot pe la Ragots trebuie să treacă, zise Oullier.

Se uită în jur şi văzându-l pe Guérin care se înapoiase. Adăugă:

— Du-te lângă ceilalţi, Guérin. Dacă filipiştii îşi continuă drumul, ştii ce ai de făcut. Dacă s-au hotărât să rămână pe loc, lasă-i vreun ceas să zgribule lângă foculeţele lor; ar fi inutil să-i atacăm.

— Şi de ce-ar fi inutil? întrebă Guérin.

— Pentru că ar fi o crimă să-i expunem de pomană pe oamenii noştri.

— Zi mai bine că…

— Ce anume? întrebă Oullier întrerupându-l pe Guérin.

— Zi mai bine că nu de oamenii noştri îţi pasă, ci de stăpânii tăi… Pe tine nu te interesează să-i dobori pe Albaştri, ci să-i ţii în loc, ca să nu ajungă la Souday…

— Nu e chiar aşa, Guérin.

— Minţi! strigă un glas.

— Cine spune că mint? întrebă Oullier încruntându-se.

— Eu ! strigă Joseph Picaut.

Jean Oullier se abţinu. Nu voia să se certe cu fostul ocnaş.

— Eu, repetă Picaut; Guérin are dreptate: nu din grijă faţă de noi nu vrei să-i ataci pe Albaştri, ci de teamă ca „nădragii roşii” să nu prade castelul.

— Picaut, replică Oullier cu calm, deşi purtăm aceeaşi cocardă, nu avem acelaşi drum şi nu tindem către acelaşi ţel. Eu am socotit întotdeauna că, indiferent pe cine suntem obligaţi să slujim, noi, ăştia de jos, suntem fraţi şi nu-mi place să văd risipindu-se fără rost sângele fraţilor noştri. Ştiu că tu nu gândeşti astfel; cu atât mai rău pentru tine! În alte împrejurări te-aş fi silit să te căieşti că m-ai făcut mincinos. Acum însă sunt obligat să te las în plata Domnului…

— Mă rog, când ai să ai vreme, ştii unde mă găseşti, nu-i aşa? replică Picaut rânjind.

Apoi, întorcându-se către ceilalţi: — Dacă e cineva printre voi care vrea să prindă iepuroii ăia de sus, să vină cu mine!

Nimeni nu se mişcă, nimeni nu răspunse. Văzând tăcerea generală cu care îi fusese primită propunerea, Picaut făcu un gest de mânie şi dispăru în tufişuri.

— Haideţi, oameni buni; zise Jean Oullier, duceţi-vă la răscrucea din Ragots. Dacă vă ţineţi după albia râului, într-un sfert de ceas sunteţi acolo.

— Şi tu? întrebă Guérin.

— Eu, răspunse Oullier, dau o goană până la Souday. Vreau să mă asigur cu ochii mei că domnişorul ăla şi-a îndeplinit misiunea.

Oamenii plecară spre Ragots. Oullier rămase singur. Ascultă o vreme susurul apei, apoi întoarse capul spre locul unde se aflau soldaţii. Stâncile după care se adăpostiseră aceştia formau un mic lanţ, care se întindea de la est la vest până aproape de Souday. Dar cu cât înaintau spre castel, cu atât stâncile deveneau mai înalte, mai abrupte şi mai lipsite

de vegetaţie. Chiar lângă Souday, lanţul acesta stâncos se isprăvea într-o adevărată prăpastie – prăpastia de la Bicques – mărginită de nişte pereţi drepţi de piatră, care creşteau parcă din râul vijelios şi foarte adânc ce curgea la picioarele lor. O dată sau poate de două ori în viaţa lui, ca să le taie calea mistreţilor fugăriţi de câini, Jean Oullier cutezase să coboare în această genune. Se putea coborî pe o potecuţă ce şerpuia printre tufişurile de grozamă, îngustă doar cât să poţi pune piciorul, poreclită „Cărarea caprelor”; acea potecă era cunoscută doar de câţiva vânători. Dar până şi Jean Oullier o coborâse cu atâta greutate şi înfruntase asemenea primejdii, încât i se părea cu neputinţă ca cineva să cuteze a se hazarda noaptea pe acolo.

Dacă generalul voia să ajungă totuşi la Souday, trebuia s-o ia sau pe drumul obişnuit, şi atunci dădea peste oamenii lui Guérin, postaţi la răscrucea Ragots, sau s-o ia pe potecuţa aceea primejdioasă. Dar dinspre partea asta, Jean Oullier putea fi liniştit. Şi totuşi, nu era. Îl rodea parcă un fel de presimţire. I se părea nemaipomenit de ciudat ca Dermoncourt să renunţe aşa, deodată, la planul său de a mai merge la Souday. În loc să plece, aşa cum anunţase, Jean Oullier rămase pe loc şi se uită spre tabără; observă că focurile făcute de soldaţi erau pe cale de a se stinge.

Bătrânul o luă repede pe acelaşi drum pe care apucase Guérin ca să vadă ce fac soldaţii pe culme. Ajuns sus, se opri, trase cu urechea, dar nu mai auzi niciun zgomot; privi cu atenţie printre tufele de grozamă, dar nu mai zări nici picior de soldat. Locul era pustiu, focurile trăgeau să moară. Soldaţii dispăruseră. Atunci scoase un strigăt puternic de mânie şi se năpusti, de-a lungul lanţului de stânci, spre Souday. Era sigur că ghidul acela necunoscut, dar pe care Joseph Picaut îl văzuse totuşi, pornise cu soldaţii spre „Cărarea caprelor”. Ajuns la capătul lanţului de stânci, Jean Oullier mai escaladă o ridicătură, după care, dincolo de ea, îi zări pe soldaţi. O şi porniseră pe acea cărare primejdioasă şi, la lumina torţelor pe care le

aprinseseră ca să vadă pe unde calcă, Jean Oullier îi văzu coborând în şir indian, în prăpastie. Furios la culme, se căzni să desprindă un bolovan uriaş ca să-l prăvale peste ei. Dar cum strădaniile îi fură zadarnice, urmă un potop, foarte colorat, de înjurături. În acelaşi timp se auzi în spatele lui un hohot puternic de râs. Se întoarse brusc şi dădu nas în nas cu Picaut.

— Ei bine, jupâne Jean, după cât se pare tot eu am avut dreptate.

— Doamne, răspunse bătrânul, cine dracu' i-a putut călăuzi tocmai pe poteca asta?

— În orice caz, răspunse Picaut, cea care îi conduce n-o să mai apuce să vină înapoi nici pe drumul ăsta şi nici pe altul. Uită-te bine la ea acum, dacă ţii s-o mai vezi în viaţă.

Jean Oullier se aplecă să vadă mai bine. Soldaţii trecuseră râul şi acum se strângeau în jurul generalului. În mijlocul lor, cei doi zăriră o femeie, cu părul despletit, care-i arăta generalului, cu degetul, drumul ce trebuia urmat.

— Marianne Picaut! strigă Jean Oullier.

Joseph nu zise nimic. Dar îşi duse puşca la ochi şi se pregăti să tragă. Jean Oullier se întoarse brusc, şi când Picaut apăsă pe trăgaci, lovi cu palma în ţeava, puştii.

— Nenorocitule! îi aruncă el, lasă-i măcar vreme să-l îngroape pe frate-tău!

Glonţul se pierdu aiurea.

— Na! strigă Picaut furios, apucând puşca de ţeavă şi pocnindu-l în cap cu patul, pe Oullier, na! Să te înveţi minte şi să nu te mai amesteci unde nu-ţi fierbe oala!

Deşi puternic, Jean Oullier luat pe neaşteptate, căzu în genunchi. Când dădu să se scoale, piciorul îi alunecă şi se rostogoli la vale, spre prăpastie. Încercă să se agaţe de tufişurile plăpânde pe care le întâlnea în cădere, să se prindă de marginile stâncilor, dar încet, încet forţele îl părăseau şi-şi dădu seama că nu peste mult avea să se prăbuşească drept în râul care clocotea la picioarele lui. Dar chiar în clipa în care era pe cale să cadă, nişte braţe

puternice îl apucară şi-l traseră pe o mică platformă aflată la câţiva metri de apă. Era salvat!

CAPITOLUL XXVI

Alarma

PERSONAJUL PE CARE-L VOM INtroduce acum, sau mai curând care s-a introdus el singur în salonul marchizului de Souday, unde se mai aflau şi alţi oaspeţi, era comisarul general al viitoarei armate vandeene, comisar care-şi schimbase numele, foarte cunoscut în baroul din Nantes, cu pseudonimul de Pascal.

— Ah! Ah! făcu marchizul de Souday, cu o anumită mişcare a buzelor care arăta că nu-i prea avea la suflet pe avocaţi, domnul comisar-general Pascal…

— Da, şi ne aduce veşti, după cât se pare, zise Petit-Pierre, cu intenţia vizibilă de atrage asupră-i atenţia noului venit.

Într-adevăr, la sunetul vocii care rostise aceste cuvinte, comisarul civil tresări şi se întoarse spre Petit-Pierre, care-i făcu – cu ochii şi cu buzele – un semn imperceptibil.

— Veşti, repetă el.

— Bune ori rele?

— Amestecate… Dar să încep cu cele bune.

— Spune-le…

— „Alteţa sa regală a străbătut sudul şi a ajuns cu bine şi sănătoasă în Vandeea.

— Eşti sigur de asta? întrebă marchizul de Souday·

— Tot atât de sigur pe cât sunt de sigur că vă văd pe toţi în salonul ăsta, răspunse Pascal. Acum să trecem la celelalte veşti.

— Ai aflat ceva, la Montaigu?

— S-au bătut astăzi acolo: garda naţională a tras câteva salve de puşcă şi au fost răniţi sau ucişi câţiva ţărani.

— Dar din ce pricină?

— Din pricina unui scandal petrecut la târg.

— Cine comandă armata la Montaigu? întrebă Petit-Pierre.

— Un simplu căpitan; dar astăzi, având în vedere că era zi de târg, subprefectul şi generalul s-au dus şi ei acolo.

— Ştii cumva numele generalului?

— Generalul Dermoncourt.

— Cine-i generalul ăsta?

— Din ce punct de vedere vreţi să-l cunoaşteţi, domnule? Ce fel de om e, ce fire are, ce opinii?

— Sub toate trei aspectele.

— Ca om, are vreo şaizeci, şaizeci şi cinci de ani, şi face parte din acea viţă tare care a luat parte la toate bătăliile Revoluţiei şi ale Imperiului; va fi zi şi noapte pe cal şi nu ne va lăsa nicio clipă de răgaz.

— Ei bine, vom încerca să-l obosim, şi cum n-avem decât jumătate din vârsta lui, înseamnă că vom fi nişte nevolnici sau nişte nepricepuţi dacă nu vom izbuti. Convingerile lui?

— Cred, zise Pascal, că e republican.

— Deşi a slujit doisprezece ani sub Imperiu? Şi ca fire?

— Oh, cât despre asta, e cinstea întruchipată şi dacă Doamna ar cădea vreodată în mâinile lui…

— Ei, ce tot spui acolo, domnule Pascal? întrebă Petit-Pierre.

— Sunt avocat, domnule, şi în această calitate trebuie să prevăd toate şansele unui proces. Repet deci: dacă vreodată Doamna ar avea neşansa să cadă în mâinile generalului Dermoncourt, şi-ar putea da seama de curtoazia lui.

— Atunci, zise Petit-Pierre, iată un duşman pe gustul Doamnei: puternic, curajos şi cinstit. Domnule, parcă vorbeai de nişte împuşcături la vadul râului Boulogne…

— Bănuiesc că cele pe care le-am auzit pe drum veneau dintr-acolo…

— Poate că ar fi bine, zise marchizul, să se ducă Bertha şi să vadă despre ce e vorba… Ea ne va spune exact ce s-a

petrecut.

Bertha se ridică.

— Cum! strigă Petit-Pierre, domnişoara?

— De ce nu? întrebă marchizul.

— Pentru că mi se pare că asta-i o treabă de bărbat şi nu de femeie.

— Tinere prieten, zise bătrânul gentilom, las-o pe Bertha, fiindcă ştie să se descurce tot atât de bine ca şi mine.

Bertha se îndreptă spre uşă; acolo însă se întâlni nas în nas cu sora ei.

— Ah! zise marchizul, ai auzit împuşcăturile, Mary?

— Da, tată; se bat.

— Unde?

— Cred că la Baugé.

— Eşti sigură?

În aceeaşi clipă se auziră nişte lovituri puternice în poartă.

— Deschideţi! strigă o voce, deschideţi! Nu-i vreme de pierdut!

— E vocea lui, zise Mary.

— Vocea lui! repetă marchizul. Vocea cui?

— Vocea tânărului baron Michel, zise Bertha care, ca şi sora ei, îl recunoscuse.

— Lasă-l să vină, domnule marchiz, lasă-l să vină! zise Bonneville, răspund eu pentru el.

Abia rosti aceste cuvinte că tânărul baron, palid, gâfâind, murdar de noroi şi şiroind de sudoare, se năpusti în salon, unde nu mai avu putere să spună decât atât:

— Fugiţi! Nu pierdeţi nicio clipă! Vin!

Timp de câteva clipe în salon se produseră o tulburare şi o confuzie generală.

— La arme! strigă marchizul.

Contele de Bonneville şi Pascal se aruncară în faţa lui Petit-Pierre ca pentru a-l proteja. Mary se năpusti spre Michel pentru a-l ajuta să-şi vină în fire. Bertha dădu fuga la fereastra care dădea spre pădure şi o deschise. Atunci se

auziră alte câteva împuşcături mai apropiate, dar totuşi la o oarecare distanţă.

— Sunt pe la Bicques! zise Bertha.

— Fugi de-acolo! Nu se poate s-o fi luat pe un astfel de drum! o contrazise marchizul.

— Ba da, şopti Michel, i-am văzut: purtau torţe; îi călăuzea o femeie care mergea înainte! După ea venea generalul…

— Oh, afurisitul de Jean, zise marchizul, de ce nu-i aici?

— Luptă, domnule! M-am întâlnit cu el pe drum şi m-a trimis încoace. Vai, domnişoară Mary, veneam eu singur să vă spun. De ieri ştiam că vor ataca acest castel… Dar m-au încuiat în cameră… Am coborât pe fereastră de la etajul al doilea…

— Dumnezeule, spuse Mary pălind.

— Domnilor, rosti calm Petit-Pierre, cred că e cazul să luăm o hotărâre. Să luptăm? În acest caz trebuie să ne înarmăm, să încuiem porţile castelului, să punem străji. Să fugim? Atunci nu mai avem timp de pierdut!

— Să ne apărăm ! zise marchizul.

— Să fugim! zise Bonneville. Când Petit-Pierre va fi în siguranţă, ne vom apăra!

— Ei bine, spuse Petit-Pierre, ce părere ai, domnule Pascal?

— Eu zic că din moment ce nu e pregătit nimic, nu ne putem bate. Nu-i aşa, domnilor?

— Domnilor, zise Petit-Pierre, Pascal are dreptate. Retragerea! Apoi adresându-se marchizului: — Aveţi la castel, vreo uşă, vreo ieşire secretă? N-avem timp de pierdut!

— Mary, zise marchizul, încuie poarta castelului, dar fără s-o baricadezi, în aşa fel încât să poată fi deschisă de îndată ce vor bate în ea. Bertha, repede în subterană! Eu şi cele două fiice ale mele îl vom primi pe general şi-i vom face onorurile cuvenite şi mâine, oriunde veţi fi, ne vom întâlni. Numai să ştiu exact locul.

Mary ieşi repede din odaie ca să execute ordinul tatălui ei, în timp ce Bertha, făcându-i semn lui Petit-Pierre s-o urmeze, ieşi pe cealaltă uşă, străbătu curtea, intră în capelă, luă două lumânări din altar, le aprinse de la o lampă, le puse în mâinile lui Bonneville şi ale lui Pascal şi, apăsând pe un resort care făcu să se deschidă partea din faţă a altarului, descoperi o scară ce ducea în cripta castelului, unde fuseseră înmormântaţi odinioară seniorii de Souday.

— Nu vă puteţi rătăci, zise Bertha. La celălalt capăt veţi găsi o uşă, cu cheia pe dinăuntru. Uşa dă în câmp…

Petit-Pierre îi strânse Berthei mâna, apoi se avântă în subterană, urmată de Bonneville, Pascal şi ceilalţi oaspeţi. Bertha închise trapa la loc. Observase că baronul Michel nu fugise odată cu ei.

CAPITOLUL XXVII

Jupânul Loriot

MARCHIZUL DE SOUDAY, DUPĂ ce-i urmări cu ochii pe fugari până când aceştia dispărură în capelă, scoase o exclamaţie de uşurare şi intră în vestibul. Dar, în loc să treacă de aici în salon, pătrunse din vestibul în bucătărie. Contrar obiceiurilor sale şi spre marea mirare a bucătăresei, se apropie de plită, ridică – cu solicitudine – capacul de pe fiecare oală, se asigură că nicio mâncare nu se lipise de fund, intră din nou în vestibul, iar de acolo în sufragerie, inspectă sticlele, le dublă şirul, se uită să vadă dacă masa era aşezată după toate regulile artei şi, satisfăcut de ceea ce văzuse, intră în salon. Acolo le găsi pe cele două fete ale sale aşezate în faţa focului: Mary era neliniştită, Bertha, visătoare: amândouă se gândeau la Michel. Mary bănuia că tânărul baron se dusese după Bonneville şi Petit-Pierre şi era foarte preocupată, atât de oboseala la care va fi supus, cât şi de primejdiile către care alerga. Bertha, dimpotrivă, strălucea de bucurie la gândul că acel tânăr atât de şovăielnic şi de temător îşi învinsese slăbiciunea şi bravase nişte primejdii evidente. Măsura deci intensitatea dragostei, pe care presupunea c-o are Michel pentru ea, după schimbarea uluitoare pe care această iubire o produsese în firea ei. Construia mii de castele în Spania şi-şi reproşa că nu-l obligase să rămână la Souday. Apoi surâdea, gândindu-se că poate totuşi nu plecase, că se ascunsese pe undeva, ca s-o observe pe ascuns şi că, dacă s-ar aventura să iasă în curte sau în parc, îi va vedea în faţa ei şi-l va auzi spunându-i: „Vezi de ce sunt în stare ca să obţin o privire de la dumneata?” Nici n-apucase bine să se aşeze marchizul pe scaun că, hop, se şi auzi bătând în poartă.

Marchizul de Souday tresări, nu pentru că nu s-ar fi aşteptat la aceste ciocănituri în poartă, ci fiindcă bătăile erau timide, n-aveau nimic cazon în ele.

— Ei, făcu marchizul, cine-o fi?

După care ieşi din salon, traversă vestibulul şi înaintă până la prima treaptă a peronului. Într-adevăr, în locul săbiilor şi al baionetelor pe care se aştepta să le vadă lucind în întuneric, în locul chipurilor soldăţeşti şi a mustăţilor cu care credea că va face cunoştinţă, marchizul de Souday nu văzu altceva decât cupola unei umbrele uriaşe de pânză care se îndrepta spre el, urcând treptele peronului. Cum acea umbrelă, care înainta aidoma carapacei unei broaşte ţestoase, ameninţa să-i scoată ochii cu vârful ei ascuţit, marchizul o ridică în sus şi, se trezi nas în nas cu o mutră ca de dihor, pe care sclipeau doi ochi mici şi strălucitori ca două pietre preţioase.

— Mii de draci! strigă marchizul de Souday. Dar e jupânul Loriot!

— Gata să vă slujească, dacă-l socotiţi demn de acest lucru.

— Fii binevenit la Souday, jupâne Loriot, zise marchizul cu un aer de bună dispoziţie, ca şi cum cine ştie cât l-ar fi bucurat prezenţa acestuia. Aştept în seara asta o societate numeroasă şi, în calitatea dumitale de notar al stăpânului casei, mă vei ajuta să-i fac onorurile. Vino în salon să le saluţi pe domnişoare…

Apoi: — Loriot, voi fi întotdeauna încântat să te văd. Numai că o să-mi îngădui să te întreb, nu-i aşa, ce te poate aduce în pustiul ăsta, seara la nouă şi jumătate, şi mai ales pe o asemenea vreme?

— Iată ce mă aduce, zise el. Am fost la castelul din Logerie, de unde am plecat foarte târziu, căci adusesem nişte bani stăpânei de acolo; mă întorceam pe jos, după cum mi-e obiceiul, când am auzit în pădure nişte zgomote de rău augur, care mi-au confirmat ceea ce aflasem despre răzmeriţa din Montaigu. Mi-a fost teamă să merg mai

departe, să nu mă întâlnesc pe drum cu soldaţi de-ai ducelui d’Orleans şi am socotit că domnul marchiz va binevoi să-mi acorde ospitalitate în noaptea asta.

La numele de Logerie, Bertha şi Mary ridicaseră capul ca doi bidivii care aud de departe sunetul trâmbiţei.

— Vii de la Logerie? zise marchizul.

— Da, cum am avut cinstea s-o spun domnului marchiz.

— Păi, am avut pe cineva din Logerie, în seara asta aici…

— Poate pe tânărul baron?

— Da.

— Perfect, pe el îl şi caut.

— Loriot, zise marchizul, mă miră să te văd, pe dumneata, un om cu principii solide, mă miră, zic, să te văd coborându-te până într-atât încât să adaugi la numele de Michel un titlu pe care de obicei îl respecţi.

Auzindu-l pe marchiz rostind astfel de vorbe, Bertha se făcu roşie ca purpura, iar Mary galbenă ca ceara. Impresia pe care vorbele marchizului o produsese asupra celor două fete nu fu observată de bătrânul gentilom; dar ea nu scăpă ochilor ageri ai notarului.

— Apoi, continuă marchizul, de ce, jupâne, crezi că e necesar să te serveşti de un subterfugiu ca să intri în casa noastră?

— Domnule marchiz… se bâlbâi Loriot.

— Ai venit să-l cauţi pe Michel, nu-i aşa? De ce minţi?

— Rog pe domnul marchiz să primească umilele mele scuze. Mama tânărului, pe care am fost silit s-o accept printre clienţii mei, pe care am moştenit-o, ca să zic aşa, de la predecesorul meu, e foarte neliniştită: cu riscul de a-şi frânge gâtul, fiul ei a coborât pe o fereastră de la etajul al doilea şi, nesocotind dorinţa maternă, a fugit; aşa că doamna Michel m-a rugat…

— Ah! Ah! făcu marchizul, a fost în stare de aşa ceva?

— Da, domnule marchiz. Dacă domnul marchiz ar putea să-mi indice unde aş avea şansa să-l întâlnesc pe tânăr, zise Loriot, l-aş duce la Logerie.

— Ah! Cât despre asta, la dracu', habar n-am nici cum, nici pe unde s-a făcut nevăzut. Ştiţi voi ceva? le întrebă marchizul pe cele două fete.

Bertha şi Mary făcură amândouă un semn negativ.

— După cum vezi, dragă jupâne, zise marchizul, nu-ţi putem fi de niciun folos. Dar de ce şi-a sechestrat doamna Michel, fiul?

— Se pare, răspunse notarul, că tânărul, până acum atât de blând, atât de docil şi de ascultător, s-a îndrăgostit dintr-o dată.

— Ah! Ah! Şi-a luat vânt, zise marchizul. Cunosc eu asta! Ei bine, jupâne, dac-o vezi pe maică-sa, zi-i să sloboadă frâul şi să-l lase liber: e mult mai bine decât să-l constrângă. În fond, deşi îl cunosc foarte puţin, mi s-a părut un băiat de treabă.

— Are o inimă de aur, domnule marchiz, şi în plus e unicul fiu al baroanei, are mai bine de o sută de mii de franci rentă! zise notarul.

— Hm! făcu marchizul, dacă n-are decât atât, va fi cam greu să-şi răscumpere josnicia numelui pe care-l poartă.

— Tată! strigă Bertha, în timp ce Mary se mulţumi să ofteze, uiţi serviciul pe care ni l-a făcut în seara asta?

„Eh, eh, oare baroana să fi avut dreptate?" îşi zise Loriot privind-o pe Bertha. Şi se apucă să calculeze cam la cât se puteau ridica onorariile contractului de căsătorie dintre baronul Michel şi domnişoara Bertha.

— Ai dreptate, fata mea, zise marchizul. Să-l lăsăm pe Loriot să-l caute pe motanul maicii Michel.

Apoi întorcându-se către notar: — Mai adineauri ai folosit ca pretext teama dumitale de a te întâlni cu soldaţii; ţi-e într-adevăr teamă? Dumitale?

— Nu mi-e frică, replică Loriot, dar blestemaţii ăştia de Albaştri îmi fac o silă atât de adâncă, încât numai ce zăresc o uniformă de-a lor, şi mi se strânge stomacul atât de tare, că timp de douăzeci şi patru de ore nu mai pot mânca nimic.

— Aşa se explică slăbiciunea dumitale, jupâne; dar ceea ce e şi mai trist e că mă văd obligat să te rog să pleci…

— Domnul marchiz vrea să-şi râdă de umilul lui servitor.

— Câtuşi de puţin. Nu vreau să te văd mort, jupâne,

— Cum adică?

— Dacă vederea unui singur soldat îţi prilejuieşte douăzeci şi patru de ore de post, ai să mori sigur de foame dacă ai să fi obligat să stai o noapte întreagă sub aceiaşi acoperiş cu un regiment…

— Un regiment!

— Da. Am invitat un regiment să mănânce în seara asta la Souday, şi prietenia pe care o am pentru dumneata, jupâne, mă obligă să te rog să ştergi putina cât mai repede. Numai că, bagă de seamă, caraghioşii ăia văzându-te hoinărind pe câmpuri sau mai curând prin pădure, la o astfel de oră, s-ar putea foarte bine să te ia drept ceea ce nu eşti…

— Şi atunci?

— Ei bine, în cazul ăsta nu s-ar sili să te cinstească cu vreo câteva puşti, iar puştile soldaţilor domnului duce d’Orleans sunt încărcate cu gloanţe.

Notarul deveni foarte palid şi bâlbâi câteva vorbe de neînţeles.

— Aşa că hotărăşte-te. Ai de ales: ori mori de foame, ori de glonţ. N-ai vreme de pierdut, căci şi aud trupa mărşăluind… Iată, după toate probabilităţile generalul şi bate în poartă!

Într-adevăr, cineva bătea în poartă, dar de data asta cu putere.

— În compania domnului marchiz, zise Loriot, mă simt în putere să-mi înfrâng sila, oricât de cumplită ar fi ea.

— Bine! Atunci ia torţa asta şi hai să-i întâmpinăm pe oaspeţi.

Şi marchizul de Souday, luând el însuşi o torţă în mână, ieşi pe peron. Bertha şi Mary îl urmară. Mary gânditoare, Bertha neliniştită, scrutând întunericul adânc din curte, ca

să vadă dacă nu-l vor descoperi pe cel la care se gândeau amândouă.

CAPITOLUL XXVIII

Unde generalul înfulecă nişte bucate care nu erau pregătite pentru el

DUPĂ INSTRUCŢIUNILE MARCHIzului, transmise de Mary Rosinei, poarta fusese deschisă soldaţilor încă de la prima ciocănitură. Ei năvăliră în curte şi se grăbiră să încercuiască locuinţa. În momentul în care bătrânul general cobora de pe cal, zări două facle şi, în spatele lor, jumătate în urmă, jumătate în lumină, două tinere. Înaintară către el cu un aer încurcat şi totodată graţios, care-l surprinse.

— Pe legea mea, generale, strigă marchizul, coborând ultima treaptă a scării ca să iasă astfel cât mai mult în calea generalului, aproape că eram desperat că n-am să te mai văd în seara asta.

— Dumneata desperat, domnule marchiz? zise generalul uluit de această mărturisire.

— Da, zise marchizul. La ce oră aţi plecat din Montaigu? Spre ora şase?

— La şase şi ceva.

— Ei bine, aşa e. Am socotit că v-ar trebui mai bine de trei ceasuri ca să ajungeţi aici; vă aşteptam cam pe la nouă şi un sfert, nouă şi jumătate. Dar iată că e trecut de zece. Eram cât pe-aci să-mi spun: „Dumnezeule, oare să se fi întâmplat vreun accident care să mă lipsească de cinstea de a primi în casa mea un atât de brav şi preţuit ofiţer?”

— Deci mă aşteptai, domnule?

— Drace! Pun rămăşag că afurisitul ăla de vad de la Pont-Farcy v-a pricinuit o asemenea întârziere! Ce ţinut nenorocit, generale! Râuri care, la cea mai mică ploaie devin adevărate torente; drumuri… ei numesc astea

drumuri! eu le numesc hârtoape! Dar mărturisesc că toate astea nu înseamnă nimic pe lângă râpa aia de la Bicques, unde când eram tânăr, nici eu, vânător înrăit, nu cutezam să mă hazardez fără să tremur. Într-adevăr, generale, când mă gândesc câte necazuri şi câtă oboseală te-a costat cinstea pe care mi-o faci, nici nu ştiu cum să-mi arăt recunoştinţa!

Generalul văzu că avea de-a face cu cineva mai subtil decât el. Se hotărî să-i plătească cu aceeaşi monedă.

— Crede-mă, domnule marchiz, răspunse el, că regret de a mă fi lăsat aşteptat atâta şi numai eu sunt vinovat de întârzierea pe care mi-o reproşezi. În orice caz, voi încerca să profit de lecţia pe care mi-o dai, şi altădată, în ciuda vadurilor, a cascadelor şi a râpelor, voi sosi la vreme, conform celor mai riguroase reguli de politeţe.

În acel moment, un ofiţer se apropie de general ca să primească ordine în legătură cu percheziţia pe care trebuia s-o facă la castel.

— E de prisos, căpitane, zise generalul. N-ai auzit că gazda noastră ne-a spus că am venit prea târziu? Asta înseamnă că n-avem motive să ne mai deranjăm, fiindcă vom găsi totul în cea mai deplină ordine.

— Cum adică? întrebă marchizul; în ordine sau nu, castelul meu vă stă la dispoziţie, generale; folosiţi-vă de el cum vă place!

— Prea mi-l oferi cu plăcere ca să refuz, răspunse generalul înclinându-se.

— Oh, cât sunteţi de zăpăcite, domnişoarelor, zise marchizul adresându-se fiicelor sale; nu mi-aţi atras atenţia că-i ţin pe aceşti domni la poartă pe o astfel de vreme! Nişte oameni care au trecut prin vadul de la Pont Farcy! Intră, domnule general, intraţi, domnilor! Am făcut un foc zdravăn în salon, un loc în faţa căruia vă veţi usca hainele pe care apele râului Boulogne trebuie să le fi făcut de neîmbrăcat. Dar îngăduiţi-mi să îndeplinesc o formalitate cu care poate

că ar fi trebuit să încep, prezentându-vă pe cele două fiice ale mele, Bertha şi Mary de Souday.

— Pe legea mea, marchize, zise galant generalul, vederea unor chipuri atât de graţioase merita riscul de a răci trecând prin vadul de la Pont Farcy!

— Ei bine, domnişoarelor, profitaţi de ochii dumneavoastră frumoşi şi asiguraţi-vă că, după ce i-am aşteptat atâta pe aceşti domni, masa nu se va lăsa la rându-i aşteptată.

— Într-adevăr, domnule marchiz, zise Dermoncourt, suntem copleşiţi de bunătatea dumneavoastră şi recunoştinţa noastră…

— E răsplătită prin bucuria pe care ne-o pricinuieşte vizita dumneavoastră. Înţelegi, generale, eu care sunt obişnuit cu cele două chipuri graţioase cărora le-aţi adresat un atât de frumos compliment – şi-n afară de asta sunt tatăl lor – găsesc de multe ori şederea la castel cam insipidă, cam monotonă. Îţi dai deci seama cât am fost de bucuros când un spiriduş a venit să-mi spună: „Generalul Dermoncourt a plecat la ora şase din Montaigu ca să facă o vizită, cu tot statul lui major, la Souday”.

— Deci un spiriduş te-a avertizat?

— Sigur. În fiecare castel există câte unul. Aşa că perspectiva serii pe care aveam s-o petrec cu dumneata, generale, mi-a redat o vioiciune pe care n-am mai cunoscut-o de multă vreme. Apoi, adresându-se ofiţerilor:
— Domnilor, vreţi să-l urmaţi pe general şi să treceţi în sufragerie?

Se aşezară la masă: generalul între Mary şi Bertha, marchizul între cei doi ofiţeri. Jupânul Loriot se aşezase lângă Bertha. Marchizul, care mânca de obicei la ora cinci şi care răbda de aproape şase ceasuri, îşi despăgubea din belşug stomacul pentru această aşteptare, Mary şi Bertha erau amândouă gânditoare; generalul se gândea şi el cum să-i vină de hac marchizului şi să-l dea de gol. Mirat, la început, de spontaneitatea primirii care i se făcuse, începea

să-şi regăsească sângele rece şi, revenit la obiceiul său de a observa totul cu atenţie, îşi dădu seama, din ceea ce vedea, din graba gazdei sale ca şi din belşugul acelei mese, mult prea frumoasă ca să fi fost pregătită pentru el, că bănuielile sale erau pe deplin întemeiate. Dar, ascuţit la minte cum era, socoti că ar fi fost de prisos să pornească în urmărirea fugarilor; se hotărî deci să aştepte până mai târziu, ca să-şi înceapă investigaţiile.

— Domnule marchiz, zise el ridicând paharul, îmi îngădui să beau în sănătatea domnişoarelor de Souday, mulţumindu-le că au vrut să ia parte la primirea plină de curtoazie cu care ne-aţi onorat!

— Sora mea şi cu mine vă mulţumim, domnule general, zise Bertha, şi suntem fericite că v-am putut fi pe plac conformându-ne dorinţei tatălui nostru.

— Ceea ce vrea să spună, replică generalul surâzând, că dumneavoastră sunteţi bine dispuse din ordin şi că deci domnului marchiz trebuie să-i fim recunoscători pentru asta. Mă rog, preţuiesc şi mai mult această francheţe specific militară care, din tabăra admiratorilor mă face să trec în tabăra prietenilor dumneavoastră.

— Elogiile pe care le aduceţi francheţii mele mă încurajează, domnule general, şi această francheţe va cuteza să vă mărturisească faptul că, având în vedere convingerile dumneavoastră politice, nu vă pot număra printre prietenii mei.

— Generale, zise marchizul, aş vrea să răspund şi eu paharului închinat cu atâta curtoazie fiicelor mele; sunteţi însurat?

— Nu, zise el.

— Poate aveţi o soră?

— Nu.

— Poate o mamă?

— Da, zise generalul. Franţa, mama noastră, a tuturor.

— Ei bine, bravo! Beau pentru Franţa, pentru cele opt secole de glorie şi de măreţie pe care le datorează regilor

ei.

— Iar eu, zise generalul, pentru jumătatea de secol de libertate pe care o datorează fiilor ei.

Toţi oaspeţii îşi ridicară paharele, le ciocniră şi le goliră. Odată lansată pe această pantă şi stropită din belşug cu vin, discuţia luă nişte întorsături atât de puţin interesante pentru Mary şi Bertha, încât dându-şi seama că n-o vor putea suporta până la desert, cele două fete se ridicară de la masă şi trecură, fără zgomot, în salon. La rândul lui, jupânul Loriot, care părea că venise mai mult pentru cele două fete decât pentru marchiz, se ridică şi le urmă.

CAPITOLUL XXIX

Unde curiozitatea jupânului Loriot nu este pe deplin satisfăcută

— EI, ZISE BERTHA, PARI FOARTE satisfăcut, domnule notar.

— Domnişoară, răspunse încet Loriot, am făcut tot ce-am putut ca să-l ajut pe domnul marchiz în planurile sale.

— Despre ce planuri e vorba, domnule Loriot? zise Mary râzând. Nici Bertha, nici eu n-avem habar de ce spui!

— Dumnezeule, spuse notarul, mi-am închipuit că domnul marchiz are motive puternice şi serioase ca să-l trateze ca pe un vechi prieten, dacă nu chiar mai mult, pe soldăţoiul pe care l-a primit la masa lui; atenţiile cu care l-a copleşit mi s-au părut atât de ciudate, încât mi-am închipuit că au un anumit scop.

— Ce scop? întrebă Bertha.

— Drace, cel de a-i inspira atâta siguranţă, încât să uite de propria-i siguranţă şi să-l facă să îndure soarta lui…

— Soarta cui?

Notarul făcu un gest de tăiere a capului.

— Soarta lui Holofern[7], poate? întrebă Bertha izbucnind în râs.

— Chiar aşa, spuse notarul.

Mary se alătură surorii sale în explozia de râs a acesteia. Presupunerea bietului notar le făcuse pe cele două fete să se prăpădească de râs.

— Iar noi să jucăm rolul Judithei? zise Bertha potolindu-se. Jupâne Loriot, dacă tata ar auzi una ca asta ar putea să se supere pe dumneata, fiindcă l-ai crezut în stare de un astfel de procedeu… cam biblic, ca să zic aşa; dar, mă rog,

n-o să-i spunem nici lui, nici generalului, care la rândul său ar fi prea puţin flatat dacă ar auzi asemenea năzbâtii.

— Domnişoară, replică jupânul Loriot, iartă-mă dacă ura mea pentru filipişti m-a târât atât de departe.

— Te iert, domnule Loriot, zise Bertha, te iert şi ca să nu mai fi expus unor situaţii asemănătoare, vreau să te pun la curent cu cele întâmplate. Află că generalul Dermoncourt, la care te-ai uitat ca la diavol, a venit pur şi simplu la castel ca să facă o percheziţie, de genul celor pe care le-a făcut la mai toate castelele din împrejurimi.

— Dar atunci, întrebă notarul, de ce l-a tratat… pe legea mea, voi rosti totuşi cuvântul; de ce l-a tratat cu atâta fast?

— Mi se pare, domnule Loriot, că tata e liber să invite pe oricine la masa lui şi să-l trateze cum vrea, zise Mary.

— Da, dar nu pe nişte oameni care vin să… îngăduiţi-mi domnişoară ca lucrul să nu mi se pară firesc şi să presupun că are o cu totul altă cauză.

— Adică, domnule Loriot, vezi în asta un secret pe care te străduieşti să-l descoperi?

— Oh, domnişoară…

— Ei bine, ţi-l voi dezvălui, sau aproape, dragă domnule Loriot; căci ştiu că se poate conta pe dumneata, dacă şi dumneata, la rândul dumitale, ai să-mi spui cum se face că, trimis fiind să-l cauţi pe domnul Michel de la Logerie, ai venit glonţ la castelul de Souday.

Bertha rosti aceste cuvinte cu o voce fermă şi notarul le ascultă mult mai încurcat decât fusese cea care le rostise. Cât despre Mary, ea se apropiase de sora sa, îşi trecuse braţul pe sub al ei, şi aştepta, cu o curiozitate pe care nu încerca să şi-o ascundă, răspunsul jupânului Loriot.

— Ei bine, dacă doriţi să ştiţi de ce…

Notarul făcu o pauză, ca pentru a fi încurajat. Bertha, îl încurajă deci, cu un semn din cap.

— Am venit, continuă jupânul Loriot, fiindcă doamna baroană de la Logerie, mi-a vorbit despre acest castel ca

despre locul unde mai mult ca sigur s-a ascuns fiul ei, după ce-a şters-o de acasă.

— Şi pe ce-şi întemeiază doamna de la Logerie bănuielile? întrebă Bertha cu aceeaşi voce hotărâtă.

— Domnişoară, replică notarul din ce în ce mai încurcat, după ce-am spus atâtea despre tatăl dumneavoastră, nu ştiu dacă voi avea curajul să merg până la capăt…

— De ce nu, domnule notar? continuă Bertha, păstrându-şi aplombul. Vrei să te ajut? Fiindcă ea crede că persoana pe care o iubeşte fiul ei se află la castelul de Souday. Nu-i aşa?

— Într-adevăr, aşa e.

— Bun! Dar ceea ce-aş dori eu să aflu, ceea ce râvnesc să ştiu, este părerea doamnei de la Logerie despre această iubire.

— Părerea asta nu-i câtuşi de puţin favorabilă, domnişoară, zise notarul; îmi pare rău că trebuie s-o mărturisesc…

— Iată un punct asupra căruia şi tata şi baroana sunt de acord, zise râzând Bertha.

— Dar, continuă notarul cu intenţie, domnul Michel va fi, peste câteva luni, major, liber pe acţiunile lui, stăpânul unei averi imense.

— Pe acţiunile lui, sublinie Bertha. Asta i-ar putea fi de folos…

— La ce, domnişoară? întrebă notarul.

— Ca să-şi reabiliteze numele pe care-l poartă, ca să facă să se uite vechile amintiri pe care tatăl său le-a lăsat în ţinut. Cât despre avere, dacă eu aş fi cea pe care domnul Michel ar onora-o cu afecţiunea lui, l-aş sfătui s-o folosească în aşa fel încât să nu mai existe în întreaga provincie un nume mai onorabil şi mai onorat decât al lui.

— Şi ce anume l-aţi sfătui să facă, domnişoară?

— Să-şi împartă această avere celor de la care a smuls-o taică-său.

— Dar în acest caz, domnişoară, l-aţi ruina pe cel pe care aţi avea cinstea să-l iubiţi!

— Ce importanţă ar avea din moment ce s-ar bucura în schimb de stima tuturor şi de dragostea celei care l-ar sfătui să facă un astfel de sacrificiu?

În acel moment, Rosine se ivi în uşă şi zise adresându-se mai mult lui Mary:

— Domnişoară, vreţi să veniţi puţin?

Bertha îşi continuă discuţia cu notarul; lacomă să afle cam ce sentimente nutrea doamna de la Logerie faţă de dânsa şi fericită să discute, oricât de vag, despre proiectele pe care şi le făcea, îi zise lui Mary să se ducă să vadă despre ce era vorba. Dar nici Mary, la rândul ei, nu se îndura să părăsească salonul. Era pur şi simplu speriată constatând cât de repede înflorise dragostea Berthei faţă de Michel; fiecare dintre cuvintele surorii sale răsuna dureros în inima ei; ştia sigur că Michel o iubeşte pe dânsa, şi se gândea cu groază cât de desperată va fi Bertha când va băga de seamă acest lucru.

— Du-te, dragă, îi zise Bertha a doua oară, şi ocupă-te şi de camera domnului Loriot; căci mi-e teamă ca în toată vânzoleala asta, să nu fi uitat să-i pregătească şi lui careva, un culcuş.

Mary avea obiceiul să fie docilă, aşa că se supuse; dintre cele două, ea era cea blândă şi flexibilă. O găsi pe Rosine la uşă.

— Ce vrei? întrebă dânsa.

Fata nu-i răspunse; ca şi cum s-ar fi temut să nu fie auzită din sufragerie, o trase pe Mary de braţ şi o duse tocmai sub scara care se afla în cealaltă parte a casei.

— Domnişoară, băiatului îi este foame!

— Îi este foame?

— Da, mi-a spus-o mai adineauri.

— Dar despre ce băiat vorbeşti? Cui îi este foame?

— Ei, vorbesc de domnul Michel.

— Cum? Michel e aici?

— Nu ştiaţi.?

— Habar n-am avut.

— Păi, acum două ceasuri, după ce domnişoara Bertha a intrat în salon, cu puţin înainte de sosirea soldaţilor, el a intrat în bucătărie.

— Deci n-a plecat cu Petit-Pierre?

— Nu.

— Spui că a intrat în bucătărie?

— Da; era atât de obosit, încât ţi se făcea milă. „Domnule Michel, i-am zis, nu vă duceţi în salon? — Rosine dragă, a răspuns cu glasul lui catifelat, nu m-a invitat nimeni nici să intru în salon, nici să rămân aici.” Voia să se ducă să doarmă la Machecoul; căci de întors la Logerie, n-ar fi făcut-o pentru nimic în lume. Se pare că maică-sa vrea să-l ia cu ea la Paris. Nu l-am putut lăsa să bată astfel drumurile în toiul nopţii.

— Şi bine ai făcut, Rosine. Unde-i acum?

— L-am dus în odaia din turnuleţ; dar cum soldaţii au pus stăpânire pe parter, nu se poate ajunge acolo decât prin coridorul de la capătul podului, şi tocmai veneam să vă cer cheia.

Primul îndemn al lui Mary fu să-şi prevină sora; dar acest prim îndemn fu în curând urmat de un al doilea şi acesta – trebuie s-o mărturisim – fu mai puţin generos: şi anume să-l vadă pe Michel singură şi cea dintâi.

— Iată cheia, zise Mary.

— Ah, domnişoară, replică Rosine, veniţi cu mine, vă rog. Sunt atâţia oameni în castel, încât nu mă încumet să urc, de una singură, până acolo sus; pe dumneavoastră, fiica marchizului de Souday, toată lumea vă va respecta.

— Dar mâncarea?

— E aici.

— Unde?

— În coşuleţul ăsta.

— Atunci, hai!

Şi Mary o luă repede pe scară cu sprinteneala uneia dintre acele căpriţe pe care le urmărea adesea pe stâncile din Machecoul.

CAPITOLUL XXX

Camera din turnuleţ

AJUNSĂ LA ETAJUL AL DOILEA, Mary se opri în faţa odăii pe care o ocupa Jean Oullier, la castel; căci în odaia asta se afla cheia de care avea ea trebuinţă. Apoi deschise o uşă ce dădea spre scara în spirală pe unde se ajungea în turnuleţ; urcă repede, deşi scara din această parte a turnului era într-o stare de şubrezenie îngrijorătoare. În vârful acestui turnuleţ, drept sub acoperiş, se afla o odăiţă atât de mică şi de sărăcăcioasă, încât i-ar fi fost cu neputinţă şi unui biet câine să se odihnească acolo, darmite unui om. Or, tocmai aici se găsiseră Rosine şi bucătăreasa să-l ascundă pe Michel.

Odaia asta îi slujea lui Jean Oullier ca să strângă seminţele din grădină şi uneltele necesare grădinăritului. Pereţii erau împodobiţi cu funii de ceapă, cu tije uscate de fasole, cu căpăţâni de varză de cele mai diverse specii. Din nenorocire, toate acele eşantioane botanice, aşteptând momentul să fie puse în pământ, se umpluseră atât de tare de praf încât, la cea mai mică mişcare pe care o făceai în cămăruţa aceea strâmtă, adevăraţi nori de colb te învăluiau ca într-o mantie şi aproape că te sufocau. Drept unică mobilă, cămăruţa avea o masă de tâmplărie. Michel, care stătuse o bucată de vreme pe ea, nu întârzie s-o schimbe cu un sac de ovăz, de un soi nou, a cărui raritate meritase onorurile cămăruţei cu grâne deosebite. Se aşează deci pe sac – care oricum, era puţin mai moale decât masa de lemn negeluit, ca să-şi aline un pic oboseala ce-l sleise. Hainele îi erau ude şi murdare de noroi, îi era frig, foame şi somn, nu se putea nici odihni, nici încălzi, n-avea nici ce mânca.

Tocmai când se ocăra pentru timiditatea lui prostească, auzi un pas uşor ce se apropia. Inima îi tresări.

— Tu eşti, Rosine? întrebă el auzind cum cineva se străduia să deschidă uşa.

— Nu, nu-i Rosine, domnule Michel, sunt eu.

Michel recunoscu vocea lui Mary. Fata continuă:

— Da, eu, care sunt furioasă pe dumneata!

Dar cum după glas nu se prea vedea că ar fi chiar atât de furioasă, Michel nu se prea sperie de cele auzite.

— Domnişoara Mary! strigă el.

În vremea asta, tânăra descuie uşa.

— Dumneata! strigă Michel, dumneata, domnişoară Mary! Oh! Cât sunt de fericit!

— Ei, nu chiar atâta pe cât o spui!

— Cum adică?

— Pentru că, în toiul fericirii dumitale, n-ai uitat că ţi-e foame!

— Ah, domnişoară, cine ţi-a spus asta? bâlbâi Michel, roşind până în albul ochilor.

— Rosine. Hai, Rosine, intră! continuă Mary. Pune felinarul pe masa asta şi deschide repede coşul. Nu vezi că domnul Michel îl mănâncă din ochi?

Aceste vorbe ale lui Mary îl făcură pe tânărul baron să se bosumfle puţin.

— Cât eşti de copil! îi spuse Mary. După ce-ai dat dovadă de atâta curaj, după ce ne-ai făcut un atât de mare serviciu, de ce nu i-ai spus tatii: „Domnule, mi-ar fi cu neputinţă să mă întorc acasă astă-seara; vreţi sa mă adăpostiţi până mâine dimineaţă?”

— Oh, n-aş fi cutezat niciodată! strigă Michel lăsându-şi braţele să-i atârne de-a lungul trupului.

— De ce? întrebă Marv.

— Pentru că tatăl dumitale mă cam sperie.

— Tata! Dar este omul cel mai bun din lume. Şi apoi nu eşti dumneata prietenul nostru?

— Oh, cât eşti de bună, domnişoară, că-mi spui astfel de vorbe!

Apoi, cutezând să facă un pas înainte:

— Oare să fiu, într-adevăr, prietenul dumitale?

Mary roşi uşor. Cu câteva zile mai înainte n-ar fi ezitat să-i spună lui Michel că-l socotea prieten; dar acum, când dragostea îi înflorise în inimă, nu-şi mai putea striga în gura mare sentimentele. Pe măsură ce descoperea aceste sentimente, devenea mai pudică, mai retrasă, mai timidă. Aşa că Mary, care până atunci nu-şi ascunsese niciodată gândurile, acum intui că trebuie să fie mai rezervată, dacă nu cumva chiar să facă pe nepăsătoarea..

— Dar mi se pare, răspunse ea tânărului baron, că meriţi o astfel de cinste.

Apoi, fără să-i lase timp să răspundă, continuă! — Hai, dovedeşte-ne că ai acea poftă de mâncare cu care te lăudai mai adineauri!

— Domnişoară, zise Michel, mi-a trecut foamea…

— Haide, lasă mofturile şi vino de mănâncă… Dacă nu mă asculţi să ştii că plec!

— Domnişoară, zise Michel, întinzând către Mary amândouî mâinile, dintre care una era „înarmată” cu un hartan de pui, iar cealaltă cu o bucată de pâine, domnişoară, n-ai să ai cruzimea asta! Oh, dacă ai şti cât sunt de trist şi de nenorocit de două ceasuri încoace…

— Cred şi eu, zise râzând Mary, îţi era foame.

— Oh, nu, nu era numai asta. Închipuieşte-ţi că de aici te vedeam vorbind cu toţi ofiţerii ăia şi…

— E vina dumitale! În loc să te ascunzi ca o bufniţă în turnul ăsta vechi, puteai să rămâi în sufragerie şi să stai la masă omeneşte; i-ai fi auzit pe tata şi pe generalul Dermoncourt istorisind nişte fapte care-ţi fac pielea ca de găină, şi l-ai fi văzut pe jupânul Loriot înfulecând ca un lup, ceea ce probabil te-ar fi înfricoşat şi mai tare.

— Ah! Doamne! strigă Michel.

— Ce-i? întrebă Mary surprinsă.

— Jupânul Loriot din Machecoul?

— Da, jupânul Loriot din Machecoul, repetă Mary.

— Notarul mamei? E aici? întrebă tânărul.

— Da, e aici… Şi fiindcă tot a venit vorba, continuă Mary râzând, ştii cumva ce l-a adus încoace?

— Nu.

— Venise după dumneata…

— După mine?

— Da, îl trimisese mama dumitale.

— Dar, zise Michel, speriat, eu nu vreau să mă mai întorc la Logerie.

— De ce?

— Fiindcă… Fiindcă mă ţine închis în casă, sechestrat, şi eu nu vreau să stau departe de… de prietenii mei!

— Fleacuri! Logerie e la doi paşi de Souday.

— Da, dar Parisul e departe de Logerie. I-ai spus notarului că sunt aici?

— Nu i-am spus.

— Oh, domnişoară îţi mulţumesc!

— Nu trebuie să-mi mulţumeşti. N-am ştiut nimic de treaba asta! Domnule Michel, zise Mary după o pauză, dacă ţi-aş mărturisi un lucru?

— Mărturiseşte-l, domnişoară…

— Ei bine, cred că dacă aş fi fost bărbat, jupânul Loriot nu m-ar fi stânjenit prea mult…

Michel păru să-şi adune toate puterile ca să ia o hotărâre.

— La urma urmei, ai dreptate, zise el, am să-i declar că nu mă mai întorc la Logerie.

În acel moment cei doi tineri tresăriră. Bucătăreasa o striga pe Rosine. Fata se pregăti să coboare.

— Cred că n-ai de gând să mă părăseşti, îi spuse Mary. Sper că n-ai să mă laşi singură aici!

— Dar, zise zâmbind Rosine, mi se pare că nu sunteţi singură. Cum, stăpână, dumneavoastră care cutreieraţi singură pădurile, chiar şi noaptea, aţi devenit dintr-o dată atât de fricoasă? Zău dacă vă mai recunosc !

— N-are importanţă, rămâi Rosine !

— Mă rog. Dar având în vedere ajutorul pe care vi-l dau de o jumătate de ceas de când mă aflu aici, pot foarte bine să plec…

— Da, sigur, Rosine, dar nu despre asta e vorba acum…

— Atunci despre ce?

— As vrea să-ţi spun…

— Ce?

— Că… că acest domn nu poate petrece noaptea aici!

— Ei bine, întrebă Rosine, atunci unde şi-o va petrece?

— Nu ştiu; dar trebuie să-i găsim o odaie.

— Fără să ştie domnul marchiz?

— Adevărat, tata habar n-are… Doamne, ce-i de făcut? Ah, domnule Michel, şi toate astea numai din vina dumitale!

— Domnişoară, zise Michel, dacă te stingheresc, sunt gata să plec…

— Cine ţi-a spus asta? spuse repede Mary. Dimpotrivă, rămâi!

— O idee, domnişoară Mary, o întrerupse Rosine.

— Care? întrebă tânăra.

— Dacă aş vorbi cu domnişoara Bertha?

— Nu, răspunse Mary cu o însufleţire care-o miră până şi pe ea, nu! Am să vorbesc eu cu ea imediat ce voi coborî, după ce domnul Michel îşi va isprăvi masa asta amărâtă.

— Atunci, eu mă duc…

Mary nu cutează s-o mai reţină.

Rosine plecă şi-i lăsă pe cei doi tineri singuri.

CAPITOLUL XXXI

Care se termină altfel decât se aştepta Mary

CĂMĂRUŢA NU ERA LUMINATĂ decât de felinarul de pe masă, a cărui lumină cădea toată asupra uşii şi lăsa aproape în întuneric restul odăii – dacă se putea numi odaie, porumbarul acela unde se aflau tinerii noştri.

Michel continua să stea pe sacul de ovăz; Mary, în genunchi, răvăşea coşul, căutând vreun dulce care să încheie masa improvizată de Rosine pentru bietul solitar. Michel, cu fruntea sprijinită în mâini, contempla suava şi blânda făptură din faţa lui şi aspira cu nesaţ mireasma lungilor bucle blonde pe care vântul – ce adia prin fereastra deschisă – le învolbura încetişor şi le ridica până la buzele sale; la acea atingere, la acel parfum, la acea privelişte, îşi simţea sângele alergându-i nebuneşte prin vine; sub impulsul unor senzaţii cu totul noi pentru el, tânărul învăţa să dorească. Ar fi vrut să-i spună lui Mary c-o iubeşte, că e nebun după ea, dar cum? Până la urmă, socoti că, cel mai nimerit ar fi să-i ia mâna şi să i-o ducă la buze. Ceea ce şi făcu, fără ca măcar să fie conştient de acest lucru.

— Domnule Michel! zise Mary mai mult mirată decât supărată, ce faci?

Tânărul se ridică repede. Înţelese că se cam grăbise şi că acum era nevoit să-i spună totul. Lăsându-se să cadă la picioarele fetei care se ridicase, speriată, Michel o apucă din nou de mână.

— Te-am jignit cumva? strigă tânărul. Dacă e aşa, aş fi grozav de nenorocit şi ţi-aş cere cât mai umil iertare! Dacă nu-ţi sunt pe plac, dacă mă dispreţuieşti, sunt gata să plec.

— Ridică-te, domnule, zise Mary, făcând un slab efort ca să-şi retragă mâna.

— Nu, reluă tânărul baron, nu, lasă-mă la picioarele dumitale! Oh! Dacă ai şti de câte ori, după ce te-am cunoscut, am visat că stăteam astfel! Dacă ai şti că acest vis isca în mine senzaţii atât de plăcute… Ceea ce simt acum e departe de tot ce-am trăit până acum… Şi pe mama o iubesc nespus de mult, dar dragostea faţă de ea nu se compară nici pe departe cu cea pe care o am pentru dumneata… Pentru mine, dumneata eşti totul, Mary! Şi cer, şi lună şi soare şi viaţă, tot!

— Oh! Fie-ţi milă, încetează să-mi mai vorbeşti astfel…

— Nu, nu, lasă-mă să-ţi spun tot! Îngăduie-mi să te iubesc, să-ţi fiu devotat! Sunt gata să îndur orice pentru dumneata, sunt gata, dacă trebuie, să-mi dau şi viaţa!

— De ce vorbeşti despre suferinţă şi moarte? răspunse Mary cu vocea ei melodioasă; crezi că moartea şi suferinţa sunt absolut necesare pentru a dovedi că o afecţiune e sinceră?

— De ce vorbesc despre ele, domnişoară Mary? De ce le chem în ajutor? Pentru că nu cutez să nădăjduiesc că aş putea să te am alături, să te numesc soţia mea!

Deci, zise Mary emoţionată, mă iubeşti?

— Ah, domnişoară Mary, la ce bun să ţi-o repet? N-o vezi cu ochii dumitale, n-o simţi cu inima dumitale? Treceţi mâna pe fruntea mea scăldată în sudoare, puneţi-o pe inima mea răscolită; priveşte cum tremur din tot trupul!

Înflăcărarea tânărului începu s-o cuprindă şi pe Mary. Uitase de tot: şi de ura tatălui ei faţă de numele pe care-l purta Michel, şi de sila doamnei de la Logerie faţă de familia ei, uitase până şi de iluziile pe care şi le făcuse Bertha despre iubirea lui Michel; patima acestei fete delicate şi reţinute, biruise rezerva pe care hotărâse să şi-o impună. Tocmai când era gata să răspundă acestei iubiri înflăcărate printr-o iubire poate şi mai înflăcărată, auzi un zgomot uşor lângă uşă; întoarse iute capul şi o zări pe

Bertha care stătea dreaptă şi nemişcată în prag. Lumina felinarului, adunată toată pe chipul Berthei, îi scotea şi mai tare în relief paloarea; cu buzele strânse, cu sprâncenele încruntate, se uita, mânioasă, la cei doi. Mary fu atât de speriată de această apariţie neaşteptată şi aproape ameninţătoare, încât îşi smulse mâna din mâinile lui Michel şi se îndreptă spre sora ei. Dar aceasta, dând-o la o parte, se duse drept spre tânăr.

— Domnule, îi zise ea cu o voce aspră, sora mea nu ţi-a spus că domnul Loriot, trimis de doamna baroană, doreşte să-ţi vorbească?

Michel bâlbâi câteva cuvinte.

— Îl vei găsi în salon, zise Bertha, pe acelaşi ton, ca şi cum ar fi rostit un ordin.

Michel, pe care puseseră din nou stăpânire toate timidităţile, toate spaimele lui copilăreşti, fu atât de încurcat, încât nu putu rosti un cuvânt, şi, aidoma unui puştan prins asupra unei greşeli, se ridică şi se îndreptă, clătinându-se, spre uşă. Mary luă felinarul de pe masă ca să-i lumineze drumul; dar Bertha i-l smulse din mână şi-l puse în mâna tânărului, făcându-i semn să iasă.

— Şi dumneata, domnişoară? cutează Michel.

— Noi cunoaştem casa, răspunse Bertha.

Apoi bătând nerăbdătoare din picior, văzând că Michel se uita la Mary, spuse:

— Pleacă! Pleacă odată!

Tânărul dispăru, lăsându-le pe cele două fete fără nicio altă lumină decât palida lucire a lunii care pătrundea în turnuleţ prin fereastra deschisă. Rămasă singură cu sora ei, Mary se aştepta la reproşuri amare. Dar se înşelă. De îndată ce Michel dispăru, Bertha o apucă pe sora ei de mână şi o strânse cu o putere care dovedea violenţa sentimentelor sale.

— Ce-ţi spunea, stând în genunchi? o întrebă ea cu o voce gâtuită.

Drept răspuns, Mary se aruncă de gâtul surorii sale, sărutând-o şi udându-i chipul cu lacrimile care începuseră să-i curgă.

— De ce eşti supărată pe mine, dragă soră? îi zise ea.

— Nu sunt supărată pe tine, Mary; te întreb doar ce-ţi spunea băiatul ăsta, pe care tocmai l-am surprins la picioarele tale!

— De obicei nu-mi vorbeşti pe tonul ăsta!

— Ce legătură are întrebarea mea cu felul cum îţi vorbesc? Răspunde-mi la ce te-am întrebat!

— Bertha! Bertha!

— Haide, vorbeşte! Nu te mai smiorcăi! Ce-ţi spunea? strigă mâniată fata, scuturând-o pe soră-sa cu atâta violenţă, încât Mary se îndoi, gata să se prăbuşească. Văzând-o atât de palidă şi de speriată, Bertha îşi veni în fire.

— Biată micuţă! zise ea, iartă-mă! Te-am speriat? De altfel tu n-ai nicio vină. Eu sunt vinovată! Trebuia să-mi fi deschis inima în faţa ta, să-ţi mărturisesc ciudata dragoste pe care i-o port acestui băiat… acestui copil, adăugă ea cu o nuanţă de dispreţ. Ah, dacă ai şti, dragă Mary, cât sunt de nenorocită! Cât mă dispreţuiesc pentru dragostea asta smintită! Dacă ai şti cât m-am luptat cu mine însămi, cât m-am urât din pricina acestei slăbiciuni! Cât de amarnic mi-am deplâns neputinţa! El n-are nimic din ceea ce merită să fie stimat; n-are nimic din ceea ce mi-ar fi plăcut: nici neam ilustru, nici credinţă, nici înflăcărare, nici putere de neîmblânzit, nici curaj sălbatic şi, cu toate astea, îl iubesc! L-am iubit de cum l-am văzut. Îi iubesc atâta, încât uneori, în prada unei spaime de nespus, strig: „Doamne, ia-mi viaţa, dar lasă-mi dragostea!” De când l-am întâlnit, chipul lui nu m-a părăsit o singură clipă; am pentru el un sentiment ciudat, un fel de dragoste năprasnică în care se amestecă şi ceva matern; simt nevoia să-l ocrotesc, să-l îngrijesc, să-l apăr. Ah, Mary, mai adineauri te rugam să mă ierţi; acum îţi spun: „Plânge-mă, soră! Fie-ţi milă de mine!”

Şi, pierdută, Bertha o strânse pătimaş în braţe pe sora ei.

Biata Mary ascultase, tremurând, explozia de patimă aproape sălbatică a surorii sale; fiecare strigăt al ei, fiecare vorbă, fiecare frază destrăma frumosul vis trandafiriu pe care îl ţesuse mai înainte. La fiecare cuvânt lacrimile îi curgeau mai amare, mai îmbelşugate, la fiecare cuvânt simţea cum dragostea ei pentru Bertha făcea şi mai imperios sacrificiul pe care, nu o dată îl presimţise. Făcu un efort şi încercând să-şi stăvilească lacrimile, zise:

— Doamne, soră dragă, mi-e inima zdrobită şi durerea e cu atât mai mare, cu cât tot ceea ce s-a întâmplat în seara asta e puţin şi din vina mea.

— Ei, nu, strigă Bertha, cu violenţa ei obişnuită, eu sunt cea care ar fi trebuit să fiu neliniştită de soarta lui, de îndată ce-am ieşit din capelă. Dar, în sfârşit, continuă Bertha ce-ţi spunea şi de ce stătea în genunchi în faţa ta?

Mary o simţi pe Bertha cum tremura din tot trupul repetând această întrebare. Ea însăşi se afla pradă unei spaime dureroase, gândindu-se ce să-i răspundă.

— Te rog, şopti Bertha, cu ochii în lacrimi, lucru ce-o impresionă pe Mary mai mult decât mânia surorii sale, hai, copilă dragă, vorbeşte! Fie-ţi milă de mine! Neliniştea în care mă aflu este de o sută de ori mai crudă decât ar fi durerea! Spune, îţi vorbea despre dragoste?

Mary nu ştia să mintă.

— Da, răspunse ea.

— Oh! Doamne! Doamne! strigă Bertha, smulgându-se din braţele surorii sale şi lipindu-şi faţa, udă de lacrimi, de peretrele odăii.

Mary fu înspăimântată; uită de Michel, uită de dragostea ei, uită de tot şi nu se mai gândi decât la sora ei.

— Nebună ce eşti! strigă ea, luând-o pe Bertha pe după umeri; lasă-mă să termin!

— Oh, nu mi-ai spus că-ţi spunea vorbe de dragoste?

— Da, dar nu ţi-am spus cui îi erau adresate aceste vorbe.

— Mary, Mary, fie-ţi milă de biata mea inimă! Ţi-a vorbit cumva despre mine?

Mary n-avu putere să răspundă; făcu un semn afirmativ din cap.

Bertha îşi trecu mâna peste fruntea încinsă.

— Mary, îi spuse ea surorii sale, ceea ce mi-ai spus mi se pare un lucru atât de nebunesc, atât de imposibil, de smintit, încât simt nevoia să mă linişteşti printr-un jurământ. Jură-mi…

Fata şovăia.

— Tot ceea ce vei vrea, zise Mary, care se grăbea să pună între ea şi Michel o prăpastie de netrecut.

— Jură-mi că nu-l iubeşti pe Michel şi că el nu te iubeşte.

Şi-i puse mâna pe umăr.

— Jură-mi pe mormântul măicuţei noastre!

— Pe mormântul măicuţei noastre, zise hotărâtă Mary, nu voi fi niciodată a lui Michel i

Şi se aruncă în braţele surorii sale, căutând în mângâierile acesteia răsplata pentru sacrificiul ei.

Dacă întunericul nopţii n-ar fi fost atât de adânc, Bertha ar fi putut să observe cât o costase pe Mary jurământul pe care-l făcuse. În schimb ea, se linişti. Oftă încetişor ca şi cum inima i-ar fi fost despovărată de o mare greutate.

— Mulţumesc, zise ea; oh, mulţumesc, Mary! Acum, să coborâm.

Ajungând jos, Mary găsi un pretext ca să se ducă în odaia ei. Musafirii încă nu se ridicaseră de la masă şi Bertha, traversând vestibulul ca să intre în salon, auzi glasurile însufleţite ale acestora. În salon, îl găsi pe domnul Loriot discutând cu tânărul baron, pe care încerca să-l convingă să se întoarcă la Logerie. Dar tânărul se încăpăţâna să nu scoată nicio vorbă. Domnul Loriot părea la capătul puterilor. E adevărat că şi vorbea mai bine de o jumătate de ceas. Văzând în Bertha un salvator, tânărul se îndreptă spre ea cu zâmbetul pe buze. Fata, încântată, îi întinse mâna. Michel i-o luă şi i-o strânse frăţeşte. Bertha însă străluci de

bucurie. Încurcat, necutezând s-o întrebe nimic despre Mary, Michel se adresă grav jupânului Loriot:

— Să-i spui mamei, domnule, să nu mă mai dădăcească fiindcă sunt bărbat în toată firea; că am şi eu părerile mele în materie de politică şi că sunt hotărât să le pun în practică!

Bietul băiat care confunda dragostea cu politica!

CAPITOLUL XXXII

Albii şi albaştrii

ERA APROAPE DOUĂ DIMINEAŢA când marchizul de Souday le propuse oaspeţilor săi să treacă în salon. Convivii se sculaseră de la masă în acea stare de euforie care urmează după ospeţele prea copioase. Marchizul porunci bucătăresei să-l urmeze cu sticlele de lichior şi să le aşeze, împreună cu paharele, pe masa din salon. Fredonând marea arie din *Richard, inimă de leu,* bătrânul gentilom, după ce umplu paharele, fu dispus să reia interesanta controversă privitoare la tratatul de la Jaunaye. Dar generalul îi arătă, cu degetul, pendula. Marchizul se grăbi să îndeplinească dorinţa oaspetelui şi-l conduse în apartamentul ce-i fusese destinat; după care intră el însuşi în odaia lui. După vreo două ceasuri auzi pe cineva bătând la uşă.

— Intră! strigă marchizul frecându-se la ochi. Ah! Generalul!

— Vin să-mi iau rămas bun de la dumneata, gazdă dragă, răspunse generalul. Apropo, îţi place vânătoarea?

— La nebunie.

— Care?

De orice fel.

— Dar, în sfârşit, există una anume pe care o preferi?

— Vânătoarea de mistreţi.

— Dar despre vânătoarea de vulpi, ce spui?

— O las în seama lui Jean Oullier, care are o răbdare demnă de invidiat.

— Marchize, aş vrea să te văd căpătând gust pentru vânătoarea de vulpi.

— De ce?

— Pentru că ea se practică mai ales în Anglia şi pentru că, nu ştiu de ce, am motive să cred că aerul Angliei ar fi, la această oră excelent pentru dumneata şi pentru fiicele dumitale.

— Ceea ce înseamnă că mă sfătuiţi să emigrez a patra oară? Mulţumesc!

— Dacă vrei să numeşti emigrare o călătorie de plăcere, fie!

— Generale, eu cunosc aceste mici călătorii. Sunt mai rele decât înconjurul lumii; ştii când încep, dar nu ştii niciodată când se termină. Şi apoi, mai e un lucru pe care cred că nu-l ştii, poate…

— Care?

— Ai văzut ieri că, în ciuda vârstei, mă bucur de o poftă de mâncare serioasă; mănânc orice, fără să mi se aplece.

— Ei bine?

— Ei bine, afurisita aia de ceaţă englezească n-am putut-o digera niciodată. Ţi se pare curios?

— Atunci du-te în Elveţia, du-te în Spania, în Italia, unde vrei, dar părăseşte Souday-ul, Machecoul-ul, Vandeea.

— Suntem deci compromişi? întrebă cu jumătate de glas marchizul frecându-şi vesel mâinile.

— Dacă nu sunteţi încă, nu veţi întârzia să fiţi.

— În sfârşit, strigă foarte vesel marchizul, gândindu-se că graba cârmuirii îi va determina pe ai săi să ia armele.

— Să nu glumim, zise generalul, cu un aer serios; dacă n-aş asculta decât de datorie, dragă marchize, nu-ţi ascund că ai avea două sentinele la uşă şi un subofiţer aşezat chiar pe scaunul pe care stau eu acum.

— Vrei să-mi spui cum şi de către cine am fost compromis?

— Mai întâi de slujitorul dumitale, Jean Oullier. Slujitorul dumitale – lucru pe care am neglijat să ţi-l spun ieri seară – a încercat, în fruntea unor răsculaţi, să oprească din marşul ei coloana care se îndrepta spre castel; în această încercare, noi am pierdut câţiva oameni, fără a-l mai

număra pe cel pe care l-am împuşcat eu şi pe care-l bănuiesc a fi de pe aici, din împrejurimi.

— Cum se numea?

— François Tinguy.

— Ssst! Generale, nu vorbi atât de tare! Sora lui e tânăra care ne-a servit la masă şi care abia l-a îngropat pe taică-său. Dar, continuă marchizul, nu înţeleg până acum, de ce purtarea slujitorului meu să-mi fie imputată mie.

— Stai puţin. Mi-ai vorbit ieri seară de nişte spiriduşi care ţi-au povestit tot ceea ce am făcut, de la ceasurile şase la zece seara.

— Da.

— Ei bine, şi eu am nişte spiriduşi care preţuiesc cât şi ai dumitale.

— Nici nu mă îndoiesc.

— Ei mi-au povestit ceea ce s-a petrecut în castelul dumitale în tot cursul zilei de ieri.

— Să vedem, zise marchizul cu un aer incredul; ascult;..

— Ai găzduit, începând de alaltăieri, două persoane la castelul de Souday.

— Bun! Iată că faci chiar mai mult decât ai făgăduit: ai făgăduit să-mi spui ce s-a petrecut începând doar de ieri, dar dumneata ai luat-o de alaltăieri.

— Cele două persoane erau un bărbat şi o femeie.

Marchizul clătină negativ, din cap.

— Mă rog… să zicem doi bărbaţi, deşi unul dintre cei doi era doar îmbrăcat bărbăteşte.

Marchizul tăcu; generalul continuă:

— Dintre cele două personaje, cel mai scund şi-a petrecut toată ziua la castel, celălalt a alergat prin împrejurimi, ca să aranjeze, pentru seară, o întâlnire cu diverşi gentilomi, ale căror nume ţi le pot spune, cum ţi-l spun, de pildă, pe cel al contelui de Bonneville.

Marchizul tăcu; trebuia ori să mintă, ori să mărturisească.

— Pe urmă? zise el.

— Gentilomii au început să vină la castel…

— Şi care-i delictul, generale? Că am primit la mine câţiva vecini şi am adăpostit doi străini? Haida de, vorbesc cu *Codul* în mână!

— Nu-i un delict că ţi-au venit vecinii în vizită; e un delict că acei vecini au ţinut o adunare, în care s-a agitat ideea ridicării armelor împotriva stăpânirii.

— Cum se poate dovedi acest lucru?

— Prin prezenţa celor doi străini.

— Fleacuri!

— Ba nu-s fleacuri deloc, căci cel mai scund dintre cei doi străini nu-i alta decât prinţesa Marie-Caroline, căreia dumneavoastră îi spuneţi regenta sau doamna ducesă de Berry, când n-o numiţi Petit-Pierre.

Marchizul sări ca ars din pat. Generalul era mai bine informat decât el însuşi, care habar n-avea că Petit-Pierre era însăşi ducesa.

— Şi pe urmă?

— Ei bine, pe urmă, în vreme ce dumneata erai foarte prins în discuţie, un tânăr a venit să vă avertizeze că trupa mea se îndreaptă spre castelul dumitale; atunci, domnule marchiz, dumneata ai propus să rezistaţi, dar a fost repede adoptată o părere contrară. Domnişoara, fiica dumitale cea brună…

— Bertha.

— Domnişoara Bertha a luat o făclie; a ieşit, şi toată lumea, cu excepţia dumitale, domnule marchiz, care probabil că ai socotit necesar să te ocupi de noi, toată lumea zic, a ieşit odată cu ea. Fata a străbătut curtea şi s-a îndreptat spre capelă; a deschis uşa, a intrat prima şi s-a dus glonţ la altar. Apăsând pe un resort care este ascuns în laba dreaptă a mielului sculptat din faţa altarului, a încercat să deschidă o trapă. Dar resortul, la care probabil că nu se mai umblase de multă vreme, era înţepenit. Atunci fata a luat clopoţelul folosit pentru slujbă, clopoţelul al cărui mâner este de lemn şi a apăsat cu el butonul de oţel; panoul

s-a dat la o parte şi a dezvăluit o scară care ducea în subterană. Domnişoara Bertha a luat atunci două lumânări din altar, le-a aprins şi le-a înmânat fugarilor; apoi musafirii dumneavoastră au intrat în subterană, domnişoara Bertha a închis trapa peste ei şi s-a întors, dar nefiind o persoană ca oricare, n-a făcut acest lucru imediat, ci a mai rătăcit prin parc. Cât despre fugari, ajunşi la celălalt capăt al subteranei, a cărei ieşire dă în ruinele acelui vechi castel ce se vede de aici, au întâmpinat unele greutăţi ca să-şi croiască drum printre pietre; unul dintre ei chiar a căzut; în sfârşit, au ajuns la drumul desfundat care înconjoară zidul parcului şi acolo au deliberat încotro s-o ia; trei au fost întâlniţi pe drumul Nantes-Machecoul, doi au luat-o pe scurtătura care duce la Légé, iar al şaselea şi al şaptelea au devenit unul singur…

— Ei asta-i! Văd c-ai început să-mi spui basme, generale!

— Stai un pic. Mă întrerupi chiar în punctul cel mai interesant. Ţi-am spus că al şaselea şi al şaptelea fugar au devenit unul singur: adică sunt aproape sigur că cel mai înalt l-a luat în braţe pe cel mai scund şi au trecut astfel pârâiaşul care se varsă în râul cel mare ce curge la poalele stâncii din Bicques; dintre toţi şapte, aceştia doi sunt singurii demni de atenţie.

— Ei, generale, strigă marchizul de Souday, toate astea n-au existat decât în imaginaţia dumitale!

— Las-o baltă, bătrânul meu inamic! Eşti căpitan al vânătorilor de lupi, nu-i aşa?

— Da.

— Ei bine, când vezi pe pământul moale urma mistreţului, foarte limpede, foarte accentuată, eşti dispus să te laşi convins că această urmă nu-i decât o nălucă a mistreţului? Ei bine, toate astea, marchize, eu le-am văzut sau mai curând le-am citit…

— Ah! Drace! zise marchizul, urcându-se din nou în pat, mor de curiozitate să aud cum!

— Cu plăcere, răspunse generalul; mai avem încă o jumătate de ceas în faţa noastră; porunceşte să se aducă aici o bucată de pateu, o sticlă cu vin şi-ţi voi povesti totul între două îmbucături.

— Cu o condiţie.

— Care?

— Să-ţi ţin companie la masă.

— Atât de devreme?

— Crezi că adevărata poftă de mâncare ţine seama de ceas?

Marchizul sări jos din pat, îşi îmbrăcă pantalonii de molton, îşi puse papucii, sună, porunci să se pregătească ceva de mâncare şi se aşeză, cu un aer interogativ, în faţa generalului. Generalul, somat să aducă dovezi, începu în aceşti termeni şi aşa cum spusese, între două îmbucături. Era un bun povestitor, dar un mâncău şi mai mare decât marchizul.

CAPITOLUL XXXIII

Care se dovedeşte că pânzele de păianjen nu sunt periculoase numai pentru muşte

— AFLĂ, DRAGUL MEU, MARCHIZ, zise generalul, în chip de introducere, că sunt atât de sigur, atât de profund convins că totul s-a petrecut aşa cum pretind eu, încât nici măcar nu-ţi cer să-mi spui dacă mă înşel sau nu; ţin numai să-ţi dovedesc, din amor-propriu, că, noi, cei de sub arme, avem mirosul la fel de fin ca şi voi, cei din lande.

— Atunci, dă-i drumul, zise marchizul tot atât de nerăbdător ca atunci când Jean Oullier venea să-i spună că, în zăpada proaspătă, a zărit urma lupului.

— Să începem cu începutul. Ştiam că domnul conte de Bonneville a sosit la castel alaltăieri, însoţit de un ţăran scund, care părea a fi o femeie deghizată în bărbat şi pe care noi o bănuiam a fi doamna ducesă. Acesta e câstigul obţinut din informaţia unui spion şi nu pot susţine că e deducţia mea, adăugă generalul.

— Ai dreptate… Ptiu! făcu marchizul.

— Dar, mărturisesc că remarcasem şi eu două lucruri.

— Să vedem care.

— Primul, că lângă cele zece tacâmuri aşezate pe masă, cinci din şerveţele erau împăturite ca pentru oaspeţii obişnuiţi ai castelului; ceea ce, în caz de proces, dragă marchize, nu uita, ar fi o circumstanţă atenuantă.

— Cum adică?

— Păi dacă ai fi ştiut cine-ţi sunt oaspeţii, n-ai fi îngăduit să li se împăturească şerveţelele ca unor simpli vecini. Nu-i aşa? Dulapurile de nuc ale castelului de Souday nu sunt chiar atât de lipsite de lenjerie, încât doamna ducesă de

Berry să nu-şi fi avut şervetul ei alb la masă. Sunt deci tentat să cred că habar n-ai avut cine era doamna blondă cu perucă neagră.

— Mai departe! Mai departe! zise marchizul, muşcându-şi buzele în faţa unei perspicacităţi atât de net superioare celei ale sale.

— Am remarcat, deci, cinci şerveţele împăturite după tipic; ceea ce dovedea că masa nu fusese câtuşi de puţin pregătită pentru noi, cum voiaţi să ne faceţi să credem.

— Şi a doua observaţie? întrebă marchizul.

— Domnişoara Bertha, pe care o socot o fată îngrijită, era, când am avut onoarea să-i fiu prezentat, învăluită în chip ciudat, în nişte pânze de păianjen; le avea până şi în frumoasele ei plete.

— Atunci?

— Atunci, sigur că nu adoptase această coafură din cochetărie; în zori m-am dus să caut acel loc din castel, aprovizionat din belşug cu produsul muncii acestor interesante insecte…

— Şi l-ai descoperit?

— Pe legea mea, da, măcar că asta nu prea face cinste sentimentelor dumitale religioase, dragul meu marchiz; fiindcă am descoperit că locul cu pricina era chiar uşa capelei dumitale, în care am zărit o duzină de păianjeni, ce trudeau cu un zel neobişnuit să repare stricăciunea făcută peste noapte; zel care le era inspirat de încrederea că deschiderea uşii pe care ei îşi fixaseră atelierul nu era decât un accident ce n-avea să se reînnoiască.

— Trebuie să fii de acord, dragă generale, că astea sunt nişte indicii cam vagi.

— Ei bine, ăsta e sistemul meu. Şi pe aleile dumitale, unde lipseşte nisipul, am descoperit, marchize, urme foarte semnificative.

— Paşi de bărbaţi sau de femei? zise marchizul. Bun! Sunt peste tot!

— Nu, nişte paşi de oameni care aleargă.

— Dar după ce-ai recunoscut că acele persoane alergau?

— Ah, marchize, ăsta-i ABC-ul meseriei noastre.

— În sfârşit, spune.

— Pentru că vârful piciorului era mai apăsat decât călcâiul, şi pentru că ţărâna era azvârlită înapoi. Aşa e, domnule vânător de lupi?

— Bine, făcu marchizul cu un aer de cunoscător, şi pe urmă?

— Pe urmă?

— Da.

— Am examinat acele urme; erau de cizme, de ghete, de bocanci cu ţinte, iar în mijlocul lor urma unui picior de femeie, subţire şi delicat, un picior de Cenuşăreasă, un picior care le-ar face să pălească de invidie până şi pe cele mai frumoase andaluze din Cordoba şi Cadix, în ciuda bocancilor ţintuiţi pe care-i purta.

— Treci peste asta.

— Şi de ce mă rog?

— Pentru că dacă ai să te opreşti mai mult asupra acestui lucru, ai să te îndrăgosteşti de bocancul acela ţintuit.

— În plus, lângă altar, am văzut nişte picături de ceară, şi alături, o urmă fină şi prelungă; aş jura că această urmă a fost lăsată de piciorul domnişoarei Bertha; şi cum alte urme de lumânare se aflau pe treapta de afară, am tras concluzia că fiica dumneavoastră ţinea făclia cu dreapta, şi că apoi a mutat-o în mâna stângă, ca să descuie uşa; în plus, rămăşiţele pânzei de păianjen smulsă de pe uşă şi prinsă în părul ei dovedesc cu prisosinţă că ea a deschis drumul.

— Continuă.

— Restul zău dacă mai merită deranjul. Toţi acei paşi se opreau în faţa altarului; laba mielului pascal era zdrobită şi lăsa descoperit micul buton de oţel care punea în mişcare resortul; aşa încât n-am un merit prea mare în a-l fi descoperit. A rezistat la eforturile mele, cum a rezistat şi la cele ale domnişoarei Bertha, care şi-a julit atât de serios degetele, încât a lăsat pe lemn o mică dâră de sânge.

Atunci, ca şi ea, am căutat un corp dur ca să apăs pe butonul acela şi, ca şi ea, am remarcat mânerul de lemn al clopoţelului care mai păstra încă urma apăsării din ajun, şi în plus, la rându-i, o mică urmă de sânge.

— Bravo! făcu marchizul, care căpătase în mod vădit un dublu interes faţă de povestire.

— Atunci, cum poţi să-ţi dai şi dumneata seama, continuă Dermoncourt, am coborât în subterană. Picioarele fugarilor lăsaseră urme precise pe nisipul umed; unul dintre ei chiar se împiedicase şi căzuse, fapt care mi-a fost demonstrat de faptul că am văzut o tufă mare de urzici strivită, ceea ce în mod sigur n-a fost făcut cu intenţie, având în vedere natura nu prea blândă a plantei. Într-un colţ al ruinelor, în faţa unei uşi, fuseseră deplasate nişte pietre pentru a se facilita trecerea unei persoane mai delicate; în urzicile de lângă perete am regăsit cele două lumânări care fuseseră aruncate acolo înainte ca fugarii să iasă afară; în sfârşit, am regăsit urmele paşilor pe drum şi, cum se despărţeau, am putut să-mi dau seama încotro au luat-o.

— Ai uitat ceva, generale.

— Nu cred.

— Ce anume te-a determinat să crezi că domnul de Bonneville a alergat toată ziua ca să-i cheme pe vecini la sfat?

— Păi chiar dumneata mi-ai spus că n-ai ieşit din casă.

— Şi atunci?

— Ei bine, calul dumitale era plin de noroi până la greabăn; or, dumneata nu ţi-ai încredinţa calul decât unui om pentru care ai toată consideraţia,

— Încă o întrebare.

— Cu plăcere. Mă aflu aici ca să-ţi răspund, dragă marchize.

— Ce te face să presupui că companionul domnului de Bonneville ar fi augusta persoană pe care ai desemnat-o mai adineauri?

— Mai întâi, pentru că trece pretutindeni şi mereu înaintea altora şi că au fost mutate din loc până şi pietrele ca să poată trece ea.

— Şi ţi-ai dat seama, după urma piciorului, dacă cel sau cea care trece e blond sau brun, brună sau blondă?

— Nu, dar mi-am dat seama de asta după altceva.

— După ce? Haide, va fi ultima mea întrebare; şi dac-ai să-mi răspunzi la ea…

— Dacă am să răspund?

— Nimic… Continuă.

— Ei bine, dragă marchize, mi-ai făcut cinstea de a-mi da chiar odaia pe care o ocupase ieri cel ce-l însoţea pe domnul de Bonneville.

— Da, ţi-am făcut această onoare. Şi?

— Onoare pentru care-ţi sunt foarte recunoscător, căci iată un frumos pieptănaş de bagà, pe care l-am găsit la piciorul patului. Mărturiseşte, dragă marchize, că acest pieptene este prea cochet ca să aparţină unei femei de rând; în plus, conţinea şi mai conţine încă nişte fire de păr de un blond cenuşiu, care nu-i câtuşi de puţin blondul auriu al celei de a doua fiice a dumitale, singura blondă care există în casa asta.

— Generale, strigă marchizul sărind de pe scaun şi aruncându-şi furculiţa pe jos, generale, arestează-mă dacă crezi; dar ţi-o spun odată pentru totdeauna, nu mă voi duce în Anglia! Nu, nu şi iar nu, n-am să mă duc!

— Vechiul şi bătrânul meu inamic, zise generalul, ţi-am dat cuvântul că n-am să te înhăţ, cel puţin de data asta. Acest cuvânt, orice ai face, sau mai curând orice ai fi făcut, mi-l voi ţine! Dar, te conjur, în numele simpatiei pe care ţi-o port, în numele încântătoarelor dumitale fiice, nu acţiona cu uşurinţă şi, dacă nu vrei să pleci din Franţa, stai liniştit aici, fără să complotezi, fără să visezi răscoale şi războaie.

— Şi de ce?

— Pentru că timpurile de odinioară s-au dus, dragul meu marchiz, nu mai sunt decât nişte simple amintiri; pentru că

a trecut vremea unor spectaculoase lovituri de spadă; a unor pătimaşe dăruiri, a unor morţi eroice. Oh! am cunoscut şi eu şi încă destul de bine această Vandee atâta vreme neîmblânzită; şi-o pot spune, eu, al cărui piept a fost însemnat de fierul ei, că de o lună de când mă aflu aici, o văd altfel. Crezi, bietul meu prieten, că o mână de tineri aventurieri şi câţiva bătrâni fără minte mai pot face azi, în 1832, ceea ce au încercat ceilalţi în 1793? Tentativa ar fi, pur şi simplu, smintită.

— Cu cât mai smintită cu atât mai glorioasă, dragă generale, strigă marchizul cu o înflăcărare care-l făcu să uite poziţia politică a interlocutorului său.

— Eh! Din păcate, nu va fi deloc glorioasă. Tot ce se va petrece – şi te rog să-ţi aduci aminte de vorbele mele – tot ceea ce se va petrece va fi palid, tern, urât, pipernicit, şi asta atât în tabăra noastră cât şi într-a voastră; la noi, veţi afla micimi, trădări ignobile; la voi, comportări egoiste, laşităţi meschine care vă vor lovi drept în inimă. Căci nici Albii, nici Albaştrii nu sunt ceea ce trebuie Franţei, dragul meu marchiz.

— Vezi lucrurile ca un partizan al cârmuirii de azi, generale, zise marchizul; uiţi că ne bizuim pe prieteni, chiar şi în rândurile voastre şi că, la un cuvânt pe care îl vom spune, tot ţinutul ăsta se va ridica precum un singur om.

Generalul înălţă din umeri.

— Ehei, vechiul meu camarad, spuse el, şi îngăduie-mi să te numesc astfel, n-aveţi prieteni în rândurile noastre, după cum nici noi n-avem în rândurile voastre; spui că, la un cuvânt al vostru, Vandeea se va ridica precum un singur om? Eroare: Vandeea, care s-a ridicat în 1793 în nădejdea sosirii unui prinţ, în al cărui cuvânt credea, dar care nu şi-a ţinut cuvântul, nu se va mişca nici chiar la vederea ducesei de Berry; ţăranii noştri nu mai cred în cuvintele regilor. S-au ars o dată cu ciorba – şi destul de amarnic – acum vor sufla până şi în iaurt. Pe de altă parte, nici noi, cei din tabăra adversă, nu mai suntem animaţi de vechile ardori de

libertate, de progres şi de glorie care au generat vechii eroi de odinioară. Ţi-am mai spus-o: Franţa n-are nevoie nici de Henric al V-lea, nici de Louis-Philippe... Are nevoie de cu totul altceva.

Dar asta-i altă poveste... Astăzi chiar dacă va izbucni un mic război în acest ţinut nenorocit, victoria nu va fi de partea poporului, ci a celor cu batalioane mai multe şi cu saci mai plini de monede; iată de ce-ţi spuneam să-ţi vezi de treabă şi să nu te vâri în nimic.

— Te înşeli, generale! Soldaţii nu ne vor lipsi, iar în plus, vom avea ca şef o femeie, şi încă una tânără şi frumoasă, pe care toată nobilimea se va înghesui s-o slujească.

— Biată femeie tânără! Biată minte hrănită cu himere! zise bătrânul soldat cu un accent de profundă milă şi înclinându-şi fruntea brăzdată de cicatrici; marchize, spune-i din partea mea, dac-o mai vezi, că tentativa ei e sortită eşecului, că nu va întâlni din partea celor pe care contează atâta, decât indiferenţă, ură, dezgust. Şi acum, dragă marchize, care-i ultimul dumitale cuvânt?

— Ultimul meu cuvânt seamănă cu primul, generale!

— Atunci repetă-l.

— Nu plec în Anglia, rosti ferm bătrânul emigrant.

— Ei, continuă Dermoncourt privindu-l pe marchiz drept în albul ochilor şi punându-i mâna pe umăr, eşti mândru ca un gascon, deşi eşti vandeean. Veniturile dumitale sunt mediocre, ştiu... Oh, haide, nu te încrunta şi lasă-mă să isprăvesc ce am de zis. Ce dracu'! Ştii bine că nu-ţi voi oferi decât lucruri pe care le-aş accepta eu însumi.

Chipul marchizului îşi reluă expresia de la început.

— Spuneam deci că veniturile dumitale sunt mediocre. Ei bine, dacă ceea ce-ţi lipseşte – ca să poţi porni la drum şi să poţi cumpăra un mic *cottage* în vreun colţ al Angliei – sunt banii, ei bine, deşi nici eu nu-s mai bogat, am pus totuşi deoparte câteva sute de ludovici; de la un vechi camarad, asta se acceptă: îi vrei? După ce s-or linişti lucrurile, mi-i dai înapoi.

— O, generale, zise marchizul, oare te voi putea răsplăti vreodată?

— Atunci accepţi?

— Nicidecum! Refuz!

— Dar pleci?

— Rămân!

— Atunci, Domnul să te aibă în pază şi să te ţină sănătos, zise bătrânul general. Numai că s-ar putea ca întâmplarea – dracu’ s-o ia! – să ne pună din nou faţă în faţă, cum ne-a mai pus şi odinioară; dacă va avea loc o luptă, ca cea de acum treizeci şi şase de ani, la Laval, ah! te voi căuta, ţi-o jur!

— Şi eu la fel! strigă marchizul. Îţi făgăduiesc că te voi striga cu toată puterea!

— Ei, iată goarna care mă cheamă! Adio deci, marchize, şi îţi mulţumesc pentru ospitalitate!

— La revedere, generale şi mulţumesc pentru o prietenie pe care o împărtăşesc din tot sufletul.

Cei doi bătrâni îşi strânseră mâinile. Dermoncourt ieşi.

Marchizul se îmbrăcă şi privi pe fereastră mica oştire ce urca pe aleea către pădure. La o sută de paşi de castel, generalul comandă trupei s-o ia la dreapta; apoi, oprindu-şi calul, aruncă o ultimă privire spre turnuleţele ascuţite ale locuinţei vechiului său amic; îl zări şi-i trimise, cu mâna, un ultim bun rămas; apoi, întorcând frâul, se alătură soldaţilor.

În momentul în care marchizul de Souday se retrăgea de la fereastră, auzi pe cineva bătând încet la o uşiţă care dădea în alcovul său şi care, printr-un cabinet, comunica cu scara de serviciu.

— Cine dracu’ poate să vină pe acolo? se întrebă el. Şi se duse să tragă zăvorul.

Uşa se deschise imediat şi apăru Jean Oullier.

— Jean! strigă marchizul cu un accent de adevărată bucurie; tu eşti! Iată-te, bravul meu Jean! Ah! Pe legea mea, ziua începe sub auspicii fericite!

Şi-i întinse amândouă mâinile bătrânului soldat, care i le strânse cu o vie expresie de recunoştinţă şi de respect.

Apoi, desprinzându-şi o mână, Jean Oullier se căută prin buzunare şi-i întinse marchizului o hârtie groasă, îndoită.

Domnul de Souday o luă, o desfăcu şi citi. Pe măsură ce citea, chipul i se lumina.

— Jean, zise el, cheamă-le pe domnişoare, adună toată lumea… Stai, nu aduna încă pe nimeni; caută-mi spada, pistoalele, carabina, tot echipamentul de război; dă-i ovăz lui Tristan. Începe lupta, dragul meu Jean, începe lupta! Bertha! Mary! Bertha!

— Domnule marchiz, zise Jean Oullier, pentru mine lupta a început de ieri de la orele trei!

La strigătele marchizului, cele două fete dădură fuga. Mary avea ochii roşii şi umflaţi. Bertha era strălucitoare.

— Domnişoarelor, domnişoarelor, zise marchizul, ia citiţi ce scrie aici!

Şi întinse Berthei scrisoarea pe care tocmai o primise de la Jean Oullier. Scrisoarea era concepută în aceşti termeni:

„Domnule marchiz de Souday,

E util, pentru cauza lui Henric al V-lea, să grăbiţi cu câteva zile momentul în care va avea loc lupta. Adunaţi cât mai mulţi oameni devotaţi în divizia pe care o veţi comanda şi să fie atât ei, cât şi dumneavoastră, la dispoziţia mea. Cred că două amazoane în plus, în mica noastră armată, vor putea stimula amorul propriu al luptătorilor, drept pentru care vă rog, domnule marchiz, să binevoiţi a mi le da pe cele două frumoase fiice ale dumneavoastră ca aghiotante.

Al dumneavoastră,
PETIT-PIERRE

— Deci, întrebă Bertha, plecăm?

— Da! zise marchizul.

— Atunci, tată, zise Bertha, îngăduie-mi să-ţi prezint un recrut.

— Mă rog!

Mary rămase nemişcată şi mută.

Bertha ieşi şi, după un minut, intră ţinându-l pe Michel de mână.

— Domnul Michel de la Logerie, zise tânăra accentuând pe acest nume, care vrea să-ţi dovedească, tată, curajul lui.

Marchizul, care la numele de Michel se încruntase, încercă să se destindă.

— Voi urmări cu interes eforturile pe care domnul Michel le va face ca să ajungă la acest rezultat, zise el.

Rosti aceste cuvinte sobre pe acelaşi ton pe care-l avusese Napoleon în ajunul bătăliilor de la Marengo şi Austerlitz.

CAPITOLUL XXXIV

Unde cel mai mic picior din Franţa şi din Navara află că pantofii Cenuşăresei i se potrivesc mult mai puţin decât cizmele de şapte coţi

AICI, SUNTEM OBLIGAŢI SĂ LE CEREM cititorilor permisiunea de a ne întoarce cu câteva ceasuri îndărăt, pentru a-i urmări, în fuga lor, pe contele de Bonneville şi pe Petit-Pierre, care sunt nişte personaje destul de importante în această povestire. Presupunerile generalului erau foarte juste: la ieşirea din subterană, gentilomii vandeeni străbătuseră ruinele, ajunseseră la drumul acela adâncit între maluri şi acolo deliberaseră timp de câteva minute în ce parte s-o apuce. Pe urmă, fiecare o luă în direcţia menită să le asigure retragerea şi, înfundându-se pe drumul acela adâncit, unii în dreapta, alţii în stânga, nu întârziară să se facă nevăzuţi.

Petit-Pierre şi Bonneville rămaseră singuri.

— Şi noi? îşi întrebă ducesa tovarăşul de drum.

— Noi vom urma o cu totul altă cale.

— Atunci, la drum, fără să mai pierdem o clipă! zise Petit-Pierre.

După ce merseră vreo cincisprezece minute de-a lungul albiei unui râu, ajunseră într-un loc, adevărată fortăreaţă a mistreţilor, plin de scaieţi şi de spini, care se împleteau unii cu alţii; Bonneville intră fără frică în desiş, recomandându-i lui Petit-Pierre să-l urmeze pas cu pas; şi în ciuda mărăcinişului, în ciuda desimii pădurii, în ciuda întunericului adânc al nopţii, înaintară în linie dreaptă, cum numai cei care sunt obişnuiţi cu pădurea o pot face. Procedeul le reuşi de minune, căci, după cincizeci de paşi, se aflară pe una din acele poteci care se numesc „linii” şi

care merg palalel, prin păduri, pentru a marca limita copacilor ce trebuie tăiaţi.

— Perfect! zise Petit-Pierre care se acomoda destul de greu cu drumul prin mărăciniş, uneori mai înalt decât el; cel puţin aici ne putem folosi de picioare.

— Da, şi fără a lăsa urme, zise Bonneville, bătând în pământul uscat şi pietros.

— Rămâne de aflat, zise Petit-Pierre, în ce parte s-o apucăm.

— Acum, când cred că am încâlcit destul firele, încât cei care ar fi ispitiţi să ne urmărească să nu ne mai poată da de urmă, putem merge încotro doriţi.

— Ştii că mâine seară am întâlnire, la Cloutière, cu unul dintre prietenii noştri de la Paris.

— Putem să ne îndreptăm spre Cloutière aproape fără să părăsim pădurea, unde vom fi întotdeauna mai în siguranţă decât în câmpie. Vom ajunge, pe o potecă pe care o cunosc, în pădurea din Touvois, dincolo de care se află Cloutière; numai că e cu neputinţă să ajungem în cursul zilei de azi.

— Şi de ce?

— Cu ocolişurile pe care suntem obligaţi să le facem, vom avea de mers timp de şase ceasuri; ceea ce e mai presus de puterile dumneavoastră.

Petit-Pierre bătu din picior, cu nerăbdare.

— La o leghe de Benaste, zise Bonneville, e o fermă unde am fi bineveniţi şi unde ne-am putea odihni înainte de a porni din nou la drum.

— Haidem! zise Petit-Pierre; dar în ce parte?

— Lăsaţi-mă pe mine s-o iau înainte!

Bonneville porni înaintea lui Petit-Pierre, oprindu-se din când în când, ca să recunoască drumul şi ca să-i dea timp tânărului său prieten să-şi mai tragă sufletul; îi semnala acestuia toate porţiunile accidentate de teren, şi asta cu o precizie care arăta cât de familiară îi era pădurea din Machecoul.

— După cum vedeţi, zise el la una din acele opriri, evităm potecile.

— Da, şi de ce facem asta?

— Pentru că ni se vor căuta urmele pe poteci, unde pământul e moale; iar terenul acesta, mai puţin umblat, mai puţin muiat de trecerea trăsurilor şi a cailor, nu ne va trăda.

— Dar poate că e mai lung…

— Da, dar e mai sigur.

Mergeau de zece minute în tăcere, când Bonneville se opri şi-l apucă de braţ pe Petit-Pierre, care întrebă ce s-a întâmplat.

— Sstt! Vorbiţi în şoaptă! zise Bonneville.

— De ce?

— N-auziţi nimic?

— Nu.

— Eu aud nişte voci.

— Unde?

— Colo, la vreo cinci sute de paşi de noi; şi mi se pare chiar, că, printre crengi, disting şi o lumină.

— Într-adevăr acum o văd şi eu. Ce-o fi acolo?

— Asta mă întreb şi eu.

— Poate nişte cărbunari.

— Nu; nu suntem în luna în care se fac de obicei cărbunii, şi chiar dacă ar fi cărbunari, tot nu e bine să avem încredere în ei.

N-avem alt drum?

— Ba da.

— Ei bine, atunci…

— N-aş vrea să mă folosesc de el decât într-un caz extrem.

— De ce?

— Pentru că trebuie traversat un smârc.

— Fleacuri! Dumneata, care mergi pe apă ca sfântul Petru, să nu cunoşti oare acest smârc?

— Am împuşcat de o sută de ori becaţine acolo, dar…

— Dar?

— Era ziua.

— Şi balta?

— E un zăcământ de turbă unde şi ziua eram gata să mă înfund.

— Atunci s-o pornim spre acei oameni de treabă. Îţi mărturisesc că nu m-aş supăra deloc dacă m-aş încălzi puţin.

— Rămâneţi aici şi lăsaţi-mă să mă duc în recunoaştere.

— Totuşi…

— Nu vă temeţi de nimic.

Şi spunând aceste vorbe, Bonneville dispăru fără zgomot în întuneric.

CAPITOLUL XXXV

Unde Petit-Pierre ia cea mai bună masă pe care a luat-o vreodată

RĂMAS SINGUR, PRTIT-PIERRE SE sprijini de un copac şi, nemişcat, fără să scoată o vorbă, cu ochii ficşi, cu urechile la pândă, aştepta, încercând să prindă cel mai mic zgomot. Timp de cinci minute, în afară de un zumzet care părea să vină din aceeaşi parte ca şi lumina, nu auzi nimic. Dintr-o dată în pădure răsună nechezatul unui cal, care-l făcu pe Petit-Pierre să tresară. Aproape în aceeaşi clipă auzi, în tufişuri, un zgomot uşor şi o umbră se ridică în faţa sa: era Bonneville. Nevăzându-l pe Petit-Pierre, care stătea lipit de trunchiul unui copac, îl chemă încet, de două ori.

— Petit-Pierre porni către el.

— Alarmă! Alarmă! zise Bonneville trăgându-l după el pe Petit-Pierre.

— Ce s-a întimplat?

— N-avem nicio clipă de pierdut! Veniţi! Veniţi!

Apoi continuând să alerge: — Un bivuac de vânători! Dacă n-ar fi fost vorba decât de oameni, aş fi putut trece fără ca ei să mă vadă sau să mă audă; dar m-a simţit un cal şi a nechezat…

— L-am auzit…

— Atunci, înţelegeţi… Nicio vorbă! Picioare bune şi la drum!

Într-adevăr, fără să mai rostească o vorbă, Bonneville şi Petit-Pierre făcură vreo cinci sute de paşi pe o potecă aflată în hăţiş, după care dădură de drumul bun. Tragându-şi însoţitorul spre lizieră şi oprindu-se, Bonneville zise:

— Acum, trageţi-vă puţin sufletul.

În timp ce Petit-Pierre răsufla, Bonneville încerca să se orienteze.

— Suntem pierduţi? întrebă neliniştit Petit-Pierre.

— Oh! Nu-i niciun pericol! zise Bonneville; mă gândesc cum am putea să evităm acea mlaştină blestemată.

— Dacă ea ne duce drept către locul unde trebuie să ajungem, s-o luăm pe acolo, zise Petit-Pierre.

— Aşa vom face, răspunse Bonneville, căci nu văd nicio altă cale.

— Atunci, la drum! zise Petit-Pierre; călăuzeşte-mă!

Bonneville o porni imediat şi, în loc să urmeze calea pe care o apucaseră, o luă la dreapta şi începu să păşească prin desiş. După zece minute, tufişurile deveniră mai rare: întunericul, mai puţin profund; se aflau la liziera pădurii şi auzeau în faţa lor murmurul trestiilor lovite de vânt.

— Ah! făcu Petit-Pierre, care recunoscuse acel zgomot, se pare că am ajuns.

— Da, răspunse Bonneville, nu vă voi ascunde că a sosit momentul cel mai critic al acestei nopţi.

Şi, la aceste cuvinte, tânărul scoase din buzunar un cuţit care, la nevoie, putea trece şi drept pumnal şi tăie cu el un copăcel pe care-l curăţă de ramuri. Apoi înaintară spre mlaştină. Adesea se înfundau până peste genunchi, şi acel teren, care părea moale când era vorba să calci pe el, se dovedea cumplit de rezistent când trebuia să ieşi dintr-însul; cei doi izbuteau, deci, cu mare greutate, să-şi smulgă picioarele din mâl; ai fi zis că smârcul acela lacom nu se putea hotărî să lase să-i scape prada.

— Mai ţine mult mlaştina asta a dumitale?

— Mai avem vreo două sau trei sute de paşi de făcut, după care mergem din nou prin pădure, până în dreptul drumului spre Benaste, care ne va duce direct la fermă.

Nu după mult, terenul deveni mai solid; linia neagră a pădurii care se profila în zare se apropiase şi se mărise; cei doi fugari ajunseseră de partea cealaltă a mlaştinei.

— În sfârşit! zise Bonneville. Vă e foame?

— Mărturisesc că aş mânca ceva cu plăcere.

— Alteţa sa regală e servită, zise contele, punând un genunchi la pământ şi oferindu-i ceva ce aducea a coltuc, şi pe care Petit-Pierre îl înhăţă repede.

— Pâine! strigă el.

— Pâine neagră, zise Bonneville.

— Bun! Noaptea nu se vede ce culoare are.

— Pâine uscată, de două ori uscată!

— E totuşi pâine.

Şi Petit-Pierre muşcă, cu dinţii săi frumoşi, din pesmetul care se uscase în buzunarul contelui.

— Şi când te gândeşti, zise Petit-Pierre, că la ora asta generalul Dermoncourt înfulecă mâncarea pregătită pentru noi… Nu-ţi vine să turbezi?

Apoi brusc: — Oh, iertare, dragă călăuză, dar stomacul a căpătat un asemenea ascendent asupra inimii, încât am uitat să-ţi ofer jumătate din masa mea.

— Mulţumesc, răspunse Bonneville; pofta mea de mâncare nu merge chiar până acolo încât să vreau să rod pietre; dar, în schimbul graţioasei oferte a domniei-voastre, am să vă arăt ce trebuie făcut pentru ca modesta dumneavoastră mâncare să fie mai puţin tare.

Bonneville luă pâinea, o rupse cu destulă greutate, în bucăţele, pe care se duse să le înmoaie într-un izvoraş ce curgea la doi, trei paşi de acolo; îl chemă apoi pe Petit-Pierre, şi, scoţând una câte una bucăţile de pâine înmuiate în apă, i le întinse tovarăşului său înfometat.

— Pe legea mea, zise acesta când ajunse la ultima îmbucătură, sunt douăzeci de ani de când n-am mai mâncat atât de bine; Bonneville, te fac majordomul meu!

— Iar eu, zise contele, redevin călăuza dumneavoastră. Destul cu masa, să ne continuăm drumul.

— Sunt gata, zise Petit-Pierre, ridicându-se vesel în picioare.

Porniră la drum prin pădure şi, după o jumătate de oră se aflară la malul unui râu pe care trebuiau să-l traverseze.

Trebuia găsit un mijloc. După trei sute de paşi, Bonneville crezu că l-a găsit. Era vorba de trunchiul unui copac răsturnat de vânt de-a curmezişul râului şi încă plin de ramuri.

— Credeţi că puteţi trece peste el? îl întrebă Bonneville pe Petit-Pierre.

— Dacă treci dumneata, voi trece şi eu, răspunse acesta.

— Ţineţi-vă zdravăn de crengi, lăsaţi deoparte amorul propriu; nu ridicaţi un picior decât atunci când sunteţi sigur că celălalt e bine înfipt, zise Bonneville căţărându-se pe trunchiul copacului.

— Te urmez, nu-i aşa?

— Staţi puţin, să vă întind mâna.

— Iată-mă! Doamne, câte lucruri trebuie să ştii ca să poţi umbla pe un trunchi! N-aş fi crezut asta niciodată!

— Nu vorbiţi, pentru Dumnezeu! Fiţi atent la picioare… O clipă! Nu înaintaţi; iată o creangă care vă deranjează. Staţi s-o tai!

În clipa în care contele se apleca pentru a face ceea ce spusese, auzi în spatele lui un strigăt înăbuşit, apoi zgomotul unui corp care cade în apă. Se întoarse: Petit-Pierre dispăruse. Fără să piardă o secundă, Bonneville se aruncă în acelaşi loc, şi norocul îi veni într-ajutor căci, dându-se la fund – în acel loc râul avea vreo şapte sau opt picioare adâncime – mâna lui dădu peste piciorul tovarăşului său. Îl apucă, şi, năucit, tremurând de emoţie, fără să-şi dea seama de poziţia neplăcută în care îl ţinea pe cel pe care-l salvase, din două lovituri de braţ ajunse la malul râului, din fericire mult mai puţin lat pe cât era de adânc. Petit-Pierre nu făcea nici cea mai mică mişcare. Bonneville îl luă în braţe şi-l aşeză pe nişte frunze uscate, vorbindu-i, scuturându-l, chemându-l pe nume. Dar Petit-Pierre rămânea mut şi nemişcat. Contele de Bonneville, numai că nu-şi smulgea părul de desperare.

— Oh! E greşeala mea! E vina mea! murmura el.

Dar aerul proaspăt al nopţii făcu mai mult decât toate lamentările lui Bonneville; după câteva momente, Petit-Pierre deschise ochii şi strănută.

— Bonneville! zise Petit-Pierre, nu mi-ai zis: „Să-ţi fie de bine!” Am să răcesc!

— Trăieşte! Trăieşte! strigă Bonneville în culmea bucuriei.

— Da, graţie dumitale.

— Sunteţi ud leoarcă, Dumnezeule! şi niciun pic de foc, nici măcar un mijloc de a-l face!

— Bun! Ne vom încălzi mergând. Vorbesc la plural, căci nici dumneata nu eşti mai puţin ud decât mine.

— Oh! Nu vă ocupaţi de mine! Puteţi merge?

— Cred, după ce-mi voi fi golit încălţările de apă.

Bonneville îl ajută pe Petit-Pierre să scape de apa care îi umpluse încălţămintea; îi scoase vesta de postav gros, pe care i-o stoarse înainte de a i-o pune pe umeri; apoi, această dublă operaţie odată terminată, zise:

— Acum, spre Benaste şi repede!

Dar Bonneville se mai afla încă sub influenţa emoţiei profunde pe care i-o cauzase accidentul tânărului său tovarăş de drum, ceea ce-l făcu să nu mai fie atent pe unde merge şi să se rătăcească. Alerga când pe un drum, când pe altul, fără să-l descopere pe cel pe care-l căuta. După vreo jumătate de ceas, Petit-Pierre, alarmat, îi spuse:

— Ei bine, ce s-a întâmplat, dragul meu conte?

— S-a întâmplat că sunt un ticălos, zise Bonneville; m-am bazat prea mult pe faptul că cunosc nişte locuri şi… şi…

— Şi ne-am rătăcit.

— Mi-e teamă că da.

— Iar eu sunt sigur; iată o creangă pe care ai tăiat-o mai adineauri: am mai trecut pe aici şi ne-am reîntors de unde am plecat.

— Ah! zise Bonneville, înţeleg ce anume mi-a pricinuit eroarea.

— Ce?

— Am ieşit pe mal în partea din care am venit, dar eram atât de răvăşit, încât nici n-am băgat de seamă.

— Aşa că baia noastră a fost inutilă, remarcă Petit-Pierre râzând.

— Oh, vă rog, doamnă, nu râdeţi astfel, imploră Bonneville; veselia dumneavoastră îmi sfâşie inima.

— Pe mine mă încălzeşte.

— Deci vă e frig?

— Puţin… Dar nu ăsta-i lucrul cel mai rău.

— Dar care?

— A trecut o jumătate de ceas de când nu cutezi să-mi mărturiseşti că ne-am rătăcit şi tot atâta de când nu îndrăznesc eu să-ţi spun că picioarele mele par a nu mai vrea să mă slujească.

— Atunci e cu neputinţă să mai ajungem în astă noapte la Benaste.

— Ce-i de făcut?

— Trebuie să încercăm să ajungem la ferma cea mai apropiată, înainte de a se lumina de ziuă.

— Fie. Te poţi orienta?

— Nici stele pe cer, nici luna…

— Şi nici busolă, zise Petit-Pierre, care încerca, glumind, să-i redea tovarăşului său, curajul.

— Staţi! Aseară, la ora cinci, am examinat din întâmplare giruetele castelului: vântul bătea dinspre est.

Bonneville ridică în sus arătătorul muiat în saliva.

— Ce faci?

— O giruetă.

Apoi, după o clipă: — Nordul e în partea aia, zise el fără şovăire; mergând în direcţia vântului vom ajunge la câmpia dinspre Saint-Philbert.

— Da, mergând, ceea ce pentru mine e aproape cu neputinţă.

— Să vă iau în braţe?

Ducesa se sculă cu greu de sub copacul unde se aşezase.

— Ei, zise ea, iată-mă în picioare. Vreau ca aceste picioare neascultătoare să înainteze, şi dacă nu vor, le voi sili!

Şi ducesa mai făcu patru ori cinci paşi; dar oboseala îi era atât de mare, membrele atât de înţepenite de baia glacială pe care o făcuse, încât se clătină şi fu cât pe-aci să cadă, dacă Bonneville n-ar fi sărit s-o susţină.

— Drace! strigă Petit-Pierre, lasă-mă, domnule de Bonneville; vreau ca acest trup mizerabil, pe care cerul l-a făcut atât de plăpând şi de gingaş, să fie aidoma sufletului pe care-l poartă! Nu-i da ajutor, conte: nu-i da ajutor! Ah! Te clatini! Te îndoi! Ei bine, ăsta nu-i pasul tău obişnuit, e un pas şovăielnic, lipsit de putere! Trebuie să-mi concentrez voinţa. Înainte! strigă Petit-Pierre şi o porni cu atâta repeziciune, încât contele abia se putu ţine după el. Dar; acest ultim efort îl epuizase, şi când Bonneville izbuti să-l ajungă din urmă, îl găsi din nou stând jos şi cu faţa ascunsă în mâini. Petit-Pierre plângea, mai mult de mânie decât de durere, murmurând:

— Doamne! Doamne! mi-ai încredinţat sarcina unui uriaş şi mi-ai dat doar puterile unei biete femei!

Vrând, nevrând, Bonneville, îl luă pe Petit-Pierre în braţe şi începu la rându-i să alerge. Bravul gentilom merse astfel aproape un sfert de ceas. Pălăria îi căzuse dar, nemaipăsându-i de urmele pe care le lăsa, nu se mai strădui s-o ia de jos; simţea trupul lui Petit-Pierre tremurând în braţele sale, îi auzea dinţii clănţănind, şi acel zgomot îl îmboldea cum îmboldesc strigătele mulţimii un cal de cursă. Dar, încet, încet, vigoarea lui începu să slăbească; picioarele începură să nu-l mai asculte; sângele îi pulsa puternic în piept şi-l sufoca. Îşi simţi inima umflându-i-se; nu mai respira, gâfâia; o sudoare îngheţată îi inundase fruntea, arterele îi vibrau, ţeasta îi zvâcnea; din când în când, un văl des i se aşeza pe ochi şi un zumzet ciudat îi năpădea urechile. Începu să se poticnească, să se împiedice, picioarele i se împleticeau tot mai des.

— Opreşte-te! Opreşte-te, domnule de Bonneville! strigă Petit-Pierre. Lasă-mă jos!

— Nu, nu, nu mă voi opri, răspunse Bonneville; încă mai am putere. Slavă Domnului! Şi am s-o folosesc până la capăt! Mă opresc… Mă opresc când vă voi şti în siguranţă… mă opresc când ajungem colo… Iată, uitaţi-vă!

Într-adevăr, la capătul potecii pe care mergeau, zăriră contururile unei case. Întunericul se subţiase şi primele luciri ale zorilor vestiră apropierea zilei. Ajunseseră la marginea unui câmp, dar în momentul în care Bonneville Scoase un strigăt de bucurie, picioarele i se îndoiră, tânărul se încovoie, căzu în genunchi, apoi trupul i se răsturnă încetişor înainte. Petit-Pierre sări în picioare, dar era atât de slăbit, încât fu cât pe ce să se prăbuşească şi el. Încercă să-l ridice pe conte, dar nu izbuti. Bonneville îşi duse mâinile la gură, şi, cu mare greutate, îi spuse:

— Nu uitaţi…

Şi leşină. Casa pe care-o văzuseră se afla la şapte sau opt sute de paşi de locul unde se prăvălise Bonneville. Petit-Pierre se hotărî să se ducă acolo şi să ceară, cu orice risc, ajutor. Făcu deci un efort suprem şi se avântă în direcţia acelei case. Ajungând la răscruce, Petit-Pierre văzu un om care mergea în direcţie opusă. Îl strigă, dar omul nu întoarse capul. Atunci Petit-Pierre, fie printr-o inspiraţie bruscă, fie reamintindu-şi de ultimile cuvinte ale lui Bonneville, îşi duse la rându-i mâinile la gură şi imită strigătul bufniţei. Omul se opri imediat, se întoarse din drum şi veni spre Petit-Pierre.

— Prietene, strigă el, pentru numele lui Dumnezeu, vino de-mi ajută să salvez un nenorocit care moare!

Apoi, atât cât îi îngăduiau puterile şi sigur că omul avea să-l urmeze, Petit-Pierre se grăbi să se întoarcă lângă Bonneville, căruia îi ridică încetişor capul. Contele nu se trezi din leşin. De îndată ce noul venit îşi aruncă ochii spre acel trup întins pe pământ, zise:

— A, domnul conte de Bonneville…

Petit-Pierre îl privi pe om cu atenţie.

— Jean Oullier, strigă recunoscându-l pe omul marchizului de Souday. Jean Oullier, poţi să-mi găseşti un adăpost pe aici, pe aproape, pentru mine şi pentru prietenul meu?

— Nu există decât casa aia, la o jumătate de leghe de aici.

Rosti aceste cuvinte cu o silă vădită.

— Du-ne acolo! se rugă Petit-Pierre.

— Acolo? făcu Jean Oullier.

— Da; cei care locuiesc acolo nu-s de-ai noştri?

— Nu prea ştiu, zise Jean Oullier.

— Haide! Ne punem viaţa în mâinile dumitale, Jean Oullier şi ştiu că pot avea toată încrederea.

Jean Oullier îl luă pe umeri pe Bonneville şi-l apucă de mâna pe Petit-Pierre. Apoi se îndreptă spre casă, care nu era alta decât coliba lui Joseph Picaut. Jean Oullier sări pârleazul atât de uşor, ca şi cum, în locul contelui de Bonneville, n-ar fi avut pe umăr decât tolba de vânătoare. La Joseph Picaut toţi dormeau. La văduvă însă zăriră o lumină şi văzură o umbră trecând încoace şi încolo în dosul perdelei. Jean Oullier se hotărî repede:

— Am cântărit bine totul şi m-am hotărât pentru casa lui Pascal.

Leşul lui Pascal zăcea întins pe pat. Văduva aprinsese două lumânări şi se ruga în faţa mortului. Auzind uşa scârţâind din balamale, femeia se ridică repede.

— Văduvă Pascal, îi zise Jean Oullier fără să lase povara din spate, ţi-am salvat viaţa în noaptea asta la Bicques…

Marianne îl privi cu mirare.

— Nu mă crezi?

— Ba da, Jean Oullier, te cred; ştiu că nu eşti omul care să spui o minciună, chiar dacă ţi-ar fi în joc viaţa; de altfel am auzit împuşcătura ce-mi era destinată şi mă întrebam cine o fi tras-o.

— Văduvă Pascal, vrei să-ţi răzbuni bărbatul şi să te şi îmbogăţeşti?

— Cum aşa?

— Iată-i, urmă Jean Oullier, pe doamna ducesă de Berry şi pe domnul conte de Bonneville, care vor muri amândoi de oboseală şi de foame dacă n-ai să le dai adăpost!

Văduva se uită uluită la cei doi musafiri.

— Preţul pus pe capul doamnei ducese, continuă Jean Oullier, e uriaş; dacă crezi că aşa e bine, predă-o autorităţilor şi te îmbogăţeşti.

— Jean Oullier, răspunse văduva, cu voce gravă, n-am trădat şi nu voi trăda pe nimeni niciodată! Doi nefericiţi vin să bată la uşa mea, nu-i voi alunga; doi proscrişi vin să-mi ceară adăpost, nu-i voi preda, ci dimpotrivă, îi voi ascunde!

Apoi, cu un gest simplu, dar plin de măreţie, zise:

— Intraţi în casă cu curaj, şi dumneata şi cei care te însoţesc.

Intrară. Şi în vreme ce Petit-Pierre îl ajută pe Jean Oullier să-l aşeze pe contele de Bonneville pe un scaun, acesta îi spuse încet:

— Doamnă, ascundeţi-vă pletele blonde care vă ies de sub perucă; căci dacă ele m-au făcut să ghicesc adevărul pe care i l-am spus şi femeii ăşteia, apoi acest adevăr nu trebuie să-l ştie chiar toată lumea!

CAPITOLUL XXXVI

Egalitate în faţa morţii

ÎN ACEEAŞI ZI, CĂTRE CEASURILE două după-amiază, jupânul Courtin părăsise satul Logerie şi o pornise la drum sub pretextul că se duce la Machecoul ca să cumpere un bou de plug, dar în realitate ca să afle veşti despre evenimentele de care domnul slujbaş se interesa într-un mod cu totul special.

Sosit la vadul de la Pont-Farcy, dădu peste băieţii morarului care descoperiseră trupul tânărului Tinguy şi care priveau leşul cu o curiozitate firească vârstei lor. Când primarul din Logerie îmboldindu-şi căluţul cu vârful bastonului cu măciulie de aramă, pe care-l ţinea în mână, intră în râu, toţi ochii se întoarseră spre el şi discuţia încetă ca prin farmec, deşi până atunci fusese cât se poate de însufleţită.

— Ei bine, ce s-a întâmplat, oameni buni? întrebă Courtin străbătând pieziş apa, în aşa fel încât să ajungă pe mal exact în faţa grupului.

— Un mort, răspunse unul dintre morari cu laconismul specific ţăranului vandeean.

Courtin îşi opri privirea asupra leşului şi văzu că era îmbrăcat în uniformă.

— Din fericire, zise el, nu-i unul de pe la noi.

În ciuda opiniilor sale filipiste, primarul din Logerie socotea că e mai prudent să nu-şi arate simpatia faţă de un soldat de-al lui Louis-Philippe.

— Te înşeli, *domnule* Courtin, răspunse cu o voce sumbră un om îmbrăcat într-o vestă cafenie.

Titlul de „domnule”, spus cu o oarecare afectare nu-l flată defel pe arendaşul din Logerie; ştia că titlul de „domn”, în

gura unui ţăran, când nu era o dovadă de respect, echivala cu o injurie sau cu o ameninţare, ceea ce-l nelinişti foarte tare.

— Mi se pare totuşi, continuă el pe un ton mieros, că uniforma pe care o poartă este a unui vânător!

— Fleacuri! Uniformă! replică acelaşi ţăran; ca şi cum n-ai şti că recrutarea este la fel de rea pentru toţi, indiferent de convingerile lor politice.

Din nou se făcu tăcere. Această tăcere i se părea lui Courtin atât de greu de îndurat, încât zise:

— Se ştie numele bietului flăcău care a pierit într-un mod atât de îngrozitor?

Nimeni nu răspunse. Tăcerea devenea din ce în ce mai semnificativă.

— Se cunosc şi alte victime? Printre ai noştri, printre băieţii din ţinut, mai există împuşcaţi? Am auzit spunându-se că au fost trase mai multe focuri de puşcă.

— Alte victime, răspunse acelaşi ţăran, nu cunoaştem. Ba da, ar mai fi una…

Şi spunând aceste vorbe, ţăranul se întoarse şi-i arătă lui Courtin trupul câinelui lui Jean Oullier. Jupânul Courtin deveni foarte palid; şi începu să tuşească zdravăn, ca şi cum o mână nevăzută l-ar fi strâns de gât.

— Ce-i asta? zise el. Un câine? Apoi dacă n-avem de plâns decât victime de soiul ăsta, să ne păstrăm lacrimile pentru alte ocazii.

— Nu-i chiar aşa, domnule Courtin, zise omul cu vestă cafenie, şi sângele unui câine se poate plăti; de altfel sunt sigur că stăpânul bietului Pataud nu-l va ierta pe cel care a tras asupra câinelui său, cu plumbi de lup, dintre care trei l-au dat gata.

După ce rosti aceste cuvinte, omul, socotind că vorbise destul cu Courtin, îi întoarse spatele, sări un pârleaz şi dispăru în dosul unui hăţiş. Morarii porniră şi ei cu leşul. Courtin, rămas singur, plecă şi el după puţin timp. Dar curiozitatea, îmboldindu-l din ce în ce, o cârmi spre dreapta

şi, după cinci minute poposi în mica livadă şi-şi croi drum spre casa lui Picaut. Joseph, aşezat pe gâtarul unui cal, îşi fuma pipa în faţa uşii. Văzându-l pe primarul din Logerie, nu socoti că ar fi util să se deranjeze. Jupânul Courtin, care avea o admirabilă perspicacitate, remarcând totul fără să pară că observă ceva, îşi legă, încet, căluţul de unul dintre inelele de fier înfipte în zid, apoi, întorcându-se spre Joseph, întrebă:

— Frate-tău e acasă?

— Da, încă mai este, răspunse Picaut, apăsând pe cuvântul încă, cu un aer care i se păru ciudat primarului din Logerie. Ai cumva nevoie de el ca să-i mai conducă pe filipişti la castelul de Souday?

Courtin îşi muşcă buzele, dar nu răspunse nimic. „Cum dracu', se întrebă el, de i-a mărturisit imbecilul ăsta de Pascal, pramatiei de frate-său, că eu l-am pus să-i conducă pe filipişti la castel? Pe legea mea, de douăzeci şi patru de ceasuri încoace nu poţi face nimic fără să nu te ştie toată lumea."

În timp ce vorbea astfel cu sine însuşi, începu să bată în uşa colibei văduvei Picaut care, contrar obiceiului, fusese zăvorită pe dinăuntru. În sfârşit, uşa se deschise. Când, prin această deschizătură, ochii lui Courtin priviră în interiorul odăii, spectacolul pe care-l zări şi la care se aştepta atât de puţin îl făcu să se dea îndărăt.

— Cine a murit aici? întrebă el.

— Nu se vede? îi răspunse văduva.

Courtin îşi îndreptă privirea spre pat şi deşi nu văzu, prin cearşaf, decât forma unui leş, ghici totul.

— Pascal! strigă el. Pascal!

— Credeam că ştii, zise văduva.

— Eu?

— Da, dumneata… dumneata, care eşti primul vinovat de moartea lui.

— Eu? Eu? replică Courtin, căruia îi veni imediat în minte ceea ce-i spusese fratele victimei, şi care simţi cât de

important era pentru siguranţa lui să se disculpe. Eu? Ţi-o jur că sunt mai bine de opt ceasuri de când nici măcar nu l-am văzut pe bărbatul dumitale.

— Nu jura, răspunse văduva. Pascal nu jura niciodată, fiindcă nu minţea niciodată!

— Dar, mă rog, cine ţi-a spus că l-aş fi văzut? întrebă Courtin.

— Nu minţi în faţa unui mort, domnule Courtin, zise Marianne; s-ar putea să-ţi poarte ghinion.

— Nu mint, bâlbâi fermierul.

— A plecat de aici îndreptându-se spre dumneata; dumneata eşti cel care l-ai angajat ca să le fie călăuză soldaţilor.

Courtin făcu un nou semn de negare.

— Oh! Nu pe dumneata te ţin de rău, continuă văduva uitându-se fix la o ţărăncuţă de vreo douăzeci şi cinci, treizeci de ani, care torcea la celălalt capăt al sobei; era de datoria lui să-i ajute pe cei ce nu vor ca ţinutul să fie încă o dată răvăşit de un război civil.

— Asta-i şi scopul meu, singurul meu scop, răspunse Courtin, coborându-şi atât de tare vocea, încât tânăra ţărancă abia putu să-l audă. Aş vrea ca ocârmuirea să ne scape de toţi acei aţâţători la răscoale, de toţi acei nobili care ne zdrobesc cu bogăţia lor în timp de pace şi care ne măcelăresc în timp de război; mă străduiesc cât pot, cumătră Picaut, dar nu trebuie să te lauzi cu aşa ceva, vezi şi dumneata; nu ştii de ce sunt în stare oamenii ăştia! Te lovesc când nici nu te aştepţi.

— Te plângi că te lovesc pe la spate, tocmai dumneata care faci în mod obişnuit treaba asta? zise Marianne cu o expresie de profund dispreţ.

— Ei, cumătră Picaut, răspunse Courtin, încurcat, nu le e dat tuturor să fie bravi cum a fost sărmanul dumitale bărbat. Dar îl vom răzbuna noi pe bietul Pascal! Îl vom răzbuna, ţi-o jur!

— Mulţumesc, pentru asta n-am nevoie de dumneata, domnule Courtin, zise văduva pe un ton aproape ameninţător. Eşti cam prea mult amestecat în treburile acestei sărmane case; păstrează-ţi bunăvoinţa pentru alţii!

— Cum vrei, cumătră Picaut. Vai! Îl iubeam atât de mult pe bietul dumitale bărbat, încât sunt gata să fac orice ca să-ţi fiu pe plac…

Apoi, întorcându-se spre colţul unde stătea ţărăncuţa, pe care de câteva clipe o privea cu coada ochiului, întrebă:

— Cine-i tânăra asta?

— O verişoară de-a mea; a venit azi-dimineaţă din Port-Saint-Père, ca să mă ajute să-mi îngrop bărbatul şi ca să-mi mai ţină de urât.

— Din Port-Saint-Père? Azi-dimineaţă? Ei, cumătră Picaut, dar ştiu că ţine al dracului de bine la drum, dacă a ajuns atât de repede.

Biata văduvă, prea puţin obişnuită cu minciuna, îşi muşcă buzele şi-i aruncă lui Courtin o privire ameninţătoare; acesta însă nu-i dădu nicio atenţie şi începu să examineze un veşmânt care se usca în faţa focului. Dar, din întregul costum, ceea ce păru să-l intereseze în mod deosebit pe Courtin, erau o pereche de ghete şi o cămaşă. Ghetele, deşi ţintuite, erau făcute dintr-o piele fină şi aveau o formă cum nu prea vezi prin colibele ţăranilor, iar cămaşa, la rândul ei, era din cel mai fin batist ce se putea vedea.

— Frumos in! Frumos in! mormăi arendaşul, pipăind cu degetele ţesătura moale; nu zgârie pielea celui care-l poartă.

Tânără ţărancă vru să vină în ajutorul văduvei, care părea că stă pe ghimpi.

— Ei, zise ea, sunt nişte boarfe pe care le-am cumpărat din Nantes, de la un negustor de haine vechi, ca să fac din ele nişte hăinuţe pentru nepotul răposatului meu văr Pascal.

— Şi le-ai spălat înainte de a le da la croitor! Pe legea mea, bine ai făcut, frumoaso! Fiindcă deh, adăugă Courtin

privind-o ironic pe tânăra ţărancă, boarfele de la telal nu se ştie niciodată cine le-a purtat! Poate că sunt ale unui prinţ sau ale unui râios!

— Jupâne Courtin, întrerupse Marianne această discuţie care părea s-o nelinişteascâ din ce în ce, mi se pare că bietul dumitale căluţ e cam nerăbdător…

— Dacă nu-i auzeam pe cumnatul dumitale, care văd că se fâţâie prin pod, deasupra capetelor noastre, aş fi zis că el îmi necăjeşte căluţul…

De data asta fu rândul ţărăncuţei să pălească; iar această paloare spori şi mai mult, când îl văzu pe Courtin sculându-se şi ducându-se să tragă cu ochiul, printre crăpăturile oblonului.

— Ei, dar văd că netrebnicul de Picaut e afară şi-mi sâcâie calul cu vârful biciuştii! Atunci cine-i în podul dumitale, cumătră?

— Jupâne Courtin, zise văduva ridicându-se, n-ai de gând să isprăveşti cu întrebările? Îi urăsc pe spioni, fie ei partizani ai burbonilor ori filipişti!

— Dar de când o simplă sporovăială între prieteni e spionaj, cumătră Picaut? Ei drăcie! Ai devenit cam prea bănuitoare!

Ochii ţărăncuţei o implorau pe văduvă să fie prudentă; dar impetuoasa gazdă nu se mai putu abţine.

— Între prieteni, hai? zise ea punându-şi mâinile în şold. Caută-ţi prieteni printre cei cu care te asemui, fiindcă văduva lui Pascal Picaut nu va face niciodată parte dintre ăştia. Cară-te! Şi lasă-ne cu durerea noastră!

— Mda, zise Courtin, cu un calm perfect jucat, văd că prezenţa mea te deranjează; ar fi trebuit să-mi dau seama mai curând de asta. Te încăpăţânezi să vezi în mine pricina morţii bietului Picaut; asta mă întristează nespus, cumătră, căci mi-a fost drag şi pentru nimic în lume nu i-aş fi căşunat vreun rău; dar, mă rog, din moment ce mă goneşti, mă duc, mă duc… Nu fi necăjită din pricina mea!

În acel moment văduva îi făcu semn ţărăncuţei să se uite la covata pentru frământat pâine, aflată în dosul uşii. Pe acea covată uitaseră o trusă de scris, care rămăsese deschisă; era trusa de care se slujise ca să-i dea lui Jean Oullier o scrisoare către marchizul de Souday. Această trusă consta dintr-un portofel de marochin verde, înfăşurat în jurul unui tub de carton, care tub conţinea toate cele necesare pentru scris. Îndreptându-se spre uşă, Courtin zări portofelul şi câteva hârtii risipite. Tânăra ţărancă înţelese semnul, văzu pericolul şi, înainte ca primarul din Logerie să se întoarcă, sprintenă ca o căprioară, trecu în spatele lui şi se aşează pe covată în aşa fel, încât să ascundă complet portofelul.

Courtin nu păru să dea nici cea mai mică atenţie acestei manevre.

— Ei, cu bine, cumătră Picaut! zise el. Am pierdut în bărbatul dumitale un camarad pe care-l iubeam mult; dacă cineva din ţinut te deranjează sau te necăjeşte, să vii să mă cauţi, pricepi?

Văduva nu răspunse; nemişcată, cu braţele încrucişate, privea cadavrul a cărui formă se contura sub cearşaful ce-l acoperea.

— Te-ai aşezat pe covată, frumoaso? zise Courtin trecând prin faţa ţărăncii.

— Da, acolo e prea cald.

— Ai grijă de verişoara ta, fată, continuă Courtin, moartea asta a făcut din ea o fiară; cât pe ce s-o asemui cu „lupoaicele” din Machecoul! Torci, dar torci degeaba, fata mea! Căci oricât ţi-ai răsuci fusul şi ţi-ai întoarce mosorul, n-ai să scoţi din caerul tău un fir la fel de subţire ca cel din care e ţesută cămaşa aia de colo!

Se mai uită o dată la ţărancă şi, în sfârşit, se hotărî să iasă.

— Repede, repede, ascundeţi toate fleacurile alea! zise văduva. Parcă-l văd că se întoarce din nou!

Promptă, ţăranca împinse trusa de scris între perete şi albie; dar chiar în clipa în care făcea această treabă, Courtin îşi şi vârâse capul pe gemuleţul deschis din partea de sus a uşii.

— V-am speriat? râse el. N-am făcut-o dinadins. Spuneţi-mi, când e înmormântarea?

— Mâine cred, spuse ţăranca.

— N-ai de gând să te cari odată, pungaşule? strigă furioasă văduva, năpustindu-se spre Courtin şi amenințându-l cu vătraiul greu de fier.

Courtin, speriat, se retrase. Cumătră Picaut, cum îi zicea Courtin, trânti cu furie gemuleţul. Primarul din Logerie îşi dezlegă încet căluţul şi se duse.

— În sfârşit, a dat Dumnezeu să plece! zise tânăra.

— Da, dar plecatul ăsta nu-i a bine, doamnă.

— Cum adică?

— Păi, de la el mă aştept la orice!

— Crezi că s-a dus să ne denunţe?

— E în stare; nu mă amestec în bârfelile altora, dar mutra lui răutăcioasă şi iscoditoare m-a făcut întotdeauna să mă gândesc că nu e el bârfit de pomană, chiar şi de către filipişti.

— Ai dreptate, faţa lui nu-i făcută să inspire încredere.

— Ah ! Doamnă, de ce nu l-aţi oprit lângă dumneavoastră pe Jean Oullier? zise văduva. Ăla e un om cinstit, nu ca ăsta.

— Trebuia neapărat să ducă o scrisoare la castelul de Souday; apoi, să facă rost de nişte cai deseară, ca să putem părăsi cât mai repede casa dumitale, unde, după câte văd, sunt un prilej de încurcături.

Văduva nu răspunse. Cu chipul ascuns în mâini plângea.

— Biată femeie, murmură ducesa, lacrimile dumitale cad una câte una pe inima mea, şi fiecare dintre ele lasă acolo o urmă dureroasă. Asta-i urmarea cumplită, inevitabilă a războaielor! Toate aceste lacrimi şi tot acest sânge vărsat de oameni nevinovaţi!

— Ar trebui – atât sângele cât şi lacrimile – să le verse cei ce iscă războaiele, zise văduva cu o voce care o făcu pe interlocutoarea sa să tresară.

— Ne urăşti, nu-i aşa?

— Da! Vă urăsc! răspunse văduva. Cum aţi vrea să vă iubesc?

— Înţeleg, moartea soţului dumitale…

— Nu, zise Marianne, clătinând din cap, nu din pricina asta; nici din cauză că am văzut cu ochii mei – copil fiind – masacrele de la Légé, unde în numele drapelului vostru alb, toţi ai mei au fost ucişi; nici din pricină că timp de zece ani ai voştri i-au persecutat pe-ai noştri, le-au ars casele, le-au răvăşit câmpurile; nu, nu pentru asta te urăsc!

— Atunci de ce?

— Pentru că mi se pare nedrept ca o familie oarecare să ne oblige să facem totul pentru ea; să-şi închipuie că un popor, pe care l-a îngenuncheat şi l-a torturat, a uitat totul şi e gata să-i cadă la picioare! Ne-am săturat până în gât de Burboni şi de fărădelegile lor! Or, dumneata faci parte din această familie egoistă, din acest neam blestemat; iată de ce te urăsc!

— Şi totuşi mi-ai dat adăpost; mi-ai dat să mănânc şi m-ai ajutat să-mi vin în fire!

— Ei, doamnă, odată plecată din casa mea, nimic n-o să mă oprească să te denunţ.

— Dar dacă astea sunt sentimentele dumitale, de ce nu mă predai acum în mâinile filipiştilor?

— Atât timp cât te afli sub acoperişul meu, sunt obligată să respect legile ospitalităţii, care, pentru noi, ţăranii, sunt sacre. Şi apoi, eşti femeie, ai şi dumneata o inimă… Poate că ce-ai văzut aici îţi va *fi* învăţătură de minte şi te va face să renunţi la planurile dumitale de războaie şi răzmeriţe.

— Şi ce anume crezi că mă va face să renunţ la aceste planuri, pe care le tot urzesc de un an şi jumătate?

— Asta! zise văduva smulgând cearşaful care acoperea mortul.

Ducesa întoarse capul, căci oricât de tare se credea, nu putu suporta să vadă mortul acela înţepenit şi plin de răni.

— Gândeşte-te, doamnă, reluă văduva, gândeşte-te că ceea ce încerci să faci va ucide o mulţime de oameni sărmani, taţi, fii, fraţi pe care-i vor boci – aşa cum îl bocesc eu pe bărbatul ăsta al meu – puzderie de mame, de văduve, de surori şi de orfani!

— Doamne! Doamne! zise ducesa cutremurându-se, dacă dăm greş? Dacă femeia asta are dreptate?

CAPITOLUL XXXVII

Percheziţia

ÎN ACEL MOMENT SE AUZI UN ciocănit în trapa care ducea spre pod.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Bonneville.

Auzise o parte din cuvintele rostite de văduvă şi se impacientase.

— Nimic, nimic! Dar dumneata cum te simţi? întrebă ducesa urcând primele trepte ale scării ce ducea spre trapă. Trapa se ridică şi chipul lui Bonneville se ivi surâzător. Cum te simţi?

— Gata s-o iau de la capăt, dacă e nevoie, răspunse el.

Ducesa îi surâse în semn de mulţumire.

— Dar cine a venit mai adineauri? întrebă Bonneville.

— Un ţăran pe nume Courtin, care nu cred să ne fie prieten.

— A, primarul din Logerie?

— Chiar el.

— Da. Michel mi-a vorbit despre omul ăsta; e periculos. Trebuie să puneţi pe cineva să-l urmărească.

— Pe cine? N-avem pe nimeni.

— Pe cumnatul gazdei noastre.

— Ai văzut cu ce silă a vorbit Jean Oullier despre el!

— Păi sigur, doar e Alb, strigă văduva, Alb acest frate ticălos care a îngăduit ca frate-său să fie ucis sub ochii lui!

Ducesa şi Bonneville rămaseră uluiţi.

— Atunci, am făcut foarte bine că nu l-am amestecat în treburile noastre, zise Bonneville; ne-ar fi adus numai necazuri; dar n-ai pe nimeni, femeie, pe care să-l poţi pune de sentinelă prin împrejurimi?

— Jean Oullier a pus pe cineva, răspunse văduva; iar eu, la rândul meu, l-am trimis pe nepotu-meu în landa de la Saint-Pierre, de unde se văd toate împrejurimile…

— Dar e un copil, se hazardă ducesa.

— Face treabă mai bună decât unii bărbaţi, zise văduva.

— La urma urmei, spuse Bonneville, nu mai avem prea mult de aşteptat; peste trei ceasuri se va înopta; deci peste trei ceasuri vom avea nişte cai şi prietenii noştri vor fi aici.

— Trei ceasuri! zise ducesa, care, de când cu vorbele văduvei, părea pradă unei nelinişti cumplite. În trei ceasuri se pot întâmpla multe, bietul meu Bonneville.

— Oare cine vine alergând aşa? strigă văduvea Picaut îndreptându-se spre uşă şi deschizând-o. Tu eşti, nepoate?

— Da, mătuşă, răspunse copilul gâfâind.

— Ce s-a întâmplat?

— Mătuşă! Mătuşă! strigă copilul. Soldaţii! Vin soldaţii! L-au ucis pe omul care stătea la pândă!

— Ce-i de făcut? întrebă Bonneville.

— Să-i aşteptăm, zise ducesa.

— De ce să nu încercăm să fugim?

— Dacă omul de mai adineauri e cel care-i aduce sau care i-a anunţat, înseamnă că au şi încercuit casa.

— Cine vorbeşte de fugă? întrebă văduva Picaut. N-am spus eu că locuinţa asta e sigură? N-am jurat că atâta vreme cât veţi fi aici nu vi se va întâmpla nimic?

Aici scena se complică prin intervenţia altui personaj. Gândind probabil că soldaţii veneau pentru el, Joseph Picaut se ivi în prag. Casa cumnatei sale, cunoscută ca ţinând cu Albaştrii, i se păru un adăpost. Dar, zărindu-i pe cei doi oaspeţi, se dădu înapoi surprins.

— Ai nişte gentilomi în vizită? zise el. Atunci nu mă mai mir de ce vin soldaţii: ţi-ai vândut oaspeţii!

— Ticălosule! îi răspunse Marianne apucând sabia soţului ei atârnată deasupra sobei şi năpustindu-se asupra lui Joseph, care-o dădu grămadă. Bonneville sări jos de pe

scară; dar ducesa se şi aruncase între cei doi, apărând-o pe femeie cu trupul ei.

— Jos arma! îi strigă ea vandeeanului, jos arma!

— Dar cine eşti dumneata ca să-mi vorbeşti astfel? întrebă Joseph Picaut, gata să riposteze oricărei împotriviri.

— Eu sunt cea pe care-o aşteptaţi!

La aceste cuvinte spuse atât de energic, Joseph Picaut, uluit, lăsă să-i cadă puşca.

— Dumneata, continuă ducesa, du-te sus cu domnul…

— Şi dumneavoastră? întrebă Bonneville.

— Eu rămân aici.

— Dar…

— N-avem vreme de discutat. Duceţi-vă!

Cei doi bărbaţi se urcară în pod şi închiseră trapa după ei.

— Ce faci? o întrebă ducesa pe văduva Picaut, pe care o văzu desfăcând patul unde zăcea soţul ei.

— Îţi pregătesc, doamnă un adăpost, unde n-o să te caute nimeni!

— Dar eu nu vreau să mă ascund! sub acest veşmânt nu mă vor recunoaşte! Vreau să-i aştept! Vreau să-i înfrunt!

— Iar eu nu vreau să-i aştepţi, zise Marianne Picaut pe un ton atât de hotărât încât îşi domină interlocutoarea. Ai auzit ce-a spus omul ăla: dacă eşti descoperită în casa mea, vor socoti că eu te-am vândut! Aşa că trebuie să te ascund!

— Dumneata, duşmanca mea?

— Da, duşmanca dumitale, dar care ar muri de ruşine dacă te-ar vedea prizonieră.

Zicând acestea, văduva Picaut ridică saltelele pe care era întins mortul şi ascunse mai întâi hainele, cămaşa şi pantofii care stârniseră curiozitatea lui Courtin; apoi, între saltea şi mindirul de paie, îi arătă ducesei un locşor unde să se strecoare, lăsându-i o mică deschidere, alături de pat, pe unde să răsufle. Abia isprăvi cumătră Picaut de inspectat cu privirea colţurile odăii, ca să se asigure că nu uitase nimic

care să-i poată compromite oaspeţii, că şi auzi zăngănitul armelor, şi văzu soldaţii bulucindu-se în curte.

— Sigur aici? întrebă ofiţerul adresându-se unuia dintre ostaşii care mergea în urma lui.

— Ce vreţi? strigă văduva deschizând uşa. Pe cine căutaţi?

— Ai nişte străini aici; vrem să-i vedem, zise ofiţerul.

— Păi cum, nu mă recunoaşteţi? îl întrerupse Marianne Picaut evitând să răspundă direct la întrebarea care i se pusese.

— Ba da! Te recunosc; eşti femeia care ne-a slujit de călăuză astă-noapte.

— Ei bine, dacă azi-noapte v-am călăuzit spre duşmanii ocârmuirii, nu prea cred că azi i-aş ascunde în casa mea.

— Drace! Ceea ce spune, e destul de logic, căpitane, zise cel de al doilea ofiţer.

— Fleacuri! Parcă poţi să te încrezi în oamenii ăştia? Sunt toţi nişte tâlhari încă din faşă, zise locotenentul. Nu l-ai văzut pe ţâncul ăla, un mucos de zece ani, cum a coborât landa în goană? Era sentinela lor; i-a avertizat. Din fericire, cum n-au avut vreme să fugă, trebuie să fie ascunşi pe aici, pe undeva.

— Tot ce se poate.

— Fii sigur de asta.

Apoi, întorcându-se către văduvă: — Ei, zise ofiţerul, îmi pare rău, dar trebuie să-ţi scotocim puţin casa.

— Cum vreţi, răspunse ea.

Şi, aşezându-se în colţul sobei, luă caerul şi fusul pe care le lăsase pe un scaun şi începu să toarcă. Locotenentul le făcu un semn cu mâna soldaţilor care intrară. Apoi, după ce-şi plimbă privirea de jur-împrejurul odăii se duse glonţ spre pat. Văduva deveni mai palidă decât inul din caer; ochii îi scăpărară, fusul îi scăpă dintre degete. Ofiţerul se uită sub pat, apoi după pat, apoi întinse mâna, ca să ridice cearşaful care acoperea mortul. Văduva Picaut nu mai putu îndura. Se ridică, se năpusti spre colţul odăii unde se afla

puşca soţului ei, trase hotărâtă piedica, şi ameninţându-l pe ofiţer, zise:

— Dacă pui mâna pe mortul acesta, te omor ca pe un câine!

Cel de-al doilea ofiţer îşi trase camaradul de braţ. Marianne Picaut, fără să lase arma, se apropie de pat, şi, pentru a doua oară, ridică linţoliul care acoperea trupul.

— Na, uitaţi-vă cât poftiţi! zise ea. Omul ăsta, care era bărbatul meu, a murit ieri în slujba voastră!

— Ah! Prima noastră călăuză, cel de la vadul Pontfarcy, zise locotenentul.

— Biata femeie! zise comandantul, s-o lăsăm în pace; ar trebui mai curând să ne fie milă decât s-o tulburăm astfel, în starea în care se află!

— Totuşi, reluă primul, declaraţia omului pe care l-am întâlnit era foarte categorică.

— Trebuia să-l silim să vină cu noi.

— Mai ai şi alte odăi în afară de asta?

— Mai am sus, podul şi alături grajdul.

— Răscoliţi podul şi grajdul; dar mai întâi deschideţi cuierele astea mari şi cercetaţi cu atenţie cuptorul.

Soldaţii se răspândiră prin casă pentru a executa ordinul şefului. Din cumplita ascunzătoare unde era ghemuită, ducesa nu pierdea niciun amănunt din discuţie; auzi paşii soldaţilor care urcau scara şi se înfioră şi mai tare la acel zgomot, decât se înfiorase atunci când soldaţii se apropiaseră de patul care-o ascundea; căci se gândea cu groază că ascunzătoarea lui Bonneville şi a vandeeanului era departe de a fi atât de sigură ca a sa. Aşa că atunci când îi auzi coborând pe cei care fuseseră desemnaţi să cerceteze podul, inima i se eliberă de o povară enormă. Primul locotenent aştepta în odaia de jos, aşezat pe covată. Al doilea, împreună cu opt sau zece soldaţi, porniseră să cerceteze grajdul.

— Ei bine, întrebă primul locotenent, n-ai găsit nimic?

— Nu, răspunse caporalul.

— Ai mişcat paiele din loc, fânul şi tot calabalâcul?

— Am încercat peste tot cu baionetele; dacă ar fi existat vreun om pe undeva, e cu neputinţă să nu fi simţit împunsătura.

— Fie; să vizităm şi casa de alături; trebuie să fie ei pe undeva.

Oamenii ieşiră din odaie; ofiţerul îi urmă. În timp ce soldaţii îşi continuau căutările, locotenentul stătea sprijinit de peretele din afară şi privea bănuitor o mică polatră, pe care-şi propuse s-o viziteze. În acel moment o bucată de piatră, nu mai mare ca jumătatea degetului mic, căzu la picioarele locotenentului. Ofiţerul ridică iute capul şi i se păru că vede o mână dispărând între doi căpriori ai acoperişului.

— După mine! strigă el cu glas tunător.

Soldaţii se năpustiră.

— Ce se intâmplă, domnule locotenent? întrebară soldaţii.

— Se întâmplă că acei oameni sunt colo sus, în podul pe care pretindeţi că l-aţi cercetat. Să nu lăsaţi niciun fir de pai neîntors! Haideţi, alarmă!

Soldaţii intrară din nou în casa văduvei. Se duseră drept la trapă şi încerară s-o ridice; dar, de data asta nu izbutiră: fusese priponită pe dinăuntru.

— Bravo! Iată că lucrurile încep să se lămurească! strigă ofiţerul, punând el însuşi piciorul pe prima treaptă. Hei, continuă el ridicând glasul, ieşiţi din ascunzătoare, fiindcă altfel e vai de voi!

Atunci, din pod se auzi o discuţie destul de vie. Asediaţii se ciorovăiau, fiindcă Bonneville voia să se predea, iar Joseph Picaut voia să lupte.

— Dacă ar fi vorba doar de noi doi, îţi jur că aş fi de acord cu dumneata, dar e în joc viaţa doamnei ducese de Berry; aşa că mai bine ne predăm!

— Dimpotrivă, să ucidem cât mai mulţi! Eu nu mă voi preda în vecii vecilor, ţi-o repet, continuă vandeeanul,

apăsând cu piciorul trapa, pe care Bonneville voia s-o deschidă..

— Ajunge! strigă contele încruntându-şi sprâncenele, te rog să faci ce-ţi poruncesc şi fără replică, ai înţeles?

Picaut izbucni în râs. Dar Bonneville îi arse o palmă, ce-l făcu să se rostogolească drept în mijlocul podului. Căzând, îşi scăpă puşca. Dar văzându-se ajuns drept în faţa lucarnei, îi veni o idee; să-l lase pe tânăr să se predea, iar el să profite de această treabă şi să fugă. Prefăcându-se că se supune poruncii lui Bonneville îşi luă puşca de jos şi, în momentul în care contele, deschizând trapa, cobora primele trepte strigând: „Nu trageţi! Ne predăm!”, vandeeanul se aplecă, trase o rafală în soldaţii de jos, se întoarse, şi, sărind în grădină, se făcu nevăzut în pădure. La împuşcăturile pornite din pod, un soldat căzu grav rănit; dar în acelaşi timp zece puşti se îndreptară spre Bonneville şi, înainte ca stăpâna casei, care se năpusti să-l apere cu trupul ei, să fi ajuns în dreptul trapei, nefericitul, lovit de şapte sau opt gloanţe, se rostogoli pe trepte şi căzu grămadă la picioarele văduvei. Soldaţii se năpustiră în pod ca să pună mâna pe ucigaş, neştiind că acesta scăpase pe fereastră. Locotenentul, prin fumul prafului de puşcă, o zări pe văduvă care îngenunchease şi care strângea la piept capul lui Bonneville.

— E mort? întrebă el.

— Da, răspunse Marianne cu o voce gâtuită de emoţie.

— Dar văd că şi dumneata eşti rănită!

Într-adevăr, picături mari de sânge cădeau de pe fruntea văduvei Picaut pe pieptul lui Bonneville.

— Eu? întrebă ea.

— Da, îţi curge sânge…

În acel moment un soldat se ivi în faţa trapei.

— Locotenente, zise el, celălalt a fugit prin pod; au tras în el, dar nu l-au nimerit.

— Ăla era cel mai de soi dintre ei! strigă locotenentul luându-l pe Joseph Picaut drept Petit-Pierre. Sus! După el!

Doi să rămână aici şi să cerceteze mortul! Dă-te la o parte, femeie! îi zise el văduvei Picaut.

Ordinul fu executat, dar nu găsiră nimic în buzunarele lui Bonneville, din pricină că avea pe el hainele lui Pascal Picaut pe care i le dăduse văduva ca să i le poată pune la uscat pe ale lui.

— Aţi isprăvit? întrebă Marianne, după ce ordinul locotenentului fu îndeplinit.

— Da, fă ce vrei cu el; iar tu mulţumeşte Domnului că ne-ai ajutat ieri seară; altfel, te-aş fi dus la Nantes, unde-ai fi aflat ce înseamnă să dai ajutor rebelilor.

Şi rostind aceste vorbe, locotenentul îşi adună trupa şi porni spre pădurea unde se refugiase fugarul. De îndată ce se îndepărtară, văduva alergă la pat şi, ridicând salteaua, o scoase afară pe ducesa care leşinase. După zece minute, trupul lui Bonneville fu aşezat alături de cel al lui Pascal Picaut.

CAPITOLUL XXXVIII

Unde Jean Oullier spune ce gândeşte despre tânărul baron Michel

ÎN TIMP CE ÎN CASA VĂDUVEI SE petreceau evenimentele despre care tocmai am vorbit, castelul marchizului de Souday răsuna de larmă, veselie şi tumult. Bătrânul gentilom nu-şi mai încăpea în piele de bucurie. Sosise, în sfârşit, momentul mult aşteptat să se răzbune pe filipişti. Îşi alesese, drept uniformă de războinic, cel mai puţin uzat dintre costumele sale de vânătoare. Încins, ca un şef de divizie, cu o eşarfă albă, pe care i-o brodaseră mai demult fiicele sale, îşi încerca tăişul sabiei pe toate mobilele care-i erau la îndemână. Bertha, după pilda tatălui ei, îşi îmbrăcase şi ea costumul pe care trebuia să-l poarte în timpul acestei expediţii. Costumul era alcătuit dintr-o redingotă de catifea verde, din care îi ieşea afară un jabou de o albeaţă strălucitoare; redingota era împodobită cu pazmanterii şi cu brandenburguri de mătase neagră şi era foarte strânsă pe talie; în loc de fustă, îşi pusese o pereche de pantaloni bufanţi din postav gri, pe care-i vârâse în cizmele cu carâmbi înalţi până la genunchi. Fata nu purta eşarfă la centură – eşarfa la vandeeni fiind semnul distinct al comandantului – dar şi-o prinsese pe braţul stâng cu o panglică roşie. Aceste veşminte îi scoteau minunat în relief supleţea şi eleganţa taliei. Văzând cu câtă admiraţie o privea Michel, Bertha deveni de o veselie tot atât de expansivă ca şi a marchizului de Souday. Adevărul este că Michel, văzând-o pe Bertha astfel îmbrăcată, nu se gândea la ea, ci la Mary, pe care abia aştepta s-o vadă în aceeaşi toaletă ca şi a surorii sale, fiind cât se poate de sigur că cele două fete vor fi îmbrăcate la fel. Dar Mary nu se grăbea

deloc să se echipeze. Privirile lui Michel o implorau în zadar. De când cu scena din turnuleţ, ea evita să-i mai adreseze vreun cuvânt, încât timiditatea tânărului sporise şi nu cuteza nici el să-i mai vorbească. Bertha şi nu Michel fu cea care o îndemnă pe Mary să se grăbească şi să-şi pună costumul de cavaler. Dar Mary nu răspunse. Tristeţea, chipul ei melancolic, contrastau cu veselia generală. O ascultă totuşi pe Bertha şi se urcă în odaia ei. Veşmintele pe care trebuia să şi le pună erau gata pregătite; ea le privi, schiţă un zâmbet, dar nu întinse mâna să le ia; se aşează pe un pătuţ de lemn de arţar, şi lacrimi mari, ca nişte boabe, i se desprinseră de gene, prelingându-se de-a lungul obrajilor. Cucernică şi naivă, Mary fu de acord la început să ia parte la acea mişcare împotriva cârmuirii; dar pe măsură ce trecea timpul, începu a se îndoi de oportunitatea acestei lupte şi de rezultatele ei. Neavând nimic din exaltarea, din energia şi din asprimea Berthei, Mary, mai romantică, mai sentimentală şi mai ales mai înţeleaptă, pricepuse că războaiele nu erau făcute pentru ea şi nici ea pentru ele. Le detesta, o îndurerau şi o revoltau. Cum nu putea spune ateste lucruri nici marchizului de Souday, nici Berthei, se hotărî să nu participe la acea răscoală cu care ea, de fapt, nu avea nimic comun. Pe de altă parte, gândul la Michel o făcea să se simtă atât de abătută, încât nu-i mai ardea de nimic. Plângea de durere şi de spaimă. Prin suferinţa ei de acum îşi măsura suferinţa de mai târziu.

Trecuse aproape o jumătate de ceas de când stătea astfel, tristă, cufundată în propriile ei gânduri, când – de pe pragul uşii pe care o lăsase întredeschisă – auzi vocea lui Jean Oullier spunându-i pe tonul lui deosebit, pe care nu-l folosea decât atunci când vorbea cu cele doua fete:

— Dar ce ai, dragă domnişoară Mary?

Mary tresări, ca şi cum s-ar fi trezit dintr-un vis şi, foarte încurcată, răspunse încercând să surâdă:

— N-am nimic, dragă Jean, ţi-o jur…

Jean Oullier o privi cu atenţie. Apropiindu-se câţiva paşi de ea, îi zise pe un ton de blândă şi respectuoasă mustrare:

— De ce vorbeşti astfel, micuţă Mary? Te îndoieşti de prietenia mea?

— Eu? Eu? strigă Mary.

— Sigur că te îndoieşti, din moment ce te gândeşti să mă tragi pe sfoară!

Mary îi întinse mâna

Jean Oullier luă acea mână delicată, între mâinile lui mari, şi privind-o pe tânără cu tristeţe, zise, ca şi cum fata ar mai fi avut tot zece ani:

— Ah, scumpă şi micuţă Mary, nu există ploaie fără nori, nu există lacrimi fără durere! Îţi aminteşti de ziua aceea când, copilă fiind, plângeai în hohote fiindcă Bertha îţi aruncase scoicile în fântână? Ei bine, a doua zi, noaptea, Jean Oullier a făcut cincisprezece leghe ca să-ţi aducă alte scoici, iar frumoşii dumitale ochi erau din nou veseli şi luminoşi…

— Da, Jean, îmi aduc aminte, zise Mary, visătoare.

— Eu am îmbătrânit, dar dragostea mea pentru voi e aceeaşi. Spune-mi deci, Mary, la ce te gândeşti?

Mary şovăi, roşi; dar, fără a se hotărî să mărturisească pricina lacrimilor, încercă totuşi să le explice.

— Plâng, dragă Jean, răspunse ea, pentru că mă gândesc că acest război mă vă· costa poate viaţa celor pe care-i iubesc…

Dar Jean Oullier nu se mulţumi cu acest răspuns şi clătină încet din cap.

— Nu, micuţă Mary, zise el, nu-i asta pricina lacrimilor tale. Când nişte oameni în vârstă ca domnul marchiz şi ca mine ne lăsăm îmbătaţi de iluzii şi nu vedem decât izbânda, o inimă tânără ca a dumitale nu poate prevedea dezastrul.

Mary nu se dădu bătută.

— Şi totuşi, Jean, zise ea, te asigur că ăsta e motivul.

— Nu, nu, nu-i asta! zise Jean Oullier, tot grav şi din ce în ce mai îngrijorat.

— Atunci ce e? întrebă Mary.

— Vrei să-ţi lămuresc eu pricina lacrimilor dumitale? Vrei?

— Dacă poţi…

— Ei bine, cred că lacrimile dumitale se datorează pur şi simplu acelui răutăcios domn Michel…

Mary păli; tot sângele i se strânse la inimă.

— Ce vrei să spui, Jean? bâigui ea.

— Ştii bine ce vreau să spun.

Mary nu-şi putu înăbuşi un suspin, simţind că Jean Oullier pusese degetul pe rană.

— La urma urmei, nici nu-i de mirare, continuă bătrânul, eşti femeie şi încă o femeie făcută din cea mai bună plămadă care a căzut vreodată din copaia Domnului…

— Jean, zău dacă pricep ceva…

— Ba dimpotrivă, cred că pricepi foarte bine, dragă domnişoară Mary. Ai văzut ce se întâmplă… Şi cine n-ar fi văzut? Fiindcă nu se mai ascunde deloc…

— Despre cine vorbeşti, Jean?

— Păi, despre cine să vorbesc, dacă nu despre domnişoara Bertha?

— Despre sora mea?

— Da, despre sora dumitale, care face cam prea mare paradă de acest… de acest mucos, da, pe care vrea să-l care cu ea în tabără; îl arată tuturor, ca pe o mare cucerire, fără să-i pese de comentariile celor din casă, de ironiile prietenilor domnului marchiz şi de nădejdile deşarte ale jupânului Loriot, care stă gata să-şi ascută pana ca să aibă cu ce mâzgăli contractul de căsătorie.

— Presupunând că ar fi aşa, zise Mary, care din palidă cum era se făcuse roşie ca focul, presupunând că ar fi aşa, ce vezi rău în asta?

— Cum? Ce văd rău? Păi, când o văd pe domnişoara de Souday cu… Dar mai bine tac!

— Ba nu, dimpotrivă, vorbeşte! insistă Mary.

— Păi, chiar mai adineauri, domnişoara Bertha de Souday a binevoit să-şi scoată eşarfa albă de pe braţ şi s-o lege la braţul acestui domn Michel. Ei nu, că asta-i prea de tot! Trebuie neapărat să stau de vorbă cu Bertha!

— Jean, dragul meu, bagă de seamă!

— La ce să bag de seamă?

— Să nu-i faci vreun rău Berthei! Să n-o jigneşti! Îl iubeşte, zise Mary.

— Mărturiseşti că-l iubeşte? strigă Jean Oullier.

— Sunt silită, zise Mary.

— Să iubeşti o biată păpuşică fără vlagă, cum e domnişorul ăsta, pe care până şi o răsuflare mai puternică l-ar da peste cap! Să vrei să-ţi schimbi numele, unul dintre cele mai vechi şi mai glorioase din ţinut, cu numele unui laş şi al unui trădător! Şi cine? Domnişoara Bertha!

Mary simţi cum i se strânge inima.

— Jean, zise ea, mergi prea departe!

— Dar n-ai nicio grijă, n-or să ajungă lucrurile chiar până acolo! Cât timp va trăi Jean Oullier, neisprăvitul ăsta n-o să pună laba pe Bertha! Să ştiu de bine că-i fac felul cu mâna mea!

— Nu, Jean, nu vei face asta! strigă Mary izbucnind în plâns.

Bătrânul o privi cu luare-aminte, apoi, brusc, păru să înţeleagă:

— Doamne, nu cumva şi dumneata îl iubeşti? strigă el. Nu cumva…

Dar tânără nu-l lăsă să termine.

— Gândeşte-te la durerea pe care i-ai face-o Berthei!

Ca şi când ar fi auzit că e vorba de ea, chiar în aceeaşi clipă Bertha deschise uşa.

— Ei bine, îi spuse ea surorii sale, încă nu eşti gata? Apoi, privind-o pe Mary cu atenţie, şi văzând-o atât de răvăşită, întrebă: — Ce ai? S-ar spune că plângi! Chiar şi tu, Jean Oullier, ai o mutră foarte ciudată! Ce se întâmplă aici?

— Am să-ţi spun eu ce se întâmplă, domnişoară Bertha, răspunse vandeeanul.

— Nu, strigă Mary, nu, te rog, Jean! Taci!

— Zău că mă speriaţi cu vorbele astea ale voastre! Vorbeşte, Jean! Astăzi mă simt foarte bine dispusă, aşa că înclin să fiu indulgentă…

— Şi ce anume te face să fii atât de bine dispusă, domnişoară Bertha? întrebă vandeeanul.

Fără să-i răspundă lui Oullier, Bertha se întoarse spre sora ei şi-i zise:

— Pun rămăşag, Mary, că e vorba de Michel, nu-i aşa?

— Chiar aşa, domnişoară, zise Jean Oullier, fără să-i lase timp lui Mary să-i răspundă surorii sale.

— Ce ai cu el? Tata e foarte bucuros să aibă un soldat în plus, şi eu nu văd în asta un păcat atât de mare, încât să merite nişte sprâncene aşa de încruntate cum sunt ale tale…

— N-am nimic cu părerea tatălui dumitale, zise Oullier, numai că eu am alta…

— Se poate şti ce părere ai?

— Fiecare să rămână în tabăra lui.

— Adică?

— Adică, locul domnului Michel nu-i în tabăra noastră.

— Şi de ce, mă rog? Mi se pare, totuşi, că de două zile încoace a dat destule dovezi de devotament.

— O fi dat, dar noi, ţăranii, avem obiceiul să zicem că aşchia nu sare departe de trunchi, aşa că nu prea putem crede în devotamentul acestui domnişor.

— Până la urmă o să vă convingeţi că e cinstit…

— Se poate, dar până atunci…

— Până atunci ce? zise Bertha.

— Ei bine, eu, soldat bătrân, nu pot merge cot la cot cu un tinerel oarecare, pe care nu dau nicio ceapă degerată…

— Şi ce-ai să-i reproşezi? întrebă Bertha, pe un ton care începea să aibă o uşoară nuanţă de trufie.

— Totul!

— Totul nu înseamnă nimic, dacă nu intri în amănunte.

— Ei bine, taică-său, neamul din care se trage…

— Taică-său! Neamul! Mereu aceeaşi prostie! Ei bine, află jupâne Jean Oullier, zise Bertha încruntându-şi sprâncenele, că tocmai din pricina lui taică-său şi a neamului său mă interesează acest tânăr.

— Cum adică?

— Inima mea freamătă de indignare la reproşurile nedrepte cu care şi noi şi vecinii noştri l-am copleşit pe acest nefericit tânăr; am obosit să tot aud reproşându-i-se o spiţă pe care nu şi-a ales-o el, un tată pe care nu l-a cunoscut, nişte greşeli pe care nu le-a făptuit şi pe care poate că nici taică-său nu le-a făcut; toate astea mă indignează, Jean; toate astea mă dezgustă; toate astea, în sfârşit, mă fac să mă gândesc că ar fi o faptă într-adevăr nobilă şi într-adevăr generoasă să-l încurajezi, să-l ajuţi să repare ceea ce e de reparat în privinţa trecutului şi să se arate atât de curajos şi atât de devotat, încât nicio calomnie să nu-i mai defăimeze numele.

— Mă rog, zise Jean Oullier, vor fi mult prea multe lucruri de făcut pentru ca să respect vreodată acest nume.

— Va trebui totuşi să-l respecţi, jupâne Jean, zise hotărâtă Bertha, cu atât mai mult cu cât în curând nădăjduiesc că va fi şi al meu.

— Deşi te aud spunând acest lucru, strigă Jean Oullier, încă nu-mi vine a crede că ai avea de gând să faci aşa ceva!

— Întreab-o pe Mary, zise Bertha, întorcându-se spre sora ei, care asculta tristă această discuţie. Întreab-o pe sora mea, căreia i-am spus tot. Jean, ştii că nu-mi place nici să mă prefac, nici să umblu cu ocolişuri. Aşa că ţi-o spun deschis: îl iubesc! Da, îl iubesc şi-am să mă mărit cu el!

— Nu vorbi astfel, domnişoară Bertha! Nu-mi sfâşia inima. Ştii bine cât ţin la amândouă! Nu se poate să faci o astfel de greşeală! Nu se poate, ascultă-mă pe mine!

— Şi pentru ce? întrebă fata neliniştită.

— Pentru că o căsătorie a dumitale cu acest om nu e cu putinţă, crede-mă! Omul ăsta nu-i de dumneata!

— Prea vezi lucrurile în negru, dragă Jean! Michel mă iubeşte, eu îl iubesc, nu văd de ce nu m-aş putea mărita cu el.

— Atunci, zise Jean Oullier, la anii mei mă voi vedea nevoit să-mi caut alţi stăpâni şi alt adăpost…

— Pentru ce?

— Pentru că oricât de sărman şi de lipsit aş fi, nu voi putea, în vecii vecilor, să locuiesc sub acelaşi acoperiş cu fiul unui renegat şi al unui trădător.

— Jean! strigă Bertha, taci! încă o ocară, o singură ocară împotriva lui Michel, şi nu vei mai însemna pentru mine decât…

— Decât un servitor? o întrerupse Jean Oullier. Da, dar un servitor cinstit şi care, toată viaţa lui, şi-a făcut datoria de servitor, fără să trădeze vreodată pe cineva! Tatăl acestui tânăr l-a vândut, cu ani în urmă, pe Charette!

— Şi ce mă interesează pe mine ce s-a petrecut acum treizeci şi şase de ani, adică cu optsprezece ani înainte de a mă naşte? Eu îl ştiu pe cel care trăieşte, nu pe cel care e mort; pe fiu, nu pe tată! Îl iubesc, înţelegi, Jean? Aşa cum m-ai învătat tu să iubesc şi să urăsc! Dacă taică-său a făcut ce spui, deşi nu-mi vine a crede, ei bine, îl vom ajuta pe fiu să spele de ruşine numele trădătorului şi al blestematului! Căci ţi-o repet, Jean, îl iubesc şi nimic nu va seca izvorul iubirii pe care i-o port!

Mary lăsă să-i scape un geamăt; dar oricât de slab fu acel geamăt, Jean Oullier îl auzi. Se întoarse către fată. Apoi, parcă zdrobit de geamătul uneia şi de izbucnirea pătimaşă a celeilalte, se lăsă să cadă pe un scaun şi-şi ascunse faţa în mâini. Bertha înţelese tot ceea ce se petrecea în acea inimă devotată. Se duse lângă el şi îngenunche dinainte-i.

— Ei bine, zise, ţi-ai putut da seama cât de mare e iubirea mea pentru acest băiat, nu-i aşa? din moment ce-a putut să

mă facă să uit ataşamentul meu atât de profund faţă de tine!

Jean Oullier clătină trist din cap.

— Îţi înţeleg antipatia, sila, continuă Bertha şi eram pregătită să le aud; dar răbdare, dragă Jean! Numai cerul va putea smulge din inima mea ceea ce a răsădit acolo, dar atunci ar însemna să mă ucidă şi pe mine. Dă-ne timp să-ţi dovedim că prejudecăţile sunt nedrepte şi că cel pe care l-am ales este într-adevăr demn de mine.

În acel moment se auzi vocea marchizului.

Jean Oullier se sculă şi făcu un pas spre uşă.

— Ei bine, îl întrebă Bertha oprindu-l, pleci fără să-mi răspunzi?

— Mă cheamă domnul marchiz, domnişoară, răspunse vandeeanul pe un ton îngheţat.

— *Domnişoară!* strigă Bertha, *domnişoară!* Ah! Vasăzică nu ţii seama de rugăminţile mele? Să te păzească cerul să-i aduci vreo jignire lui Michel; află că dacă i se întâmplă ceva, din pricina ta, îl voi răzbuna, dar nu făcându-ţi ţie vreun rău, ci mie! Şi tu ştii, Jean Oullier, că am obiceiul să mă ţin de cuvânt!

Jean Oullier o privi lung pe Bertha, apoi zise:

— Poate că ar fi mult mai bine decât să devii soţia acestui om!

Şi cum marchizul îşi înteţi strigătele, Jean Oullier ieşi repede din odaie, lăsând-o pe Bertha năucită de rezistenţa lui şi pe Mary încovoiată de groaza pe care i-o inspira pătimaşa iubire a Berthei.

CAPITOLUL XXXIX

Unde tânărul baron Michel devine aghiotantul Berthei

JEAN OULLIER COBORÎ FOARTE grăbit, poate mai grăbit să se îndepărteze de tânăra fată, decât să îndeplinească ordinul marchizului. Îl găsi pe acesta din urmă în curte, alături de un ţăran, lac de sudoare şi murdar de noroi. Acel ţăran aducea vestea că soldaţii invadaseră casa lui Pascal Picaut. Îi văzuse intrând, dar nu mai ştia ce se întâmplase. Stătuse pitit în tufişurile de grozamă de pe marginea drumului către Sablonnière, cu misiunea de a da fuga la castel dacă soldaţii s-ar fi îndreptat spre casa unde se aflau cei doi fugari.

Îşi îndeplinise întocmai misiunea. Marchizul – căruia Jean Oullier îi istorisise că-i lăsase pe Petit-Pierre şi pe contele de Bonneville în casa lui Pascal Picaut – era în prada unei vii agitaţii.

— Jean Oullier, Jean Oullier, repetă el pe tonul cu care August spunea: „Varus! Varus!”, cum de-ai putut să ai încredere în femeia aia? Dacă s-a întâmplat vreo nenorocire, sărmana mea casă va fi dezonorată pentru vecii vecilor!

Jean Oullier nu răspunse. Îşi plecă încet capul şi rămase sumbru şi fără glas. Această tăcere şi această încremenire îl exasperară pe marchiz.

— Adu-mi calul! strigă el; dacă ducesa a căzut în mâinile Albaştrilor, trebuie s-o eliberăm cu orice preţ!

Dar Jean Oullier clătină din cap.

— Cum! zise marchizul, nu vrei să-mi aduci calul?

— Are dreptate! zise Bertha, care tocmai sosea şi care auzise ordinul dat de marchiz; să nu ne grăbim să

compromitem lucrurile printr-o treabă nesocotită.

Apoi, adresându-se ţăranului: — I-ai văzut pe soldaţi părăsind casa şi luându-i pe cei doi prizonieri?

— Nu, i-am văzut doborându-l pe tânărul Malherbe, pe care Jean Oullier îl pusese să stea la pândă în locul cel mai înalt din landă, l-am pândit până i-am văzut intrând în livada lui Picaut, apoi am alergat încoace să vă dau de veste, aşa cum mi-a poruncit jupânul Jean.

— Jean, zise Bertha, crezi că poţi răspunde de femeia în seama căreia i-ai lăsat pe cei doi?

Jean Oullier se întoarse spre Bertha şi privind-o cu reproş, zise:

— Ieri aş fi putut spune despre Marianne Picaut: răspund de ea ca de mine însămi; dar azi…

— Azi ce? zise Bertha.

— Azi mă îndoiesc de orice!

— Hai, hai, strigă marchizul, toate astea înseamnă timp pierdut. Calul! Să mi se aducă iute calul! Şi în zece minute voi şti despre ce e vorba!

Bertha îl opri.

— Ei! făcu el, aşa sunt eu ascultat în casa asta? Ce pot să mai aştept de la alţii, dacă până şi cei din casă au început să nu-mi mai îndeplinească poruncile?

— Poruncile dumitale sunt sfinte, tată, zise Bertha şi mai ales pentru fiicele dumitale. Dar nu te pripi. Să nu uităm că cei care ne pricinuiesc atâta nelinişte sunt, în ochii tuturor, nişte simpli ţărani. Or, marchizul de Souday, informându-se el însuşi despre soarta lor, dovedeşte importanţa care li se dă şi-i face pe duşmanii noştri să fie atenţi…

— Domnişoara Bertha are dreptate, zise Jean Oullier. Am să mă duc eu.

— Dumneata nici atâta…

— De ce?

— Fiindcă ai risca prea mult ducându-te într-acolo.

— Am fost dis-de-dimineaţă într-acolo, ca să văd cum a fost ucis bietul Pataud; voi face cu atât mai vârtos acelaşi

drum ca să aflu ce e cu Bonneville şi cu Petit-Pierre.

— Jean, zise Bertha, înţelege că nu te poţi duce acolo unde mişună soldaţii; ne-ar trebui, pentru o astfel de treabă, cineva care să nu fie deloc cunoscut, care să poată ajunge în acel loc fără să işte nicio bănuială, să afle ce s-a petrecut, ba chiar dacă se poate, să afle şi ce se va petrece.

— Ce nenorocire că dobitocul de Loriot s-a încăpăţânat să se reîntoarcă la Machecoul! zise marchizul de Souday. După ce l-am rugat atâta, să rămână!

— Ei bine, dar nu-l aveţi pe domnul Michel? zise Jean Oullier cu ironie. E un băiat săritor şi curajos! De ce nu-l trimiteţi pe el?

— Exact asta vom şi face, zise Bertha, acceptând propunerea lui Jean Oullier, oricât de rău intenţionată ar fi fost ea; ce zici, tată?

— Pe toţi ciracii! Cred că ideea e bună! strigă marchizul de Souday. În ciuda aparenţelor, oricât pare băiatul de pirpiriu, ne-ar putea fi de folos!

Michel se apropiase încă de la primele cuvinte şi aştepta ordinele marchizului. Când văzu că acesta acceptă propunerea Berthei, deveni radios.

— Eşti gata să te duci şi să vezi ce-i cu Petit-Pierre, domnule Michel? îl întrebă fata pe baron.

— Sunt gata să fac tot ceea ce doriţi, domnişoară, ca să-i dovedesc domnului marchiz recunoştinţa mea pentru binevoitoarea atenţie de care m-am bucurat din partea domniei sale.

— Bine! Atunci ia un cal – nu pe al meu, căci îl vor recunoaşte – şi dă o fugă până acolo. Intră în casă fără arme, ca şi cum ai fi trecut din întâmplare şi vezi ce-i cu prietenii noştri… Dacă-s în pericol, aprinde un foc de vreascuri în mijlocul landei; în vremea asta, Jean Oullier îşi va aduna oamenii şi va zbura în ajutorul celor care ne sunt dragi.

— Bravo! strigă marchizul de Souday; am spus întotdeauna că Bertha are mintea cea mai ageră din familie.

Bertha surâse plină de orgoliu privindu-l pe Michel.

— Iar tu, îi zise ea surorii sale, care la rându-i coborâse şi se apropiase încetişor, în vreme ce Michel se îndepărta ca să se ducă să-şi ia calul, ce te moşmondeşti atâta? N-ai de gând să te îmbraci?

— Nu, răspunse Mary.

— Cum nu?

— Aş vrea să rămân aici.

— Ce-ţi veni?

— Acolo unde sunt lupte şi unde mor soldaţi e nevoie şi de surori de caritate, care să-i îngrijească şi să le aline durerile; voi rămâne aici şi voi avea grijă de răniţi!

Bertha o privi pe Mary cu uimire. Tocmai se pregătea s-o întrebe ce anume o făcuse să-şi schimbe hotărârea, când apăru Michel, călare.

— Mi-ai spus în amănunt ce trebuie să fac, domnişoară Bertha, zise el, în cazul în care s-ar fi întâmplat o nenorocire în casa lui Pascal; dar nu mi-ai spus ce să fac în cazul în care Petit-Pierre e teafăr şi sănătos.

— În acest caz, zise marchizul, întoarce-te ca să ne confirmi acest lucru.

— Nu, răspunse Bertha, dusurile şi veniturile astea vor isca bănuieli trupelor care trebuie să patruleze în jurul pădurii. Ai să rămâi la alde Picaut sau prin împrejurimi, şi după ce s-o înnopta, aşteaptă-ne la stejarul din Jailhay. Îl ştii?

— Sigur! zise Michel, doar e pe drumul spre Souday.

— Bine! răspunse fata. Noi vom fi ascunşi pe aproape. Dă semnalul: de trei ori strigătul huhurezului şi o dată strigătul cucuvelei şi vom fi lângă dumneata. Du-te, dragă domnule Michel!

Michel salută pe marchizul de Souday şi pe cele două surori, apoi, aplecându-se pe grumazul calului, porni în galop. Era un excelent călăreţ, şi Bertha observă că, întorcându-se ca să iasă pe poarta cea mare, îşi determinase calul să facă o foarte abilă schimbare de picior.

— E de necrezut cât e de uşor să faci dintr-un bădăran un om cum trebuie! zise marchizul intrând în castel. E adevărat că e nevoie să se amestece şi femeile. Tânărul a început să se comporte foarte bine.

— La naiba, zise Jean Oullier. Din coadă de câine n-ai să faci niciodată sită de mătase!

— Jean, zise Bertha, văd că ai uitat ce ţi-am spus! Bagă de seamă!

— Te înşeli, domnişoară, răspunse Jean Oullier; n-am uitat nimic. Totuşi trebuie să-ţi spun un lucru…

— Ce anume?

— Că nu te iubeşte…

Bertha ridică din umeri cu dispreţ. Dar primise lovitura drept în inimă. Aproape că încercă un sentiment de ură faţă de bătrânul vandeean.

— Mai bine du-te şi-ţi adună oamenii, Jean, îi zise ea.

— Cu plăcere, domnişoară, răspunse ţăranul.

Şi se îndreptă spre poartă. Dar, înainte de a părăsi castelul, Jean Oullier îl chemă pe ţăranul care venise să-i aducă marchizului ştirea aceea neplăcută.

— Înaintea soldaţilor, îl întrebă el, ai mai văzut pe careva intrând în casa familiei Picaut?

— La Joseph sau la Pascal?

— La Pascal.

— Da, jupâne Oullier.

— Pe cine?

— Pe primarul din Logerie.

— Şi spui c-a intrat la Pascal?

— Cum mă vezi şi cum te văd.

— Şi în ce parte a luat-o când a plecat?

— Pe poteca ce duce spre Machecoul.

— Pe unde au venit mai apoi soldaţii, nu-i aşa?

— Da. N-a trecut niciun sfert de ceas între plecarea primarului şi venirea soldaţilor.

— Bine, făcu Jean Oullier.

Apoi, întinzând pumnul înspre Logerie, zise: — Courtin, Courtin, îl ispiteşti pe bunul Dumnezeu. Ieri mi-ai ucis câinele, azi, mişelia asta! E prea mult pentru răbdarea mea!

CAPITOLUL XL

Despre pericolul pe care-l poţi afla prin păduri, într-o proastă companie

SE FĂCUSE CEASUL ŞAPTE SEARA când Petit-Pierre, însoţit de baronul Michel, care luase locul bietului Bonneville, părăsi coliba în care trecuse prin atâtea pericole. Se înţelege că nu fără o vie şi adâncă durere trecu pragul acelei odăi în care lăsa, rece şi neînsufleţit, pe tânărul de care se ataşase atât de tare. Când Michel aduse calul în faţa uşii, îi reaminti lui Petit-Pierre că minutele erau preţioase şi că prietenii lor îi aşteptau; atunci, acesta din urmă se întoarse spre văduva lui Pascal Picaut şi întinzându-i mâna îi zise:

— Cum să-ţi mulţumesc pentru tot ceea ce ai făcut pentru mine?

— N-am făcut nimic pentru dumneata, răspunse Marianne. Mi-am plătit o datorie şi mi-am achitat un legământ, asta-i tot.

— Primeşte măcar asta, zise Petit-Pierre, desprinzându-şi de la gât un medalion atârnat de un şnur subţire de mătase neagră.

Marianne luă medalionul.

— Mulţumesc, zise ea. Facă Domnul să n-avem război şi să ne păstrăm libertatea şi măreţia!

Ajutat de Michel, Petit-Pierre încălecă pe cal şi, după un ultim semn de rămas bun adresat văduvei, cei doi dispărură în hăţişuri. O vreme, Petit-Pierre, cu capul în piept, păru scufundat în nişte gânduri profunde şi melancolice. În sfârşit, făcând un efort şi înfrângându-şi durerea care-l apăsa, se întoarse spre Michel care mergea alături:

— Eşti foarte tânăr, domnule.

— Merg pe douăzeci şi unu de ani.

Petit-Pierre oftă şi Michel surâse.

— E vârsta cea mai frumoasă pentru a iubi şi a lupta.

De data asta oftă Michel şi Petit-Pierre surâse.

— Ei, zise Petit-Pierre, iată un oftat care-mi spune că există pe undeva doi ochi frumoşi şi că, dacă soldaţii lui Louis-Philippe te-ar percheziţiona, ar găsi asupra dumitale o eşarfă ce ţi-e mai dragă, datorită mâinilor care au brodat-o, decât culorilor şi emblemei de pe ea. Pun rămăşag că în acest moment ne îndreptăm spre doamna gândurilor dumitale.

— Aveţi dreptate, zise Michel.

— Pun rămăşag că e una dintre frumoasele amazoane de la Souday.

— Ei, doamne, cine v-a putut spune?

— Ei bine, te felicit, tinere; eşti bogat, domnule de la Logerie?

— Vai, da, răspunse Michel.

— Cu atât mai bine şi nu vai. Căci vei putea să oferi o viaţă fără de griji soţiei; ceea ce este, mi se pare, o mare fericire. Dacă vei avea dificultăţi şi dacă socoţi că te-aş putea ajuta cu ceva, îţi stau cu plăcere la dispoziţie. Dar, dacă nu mă înşel, vine careva către noi; ascultă!

Într-adevăr, se auzea pasul unui om.

— Pare să fie singur, zise Petit-Pierre.

— Da.

— Ei, zise Petit-Pierre, dacă nouă nu ne-a fost frică de ţărani, iată şi un ţăran care se teme de noi.

— Cine-i acolo? zise Michel îngroşându-şi glasul.

— A, domnul baron! răspunse omul înaintând; să mă ia dracu’ dacă mă aşteptam să vă întâlnesc pe drum la o astfel de oră!

— Courtin, fermierul meu! Se pare că el v-a denunţat! Lăsaţi-mă să mă urc şi eu pe cal şi ascundeţi-vă în spatele meu, îi zise el încet lui Petit-Pierre.

— Tu eşti, Courtin? strigă Michel în timp ce Petit-Pierre se pitea după baron.

— Da, eu sunt, răspunse fermierul.

— Şi de unde vii, mă rog? întrebă Michel.

— De la Machecoul, unde m-am dus să cumpăr un bou.

— Şi unde-i boul? Că nu-l văd!

— N-am făcut târgul; cu păcătoasa asta de politică, negoţul stă pe loc, şi la târg nu mai găseşti nimic, zise Courtin care, tot vorbind, cerceta, atât cât îi îngăduia întunericul, calul pe care se afla baronul. Apoi, cum Michel tăcu, Courtin continuă: — Mi se pare, domnule baron, că v-aţi întors cu spatele către Logerie…

— Nimic de mirare: mă duc la Souday…

— Îmi îngăduiţi să vă spun că nu e ăsta drumul?

— Ştiu, dar mă tem s-o iau pe drumul cel bun, aşa că o iau pe scurtătură.

— În acest caz, şi dacă vreţi într-adevăr să ajungeţi la Souday, zise Courtin, cred că e datoria mea să vă dau un sfat.

— Care? Un sfat, dacă e sincer, e întotdeauna binevenit.

— O să găsiţi colivia goală.

— Fleacuri.

— Da; nu acolo trebuie să vă duceţi, domnule baron, dacă vreţi să găsiţi pasărea care vă face să bateţi drumurile…

— Cine ţi-a spus asta, Courtin? zise Michel întorcându-şi calul în aşa fel încât trupul lui să se afle tot timpul în faţa interlocutorului său şi să-l ascundă astfel pe Petit-Pierre.

— Cine mi-a spus? zise Courtin. Drace! Ochii mei! Am văzut toată banda aia de nemernici ieşind din castelul ăla amărât şi apucând-o spre Grande-Lande.

— Sunt soldaţi în partea aia?

— Soldaţi? zise Courtin. Nu cumva şi dumneavoastră vă temeţi de soldaţi? Ei bine, în acest caz, vă sfătuiesc să nu vă hazardaţi, în noaptea asta, prin landă; fiindcă n-o să faceţi o leghe fără să zăriţi baionete. Aşa că mai bine, domnule Michel…

— Mai bine ce? Zi, şi văd eu dacă e mai bine.

— Întoarceţi-vă cu mine la Logerie; veţi face o mare bucurie mamei dumneavoastră, care e foarte mâhnită că n-aţi venit acasă.

— Jupâne Courtin, zise Michel, am să-ţi dau şi eu la rându-mi, un sfat.

— Care, domnule baron?

— Să taci…

— Nu, n-am să tac, răspunse fermierul făcând-o pe îndureratul; nu, e prea crud pentru mine să-mi văd tânărul stăpân expus la mii de primejdii, şi toate astea pentru…

— Taci, Courtin!

— Pentru una din „lupoaicele” alea blestemate, la care nu s-ar uita nici măcar fiul unui ţăran ca mine!

— Ticălosule! N-ai de gând să taci? strigă tânărul ridicând asupra lui Courtin cravaşa pe care-o ţinea în mână.

— Iertaţi-mă dacă vă jignesc, domnule baron, zise el pe un ton plângăreţ, iertaţi-mă; dar, iată, sunt două nopţi de când nu dorm gândindu-mă la dumneavoastră.

Petit-Pierre tremura; deosebi în glasul primarului de la Logerie aceleaşi intonaţii viclene şi prefăcute pe care le mai auzise şi în coliba văduvei Picaut şi care se soldaseră cu nişte consecinţe atât de triste.

— Ei bine, zise Michel, vezi-ţi de drum şi lasă-ne să ni-l continuăm şi noi pe al nostru.

Courtin se prefăcu a vedea abia atunci că tânărul baron mai avea pe cineva alături.

— Ei! zise el, dar văd că nu sunteţi singur! Abia acum înţeleg, domnule baron, că ceea ce am spus v-a jignit. Hei, domnule, strigă el către Petit-Pierre, fii alături de mine şi spune-i stăpânului meu că n-are nimic de câştigat călcând legile şi procedând aşa cum procedează el, ca să le facă plăcere „lupoaicelor”!

— Încă o dată, Courtin, zise Michel pe un ton ameninţător, şterge-o!

— Stăpâne, nu vă las! Mâine n-aveţi decât să faceţi ce v-o plăcea; dar în noaptea asta veniţi să vă odihniţi la fermă, dumneavoastră şi persoana, femeie ori bărbat, care vă însoţeşte. V-o jur, domnule baron, că e periculos să vă aflaţi în noaptea asta afară.

— Nici pentru mine, nici pentru prietenul meu nu poate exista vreun pericol; căci nu ne amestecăm câtuşi de puţin în politică… Ei, ce faci la şaua mea, Courtin? strigă tânărul observând că fermierul moşmondea ceva la şa.

— Nimic, domnule Michel, nimic, zise Courtin. Deci nu vreţi să ascultaţi nici sfaturile, nici rugăminţile mele…

— Nu! Dă-te la o parte şi lasă-mă să-mi continui drumul.

— Atunci duceţi-vă! zise fermierul şi Domnul să vă aibă în pază! Dar să vă aduceţi aminte că bietul Courtin a făcut tot ce a putut ca să vă întoarcă din drum!

Spunând acestea, Courtin se hotărî, în sfârşit, să se dea la o parte. Michel, dând pinteni calului, se îndepărtă. Dar nu merse nici zece minute că şaua se răsuci şi cei doi călăreţi căzură grămadă peste pietre. Petit-Pierre se ridică primul.

— Eşti rănit? îl întrebă pe Michel care se ridica la rându-i.

— Nu, răspunse acesta; dar mă întreb cum…

— Cum am căzut? Am căzut şi gata! Înşăuează din nou calul cât mai repede cu putinţă!

— Aaa! făcu Michel, care şi aruncase şaua în spatele calului, amăridouă chingile s-au rupt, exact la aceeaşi înălţime!

— Spune mai bine că au fost tăiate, preciza Petit-Pierre; e opera iubitului dumitale Courtin; asta nu-mi spune nimic bun! Stai un pic, să cercetăm drumul…

Michel, pe care Petit-Pierre îl apucase de braţ, zări, cam la un sfert de leghe în vale, trei sau patru focuri ce străluceau în întuneric.

— E un bivuac, zise Petit-Pierre. Dacă ticălosul ăla bănuieşte ceva, şi mai mult ca sigur că bănuieşte, cum

drumul lui trece pe lângă acel bivuac, îi va pune pe filipişti pentru a doua oară pe urmele noastre.

— Ah! Credeţi că, ştiindu-mă cu dumneavoastră, pe mine, stăpânul lui…

— După tot ce-am văzut, îl cred în stare de orice, domnule Michel.

— Aveţi dreptate; am face mai bine să părăsim poteca asta bătută.

— Aşa m-am gândit şi eu. Cât ne-ar trebui ca să ajungem, pe jos, în locul unde ne aşteaptă marchizul?

— Cel puţin un ceas; aşa că n-avem vreme de pierdut. Dar ce să facem cu calul marchizului?

— Îi aruncăm frâul pe după gât; se va întoarce sigur la grajd şi, dacă prietenii noştri îl văd pe drum, îşi vor da seama că ni s-a întâmplat un accident şi vor porni să ne caute. Sstt! Linişte!

— Ce e?

— N-auzi nimic? întrebă Petit-Pierre.

— Ba da, paşii unor cai în direcţia bivuacului.

— Vezi că nu fără intenţie bravul dumitale fermier a tăiat chingile calului nostru! Să dispărem cât mai avem vreme!

— Dar dacă lăsăm calul aici, cei care ne urmăresc îl vor găsi şi vor ghici lesne că nici călăreţii nu-s departe.

— Stai, zise Petit-Pierre, mi-a venit o idee… Mi-am adus aminte de cursele de *barberi* din Italia…! Ajută-mă, domnule Michel!

— Porunciţi!

Petit-Pierre şi Michel rupseră un maldăr de mărăcini din tufişul de alături; făcură o legătură destul de voluminoasă, pe care o împărţiră în două.

— Ce vreţi să faceţi cu astea? întrebă Michel.

— Scoate iniţialele de pe batistă şi dă-mi-o mie.

Michel se supuse. Petit-Pierre rupse batista în două şi legă grămezile de vreascuri. Apoi, agăţă una de coama lungă şi mătăsoasă a calului, iar pe cealaltă, de coadă.

Bietul animal, care simţi spinii intrându-i în carne, se cabră şi începu să zvârle din picioare.

— Acum, zise Petit-Pierre, aruncă-i frâul pe după gât, în aşa fel încât să nu se spânzure cu el, şi lasă-l să plece.

Calul, eliberat de piedica ce-l ţinea în loc, nechează, îşi scutură cu furie coama şi coada, apoi ţâşni ca din puşcă, lăsând în urma lui o dâră de scântei.

— Bravo! zise Petit-Pierre. Acum ia şaua şi s-o ascundem bine undeva.

Se năpustiră în partea cealaltă a hăţişului, Michel târând după el şaua şi frâul. Acolo se lăsară în jos şi traseră cu urechea. Auziră galopul calului, care se pierdea din ce în ce.

— Auziţi? zise baronul satisfăcut.

— Da; dar nu suntem singurii care-l auzim, domnule baron, zise Petit-Pierre, şi iată urmarea!

Într-adevăr, din partea în care dispăruse Courtin, se auzi o cavalcadă tumultuoasă, care se apropia din ce în ce; după două minute, o duzină de călăreţi, lansaţi în galop pe urmele sau mai curând după zgomotul pe care-l făcea calul marchizului de Souday, trecură ca o furtună, la zece paşi de Petit-Pierre şi de Michel, care se ridicau pe măsură ce călăreţii se îndepărtau, urmărindu-le cu privirea goana turbată.

— Merg straşnic, zise Petit-Pierre; dar degeaba; mă îndoiesc că-l vor mai ajunge.

— Cu atât mai mult cu cât, spuse tânărul baron, vor trece în mod sigur prin locul unele ne aşteaptă prietenii noştri; s-ar putea ca marchizul să le încetinească în vreun fel goana.

— Spune-mi, zise Petit-Pierre, cunoşti cumva locul unde mi-a pregătit marchizul de Souday un adăpost?

— Într-o fermă ce-mi aparţine.

— Sper că nu în ferma unde lucrează Courtin.

— Nu, într-alta, foarte izolată, pierdută în pădure, de cealaltă parte a târgului Légé... Ştiţi satul unde se află coliba lui Tinguy?

— Da; poţi să mă conduci într-acolo?

— Perfect.

— Să mergem, zise Petit-Pierre. Dar iată un drum mai puţin bătut; n-o fi ăsta chiar cel pe care-l căutăm?

— E uşor de recunoscut; trebuie să aibă un stâlp în dreapta. Ah! Iată-l! E chiar drumul nostru! Acum, Petit-Pierre, cutez să vă făgăduiesc o noapte liniştită!

— Cu atât mai bine, zise Petit-Pierre oftând; n-are rost să-ţi ascund că emoţiile cumplite de peste zi s-au adăugat oboselii din noaptea trecută... De-abia mă mai ţin pe picioare!

Nici nu isprăvi bine Petit-Pierre aceste cuvinte, că o matahală neagră se înălţă dintr-un tufiş, sări în drum, şi-l apucă zdravăn de guler, răcnind cu un glas de tunet:

— Nu mişcaţi, sau sunteţi morţi!

Michel se năpusti în ajutorul prietenului său, pocnindu-l în cap pe agresor cu mânerul de plumb ai cravaşei. Dar trebui să plătească scump temerara sa intervenţie. Omul, fără să-i dea drumul lui Petit-Pierre, pe care-l ţinea cu mâna stângă, scoase pistolul de sub vestă şi trase în Michel. Noroc că Petit-Pierre izbuti să abată arma ucigaşă, în aşa fel încât glonţul menit să străbată pieptul baronului, nu făcu decât să-i zgârie umărul. Omul tocmai se pregătea să tragă a doua oară, când alţi doi inşi se năpustiră din tufişuri şi-l înhăţară pe Michel.

— Împuşcaţi-l pe derbedeul ăsta şi, după ce veţi fi sfârşit cu el, scăpaţi-mă şi de ăstălalt!

— Dar, cutează Petit-Pierre, cu ce drept ne opreşti din drum?

— Cu dreptul puştii, răspunse omul arătându-i carabina pe care o purta pe umăr. De ce? O să aflaţi în curând. Legaţi-l zdravăn pe omul cu cravaşa! Cât despre celălalt, adăugă el cu dispreţ, arătându-l pe Petit-Pierre, nu-i nevoie; cred că nu ne va fi prea greu să-l determinăm să ne urmeze.

— Dar, în sfârşit, unde ne duceţi? întrebă Petit-Pierre.

— Oh, eşti prea curios, amice, răspunse omul.

— Dar…’

— Ei drăcie, dacă ţii să afli, dă din picioare! Ai să vezi de îndată cu propriii tăi ochi!

— Şi omul, apucându-l de braţ pe Petit-Pierre, îl trase în hăţiş, în vreme ce Michel, care se împotrivea din răsputeri, împins de ceilalţi, intră şi el în hăţiş. Merseră astfel vreo zece minute, după care ajunseră într-un luminiş. Michel, pe care această primă înfruntare, cât şi rana de la umăr, îl zguduiseră zdravăn, se aşezase sau mai curând se lungise pe iarbă; Petit-Pierre, în picioare, alături de el. Privea cu atenţie mutrele bandiţilor. Dar, întorcându-şi ochii de la aceştia la tânărul său însoţitor, băgă de seamă rana acestuia.

— Dumnezeule! strigă el văzând sângele care i se scurgea din umăr, eşti rănit!

— Oh, cred că da…

— Nu mai gesticula astfel! împiedici sângele să se oprească! Atâta timp cât nu se vor ocupa de noi, continuă Petit-Pierre, aruncând o privire în jurul său, să vorbim despre ceea ce ne interesează. Unde suntem şi cine-s oamenii ăştia?

— Cred, zise Michel, că sunt şuani.

— Şuani care opresc călătorii inofensivi? Nu se poate!

— Ba se poate, doamnă; s-au schimbat mult, aproape că nici nu-i mai recunoşti…

— Şi ce vor?

— Vom vedea; căci iată-i că se adună, şi asta mai mult ca sigur pentru a ne face onoarea de a se ocupa de persoanele noastre.

— Dacă nu mă înşel, spuse căpetenia tâlharilor, care se numea jupânul Jacques, eşti baronul Michel de la Logerie?

— Da, răspunse scurt Michel.

— Ce făceai pe drumul spre Légé, în plină pădure Touvois, la ceasul ăsta din noapte?

— Ţi-aş putea răspunde că nu-s obligat să-ţi dau socoteală şi că drumurile sunt libere.

— Dar n-ai să-mi răspunzi astfel, domnule baron.

— De ce?

— Deoarece, cu tot respectul pe care ţi-l datorez, ai spune o prostie şi pentru că ai prea multă minte pentru asta.

— Cum?

— Sigur; vezi bine că trebuie să-mi dai socoteală, din moment ce te întreb; vezi bine că drumurile nu sunt libere, din moment ce nu ţi-ai putut continua drumul.

— Fie; n-am să stau la discuţie cu dumneata. Mă duceam la ferma mea din Banloeuvre, care, după cum ştii, este situată la capătul pădurii Touvois în care ne aflăm.

— Bravo, să fie într-un ceas bun, domnule baron; fă-mi cinstea să-mi răspunzi tot timpul aşa şi ne vom înţelege. Acum, spune-mi cum se face, domnule baron de la Logerie, că, deşi aveţi atâţia cai buni în grajd, atâtea trăsuri bune în remize, călătoriţi pe jos, ca doi simpli ţărani, cum am putea face şi noi?

— Am avut un cal; dar căzând de pe el, calul a fugit şi nu l-am mai putut prinde.

— Bun! Şi-acum, domnule baron, sper că vei fi atât de bun să ne dai unele noutăţi!

— Eu?

— Da. Ce se mai petrece pe-acolo, pe jos?

— Ce te poate interesa pe dumneata ce se petrece prin părţile noastre?

— Spune, domnule baron şi nu te nelinişti de ceea ce-mi poate fi sau nu de folos. Cu cine v-aţi întâlnit pe drum?

— Cu cei cu care te întâlneşti în fiece ceas şi pe orice drum de trei zile încoace prin împrejurimile Machecoul-ului: cu soldaţi.

— Aţi vorbit cu ei?

— Nu.

— Cum nu? V-au lăsat să treceţi fără să vorbiţi cu ei?

— Ne-am ferit. Călătorind cu treburile noastre nu ne convenea să fim amestecaţi în lucruri care nu ne privesc.

— Ei drăcie! Tatăl dumitale, domnule, pe care am avut prilejul să-l cunosc oarecum, se amesteca; îţi mărturisesc deci că socoteam să aflu în dumneata un slujitor zelos al majestăţii sale Louis-Philippe.

— Ei bine, te înşeli, dragă domnule, răspunse Petit-Pierre, domnul baron este, dimpotrivă, un partizan zelos al lui Henric al V-lea!

— Într-adevăr, amice? Eşti devotat lui Henric al V-lea?

— Da.

— Foarte bine! Atunci să-ţi furnizez mijloacele de a-ţi manifesta acest devotament într-un fel strălucit.

— Spune.

— Îi vezi pe aceşti oameni? Ard de dorinţa să se lase ucişi pentru tânărul nostru rege şi pentru maică-sa; numai că le lipseşte tocmai ceea ce le este necesar ca să-şi ajungă acest scop: arme, ca să lupte, haine, ca să se înfăţişeze cât mai eleganţi pe câmpul de luptă, bani ca să-şi alunge plictisul bivuacului. N-ai să rabzi, presupun, domnule baron, ca toţi aceşti demni slujitori ai majestăţii sale Henric al V-lea să fie expuşi bolilor, răcelilor, bronşitei care se datorează câinoşeniei unor anotimpuri?

— Dar unde dracu', replică Michel, vrei să găsesc cu ce să-i îmbrac şi să-i înarmez pe oamenii dumitale? Crezi că am la dispoziţie magazine?

— A, domnule baron, zise jupânul Jacques, crezi că ar fi exagerat dacă ţi-aş cere cinci sute de franci de fiecare om?

— Spune-mi în două cuvinte cât vrei şi să isprăvim.

— Ei bine, am patruzeci de oameni, asta face cu totul douăzeci de mii de franci, adică un fleac pentru un om putred de bogat ca dumneata, domnule baron.

— Fie! În două zile vei avea douăzeci de mii de franci, zise Michel, încercând să se scoale de jos. Îţi dau cuvântul meu! Adu-mi ce trebuie pentru scris şi dezleagă-mi mâinile!

Dar Petit-Pierre făcu un pas înainte.

— Un moment, domnule Michel, zise el cu hotărâre! Treaba asta nu se va face!

— Şi de ce nu se va face, mă rog?

— Pentru că asemenea procedee, domnule, cam aduc cu cele ale bandiţilor din Calabria şi Estramadura, ca să fie folosite de nişte oameni ce se pretind soldaţii lui Henric al V-lea; pentru că e un adevărat jaf şi eu nu voi admite una ca asta!

— Dumneata, amice?

— Da, eu.

— Deocamdată, mă voi mărgini să-ţi spun să nu te amesteci unde nu-ţi fierbe oala.

— Ba dimpotrivă, am să mă amestec domnule, zise Petit-Pierre cu trufie. Căci mă interesează foarte tare să nu folosiţi numele lui Henric al V-lea ca să comiteţi asemenea acte de tâlhărie.

— Ei, dar văd că ai mare grijă, după cât se pare, de afacerile majestăţii sale; vrei să ai bunătatea să-mi spui în ce calitate?

— Îndepărtează-ţi oamenii şi-ţi voi spune.

— Plecaţi mai încolo, le zise jupânul Jacques oamenilor săi.

— Domnule, spuse Petit-Pierre, îţi ordon să-l pui pe acest tânăr în libertate; vreau să ne dai o escortă, care să ne conducă chiar acum acolo unde trebuie să ajungem, şi să trimiţi pe cineva în căutarea prietenilor care ne aşteaptă…

— Vrei! Ordoni! Ah, turturico, vorbeşti ca un rege pe tron! Şi dacă refuz, ce-ai să zici?

— Dacă refuzi, voi porunci ca înainte de douăzeci şi patru de ore să fii împuşcat.

— Nu cumva am cinstea să vorbesc doamnei regente?

— Ei însăşi, domnule.

În acel moment jupânul Jacques fu apucat de un asemenea hohot de râs, încât ceilalţi, văzându-l atât de vesel, se apropiară ca să vadă de ce râde.

— Aoleu! zise el, nu mai pot. Dragii mei, v-aţi mirat mai adineauri, nu-i aşa? când domnul baron, fiul baronului Michel, pe care-l ştiţi cu toţii, ne-a declarat sus şi tare că Henric al V-lea n-are un prieten mai bun decât el. Dar ceea ce se petrece acum e mai dihai, întrece orice imaginaţie! Ştiţi cine-i acest ţărănuş frumuşel, pe care eu l-am luat drept amanta deghizată a domnului baron? Ei bine, dragii mei, acest tânăr necunoscut nu-i nici mai mult, nici mai puţin decât mama regelui nostru!

Un murmur de neîncredere străbătu rândurile şuanilor.

— Iar eu vă jur, strigă Michel, că v-a spus adevărul!

— Vă asigur că… strigă Petit-Pierre, la rându-i.

— Ei, zise tâlharul, şi eu te asigur că dacă în zece minute, cât îi dau timp să se gândească, scutierul dumitale, frumoasa mea doamnă rătăcitoare, nu-mi dă hârtia pe care i-am cerut-o, va atârna alături de ghindele de deasupra capului dumitale. Să aleagă: ori sacul cu bani, ori funia!

— Dar e o ticăloşie, zise Petit-Pierre ieşindu-şi din fire.

— Înhăţaţi-l! strigă tâlharul.

Patru tâlhari înaintară să execute ordinul.

— Să vedem, zise Petit-Pierre, cine va cuteza să ridice mâna asupra mea!

Dar cum câţiva, prea puţin sensibili la vorbele ducesei, se îndreptară spre ea, aceasta, dându-se îndărăt, îşi smulse peruca, strigând:

— Ei cum! Nu se află printre toţi aceşti tâlhari. Niciun soldat care să mă recunoască? Niciun bărbat care să-mi ia apărarea?

— Ba da! strigă o voce, chiar în spatele jupânului Jacques; îi voi spune acestui om că purtarea lui este nedemnă de un bărbat!

— Lupoaica! Lupoaica! murmurară câţiva dintre tâlharii care o cunoşteau pe domnişoara de Souday.

— Ce vrei? strigă şeful tâlharilor. Doar ştii că nu-mi pasă de nimeni şi de nimic! Mă doare-n cot şi de Henric al V-lea şi de Louis-Philippe!

— Taci, caraghiosule! zise Bertha.

Şi, îndreptându-se spre Petit-Pierre zise: — Vă cer iertare pentru aceşti oameni care ν-au insultat şi ameninţat!

— Pe legea mea! zise vesela ducesa, ai sosit exact la timp! Fără dumneata, nu ştiu zău, cum ne-am fi descurcat; căci drăgălaşii aceştia tocmai se pregăteau să-l spânzure pe baron şi să mă ucidă şi pe mine. Apoi, întorcându-le tâlharilor spatele, întrebă: — Cum ai ajuns aici? Povesteşte-mi!

— Calul dumneavoastră i-a simţit pe ai noştri, răspunse fata; când a trecut pe lângă noi, l-am prins, apoi ne-am îndepărtat; căci îi auzeam pe oamenii care-l urmăreau. Văzând cele două legături de spini cu care era împodobit bietul animal, ne-am gândit că aţi procedat astfel ca să scăpaţi de calul care vă încurca. Însemna, deci, că vi s-a întâmplat ceva. Atunci ne-am despărţit şi, după ce ne-am dat întâlnire la Banloeuvre, am pornit cu toţii în căutarea dumneavoastră. Trecând prin pădure mi-au atras atenţia focurile şi zgomotul glasurilor; m-am dat jos de pe cal, de teamă ca nechezatul lui să nu mă trădeze şi m-am apropiat încetişor. Restul îl ştiţi, doamnă.

— Da, răspunse Petit-Pierre; dacă banditul ăla de colo vrea să ne dea o călăuză, eu zic s-o pornim spre Banloeuvre, Bertha! Căci îţi mărturisesc că pic de oboseală…

— Vă voi conduce chiar eu, zise fata.

Petit-Pierre înclină din cap în semn de acceptare. După două ceasuri, în momentul în care Petit-Pierre, Bertha şi Michel tocmai terminau de mâncat, sosiră marchizul şi Mary. Seara, Petit-Pierre avu cu marchizul de Souday o lungă discuţie. După această discuţie, domnul de Souday se apropie de tineri şi, luând mâna Berthei, zise, adresându-i-se lui Michel:

— Domnul Petit-Pierre tocmai m-a asigurat că dumneata aspiri la mâna domnişoarei Bertha, fiica mea. Poate că am avut alte gânduri în ce priveşte măritişul ei; dar, în faţa

unor astfel de insistenţe, nu-ţi pot răspunde, domnule, decât că, după luptă, fata mea va fi soţia dumitale.

Fulgerul căzând la picioarele lui Michel nu l-ar fi uluit mai tare. În timp ce marchizul punea mâna Berthei într-a sa, voi să-şi întoarcă privirea spre Mary, ca pentru a o ruga să intervină. Dar vocea acesteia îi murmură la ureche aceste vorbe cumplite:

— Nu te iubesc!

Copleşit de durere, năucit de surpriză, Michel apucă, maşinal, mâna Berthei.

CAPITOLUL XLI

Jupânul Marc

ÎN ACEEAŞI ZI ÎN CARE ÎN CASA văduvei Picaut, la castelul de Souday, în pădurea Touvois şi la ferma din Banloeuvre se petreceau evenimentele despre care am vorbit în ultimile noastre capitole, la Nantes, uşa casei cu numărul 17 din *rue du Château* se deschidea, către ora cinci după-amiază, ca să lase să iasă doi inşi. Unul era comisarul civil Pascal. Celălalt, adică cel de care ne vom ocupa acum, era un om de vreo patruzeci de ani, cu ochi ageri, inteligenţi, adânci, cu nasul acvilin, cu dinţi albi şi buze pline şi senzuale cum le au de obicei oamenii cu imaginaţie; haina neagră, cravata albă, panglica Legiunii de Onoare indicau, atât cât se poate judeca după aparenţe, un om din tagma magistraţilor. Acest personaj era într-adevăr unul din cei mai distinşi avocaţi din Paris, sosit în ajun la Nantes şi care poposise la confratele său, comisarul civil. Se numea Marc ca şi Cicero. Ajuns în stradă, condus după cum am văzut, de comisarul civil, găsi o cabrioletă care-l aştepta. Strânse afectuos mâna gazdei sale şi se urcă în trăsură, în vreme ce vizitiul, aplecându-se spre domnul Pascal, îl întrebă unde să-l conducă pe oaspete.

— Îl vezi pe ţăranul ăla călare pe un cal vânăt-cenuşiu? zise domnul Pascal.

— Îl văd.

— Ei bine, n-ai altceva de făcut decât să te ţii după el.

Nici nu-i fu dată bine această lămurire vizitiului, că omul cu calul vânăt-cenuşiu, ca şi cum ar fi auzit cuvintele ce ieşiseră din gura domnului Pascal, o şi porni la drum, coborând pe *rue du Château* şi apucând-o la dreapta, în aşa fel încât să poată merge de-a lungul râului ce curgea în

stânga. Vizitiul îşi şfichiui bidiviul şi trăsura, care scârţâia din toate încheieturile şi căreia i-am dat ambiţiosul nume de cabrioletă, începu să danseze peste pietrele inegale ale capitalei departamentului Loarei inferioare, urmând-o, cu chiu, cu vai, pe misterioasa călăuză. În momentul în care cabrioleta ieşi la rândul ei din *rue du Château,* călătorul îl văzu din nou pe călăreţ care, fără să privească înapoi, o luase pe podul Rousseau, pe unde se ieşea spre drumul către Saint-Philbert-de-Grand-Lieu. Călătorul traversă podul şi ieşi în acest drum. Ţăranul îşi lăsase calul la trap, dar la un trap destul de moderat, pentru ca să-l poată urmări călătorul nostru. Ţăranul nu întoarse nici măcar o singură dată capul, părând cu totul indiferent la ceea ce se petrecea în spatele lui. După vreo două ceasuri de mers şi cum începea să se întunece, sosiră la Saint-Philbert-de-Cirand-Lieu. Omul cu calul se opri în faţa hanului *Cygne de la croix*, coborî, dădu calul în seama unui rândaş şi intră în han. După cinci minute sosi şi călătorul nostru şi trase la acelaşi han. În bucătărie, ţăranul se încrucişă cu el şi, fără ca cineva să observe, îi strecură în mână un bileţel. Călătorul trecu în sala cea mare, pe moment goală, unde ceru o sticlă cu vin şi o lampă. I se aduse ceea ce ceruse. Nu se atinse de sticlă, dar despături biletul unde erau scrise aceste cuvinte:

„Vă voi aştepta pe drumul cel mare spre Légé; urmaţi-mă, dar fără să încercaţi să mă ajungeţi sau să-mi vorbiţi: vizitiul va rămâne la han cu cabrioleta

Călătorul arse biletul, umplu un pahar cu vin în care îşi udă doar buzele, îşi dădu întâlnire cu vizitiul pentru seara următoare şi ieşi din han, fără ca hangiţa să bage de seamă sau cel puţin să arate că ar fi băgat de seamă. Sosit la capătul satului, îşi văzu omul care-şi tăia un băţ dintr-un tufiş de păducel. Băţul odată tăiat, ţăranul o porni la drum, continuând să cureţe joarda de coajă şi de frunze. Jupânul

Marc îl urmă cam o jumătate de ceas. Cum între timp se făcuse noapte – ţăranul intră într-o casă izolată, situată în dreapta drumului. Călătorul îşi iuţi pasul şi intră şi el în casă. Când ajunse în prag, nu văzu decât o femeie, căreia ţăranul îi zise doar atât:

— Domnul trebuie condus.

După ce rosti aceste cuvinte, ieşi fără să-i dea timp călătorului să-i mulţumească ori să-i ofere câţiva franci. Când jupânul Marc, care-l urmărise cu privirea, se întoarse mirat spre stăpâna casei, aceasta îi făcu semn să se aşeze şi, fără să se mire de prezenţa lui, fără să-i adreseze o vorbă, continuă să-şi vadă de treburi. O tăcere de mai bine de o jumătate de oră urmă acestei dovezi de strictă politeţe vandeeană, şi călătorul începu a se nelinişti, când iată că intră stăpânul casei care, fără să manifeste mirare ori curiozitate, îl salută pe oaspete. Apoi îşi privi nevasta care-i repetă cuvintele:

— Domnul trebuie condus…

Stăpânul casei aruncă atunci asupra străinului una din acele priviri agere şi pătrunzătoare pe care nu le au decât ţăranii din Vandeea; după care înaintă spre oaspetele său, cu pălăria în mână.

— Domnul doreşte să călătorească prin ţinut? întrebă el.

— Da, amice, aş dori să merg mai departe.

— Domnul are, desigur, acte…

— Am într-adevăr.

— În regulă?

— Cât se poate de în regula.

— Sub nume de împrumut sau sub numele adevărat?

— Sub numele adevărat.

— Sunt silit, ca să nu fac vreo greşeală, să-l rog pe domnul să mi le arate.

— E absolut necesar?

— Da.; fiindcă numai după ce le-am văzut aş putea spune domnului dacă poate călători liniştit prin ţinut.

Călătorul îşi scoase paşaportul.

— Iată-l, zise el.

Ţăranul luă paşaportul, îşi aruncă privirea ca să vadă dacă semnalmentele corespundeau cu chipul călătorului şi, înapoindu-i acestuia paşaportul, zise:

— E foarte bine; domnul poate merge pretutindeni cu hârtia asta.

— Şi dumneata îmi vei da pe cineva să mă conducă?

— Da, domnule.

— Aş dori s-o faci cât mai repede cu putinţă.

— Să pun şaua pe cai.

Stăpânul casei ieşi. După zece minute se întoarse.

— Caii sunt gata, domnule, zise el.

— Şi călăuza?

— Aşteaptă.

Călătorul ieşi şi găsi la uşă un băiat ţinând doi cai de dârlogi. Jupânul Marc înţelese că unul din cai era al lui, şi că ţărănuşul era călăuza sa. Şi într-adevăr, de-abia puse piciorul în scară, că noul lui ghid o şi porni la drum, la fel de tăcut ca şi predecesorul său. Erau ceasurile nouă seara; afară era întuneric beznă.

CAPITOLUL XLII

În ce fel se călătorea în departamentul Loarei inferioare în luna mai, 1832

DUPĂ O ORĂ ŞI JUMĂTATE DE mers, în timpul căreia nu fu schimbată nicio vorbă între călător şi călăuză, ajunseră la uşa uneia din acele clădiri specifice ţinutului, care sunt pe jumătate fermă, pe jumătate castel. Călăuza se opri şi-i făcu semn călătorului să se oprească; apoi bătu în poartă. O slugă deschise uşa.

— Cineva vrea să-i vorbească domnului, zise ţărănuşul.

— Nu se poate, răspunse sluga; domnul s-a culcat.

— De pe acum? întrebă călătorul.

Servitorul se apropie.

— Domnul a fost noaptea trecută la o întâlnire şi şi-a petrecut o mare parte din zi călare.

— N-are importanţă, zise călăuza, călătorul acesta trebuie să-i vorbească; vine din partea domnului Pascal şi se duce să-l vadă pe Petit-Pierre.

— Asta-i cu totul altceva, zise servitorul; mă duc să-l trezesc pe domnul.

— Întreabă-l, zise călătorul, dacă-mi poate da pe cineva sigur să mă conducă…

— Nu cred că domnul poate face asta, răspunse, servitorul.

— Atunci ce poate face?

— Să vă conducă el însuşi.

Şi intră în casă. După cinci minute reapăru.

— Stăpânul meu vă întreabă dacă aveţi nevoie de ceva sau doriţi să vă continuaţi drumul fără oprire.

— Am mâncat la Nantes, n-am nevoie de nimic. Aş vrea să-mi continui drumul.

Servitorul dispăru din nou. După câteva momente se ivi un bărbat tânăr. De data asta nu mai era servitorul, ci chiar stăpânul.

— În orice altă împrejurare, aş fi insistat, domnule, să-mi faceţi cinstea de a rămâne un moment sub acoperişul meu; dar sunteţi, fără îndoială, persoana pe care Petit-Pierre o aşteaptă şi care vine de la Paris.

— Într-adevăr, domnule.

— Domnul Marc, cumva?

— Exact.

— În acest caz să nu pierdem niciun minut, căci sunteţi aşteptat cu nerăbdare.

Şi întorcându-se către băiatul de la fermă: — Calul tău e odihnit?

— De azi-dimineaţă n-a făcut decât o leghe şi jumătate.

— În acest caz, îl iau eu; ai mei sunt istoviţi. Rămâi aici ca să goleşti o sticlă cu vin împreună cu Louis; în două ceasuri sunt înapoi. Louis, fă acestui flăcău onorurile casei.

Şi bărbatul cel tânăr se azvârli în şa cu atâta sprinteneală, ca şi cum n-ar fi făcut nici el în ziua aceea decât tot o leghe şi jumătate călare, apoi, întorcându-se către călător, întrebă:

— Sunteţi gata, domnule?

La semnul afirmativ al acestuia, cei doi plecară. După un sfert de ceas de tăcere, la o sută de paşi în faţa lor se auzi un strigăt. Jupânul Marc tresări şi întrebă ce era cu acel strigăt.

— Este cercetaşul nostru. Ascultă şi ai să auzi răspunsul.

Întinse mâna, o puse pe umărul călătorului şi, oprindu-şi el însuşi calul, îl sfătui pe jupânul Marc să facă la fel. Într-adevăr, aproape imediat se auzi un al doilea strigăt, dintr-un punct mai îndepărtat; părea ecoul primului, atât era de asemănător cu el.

— Putem merge înainte; drumul e liber, zise şeful vandeean, pornindu-şi calul.

— Suntem deci precedaţi de un cercetaş?

— Precedaţi şi urmaţi. Avem un om la două sute de paşi în faţa noastră şi un altul, la două sute de paşi în spate.

În acel moment şeful vandeean tăcu brusc.

— Ascultă, zise el.

Cei doi călăreţi se opriră.

— Dar, zise jupânul Marc, mi se pare că n-am auzit decât strigătul cercetaşului.

— Într-adevăr, nu-i mai răspunde niciun alt strigăt.

— Asta ce vrea să însemne?

— Că prin împrejurimi sunt soldaţi.

Rostind aceste cuvinte îşi porni calul la trap; jupânul Marc făcu la fel. Aproape în aceeaşi clipă auziră nişte paşi grăbiţi; era cercetaşul din spatele lor, care-i ajunsese cu toată iuţeala de care era în stare. La întretăierea dintre două drumuri îl găsiră şi pe cel care mergea înaintea lor, nemişcat şi nehotărât. Drumul se bifurca şi cum nici dintr-o parte, nici dintr-alta nu-i răspunsese nimeni la strigătul său, nu ştia pe care din cele două drumuri să apuce. La urma urmei, amândouă duceau în acelaşi loc; numai că cel din stânga era puţin mai lung decât cel din dreapta. După un moment de deliberare între şef şi călăuză, ultimul o luă pe poteca din dreapta, pe unde apucă în curând şi şeful vandeean împreună cu jupânul Marc. După vreo trei sute de paşi, cei doi călători îi găsiră iar pe cercetaşul din faţă stând pe loc. Acesta le făcu semn cu mâna să tacă.

— O patrulă!

Într-adevăr, ascultând cu atenţie, auziră, departe încă, zgomotul regulat al paşilor pe care-i face o trupă în marş. Era una dintre coloanele mobile ale generalului Dermoncourt care-şi făcea rondul de noapte. Se aflau pe unul din acele drumuri părăginite, atât de frecvente în Vandeea în acea epocă, dar care astăzi dispar, spre a face loc drumurilor vicinale. Cele două taluzuri erau atât de abrupte, încât cailor le era cu neputinţă să le urce; nu exista deci decât un singur mijloc de a evita patrula, şi anume de a se întoarce înapoi, de a ajunge pe un loc drept

şi de a o lua apoi ori la dreapta ori la stânga. Dar aşa cum călăreţii auzeau pasul soldaţilor, şi soldaţii puteau să audă zgomotul cailor acestora şi să pornească în urmărirea lor. Dintr-o dată cercetaşul îi atrase atenţia, printr-un semn, şefului vandeean. Văzu, graţie unei raze fugare de lună, luciul baionetelor şi-i arătă acestuia încotro s-o ia. Într-adevăr soldaţii – pentru a evita apa, care în general se scurge prin acele drumuri adâncite, după ploile abundete – în loc s-o apuce pe poteca străjuită de cele două taluzuri abrupte, urcaseră pe unul din ele şi mergeau acum de cealaltă parte a tufişurilor ce se întindeau în stânga călătorilor. Urmând acest drum, aveau să treacă doar la zece paşi de cei doi cavaleri şi de cei doi cercetaşi, pierduţi în întunecimea acelei poteci. Dacă unul dintre cei doi cai ar fi nechezat, mica ceată ar fi căzut prizonieră; dar ca şi cum ar fi înţeles pericolul, bidiviii rămaseră la fel de tăcuţi ca şi stăpânii lor, şi soldaţii înaintară fără a şti pe lângă cine trecuseră. Când zgomotul paşilor li se pierdu în depărtare, cei doi călători respirară uşuraţi şi o porniră la drum. După un sfert de ceas intrară în pădurea Machecoul. Acolo, se puteau socoti la adăpost; era prea puţin probabil ca soldaţii să cuteze a trece noaptea prin această pădure; apucară deci pe una din potecile cunoscute de oamenii din acel ţinut, unde nu aveau a se teme de nimic. Coborâră de pe cai, lăsară dârlogii în mâna unuia dintre cei doi cercetaşi, în vreme ce celălalt dispărea în întunericul devenit şi mai adânc din pricina frunzelor. Şeful vandeean şi călătorul o porniră după el. Era evident că se apropiau de capătul drumului, dovadă faptul că-şi părăsiseră caii. Într-adevăr, de-abia făcură vreo două sute de paşi că şi auziră ţipătul bufniţei. Şeful vandeean îşi duse mâinile pâlnie la gură şi, ca răspuns la acest ţipăt prelung, făcu să răsune ţipătul scurt şi ascuţit al cucuvelei.

— Iată omul nostru, zise şeful vandeean.

După câteva minute se auzi zgomotul unor paşi pe iarba potecii şi călăuza reapăru însoţită de un străin. Acel străin

nu era altul decât cunoştinţa noastră, Jean Oullier. Cu prilejul celorlalte două prezentări, jupânul Marc, auzise schimbându-se între ghidul său şi cel căruia i se adresa, cuvintele: „Iată un domn care doreşte să vorbească domnului!” De data asta formula se schimbă, şi şeful vandeean îi zise lui Oullier:

— Prietene, iată un domn·care trebuie să vorbească cu Petit-Pierre.

La care Jean Oullier se grăbi să răspundă:

— Să vină cu mine.

Călătorul întinse mâna şefului vandeean, care i-o strânse în mod cordial. Apoi îşi duse mâna la buzunar, cu intenţia de a-şi împărţi punga între cei doi cercetaşi; dar şeful vandeean îi ghici intenţia şi, punându-i mâna pe braţ, îi făcu semn să nu dea urmare unui gest pe care cei doi ţărani l-ar fi luat drept o ofensă. Jupânul Marc înţelese şi, cu o strângere de mână, se achită faţă de cei doi cercetaşi cum se achitase şi faţă de şeful lor. După care, Jean Oullier porni pe drumul pe care venise, rostind doar un cuvânt care avea concizia unui ordin şi căldura unei invitaţii:

— Urmaţi-mă!

Călătorul începu a se obişnui cu aceste formule scurte şi misterioase, insolite pentru el, şi care-i revelau o apropiată răzmeriţă. Umbrite cum erau de pălăriile lor mari, jupânul Marc abia dacă zărise chipurile şefului vandeean şi ale celor doi cercetaşi. Iar în desimea pădurii, abia dacă zărea silueta lui Jean Oullier. Încet, încet, omul care mergea în faţa lui îşi încetini pasul, în aşa fel încât să fie ajuns de jupânul Marc. Călătorul bănui că ghidul lui avea ceva să-i spună şi-şi ciuli urechea. Într-adevăr, auzi abia şoptite aceste cuvinte:

— Suntem spionaţi… Ne urmăreşte cineva prin pădure. Nu vă neliniştiţi dacă mă vedeţi dispărând. Aşteptaţi-mă în locul în care m-am făcut nevăzut.

Călătorul răspunse printr-un simplu semn din cap, care voia să însemne: „Bine, du-te!” Mai făcură vreo cincizeci de

paşi. Dintr-o dată Jean Oullier se năpusti într-un tufiş. La douăzeci ori treizeci de paşi, în desimea pădurii, se auzi un zgomot, făcut parcă de o căprioară speriată; acel zgomot dispăru însă repede ca şi cum ar fi fost într-adevăr iscat de un animal ager în goană. În aceeaşi direcţie se îndreptară şi paşii lui Jean Oullier. Apoi zgomotul se stinse. Călătorul se sprijini de un copac şi aşteptă. După vreo douăzeci de minute auzi o voce lângă el:

— Haidem!

Tresări; era vocea lui Jean Oullier.

— Ei bine? întrebă călătorul. Nimeni?

— Ba da… Dar era cineva care cunoştea pădurea tot atât de bine ca şi mine.

— Aşa că nu l-ai putut ajunge…

Oullier dădu din cap, ca şi cum l-ar fi costat prea mult să mărturisească faptul că omul îi scăpase.

— Nu ştii cine e? continuă călătorul.

— Ba da, răspunse Jean Oullier; un ticălos.

Apoi, zărind liziera pădurii, zise: — Am ajuns.

Într-adevăr, jupânul Marc văzu înălţându-se în faţa lui ferma din Banloeuvre. Jean Oullier se uită cu atenţie într-o parte şi într-alta a drumului. Atât cât putea el zări, drumul era liber. O luă înainte şi descuie poarta.

— Veniţi! zise el.

Jupânul Marc traversă repede drumul şi dispăru pe poarta larg deschisă. O formă albă se ivi pe peron.

— Cine e? întrebă un glas de femeie, dar un glas puternic şi poruncitor.

— Eu, domnişoară Bertha, răspunse Jean Oullier.

— Nu eşti singur?

— Sunt cu un domn care vrea să vorbească cu Petit-Pierre.

Bertha coborî şi-i ieşi călătorului înainte.

— Vino, domnule, zise ea.

Şi tânăra îl conduse pe jupânul Marc într-un salon destul de sărăcăcios mobilat, dar al cărui parchet era perfect

cernit, iar perdelele erau de un alb imaculat. Un foc zdravăn ardea în cămin şi, lângă foc, pe o masă, era pregătită cina.

— Aşază-te, domnule, zise tânăra fată, cu o graţie desăvârşită, dar care totuşi, nu era lipsită de o vigoare bărbătească ce-i dădea o notă de originalitate; trebuie să-ţi fie foame şi sete; mănâncă şi bea. Petit-Pierre doarme; dar a dat poruncă să fie trezit de îndată ce va veni cineva de la Paris. Vii de la Paris?

— Da, domnişoară.

— În zece minute mă întorc.

Şi Bertha dispăru ca o nălucă. Călătorul rămase câteva minute încremenit de mirare: era un fin observator şi niciodată nu mai văzuse atâta graţie şi atâta farmec îngemănate cu o asemenea voinţă şi hotărâre. Ai fi spus că e vorba de un tânăr Achile deghizat în femeie şi care nu văzuse încă strălucind spada lui Ulise. Absorbit, fie de aceste gânduri, fie de ceea ce avea de discutat cu ducesa, călătorul nu se atinse nici de mâncare, nici de băutură. După puţin, fata intră din nou.

— Petit-Pierre e gata să te primească, domnule, zise ea.

Călătorul se ridică; Bertha o luă înainte. Ţinea în mână o faclă scurtă, pe care o ridică pentru a lumina scara şi care-i lumina în acelaşi timp şi chipul. Călătorul privi cu admiraţie acele plete şi acei frumoşi ochi negri; acel ten mat, purtând bronzul sănătăţii, şi acea siluetă zveltă şi degajată, ce părea că aparţine unei zeiţe. Murmură, cu un surâs, aducându-şi aminte de Virgiliu:

— *Incessu patuit dea!*[8].

Tânără bătu la uşa unei camere.

— Intră! răspunse o voce de femeie.

Uşa se deschise; tânără se dădu puţin la o parte pentru a-l lăsa pe musafir să treacă.

CAPITOLUL XLIII

Puţină istorie nu strică

ODAIA ÎN CARE INTRASE ERA mare, de construcţie recentă; pereţii păreau încă umezi şi lemnăria îşi arăta albul scândurilor de sub varul subţire ce-o acoperea. În acea odaie, culcată pe un pat grosolan de lemn, zări o femeie în care jupânul Marc recunoscu pe doamna ducesă de Berry. Cearşafurile acelui pat sărăcăcios erau din batist; luxul lenjeriei albe şi mătăsoase era singurul lucru care amintea de rangul ei. Un şal cu carouri roşii şi verzi îi slujea de cuvertură. Un şemineu urât, de piatră, împodobit cu o mică garnitură de lemn, încălzea apartamentul care n-avea altă mobilă decât o masă plină de hârtii, deasupra cărora se zărea o pereche de pistoale. Un costum de ţăran şi o perucă brună zăceau pe două scaune, aşezate, unul lângă masă – cel cu peruca – şi unul lângă pat – cel cu hainele. Prinţesa avea pe cap una din acele bonete de lână specifice femeilor din ţinut şi ai cărei ciucuri îi cădeau pe umeri. La lumina celor două lumânări aşezate pe o şubredă noptieră de lemn de trandafir – rămăşiţă a vreunui mobilier de castel – ducesa îşi citea corespondenta. Scrisori numeroase, aşezate pe aceeaşi noptieră peste care se afla, în chip de *couppapier*, o a doua pereche de pistoale, nu fuseseră încă deschise. Doamna părea să aştepte, cu nerăbdare, sosirea călătorului, căci îndată ce-l zări, se ridică pe jumătate din pat şi întinse către el amândouă mâinile. Acesta i le luă respectuos şi le sărută.

— O lacrimă, domnule? Deci îmi aduci veşti proaste?

— Lacrima asta, doamnă, ţâşnită din inimă, nu exprimă decât profundul regret pe care-l simt văzându-vă izolată şi

pierdută în fundul unei ferme din Vandeea, pe dumneavoastră, pe care v-am văzut…

— Da, la Tuileries, nu-i aşa, pe treptele unui tron? Ei bine, dragă domnule, acolo aş fi fost păzită şi slujită mai puţin bine ca aici; fiindcă aici sunt slujită şi păzită din devotament, în vreme ce acolo aş fi fost doar din calcul şi interes. — Dar să trecem la ceea ce ne priveşte pe noi; ai veşti de la Paris?

— Doamnă, răspunse jupânul Marc, vă rog să credeţi în profundul meu regret de a fi silit să fiu mesagerul prudenţei...

— Aşa! zise ducesa, în timp ce prietenii mei din Vandeea sunt ucişi, prietenii din Paris îmi recomandă prudenţă. Vezi bine că am avut motive să-ţi spun că aici sunt mai apărată şi mai bine slujită decât la Tuileries.

— Mai bine păzită poate, da, doamnă; dar mai bine slujită, nu! Există momente în care prudenţa este conrdiţia succesului.

— Dar, domnule, zise nerăbdătoare ducesa, sunt mult mai bine informată decât dumneata de ceea ce se întâmplă la Paris! Ştiu că, dintr-o clipă într-alta, poate izbucni o revoluţie…

— Doamnă, răspunse avocatul, cu vocea lui fermă şi sonoră, de un an şi jumătate o ducem numai în răscoale, dar niciuna din acestea n-a ajuns până la înălţimea unei revoluţii.

— Louis-Philippe nu este iubit de popor.

— Sunt de acord; dar asta nu înseamnă că Henric al V-lea este mai iubit decât el.

— Henric al V-lea! Fiul meu nu se va numi Henric ai V-lea, domnule, zise ducesa se va numi cel de al doilea Henric al IV-lea!

— E încă prea tânăr, doamnă, zise avocatul; avem tot timpul să vedem cum se va numi; vă rog să mă iertaţi, dar prefer să vă spun adevărul…

— Asta vreau şi eu, adevărul!

— Ei bine, doamnă, iată care-i adevărul. Din nenorocire, memoria oamenilor e scurtă; iar poporul francez, care se răzvrăteşte adesea şi care, câteodată, când îi ajunge cuţitul la os, face şi revoluţie, poporul francez zic, nu păstrează decât două amintiri, dintre care una, luminoasă, ce datează din 1789 – luarea Bastiliei, adică victoria care i-a dăruit steagul tricolor; a doua amintire o constituie dubla restauraţie din 1814 şi 1815, adică victoria regalităţii asupra poporului, victoria care a impus naţiunii steagul alb cu floarea de crin. Doamnă, pentru popor, steagul tricolor înseamnă libertate, pe culoarea lui roşie scrie: *„Sub acest semn vei învinge!”,* în vreme ce pe steagul alb, care este simbolul despotismului, stătea scris încă de pe atunci: *„Sub acest semn vei fi învins”*

— Domnule… Dumneata ţii cu mine sau ţii cu ei?

— Vreţi adevărul, doamnă! Atunci lăsaţi-mă să vi-l spun!

— Fie; dar după ce-l vei fi spus, ai să-mi îngădui să-ţi răspund.

— Da, doamnă, şi aş fi foarte fericit dacă acest răspuns m-ar convinge.

— Continuă!

— Aţi părăsit Parisul în 28 iulie, doamnă; n-aţi văzut, deci, cu câtă furie a dat jos poporul drapelul alb, şi cum a călcat în picioare florile de crin…

— Drapelul de la Denain şi Taillenburg; florile de crin ale lui Ludovic al XIV-lea!

— Din nenorocire, doamnă, poporul nu-şi mai aducea aminte decât de Waterloo… Poporul nu-l mai ştia decât pe Ludovic al XVI-lea: o înfrângere şi o execuţie… Ei bine, ştiţi, doamnă, care-i marea dificultate pe care o prevăd pentru fiul dumneavoastră, pentru ultimul urmaş al lui Ludovic al XIV-lea? Tocmai acest drapel de la Taillenburg şi Denain. Dacă Henric al V-lea sau cel de-al doilea Henric al IV-lea, cum îi spuneţi dumneavoastră, va intra în Paris cu steagul alb, nu va putea să treacă nici de mahalaua Saint-Antoine. Înainte de a ajunge la Bastilia, va fi mort.

— Şi… dacă intră cu steagul tricolor?

— Va fi şi mai rău, doamnă! Va fi ucis înainte de a ajunge la Tuileries! Poporul nu mai vrea regi!

Ducesa rămase mută.

— Poate că ăsta o fi adevărul, zise ea după o vreme, dar e mult prea dur.

— V-am făgăduit să vă spun tot şi m-am ţinut de cuvânt!

— Dar dacă asta este părerea dumitale, domnule, zise ducesa, cum de rămâi ataşat unui rege care nu mai are nicio şansă de succes?

— Pentru că am jurat odată pe drapelul alb şi pentru că acum, dacă aş da înapoi, ar însemna să fiu un sperjur…

— Oh, de asta deci… zise încet ducesa.

Apoi, după o vreme, adăugă: — Nu astea au fost informaţiile pe care le-am primit eu şi care m-au determinat să mă întorc în Franţa.

— Desigur, doamnă! Dar trebuia să vă gândiţi la un lucru: că dacă adevărul mai ajunge uneori până la regii de pe tron, el nu ajunge niciodată la regii detronaţi.

— Îngăduie-mi să-ţi spun, domnule, că, în calitatea dumitale de avocat, poţi fi suspectat de cultivarea paradoxului.

— Într-adevăr, doamnă, dar paradoxul este una dintre faţetele elocinţei; numai că aici e vorba nu să fiu elocvent, ci sincer…

— Pardon… spuneai mai adineauri că adevărul nu ajunge niciodată până la regii detronaţi… ori te înşelai mai adineauri, ori mă înşeli pe mine acum…

Avocatul îşi muşcă buzele: era prins în propria lui cursă.

— Am spus *niciodată,* doamnă?

— Ai spus *niciodată.*

— Atunci, să presupunem că ar fi o excepţie şi că, totuşi, de data asta a ajuns până la dumneavoastră.

— Să presupunem; dar de ce nu ajunge până la regii detronaţi?

— Pentru că regii de pe tron pot, la o adică, să fie înconjuraţi de nişte oameni care şi-au satisfăcut ambiţiile, în timp ce regii detronaţi sunt înconjuraţi de oameni care vor să şi le satisfacă. Fără îndoială, doamnă, că aveţi în jurul dumneavoastră câteva inimi generoase, care vă vor sluji cu abnegaţie; dar mai sunt şi altele care văd în reîntoarcerea dumneavoastră în Franţa o posibilitate de înavuţire, de ranguri înalte, de onoruri; mai există apoi nemulţumiţii care şi-au pierdut situaţia şi care vor să şi-o recucerească şi totodată să se răzbune pe cei care le-au luat locul. Ei bine, toţi aceşti oameni văd fals lucrurile, apreciază prost situaţia; dorinţa lor se transformă în nădejde, nădejdea în certitudine. Visează fără încetare o revoluţie, care poate că va veni, dar nu pentru a le reda lor averile. Se înşală şi vă înşală şi pe dumneavoastră. Încep prin a se minţi pe ei înşişi, apoi vă mint pe dumneavoastră. Vă atrag în cercul lor primejdios de unde se pregătesc să se avânte; vor să se servească de dumneavoastră, ca să-şi rezolve interesele! Luaţi seama, doamnă, în cazul unui eşec, veţi răspunde alături de ei…

— În concluzie, zise ducesa, cu atât mai nervoasă cu cât începuse să se cam îndoiască şi ea de reuşita răscoalei, văd că în cutele togii dumitale, maestre Cicero, aduci pacea şi nu războiul.

— Asta numai alteţa voastră o poate hotărî.

— Sigur, nu-i aşa? Când cele două Camere îmi refuză subsidiile dacă nu hotărăsc cum le convine lor! Ei, jupâne Marc, cunosc toate dedesubturile regimului constituţional, care se pricepe de minune să rezolve afacerile, dar nu pe ale celor care vorbesc bine, ci pe ale celor care vorbesc mult. În sfârşit, trebuie să fi aflat nişte păreri de la loialii şi fidelii mei consilieri în legătură cu oportunitatea războiului. Care sunt aceste păreri? Ce părere ai dumneata însuţi despre acest lucru? Am vorbit o mulţime despre adevăr; adesea e un spectru teribil. Dar, mă rog! Deşi femeie, nu mă

feresc de el. Hai, jupâne Marc, vorbeşte răspicat şi pe faţă, aşa cum ai vorbi unui bărbat!

Apoi, observând că jupânul Marc începuse să se scotocească prin buzunare după nişte hârtii, Petit-Pierre strigă plină de nerăbdare:

— Haide, dă-le încoace… Ce ai? o scrisoare?

Era într-adevăr o scrisoare cifrată.

Ducesa îşi aruncă ochii pe ea, apoi i-o înapoie jupânului Marc zicându-i:

— Aş pierde prea multă vreme cu descifratul: citeşte-o dumneata; e mult mai uşor, fiindcă ştii, desgiur, ce conţine.

Jupânul Marc luă scrisoarea din mâinile ducesei şi, într-adevăr, citi fără nicio ezitare cele ce urmează:

„Persoanele în care aveţi încredere îşi mărturisesc durerea pentru sfaturile datorită cărora s-a ajuns într-o asemenea situaţie; acele sfaturi au fost date, desigur, de nişte oameni plini de zel, dar care nu cunosc nici situaţia actuală a lucrurilor, nici starea sufletească a oamenilor. Vă înşelaţi când credeţi în posibilitatea unei mişcări la Paris; nu veţi găsi nicio mie două sute de oameni care, pentru câţiva scuzi, să iasă în stradă, să facă zarvă şi să rişte o confruntare cu garda naţională.

Vă înşelaţi în privinţa Vandeei, cum ν-aţi înşelat şi în privinţa Sudului; acest ţinut este copleşit de o armată numeroasă, ajutată de populaţia din târguri şi din oraşe, care este în întregime antilegitimistă; o răscoală a ţăranilor n-ar face decât să pustiască satele şi să aducă fiiipiştilor un triumf lesne de obţinut. Dacă sunteţi în Franţa, ar trebui să plecaţi imediat după ce veţi fi poruncit tuturor legitimiştilor să stea liniştiţi. În loc să iscaţi un război civil, ar trebui să cereţi pace; atunci aţi avea dubla glorie de a săvârşi o acţiune de mare curaj şi de a opri vărsarea de prisos a sângelui francez.

Legitimiştii, care n-au fost preveniţi de ceea ce aveaţi de gând să faceţi, care n-au fost consultaţi în privinţa

hotărârilor hazardate pe care le-aţi luat şi care n-au cunoscut faptele decât după ce au fost săvârşite, aruncă răspunderea acestor fapte pe umerii celor care v-au fost sfătuitori.”

În timpul acestei lecturi, ducesa fu în prada unei vii agitaţii; chipul ei, de obicei palid, se acoperise de roşeaţă; îşi tot trecea mâna tremurătoare prin plete şi-şi tot dădea pe ceafă boneta de lână pe care o purta pe cap. Nu rostise un cuvânt, nu-l întrerupsese pe cel ce citea; dar era evident că tot calmul ei prevestea furtuna. Pentru a o înlătura, jupânul Marc se grăbi să spună, întinzându-i scrisoarea pe care o împăturise:

— Nu eu, doamnă, am scris scrisoarea asta.

— Se poate, răspunse ducesa incapabilă să se mai abţină multă vreme, dar cel care a adus-o era în stare s-o şi scrie.

Jupânul Marc înţelese că – având de înfruntat o fire pătimaşă şi impresionabilă ca a ei – nu va câştiga nimic plecându-şi capul. Şi-l ridică deci cu trufie.

— Foarte bine, zise el; declar totuşi alteţii voastre că, dacă nu aprob unele expresii din această scrisoare, împărtăşesc întru totul sentimentul care a dictat-o.

— Sentimentul! repetă ducesa. Numeşti sentiment egoismul, numeşti prudenţă ceea ce aduce a…

— Laşitate, nu-i aşa, doamnă? Socotiţi laş un om care lasă totul baltă, venind să împartă cu dumneavoastră o situaţie către care nu se simte îndemnat? Îl socotiţi egoist pe cel care vine şi vă spune: „Vreţi adevărul, doamnă, iată-l!”?

Ducesa rămase câteva momente tăcută; apoi zise cu blândeţe:

— Apreciez devotamentul dumitale, domnule; dar nu cunoşti deloc situaţia din Vandeea; n-ai fost informat decât de cei care se opun la mişcare!

— Fie! Să presupunem că n-am dreptate, să presupunem că Vandeea se va ridica întocmai ca un singur om, să presupunem că vă va înconjura cu batalioanele ei, să

presupunem că nu-şi va precupeţi nici sângele, nici sacrificiile; dar Vandeea nu înseamnă Franţa!

— După ce mi-ai spus că poporul Parisului urăşte florile de crin şi dispreţuieşte steagul alb, vrei să-mi spui acum că întreaga Franţă împărtăşeşte sentimentele celor din Paris?

— Vai, doamnă, Franţa ştie ce vrea, noi suntem cei care alergăm după o himeră visând la o alianţă între dreptul „divin” şi suveranitatea poporului, două cuvinte care scrâşnesc atunci când sunt puse alături. Dreptul „divin” duce în mod fatal la absolutism, iar Franţa nu mai vrea absolutism, doamnă!

— Absolutism! Absolutism! Un cuvânt mare, menit să sperie copiii!

— Da, e un cuvânt cumplit.; regret că trebuie să v-o mărturisesc doamnă, dar nu cred ca fiul dumneavoastră să fie cel căruia îi e rezervată periculoasa onoare de a pune botniţă leului popular.

— Şi de ce, domnule?

— Pentru că, mai ales în el, poporul nu are încredere, pentru că atunci când îi va vedea venind, leul îşi va scutura coama, îşi va ascuţi ghearele şi dinţii şi nu-l va lăsa să se apropie decât ca să se năpustească asupra lui.

— Atunci, după dumneata, totul e sfârşit pentru dinastia Bourbonilor?

— Cred, doamnă, că nu-i bine să-i întorci înapoi din drum pe revoluţionari. Cred că, odată ce le-ai lăsat cale liberă, nu-i mai poţi opri; asta ar însemna să încerci imposibilul; e ca şi cum ai vrea să determini un râu să curgă îndărăt, spre izvor.

— Deci, după părerea dumitale ar trebui să renunţ la tot, să-mi părăsesc prietenii compromişi şi, în trei zile, adică exact când ei vor lua armele, eu să dau bir cu fugiţii… Să trimit pe careva să le spună: „Marie-Caroline, pentru care aţi fost gata să luptaţi, deznădăjduită de soarta ei, a dat înapoi în faţa destinului… Căci Mariei-Caroline îi este frică…” Oh, niciodată, niciodată, domnule!

— Prietenii dumneavoastră nu vă vor face acest reproş, doamnă; căci nu se vor mai întâlni peste trei zile!

— Înseamnă că habar n-ai că răscoala e fixată pentru 24?

— Prietenii dumneavoastră, doamnă, au primit un contra ordin…

— Când asta?

— Astăzi.

— Astăzi? strigă ducesa încruntându-şi sprâncenele. Şi cine le-a dat acest contraordin?

— Cel pe care dumneavoastră înşivă l-aţi recomandat.

— Mareşalul?

— Mareşalul n-a făcut decât să urmeze instrucţiunile celor din Paris.

— Dar atunci, strigă ducesa, eu nu mai însemn nimic? Domnule, domnule, dacă Marie Thérèse ar fi avut nişte sfătuitori atât de timizi ca ai mei, n-ar mai fi recucerit tronul fiului ei. Oh, zise ducesa ducându-şi nu mâinile, ci pumnii la ochi, ce ruşine, ce laşitate!

Jupânul Marc continuă ca şi cum n-ar fi auzit, ca şi cum hotărârea pe care trebuia să i-o aducă la cunoştinţă ducesei era atât de nestrămutată, încât nimic n-o mai putea schimba.

— Au fost luate toate precauţiile pentru ca să puteţi părăsi Franţa: un vapor vă aşteaptă în portul Bourgneuf; în trei ceasuri alteţa voastră poate fi acolo. Veţi pleca, nu-i aşa, doamnă?

— Da, voi pleca, zise ducesa; da, voi părăsi Franţa; dar băgaţi de seamă, nu mă voi mai întoarce niciodată.

Jupânul Marc se înclină în faşa ducesei, aşteptând să-i întindă mâna aşa cum i-o întinsese şi la venire. Dar ducesa îl privea ameninţătoare, cu pumnii strânşi, cu sprâncenele încruntate.

— Domnul să vă aibă în pază, zise mesagerul, socotind că nu mai avea ce aştepta.

Dar nici nu închise bine uşa în urmă-i, că ducesa, zdrobită de acel lung efort, recăzu pe perne şi izbucni în

hohote de plâns, murmurând:

— Oh, Bonneville, bietul meu Bonneville!

CAPITOLUL XLIV

Unde Petit-Pierre se hotărăşte să facă altfel decât îi spune inima

IMEDIAT DUPĂ DISCUŢIA PE CARE tocmai am relatat-o, călătorul părăsi ferma din Banloeuvre; ţinea să ajungă la Nantes înainte de amiază. La câteva minute după plecarea sa, deşi abia se crăpase de ziuă, ducesa, în hainele ei de ţăran, coborî din odaia sa şi intră în sala de jos a fermei. Era o cameră vastă ai cărei pereţi cenuşii fuseseră în multe locuri văduviţi de ipsosul tencuielii iniţiale şi ale cărei grinzi se înnegriseră de fum; ca mobilă, avea un dulap mare şi lustruit, de stejar, ale cărui închizători luceau în întuneric; restul mobilierului era alcătuit din două paturi asemănătoare, cu perdele verzui de serj, două ulcioare grosolane şi un orologiu închis într-o cutie înaltă de lemn sculptat, orologiu al cărui tic-tac aducea singur puţină viaţă în mijlocul acelei tăceri. Căminul era înalt şi larg. Placa de deasupra lui fusese îmbrăcată într-o bucată de stofă, la fel ca cea din care erau confecţionate perdelele paturilor; numai că în loc de verdele acela ruginiu, banda de pe cămin avea o nuanţă cafeniu închis, aproape de negru. Pe căminul acesta se zăreau câteva bibelouri: o figurină de ceară, protejată de un glob de sticlă, două vaze de porţelan cu nişte flori artificiale, acoperite cu un văl subţire care să le ferească de muşte, o puşcă cu două ţevi şi o ramură de merişor. Sala aceasta era despărţită de staul printr-un perete de scânduri, şi prin găurile făcute în acest perete vacile îşi scoteau capul, ca să mănânce fânul depozitat pe podeaua odăii. Când ducesa deschise uşa camerei, un om ce se încălzea în faţa căminului se ridică respectuos ca să-i

cedeze locul. Dar ducesa îi făcu semn cu mâna să-şi reia locul, luă un scaun de bucătărie şi se aşează în faţa omului care nu era altul decât Jean Oullier. Apoi, sprijinindu-şi capul în mâini, rămase adâncită în gânduri. Jean Oullier, care-şi avea şi el grijile şi frământările lui, rămase mohorât şi tăcut, cu pipa în mână, şi nu ieşi din meditaţiile sale decât ca să ofteze de două, trei ori şi să aţâţe focul ce ardea în cămin. Ducesa fu prima care rupse tăcerea:

— Nu fumezi fiindcă am intrat eu aici?

— Da, răspunse laconic Jean Oullier.

— De ce nu-ţi continui fumatul?

— Mă tem să nu vă stânjenesc.

— Fleacuri! Suntem aici ca într-un bivuac. Or, ţin cu atât mai mult să-ţi respecţi tabieturile, cu cât, din nenorocire, ăsta e ultimul nostru bivuac.

Oricât de enigmatice ar fi fost, pentru Jean Oullier, aceste cuvinte, omul nu-şi îngădui să pună întrebări. Aşa că ducesa rupse din nou tăcerea.

— Dar ce ai, dragă Jean, şi de ce aerul ăsta mohorât, când dimpotrivă, credeam că te voi găsi vesel?

— Şi de ce-aş fi vesel?

— Pentru că un slujitor bun şi devotat, cum eşti dumneata, ia parte întotdeauna la bucuria stăpânilor săi, şi cum Bertha pare destul de mulţumită de douăzeci şi patru de ceasuri încoace, mă aşteptam ca această bucurie să se reflecte un pic şi pe chipul dumitale.

— Să dea Domnul ca bucuria asta să ţină! răspunse Jean Oullier cu un surâs de îndoială.

— Cum? Ai ceva împotriva căsătoriilor din dragoste? Mie îmi plac grozav; sunt singurele în care mi-a plăcut să dau o mână de ajutor.

— N-am nimic împotriva căsătoriei Berthei, ci doar împotriva soţului…

— Cum aşa?

Jean Oullier tăcu.

— Vorbeşte! porunci ducesa. Te rog; ţin foarte mult la cele două fete pe care le-ai crescut de mici, aşa că te rog să n-ai secrete faţă de mine. Deşi nu sunt Papă, am putere totuşi să leg şi să dezleg unele lucruri.

— Ştiu că aveţi putere…

— Ei bine, atunci spune-mi de ce nu eşti de acord cu această căsătorie?

— Pentru că există o pată pe numele pe care-l va purta femeia ce se va mărita cu domnul Michel de la Logerie, şi nu cred că e cazul să renunţi la unul dintre cele mai vechi nume din ţinut ca să-l iei tocmai pe ăsta.

— Vai, Jean, zise ducesa cu un surâs trist, probabil că nu ştii că nu mai trăim în epoca în care copiii erau solidari cu virtuţile ori cu greşelile strămoşilor lor. Oamenii din zilele noastre, continuă ea, au, după cât se pare, o sarcină mult mai grea: aceea de a răspunde doar de ei înşişi. Ai văzut cu ochii dumitale câţi dau greş în treaba asta! Să le fim deci recunoscători celor care – cu tot exemplul părinţilor lor, – continuă tradiţiile cavalereşti ale fidelităţii şi ale devotamentului.

Jean Oullier îşi înălţă capul şi, cu o expresie de ură pe care nu încercă să şi-o ascundă, zise:

— Dar poate că nu ştiţi…

— Ştiu tot. Ştiu ceea ce-i reproşezi dumneata lui Michel-tatăl; dar mai ştiu, de asemenea, şi ceea ce-i datorez eu fiului său. Cât despre crima tatălui – dacă într-adevăr taică-său a comis vreo crimă – n-a ispăşit acea crimă printr-o moarte violentă?

— Da, răspunse Jean Oullier, lăsându-şi capul în jos, e adevărat!

— Domnul Michel, continuă ducesa, e bun şi viteaz, blând şi modest, simplu şi devotat;. E bogat, ceea ce nu strică niciodată; cred că tânără dumitale stăpână, cu firea ei voluntară, cu felul ei independent de a fi nici nu putea face o alegere mai bună; sunt convinsă că va fi cât se poate de fericită cu el. Uită trecutul, adăugă ducesa oftând. Vai, dacă

ar trebui să ne tot amintim de toate, n-am mai iubi pe nimeni şi nimic!

— Vorbiţi foarte frumos, dar sunt unele lucruri pe care nu le poţi alunga din minte şi, din nefericire pentru tânărul Michel, legăturile mele cu taică-său au fost tocmai de această natură.

— Nu-ţi cer să-mi destăinuieşti secretele dumitale; dar tânărul baron, aşa cum ţi-am mai spus, şi-a vărsat sângele pentru mine, a fost călăuza mea, mi-a pus la dispoziţie casa asta care este a lui; am pentru el, mai mult decât afecţiune, am recunoştinţă, şi te rog, dacă nu poţi face abstracţie de amintirile dumitale, cel puţin fă bine şi-ţi înăbuşă ura, până ce vei avea certitudinea că fiul fostului dumitale duşman i-a adus fetei pe care ai crescut-o, fericirea.

— Nu prea cred eu ca fericirea să intre în castelul de Souday odată cu domnul Michel…

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că pe măsură ce trece timpul, mă îndoiesc din ce în ce mai mult de dragostea domnului Michel faţă de domnişoara Bertha.

Ducesa ridică din umeri.

— Îngăduie-mi, Jean Oullier, să mă îndoiesc de perspicacitatea dumitale în materie de dragoste.

— Se poate, zise bătrânul vandeean, dar dacă această căsătorie cu domnişoara Bertha l-a copleşit de fericire pe protejatul dumneavoastră, atunci de ce şi-a petrecut noaptea plimbindu-se de unul singur, ca un nebun?

— Păi, fiindcă nu mai putea sta locului de bucurie…

— Ar fi bine să fie aşa… dar cred că presimţirile mele nu mă înşală şi că tânărul ăsta, în loc de fericirea făgăduită soţiei sale, nu-i va aduce decât desperare.

— Jean, pot nădăjdui că n-ai să-ţi arăţi colţii faţă de tânărul meu protejat?

— Tot ceea ce cutez să vă făgăduiesc e că-mi voi păstra ura şi neîncrederea, undeva, în străfundurile inimii mele, şi că nu le voi scoate la iveală decât atunci când va sosi

momentul; asta-i tot ce vă pot făgădui. Dar nu-mi cereţi nici să-l iubesc, nici să-l stimez.

— Stirpe neîmblânzită! zise ducesa ca pentru sine.

— Da, răspunse Jean Oullier, care totuşi auzise aceste cuvinte, noi ăştia, de pe aici, nu iubim şi nu urâm decât o dată în viaţă! Dar ce aveţi? De ce mă priviţi astfel?

— Ai să afli imediat. Până acum am vorbit despre treburile dumitale şi nu regret deloc; acum e vremea să mă ocup puţin şi de ale mele. Cât e ceasul?

— Patru şi jumătate.

— Du-te şi trezeşte-i pe prietenii noştri; lor, politica le îngăduie să doarmă; mie nu, fiindcă e strâns legată de dragostea mea de mamă. Hai, du-te, Jean!

Jean Oullier ieşi. Ducesa făcu – prin cameră – câţiva paşi, îşi frânse, cu desperare, mâinile, bătu, cu nerăbdare, din picior, şi când se înapoie în faţa căminului, două lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji.

CAPITOLUL XLV

Unde Jean Oullier arată că atunci când vinul e tras în sticle, nu-ţi mai rămâne altceva de făcut decât să-l bei

DUPĂ CÂTEVA MOMENTE, GASpard, Louis Renaud şi marchizul de Souday intrară în odaie. Zărind-o pe ducesă, care rămăsese cufundată în gânduri, se opriră în prag. Dar ducesa se ridică şi, adresându-se celor sosiţi, zise:

— Apropiaţi-vă, domnilor, şi iertaţi-mă că v-am întrerupt somnul; dar trebuie să vă comunic nişte hotărâri importante. Vreau să vă spun, dragi prieteni, zise ea întorcându-se cu spatele spre cămin, vreau să vă spun că v-am chemat ca să vă dezleg de orice legământ şi să-mi iau rămas bun…

— Să ne dezlegaţi de orice legământ… să vă luaţi rămas bun… Alteţa voastră se gândeşte să ne părăsească? Dar nu-i cu putinţă!

— Şi totuşi trebuie!

— De ce?

— Pentru că aşa am fost sfătuită, ba mai mult, rugată.

— De către cine?

— De nişte oameni cărora nu le pot suspecta nici puterea de pătrundere, nici inteligenţa, nici devotamentul, nici fidelitatea.

— Dar sub ce pretext, din ce motive?

— Se pare că această cauză a noastră, a legitimiştilor, e desperată până şi în Vandeea. Că steagul alb nu mai e decât o zdreanţă, că Franţa îl repudiază; că la Paris nu vom găsi nici măcar o mie două sute de oameni, care, pentru bani, să facă agitaţie în favoarea noastră; că nu-i adevărat că avem

simpatizanţi în armată şi în administraţia de stat, că nu-i adevărat că Bocage-ul ar fi gata să se mai ridice o dată, ca un singur om, şi să apere drepturile lui Henric al V-lea…

— Dar, încă o dată, zise Gaspard, cine a emis aceste păreri? Cine vorbeşte cu atâta siguranţă despre Vandeea?

— Nişte comitete regaliste pe care nu vi le pot numi, dar de părerile cărora trebuie să ţinem seama.

— Comitete regaliste! strigă marchizul de Souday. Cunosc povestea! Şi dacă doamna ducesă vrea să mă creadă, vom face cu părerile lor ceea ce făcea şi răposatul marchiz de Charette cu părerea comitetelor regaliste de pe vremea lui!

— Şi ce făcea, dragă domnule de Souday? întrebă ducesa.

— Din respectul pe care-l port alteţii voastre, răspunse marchizul cu sânge rece, nu-mi pot permite, din păcate, să spun mai mult.

Ducesa nu se putu abţine să nu râdă.

— Da, zise ea, dar nu mai trăim în vremurile alea, dragul meu marchiz. Domnul de Charette era suveran absolut în tabăra lui, în timp ce eu, Marie-Caroline, nu-s decât o biată regentă constituţională. Mişcarea proiectată nu poate reuşi, decât cu condiţia unei înţelegeri depline între toţi cei care-i doresc succesul; or credeţi că există această înţelegere când, în ajunul luptei, sunt prevenită că trei sferturi din cei pe care contam nu vor mai lua parte la ea?

— Ei, ce importanţă are, strigă înflăcăratul marchiz de Souday; cu cât vom fi mai puţini, cu atât va fi mai mare gloria pentru cei care participă la această luptă.

— Doamnă, zise grav Gaspard, eu socot că ar fi o nenorocire şi o ruşine pentru noi să ne retragem, căci această retragere ar dovedi incapacitatea dumneavoastră şi totodată neputinţa noastră.

— Da, zise ducesa, ceea ce spui e adevărat; dar nu-i nici vina mea, nici a dumitale, dragul meu Gaspard, dacă nişte smintiţi au confundat speranţele cu realitatea. Să vorbim cu

creionul în mână, dragii mei! De câţi oameni credeţi că putem dispune în acest moment?

— De zece mii, la primul semnal.

— E mult, dar totuşi nu-i destul; regele Louis Philippe dispune, în afară de garda naţională, de 480.000 de oameni! Ei bine, zise ducesa, vă încredinţez soarta fiului meu! Spuneţi-mi, asiguraţi-mă, pe onoarea dumneavoastră de gentilomi, că vom avea sorţi de izbândă şi, în loc să vă poruncesc să depuneţi armele, rămân în mijlocul vostru pentru a împărţi cu voi toate primejdiile.

La acest apel direct, Gaspard îşi înclină capul şi rămase mut.

— Vedeţi, zise ducesa, raţiunea nu-i de acord cu inima; ar fi aproape o crimă să profităm de un cavalerism pe care bunul simţ îl condamnă.

— Eu nu-s de părere să părăsiţi Franţa, zise Jean Oullier, şi, dacă aş avea cinstea să fiu un gentilom ca aceşti domni, aş încuia uşa şi v-aş spune: „Nu veţi ieşi de aici, Doamnă”

— Şi care sunt argumentele dumitale?

— Argumentele… zise Jean Oullier; eu nu mă pricep la argumente, dar ştiu că retragerea dumneavoastră înainte de luptă seamănă a fugă şi noi nu vă putem lăsa să fugiţi!

— Nu e chiar aşa, zise Louis Renaud, alarmat de atenţia cu care-l asculta ducesa pe Jean Oullier; ordinele date vor transforma această mişcare într-o încăierare oarecare.

— Nu, nu, omul ăsta are dreptate! strigă Gaspard. Chiar şi o încăierare preţuieşte mai mult decât neantul în care ne-am scufundat; o încăierare e întotdeauna consemnată de istorie, şi vine şi ziua când poporul o uită, dar nu şi curajul participanţilor; cine şi-ar mai aminti azi de Charles-Edouard fără încăierările de la Prestonpans şi Cuiloden? Ah, doamnă, aproape că v-aş sfătui să faceţi după cum vă povăţuieşte omul ăsta!

— Aveţi dreptate, domnule conte, fiindcă de îndată ce doamna ducesă se va retrage, de îndată ce cârmuirea o va şti departe de ţară, persecuţiile filipiştilor vor reîncepe şi

vor fi tot mai violente. Dumneavoastră, domnilor, sunteţi bogaţi; puteţi scăpa, fugind. Aveţi vase care vă aşteaptă la gurile Loarei şi la Charente; pentru dumneavoastră, patria poate fi oriunde; dar noi, legaţi de pământul care ne hrăneşte, preferăm moartea în locul exilului, spuse Jean Oullier.

— Deci, ce ne sfătuieşti să facem, jupâne Jean? întrebă ducesa.

— Doamnă, eu ştiu că atunci când tragi vinul din butoi, trebuie să-l bei; să luăm deci armele, şi după ce le-am luat, să ne batem! Am intrat în horă, jucăm, nu, mai avem ce face!

— Deci propui să ne batem! zise ducesa.

— Să ne batem! repetă şi marchizul.

— Ei bine, zise ducesa, dacă aceasta e dorinţa voastră, să ne batem! În ce zi să fixăm lupta?

— Dar, zise Gaspard, nu se hotărâse ziua de 24?

— Da, dar domnii ăia au anulat-o printr-un contraordin.

— Care domni?

— Domnii de la Paris.

— Fără să vă prevină? strigă marchizul de Souday.

— Fără! Dar i-am iertat! De altfel, cei care au făcut treaba asta nu-s militari.

— Oh, revocarea asta e o nenorocire, zise Gaspard. Dacă aş fi ştiut…

— Ei bine, dacă ai fi ştiut ce s-ar fi întâmplat? întrebă ducesa.

— Poate că n-aş mai fi fost de aceeaşi părere cu Jean Oullier.

— Fleacuri, zise ducesa; l-ai auzit ce-a zis: vinul tras în sticlă trebuie băut. Deci să-l bem, domnilor! Marchize de Souday, încearcă să-mi găseşti nişte cerneală, o pană şi hârtie, în ferma asta unde viitorul dumitale ginere a binevoit să-mi ofere ospitalitate.

Marchizul se grăbi să caute ceea ce-l rugase ducesa: aceasta, cu scrisul ei mare, ferm şi îndrăzneţ, aşternu pe

hârtie cele ce urmează:

„Dragă mareşale,

Rămân printre voi! Rămân, dându-mi seama că prezenţa mea a compromis un mare număr dintre fidelii mei slujitori; într-o astfel de împrejurare, ar fi deci o laşitate din partea mea să-i abandonez; de altfel, cred că în ciuda acelei nenorocite revocări, totuşi vom învinge. Cu bine, domnule mareşal; nu-ţi da demisia, fiindcă nici Petit-Pierre nu şi-o dă.

PETIT-PIERRE «

— Şi acum, continuă ducesa împăturind scrisoarea, ce zi să fixăm pentru luptă?

— Joi 31 mai, zise marchizul de Souday, socotind că o dată mai apropiată era mai bună.

— Nu, nu, zise Gaspard. Scuză-mă, domnule marchiz, dar mi se pare că am face mai bine să alegem noaptea de duminică spre luni, 4 iunie. Duminică, după slujba de la prânz, partizanii noştri se adună în toate parohiile, sub porticurile bisericilor, şi căpitanii lor pot – fără a trezi bănuieli – să le comunice ziua începerii răscoalei.

— Cunoşti bine obiceiurile acestui ţinut, dragă conte, zise ducesa; mă raliez întru totul părerii dumitale; deci rămâne noaptea de 3 spre 4 iunie.

Şi imediat se apucă să redacteze un alt ordin:

„Luând hotărârea de a nu părăsi provinciile de Vest şi de a mă încrede în fidelitatea lor, contez pe dumneavoastră, domnilor, ca să luaţi toate măsurile necesare pentru începerea ostilităţilor.

MARIE-CAROLINE, regentă a Franţei

— Zarurile au fost aruncate! strigă ducesa. Acum, ori învingem, ori murim! Ordinul ăsta trebuie să ajungă imediat

la divizii, ca să neutralizeze efectul pe care-l vor produce ordinele de revocare venite din Nantes.

— Vai, zise Gaspard să dea Domnul ca acel contraordin să fi ajuns la timp, în sate, pentru a paraliza prima răscoală şi a-i lăsa toată puterea celei de a doua! Dar tare mi-e teamă ca mulţi dintre ai noştri să nu fi şi pornit la luptă…

— Tocmai de asta nu trebuie să pierdem niciun minut, domnilor, şi să ne slujim mai întâi de picioare şi apoi de braţe! Dumneata, Gaspard, vei preveni oamenii din susul şi din josul Poitou-ului. Domnul marchiz de Souday va face treaba asta în ţinutul lui Retz şi în Mauges. Dumneata, Louis Renaud, te vei înţelege cu bretonii. Ah, dar cine-i duce scrisoarea mea mareşalului? Se află la Nantes şi chipurile voastre sunt prea cunoscute acolo pentru ca să vă expun pe vreunul dintre voi.

— Eu, zise Bertha, care, din patul unde se odihnea alături de sora ei, auzise tot ce se discutase şi se ridicase; nu-i unul dintre privilegiile mele de aghiotant?

— Da, sigur, dar costumul dumitale, draga mea copilă, zise ducesa, s-ar putea să nu fie pe gustul domnilor din Nantes, oricât mi se pare mie de fermecător.

— Atunci, dacă nu se poate duce sora mea la Nantes, doamnă, zise Mary înaintând la rândul ei, mă voi duce eu. Voi lua nişte haine de la o ţărancă şi-i voi lăsa alteţii voastre aghiotantul.

Bertha vru să insiste, dar ducesa, aplecându-se la urechea ei, îi zise în şoaptă:

— Rămâi, dragă Bertha! Avem de vorbit despre baronul Michel şi de făcut împreună nişte planuri care nu-ţi vor displace, sunt sigură de asta!

Bertha roşi, îşi plecă încet capul şi acceptă ca sora ei să ducă scrisoarea mareşalului.

CAPITOLUL XLVI

Unde se explică de ce şi cum baronul Michel luase hotărârea să plece la Nantes

AM ANUNŢAT CĂ MICHEL PĂRĂsise ferma din Banloeuvre; pentru prima dată în viaţa lui, băiatul se folosise de şiretenie şi arătase o oarecare duplicitate. Sub lovitura emoţiei profunde pe care i-o produseseră cuvintele ducesei, văzând cum i se năruie toate speranţele, rămase năucit; înţelese că înclinarea Berthei faţă de el îl despărţea de Mary mai tare decât aversiunea acesteia din urmă. Îşi reproşa de a o fi încurajat prin tăcerea şi prin prosteasca lui timiditate. Dar oricât se învinuia, nu găsea forţa necesară de a pune capăt unei astfel de încurcături, nu găsea în inima lui acea hotărâre care să ducă la o explicaţie cinstită şi categorică; i se părea un lucru cu totul imposibil să-i spună acelei fete frumoase, căreia poate că-i datora viaţa: „Domnişoară, nu pe dumneata te iubesc, ci pe sora dumitale încercă să-i vorbească lui Mary, dar fata îl evită; fu deci nevoit să renunţe la ajutorul ei, cum se gândise în primul moment. De altfel, acele nefaste cuvinte: „Nu te iubesc!” îi zumzăiau fără încetare în ureche. Profită deci de un moment în care nimeni, nici măcar Bertha, nu se uita la el şi o şterse. Intră în odaia lui şi se aruncă pe patul cu saltea de paie; dar, cu mintea din ce în ce mai înfierbântată, cu inima din ce în ce mai răscolită, se ridică repede, îşi răcori obrazul cu un şervet muiat în apă şi, cu şervetul ud, pus pe frunte, se gândi să profite de insomnie ca să găsească o soluţie. După ce se frământă astfel vreo trei sferturi de ceas, o găsi. Îşi zise că ceea ce nu putea spune Berthei prin viu grai, putea să-i scrie. Pentru asta, însă, trebuia să plece, ca să nu fie de

faţă la citirea acelei scrisori. Oamenilor timizi nu numai că nu le place să roşească, dar le e şi mai teamă să nu-i facă pe alţii să roşească. Michel ajunse, deci, la concluzia că trebuia să plece imediat din Banloeuvre, pentru a-şi putea pune în aplicare planul. După ce lucrurile aveau să se lămurească, n-avea decât să se întoarcă şi să-şi ocupe locul alături de cea pe care o iubea. De altfel, marchizul, care-i acordase mâna Berthei, n-avea de ce să-i refuze mâna lui Mary, când va afla că pe Mary şi nu pe Bertha o iubea protejatul ducesei. Încurajat de această perspectivă, Michel aruncă deci, cu ingratitudine, şervetul care-l liniştise; coborî în curtea fermei şi începu să scoată barele de la poarta cea mare. Dar, după ce ridicase şi pusese de-a lungul zidului două din aceste bare, zări – sub o şură situată în dreapta porţii – o grămadă de paie ce se agitau şi, din acea grămadă, văzu ivindu-se capul lui Jean Oullier.

— Drace! zise acesta cu glasul lui îmbufnat, eşti cam matinal, domnule Michel!

Şi ca un făcut, chiar atunci, la biserica din satul vecin bătu ceasul două.

— Ai de dus vreun mesaj?

— Nu, răspunse tânărul, dar mă doare tare capul şi voiam să văd dacă aerul nopţii nu mă linişteşte.

— Te-am prevenit că avem sentinele afară şi că dacă nu cunoşti parola, s-ar putea să ţi se întâmple vreo nenorocire.

— Mie?

— Dumitale, de ce te miri aşa? Prin bezna asta cine-o să vadă că eşti chiar stăpânul casei?

— Dar dumneata, domnule Jean, ştii care-i parola?

— Fireşte că ştiu.

— Supune-mi-o şi mie.

— Asta n-o poate face decât marchizul de Souday; du-te în odaia lui, spune-i că vrei să-pleci, că pentru asta ai nevoie de parolă, şi poate că ţi-o va spune… dacă va socoti necesar să ţi-o spună…

Michel nici nu se gândea să recurgă la acest mijloc. Cât timp se gândi el, Jean Oullier se înfundă din nou în paiele lui. Foarte descumpănit, Michel se duse să se aşeze pe o troacă răsturnată, care ţinea loc de bancă în curtea fermei. Acolo avu răgazul să-şi continue în linişte meditaţiile; trebuia deci să găsească un pretext pentru a părăsi ferma. Michel mai căuta încă acest pretext, când primele licăriri ale zilei începură să aurească acoperişul fermei şi să coloreze, cu reflexele lor de opal, pătratele înguste ale ferestrelor. Încet, încet, în jurul lui totul începu să prindă viaţă: boii mugeau cerând de mâncare; oile, nerăbdătoare să iasă pe câmp, behăiau; trecându-şi boturile cenuşii printre zăbrelele ocolului; găinile ieşiseră din coteţe şi scormoneau de zor în groapa de gunoi; porumbeii zburaseră pe acoperiş, pentru a-şi ugui veşnicul lor cântec de dragoste, în vreme ce raţele, mai prozaice, aşezate într-un şir lung în faţa porţii celei mari, umpleau aerul cu măcăitul lor agasant, încercând – după toate probabilităţile – să-şi exprime surpriza de a vedea închisă acea poartă, când ele erau atât de grăbite să se bălăcească în baltă. La aceste zgomote diferite, alcătuind concertul matinal al unei ferme, o fereastră plasată chiar deasupra troacei pe care stătea Michel se deschise încetişor şi, la această fereastră apăru capul ducesei. Dar ducesa nu-l zări pe Michel; tânărul privea cerul şi părea complet absorbit, fie de gândurile sale, fie de măreţia spectacolului pe care i-l oferea răsăritul soarelui. Orice ochi, şi mai ales cel al unei prinţese, puţin obişnuit să vadă un astfel de spectacol, ar fi fost uluit de jeturile de flăcări pe care astrul zilei le arunca peste câmpuri, unde făcea să scânteieze frunzele umede şi tremurătoare ale copacilor, în vreme ce o mână nevăzută ridica vălul de aburi ce pluteau peste vale descoperindu-i, una câte una, graţiile, frumuseţile, splendorile. O vreme, ducesa se lăsă furată de acest tablou apoi, sprijinindu-şi capul în mâini, murmură cu melancolie:

— Vai! Cei care trăiesc în sărăcia lucie a acestei biete case sunt totuşi mai fericiţi decât mine!

De-abia rosti ducesa această frază că tânărului baron îi şi veni ideea pe care o căutase timp de două ceasuri. Se lipi şi mai tare de zid şi nu se desprinse de lângă el decât atunci când auzi închizându-se fereastra. Ridicându-se repede, se duse drept în hambar.

— Domnule, îi zise el lui Jean Oullier, ducesa tocmai a apărut la fereastră…

— Am văzut, zise vandeeanul.

— A şi vorbit; ai auzit ce-a zis?

— N-am auzit.

— Eu fiind mai aproape, fără să vreau, am auzit.

— Ce anume?

— Ei bine, musafirei noastre casa i se pare neprimitoare şi incomodă; într-adevăr, îi lipsesc lucrurile de primă necesitate. N-ai putea oare – dacă-ţi dau nişte bani – să încerci să-i procuri acele lucruri?

— Şi de unde, mă rog?

— Păi, din oraşul sau din târgul cel mai apropiat: din Légé sau din Machecoul.

Jean Oullier clătină din cap.

— Nu se poate, zise el.

— Şi de ce nu se poate? întrebă Michel.

— Pentru că a cumpăra, în acest moment, obiecte de lux din locurile despre care mi-ai vorbit, ar însemna să işti nişte suspiciuni periculoase.

— Deci n-ai putea atunci să te duci nici la Nantes, nu-i aşa?

— Nu, răspunse sec Jean Oullier; lecţia pe care am primit-o la Montaigu m-a făcut prudent, aşa că nu-mi voi părăsi postul; dar, continuă el cu un accent uşor ironic, de ce nu te duci dumneata la Nantes, din moment ce tot simţi nevoia să iei aer curat?

Văzându-şi strădaniile încununate de succes, Michel se simţi ruşinat; şi totuşi tremura la gândul că-şi va putea

pune planul în aplicare.

— Poate că ai dreptate, bâlbâî el; dar şi mie mi-e frică.

— Ei, un viteaz ca dumneata nu trebuie să se teamă de nimic, zise Jean Oullier, scuturându-şi cuvertura; apoi, curăţindu-se de paie, se îndreptă spre poartă pentru a-i lăsa tânărului vreme să se gândească.

— Dar atunci… zise Michel.

— Ce mai e? întrebă Jean Oullier nerăbdător.

— Îţi asumi dumneata sarcina să-i spui domnului marchiz de ce-am plecat şi să prezinţi scuzele mele dom…

— Domnişoarei Bertha? zise Jean Oullier pe un ton ironic. Fii liniştit…

— Mă voi înapoia mâine, zise Michel, trecând pragul porţii.

— Oh, nu te jena, stai cât vrei, domnule baron. Dacă nu poţi mâine, vino poimâine, răspoimâine, continuă Jean Oullier închizând poarta grea în urma tânărului.

Zgomotul porţii care se închidea îi strânse dureros inima lui Michel. I se păru că acea poartă zăvorâtă va sta de-a pururi între el şi draga lui Mary. Atunci, în loc să se îndepărteze, se aşează pe marginea drumului şi începu să plângă. Urmă un moment în care – dacă nu s-ar fi temut de ironiile lui Jean Oullier – ar fi bătut în acea poartă şi ar fi intrat ca s-o mai vadă măcar o dată pe scumpa lui Mary; dar o undă de ruşine îl reţinu şi tânărul se îndepărtă, fără să ştie prea bine încotro să-şi îndrepte paşii. Cum o apucase pe drumul spre Légé, un zgomot de roţi îl făcu să întoarcă repede capul; zări diligenţa care mergea spre Nantes. Fiind încă slăbit din pricina rănii, oricât de uşoară ar fi fost ea, nu simţi deloc dorinţa de a parcurge pe jos un drum atât de lung. Ivirea acelei trăsuri îl făcu să se hotărască; îi făcu semn surugiului să se oprească, urcă într-unul din compartimente şi, după câteva ceasuri, era la Nantes. Odată ajuns acolo, se simţi nespus de trist. Obişnuit de mic să depindă de alţii, să se supună voinţei lor, părăsind-o pe voluntara lui mamă ca s-o urmeze pe şi mai voluntara

Bertha, libertatea era pentru el un lucru atât de nou, încât nici măcar nu-i simţea farmecul, ba dimpotrivă, izolarea asta îi deveni chiar odioasă. Pentru inimile sensibile, nu există singurătate mai crudă decât cea pe care o oferă marile oraşe; cu cât oraşul e mai vast şi mai populat, cu atât te simţi mai singur şi mai izolat. Aşa se întâmplă şi cu Michel. Văzându-se, aproape fără voie, pe drumul spre Nantes, nădăjduise că va afla în acel loc ceva care să-l abată de la gândurile lui, dar când colo, tocmai în acest loc îşi simţi şi mai crâncen mâhnirea. Chipul lui Mary îl urmărea pretutindeni; i se părea c-o recunoaşte în fiecare femeie care se îndrepta spre el, iar inima i se umplea de regrete amare şi de dorinţe neîmplinite. În această stare de spirit nu se mai gândi decât să ajungă mai repede în odaia hanului la care trăsese; se încuie pe dinăuntru şi, aşa cum făcuse după ce ieşise pe poarta fermei, începu din nou să plângă. Se gândi sa se înapoieze imediat la Banloeuvre, să se arunce la picioarele ducesei şi s-o roage să-l ajute, îşi reproşa că nu făcuse acest lucru. De dimineaţă, îşi reproşa că fusese laş şi fricos, că se temuse de mânia Berthei. Aceste gânduri îi aduseră, în mod firesc, la scopul sau mai curând la pretextul călătoriei sale: adică să cumpere câteva lucruşoare prin care să-şi scuze absenţa; cumpărăturile odată făcute, avea să scrie teribila, cumplita scrisoare, care era de fapt singura, adevărata cauză a călătoriei sale la Nantes. Ba, după ce se gândi mai bine, socoti că trebuia chiar să înceapă cu asta. Fără să mai piardă un minut, se aşeză le masă şi scrise rândurile următoare:

„Domnişoară,

Ar trebui să fiu cel mai fericit dintre oameni, şi totuşi inima rni-e zdrobită. Mă întreb dacă n-ar fi fost mai bine să fi murit, decât să sufăr atâta! Ce-o să gândeşti, ce-o să spui când vei afla din această scrisoare ceea ce nu-ţi mai pot ascunde multă vreme, fără să mă arăt nedemn de bunătatea dumitale faţă de mine? Fac apel tocmai la

această bunătate, la generozitatea dumitale, domnişoară Bertha! O iubesc pe sora dumitale, Mary; o iubesc din toată puterea inimii mele: o iubesc atât, încât nu vreau şi nu pot trăi fără ea; o iubesc atât, încât în momentul în care mă fac vinovat faţă de dumneata întind mâinile rugătoare şi-ţi spun: «Lasă-mă să te iubesc aşa cum îşi iubeşte un frate sora.»”

După ce această scrisoare fu împăturită şi sigilată, Michel se gândi cum să i-o trimită Berthei. Nu putea apela la nimeni din Nantes; era prea periculos. Trebuia deci să se reîntoarcă la ţară, să găsească prin împrejurimile Machecoul-ului vreun ţăran, pe a cărui discreţie putea conta, şi să aştepte în pădure răspunsul care avea să-i hotărască viitorul. Aceasta fu hotărârea la care se opri tânărul. Îşi folosi restul serii făcând diferite cumpărături, închise toate acele lucruri într-o valiză şi lăsă pe a doua zi cumpărarea unui cal cu care să se întoarcă la ţară. A doua zi, către ora nouă, Michel, călare pe un minunat cal normand, cu valiza pe crupă, se pregăti să se reîntoarcă în ţinutul lui Retz.

CAPITOLUL XLVII

Unde oaia, crezând că se reîntoarce la târlă, cade într-o capcană

ERA ZI DE TÂRG ŞI AFLUENŢA ŢĂranilor era considerabilă pe străzile şi pe cheiurile din Nantes; în momentul în care Michel ajunse la podul Rousseau, trecerea era literalmente blocată de un şir de care grele încărcate cu grâne, de şarete pline cu legume, de cai, de catâri, de ţărani şi ţărance, având toţi în coşuri, în samare, în vase de tinichea, merindele pentru aprovizionarea oraşului. Nerăbdarea lui Michel era atât de mare, încât nu ezită să se bage în mijlocul acestei mulţimi. Dar, în vreme ce-şi îmboldea calul, zări, pe partea cealaltă a străzii, o tânără al cărei aspect îl făcu să tresară. Avea, ca şi celălalte ţărănci, o fustă cu dungi roşii şi albastre şi o manteluţă de indian, cu glugă. Dar în acest costum umil, semăna atât de tare cu Mary, încât tânărul baron nu-şi putu reţine un strigăt de surpriză. Voi să se întoarcă din drum; dar mişcarea pe care o făcu ridică o furtună de înjurături şi de proteste, pe care n-avu curajul să le înfrunte; coborî din şa, ca să-şi continue drumul pe jos, şi căută din ochi pe cineva căruia să-i încredinţeze calul, în acel moment, o voce fonfăită, cum e cea a tuturor cerşetorilor de pretutindeni, îi ceru ceva de pomană. Michel se întoarse brusc, căci i se păru că recunoaşte acea voce. Zări, sprijiniţi de ultima bornă a podului Rousseau, doi inşi cu nişte mutre ce nu puteau fi uşor uitate: Aubin-Courte-Joie şi Trigaud. Pe moment păreau să nu aibă altă treabă decât să profite de mila trecătorilor, dar după toate probabilităţile, erau acolo în interesul stăpânului lor, jupânul Jacques, brigandul din pădurea Touvois. Michel se duse glonţ la ei.

— Mă recunoaşteţi? întrebă el.

— O, domnule, zise Aubin-Courte-Joie, fie-ţi milă de un biet cărăuş care are amândouă picioarele zdrobite de roţile căruţii.

Tânărul coborî din şa pentru a-i da de pomană cărăuşului. Pomana consta dintr-o monedă de aur pe care o strecură în mâna cât o lopată a lui Trigaud.

— Sunt aici din ordinul ducesei, zise el foarte încet falsului cerşetor; păzeşte-mi calul câteva minute; am de făcut un drum important.

Ologul Courte-Joie îi făcu semn că a înţeles. Michel îi aruncă în braţe hăţurile şi porni spre oraş. Din nefericire, dacă trecerea era dificilă pentru un călăreţ, era şi mai grea pentru cineva care mergea pe jos. Michel se hotărî să fie mai îndrăzneţ şi începu să-şi facă loc cu coatele. De câteva ori fu cât pe ce să fie călcat de şaretele pline cu fân ori cu varză, aşa că, până la urmă, trebui să se resemneze şi să meargă în pas cu şuvoiul acela de lume. Se gândi că tânăra ţărancă trebuia s-o fi apucat spre piaţă. În concluzie, o luă şi el într-acolo, privind cu atenţie la toate fetele care treceau pe lângă el, fapt ce-i atrase câteva glume deşucheate, ba chiar şi unele sudalme. Dar niciuna dintre ţărăncuţe nu era cea pe care o căuta. Străbătu piaţa târgului şi străzile din jur, fără să zărească vreo siluetă care să-i amintească de graţioasa apariţie de pe podul Rousseau. Descurajat, se hotărî să se întoarcă de unde plecase şi să-şi ia calul când, dând colţul pe *rue du Château*, zări la douăzeci de paşi înaintea lui, fusta cu dungi roşii şi manteluţa de indian, care-i aţâţase curiozitatea. Mersul celei care purta această îmbrăcăminte, era mersul elegant, al lui Mary; fusta largă îi scotea şi mai mult în relief talia fină, iar boneta îi încadra în chip fermecător chipul; în sfârşit, părul, care i se revărsa în valuri de sub această bonetă, era acelaşi păr bălai pe care şi-l împletea în acele frumoase cozi blonde atât de admirate de Michel. Acum nu se mai putea înşela; tânără ţărancă era Mary. Dar ce făcea

Mary la Nantes? Şi de ce, venind aici, se deghizase astfel? Iată cam ce întrebări îşi punea Michel, fără a izbuti să se lămurească; luându-şi inima în dinţi se hotărî s-o oprească, dar, ajungând în faţa casei cu numărul 17 de pe *rue du Château*, o văzu împingând poarta casei şi intrând în curte. Michel se duse glonţ la acea poartă, apăsă pe clanţă, dar între timp poarta fusese încuiată. Tânărul baron rămase în faţa ei întocmai ca viţelul din fabulă. Brusc, se simţi apucat uşurel de braţ; tresări şi se întoarse. Cel care-l abordase era notarul Loriot.

— Ce-i cu dumneata aici? îl întrebă acesta foarte surprins.

— Ce-i de mirare în faptul că mă aflu la Nantes, jupâne Loriot? întrebă Michel.

— Ei, vorbeşte mai încet şi nu sta înfipt aici, în faţa acestei porţi, ca şi cum ai avea de gând să prinzi rădăcini! Nu-i bine, ascultă-mă pe mine !

— Ce te-a apucat, jupâne? Te ştiam eu prudent, dar nici chiar aşa!

— Mai bine mai mult decât prea puţin. Putem discuta plimbându-ne; atragem mai puţin atenţia… Apoi, ştergându-şi cu o batistă în carouri fruntea leoarcă de sudoare, adăugă: — Deşi nu e prea bine ce fac!

— Ţi-o jur, jupâne Loriot că nu pricep o boabă din ce-mi spui!

— Nu pricepi, tinere nefericit? Nu ştii că te afli pe lista persoanelor suspecte şi că s-a dat ordin să fii arestat?

— Ei bine, n-au decât să mă aresteze! zise Michel, cu nerăbdare, încercând să-l readucă pe notar în faţa casei unde dispăruse Mary.

— Iei prea uşor vestea asta, domnule Michel! Mă rog, eşti probabil un filosof! Trebuie totuşi să-ţi spun că vestea asta, care pe dumneata te lasă rece, a produs asupra mamei dumitale o asemenea impresie, încât dacă nu te-aş fi întâlnit, din întâmplare, la Nantes, ar fi trebuit să pornesc imediat în căutarea dumitale.

— Mama! strigă tânărul, atins în cea mai sensibilă coardă a inimii sale. Ce i s-a întâmplat mamei?

— Nu i s-a întâmplat nimic, domnule Michel şi slavă Domnului, se simte bine, atât cât te poţi simţi de bine când ţi-e sufletui chinuit de nelinişte şi inima roasă de îndoieli; căci asta-i starea morală a mamei dumitale.

— Ah, doamne, ce tot spui? strigă îndurerat Michel.

— Ştii cât de mult însemni pentru ea, domnule baron; cred că n-ai uitat cât de mult te iubeşte şi cum se frământă pentru dumneata, deşi ai ajuns la vârsta la care începi să-i aluneci din mână. Judecă şi dumneata ce chinuri trebuie să îndure când te ştie expus zilnic primejdiilor. Nu-ţi ascund că era de datoria mea s-o avertizez în legătură cu ceea ce presupun că ai de gând să faci!

— Şi ce anume i-ai spus, jupâne Loriot?

— I-am spus că te cred foarte îndrăgostit de domnişoara Bertha de Souday.

— Şi dumneata, jupâne Loriot?

— Şi că, după toate probabilităţile, ai de gând să te însori cu ea.

— Şi mama ce-a zis? întrebă Michel cu o nelinişte vădită.

— Ce să zică! Ceea ce spun toate mamele când li se vorbeşte despre o căsătorie pe care o dezaprobă. Dar lasă-mă să-ţi pun şi eu o întrebare, tinere: te-ai gândit bine la ceea ce ai de gând să faci?

— Împărtăşeşti părerile mamei, sau ştii ceva supărător în legătură eu domnişoarele de Souday?

— Nu, tinere, răspunse notarul Loriot, în vreme ce Michel se uita cu nelinişte spre ferestrele casei unde intrase Mary. Am pentru aceste fete, pe care le cunosc de când erau mici, cel mai mare respect, cu toată faima proastă care li s-a creat şi cu toată porecla caraghioasă care li s-a dat.

— Ei bine, atunci, cum se face că mă dezaprobi?

— Tinere, replică notarul, adu-ţi aminte că eu n-am spus nimic; socot doar necesar să dai dovadă de multă prudenţă. Cântăreşte de trei ori lucrurile înainte de a te hotărî la

ceva, deşi, îţi spun, cele două fete sunt demne de toată lauda.

— Dragă domnule Loriot, zise Michel, care, departe de maică-sa, avea curaj, marchizul de Souday a binevoit să-mi acorde mâna fiicei sale; nu mai pot da înapoi…

— Oh! Asta-i cu totul altceva, zise jupanul Loriot Din moment ce-ai ajuns aici, nu mai am de spus decât un singur lucru: o căsătorie încheiată împotriva dorinţei părinţilor e întotdeauna prilej de nemulţumire. Te încăpăţânezi în ideea dumitale, foarte bine; dar du-te să-ţi vezi mama, nu-i da prilejul să se plângă de ingratitudinea dumitale; încearcă s-o faci să revină la sentimente mai bune.

— Hm! făcu Michel care-şi dădu seama de justeţea acestor observaţii.

— Îmi făgăduieşti să faci ceea ce te rog?

— Da, răspunse tânărul, care era grăbit să scape de notar, de teamă ca Mary să nu apară în timp ce discuta el cu jupânul Loriot.

— Bine, zise acesta. Gândeşte-te, de altfel, că numai în Logerie eşti în siguranţă. Încrederea de care se bucură mama dumitale te poate salva de urmările purtării dumitale. Săvârşeşti, de la o vreme încoace, tinere, nişte neghiobii de care nu te-aş fi crezut în stare, crede-mă, zău aşa!

— Te cred, zise Michel nerăbdător.

— Mă rog… Păcatul mărturisit este pe jumătate iertat Acum, te las. La ora unsprezece trebuie să plec.

— Te întorci la Légé?

— Da, împreună cu o tânără doamnă care a tras mai adineauri la hanul unde locuiesc şi căreia îi voi oferi un loc în cabrioleta mea.

— N-ai vrea să ocoleşti o jumătate de leghe ca să-mi faci un serviciu?

— Sigur, cu cea mai mare plăcere, dragă domnule Michel.

— Atunci du-te la Banloeuvre şi dă-i, te rog, scrisoarea asta domnişoarei Bertha.

— Fie, dar pentru Dumnezeu, zise notarul speriat, dă-mi-o în aşa fel, încât să nu se observe. Uiţi mereu împrejurările în care ne aflăm şi nepăsarea asta a dumitale mă face să mor de spaimă.

— Într-adevăr, nu prea stai locului, dragă domnule Loriot; când vine spre noi vreun trecător, te fereşti de parc-ar fi ciumat. Ce ai? Spune, domnule notar…

— Ce am? Trec prin asemenea emoţii, încât dacă se vor mai prelungi, îmi vor scurta zilele. Uite, domnule Michel, continuă notarul, mi-au umplut buzunarele cu patru livre de praf de puşcă! Merg pe trotuar şi tremur! Fiecare ţigară pe care o văd pe lângă mine mă face să tremur! Te las, rămâi cu bine! Întoarce-te la Logerie! Crede-mă că nicăieri nu e mai bine ca acasă!

Michel îl lăsă pe jupânul Loriot să plece. Obţinuse de la el ceea ce dorise, adică certitudinea că scrisoarea sa va fi dusă la Banloeuvre. Apoi, notarul odată plecat, Michel îşi fixă din nou privirea pe casa cu pricina. Îl atrăgea, mai ales, o fereastră, unde i se păruse că vede perdeaua ridicându-se şi unde crezuse că distinge, prin geam, conturul unui chip. Socoti că atâta timp cât va rămâne acolo, fata nu va cuteza să iasă din casă; o porni, deci, în direcţia cheiului şi se ascunse după colţul unei case, în aşa fel încât să nu piardă nimic din ceea ce se petrecea pe *rue du Château.* Într-adevăr, nu peste mult, poarta se deschide şi tânăra ţărancă apăru. Numai că de data asta nu mai era singură. O însoţea un bărbat îmbrăcat într-o bluză lungă, şi care încerca să pară şi el ţăran. Oricât de repede ar fi trecut ei pe lângă Michel, acesta observă că bărbatul era tânăr şi că distincţia chipului său contrasta în chip ciudat cu costumul; văzu că glumea – de la egal la egal – cu Mary, şi că fata refuzase să-i dea coşul pe care-l purta pe braţ. Şarpele geloziei îi muşcă inima şi, convins, mai ales după cuvintele pe care Mary i le spusese în şoaptă, că deghizările celor doi ascundeau

probabil o idilă, se îndepărtă în grabă, pornind-o spre podul Rousseau, adică luând-o într-o direcţie diametral opusă celor doi tineri. Îmbulzeala nu mai era aceeaşi; străbătu deci destul de uşor cheiul; dar, ajuns la capătul lui, îi căută în van cu ochii pe Courte-Joie, pe Trigaud şi calul: toţi trei dispăruseră. Michel era atât de descumpănit, încât nu-i trecu prin minte să-i caute; după cele spuse de notar, era periculos să depună o plângere, care putea duce la propria sa arestare. Luă deci hotărârea s-o ia pe jos, şi se îndreptă către Saint-Philbert-de-Grand-Lieu.

Urând-o pe Mary, deplângând trădarea a cărei victimă fusese, nu se mai gândi decât să urmeze sfatul jupânului Loriot, adică să ajungă la Logerie şi să se arunce în braţele mamei sale, către care se simţea atras nu atât de sfaturile jupânului Loriot, cât de ceea ce văzuse. Tocmai ajunsese pe colina Saint-Colombin, fără să audă paşii celor doi jandarmi care se ţineau după el.

— Actele dumitale, domnule! îi spuse brigadierul, după ce-l examină din cap până-n picioare.

— Actele mele? zise cu mirare Michel care auzea pentru prima oară în viaţa lui o astfel de cerere. N-am acte…

— Şi de ce n-ai?

— Pentru că nu mi-am închipuit că, venind de la castelul meu la Nantes, aş avea nevoie de acte.

— De la care castel?

— Castelul de la Logerie,

— Numele dumitale?

— Baronul Michel.

— Baronul Michel de la Logerie?

— Da, baronul Michei de la Logerie.

— Atunci, dacă dumneata eşti baronul Michel de la Logerie; zise brigadierul, eşti arestat. Fă bine şi ne urmează!

Fără multă ceremonie, înainte ca tânărului să-i vină în minte s-o ia la fugă sau măcar să protesteze, brigadierul îl înşfăcă de guler, în vreme ce jandarmul îi puse cătuşele,

Această operaţie odată terminată, cei doi reprezentanţi ai forţei armate îl conduseră pe Michel într-un soi de criptă, aflată alături de postul care-şi avea trupele cantonate acolo şi care slujea de închisoare provizorie.

CAPITOLUL XLVIII

Unde Trigaud arată că, dacă ar fi fost în locul lui Hercule, ar fi îndeplinit douăzeci şi patru de munci în loc de douăsprezece

SE FĂCUSE APROAPE PATRU după-amiază când Michel, vârât la răcoare la postul din Saint-Colombin putu să aprecieze toate agrementele locuinţei ce-i fusese destinată. Intrând în acel soi de celulă, ochii tânărului, obişnuiţi cu lumina de afară, nu putură distinge la început nimic; trebui să se obişnuiască încet, încet cu obscuritatea şi abia după aceea putu să-şi dea seama de locul ce-i fusese rezervat. Era o pivniţă veche sau poate o cramă, cam de douăsprezece picioare, care îndeplinea perfect condiţiile de siguranţă şi de izolare ce i se cereau acum. Era înfundată jumătate sub pământ, pereţii aveau ziduri mai groase şi mai fasonate decât au de obicei astfel de construcţii, şi asta pentru că slujea de fundaţie restului casei. Pământul gol alcătuia, bineînţeles, podeaua şi, din pricina umezelii, acest pământ se transformase în noroi; tavanul era din grinzi foarte apropiate unele de altele. De obicei, lumina zilei intra în acest loc retras printr-o răsuflătoare largă, amenajată la nivelul pământului; dar acum ea fusese astupată pe dinăuntru cu nişte scânduri groase, iar pe dinafară cu o enormă piatră de moară. O gaură, fostul ax al pietrei, lăsa să treacă o rază slabă de lumină, pe care baricada de scânduri o îngusta şi mai tare şi care nu lumina decât mijlocul celulei, unde se aflau rămăşiţele unui teasc de cidru.

Orice alt prizonier, după inspecţia efectuată, ar fi fost de-a dreptul desperat, văzând că nu existau şanse de evadare;

dar Michel nu făcuse această inspecţie decât din curiozitate. Durerea de a se vedea înşelat îl cufundase într-o stare de prostraţie vecină cu indiferenţa.

Se aşeză deci pe jgheabul teascului, intrebându-se cine putea fi acel om care o însoţea pe Mary. Ros de gelozie, îşi aminti de zilele când o cunoscuse pe fată, de blândeţea, de frumuseţea, de gingăşia ei, căci, zice poetul florentin, acel mare zugrav al chinurilor iubirii, amintirea vremurilor fericite, atunci când eşti nefericit, este cea mai crâncenă dintre toate durerile. Dar, să-l lăsăm pe tânărul baron cu amărăciunea lui, pentru a vedea ce se petrece şi în celelalte părţi ale casei din Saint-Colombin.

Ocupată de câteva zile de un detaşament de trupe de linie, casa aceasta era o clădire impunătoare, a cărei faţadă dădea în curte; spatele dădea spre drumul vicinal care ducea de la Saint-Colombin la Saint-Philbert-de-Grand-Lieu. Clădirea, construită pe ruinele unei vechi fortăreţe feudale şi aşezată pe o ridicătură domina împrejurimile. Avantajele acestei aşezări atrăseseră atenţia lui Dermoncourt când se întorsese din expediţia sa în pădurea Machecoul, aşa că lăsase acolo vreo douăzeci de soldaţi. Casa slujea de adăpost sau de refugiu coloanelor expediţionare şi, în acelaşi timp era un fel de loc de detenţiune, de unde prizonierii urmau să fie duşi la Nantes. Clădirea postului din Saint-Colombin se compunea dintr-o odaie destul de mare şi dintr-o şură. Odaia era situată chiar deasupra pivniţei unde se afla Michel, şi deci cam la cinci sau şase picioare înălţime de la pământ; puteai intra pe o scară improvizată, făcută din resturile unui donjon. Şura servea de cazarmă soldaţilor care dormeau pe paiele de acolo. Postul era păzit milităreşte: exista o sentinelă în faţa porţii celei mari, poartă care dădea în drum, şi una în vârful unui turn împrejmuit cu fier, singura urmă rămasă în picioare din vechiul castel feudal. Către ora şase seara, soldaţii care alcătuiau mica garnizoană a postului se aşezară pe tăvălugile de netezit pământul, uitate cândva pe lângă

pereţii casei. Asta era locul lor favorit pentru siestă; se bucurau de căldura plăcută a soarelui în amurg, de frumoasa privelişte a lacului Grand-Lieu, pe care îl zăreau în depărtare, şi a cărui suprafaţă, colorată de razele astrului zilei, se asemuia, la un moment dat, cu o uriaşă pânză roşie; la picioarele lor şerpuia drumul spre Nantes, aidoma unei panglici late în mijlocul verdeţii care, la acea epocă, acoperea câmpul; trebuie însă să mărturisim că eroii noştri cu pantaloni roşii erau mult mai atenţi la ce se petrecea pe acest drum, decât la splendorile spectacolului pe care-l oferea natura. Odată cu seara, plugarii îşi părăseau câmpurile, cirezile se îndreptau spre staule şi drumul era, în acel moment, destul de animat. Fiecare căruţă încărcată cu fân, fiecare pâlc ce se întorcea de la Nantes şi mai ales fiecare ţărancă mai nurlie, cu rochie mai scurtă, constituiau prilej de reflecţii şi de glume deocheate.

— Ei, zise unul din ei, ce-i ăla de colo?

— Un cântăreţ din cimpoi care vine încoace.

— Ăla cântăreţ din cimpoi? zise, un altul. Ce, te crezi în Bretania? Aici află că nu-s cântăreţi din cimpoi! Nu-s decât cântăreţi de bocete!

— Ei bine, atunci ce cară în spinare?

— Păi, zise al patrulea soldat, tot un instrument de cântat trebuie să fie şi eu cred că e o flaşnetă.

— Cam caraghioasă flaşnetă! replică primul. Eu îţi spun că-i desaga lui; e un cerşetor, vezi bine, după hainele pe care le poartă!

— Fleacuri, zise caporalul, e un om care-l cară în spinare pe altul…

— Caporalul are dreptate! ziseră soldaţii în cor.

— Eu am întotdeauna dreptate, zise omul cu galoane de lână; mai întâi, fiindcă sunt caporalul vostru şi apoi, fiindcă sunt mai deştept ca voi! Dacă mai e vreunul care se îndoieşte de cele spuse, să se uite şi să se convingă fiindcă, priviţi, cei doi au şi ajuns!

Într-adevăr, cerşetorul ce prilejuise acele discuţii, şi în persoana căruia cititorii l-au recunoscut, desigur, pe Trigaud, ce-l care-l căra în spinare pe ologul Courte-Joie, o şi apucase pe poteca ce ducea la postul din Saint-Colombin.

— Ai avut dreptate, caporale!

— Nu, m-am înşelat! zise caporalul.

— Cum adică?

— Cel din spinare nu-i un om întreg, ci doar o jumătate de om.

Soldaţii începură să râdă şi să facă din nou glume deocheate.

— Iată unul care nu trebuie să se scotocească în pungă ca să-şi cumpere pantaloni!

— Şi cu atât mai puţin ca să-şi cumpere ghete!

— Ce urâţi sunt! O maimuţă cărată în spinare de un urs.

— Fie-vă milă, oameni buni! zise Trigaud, care între timp se apropiase de soldaţi. Fie-vă milă de un biet olog! Dacă n-aveţi bani, daţi-ne o bucată de pâine!

— Pâine, zise caporalul; ei bine, o să-ţi dăm, şi odată cu pâinea şi nişte supă, şi odată cu supa şi nişte carne, dacă o mai fi rămas... Dar voi ce ne daţi în schimb? Ştiţi vreun cântec? Dacă ştiţi, atunci daţi-i drumul, ca să vă plătiţi pâinea şi supa!

— Mă rog, zise Courte-Joie, aş şti eu nişte cântece... dar mă tem că n-o să vă placă...

— Ei, nu-ţi cerem să cânţi ca o privighetoare...

— Bine, zise Courte-Joie, şi începu să cânte un cuplet împotriva filipiştilor.

Dar n-apucă să termine primele versuri, că un soldat, apucându-l de haină îl şi trânti grămadă la pământ.

— Ticălosule! Tocmai nouă te-ai găsit să ne cânţi un astfel de cântec?

— Păi, nu mi-aţi cerut un cântec? Doar v-am spus că s-ar putea să nu vă placă... V-aţi ţinut scai de capul meu. Acu, de ce vă plângeţi?

— Dacă ştii cântece de astea înseamnă că eşti un rebel şi ca atare, la zdup cu tine! Hai, luaţi-l! zise caporalul Tu, zise el, arătându-l pe Trigaud, cară-te! N-ai zis şi n-ai făcut nimic, nu te putem închide pe degeaba.

— Du-te, Trigaud, du-te, zise Courte-Joie; aşa a fost să fie; de altfel fii sigur că nu mă vor ţine prea mult aici!

— O, domnule, strigă atunci Trigaud, nu ne despărţiţi!

— Lăsaţi-l să mă ducă măcar până la uşa închisorii, zise Courte-Joie.

— Mai rău ca doi îndrăgostiţi! râse careva.

Trigaud îl luă deci în spinare pe Courte-Joie şi-l duse până la uşa pivniţei. Pe drum, Courte-Joie îi şopti câteva cuvinte la ureche. Apoi Trigaud ieşi pe poarta postului de brigadieri şi o porni către Saint-Colombin.

CAPITOLUL XLIX

Fuga

CAM LA DOUĂ CEASURI DUPĂ CE fusese închis Courte-Joie, sentinela micului post auzi venind pe drum o căruţă şi, conform consemnului, ordonă căruţaşului să se oprească,. Acesta se supuse. Caporalul şi patru soldaţi ieşiră afară ca să controleze căruţa. Încărcată cu fân, ea părea să vină din Nantes; nu se afla într-însa decât un singur om, care le spuse că merge la Saint-Philbert să-i ducă stăpânuluî său fânul. Adăugă că-i prinsese noaptea pe drum şi subofiţerul ordonă să fie lăsat să treacă. Dar această bunăvoinţă nu păru a-i fi de prea mare ajutor omului: căruţa, la care era înhămat un singur armăsar, se oprise chiar în vârful dealului, şi oricâte eforturi făcură cal şi căruţaş – le fu cu neputinţă s-o urnească din loc.

— Cum ai putut s-o încarci în halul ăsta? Ai pus în ea de două ori mai mult decât poate duce calul! zise un soldat.

— Ce păcat că şeful nostru l-a gonit mai adineauri pe taurul ăla care cerşea! L-am fi înhămat alături de cal şi ar fi urnit căruţa dintr-o opintire!

Dacă cel care rostise aceste cuvinte ar fi văzut ce se petrecea în spatele căruţii, şi-ar fi dat seama că Trigaud nu s-ar fi lăsat înhămat ca să tragă căruţa înainte, câtă vreme el o trăgea înapoi. Înşfăcând ţăruşul de sub căruţă, îl trăgea cu atâta putere înapoi, încât, cu toate opintelile, calul, mai nevolnic decât Trigaud, n-o putea urni din loc,

— Vrei să-ţi dăm o mână de ajutor? întrebă caporalul.

— Să mai încerc o dată, răspunse căruţaşul.

Şi-şî biciui zdravăn bidiviul, potopindu-l cu o ploaie de sudalme. Calul mai făcu un ultim efort, după care se prăvăli; în acelaşi timp, căruţa, ca şi cum s-ar fi împiedicat

de ceva, se înclină spre stânga şi, cât ai zice peşte, se răsturnă chiar lângă zidul clădirii. Soldaţii dădură fuga şi eliberară calul de hamuri. Niciunul nu-l zări pe Trigaud; acesta, foarte satisfăcut de un asemenea rezultat – la care contribuise de altfel din plin – dispăruse în dosul unui tufiş.

— Vrei să te ajutăm să-ţi ridici căruţa? zise caporalul. Numai că va trebui să mai cauţi încă un cal fiindcă altfel n-ai să poţi!

— Nu, răspunse căruţaşul. Mâine, când s-o face ziuă!

Şi rostind aceste cuvinte, ţăranul sări pe cal şi o luă din loc, după ce-şi luă rămas bun de la soldaţi. După vreo două sute de paşi se întâlni cu Trigaud.

— Ei bine, întrebă ţăranul, eşti mulţumit? Am făcut treabă bună?

— Da, totul s-a petrecut exact cum mi-a spus Courte-Joie.

— Păi atunci, noroc! Eu o să duc calul de unde l-am luat: dar când s-o trezi mâine căruţaşul şi şi-o căuta fânul, o să rămână cu gura căscată văzându-l tocmai unde a ajuns!

— Păi, să-i spui că aşa a fost porunca, şi n-o să mai zică nimic, răspunse Trigaud.

Apoi cei doi se despărţiră. Trigaud dădu târcoale prin împrejurimi până ce auzi bătând, la Saint-Colombin, ora unsprezece. Atunci o porni din nou spre post, cu saboţii în mână şi, fără să facă nici cel mai mic zgomot, se apropie de răsuflătoarea închisorii. Odată ajuns acolo, împrăştie în jur fânul din căruţă, într-un strat cât mai gros. Apoi, pe acest strat moale, coborî încetişor piatra de moară ce închidea răsuflătoarea, împinse uşurel scândurile dinăuntru, apoi îl trase afară pe Courte-Joie, pe care Michel îl împinsese până la răsuflătoare; după asta, îl ajută şi pe baron să iasă din temniţă. Pe urmă, îl luă pe unul în cârcă, pe celălalt în braţe şi, tot cu picioarele goale, se îndepărtă uşurel de post, călcând exact ca o pisică pe un covor moale. După vreo cinci sute de paşi se opri. Michel se căută prin buzunare, scoase mai multe monede, printre care vreo două de aur, şi

le puse în mâna lui Trigaud, Acesta tocmai se pregătea să le vâre în propriul său buzunar, când Courte-Joie îl opri.

— Dă-i înapoi banii acestui tânăr! Nu putem fi plătiţi de două ori pentru aceeaşi treabă!

— Cum adică de două ori? întrebă Michel.

— Tinere domn, zise ologul, acum, că am ieşit de acolo, trebuie să-ţi spun deschis că, dacă evadarea noastră a mers strună, am fost plătiţi pentru asta. Acum trebuie să te depunem viu şi nevătămat în mâinile persoanei de la care am primit banii.

— Şi ale cui sunt aceste mâini?

— Ai să vezi cu ochii dumitale. Eu nu fac decât să mă achit de îndatorirea mea, nimic mai mult, nimic mai puţin. Nu trebuie să fii necăjit... pentru că acea persoană se numără printre prietenii dumitale.

Un frig de moarte îl cuprinse pe Michel. Se gândi la Bertha. Bietul băiat îşi zise că domnişoara de Souday primise, desigur, scrisoarea lui, că, ofensată, îl aştepta şi deşi explicaţia ce trebuia să aibă loc îi era penibilă, nu putea totuşi s-o ocolească.

— Bine, zise el, ştiu cine mă aşteaptă.

— Ştii?

— Da; domnişoara de Souday.

Courte-Joie nu răspunse, dar îl privi pe Michel cu un aer care parcă ar fi vrut să spună: „Ai ghicit, pe legea mea!” Apoi, cu glas tare: — Să mergem!

— Să mergem! zise şi Michel.

— Ei bine, fiindcă eşti băiat de treabă, o să te scutim să-ţi juleşti pantofii prin pietroaiele astea.

Michel avu în curând explicaţia acestor cuvinte, căci intrând împreună cu cei doi în păduricea de pe marginea drumului, auzi nechezatul unui cal.

— Calul meu! strigă tânărul, fără ca măcar să încerce să-şi ascundă surpriza.

— Credeai că ţi l-am furat? zise Courte-Joie.

— Atunci cum se face că nu v-am mai găsit acolo unde v-am lăsat?

— Ei, zise Courte-Joie, am văzut doi inşi care ne priveau cu prea mare interes, şi cum ceasurile treceau şi dumneata nu te întorceai, ne-am hotărât să-ţi ducem calul la Banloeuvre, unde bănuiam noi că te vei întoarce dacă n-aveai să fii arestat; dar, pe drum, am văzut că treaba asta n-o să întârzie mult.

— Eraţi deci prin preajma mea când m-au arestat jandarmii?

— Tinere, zise Courte-Joie, trebuie să fii într-adevăr cu totul lipsit de experienţă ca să te gândeşti la treburile dumitale atunci când mergi la drum, în loc să te uiţi în jur să vezi ce se întâmplă. Dacă te-ai fi uitat, ai fi văzut că jandarmii te urmăreau de mai bine de zece minute şi ai fi avut vreme să te ascunzi în vreun tufiş, aşa cum am făcut noi.

După vreo jumătate de ceas de mers, Trigaud o apucă pe o scurtătură şi, cu tot întunericul, lui Michel i se păru – după unele forme ale copacilor – că ar cunoaşte acel drum. În curând ajunseră la o răscruce; Michel tresări, căci acolo o aşteptase prima oară pe Bertha. Trecând de acea răscruce, călătorii se îndreptară spre coliba lui Tinguy unde, cu toată ora înaintată a nopţii, licărea o lumină. În aceeaşi clipă, dintr-un tufiş, se auzi o chemare slabă.

— Dumneata eşti, jupâne Courte-Joie? întrebă o voce de femeie.

— Da, dar dumneata cine eşti?

— Rosine, fata lui Tinguy!

— Rosine! zise Michel, căci prezenţa. Fetei acolo îi confirma faptul că era aşteptat de Bertha.

— Ei drace, zise Courte-Joie, cum se face, fetiţo, că nu te afli acolo unde urma să ne întâlnim?

— Pentru că acolo e lume şi nu-l puteaţi aduce în acel loc pe domnul Michel.

— Lume? Deci blestemaţii ăştia de Albaştri îşi vâră nasul peste tot?

— Nu e vorba de soldaţi, ci de Jean Oullier care se află acolo cu nişte oameni din Montaigu.

— Şi ce fac?

— Pălăvrăgesc. Duceţi-vă şi voi doi; o să beţi câte o oală cu vin şi o să vă încălziţi.

— Foarte bine. Şi cu tânărul ăsta ce facem?

— Mi-l lăsaţi mie. Nu ne-am înţeles aşa, jupâne Courte-Joie? Cred că va merge mai cu plăcere alături de o fată tânără decât de doi moşnegi ca voi!

— Şi dacă prizonierul îşi răpeşte paznicul?

— O, nu vă faceţi griji din pricina asta; de altfel, baronul Michel e fratele meu de lapte, ne cunoaştem de multă vreme şi nu-l cred în stare să mă jignească cu ceva.

— Mă rog, atunci te cred. Dar ia zi, Rosine, spuse Courte-Joie râzând, ca să fii totuşi în siguranţă, n-ai vrea să-i legăm mânuşiţele?

— Mulţumesc, mulţumesc, jupâne Courte-Joie, zise Rosine, îndreptându-se spre Michel; ştii ce? mai bine leagă-ţi dumneata limba!

— Tu eşti, Rosine! Tu! zise Michel când o văzu pe sora sa de lapte îndreptându-se spre el. Spune-mi, Rosine…

— Ce?

— Unde e domnişoara Bertha?

— Domnişoara Bertha?

— Da.

— Habar n-am, zise Rosine, mirată.

— Cum, nu ştii? repetă tânărul.

— Păi, cred că la Souday.

— Nu ştii, crezi?

— Ei, drăcie… De unde să ştiu eu?

— N-ai văzut-o astăzi?

— Câtuşi de puţin, domnule Michel. Ştiu doar că trebuia să se ducă azi, cu domnul marchiz, la castel… Numai că eu în vremea asta eram la Nantes…

— La Nantes! strigă tânărul. Ai fost azi la Nantes?

— Da, sigur.

— La ce oră, Rosine?

— Păi, când treceam noi pe podul Rousseau, bătea, ceasul nouă.

— Ai spus *noi?*

— Sigur.

— Deci nu erai singură?

— Nu, fiindcă o însoţeam pe domnişoara Mary.

— Şi unde-i domnişoara Mary?

— Acuma?

— Da.

— E în insuliţa din Jonchère, unde trebuie să te duc şi pe dumneata. Dar cât eşti de ciudat, întrebându-mă toate astea, domnule Michel!

— Trebuie să mă duci la ea? strigă Michel în culmea bucuriei. Atunci, hai Rosine, du-mă repede!

— Hm! Şi când te gândeşti că bătrânul ăla nebun de Courte-Joie îmi spunea că nici mort n-o să te laşi dus acolo. Proşti mai sunt unii oameni!

— Rosine, draga mea, pentru Dumnezeu, să nu pierdem vremea!

— Păi, nici eu nu vreau s-o pierdem! Dar ca să mergem mai repede, vrei să mă iei pe crupa calului?

— Bineînţeles! zise Michel a cărui inimă, doar la gândul că o va vedea pe Mary, uită într-o clipă şi bănuieli, şi gelozie, şi tot; Mary se ocupase de salvarea lui, însemna că-l iubea.

— Aşa! zise Rosine aşezându-se în şa, acum ia-o la dreapta!

Făcură câţiva paşi.

— Îa spune-mi, Rosine, zise tânărul, cum de a aflat domnişoara Mary că am fost arestat de jandarmi?

— Ei, trebuie să încep cu începutul, domnule Michel.

— Începe cu ce vrei, dragă Rosine, dar vorbeşte! Ard de nerăbdare! Ah, ce bine e să fii liber, zise tânărul, şi să te

îndrepţi către… către domnişoara Mary!

— Trebuie să-ţi spun, domnule Michel, că azi-dimineaţă, cum s-a crăpat de ziuă, domnişoara Mary a venit la Souday; s-a îmbrăcat cu hainele mele de duminică şi mi-a zis: „Rosine, hai cu mine!”

— Zi, Rosine, te ascult!

— Atunci am luat nişte coşuri cu ouă, ca nişte ţărănci adevărate, şi am plecat. La Nantes, în vreme ce eu vindeam ouăle, domnişoara îşi vedea de treburile ei.

— Şi care erau acele treburi, Rosine? întrebă Michel, prin faţa căruia trecu, ca o nălucă, chipul bărbatului deghizat în ţăran.

— Ei, asta n-o mai ştiu, domnule Michel. După ce-am terminat, continuă Rosine, cum domnişoara era foarte obosită, l-am rugat pe domnul Loriot, notarul din Légé, să ne ia în trăsura lui. Pe drum, ne-am oprit la un han, ca să dăm calului ovăz, şi în vreme ce notarul sporovăia cu hangiţa, noi două ne-am dus în grădină, pentru că toţi trecătorii căscau gura la domnişoara, care era într-adevăr mult prea frumoasă pentru o ţărancă. Acolo, ea începu să citească o scrisoare care o făcu să plângă cu lacrimi fierbinţi.

— O scrisoare? întrebă Michel.

— Da, o scrisoare pe care i-o dăduse domnul Loriot pe drum.

— Scrisoarea mea! murmură Michel. A citit scrisoarea adresată surorii sale! Oh!

Şi opri brusc, calul. Căci nu ştia dacă să se bucure sau să se sperie de această încurcătură.

— De ce ne-am oprit? întrebă Rosine.

— Nimic, nimic, făcu Michel, pornindu-şi din nou calul.

Bidiviul îşi reluă tropăitul, Rosine îşi continuă povestirea.

— Plângea deci cu lacrimi amare din pricina acestei scrisori, când iată că ne strigă cineva dintr-un tufiş: erau Courte-Joie şi Trigaud; ne povestiră păţania dumitale şi-o întrebară pe domnişoara ce să facă ei cu calul pe care-l

aveau în grijă. Cele auzite fură pentru biata domnişoară de o sută de ori mai rele decât cele citite! Se tulbură grozav şi se rugă atâta de Courte-Joie – care, la urma urmei are destule obligaţii faţă de marchiz – încât îl hotărî să încerce să te scoată din mâinile soldaţilor. Ai o prietenă de nădejde în domnişoara Mary, domnule Michel!

Michel asculta plin de încântare. Ar fi dat câte o monedă de aur pentru fiecare din vorbele Rosinei. Începu să i se pară că bidiviul mergea prea încet.

— Dar, întrebă el, de ce nu m-a aşteptat în casa tatălui tău, Rosine?

— Casa noastră, atât de liniştită de când a murit tata, a fost în seara asta plină ca un han. Mai întâi, s-au oprit acolo marchizul şi domnişoara Bertha, în drum spre Souday; apoi Jean Oullier, care i-a adunat pe şefii parohiilor. Neliniştită, domnişoara Mary m-a rugat s-o duc într-un loc unde să poată vorbi cu dumneata fără martori. Aşa că iată-ne pe colina cu moara din Saint-Philbert, de unde vom vedea de îndată lacul Grand-Lieu.

Vestea Rosinei îl făcu pe tânărul baron să dea calului nişte pinteni mai zdraveni decât cei de până atunci. Era limpede pentru el că se apropia de dezlegarea încurcăturii în care intrase. Mary ştia că o iubeşte; ştia că această dragoste era destul de puternică, pentru a-l determina să respingă oferta ce i se făcuse. Oricât de timid, oricât de rezervat, oricât de puţin avantajat ar fi fost Michel, nădejdile sale se bazau pe dovezile de afecţiune arătate de Mary. I se părea cu neputinţă ca fata, care sfidase opinia publică, mânia tatălui şi reproşurile surorii, să nu-l iubească şi să nu vrea să se mărite cu el. Îşi vedea viitorul învăluit într-o nebuloasă, e adevărat, dar nebuloasa asta era trandafirie şi strălucitoare. Calul începu să coboare încet colina care mărginea lacul Grand-Lieu, a cărui suprafaţă se şi vedea lucind, în întuneric, ca o oglindă întunecată de oţel.

— Am ajuns? o întrebă el pe Rosine.

— Da, răspunse fata lăsându-se să alunece de pe cal. Urmează-mă…

Intrară amândoi într-un crâng de răchită, unde Michel îşi legă calul de trunchiul unei sălcii; apoi mai făcură vreo sută de paşi prin acea îngrămădeală de ramuri şi se treziră la marginea unui golfuleţ ce se deschidea spre lac. Rosine sări într-o barcă mică, cu fundul drept. Michel voi să vâslească, dar Rosine, bănuind că era destul de novice într-o astfel de treabă, nu-l lăsă şi se aşeză în faţă, cu câte o vâslă în fiecare mână.

— Lasă, zise ea, eu mă descurc mai bine ca dumneata. De câte ori nu l-am dus pe bietul tata când pornea cu plasele la pescuit!

— Dar, întrebă Michel, cu egoismul îndrăgostitului, vei şti să găseşti în întunecimea asta insuliţa din Jonchère?

— Ia priveşte colo, zise fata fără să se întoarcă; nu vezi nimic pe apă?

— Ba da, răspunse tânărul, parcă văd o steluţă…

— Steluţa aia e domnişoara Mary care ţine un felinar în mână; ne aşteaptă…

Michel ar fi vrut să se arunce în apă ca s-o ia înaintea bărcuţei căci, cu toată îndemânarea Rosinei, aceasta înainta destul de încet; i se părea că nu va izbuti niciodată să străbată distanţa care-l despărţea de steluţă. Dar, cu toată speranţa pe care i-o dăduseră cuvintele fetei lui Tinguy, când fu destul de aproape de insulă, ca să poată distinge unica salcie ce-o împodobea, n-o zări pe Mary pe mal; lumina venea de la un foc de trestii care ardea mocnit pe malul apei.

— Rosine! strigă Michel, ridicându-se în picioare, în barca pe care era cât pe-aci s-o răstoarne, n-o văd pe domnişoara Mary!

— Păi, atunci o fi în colibă! zise fata trăgând la mal. Ia creanga asta aprinsă… Coliba e în partea cealaltă a insulei.

Michel sări sprinten pe pământ, făcu ceea ce-i spusese sora lui de lapte şi se îndreptă repede către colibă. Insuliţa

din Jonchère avea vreo două-trei sute de metri pătraţi; era acoperită de stuf în părţile mai joase, inundate în tot timpul ploilor mari, care fac apele lacului să crească; doar un locşor de vreo cincizeci de picioare se afla, datorită înălţimii sale, la adăpost de inundaţii. În acest loc, bătrânul Tinguy construise o colibă mică, unde în timpul nopţilor lungi de iarnă, venea să vâneze raţe. În această colibă o adusese Rosine pe Mary. Când se apropie de colibă, inima lui Michel bătea să se rupă. Înainte de a pune mâna pe clanţa de lemn, se uită pe gemuleţul de deasupra uşii, prin care se putea vedea înăuntru. O zări pe Mary stând gânditoare, pe o legătură de stuf. La lumina slabă a unui felinar care ardea pe un scaun fără spetează, i se păru că vede lacrimi strălucind în franjurii genelor ei şi, la gândul că acele lacrimi erau din pricina lui, îşi pierdu pe loc toată timiditatea. Împinse uşa şi se aruncă la picioarele fetei, strigând:

— Mary, Mary, te iubesc!

CAPITOLUL L

Unde Mary e victorioasă ca şi Pirus

ORICARE AR FI FOST HOTĂRÂREA luată de Mary de a-şi păstra sângele rece, intrarea lui Michel fusese atât de neaşteptată, în glasul lui vibrase un asemenea accent, în strigătul lui era atâta rugăminte şi iubire, încât copila fu copleşită de emoţie; pieptul i se zbătea, degetele îi tremurau şi lacrimile, pe care tânărul baron crezuse că le vede aninate în gene, se desprinseră şi căzură, una câte una, pe mâinile lui Michel.

— Cum se face că eşti singur, domnule? Unde este Rosine? întrebă Mary făcând pe supărata.

— Mary, zise tânărul cu o voce plină de tristeţe, de ce nu te laşi – ca şi mine – în voia bucuriei de a ne revedea? Apoi, după o pauză: — Îţi datorez libertatea şi, după toate probabilităţile, viaţa.

— Aşa o fi, domnule Michel, îl întrerupse Mary, străduindu-se să surâdă, dar toate astea nu trebuie să mă facă să uit că suntem singuri; există anumite convenienţe peste care nu se poate trece. Fă-mi deci plăcerea şi cheam-o pe Rosine.

Michel scoase un oftat adânc şi rămase cu un genunchi pe pământ, în vreme ce câteva lacrimi îi ţâşniră de sub pleoape. Mary îşi întoarse ochii ca să nu vadă acele lacrimi; apoi dădu să se ridice. Dar Michel o opri. Bietul băiat nu cunoştea încă dedesubturile inimii femeieşti, fiindcă, din moment ce-l adusese în pustietatea din Jonchère, era de la sine înţeles că, dimpotrivă, fata ţinuse foarte mult să fie singură cu el; o crezu pe Mary rece şi indiferentă şi-şi văzu spulberându-i-se toate visele pe care şi le făurise.

— Ah! strigă el, de ce m-ai smuls din mâinile soldaţilor? Poate că m-ar fi împuşcat şi, crede-mă, aş fi preferat această soartă celei care mă aşteaptă dacă nu mă iubeşti!

— Nu vorbi astfel, băiat răutăcios ce eşti, zise Mary afectând un ton matern. Nu vezi că mă întristezi?

— Puţin îţi pasă de mine, zise Michel.

— De ce te îndoieşti de faptul că nutresc pentru dumneata o prietenie foarte adevărată şi foarte sinceră?

— Vai, Mary, răspunse trist tânărul, se pare că sentimentul de care vorbeşti nu-i pe măsura celui care-mi sfâşie mie inima, pentru că, oricât aş fi eu de sigur de prietenia asta, inima mea cere mai mult de la dumneata.

— Dragul meu, ceea ce-mi ceri mie ţi-a oferit Bertha; ea te iubeşte aşa cum vrei să fii iubit, cum meriţi să fii, zise biata fată cu o voce tremurătoare. Michel clătină din cap şi oftă.

— Oh, nu pe ea o iubesc, nu pe ea…

— De ce i-ai scris acea scrisoare, care ar fi îndurerat-o cumplit dacă ajungea în mâinile ei?

— Scrisoarea ai primit-o dumneata?

— Vai, da, zise Mary; şi cu toată durerea pe care mi-a pricinuit-o, trebuie să spun că a fost totuşi o fericire că am primit-o eu.

— Ai citit-o până la capăt?

— Da, răspunse fata, silită să-şi plece capul la privirea rugătoare în care o învălui tânărul, da, am citit-o, şi tocmai pentru că am citit-o am vrut să-ţi vorbesc înainte de a o revedea pe Bertha.

— Dar n-ai înţeles, Mary, că această scrisoare e sinceră de la cap la coadă şi că pe Bertha nu pot s-o iubesc decât ca pe o soră?

— Nu, nu, zise Mary cu mâinile împreunate, înţelege că soarta mea ar fi cumplită dacă aş fi pricina nenorocirii bietei mele surori pe care o iubesc atât de mult!

— Atunci, strigă Michel, ce-mi ceri?

— Ei bine, zise Mary, îţi cer să sacrifici un sentiment care n-a avut încă vreme să prindă, în sufletul dumitale, rădăcini mai adânci. Îţi cer să renunţi la o simplă slăbiciune pe care o ai pentru mine, să uiţi un ataşament care ne-ar stingheri pe toţi trei…

— Cere-mi viaţa, Mary; pot să mă omor sau să mă las omorât, nimic mai uşor decât asta, dar nu-mi cere să nu te iubesc… Ce să pun în inimă în locul dragostei pe care ţi-o port?

— Totuşi va trebui să se întâmple astfel, dragă Michel, zise Mary cu o voce mângâietoare; fiindcă niciodată, niciodată, auzi, nu vei obţine din partea mea o încurajare a acestei iubiri de care vorbeşti în scrisoarea dumitale, ţi-o jur!

— Oh, strigă Michel, şi eu care-mi închipuiam că mă iubeşte!

— Tot ceea ce-ţi spun este dictat nu numai de raţiune, dar şi de viul interes pe care ţi-l port; dacă mi-ai fi indiferent, crede-mă, aş socoti suficientă răceala ca să-mi exprim sentimentele; dar nu-i aşa: o prietenă vine şi-ţi spune: „Uit-o pe cea care nu poate fi a dumitale, Michel, şi iubeşte-o pe cea care te iubeşte, pe cea al cărei logodnic eşti!”

— Ah, ştii mai bine ca oricare ce-i cu logodna asta; ştii că, cerând acest lucru, ducesa habar n-avea de sentimentele mele; eu eram îngenuncheat în faţa dumitale, cum sunt şi acum, Mary! Ce vrei, e greşeala timidităţii mele pe care o blestem! Dar, în sfârşit, nu-i o greşeală chiar atât de neiertat încât să mă despartă pentru totdeauna de fata pe care o iubesc şi să mă înlănţuie pentru toată viaţa de cea pe care n-o iubesc!

— Vai, Michel, greşeala asta, pe care n-o socoteşti prea gravă, mi se pare ireparabilă. Orice s-ar întâmpla, chiar dacă ar fi să-ţi renegi promisiunea făcută, la care ai consimţit totuşi, tăcând, trebuie să înţelegi că nu mă pot mărita cu dumneata, că niciodată nu voi fi de acord să sfâşii inima surorii iubite cu spectacolul fericirii mele.

Tânărul îşi ascunse faţa în palme.

— Da, zise Mary, suferi, te cred, dar ai puţină energie, puţin curaj, haide! Ascultă-mă ce-ţi spun, acest sentiment se va şterge încet, încet din inima dumitale. Dacă trebuie, pentru a-ţi grăbi vindecarea, voi pleca…

— Să pleci! Să te desparţi de mine! Nu, Mary, nu, niciodată! Nu mă părăsi! Căci în ziua în care vei pleca dumneata, plec şi eu! Te urmez oriunde te vei duce. Ce se va întâmpla cu mine, Dumnezeule, dacă nu te mai văd? Nu, nu pleca, te conjur, Mary!

— Bine, fie, voi rămâne. Dar pentru a te ajuta să-ţi îndeplineşti datoria, iar când vei fi soţul Berthei…

— Niciodată… Niciodată… murmură Michel.

— Ba da, Michel, căci Bertha este femeia care-ţi trebuie; dragostea ei pentru dumneata este mult mai mare decât îţi închipui. Dragostea asta îţi va satisface nevoia de a fi iubit, iar forţa şi energia pe care le are sora mea, şi pe care eu nu le am, îţi vor înlătura din drum piedicile pe care poate că n-ai putea să le înlături singur. Aşa că dacă vei face un sacrificiu, acel sacrificiu, crede-mă, îţi va fi răsplătit din plin.

Rostind aceste cuvinte, Mary simulă un calm pe care era departe de a-l avea, adevărata ei stare de spirit se trăda prin paloarea şi prin tulburarea ei. Cât despre Michel, el o asculta pradă unei nerăbdări febrile.

— Nu vorbi astfel, strigă el, după ce fata isprăvi; crezi că dragostea o poţi dirigui cum vrei? Că e ca viţa sălbatică pe care o legi de un perete şi încremeneşte acolo? Nu, Mary. Pe dumneata te iubesc! I-ar fi cu neputinţă inimii mele să rostească alt nume decât al dumitale, oricât aş vrea. Doamne, Dumnezeule, zise Michel cu o expresie de desperare, ce se va întâmpla cu mine când voi vedea că te măriţi cu altul?

— Michel, răspunse Mary, dacă faci ceea ce-ţi cer, îţi jur, prin cele mai sacre legăminte, că neputându-mă mărita cu dumneata, nu mă voi mărita cu nimeni, niciodată! Toată afecţiunea, toată dragostea mea îţi vor aparţine, laolaltă cu

recunoştinţa care mă va lega de-a pururi de dumneata; căci îţi voi datora fericirea surorii mele şi te voi binecuvânta toată viaţa!

— Ataşamentul ăsta faţă de Bertha te face să fii nedreaptă, replică Michel. Fiindcă nu te mai preocupi decât de ea. La mine nu te gândeşti când vrei să mă condamni la acest cumplit supliciu de a mă lega pe viaţă de o femeie pe care n-o iubesc? Oh, e crud din partea ta, Mary! strigă Michel care, fără să-şi dea seama, începu s-o tutuiască. Tocmai tu, pentru care mi-aş da viaţa, să-mi ceri un lucru cu care nu m-aş putea resemna? Încep să cred că nu ştii ce înseamnă să iubeşti. Îmi spui să renunţ la tine, dar gândeşte-te că tu eşti viaţa mea! E ca şi cum mi-ai cere să-mi smulg inima din piept şi să-mi reneg sufletul. Eşti lumina pentru care şi prin care, în ochii mei, lumea e lume şi când nu vei mai străluci voi cădea într-o prăpastie al cărei întuneric mă îngrozeşte. Ţi-o jur, Mary că, din clipa în care te-am văzut, din clipa în care ţi-am simţit mâinile răcorindu-mi fruntea însângerată, tu eşti una cu mine; nu există gând care să nu-ţi aparţină, iar dacă inima mea te-ar pierde, ar înceta să mai bată. Vezi deci bine că mi-e cu neputinţă să fac ceea ce-mi ceri.

— Şi totuşi, strigă Mary, Bertha e cea care te iubeşte!

— Aşa deci! Vasăzică tu nu mă iubeşti! Dacă, cu ochii în ochii mei, cu mâinile în mâinile mele, ai curajul să-mi spui: „Nu te iubesc!” totul se va sfârşi,

— Ce înţelegi prin „totul se va sfârşi”?

— Nimic mai simplu, Mary; nici tu, nici sora ta nu mă veţi mai vedea vreodată!

— Ce spui?

— Spun că n-am decât de traversat lacul, ceea ce e o treabă de zece minute; că n-am decât să mă urc pe calul care se află printre răchite şi s-o pornesc în galop până la primul post de jandarmi, ceea ce e o treabă de alte zece minute; că n-am decât să le spun celor de acolo: „Sunt

baronul Michel de la Logerie”, pentru ca peste trei zile să fiu împuşcat.

Mary scoase un strigăt.

Tânărul se întoarse ca şi cum ar fi vrut să iasă din colibă. Mary se aruncă înaintea lui şi-l cuprinse cu braţele.

— Michel, murmură ea, dacă mă iubeşti cum spui, n-ai să-mi refuzi o rugăminte; în numele iubirii tale, te conjur, nu-mi ucide sora; acordă-i viaţa, acordă-i fericirea şi cerul te va binecuvânta! Michel, uită-mă ! N-o face pe Bertha să cadă în desperarea în care o şi văd cufundată!

— O, Mary, Mary, cât eşti de crudă! Cu alte cuvinte, mă condamni... Oh, îţi doresc să suferi şi tu tot atâta cât sufăr eu acum!

La acest strigăt atât de pătimaş, Mary, fără să-şi dea prea bine seama ce face, îl strânse pe băiat în braţe şi, cu o voce întretăiată de lacrimi, zise:

— Te-ar consola dacă ai şti că inima mi-e la fel de sfâşiată ca şi a ta?

— Da, oh, da!

— Crezi că iadul ar deveni rai dacă m-ai avea alături?

— Fie şi o suferinţă fără sfârşit, dar să nu te pierd.

— Ei bine, strigă fata, fii satisfăcut, răule; suferinţele, spaimele tale le simt şi eu întocmai! Ca şi tine, mor de deznădejde la gândul sacrificiului pe care ni-l impune datoria.

— Deci mă iubeşti, Mary?

— Oh, ingratul! Ingratul care nu vede rugăminţile, lacrimile, chinurile mele, care nu vede dragostea mea!

— Mary, Mary! şopti Michel nebun de fericire, după ce m-ai făcut să mor de durere, acum vrei să mă faci să mor de bucurie?

— Da, te iubesc! repetă Mary. Te iubesc! Trebuia să-ţi spun cuvintele astea două care mă înăbuşeau de atâta vreme; te iubesc tot atât cât mă iubeşti şi tu! Te iubesc atâta, încât la gândul sacrificiului pe care trebuie să-l fac,

moartea mi s-ar părea mai blândă dacă m-ar secera în toiul acestor destăinuiri!

Şi spunând aceste cuvinte, atrasă parcă de o putere magnetică, îşi apropie faţa de faţa lui Michel, care o privea cu ochii unui om ce vede o minune; pletele blonde ale fetei mângâiară obrazul băiatului; răsuflarea li se contopi şi-i ameţi pe amândoi; copleşit, Michel închise ochii; în acea clipă buzele sale întâlniră buzele lui Mary şi fata, epuizată de lupta îndelungată pe care-o dăduse cu ea însăşi, cedă atracţiei irezistibile... Buzele li se uniră şi cei doi se cufundară, preţ de câteva secunde, în adâncurile unei imense fericiri. Mary îşi reveni prima. Se desprinse din îmbrăţişare şi izbucni în lacrimi. În acel moment Rosine intră în colibă.

CAPITOLUL LI

Unde baronul Michel găseşte – pentru a se sprijini – un stejar în loc de o trestie

MARY ÎNŢELESE CA CERUL Îl TRImitea un ajutor. Singură, fără alt sprijin decât ea însăşi, lăsându-se în voia sentimentelor, aşa cum făcuse, se simţea totuşi cumplit de vinovată. Alergă deci către Rosine, luând-o de mână.

— Ce e, drăguţa mea, ce te aduce?

După care îşi trecu degetele peste frunte şi peste pleoape; peste pleoape, pentru a-şi şterge lacrimile, peste frunte pentru a-şi şterge roşeaţa.

— Domnişoară, zise Rosine, mi se pare că aud apropiindu-se o barcă.

— Din ce parte?

— Dinspre Saint-Philbert.

— Am crezut că barca tatălui tău era singura pe apă.

— Nu, domnişoară; mai e şi cea a morarului din Grand-Lieu; e adevărat că e pe jumătate desfundată; dar, în sfârşit, se poate sluji oricine de ea ca să ajungă până aici.

— Bine, bine, zise Mary, vin cu tine, Rosine.

Şi fără să-i dea vreo atenţie tânărului, Mary, care abia aştepta să se îndepărteze de Michel pentru a-şi aduna gândurile şi curajul, se năpusti afară din colibă. Rosine o urmă. Rămas singur, Michel simţi că fericirea îl părăseşte şi înţelese că e cu neputinţă s-o reţină. Într-adevăr, când Mary intră din nou, după ce trăsese cu urechea în toate părţile, fără să audă altceva decât clipocitul valurilor, îl găsi pe Michel aşezat pe snopul de stuf, sprijinindu-şi capul în palme. Îl crezu calm, dar el era abătut. La zgomotul paşilor ei, Michel îşi înălţă capul şi văzând-o atât de rezervată, la

întoarcere, pe cât de înflăcărată fusese la plecare, îi întinse mâna şi, clătinând cu tristeţe din cap, spuse doar atât:

— O, Mary, Mary!

— Ei bine, ce e?

— În numele cerului, mai spune-mi o dată acele cuvinte care m-au ameţit. Mai spune-mi o dată că mă iubeşti!

— Ţi-o voi spune, răspunse cu tristeţe Mary, de câte ori ai să vrei, dacă această dragoste a mea poate să-ţi inspire curaj şi fermitate.

— Cum, zise Michel frângându-şi mâinile, tot te mai gândeşti la acea crudă despărţire? Deşi ai certitudinea că te iubesc, deşi sunt sigur că mă iubeşti, vrei să fiu al alteia?

— Vreau să ne îndeplinim amândoi datoria, Michel. Nu regret că mi-am deschis inima în faţa ta; fiindcă nădăjduiesc că pilda mea te va face să te resemnezi. Un concurs nefast de împrejurări, pe care-l deplâng tot atât cât şi tine, ne desparte, Michel: nu putem fi unul al celuilalt.

— Şi de ce? Nu mi-am luat niciun angajament: nu i-am spus Berthei că o iubesc!

— Nu, dar mi-a spus ea că te iubeşte; mi-a mărturisit acest lucru chiar în seara când te-ai întâlnit cu ea, la coliba lui Tinguy.

— Dar tot ceea ce i-am spus, mai tandru, în seara aceea, strigă nefericitul tânăr, ţie îţi era adresat. Şi tu ştiai asta!

— Ce vrei, Michel, biata Bertha s-a înşelat; întorcându-se la castel, în clipa în care eu îmi spuneam în şoaptă: „Îl iubesc”, ea a spus acelaşi lucru, dar cu voce tare… Să mă iubeşti, e o suferinţă, să fiu a ta, ar fi o crimă. Să suportăm cu eroism urmările unei timidităţi nefaste. Nu mă face să am remuşcări, gândindu-mă că am fost pricina nenorocirii surorii mele.

— Dar, zise Michel, planul tău e smintit; ceea ce vrei să eviţi, tot se va întâmpla; mai curând sau mai târziu, Bertha tot va băga de seamă că n-o iubesc, şi atunci…

— Nădăjduiesc că Bertha mă va înlocui în inima ta înainte de a avea vreme să observe indiferenţa ta. Asta-i singura

mea nădejde, Michel şi te rog să nu mi-o răpeşti!

— Îmi ceri un lucru imposibil, Mary.

— Ei bine, fie; eşti liber să nu-ţi ţii angajamentul care te leagă de sora mea, eşti liber să nu ţii seama de rugăminţile mele pe care ţi le adresez în genunchi; asta va fi o nouă ofensă adusă unor biete fete, şi aşa pe nedrept jignite de toată lumea! Sărmana Bertha va suferi, ştiu bine; dar cel puţin voi fi alături de ea, şi nu împotriva ei!

— Te rog, Mary, te conjur, nu-mi spune astfel de vorbe, care-mi zdrobesc inima.

— Ascultă, Michel, timpul trece, noaptea e pe sfârşite, trebuie să ne despărţim; hotărârea mea este definitivă. Ne-am făcut împreună un vis pe care trebuie să-l uităm. Ţi-am spus cum ai putea merita – nu zic dragostea – ci recunoştinţa veşnică a sărmanei Mary; ţi-o jur, adăugă ea, mai rugătoare ca niciodată, ţi-o jur că dacă o faci pe Bertha fericită, mă voi ruga cu ardoare Domnului să te răsplătească; dacă dimpotrivă, inima ta nu ştie să se ridice la înălţimea sacrificiului meu, atunci va trebui să pleci; fiindcă ţi-o repet, Michel, nu voi fi niciodată a ta.

— Mary, Mary, nu rosti un astfel de jurământ! Lasă-mi măcar nădejdea! Piedicile care ne despart pot fi înfrânte!

— Dacă ţi-aş da vreo speranţă, ar fi încă o greşeală, Michel, şi pentru că intensitatea durerii mele nu-ţi poate insufla fermitate şi resemnare, regret amar ceea ce ţi-am mărturisit în noaptea asta… Nu, continuă tânăra trecându-şi mâna peste frunte, să nu ne mai lăsăm în voia acestor visuri; sunt prea periculoase; mi-ai auzit rugăminţile, dar nu te-au mişcat; nu-mi mai rămâne decât să-mi iau rămas bun pentru totdeauna.

— Să nu te mai văd, Mary?… Bine! Te voi asculta. Ceea ce-mi ceri…

Se opri nemaiavând putere să meargă mai departe.

— Nu-ţi cer nimic, zise Mary. Te-am rugat, în genunchi, să nu zdrobeşti două inimi în loc de una şi te mai rog încă o dată!

— Bine, Mary, voi face tot ce vrei tu; dar rămâi aici, nu mă părăsi. Când voi simţi că nu mai pot, voi găsi, în privirile tale, forţa şi curajul ce-mi vor lipsi. Te voi asculta, Mary!

— Îţi mulţumesc, Michel, îţi mulţumesc! Şi dacă faci ceea ce-ţi cer, dacă accept acest sacrificiu, o fac pentru că am convingerea că el nu va fi de prisos nici pentru fericirea ta, nici pentru fericirea Berthei.

— Dar tu, tu? strigă tânărul.

— Nu te gândi la mine, Michel.

Tânărul lăsă să-i scape un geamăt.

— Doamne, continuă Mary, acoperindu-şi ochii cu mâinile, de teamă ca vorbele să n-o dea de gol, mie îmi va fi de ajuns fericirea voastră.

— Oh, strigă Michel frângându-şi mâinile, deci sunt condamnat să mă însor cu Bertha!

În acel moment Rosine intră în colibă.

— Domnişoară, zise ea, se face ziuă.

— Ce ai, Rosine? Mi se pare că tremuri.

— Tremur, fiindcă după ce mi s-a părut că aud vâslitul unor lopeţi, pe lac, mai adineauri mi s-a părut că aud şi nişte paşi în urma mea.

— Paşi în urma ta, pe insuliţa asta pierdută?

— Cred că mi s-a părut, fiindcă m-am uitat în toate părţile şi n-am văzut pe nimeni.

— Hai să plecăm, zise Mary.

Un oftat al lui Michel o făcu să se întoarcă.

— Vom pleca doar noi două, Michel, zise ea, şi, peste o oră, Rosine va veni să te ia cu barca. Nu uita ce mi-ai făgăduit! Contez pe cuvântul tău!

— Contează pe dragostea mea, Mary! Ceea ce-mi ceri e un lucru cumplit, sarcina pe care mi-o impui e imensă; să dea Domnul să nu mă prăbuşesc sub această povară!

— Gândeşte-te că Bertha te iubeşte, gândeşte-te că-ţi pândeşte fiecare privire, gândeşte-te că mai curând aş prefera să mor decât să observe că mă iubeşti!

Şi, profitând de un moment când Rosine crăpase uşa ca să se uite afară, Mary se aplecă şi-l sărută pe Michel pe frunte. Dar cât de deosebit era acest sărut de cel pe care i-l dăduse cu o jumătate de ceas mai înainte! Primul era ca o flacără ce ţâşneşte din inima unei iubite şi se îndreaptă către inima celui iubit. Celălalt era castul rămas bun pe care o soră şi-l ia de la un frate. Michel înţelese perfect diferenţa, fiindcă acel ultim sărut îi strânse inima. Le conduse pe cele două fete până la ţărm; apoi, după ce le văzu urcate în barcă, se aşeză pe o piatră şi le privi cum se îndepărtează, până când pieriră în ceţurile dimineţii ce acopereau lacul. Doar zgomotul lopeţilor mai ajungea până la el. Îl ascultă trist, ca pe un glas care-l vestea că toate iluziile lui se prăbuşiseră, că ele pieriseră ca nişte năluci, când, deodată, se simţi atins uşor pe umăr. Se întoarse şi-l zări pe Jean Oullier, în picioare, în spatele lui. Chipul vandeeanului era şi mai trist ca de obicei. Dar îşi pierduse acea expresie plină de ură cu care se uita întotdeauna la Michel. Îi întinse tânărului mâna, lucru pe care nu-l făcuse niciodată. Michel îl privi foarte mirat şi, şovăind, apucă mâna care i se întindea.

— Am auzit tot, zise Jean Oullier.

Michel oftă şi-şi plecă încet capul.

— Eşti un băiat curajos, dar ai dreptate, fata asta ţi-a aruncat pe umeri o sarcină cumplită. S-o răsplătească cerul pentru devotamentul ei! Cât despre dumneata, dacă te simţi slăbind, anunţă-mă, domnule de la Logerie, şi ai să afli că Jean Oullier îşi urăşte duşmanii, dar ştie să-i iubească pe cei care-l iubesc!

— Îţi mulţumesc, zise Michel.

— Hai, hai, nu mai lăcrima, un bărbat nu plânge! Dacă trebuie, am să mă străduiesc să vorbesc cu încăpăţânata de Bertha, deşi, ţi-o spun dinainte, nu va îi deloc uşor.

— În cazul că nu va voi să înţeleagă, mai rămâne totuşi o portiţă de scăpare…

— Care? întrebă Jean Oullier.

— Să mă las ucis…

Tânărul spusese asta atât de simplu, încât îl simţeai pe deplin sincer.

— Ei, zise Jean Oullier, mai vedem noi… Hai, nu poţi rămâne aici. Am o barcă hodorogită, totuşi, cu multe precauţii, ne va putea duce pe amândoi dincolo…

— Dar peste un ceas vine Rosine să mă ia…

— Va face drumul degeaba, zise Jean Oullier; asta, ca să se înveţe minte să mai vorbească în gura mare despre treburile altora, aşa cum a făcut astă-noapte.

După aceste vorbe, care explicau în ce fel izbutise să ajungă Jean Oullier în insuliţa din Jonchère, Michel o porni alături de el, spre barcă şi, în curmd, luând-o pe drumul urmat de Rosine şi de Mary, cei doi se îndreptară spre Saint-Philbert.

CAPITOLUL LII

Ultimii cavaleri ai regalităţii

AŞA CUM FOARTE BINE PREVĂzuse Gaspard, ajunul zilei în care urma să aibă loc răzmeriţa aduse o lovitură de moarte insurecţiei proiectate. Orice diligenţă s-ar fi depus, orice activitate ar fi desfăşurat şefii partidului legitimist, care străbătuseră ei înşişi drumurile ca să ducă acel contraordin, era prea târziu să mai poată fi cunoscut de toţi cei interesaţi.

Trecuseră opt zile de evenimentele istorisite în capitolul precedent şi, în timpul acestor opt zile, mişcarea produsă în jurul satului Machecoul atrase în orbita ei şi personajele despre care am vorbit. Bertha, o clipă neliniştită de dispariţia lui Michel, se arătase calmă, de îndată ce-l văzuse apărând, şi bucuria ei fu atât de vădită, încât Michel nu avu inima să trădeze jurământul făcut lui Mary şi se arătă şi el, de bine, de rău, bucuros s-o revadă. De altfel, treburile pe care le avea de îndeplinit pe lângă ducesă, corespondenţa de care se ocupa, o absorbeau într-o asemenea măsură, încât n-avu când să observe tristeţea şi deprimarea lui Michel, şi mai ales acea constrângere cu care răspundea la familiarităţile fetei bărbătoase faţă de cel pe care-l socotea logodnicul ei.

Mary, care se întâlnise cu tatăl şi cu sora ei, imediat ce plecase din insula Jonchère, continua să-l evite pe Michel. Când obligaţiile vieţii lor în comun îi puneau faţă în faţă, ea se străduia, prin toate mijloacele posibile, să scoată în evidenţă farmecele surorii sale; când ochii ei întâlneau privirea tânărului, aveau o expresie rugătoare, care-i aminteau cu blândeţe, dar în acelaşi timp şi cu cruzime, de făgăduiala făcută. Dacă, din întâmplare, Michel, accepta –

prin tăcerea sa – atenţiile cu care-l copleşea Bertha, Mary simula o bucurie zgomotoasă şi demonstrativă, care-i zdrobea inima lui Michel. Lupta dusă împotriva iubirii sale, începu să lase urme serioase pe chipul lui Mary. Aceste urme ar fi sărit în ochii celor din jur dacă ar fi fost mai puţin preocupaţi de treburile lor – cum erau ducesa şi marchizul de Souday – sau de propria lor fericire, cum era Bertha. Prospeţimea bietei Mary dispăruse; în jurul ochilor avea cearcăne adânci, albăstrii; obrajii palizi i se scofâlciseră şi riduri uşoare, brăzdându-i fruntea, dezminţeau zâmbetul pe care-l avea mereu pe buze. Din păcate, tocmai atunci lipsea şi Jean Oullier. Încă din ziua în care se întorsese la Banloeuvre fusese trimis – de către marchiz – cu nişte treburi în est, şi omul, după cele aflate în insula Jonchère, plecase foarte, neliniştit. Cu toate cele auzite, nu credea totuşi că răul mersese atât de departe.

Sosi şi ziua de 3 iunie. În ziua aceea era mare frământare la moara Jacquet şi la Saint-Colombin.

Încă din cursul dimineţii, livada din faţa fermei căpătase aspectul unei tabere. Din minut în minut, oameni în bluze sau în haine de vânătoare, înarmaţi cu puşti, săbii şi pistoale, soseau – unii de-a dreptul peste câmp, alţii pe şosele; spuneau sentinelelor din jurul fermei un cuvânt şi, la acest cuvânt, sentinela îi lăsa să treacă. Îşi aşezau armele în hăţişul care despărţea livada de curte şi, ca şi cei ce sosiseră înainta lor, se aşezau pe sub copaci. În moara Jacquet, lumea, deşi mai puţin numeroasă, era tot atât de zgomotoasă ca şi afară. În mijlocul oamenilor, marchizul de Souday se remarca prin locvacitatea lui; plin de nerăbdare, i se părea că soarele celei de a doua zile nu va mai răsări niciodată, şi profita de acest răstimp ca să dea lecţii de strategie şi tactică celor ce-l înconjurau.

Singurul care nu se arăta preocupat de evenimentele ce se pregăteau era Michel. Începând de dimineaţă, situaţia se complicase. Câţiva vecini, câţiva prieteni veniseră să-l felicite pentru apropiata lui căsătorie cu domnişoara

Bertha. Cu fiecare pas pe care-l făcea, avea impresia că se încurcă şi mai tare în plasa în care picase fără să vrea. Tristeţea sa contrasta în mod ciudat cu agitaţia febrilă a celor din jur. Zgomotul, mişcarea, îi deveniră din ce în ce mai greu de suportat. Se ridică şi ieşi fără să-l vadă careva. Străbătu curtea, intră în grădina morii, o luă de-a lungul apei şi se aşeză pe balustrada unui podeţ, la vreo două sute de paşi de casă. Stătea acolo de vreun ceas, pradă unor gânduri negre, când zări un om îndreptându-se către el.

— Dumneata eşti, domnule Michel? întrebă omul.

— Jean Oullier! zise Michel. Cerul te aduce! Când te-ai întors?

— Acum o jumătate de ceas!

— Ai vorbit cu Bertha?

— Nu.

— Dar cu Mary?

— Da, am vorbit…

Tonul cu care Jean Oullier rostise aceste cuvinte, gestul care le însoţise, arătau că nu dobândise rezultatul scontat. Michel îşi ascunse faţa în mâini, şoptind:

— Biata Mary!

Jean Oullier îl ascultă cu o oarecare compasiune; apoi după un moment de tăcere, zise:

— Ai luat vreo hotărâre?

— Nu, sper că bătălia de mâine va pune capăt tuturor acestor neînţelegeri.

— Nu conta prea mult pe asta; gloanţele sunt capricioase, nu vin niciodată atunci când le chemi!

— Ah, exclamă Michel clătinând din cap, sunt atât de nenorocit!

— Da, se pare că vă tulbură foarte tare ceea ce voi, tinerii, numiţi dragoste, dar care în realitate, nu-i decât un fleac. Drace, cine ar fi crezut că celor două copile, care se zbenguiau neştiutoare prin păduri, avea să le cadă cu tronc primul domnişor cu pălărie întâlnit în cale?

— E vina soartei, dragă Jean!

— Nu, zise vandeeanul, e vina mea. În sfârşit, fiindcă n-ai curajul să-i vorbeşti deschis nebunei ăsteia de Bertha, îl ai măcar pe acela de a rămâne un om cinstit?

— Voi face tot ce va fi cu putinţă ca să mă apropii de Mary.

— Dar cine-ţi spune să te apropii de Mary? Biata fată! Are mai mult bun-simţ decât dumneata. Nu poate fi soţia dumitale, ţi-a spus-o zilele trecute, şi are dreptate; se condamnă la o suferinţă de care vrea s-o scutească pe soră-sa, ceea ce nici eu, nici dumneata nu vom îngădui.

— Cum asta?

— Păi foarte simplu: neputând fi al celei pe care o iubeşti, nu trebuie să fii nici al celei pe care n-o iubeşti Socot că durerea Berthei se va potoli cu vremea, căci oricât de pură ar fi inima unei femei, tot sălăşluieşte în străfundul ei o fărâmă de gelozie.

— Să renunţ la nădejdea de a o numi pe Mary soţia mea şi, totodată, la bucuria de a o vedea? Nu pot. Vezi, jupâne Jean Oullier, ca să mă apropii de Mary, aş fi în stare să trec şi prin flăcările iadului.

— Toate astea sunt vorbe, tinere domn. La vârsta dumitale, o femeie se uită repede. De altfel, nu focurile iadului te despart de Mary, ci cu totul altceva; ar putea fi chiar leşul surorii ei, căci încă nu ştii de ce e în stare copila asta neîmblânzită care se numeşte Bertha.

— Atunci ce-i de făcut? Sfătuieşte-mă dumneata.

— Tot răul ţi se trage – iartă-mă că ţi-o spun aşa de-a dreptul – din faptul că nu eşti deloc bărbat! Trebuia să faci ceea ce se face de obicei într-o astfel de împrejurare, adică să apuci taurul de coarne; n-ai ştiut să fii stăpân pe situaţie, acum nu-ţi mai rămâne decât să dai bir cu fugiţii.

— Să fug? Dar n-ai auzit ce spunea Mary, zilele trecute, că dacă nu mă însor cu Bertha, n-o voi mai vedea nici pe ea?

— Ce importanţă are, din moment ce te va stima?

— Da, dar suferinţa mea?

— N-ai să suferi mai mult, fiind departe, decât suferi dacă rămâi aici.

— Aici, cel puţin, o pot vedea.

— Crezi că inima cunoaşte distanţe? Uită-te la mine, au trecut mai bine de treizeci de ani de când mi-am pierdut nevasta; ei bine, sunt zile când mi se pare c-o văd aievea. Ai să porţi chipul lui Mary în inima dumitale şi ai să-i auzi glasul mulţumindu-ţi pentru tot ceea ce ai făcut. Haide, domnule Michel, eu care am avut împotriva dumitale destule motive ca să te urăsc, uite, acum sunt gata să-ţi cad în genunchi şi să-ţi spun: „Lasă-le în pace pe cele două copile! Redă-le liniştea!”

— La urma urmei, ce vrei de la mine?

— Să pleci, ţi-am spus-o şi ţi-o repet.

— Să plec? Nu-ţi dai seama ce spui! Mâine va avea loc lupta! Dacă aş pleca ar însemna să dezertez, să mă dezonorez…

— Nu, dacă pleci nu înseamnă că dezertezi.

— Cum adică?

— Divizia de la Clisson n-are căpitan; te-am propus pe dumneata. Ai să te lupţi sub ochii mei, continuă Jean Oullier; voi fi martor că te-am văzut bătându-te! Ce zici?

— Sunt de acord, răspunse Michel atât de încet, încât Jean Oullier abia îl auzi.

— Bine; peste trei ceasuri pornim la drum.

— Plec fără să-mi iau rămas bun?

— Trebuie. Cine ştie dacă ea te va lăsa să pleci. Curaj!

— Îl voi avea. Vei fi mulţumit de mine.

— Deci pot conta pe dumneata?

— Îţi dau cuvântul meu.

— Te aştept, peste trei ceasuri, la răscrucea de la Belle-Passe.

— Voi fi acolo.

Jean Oullier îi făcu lui Michel un semn de rămas bun, aproape amical şi, trecând podeţul, se duse în livadă să se întâlnească cu ceilalţi vandeeni.

CAPITOLUL LIII

Unde Jean Oullier minte într-un scop nobil

TÂNĂRUL BARON RĂMASE CÂTEVA minute buimăcit: cuvintele lui Jean Oullier îi răsunau în ureche ca un glas de rău augur. Gândul că va lua parte la luptă, la o luptă adevărată, îi îngheţă inima. Până atunci se îmbătase cu vorbe mari şi frumoase. Dar vorbele sunt una, iar realitatea, alta. Se şi vedea despărţit pentru vecie de Mary. Durerea îi deveni atât de crâncenă, încât i se schimbă în presimţire. Câteva clipe îl urî din toată inima pe Jean Oullier. Lipsa de înţelegere şi asprimea bătrânului vandeean, care-i răpea până şi bucuria unei ultime revederi, i se părură cumplite. Nu putu concepe să nu-i fie îngăduit cel din urmă rămas bun. Se revoltă împotriva acestei oprelişti şi hotărî s-o vadă pe Mary orice s-ar întâmpla. Ştia cum era împărţită casa. Ducesa locuia în odaia morarului, situată chiar deasupra morii. Cele două fete dormeau într-o odăiţă vecină cu această cameră. Odăiţa avea o fereastră îngustă. Aceasta dădea chiar deasupra roţii de afară, care punea în mişcare toată maşinăria dinăuntru. Acum roata se odihnea; o opriseră ca să nu le stânjenească pe sentinele cu zgomotul ei. Michel aşteptă să se facă noapte şi se apropie de clădire. Prin fereastra îngustă a odăiţei se vedea o dâră de lumină. Ridică încetişor capul şi se uită înăuntru. Mary, singură, aşezată pe un scaun fără spătar, stătea cu coatele sprijinite pe genunchi şi cu capul în mâini. La zgomotul pe care-l făcu tânărul, ciocănind uşor în geam, fata ridică iute capul, îl recunoscu, scoase un strigăt şi alergă la fereastră.

— Sstt! zise tânărul.

— Tu! Tu aici?

— Da, eu.

— Doamne, ce mai vrei?

— Mary, au trecut opt zile de când ţi-am vorbit; opt zile de când nu te-am văzut; vin să-mi iau rămas bun, înainte de a pleca acolo unde mă mână soarta.

— Rămas bun! De ce rămas bun?

— Vin să-mi iau rămas bun! zise tânărul.

— Ei, doar nu te duci la moarte…

Michel nu răspunse.

— Acum, după ce m-ai văzut, pleacă, pleacă repede!

— De ce să plec atât de repede? Mă urăşti până într-atât, încât nu suporţi nici să mă vezi?

— Nici vorbă de aşa ceva, zise Mary; dar Bertha e în odaia vecină, poate veni dintr-o clipă într-alta şi te poate auzi. Te conjur, Michel, pleacă!

— Nu, Mary, nu voi pleca până n-am să te aud repetând, cu gura ta, cele spuse în coliba din Jonchère.

— Dar dragostea asta e aproape o crimă! strigă Mary desperată. Michel dragă, am roşit de ruşine şi am plâns de desperare gândindu-mă că am fost o clipă atât de slabă…

— Mary, mâine mă voi strădui să fac în aşa fel, încât să nu mai simţi asemenea regrete şi să nu mai plângi astfel…

— Vrei să mori? Oh, nu-mi spune asta, te rog! Nu-mi spune asta, tocmai mie care sufăr atâta! Vine! Pleacă, Michel! Pleacă!

— Un sărut, Mary!

— Nu!

— Un sărut… ultimul!

Mary scoase un strigăt uşor; buzele ei atinseră fruntea băiatului; dar chiar în clipa în care închidea fereastra, se deschise uşa. Bertha se ivi în prag. O zări pe sora ei palidă, speriată şi, cu acel formidabil instinct al geloziei, alergă la fereastră, o deschise cu violenţă, se aplecă în afară şi zări o umbră care se strecura de-a lungul zidului.

— Era Michel, nu-i aşa, Mary? strigă ea tremurând.

— Bertha, zise Mary, ţi-o jur…

— Nu jura, nu minţi! I-am auzit vocea!

Bertha o împinse pe Mary cu atâta putere, încât aceasta căzu pe pardoseala de piatră. Apoi, trecând peste trupul surorii sale, furioasă ca o leoaică atunci când îi iei puiul, se năpusti afară din odaie, coborî glonţ scara, străbătu moara şi ieşi în curte. Acolo, spre marea ei mirare, îl văzu pe Michel stând în pragul porţii, alături de Jean Oullier.

Se duse drept la el.

— Eşti de multă vreme aici? îl întrebă ea pe Michel, gâfâind.

Michel făcu un gest care voia să însemne: „Întreabă-l pe Jean”.

— Sunt aproape trei sferturi de ceas de când domnul baron îmi face cinstea să discute cu mine, răspunse acesta.

Bertha se uită fix la vandeean.

— Cam ciudat! zise ea.

— Ce-i ciudat? întrebă Jean Oullier, privind-o, la rându-i, pe Bertha drept în ochi.

— Pentru că mai adineauri, zise fata adresându-se lui Michel, mi s-a părut că te-am auzit stând de vorbă, la fereastră, cu sora mea; te-am văzut coborând de pe roata de moară, pe care te-ai urcat ca să poţi ajunge până la ea.

— Domnul baron, zise Jean Oullier, nu prea pare în stare de un asemenea tur de forţă!

— Atunci cine-a fost, Jean? zise Bertha nerăbdătoare şi bătând din picior.

— Ei, vreun beţiv căruia i-o fi venit să se urce pe roată.

— Dar Mary era palidă, speriată, tremura!

— De frică! zise Jean Oullier. Crezi că e tare ca tine?

Bertha rămase gânditoare. Cunoştea sentimentele lui Jean Oullier faţă de baron. Nu putea deci presupune că i-ar lua partea, împotriva ei. După câteva clipe, gândurile ei se întoarseră către Mary. Îşi aminti c-o bruftuise şi c-o trântise pe pardoseală.

— Da, zise ea, ai dreptate, Jean; bietei fete trebuie să-i fi fost frică; iar eu am speriat-o şi mai tare. Ah, dragostea asta

mă face într-adevăr nebună…

Şi fără să mai spună o vorbă, se năpusti spre moară.

Jean Oullier se uită la Michel, care-şi lăsă ochii în jos.

— N-am să-ţi fac reproşuri. Vezi şi dumneata pe ce butoi cu praf de puşcă stai! Ce s-ar fi întâmplat dacă eu n-aş fi fost aici ca să mint? Să mă ierte Dumnezeu, dar am făcut lucrul acesta cu atâta uşurinţă, de parcă toată viaţa mea aş fi minţit!

— Te voi urma, jupâne Oullier, fiindcă acum văd şi eu că e cu neputinţă să mai rămân multă vreme aici.

— Bine; nantezii vor porni imediat la drum. Marchizul şi divizia lui li se vor alătura. Pleacă cu ei. Dar rămâi mai la urmă şi aşteaptă-mă unde ne-am înţeles.

Michel se duse să-şi pregătească bidiviul, iar Jean Oullier să-i ceară marchizului ultimele instrucţiuni în vremea asta, Bertha o ajuta pe Mary să-şi vină în fire. Mary deschise ochii, privi în jurul ei fără să vadă nimic, în vreme ce buzele rosteau numele lui Michel. Inima i se trezise înaintea judecăţii. Bertha tresări fără să vrea. Tocmai voia să-i ceară lui Mary iertare pentru purtarea ei, dar la auzul acelui nume, cuvintele îi muriră pe buze. Pentru a doua oară şarpele geloziei îi muşca inima.

CAPITOLUL LIV

Câmpul de luptă

MOARA JACQUET ERA LA O LEGHE de satul Chêne. Ducesa, călăuzită de zgomotul împuşcăturilor, făcu jumătate de drum alergând, şi marchizului îi fu destul de greu s-o oprească atunci când se apropiară de câmpul de luptă. Nu după mult, ducesa şi cei care o însoţeau se treziră în spatele micii armate vandeene, care pierduse complet terenul câştigat cu mare greutate, dimineaţă, şi care fusese împinsă de filipişti dincolo de satul Chêne. Gaspard, întorcându-se brusc, o văzu pe ducesă urmată de marchizul de Souday şi de Bertha. Apropiindu-se, zise plin de tristeţe:

— Albaştrii sunt mai tari ca noi; în fiece clipă vine câte una din ştafete să-mi spună că le sosesc mereu noi întăriri.

— Cu atât mai bine! strigă ducesa. Vor fi mai mulţi cei care vor povesti cum am murit!

Şi smulgându-i lui Gaspard sabia, ducesa îşi puse pălăria în vârful ei şi se năpusti în direcţia satului.

Urmă o încăierare cumplită. Gaspard, preocupat doar de salvarea ducesei, izbuti s-o ajungă şi s-o aducă între oamenii săi unde se afla şi Bertha. Uitând de luptă, uitând de soldaţi, preocupându-se prea puţin de ceea ce se petrecea în jurul ei, fata îl căuta, înnebunită, din ochi, pe Michel; se strădui să-l recunoască în vârtejul de oameni şi cai. Dar nu-l zări nicăieri. În vremea asta, filipiştii, surprinşi de vigoarea atacului, începură să bată în retragere. Deodată izbucniră nişte strigăte de triumf, şi când vandeenii se uitară să vadă ce s-a întâmplat, zăriră o amazoană pe care Albaştrii o înconjuraseră şi o duceau cu ei.. Era Bertha care, preocupată să-l găsească pe Michel,

înaintase prea mult şi căzuse prizonieră. Soldaţii, văzând-o îmbrăcată astfel, crezură că au pus mâna pe ducesă. De aici strigătele lor de bucurie. Dar în îmbulzeala care se stârni, Bertha îşi scoase pistolul de la brâu şi, trăgând în dreapta şi-n stânga, dădu pinteni calului. Astfel, trecând ca o furtună printre filipiştii uluiţi, se întoarse la ai săi. Venindu-şi în fire, soldaţii – vrând să pună, cu orice preţ, mâna pe amazoană, pe care continuau s-o confunde cu ducesa, se apropiară din nou de grupul vandeenilor. Nantezii, conduşi de Gaspard şi de marchizul de Souday, făcură un efort desperat ca să-i respingă, dar superioritatea numerică a acestora precum şi cea a armamentului, îi duceau, în mod infailibil, spre victorie. Cu toate protestele ducesei, Gaspard ordonă retragerea şi vandeenii îşi reluară poziţia pe care o ocupaseră cu un ceas mai înainte, de cealaltă parte a râului. Ducesa era palidă de mânie şi-i cerea insistent explicaţii lui Gaspard, pe care acesta nu i le dădu decât după ce făcură un popas.

— Suntem înconjuraţi, zise el, de cinci sau şase mii de soldaţi, iar noi de-abia dacă suntem cinci, şase sute. Onoarea e salvată. Asta-i tot ce mai putem spera.

— Eşti sigur de asta? întrebă ducesa.

— Uitaţi-vă şi dumneavoastră, zise Gaspard, conducând-o pe ducesă către o ridicătură de pământ.

De jur împrejur, mase compacte de soldaţi, ale căror baionete luceau în soarele ce apunea, se îndreptau spre sat. Zgomotele trâmbiţelor şi ale tobelor se auzeau pretutindeni.

— Vedeţi, continuă Gaspard, în mai puţin de o oră vom fi înconjuraţi şi toţi aceşti oameni de treabă care luptă alături de noi, şi care n-au chef să dea ochi cu temniţele lui Louis-Philippe, nu vor mai avea altă scăpare decât moartea.

Ducesa rămase, câteva minute, tăcută şi posomorâtă. Apoi, convinsă de adevărul celor spuse de şeful vandeenilor, văzând cum i se prăbuşesc toate speranţele, simţi cum o părăseşte curajul. Se aşează pe o piatră de hotar şi începu să

plângă fără să-şi mai ascundă lacrimile care-i curgeau şiroaie de-a lungul obrajilor.

CAPITOLUL LV

După luptă

ÎN VREMEA ASTA, GASPARD, ÎNtorcându-se în mijlocul oamenilor săi, le mulţumi pentru ajutor şi-i rugă să se împrăştie cât mai repede, pentru a scăpa de urmărirea filipiştilor. După care se întoarse la ducesă; o găsi în acelaşi loc, înconjurată de marchizul de Souday, de Bertha şi de câţiva vandeeni.

— Ei bine, îl întrebă ea pe Gaspard, văzându-l că se întoarce singur, au plecat?

— Da, ce-aţi fi vrut să facă?

— Bieţii oameni! Câte necazuri îi aşteaptă!

— Acum, zise Gaspard, e vremea să ne gândim şi la siguranţa dumneavoastră.

— Oh, nu te ocupa de mine, replică ducesa. N-am decât un regret: că nu m-a nimerit vreun glonţ! Cel puţin ar fi fost o moarte glorioasă! Acum, ce ne mai rămâne de făcut?

— Nimic.

În fruntea micului grup, Gaspard, care cunoştea bine locurile, o porni de-a dreptul peste câmp; apoi, luând-o pe nişte poteci mai puţin bătute, ajunse în apropierea morii Jacquet. Odată sosiţi acolo, Bertha se apropie de tatăl ei şi-l întrebă dacă, în toiul luptei, nu-l zărise cumva pe Michel. Dar, bătrânul gentilom, pe care sfârşitul răscoalei – pregătită cu atâta trudă şi atât de repede înăbuşită – îl amărâse cumplit, îi răspunse, în nişte termeni foarte duri, că de două zile nimeni nu-l văzuse pe acel baron de la Logerie, că – probabil – fiindu-i frică, dăduse bir cu fugiţii, lipsindu-se şi de glorie şi de înrudirea cu familia lui. Acest răspuns o consternă pe Bertha. De prisos să mai spunem că nu crezu nicio iotă din vorbele marchizului, Inima ei

tremura de teama singurului lucru care i se părea probabil: Michel fusese ucis, sau dacă nu, atunci rănit grav. Hotărî, drept urmare, să se informeze cât mai grabnic despre soarta iubitului ei. Îi întrebă pe toţi vandeenii: nici unul nu-l văzuse, ba unii, animaţi de ura ce i-o purtau tatălui, se exprimară în nişte termeni şi mai energici decât cei folosiţi de marchizul de Souday. Bertha se simţi cumplit de îndurerată. Atâta vreme cât nu exista nicio probă palpabilă, nimic n-ar fi putut-o determina să recunoască faptul că ar fi făcut o alegere nedemnă de ea, şi cu cât aparenţele îl acuzau mai tare pe Michel, cu atât îl iubea mai mult. Cu câteva clipe mai înainte simţise că se sfârşeşte la gândul că Michel îşi găsise moartea în luptă; acum, iată că această moarte glorioasă devenise o nădejde, o consolare; era pregătită să primească această veste crudă. Se gândea să se întoarcă la Chêne, să cerceteze câmpul de luptă, să caute trupul tânărului, aşa cum Edith îl căutase pe cel al lui Harold, şi, după ce-i va fi reabilitat memoria, să se răzbune pe ucigaşii lui. Tocmai se gândea ce mijloace să folosească pentru a se reîntoarce la Chêne, când Trigaud şi Courte-Joie, care alcătuiau ariergarda grupului, se apropiară de ea.

— Nici voi, dragii mei, nu-mi puteţi da vreo veste despre domnul Michel de la Logerie?

— Ba da, dragă domnişoară, răspunse Courte-Joie.

Însufleţită de nădejde, fata întrebă:

— Nu-i aşa că nu şi-a părăsit divizia, cum îl acuză unii?

— Ba şi-a părăsit-o.

— Când?

— În ajunul luptei de la Maisdon.

— Oh, Doamne, zise Bertha speriată, sunteţi siguri?

— Foarte siguri. L-am văzut întâlnindu-se cu Jean Oullier la Croix-Philippe, şi chiar am făcut o bucată de drum împreună cu ei, pe şoseaua care duce spre Clisson.

— Cu Jean Oullier? strigă Bertha. Oh, atunci sunt liniştită. Jean Oullier n-a dat bir cu fugiţii! Şi dacă Michel era cu Jean

Oullier, înseamnă că n-a făcut vreo faptă laşă sau dezonorantă.

Apoi, brusc, o idee cumplită îi trecu prin, minte. De ce acest interes subit al lui Jean Oullier pentru tânăr? Cum de-l urmase Michel pe Jean şi nu pe marchiz? Cele două întrebări, pe care şi le pusese, o făcură pe Bertha să aibă nişte presimţiri negre.

— Spui, se adresă ea lui Courte-Joie, că l-aţi văzut amândoi îndreptându-se spre Clisson?

— Cum vă văd şi cum mă vedeţi!

— Ce s-a petrecut la Clisson? Ştiţi?

— E prea departe de aici ca să putem avea amănunte! Totuşi, ne-am întilnit cu nişte băieţi de la Sainte-Lumine care ne-au spus că, începând de pe la zece dimineaţa, s-au auzit, dinspre Sèvre, nişte împuşcături îndrăcite.

Bertha nu zise nimic. Îl văzu pe Michel împins la moarte de ura pe care i-o purta Jean Oullier. Şi-l închipui rănit, părăsit, întins în mijlocul vreunei lande pustii. Îl auzea strigând după ajutor.

— Ştiţi pe careva care ar putea să mă conducă acolo unde se află Jean Oullier?

— Astăzi?

— Acum!

— Dar drumurile sunt pline de filipişti.

— Ne rămân potecile.

— Dar se întunecă.

— Drumul ne va fi cu atât mai sigur. Găsiţi-mi o călăuză, sau dacă nu, plec singură!

— N-aveţi altă călăuză decât pe mine, zise Courte-Joie. Nu sunt eu îndatorat faţă de familia dumneavoastră?

— Bine, atunci rămâneţi mai în urmă şi aşteptaţi-mă pe câmpul ăsta; într-un sfert de ceas sunt alături de voi.

Courte-Joie şi Trigaud se culcară printre spice; Bertha, iuţindu-şi pasul, îi ajunse din urmă pe ducesă şi pe ofiţeri, chiar în clipa în care se pregăteau să intre în moara Jacquet. Urcă repede în cămăruţa unde locuia împreună cu

sora ei şi se grăbi să-şi schimbe hainele cu un costum de ţărancă. Coborând, se întâlni cu Mary, care nu luase parte la luptă, şi fără să-i dezvăluie ce are de gând, îi zise doar să nu fie neliniştită dacă se va întoarce abia a doua zi. După care plecă. Oricât de rezervată fusese Bertha faţă de Mary, aceasta citise pe chipul tulburat al surorii sale tot ceea ce se petrecea în sufletul ei. Ştia de dispariţia lui Michel şi nu se îndoi că plecarea Berthei era în legătură tocmai cu această dispariţie. Dar, după cele petrecute în ajun, Mary nu mai cutează s-o întrebe nimic. O nouă spaimă se adăugă celor care-i sfâşiau inima – că Michel dăduse bir cu fugiţii; când o strigară ca să plece împreună cu ducesa – care se ducea să-şi caute un alt sălaş – Mary se rugă cerului să salveze zilele bărbatului pe care-l iubea, dar şi onoarea logodnicului Berthei.

CAPITOLUL LVI
Castelul din Pénissière

ÎN VREME CE VANDEENII DUCEAU la Chêne o luptă inutilă, patruzeci şi doi dintre ei susţineau, la Pénissière de la Cour, o luptă pe care istoria avea s-o consemneze. Cei patruzeci şi doi de legitimişti care făceau parte din divizia de la Clisson, plecaseră din acest orăşel, cu intenţia de a se îndrepta spre târgul Cugan, unde intenţionau să dezarmeze garda naţională. Dar, o furtună cumplită, izbucnind deasupra capetelor lor, îi sili să-şi caute adăpost în castelul Pénissière, unde un batalion din regimentul douăzeci şi nouă de linie, avertizat de mişcarea lor, interveni numaidecât.

Castelul Pénissière era o clădire veche, cu un singur etaj, între parter şi pod. Era străpunsă de cincisprezece ferestre de formă neregulată. Capela se afla, undeva, în spatele castelului. Mai departe, se întindea o bucată de câmp, întretăiată de hăţişuri înalte, pe care ploile abundente o transformaseră într-o adevărată baltă. În plus, un zid crenelat înconjura clădirea. Cel care comanda batalionul de linie n-apucă să recunoască bine poziţia că şi ordonă atacul. După o scurtă apărare, zidul exterior fu părăsit şi vandeenii se refugiară în castel, ale cărui porţi fură baricadate. După care, se răspândiră la parter şi etaj, fiecare detaşament având cu sine câte un om care suna din trâmbiţă; apoi începură să tragă prin ferestre cu atâta însufleţire, încât datorită acelui foc continuu filipiştii nu-şi putură da seama de numărul lor redus. Soldaţii încercară, în două rânduri, un asalt. Ajunseră până la douăzeci de paşi de castel, dar trebuiră să se retragă. Comandantul ordonă un nou atac şi, în timp ce acesta era pregătit, patru oameni, ajutaţi de un

zidar, înaintară spre castel alegând o latură a acestuia care n-avea nicio fereastră. Odată ajunşi la piciorul zidului, soldaţii rezemară de el o scară şi, urcându-se pe acoperiş, aruncară în pod nişte şomoioage de paie aprinse, după care se retraseră. După câteva clipe, o trâmbă de fum ieşi de sub acoperiş, după care ţâşniră şi flăcările. Soldaţii scoaseră strigăte de bucurie şi se îndreptară către mica citadelă ce părea să fi arborat un drapel de flăcări. Asediaţii observară şi ei focul. Dar n-aveau vreme să-l stingă; de altfel, nădăjduiau că, după ce focul va fi mistuit podul, se va stinge de la sine; aşa că la strigătele soldaţilor, răspunseră cu noi salve, în timpul cărora cei doi trâmbiţaşi nu încetară nicio clipă să sune din trâmbiţi. Sosindu-le o întăritură de cincizeci de oameni, soldaţii se avântară spre castel. De data asta ajunseră până la poarta pe care geniştii începură s-o spargă. Şeful vandeenilor le ordonă celor care se aflau la parter să se urce la etaj; aceştia se conformară şi, în timp ce jumătate dintre asediaţi continuau să tragă cu puştile, cealaltă jumătate smulgea parchetul din podea, aşa încât, atunci când soldaţii intrară în casă, fură primiţi cu gloanţele trase de sus, printre grinzi. Fură deci nevoiţi să se retragă pentru a patra oară. Şeful batalionului ordonă atunci să se facă şi la parter ceea ce se făcuse în pod. Grămezi de vreascuri şi de lemne uscate fură aruncate în interiorul castelului şi, după zece minute, vandeenii se treziră cu vâlvătăi şi deasupra capului şi sub picioare. Continuară, totuşi să lupte. Norii de fum care ţâşniră pe ferestre se îndesiră, focul aşijderea; împuşcăturile păreau acum a fi trase nu pentru apărare, ci din desperare; era cu neputinţă ca mica garnizoană să mai scape de la moarte. Bârnele, grinzile, luaseră foc şi trosneau sub picioarele vandeenilor; din parchet, ici şi colo, începură să se înalţe limbi de flăcări. Dintr-o clipă în alta, acoperişul putea să se prăbuşească peste capetele asediaţilor sau planşeul să se surpe sub picioarele lor; fumul îi sufoca. Şefii luară atunci o hotărâre desperată: să caute o ieşire. Dar cum trebuiau să fie

acoperiţi de câţiva dintre camarazii lor, se căutară voluntarii care să facă o astfel de treabă. Se oferiră opt oameni. Imediat grupul se împărţi în două: treizeci şi trei de oameni şi un trâmbiţaş urmau să facă o breşă, spre una din extremităţile parcului mărginit de nişte tufişuri; ceilalţi opt, printre care se afla şi cel de-al doilea trâmbiţaş, trebuiau să-i apere pe primii. Zis şi făcut. În vreme ce cei opt – alergând de la o fereastră la alta – trăgeau cu puştile, ceilalţi făcură în zidul opus o spărtură, pe unde ieşiră şi se îndreptară în pas alergător spre tufişurile de la capătul parcului. O parte din filipişti se năpustiră după ei, vandeenii ripostară, cinci din ei căzură străpunşi de gloanţe; ceilalţi izbutiră să scape îndreptându-se spre câmpul acoperit de apă. În ce-i priveşte pe cei opt rămaşi la castel, aceştia continuară să tragă. Treaba asta ţinu cam o jumătate de ceas, după care se auzi un trosnet cumplit, nori de flăcări şi de scântei se înălţară în aer, trâmbiţaşul tăcu, împuşcăturile încetară. Planşeul se prăbuşise şi oamenii fură îngropaţi sub dărâmături, mistuiţi desigur de cuptorul acela uriaş. Asta fu şi părerea soldaţilor care, după ce mai contemplară o vreme rămăşiţele castelului, nemaiauzind niciun strigăt, se îndepărtară de acel pojar care-i înghiţise pe duşmani. Pe locul, până mai adineauri atât de zgomotos şi de animat, nu mai rămăseseră decât casa, care continua să ardă, şi leşurile celor împuşcaţi, luminate de ultimele pâlpâiri ale focului. Dar, către ora unu noaptea, un om voinic, strecurându-se de-a lungul hăţişurilor, veni să cerceteze împrejurimile castelului. Nezărind nimic care să-i trezească bănuieli, omul făcu înconjurul clădirii devastate, după care pieri în întuneric. După câteva minute, se întoarse, ducând în cârcă pe un al doilea şi însoţit de o femeie în costum de ţărancă. Sigur că cititorii i-au şi recunoscut pe aceşti trei eroi ai povestirii noastre. Într-adevăr, erau Bertha, Courte-Joie şi Trigaud Fermitatea, hotărârea Berthei se spulberaseră; acum era palidă, pierdută şi tremura toată. Când ajunseră în faţa castelului, nu se mai putu stăpâni şi,

căzând în genunchi, îl strigă de mai multe ori pe Michel; după care, se ridică şi începu să alerge către zidurile năruite. În goana ei, se împiedică de ceva; acel ceva era un mort; înspăimântată, se aplecă peste chipul acela livid; apoi zărind şi alţi morţi, alergă, ca o nebună, de la unul la altul, căutându-l printre ei pe Michel.

— Domnişoară – zise Courte-Joie cu milă – nu-i printre ei. Ca să vă cruţ de acest trist spectacol i-am spus lui Trigaud să cerceteze el cadavrele; nu l-a văzut decât o dată sau de două ori pe domnul de la Logerie, dar fiţi sigură că l-ar fi recunoscut

— Da, da, ai dreptate, zise Bertha, arătând către castel; dacă-i acolo…

Şi mai înainte ca cei doi să fi avut vreme s-o oprească, ea se urcă pe prichiciul unei ferestre de la parter şi, în picioare, pe piatra aceea care se clătina, privi în hăul ce încă mai ardea mocnit la picioarele ei şi în care, timp de o secundă, fu ispitită să se arunce. La un semn al lui Courte-Joie, Trigaud o luă pe tânără în braţe şi o puse jos. Bertha nu opuse nicio rezistenţă, căci gândul care-o chinuia părea să-i fi anihilat voinţa.

— Doamne, Dumnezeule, strigă ea, nu mi-ai îngăduit să fiu aici ca să-l apăr sau să mor împreună cu el, iar acum nu-mi laşi nici măcar mângâierea de a-l înmormânta cum se cuvine!

— Domnişoară, zise Courte-Joie, resemnaţi-vă! Asta-i legea firii. Şi apoi gândiţi-vă că dacă domnul Michel e aici, lângă el trebuie să fie şi bietul Jean Oullier.

Bertha scoase un geamăt; în durerea ei uitase de Jean Oullier.

— E adevărat, continuă Courte-Joie, că bătrânul a murit aşa cum voia el să moară: cu arma în mână. Dar asta nu mă consolează să-l ştiu acolo.

— Nu ne mai rămâne nicio nădejde? întrebă Bertha. Nu s-ar fi putut salva într-un fel sau altul?

Courte-Joie clătină din cap.

— Mi se pare cu neputinţă! Uitaţi-vă! zise Courte-Joie arătând spre parterul preschimbat într-un cuptor, unde ardea planşeul de la etaj, cel din pod şi rămăşiţele acoperişului. Vedeţi? N-au mai rămas decât nişte ruine care ard şi nişte pereţi care ameninţă să se prăbuşească. Pun rămăşag, unu contra o sută, că logodnicul dumneavoastră şi bietul Jean Oullier au fost îngropaţi sub dărâmături.

— Nu, nu, strigă Bertha, nu se poate, el nu e mort! Dacă va trebui o minune ca să-l salvez, ei bine, voi face acea minune! Am să răscolesc dărâmăturile, am să sondez pereţii! Îl vreau! Viu sau mort! Îl vreau, auzi, Courte-Joie!

Şi apucând cu mâinile ei albe capătul unei grinzi carbonizate care ieşise pe una din ferestre, Bertha începu s-o tragă spre ea, ca şi cum cu acea grindă ar fi putut urni masa uriaşă de zidărie ca să vadă ce se ascunde sub ea.

— Doamne, ce vă trece prin cap? Asta-i o treabă mai presus chiar şi decât forţele lui Trigaud. De altfel, de îndată ce se va face ziuă, soldaţii se vor întoarce şi nu trebuie să vă găsească aici, domnişoară! Eu zic să plecăm!

— Plecaţi, dacă vreţi, răspunse Bertha cu un accent care nu admitea replică. Eu rămân! Dacă soldaţii se vor întoarce, vor cerceta dărâmăturile. Am să mă arunc la picioarele şefului lor. Lacrimile, rugăminţile mele îl vor îndupleca să mă lase să-i ajut pe soldaţi şi să-l găsesc! Da! Îl voi găsi!

— Vă îmbătaţi cu apă rece, domnişoară! Albaştrii vor recunoaşte în persoana dumneavoastră pe fiica marchizului de Souday. Dacă n-or să vă împuşte, vă vor lua prizonieră. Veniţi! Peste puţin se face ziuă, adăugă Courte-Joie, pe care exaltarea fetei îl speriase. Dacă trebuie, vă făgăduiesc să vă aduc din nou în noaptea următoare,

— Nu! Nu plec! răspunse tânăra. Ceva îmi spune că e aici şi că are nevoie de mine!

Apoi văzând că, la un semn al lui Courte-Joie, Trigaud se apropiase, gata s-o ia pe sus, Bertha se urcă din nou pe prichiciul ferestrei, de unde le strigă celor doi:

— Dacă vreţi să mă luaţi de aici cu forţa, mă arunc în acest pojar!

Courte-Joie, înţelegând că nu va obţine nimic de la Bertha cu răul, încercă cu rugăminţi; dar deodată Trigaud, care rămăsese nemişcat, cu urechea la pândă, îi făcu semn să tacă.

— Se întorc soldaţii? întrebă Courte-Joie.

— Nu-i asta, răspunse Trigaud.

Şi dându-l pe Courte-Joie jos din spinare, Trigaud se trânti pe burtă şi ascultă cu urechea lipită de pământ Bertha, fără să coboare de pe prichiciul ferestrei, se întoarse spre Trigaud, La gestul făcut de acesta, la cele câteva cuvinte rostite, inima începu să-i bată atât de tare, încât i se tăie răsuflarea.

— Auzi ceva deosebit? întrebă Courte-Joie.

— Da, răspunse Trigaud.

Apoi le făcu semn, lui Courte-Joie şi Berthei, să asculte şi ei. Dar fata nu mai avu nevoie să pună urechea la pământ. Ridicându-se, strigă cu însufleţire:

— Trăiesc! Trăiesc!

— Să nu ne grăbim cu presupunerile, zise Courte-Joie, Aud, într-adevăr, un zgomot surd, care pare să vină din mijlocul dărâmăturilor, dar erau mai mulţi, domnişoară: cine ne garantează că zgomotul ăsta e făcut de cei pe care-i căutăm?

— Cine ne garantează? Presimţirile mele care nu m-au lăsat să cedez în faţa rugăminţilor voastre şi să plec aşa cum voiaţi. Ei sunt, v-o spun eu! Ei, care şi-au găsit adăpost în vreo pivniţă şi care au rămas închişi acolo din pricina dărâmăturilor.

— Tot ce se poate, murmură Courte-Joie.

— Oh, e sigur, zise Bertha, dar cum să-i ajutăm? Cum să ajungem în locul unde se află? Dacă sunt într-o subterană, acea subterană trebuie să aibă o ieşire! Dacă sunt într-o pivniţă, pivniţa trebuie să aibă o răsuflătoare. Trebuie să-i

găsim şi, dacă nu-i găsim, ei bine, o să scormonim pământul până când ajungem la ei!

Spunând aceste vorbe, Bertha începu să dea ocol casei smulgând cu turbare, îndepărtând cu furie grinzile, bârnele, pietrele, ţiglele care căzuseră de-a lungul zidului. Dar brusc, scoase un strigăt. Trigaud şi Courte-Joie se apropiaseră, unul pe picioarele lui, celălalt ajutându-se de cioatele picioarelor şi de mâini.

— Ascultaţi! le zise Bertha cu un aer de triumf.

Într-adevăr, din locul unde se opriseră se auzea clar, venind din adâncurile casei dărâmate, un zgomot surd, dar continuu, zgomotul unei unelte ce lovea, la intervale regulate, în temelia castelului.

— Acolo, zise Bertha arătând o grămadă de materiale prăvălite de-a lungul zidului, acolo trebuie căutat!

Trigaud se apucă de treabă. Începu prin a da la o parte o bucată de acoperiş care căzuse drept lângă zid. Apoi azvârli cât colo o parte dintr-o fereastră căzută de la etaj în sfârşit, după ce îndepărtă tot ce se mai prăvălise în acel loc, descoperi o răsuflătoare prin care zgomotul făcut de cei îngropaţi sub dărâmături ajungea până la ei. Bertha voi să se strecoare prin acea răsuflătoare. Dar Trigaud o opri. Luă o şipcă din acoperiş, o aprinse de la focul care mai ardea încă şi, legându-l pe Courte-Joie cu chinga de care se slujea de obicei ca să-l ţină pe umeri, îl coborî pe acesta în subterană. Trigaud şi Bertha îşi ţinură răsuflarea. Îl auziră pe Courte-Joie vorbind cu cei de jos, apoi ologul trase de chingă, cerându-i lui Trigaud să-l ridice.

— Trăiesc! Trăiesc, nu-i aşa? întrebă Bertha cu spaimă.

— Da, domnişoară, răspunse Courte-Joie; dar să nu cumva să încercaţi să intraţi în subterană; ei nu-s în pivniţa unde dă răsuflătoarea asta, ci într-un fel de nişă aflată alături; uşa prin care au intrat acolo e astupată acum. Trebuie spart zidul ca să ajungi până la ei, şi mă tem că, făcând treaba asta, o parte din boltă, care abia se mai ţine,

să nu se prăbuşească. Lăsaţi-mă să-l călăuzesc eu pe Trigaud.

Courte-Joie îşi făcu o provizie de şipci uscate şi ceru să fie coborât din nou în pivniţă. Trigaud îl urmă. După vreo zece minute, care i se părură Berthei cât nişte secole, se auzi un zgomot de pietre care se prăbuşesc; Berthei îi scăpă un strigăt de spaimă. Alergă spre răsuflătoare şi-i zări pe Trigaud care urca, purtând pe umeri trupul unui bărbat. Bertha îl recunoscu pe Michel.

— E mort, Doamne, e mort! strigă ea fără să cuteze a înainta.

— Nu, nu, răspunse din fundul pivniţei un glas pe care Bertha îl recunoscu a fi al lui Jean Oullier, nu-i mort!

La aceste cuvinte, fata se năpusti, îl ajută pe Trigaud să-l pună pe băiat pe iarbă, şi liniştită acum, încercă să-l readucă la viaţă, udându-l cu apa care se strânsese într-o băltoacă de pe drum.

CAPITOLUL LVII

Landa din Bouaimé

ÎN TIMP CE BERTHA ÎNCERCA SĂ-L trezească pe Michel din leşinul pricinuit mai ales de sufocare, Jean Oullier ieşea, la rândul lui, afară, prin răsuflătoare, urmat de Courte-Joie, tras în sus de Trigaud.

— Numai voi doi eraţi înăuntru? îl întrebă Courte-Joie pe Jean Oullier.

— Da.

— Şi ceilalţi?

— Se refugiaseră sub bolta scării; prăbuşirea tavanului i-a surprins acolo, înainte de a mai avea vreme să vină după noi.

— Sunt morţi?

— Nu cred. Fiindcă la vreo oră după plecarea soldaţilor am auzit vorbe şi nişte pietre date la o parte. Am strigat, dar nu ne-a auzit nimeni.

— Atunci aţi avut noroc că am venit.

— În ce ne priveşte pe noi, da. Fără voi, n-am fi izbutit în vecii vecilor să spargem zidul, mai ales în starea în care se afla tânărul baron. Asta zic şi eu luptă, nu glumă!

— Mai ales că încă nu s-a terminat! zise Courte-Joie.

— Ce vrei să spui?

— Nu eşti salvat decât pe jumătate, Jean Oullier. Sunt ceasurile două din noapte, Albaştrii bat pretutindeni drumurile, se pot întoarce dintr-o clipă într-alta, iar tu şi Trigaud aveţi de cărat cu voi un invalid, un rănit şi o femeie.

— Ei bine, să ne luăm toate precauţiile.

Şi Jean Oullier începu să cotrobăiască prin cartuşierele soldaţilor morţi, le luă toate cartuşele pe care le găsi, îşi încărcă puşca, cu tot atâta sânge-rece cum făcea pe

vremuri, înainte de a porni la vânătoare şi, apropiindu-se de Bertha şi de Michel, îl întrebă pe acesta din urmă care, între timp îşi venise în fire:

— Poţi să mergi?

Michel nu răspunse.

— Poţi să mergi? îl întrebă şi Bertha, în aşa fel încât de data asta tânărul nu se mai putu eschiva.

— Cred că da, răspunse el.

De fapt, singura lui rană fusese pricinuită de un glonţ care-i străpunsese braţul, fără să-i atingă osul. Bertha îi cercetase rana şi-i legase braţul cu eşarfa de mătase albă pe care-o avea la gât.

— Dacă nu poţi merge, zise Jean Oullier, am să te duc eu în spate.

La această nouă dovadă de simpatie a bătrânului vandeean faţă de tânărul baron, Bertha se apropie de Jean Oullier.

— Ai să-mi explici, zise ea, de ce l-ai luat cu tine pe logodnicul meu – şi apăsă asupra acestor cuvinte –, de ce l-ai obligat să-şi părăsească postul şi l-ai târât în toată povestea asta, atrăgând astfel asupra lui acuzaţii grave, ruşinoase şi supunându-l unor mari primejdii?

— Dacă reputaţia domnului de la Logerie a avut de suferit din vina mea, zise Jean Oullier cu blândeţe, i-o voi drege.

— Tu? zise Bertha din ce în ce mai mirată.

— Da, căci voi povesti cât de curajos şi de hotărât s-a arătat acest tânăr atât de fragil şi de delicat.

— O să faci tu asta, Jean? întrebă Bertha.

— Nu numai că o voi face, dar dacă mărturia mea nu va fi de ajuns, îi voi căuta pe cei alături de care s-a luptat; fiindcă acum ţin şi eu ca numele lui să fie onorat şi respectat.

— Cum! Tocmai tu vorbeşti astfel, Jean? Tu care ziceai că ai prefera să mor decât să-i port numele?

— Da! Ca să vezi cum se schimbă lucrurile, domnişoară; astăzi doresc din toată inima să-l văd pe domnul Michel

ginerele stăpânului meu.

Jean Oullier rosti aceste vorbe cu un glas atât de trist şi de emoţionat, privind-o pe Bertha cu o astfel de expresie, încât fata simţi, cum i se strânge inima şi, fără voia ei, se gândi la Mary. Tocmai se pregătea să-l întrebe pe bătrân unele lucruri în legătură cu această problemă, când vântul aduse pe aripile sale sunetele unei fanfare de infanterie, care veneau dinspre Clisson.

— Courte-Joie avea dreptate! strigă Jean Oullier. Explicaţia pe care vrei să mi-o ceri, domnişoară Bertha, ţi-o voi da de îndată ce ne-o vor îngădui împrejurările. Pe moment, să ne gândim la siguranţa noastră.

Apoi, trăgând din nou cu urechea: — La drum! strigă el. Nu mai avem niciun minut de pierdut!

Şi, apucându-l pe Michel de braţul sănătos, dădu semnalul de plecare.

— Încotro o luăm? întrebă Courte-Joie, cocoţat din nou pe umerii lui Trigaud.

— Trebuie să ajungem la ferma aceea izolată din Saint-Hilaire, răspunse Jean Oullier, care, de la primii paşi pe care-i făcu alături de Michel, îl simţi pe tânăr clătinându-se. E cu neputinţă ca rănitul să facă cele opt leghe ce ne despart de Machecoul.

Deşi mergeau destul de încet, din pricina lui Michel, fugarii nu mai aveau de făcut decât vreo două, trei sute de paşi până la fermă, când Trigaud îi arătă lui Courte-Joie o măciucă grosolană, pe care şi-o făcuse din trunchiul unui copac tânăr, şi de care se sprijinea cu nădejde. Ba, mai mult decât atât, tot drumul nu făcuse altceva decât să cureţe, cu grijă, scoarţa subţire, cu un cuţit.

— Naiba să te ia de dobitoc! strigă Courte-Joie în culmea furiei.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Jean Oullier.

— Prostul ăsta a pus pe urmele noastre toată haita filipiştilor. Cum dracu’ de n-am observat ce face? A semănat

peste tot numai crengi şi bucăţi de scoarţă de copac; sigur că soldaţii ne vor lua urma!

— Drace! zise Jean Oullier, ce-i de făcut?

— Să renunţăm la ferma din Saint-Hilaire, unde ne vor lua ca din oală.

— Dar, zise Bertha, Michel nu poate merge mai departe. Uitaţi-vă la el cât e de palid.

— S-o luăm la dreapta, zise Jean Oullier; ajungem în landa din Bouaimé şi ne ascundem printre stânci. Ca să lăsăm cât mai puţine urme şi să mergem cât mai repede, am să-l iau pe domnul Michel în spate. Trigaud, rămâi în urmă; pasul tău mare va acoperi urmele paşilor noştri.

Landa din Bouaimé, spre care se îndreptă micul grup, se afla cam la o leghe de târgul Saint-Hilaire. Ca să ajungi acolo trebuia să treci râul Maine; landa, presărată cu bolovani mari de granit, era foarte lată, întânzindu-se în partea de nord până la Remanille şi Montbert. Dintre tufişurile de mărăcini, presărate cu flori galbene de drobiţă şi de grozamă, se înălţa o sumedenie de dolmene şi de menhire. Jean Oullier îşi conduse ceata spre una din cele mai înalte pietre de acest fel. Piatra era dreaptă şi se sprijinea pe patru picioare uriaşe de granit. Zece sau douăsprezece persoane s-ar fi putut lesne ascunde sub ea. Nici nu ajunseră bine şi Michel, care-şi pierduse din nou cunoştinţa, ar fi căzut grămadă, dacă nu l-ar fi susţinut Bertha. Îl aşezară binişor, sub dolmen, unde tânărul se prăvăli într-un somn adânc. Trigaud fu pus de sentinelă, pe dolmen. Strania statuie, pe un şi mai straniu piedestal, amintea de uriaşii care, cu două mii de ani în urmă, înălţaseră acest ciudat altar. Courte-Joie, fusese aşezat alături de Michel, vegheat cu grijă de Bertha; Jean Oullier se dusese să caute ceva de-ale gurii, de care fugarii aveau mare nevoie. Trecuseră aproape două ceasuri de când Trigaud îşi plimba privirile prin landă, fără să vadă şi să audă altceva decât bâzâitul viespilor şi al albinelor care zburau în jurul florilor de drobiţă şi de cimbrişor; aburii ce

se ridicau din pământul umed începură să capete, în ochii lui Trigaud, tente roşcate care, împreună cu razele soarelui ce începuse să dogorească straşnic, îl îmbiau grozav la somn. Tocmai începuse să, moţăie, când o împuşcătură îl smulse brusc din toropeală. Trigaud privi în direcţia târgului Saint-Hilaire şi zări un mic nouraş alb. Apoi, distinse un om care fugea cât îl ţineau picioarele, părând că se îndreaptă în direcţia dolmenului. Dintr-o săritură, coborî de pe piedestalul lui. Bertha, care rezistase ispitei somnului, la zgomotul împuşcăturii îl trezi pe Courte-Joie. Trigaud îl puse pe olog pe umeri, şi nu rosti decât aceste două cuvinte, care de fapt nici nu mai aveau nevoie de vreo explicaţie:

— Jean Oullier!

Courte-Joie îşi duse mâna streaşină la ochi şi-l recunoscu pe vandeean. Numai că în loc să se îndrepte spre dolmen, acesta o luase spre colina opusă şi se îndrepta spre Montbert. Mai observă că în loc să se ascundă de cei care-l urmăreau, bătrânul vandeean o lua, dimpotrivă, pe drumurile cele mai bătute, ca să fie văzut, cale de o leghe, de cei din urma lui. Jean Oullier avea prea multă experienţă ca să acţioneze cu atâta uşurinţă; dacă proceda astfel, avea, desigur, un motiv într-adevăr, urmărea să atragă asupră-i toată atenţia duşmanului şi să-l abată de la cei ascunşi în landă. Courte-Joie socoti că n-aveau ceva mai bun de făcut decât să rămână în locul unde se aflau şi să aştepte evenimentele, observând cu atenţie ceea ce avea să se întâmple. Drept pentru care îl rugă pe Trigaud să-l urce pe dolmen; dar oricât de măruntă i-ar fi fost făptura, socoti mai prudent să se culce pe burtă, cu faţa spre colina către care se îndreptase Jean Oullier. Nu peste mult văzu apărând un soldat, apoi un al doilea şi, pe urmă, pe al treilea. Numără astfel vreo douăzeci. Soldaţii nu păreau grăbiţi s-o ia la goană pe urma fugarului, ci se eşalonară în landă, în aşa fel încât să-i taie acestuia calea, dacă ar fi fost ispitit să se întoarcă. Această tactică dădu şi mai mult de bănuit lui

Courte-Joie: presupuse că soldaţii pe care-i vedea nu erau singurii care-l urmăreau pe Jean Oullier. Dincolo de colina pe care urca acesta, începeau nişte mlaştini.

— Hm! făcu Courte-Joie.

— Ce e? întrebă Trigaud.

— Albaştrii, răspunse primul arătând cu degetul către mlaştină.

Într-adevăr, printre trestii se văzu lucind ţeava unei puşti; apoi se ivi o umbră, căreia i se alăturară încă vreo douăzeci. Courte-Joie îi văzu pe soldaţi pitindu-se printre trestii, aşa cum te piteşti când pândeşti vânatul. Vânatul era Jean Oullier. Coborând panta avea să cadă în mâinile celor care-l aşteptau. Trebuia prevenit cu orice risc. Courte-Joie îşi luă puşca şi trase. Jean Oullier recunoscând împuşcătura trasă de arma cu ţeavă scurtă a lui Courte-Joie, se întoarse brusc şi, în loc să-şi continue drumul spre mlaştină, coborî repede colina. Nu mai alerga, zbura; sigur că născocise vreun plan din moment ce se grăbea astfel! Dar, oricât se străduise Courte-Joie să ascundă fumul împuşcăturii, soldaţii observând de unde se trăsese, se adunară laolaltă, cei din mlaştină cu cei din landă, şi începură să se sfătuiască asupra a ce aveau de făcut. Courte-Joie se uită cu atenţie de jur împrejur, scrută zarea, apoi muindu-şi un deget în gură, îl ridică în sus să vadă dincotro bătea vântul; văzu că bătea dinspre partea unde se aflau soldaţii; apoi pipăi mărăcinişul din jur, ca să vadă dacă era destul de uscat.

— Ce faci? întrebă Bertha, înţelegând foarte bine iminenţa primejdiei şi ajutându-l pe Michel – care părea încă foarte slăbit – să se ridice în picioare.

— Ce fac sau mai curând ce am de gând să fac, dragă domnişoară? Am de gând să fac un foc straşnic, cu care vă veţi putea lăuda deseară, dacă – datorită acestui foc – veţi ajunge cu bine acasă, aşa cum nădăjduiesc.

Şi spunând acestea, îi dădu lui Trigaud mai multe bucăţi aprinse de iască, pe care acesta le aşează printre ierburile

uscate; Trigaud tocmai punea ultima bucată de iască aprinsă, când Jean Oullier ajunse la dolmen.

— Sus! În picioare! strigă el. N-am decât zece minute avans faţă de soldaţi!

— Da, dar acum vom avea douăzeci! răspunse Courte-Joie arătând flăcările ce începeau să se înalţe şi să pârjolească mărăcinii uscaţi.

— Focul ăsta nu va fi atât de puternic încât să-i poată opri! zise Jean Oullier.

Apoi, cercetând cerul, adăugă: — De altfel, vântul va împinge flăcările chiar în direcţia în care ne vom îndrepta noi.

— Da, dar odată cu flăcările va împinge şi fumul, răspunse Courte-Joie, cu un aer triumfător, şi tocmai pe fumul ăsta contez eu, ca soldaţii să nu vadă nici câţi suntem, nici încotro o luăm.

Nemaispunând nimic, Jean Oullier îl luă pe Michel în spinare, cu toată împotrivirea tânărului, apoi o porni după Trigaud, care le servea de călăuză.

— Ia-o de mână pe domnişoara, îi zise Courte-Joie lui Jean Oullier. În zece minute nu vom mai vedea pe unde călcăm şi vom răsufla mult mai greu.

Într-adevăr, nici nu trecuseră minutele anunţate de Courte-Joie, că cele zece coloane de fum se uniră şi se preschimbară într-un adevărat nor, ce se întindea pe o suprafaţă de vreo trei sute de paşi, în vreme ce flăcările începură să trosnească surd în urma lor.

— Vezi destul ca să ne poţi conduce? îl întrebă Jean Oullier pe Courte-Joie.

— Cea mai bună călăuză e fumul; dacă ne luăm după el, ne va duce exact acolo unde vrem să ajungem.

Jean Oullier era unul dintre acei oameni care cunosc preţul timpului, dar şi al vorbei. Spuse doar atât:

— La drum!

Merseră astfel cam vreun sfert de ceas, fără să iasă din norii de fum pe care vântul îi mâna tot mai repede. Din

când în când, Jean Oullier o întreba pe Bertha, pe jumătate sufocată:

— Mai poţi respira?

Dintr-o dată, Trigaud, care mergea în frunte, se opri şi se dădu brusc un pas înapoi. Intrase cu piciorul adânc, în apa pe care fumul îl împiedicase s-o vadă, şi se udase până la genunchi. Aubin scoase un strigăt de bucurie.

— Am ajuns! zise el. Fumul ne-a călăuzit mai bine decât un câine de vânătoare. Ştii unde suntem, nu-i aşa? îl întrebă el pe Jean Oullier.

— Da; cum vom ajunge însă la insuliţă?

— Dar Trigaud ce treabă are?

— Bun! Spune-mi, Courte-Joie, nu crezi că soldaţii ne vor descoperi şiretlicul?

— Ba da şi chiar ne vor urmări. Ei nu ştiu câţi suntem; îi punem la adăpost pe domnişoara şi pe rănitul nostru, după care eu, tu şi Trigaud ieşim la lumină, tragem câteva focuri de puşcă, să vadă că noi suntem ăia pe care-i urmăresc, apoi ne îndreptăm spre pădurea Gineston, de unde ne va fi uşor să ne întoarcem la noapte, pe insuliţă.

— Dar mâncare pentru bieţii copiii ăştia?

— Ei, nu mor ei de foame dacă rabdă douăzeci şi patru de ore.

— Bine, fie. Se pare că noaptea de ieri mi-a zdruncinat rău mintea, din moment ce nu m-am gândit eu însumi la toate astea.

— Nu vă expuneţi de prisos, zise Bertha aproape bucuroasă de faptul că avea să rămână singură cu cel pe care-l iubea.

— Fii liniştită, zise Jean Oullier.

Trigaud îl luă pe Michel în braţe şi intră în apa care în curând îi ajunse până la piept. Apoi apa începu să scadă când uriaşul poposi la un soi de insuliţă, de vreo douăsprezece picioare, care părea, în mijlocul acestei ape domoale, un vast cuib de raţe sălbatice. Căci insuliţa era acoperită de o adevărată pădure de papură. Trigaud îl

aşează pe Michel deasupra unei grămezi de stuf şi se întoarse s-o ia pe Bertha, pe care o trecu în acelaşi fel, aşezând-o alături de tânăr.

— Ascundeţi-vă în mijlocul insuliţei, le strigă Jean Oullier de pe celălalt mal. Ridicaţi trestiile pe care le îndoiţi când treceţi, şi nici dracu’ n-o să vă dea de urmă.

CAPITOLUL LVIII

Unde casa „Aubin Courte-Joie şi compania” fac cinste rangului lor social

VENISE VREMEA CA CEI TREI vandeeni să pună în practică ceea ce hotărâseră la malul lacului.

Flăcările se întindeau cu o rapiditate prodigioasă; cuprinseseră vârfurile înflorite ale drobiţelor, şi, înainte de a le mistui până la rădăcină, păreau că vor să le împodobească cu purpură şi aur. Freamătul lor, aidoma unei mări, creştea din toate părţile în jurul celor trei fugari şi fumul devenea din ce în ce mai des şi mai înăbuşitor. Dar fugarii goneau mai repede ca ele aşa că, nu peste mult, cei trei scăpară de lăcomia vâlvătăilor. O luară-la stânga şi ajunseră într-un punct al văii unde aproape că nu mai exista nici urmă din fumul acela des, care-i ajutase totuşi să-i pună la adăpost pe Bertha şi pe Michel.

— Acum să ne târâm! strigă Jean. Soldaţii nu trebuie să ne vadă, înainte de a afla ce au de gând să facă şi încotro se îndreaptă.

De-abia apucă Trigaud să se lase la pământ, că un glonte şuieră pe lângă el. Dacă s-ar fi aflat în picioare, glontele i-ar fi străpuns pieptul.

— Drace! strigă Courte-Joie, sfatul tău a fost cum nu se poate mai nimerit.

În aceeaşi clipă, zăriră un şir de soldaţi, răspândiţi pe vreo jumătate de leghe din o sută în o sută de paşi, aşteptându-i pe vandeeni să apară. N-apucară cei trei să facă zece paşi că se şi auziră şase sau opt împuşcături.

— Ah, mii de trăsnete! strigă dintr-o dată ologul. Aud un zgomot care nu-mi spune nimic bun!

— Ei, drăcie! zise Jean Oullier, ne întâmpină cavaleria? Repede! Să plecăm!

Dar, un strigăt de durere îi tăie lui Jean Oullier avântul.

— Ce ai? întrebă Courte-Joie.

— Nimic, nimic, nu te nelinişti din pricina mea. Mi-am scrântit piciorul… Numai că mă doare atât de rău încât nu pot face nici un pas…

— Atunci, stai pe loc, Trigaud!

— Cred că nu veţi face nebunia să rămâneţi! strigă Jean Oulllier.

— Pe legea mea, da!

— Nu, nu, Courte-Joie. Voi trebuie să trăiţi, să-i scoateţi pe cei doi tineri de acolo! Dar ce faci, Trigaud? întrebă Jean Oullier privindu-l pe uriaşul care coborâse într-o ravină şi care ridica un bloc de granit.

— Vino încoace! strigă Trigaud, arătându-i lui Jean Oullier o adâncitură pe care apele o scobiseră sub piatră. Vâră-te aici!

Jean se târî până acolo şi se strecură sub pietroi, bălăcindu-se în apă până la pulpe; după care, Trigaud puse uşurel pietroiul la loc, în aşa fel încât cel de dedesubt să aibă şi aer şi lumină.

De-abia isprăviseră, şi cavaleria se şi ivi în partea de sus a pantei. Cincizeci de paşi îl mai despărţeau pe Trigaud de un hăţiş în care s-ar fi putut salva. Dar un subofiţer de vânători, călăreţ straşnic, ajunsese atât de aproape de ei încât Trigaud simţea în ceafă răsuflarea calului. Vrând să isprăvească această goană, subofiţerul se ridică în scări şi-şi năpusti cu atâta putere sabia, încât fără îndoială că l-ar fi despicat în două pe Courte-Joie, dacă bidiviul, speriat, nu s-ar fi năpustit în aceeaşi clipă spre stânga, în vreme ce Trigaud făcu acelaşi lucru, spre dreapta.

— Întoarce-te! strigă Courte-Joie şi ducându-şi puşca încărcată, la ochi, îl ţinti pe subofiţer.

— Unul! strigă Trigaud, care, din pricina primejdiei, devenise vorbăreţ, ceea ce nu era în firea lui.

În vremea asta, se apropiară şi ceilalţi soldaţi; doar câteva lungimi de cai îi mai despărţeau de cei doi vandeeni. Dar, două secunde îi fuseseră de ajuns lui Courte-Joie ca să-şi dea seama de posibilităţile pe care i le oferea locul unde se afla. Ajunseseră la capătul landei din Bouaimé, la câţiva paşi de răscrucea de unde porneau mai multe drumuri. Ca toate răscrucile vandeenilor şi ale bretonilor, şi răscrucea asta îşi avea troiţa ei: era o cruce mare de piatră, pe jumătate năruită, dar care putea totuşi oferi, de bine, de rău, un adăpost temporar. În dreapta, începeau hăţişurile. Dar n-avea rost să te gândeşti la ele, fiindcă trei sau patru cavalerişti o şi porniseră într-acolo, în stânga, era râul Maine care, în acel loc, făcea un cot. Nu-l puteau însă trece, pentru că malul celălalt era stâncos şi abrupt şi până-ar fi găsit ei un loc pe unde să se poată căţăra, ar fi fost ciuruiţi de gloanţe. Courte-Joie se decise deci pentru troiţă, aşa că Trigaud se îndreptă într-acolo, în momentul în care acesta dădea să se pitească după obeliscul de piatră, un glonţ se turti de faţa acelei troiţe şi ricoşând, îl izbi pe Courte-Joie în obraz. Câteva pete mari de sânge căzură pe mâinile lui Trigaud. Văzându-le, uriaşul, scoţând un strigăt de furie, se năpusti asupra soldaţilor aşa cum face mistreţul când e încolţit de vânători. În aceeaşi clipă, zece săbii se ridicară deasupra capetelor lor, iar un jandarm întinse mâna să-l apuce pe Courte-Joie. Dar măciuca lui Trigaud se abătu ca un fulger şi-l făcu zob. Urmă o grindină de împuşcături. Trigaud, cu un glonte în piept, părând insensibil la durere, îşi răsuci cu putere măciuca şi mai doborî vreo trei cavalerişti.

— Mii de trăsnete! strigă un ofiţer. Să pierdem atâţia oameni pentru prăpădiţii ăştia doi?

Şi îmboldindu-şi calul, făcu un salt atât de puternic încât Trigaud, izbit drept în piept, căzu în genunchi. Cavaleristul profită de această cădere şi-l izbi pe Courte-Joie atât de tare cu sabia, încât aproape că-i despică ţeasta.

— Aruncă-mă lângă troiţă şi fugi… mai apucă el să-i spună lui Trigaud, după care îşi dădu sufletul.

Trigaud însă turbat de furie, îşi năpusti din nou măciuca doborându-l pe cavalerist. Cum puterea inumană a uriaşului păru să-i sperie pe soldaţi, aceştia îşi încărcară din nou armele şi traseră. Şiroind de sânge, străpuns de patru sau cinci gloanţe, Trigaud mai avu totuşi puterea să-l ia în braţe pe vechiul şi bunul său prieten Courte-Joie. După care, se îndreptă spre râu. Ajunse la mal fără ca vreunuia dintre soldaţi să-i vină ideea să-l oprească. Merse până la locul unde era apa mai adâncă şi, strângând la piept trupul lui Courte-Joie, se aruncă în unde fără să rostească vreun cuvânt. Apa făcu deasupra câţiva bulbuci, după care undele se liniştiră.

Cu pistoalele în mâini, cavaleriştii aşteptară încă multă vreme pe mal doar, doar uriaşul va ieşi la suprafaţă ca să respire. Dar Trigaud nu mai reapăru. Trupul său rămăsese să se odihnească pentru totdeauna, alături de cel al prietenului său, pe patul de trestii din adâncul râului Maine.

CAPITOLUL LIX

În care sosesc ajutoare tocmai de unde nu te aşteptţi

ÎN SĂPTAMÂNA CARE TRECUSE, jupânul Courtin stătuse foarte prudent şi liniştit acasă, în ferma lui din Logerie. Ca tuturor diplomaţilor, jupânului Courtin nu-i plăcea războiul. Socotea – şi pe bună dreptate – că vremea împuşcăturilor şi a loviturilor de sabie va trece repede, şi el voia să se simtă în putere şi bine dispus în momentul când va putea trage foloasele. Prevăzătorul fermier era totuşi cam neliniştit în ceea ce priveşte rolul pe care-l jucase atât în moartea lui Bonneville, cât şi în arestarea lui Jean Oullier. Era destul de îngrijorat şi din pricina stăpânului său, tânărul baron Michel, care – oricât ar fi fost el de moale şi de îngăduitor – n-avea să-i ierte faptul că, într-o anumită seară, îi tăiase chinga de la şa. Socotind că cel mai bun mijloc de a se da la fund ar fi să se prefacă bolnav, se vârî în pat şi puse slujnica să-i anunţe pe toţi cei cu care avea el de-a face – vecini şi stăpâni de ferme – că febra tifoidă – care-l doborâse pe Tinguy – îl adusese şi pe el la doi paşi de groapă. Doamna de la Logerie, în durerea pe care i-o pricinuise fuga lui Michel, îşi chemase de două ori fermierul. Dar cum acesta anunţase că e bolnav, trufaşa baroană îşi înfrânse mândria şi se duse ea acasă la el. Auzise că Michel ar fi fost luat prizonier. Voia deci să plece la Nantes, să uzeze de creditul de care se bucura, ca să-şi scape băiatul, şi de toată autoritatea ei de mamă, ca să-l ia cu ea, departe de ţinutul acela blestemat. Avea să lipsească multă vreme de la castel, unde i se părea periculos să mai rămână, mai ales acum, când se pregătea o răzmeriţă, aşa că trebuia neapărat să-l vadă pe Courtin şi să-i spună ce are de făcut cu casa. Courtin îi făgădui să se

arate demn de încrederea ce i se acorda, dar cu o voce atât de stinsă şi de tristă, încât baroana, cu toate necazurile ei, îi părăsi pe fermier cu inima plină de jale pentru starea în care se afla acesta. Apoi, avură loc luptele de la Chêne şi Pénissière. În ziua în care avuseseră loc aceste lupte, zgomotul împuşcăturilor ajunsese până la urechile lui Courtin şi neliniştea acestuia sporise. Dar, când află de rezultatul celor două lupte, se vindecă pe loc. A doua zi se simţi atât de bine, încât, cu toate protestele servitoarei sale, încălecă şi-o porni spre Montaigu. Acolo, jupânul Courtin află că făcuse drumul degeaba. Subprefectul, cu care avea el treabă, îl trimise după instrucţiuni la Aigrefeuille, chiar la generalul Dermoncourt. Generalul, foarte preocupat în acel moment de mişcarea trupelor – şi ca militar brav şi loial, simţind prea puţină simpatie pentru oamenii de teapa lui Courtin – ascultă, cu un aer distrat, denunţurile acestuia şi se arătă de o răceală care-l îngheţă pe primarul din Logerie. Acceptă totuşi propunerea pe care i-o făcu fermierul de a plasa o garnizoană în castelul Logerie, a cărui poziţie i se părea excelentă ca să asigure securitatea teritoriului dintre Machecoul şi Saint-Colombin. Dar, se pare că soarta voia să-l despăgubească pe Courtin pentru primirea proastă făcută de general. Căci, ieşind din casa care slujea de cartier general, el fu abordat de un personaj pe care nu-l mai văzuse niciodată şi care se arătă totuşi faţă de el de o politeţe şi de o atenţie mişcătoare. Acel personaj era un om de vreo treizeci de ani, îmbrăcat în negru, aidoma cavaleriştilor din oraş. Fruntea îi era îngustă, nasul ca un cioc de pasăre. Buzele le avea subţiri, bărbia ascuţită, părul negru ca pana corbului, iar ochii cenuşii păreau că se uită tot timpul printre pleoapele strânse. Cele câteva vorbe rostite de necunoscut părură să-i redea fermierului buna dispoziţie; acceptă deci, cu plăcere, invitaţia de a mânca împreună, la hanul Saint-Pierre şi, după două ceasuri petrecute în compania omului al cărui portret l-am schiţat mai înainte, Courtin şi noul său prieten se simţiră atât de

strâns legaţi unul de celălalt, încât, la despărţire, nu mai pridideau să-şi strângă mâinile. Încălecând şi dând pinteni calului, Courtin îi mai făgădui o dată necunoscutului că nu va aştepta prea mult până ce va primi veşti de la el. Către ora nouă seara, Courtin încă mai mergea pe drum, îndreptându-se spre Logerie, dar cu gândul la Aigrefeuille. Părea foarte vesel şi bine dispus. Mai întâi, pentru că a doua zi, când avea să se trezească, la o azvârlitură de băţ de ferma lui se vor afla cincizeci de soldaţi, a căror vecinătate îl liniştea nu numai în privinţa celor făptuite până atunci, ci şi a celor pe care avea de gând să le mai facă. Socotea că, în calitate de primar, ar putea dispune de cele cincizeci de baionete după pofta inimii sale, în ceea ce-i privea pe duşmanii personali, Asta îi stimulă ura şi-i flată amorul propriu. Dar, oricât de seducătoare ar fi fost perspectiva unei gărzi pretoriene, ea nu-i putea totuşi satisface setea de înavuţire. Se pare că necunoscutul îi fluturase pe dinaintea ochilor cu totul altceva decât paietele unei glorii efemere; căci – în ceţurile viitorului – jupânul Courtin întrezări grămezi de aur şi de argint, spre care şi întindea mâna, cu un surâs plin de mulţumire. Stăpânit de aceste agreabile gânduri, ameţit de aburii vinului cu care necunoscutul îl cinstise din belşug, jupânul Courtin aţipi; trupul i se legăna când în dreapta, când în stânga, după capriciile căluţului. Dar tocmai când visa el mai frumos, o voce rugătoare îi readuse la realitate.

— Ce vrei? strigă Courtin ţărăncii care-l trezise.

— Ajută-mă, om bun! Milostiveşte-te!

Văzând că nu era vorba decât de o femeie, Courtin se linişti.

— Comiţi un delict, drăguţă! Nu-i voie să opreşti oamenii pe drum şi să le ceri de pomană!

— Pomană? Dar cine-ţi cere pomană? strigă necunoscuta al cărei ton trufaş îl izbi pe Courtin; vreau să-mi dai o mână de ajutor să salvez un nefericit care moare de oboseală şi

de frig; vreau să-mi împrumuţi calul ca să-l pot duce la vreo fermă apropiată.

— Şi cine-i cel pe care trebuie să-l ajut?

— După costum, cred că eşti de prin împrejurimi. Nu ezit deci să-ţi spun cine e, fiindcă sunt sigură că n-ai să-l trădezi… E unul de-ai noştri…

Sunetul vocii necunoscutei îi aţâţă grozav curiozitatea lui Courtin. Se aplecă peste grumazul calului, încercând să recunoască persoana căreia îi aparţinea această voce, dar nu reuşi.

— Cine eşti dumneata? întrebă el.

— N-are importanţă.

— Cum vrei să-mi dau calul unor oameni pe care nu-i cunosc?

— Hotărât, n-am noroc! Răspunsul dumitale îmi dovedeşte că am greşit vorbindu-ţi ca unui prieten. Văd bine că trebuie să folosesc alt mijloc. Ai să-mi dai calul imediat!

— Nu zău!

— Ai două minute la dispoziţie ca să te hotărăşti!

— Şi dacă refuz?

— Îţi zbor creierii, zise ţăranca, îndreptând spre Courtin ţeava unui pistol şi trăgându-i piedica, pentru a-i dovedi jupânului că nu glumeşte şi că-şi va pune planul în aplicare.

— A, în sfârşit, acum te recunosc, eşti domnişoara de Souday! zise jupânul din Logerie coborând repede din şa.

— Bun! zise Bertha, acum spune-mi numele dumitale şi mâine îţi vei găsi calul la poartă.

— Nu-i nevoie, fiindcă vreau să te ajut.

— Dumneata? Şi de ce această schimbare?

— Fiindcă bănuiesc că persoana pe care îmi ceri s-o ajut este stăpânul meu.

— Numele lui?

— Domnul Michel de la Logerie.

— Ah, eşti unul dintre arendaşii lui! Bun, deci avem şi unde-l duce!

— Dar… bâigui Courtin, căruia nu-i surâdea câtuşi de puţin perspectiva de a da ochii cu Michel şi mai ales gândul că de îndată ce tânărul va păşi, împreună cu Bertha, sub acoperişul lui, îşi va face apariţia şi Jean Oullier. — Vezi, eu sunt primar, şi…

— Te temi să nu te compromitem, zise Bertha cu dispreţ.

— O, nu; mi-aş da şi sângele pentru tânărul meu stăpân. Dar chiar la castelul din Logerie s-a instalat o garnizoană de soldaţi…

— Cu atât mai bine. Nu-şi vor închipui că nişte rebeli au cutezat să se ascundă atât de îproape de ei.

— Dar, socot – şi spun asta în interesul domnului baron – că Jean Oullier va putea face rost de o locuinţa mult mai sigură decât casa mea, unde soldaţii intră şi ies de dimineaţa până seara.

— Din păcate, pe Jean Oullier nu mai putem conta de-acum încolo.

— Cum adică?

— Am auzit azi-dimineaţă un schimb foarte viu de focuri, în landă. Trebuia să vină să ne ia din locul unde ne ascunsesem, dar l-am aşteptat degeaba; n-a mai venit… Jean Oullier e mort sau a fost luat prizonier, fiindcă el nu-i dintre aceia care-şi lasă prietenii să aştepte.

Dacă ar fi fost ziuă, lui Courtin i-ar fi fost greu să-şi ascundă bucuria pricinuită de această veste, care-l elibera de toate neliniştile şi temerile sale.

— Să mergem, zise Bertha.

— Asta vreau şi eu. Dar ce miroase aşa a ars?

— Au dat foc mărăcinişului.

— Aha! Şi cum de n-a ars şi domnul baron?

— Jean Oullier ne-a dus în mlaştina din Fréneuse.

— Aha! De asta sunteţi udă din cap până-n picioare!

— Da! Când am văzut că Jean Oullier nu se mai întoarce, am traversat mlaştina, ca să mă duc după ajutoare; neîntâlnind pe nimeni, l-am luat pe Michel pe umerii mei şi l-am trecut pe malul celălalt. Nădăjduiam să-l pot duce

astfel până acasă; dar n-am mai avut putere; a trebuit să-l las în mijlocul hăţişului şi să pornesc singură la drum; de douăzeci şi patru de ceasuri nici el, nici eu, n-am pus nimic în gură.

— Oh, eşti o fată vitează, domnişoară, zise Courtin, care îndoindu-se de felul cum îl va primi tânărul său stăpân, voia să câştige măcar bunăvoinţa Berthei. Să fie într-un ceas bun! În vremurile în care trăim, aşa o nevastă îi trebuie domnului Michel!

— Nu-i de datoria mea să am grijă de el?

— Da, zise Courtin cu emfază, nimeni nu te înţelege mai bine ca mine! Dar, linişteşte-te şi nu mai goni aşa!

— Ba da, căci Michel e bolnav! Şi-o să mă strige dacă s-o fi trezit din leşin!

— Era leşinat? strigă Courtin, care vedea în acest amănunt posibilitatea de a scăpa de o explicaţie imediată.

— Sigur, bietul băiat! Gândeşte-te că e rănit.

— Dumnezeule!

— Gândeşte-te că de douăzeci şi patru de ore n-a putut primi niciun fel de îngrijiri.

— Cerule!

— Gândeşte-te că toată ziua, acolo, în mijlocul stufului, l-a ars un soare nemilos şi că spre seară, cu toate precauţiile mele, ceaţa i-a udat hainele şi l-au cuprins frigurile!

— Sfinte Hristoase!

— Ah! Dacă i s-ar întâmpla vreo nenorocire, toată viaţa nu mi-aş ierta greşeala de a-l fi expus unor primejdii pentru care nu era făcut! strigă Bertha, foarte deprimată.

În ceea ce-l priveşte pe Courtin, auzind că Michel se afla într-o stare ce nu-i îngăduia să vorbească, începu să-şi lungească pasul. Scăpat pentru totdeauna de Jean Oullier, avea să se scuze faţă de stăpânul său în aşa fel, încât acesta să-l ierte şi să se împace cu dânsul.

Nu peste mult, Bertha şi primarul ajunseră la locul unde se afla Michel. Tânărul, cu spatele sprijinit de o piatră, cu capul în piept, fără să fie propriu-zis leşinat, se afla în acea

stare de amorţeală în care ţi-e indiferent ce se petrece în jur; nu-i dădu, deci, nici cea mai mică atenţie lui Courtin, şi când acesta, ajutat de Bertha, îl urcă pe cal, fără să-şi dea seama ce face, îi strânse mâna. Courtin şi Bertha, unul de o parte şi altul de cealaltă parte a căluţului, îl susţineau pe tânăr care, fără acest ajutor, ar fi căzut grămadă. În sfârşit, ajunseră la Logerie. Courtin îşi trezi servitoarea, pe a cărei discreţie putea conta, luă din propriul său pat unica saltea din casă şi-i instală pe tânăr într-o cămăruţă aflată deasupra odăii sale; toate astea, le realiză cu atâta zel, abnegaţie şi interes, încât Bertha începu să regrete că-l luase cam repede pe drum. Când rana lui Michel fu pansată, când se putu, în sfârşit, odihni pe patul acela improvizat, Bertha se duse în odaia servitoarei, ca să se odihnească şi ea. Rămas singur, jupânul Courtin îşi frecă, bucuros, mâinile; seara începuse bine. Cu violenţa nu reuşise niciodată nimic; socoti deci că va avea mai mult succes cu blândeţea. Procedase mai bine decât să pătrundă în tabăra duşmană; îşi instalase tabăra duşmană în propria sa casă, şi totul îl făcea să tragă nădejde că va izbuti – prin cei doi tineri – să dea de urma ducesei. Discuţia avută cu necunoscutul din Aigrefeuille îi stăruia în minte. Trebuia să-l înştiinţeze imediat ce izbutea să descopere ascunzătoarea doamnei de Berry şi să nu-i divulge nimic generalului Dermoncourt, om curios, adept al fineţurilor diplomatice. Bucuros, începea să creadă că visurile sale nu erau chiar simple năluciri şi că graţie celor doi tineri, sacul plin cu aur putea deveni o realitate.

CAPITOLUL LX

Pe drumul cel mare

MARY N-AVEA NICIO VESTE DESpre Bertha. Din seara când aceasta părăsise moara Jacquet, nu mai ştia ce se întâmplase cu sora ei. Făcea tot felul de presupuneri. Oare Michel vorbise? Nu cumva, cuprinsă de desperare, Bertha recursese la vreun gest necugetat? Dar dacă Michel era rănit sau chiar mort? Nu cumva, în toiul căutărilor, Bertha nimerise în mijlocul gloanţelor? Iată tristele alternative pe care Mary le întrezărea în legătură cu cele două fiinţe iubite. Toate o aruncau în prada celor mai vii spaime, celor mai cumplite nelinişti. Îşi spunea că, tot urmând-o pe ducesă de colo-colo – silite mereu să-şi schimbe adăpostul – era greu ca Bertha să le dea de urmă; dar, pe de altă parte, se gândea că dacă n-ar fi fost împiedicată de cine ştie ce nenorocire, Bertha ar fi găsit, totuşi, un mijloc să-i dea de ştire. Inima ei, şi aşa destul de încercată de toate necazurile prin care trecuse, îi era acum copleşită de o nouă spaimă: izolată, neputând să-l mai vadă pe Michel, fata căzuse într-o neagră melancolie şi se topea sub povara durerii sale; ziua, pe care ar fi trebuit să şi-o petreacă odihnindu-se, căci mergeau numai noaptea, pândea sosirea Berthei sau a vreunui mesager care nu mai sosea, şi ore în şir era atât de absorbită de durerea ei, încât aproape că nici nu mai răspundea când era întrebată ceva. Sigur că-şi iubea sora. Imensul sacrificiu la care se resemnase, ca să-i asigure Berthei fericirea, o dovedea îndeajuns; totuşi roşea mărturisindu-şi că nu soarta Berthei era cea care-o îngrijora cel mai mult. Oricât de vie, oricât de sinceră ar fi fost afecţiunea pentru sora ei, un alt sentiment, mult mai puternic decât acesta se strecurase,

cuibărindu-i-se în suflet. Cu toate eforturile depuse, nu izbutise să-şi scoată din inimă fiinţa care-i era dragă. În toiul necazurilor, amintirea lui i se părea o consolare; se lăsa în voia ei, cu un fel de dulce ameţeală. După ce epuizase cele mai cumplite presupuneri, după ce evocase cruntele tablouri privind soarta celor două fiinţe iubite, după ce trecuse prin îngrozitoarele alternative ale incertitudinii, Mary ajunse încet, încet la regrete amestecate cu mustrări. Îşi aminti de cele mai neînsemnate incidente dintre Michel şi sora ei. Se întrebă dacă nu era cumva vinovată că i-a zdrobit inima, şi-şi spuse că nu avea dreptul să dispună de dragostea lui. Apoi gândul o purtă la noaptea petrecută în coliba din Jonchère. Revedea pereţii de stuf, i se părea că aude glasul catifelat care-i spusese: „Te iubesc!”, închidea ochii şi avea impresia că simte răsuflarea tânărului trecându-i prin plete, buzele ei lipite de ale lui, în acel unic sărut pe care-l primise de la el. Atunci, renunţarea în favoarea surorii sale i se părea mai presus de puterile ei; voise să-şi impună o datorie mult prea mare, dar dragostea îi luase cu atâta putere în stăpânire inima, încât Mary uitase şi de Bertha şi de tot; târâtă de patima ei, se întreba dacă acea impresie fugară – culeasă de pe buzele lui Michel – era tot ceea ce avea să cunoască ea din fericirea de a fi iubită, şi dacă era un păcat să iubeşti, fiind atât de vitregită de soartă. Până şi marchizul de Souday observase profunda schimbare de pe chipul lui Mary, numai că el o atribuise oboselii excesive din ultima vreme. El însuşi era foarte abătut, văzând că toate visurile i se năruiseră, că toate prezicerile generalului se adeveriseră, văzând – în sfârşit – că-i sosise ziua proscrierii, fără să fi văzut zorii celei în care ar fi trebuit să lupte. Dar, oricât de abătut ar fi fost, nu lăsa să se vadă nimic şi găsea – în peripeţiile vieţii aventuroase pe care o ducea – mii de motive de glumă, cu care încerca să descreţească frunţile celor din jur, foarte îngrijoraţi de eşecul răscoalei. Mary îşi înştiinţase tatăl de plecarea Berthei; demnul gentilom ghicise că soarta şi, mai

ales, conduita logodnicului ei o determinaseră să ia această hotărâre. Deoarece nişte martori oculari îi aduseseră la cunoştinţă că tânărul Michel, nu numai că-şi făcuse datoria, dar participase în mod eroic la apărarea castelului Pénissière, marchizul – care presupunea că Jean Oullier se afla alături de cei doi tineri – nu se îngrijoră de lipsa Berthei. Numai că se întreba şi el, ca şi ceilalţi, de ce tânărul preferase să lupte alături de Jean Oullier şi nu alături de el, şi nu-şi putea explica în niciun fel această hotărâre cam ciudată.

Chiar în seara zilei în care avusese loc lupta de la Chêne, ducesa fusese constrânsă să părăsească moara Jacquet, unde motivele de spaimă erau prea dese. Când să traverseze şoseaua, ea şi suita ei zăriră un detaşament de Albaştri şi, ca să-i lase să treacă, fură nevoiţi să se pitească într-o groapă plină cu urzici, unde rămaseră mai bine de un ceas. Tot ţinutul era împânzit de coloane mobile, aşa că fură nevoiţi s-o ia pe poteci aproape neumblate, ca să poată scăpa de ochii soldaţilor.

Urmăriţi fără răgaz, fugarii nu se puteau odihni o noapte ca lumea. Toate acele drumuri pe întuneric erau primejdioase şi îngrozitor de obositoare, mai ales pentru ducesă. Uneori mergea călare, dar de cele mai multe ori pe jos, fie de-a lungul hăţişurilor de mărăcini prin care din când în când trebuia să şi treacă pentru a ajunge la vreo potecă, fie printre vii, care în acel ţinut se târau pe pământ, făcându-te să te împiedici la orice pas, fie pe drumuri mocirloase, desfundate de trecerea carelor cu boi, unde şi cai şi oameni se afundau până la genunchi.

În toiul acestor peregrinări, care-i puneau în primejdie sănătatea, însoţitorii ducesei începură să discute în ce fel s-o scutească de aceste neajunsuri şi s-o pună undeva, la adăpost. Părerile era împărţite: unii ziceau să se întoarcă la Paris, unde i s-ar fi pierdut urma în puhoiul de lume din Capitală; alţii propuneau să se îndrepte spre Nantes, unde exista un adăpost sigur, anume pregătit pentru ea; în

sfârşit, câţiva o sfătuiau să se îmbarce cât mai repede cu putinţă, socotind că n-ar fi fost în siguranţă decât după ce-ar fi părăsit ţara. Printre aceştia din urmă se număra şi marchizul de Souday. Numai că el aminti şi inconvenientele plecării, arătând că supravegherea exercitată pe coastă făcea cu neputinţă îmbarcarea fără paşaport, oricât de mic şi de neînsemnat ar fi fost portul din care urma să se plece. Ducesa tăie scurt toate aceste dezbateri, spunându-le că se va duce la Nantes, că va intra în oraş ziua în amiaza mare, pe jos şi îmbrăcată ţărăneşte. Cum mâhnirea şi schimbarea de pe faţa lui Mary nu-i scăpaseră, bănuind – ca şi marchizul – că oboseala o adusese într-o asemenea stare – ducesa îi propuse acestuia să i-o dea pe fată, ca însoţitoare. Marchizul primi cu bucurie. Dar Mary nu fu chiar atât de bucuroasă: în învălmăşeala oraşului va mai putea oare primi acele veşti de la Bertha şi de la Michel, pe care le aştepta din clipă în clipă, cu atâta nerăbdare? Pe de altă parte, nici nu putea să refuze, aşa că până la urmă acceptă. A doua zi, sâmbătă, şi deci zi de târg, ducesa şi Mary, îmbrăcate ţărăneşte, o porniră la drum încă de la şase dimineaţa. Aveau de făcut vreo trei leghe şi ceva.

După jumătate de ceas, saboţii, dar mai ales ciorapii de lână cu care ducesa nu era obişnuită, îi făcură numai băşici; încercă să meargă mai departe dar, dându-şi seama că, încălţată astfel, nu va avea niciun spor, se aşeză pe marginea drumului, îşi scoase ciorapii şi saboţii, îi vârî în buzunarele mari ale rochiei şi o porni la drum desculţă. După o vreme, băgând de seamă că pielea ei fină şi albeaţa picioarelor puteau s-o trădeze, se apropie de o băltoacă de pe marginea drumului, se mânji bine cu noroi, după care porni mai departe. Ajunseră pe colina Sorinière, când, în faţa hanului situat în acel loc, zăriră doi jandarmi discutând cu un ţăran călare. Cum ducesa şi Mary se aflau în mijlocul unui grup de cinci sau şase femei de la ţară, jandarmii nu le dădură nicio atenţie. Dar lui Mary i se păru că ţăranul acela călare se uitase cam prea insistent la ea. După câteva clipe,

întorcând capul, îl văzu luându-şi rămas bun de la jandarmi şi dând pinteni calului, ca să le ajungă din urmă.

— Băgaţi de seamă! îi şopti ea ducesei; iată un om pe care nu-l cunosc, dar care, după ce m-a examinat cu atenţie, a început să mă urmărească. Îndepărtaţi-vă de mine şi faceţi-vă că nu mă cunoaşteţi!

— Şi dacă intră în vorbă cu tine?

— Mă pricep eu ce să-i spun, fiţi liniştită.

— Deci suntem silite să ne despărţim. Spune-mi, unde ne întâlnim?

— Vă ajung din urmă. Gata, să nu mai vorbim. Uite-l că vine.

Într-adevăr, potcoavele calului răsunară pe drum. Mary se despărţi de ducesă şi rămase câţiva paşi mai în urmă. Nu se putu abţine să nu tresară auzind vocea omului care începu să-i vorbească.

— Deci mergem la Nantes, frumoaso? zise el apropiindu-se de Mary şi examinând-o plin de curiozitate.

Fata păru să ia lucrurile foarte uşor.

— Doar vezi bine! zise ea.

— Vrei să-ţi ţin companie?

— Mulţumesc, prefer să merg cu femeile alea de la mine din sat.

— De la dumneata din sat? Doar n-ai să mă faci să cred că toate femeile alea sunt din acelaşi sat cu dumneata.

— Ce te priveşte dacă sunt, ori nu? replică Mary evitând să răspundă la întrebare.

Omului nu-i fu greu să observe această rezervă.

— Îţi fac o propunere, zise el.

— Care?

— Urcă-te pe cal, în spatele meu.

— Mda! Ar fi frumos să vezi o fată sărmană ca mine mergând călare, alături de un bărbat care aduce a domn.

— Las-o moartă! Cu mine nu merg fleacurile astea!

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că poţi trece drept ţărancă în ochii jandarmilor, dar nu şi într-ai mei, domnişoară Mary de Souday!

— Dacă n-ai intenţii rele faţă de mine, atunci de ce-mi strigi, în gura mare, numele? întrebă Mary oprindu-se.

— Şi, mă rog, ce e rău în asta?

— Este; femeile alea ar putea să te audă şi, dacă mă vezi în hainele astea, am desigur motive să mă îmbrac astfel.

— Ei, făcu omul clipind din ochi, înseamnă că le cunoşti pe femeile alea…

— Nici pomeneală!

— Poate măcar pe una dintre ele?

— Nici pe una, nici pe mai multe. Dar de ce, mă rog, mă tot întrebi atâta?

— Pentru că, dacă într-adevăr eşti singură, cum spui, vreau să te rog să te opreşti câteva minute.

— Eu?

— Da.

— În ce scop?

— În scopul de a-mi cruţa un drum pe care ar fi trebuit să-l fac mâine dimineaţă, dacă nu te-aş fi întâlnit.

— Unde trebuia să faci acel drum?

— Să te caut.

— Dumneata să mă cauţi pe mine?

— Nu în interesul meu, fireşte!

— Dar al cui?

— Al celor care te iubesc.

Apoi, coborându-şi vocea: — E vorba de domnişoara Bertha şi de domnul Michel.

— Bertha? Michel?

— Da.

— Atunci, vorbeşte, vorbeşte domnule! Spune-mi, te implor, ce s-a întâmplat cu el?

— Ei, linişteşte-te, acum şi-a revenit ! zise Courtin cu un surâs maliţios.

— Deci a fost rănit?

— Cum! Dumneata nu ştii nimic?

— Oh, Doamne, rănit! strigă Mary ai cărei ochi se umplură de lacrimi.

— Fleacuri! Rana aceea nu-l va ţine prea mult în pat şi nu-l va împiedica să se ducă la nuntă.

Mary simţi că păleşte. Acest cuvânt al lui Courtin o făcu să-şi aducă aminte că încă nu întrebase nimic despre sora ei.

— Şi Bertha? zise ea, nu mi-ai spus nimic despre ea.

— Sora dumitale! Hm! Straşnică femeie! Când îşi va înşfăca bărbatul de braţ şi…

— Nu cumva e bolnavă? N-a fost şi ea rănită?

— Nici pomeneală ! E puţin slăbită şi atâta tot.

— Biata Bertha!

— S-a străduit foarte mult. Fără ea, băiatul ar fi murit.

— Doamne, Doamne, zise Mary, amândoi bolnavi şi nimeni care să-i îngrijească!

— Oh, nu-i chiar aşa! Căci se îngrijesc unul pe altul. Ar trebui s-o vezi, cum, deşi bolnavă, îl dădăceşte pe tânăr de mai mare dragul. Bine zic unii că mai sunt şi oameni care au noroc pe lumea asta! Iată-l deci pe domnul Michel tot atât de răsfăţat de logodnica lui, cum era şi de maică-sa. Va trebui să-i fie profund recunoscător, dacă nu vrea să fie socotit un ingrat…

Auzind aceste cuvinte, Mary se nelinişti din nou. Această tulburare nu scăpă călăreţului, care zâmbi.

— Ei bine, zise el, vrei să-ţi spun ce-am observat eu?

— Ce?

— Nu e vorba decât de nuanţa părului… Domnul baron preferă pletele blonde celor brune, oricât de strălucitoare ar fi ele.

— Ce vrei să spui? întrebă Mary simţind cum îi bate inima.

— Dacă trebuie neapărat să mă explic, îţi voi spune un lucru care nu va fi pentru dumneata o noutate: pe

dumneata te iubeşte domnul Michel, şi dacă domnişoara Bertha e logodnica lui cu numele, dumneata eşti cu inima.

— Toate astea sunt simple născociri, domnul baron de la Logerie nu ţi-a putut spune asemenea lucruri!

— Nu, nu mi-a spus, dar am văzut eu. Şi, cum ţin la el ca la ochii din cap, aş fi mai mult decât bucuros să-l văd pe acest domnişor mulţumit şi fericit!

— Te înşeli, domnule, zise Mary, domnul Michel nu se gândeşte la mine; e logodnicul surorii mele şi o iubeşte din toată inima, crede-mă!

— Rău faci că n-ai încredere în mine, domnişoară Mary. Căci ştii cine sunt eu? Nu ştii… Sunt Courtin, principalul fermier al domnului Michel şi omul lui de încredere…

— Domnule Courtin, m-ai obliga foarte mult, dacă ai vrea să faci un lucru…

— Ce anume?

— Să schimbăm discuţia.

— Mă rog, dar îngăduie-mi să-mi reînnoiesc propunerea: urcă pe crupă, în spatele meu. Mergi la Nantes, nu?

— Da, răspunse Mary, care deşi simţea o fărâmă de simpatie faţă de Courtin, nu credea că trebuie să-i mărturisească acestuia – deşi se dădea drept omul de încredere al lui Michel – scopul adevărat al călătoriei.

— Ei bine, zise Courtin, din moment ce şi eu merg într-acolo, vom face o bucată de drum împreună. Numai că… Dacă te duci la Nantes cu vreun comision şi dacă-ţi pot face eu acel comision, sunt gata, cu plăcere, mai ales că în felul ăsta ţi-aş cruţa o osteneală.

Mary, în ciuda cinstei sale înnăscute, se văzu nevoită să răspundă printr-o minciună. Căci nimeni nu trebuia să ştie pricina călătoriei sale.

— Nu, zise ea, nu-i cu putinţă. Mă duc să mă întâlnesc cu tata, care s-a ascuns la Nantes.

— Aşa! Deci domnul marchiz s-a ascuns la Nantes! Şi când te gândeşti că soldaţii îl caută la castel şi că sunt

hotărâţi să scotocească locuinţa de sus până jos ca să dea de el!

— Cine ţi-a spus asta? întrebă Mary.

Courtin văzu că făcuse o greşeală prefăcându-se a cunoaşte proiectele agenţilor cârmuirii. Încercă deci să dreagă greşeala.

— Păi, ăsta era motivul principal pentru care trebuia să dau de dumneata.

— Ei bine, vezi, n-or să ne găsească la Souday nici pe tata, nici pe mine.

— Da, sigur, numai că dacă domnişoara Bertha şi domnul Michel vor să-ţi dea de veste, trebuie să-ţi ştie adresa.

— Încă n-o ştiu nici eu, răspunse Mary. Un om, care mă aşteaptă la capătul podului Rousseau, urmează să mă conducă la locuinţa unde se află tata. Odată ajunsă acolo, îi voi scrie surorii mele.

— Foarte bine, şi dacă vrei să le comunici ceva, dacă sora dumitale sau domnul baron vor vrea să te vadă şi vor avea nevoie de o călăuză, îmi asum, cu plăcere, această sarcină.

Apoi, cu un surâs complice: — Ehei, sunt sigur că atunci când domnul Michel va afla despre ce e vorba, mă va pune să fac pe puţin vreo zece drumuri.

— Iar o iei de la capăt?

— Iartă-mă, nu ştiam că te supără atât de tare.

— Mă supără, căci bănuielile astea ne jignesc şi pe stăpânul dumitale şi pe mine.

— Fleacuri, zise Courtin; domnul baron are o avere frumoasă şi nu cunosc, la două leghe în jur, vreo fată, oricât de bogată ar fi ea, care să-l merite. Spune-mi un cuvânt, domnişoară Mary, continuă fermierul, care credea că toată lumea îi împărtăşea cultul faţă de bani, şi-l fac să-ţi pună averea asta la picioare!

— Jupâne Courtin, răspunse Mary oprindu-se şi privindu-l pe fermier cu mânie, mă gândesc că eşti mult prea ataşat faţă de stăpânul dumitale ca să nu-ţi spun ceea ce meriţi. Încă o dată, te rog, să nu-mi mai vorbeşti în felul ăsta!

Courtin rămase foarte descumpănit de acest răspuns la care nu se aştepta. Risca să strice tot bruscând lucrurile; socoti, deci, să lase peştele să se prindă singur în plasă şi după aceea să tragă plasa la mal. Necunoscutul din Aigrefeuille îi spusese că probabil şefii insurecţiei legitimiste se vor refugia la Nantes. Marchizul de Souday – Courtin crezuse minciuna asta – se şi ascunsese aici. Dragostea lui Michel pentru Mary va fi deci firul Ariadnei, care-l va călăuzi până în ascunzătoarea marchizului, unde – după toate probabilităţile – se afla şi ducesa, de fapt singurul lucru care-l interesa pe Courtin. Se temea ca insistenţele lui, de a o însoţi pe Mary, să nu-i dea de bănuit fetei, aşa că, pentru buna reuşită a întreprinderii, se hotărî s-o liniştească pe deplin în privinţa intenţiilor sale.

— Ei, zise el, dacă nu vrei să te urci pe cal, nu te urca, deşi mi-e milă de picioarele dumitale pe care ai să ţi le zdreleşti în pietroaiele astea.

— E mai bine aşa! Voi fi mai puţin luată în seamă mergând pe jos, decât pe crupa calului dumitale. Ba chiar aş cuteza să te rog să nu mai mergi alături de mine. Orice privire aruncată asupra mea mă sperie; lasă-mă, deci, să merg singură şi să le ajung din urmă pe ţărăncile alea care sunt la un sfert de leghe în faţa mea; în mijlocul lor mă simt mai în siguranţă.

— Ai dreptate, zise Courtin, cu atât mai mult cu cât iată-i pe jandarmi în urma noastră.

Mary se uită îndărăt. Într-adevăr, la vreo trei sute de paşi în spatele lor se aflau doi jandarmi.

— Nu-ţi fie frică, am să-i atrag spre crâşmă. Poţi pleca, dar zi-mi ce să-i spun domnişoarei Bertha?

— Spune-i că nu mă gândesc decât la fericirea ei.

— Asta-i tot?

— Da, tot.

Courtin îşi opri calul ca să-i aştepte pe jandarmi, iar Mary o luă la picior, ca să le ajungă din urmă pe ţărănci; când le ajunse, îi relată ducesei discuţia avută cu Courtin, omiţând,

bineînţeles, tot ceea ce era în legătură cu tânărul baron. Ducesa socoti prudent să se sustragă curiozităţii acelui om, al cărui nume îi amintea vag de nişte lucruri neplăcute. Rămase mai în urmă cu Mary, trăgând cu un ochi la arendaş – care, aşa cum făgăduise, îi oprise pe jandarmi la uşa crâşmei – iar cu celălalt, la ţărăncile ce-şi continuau drumul spre Nantes. Şi când femeile dispărură la o cotitură, cele două fugare, se năpustiră într-unul din hăţişurile aflate la vreo sută de paşi de drum, de unde puteau să-i vadă pe cei care le-ar fi urmărit. După vreun sfert de ceas, îl zăriră pe Courtin grăbindu-se către oraş; primarul din Logerie trecu însă mult prea departe de locul unde erau pitite cele două femei, aşa că ducesa nu-l recunoscu pe musafirul nepoftit din coliba văduvei lui Pascal Picaut. După ce arendaşul dispăru, ducesa şi însoţitoarea sa o porniră spre Nantes. Pe măsură ce se apropiau de oraş temerile începură să li se risipească. Ducesa se obişnuise atât de bine cu costumul ei, încât ţăranii pe lângă care treceau nici n-o mai băgau în seamă. În sfârşit, ajunseră. Ducesa îşi scoase din buzunarele fustei ciorapii şi saboţii şi se încălţă. Pe Mary însă o neliniştea un lucru: se gândea că fermierul, nemaivăzându-le, probabil că se hotărâse să le aştepte la poarta oraşului; aşa că în loc să intre pe podul Rousseau, cele două fugare se urcară într-un vaporaş, care le lăsă pe malul celălalt al Loarei. Ajunsă la Bouffai, ducesa simţi că cineva o bate pe umeri. Tresări şi se întoarse. Persoana care-şi îngăduise o astfel de familiaritate era o bătrână de treabă care se ducea la târg şi care, punându-şi jos coşul cu mere, nu mai putea acum să şi-l aşeze pe cap.

— Drăguţele mele, zise ea, ajutaţi-mă să-mi urc coşul şi vă dau la fiecare câte un măr.

Ducesa apucă de o toartă, Mary de cealaltă şi coşul fu aşezat pe capul femeii, care se îndepărtă fără să le mai dea răsplata făgăduită. Dar ducesa o apucă de braţ, zicându-i:

— Ei, măicuţă, răsplata!

Femeia le întinse două mere. Ducesa tocmai îşi înfipsese dinţii într-unul, cu o poftă sporită de cele trei leghe de drum, când, ridicând capul, ochii îi căzură pe un afiş, unde – cu litere groase – erau scrise aceste trei cuvinte: *„Stare de asediu”.* Era hotărârea ministerială care declara în patru departamente din Vandeea starea de asediu. Ducesa se apropie de afiş şi-l citi, liniştită, de la un capăt la altul, cu toate insistenţele lui Mary, care o zorea spre casa unde era aşteptată. Ducesa îi replică însă că lucrul o interesa foarte tare şi că trebuia neapărat să ştie ce era scris acolo. După câteva minute, cele două fugare, porniră iar la drum şi se înfundară pe ulicioarele înguste şi întunecate ale acelei vechi cetăţi, bretone.

CAPITOLUL LXI

Ce se întâmplă cu Jean Oullier

ERA APROAPE CU NEPUTINŢĂ CA soldaţii să-l descopere pe Jean Oullier în ascunzătoarea în care îl vârâse Trigaud; dar cei doi murind, Jean Oullier nu făcuse decât să schimbe temniţa pe care i-ar fi sortit-o Albaştrii, cu o alta şi mai cumplită, şi moartea prin împuşcare, cu o alta mai înfricoşătoare. Era îngropat de viu, şi încă într-un loc cu totul pustiu unde, oricât ar fi strigat, n-avea nicio nădejde să-l audă careva. Spre mijlocul nopţii, după ce iureşul luptei se potolise de mult, văzând că cei doi prieteni ai săi nu se mai întorc, presupuse că s-a întâmplat o nenorocire. Situaţia în care se afla Jean Oullier ar fi făcut să îngheţe sângele şi în vinele celor mai viteji oameni. Dar Jean făcea parte dintre aceia care nu disperă, ci luptă. Începu deci să lucreze cu tot atâta ardoare ca şi în pivniţa de la Pénissière. Până atunci stătuse chircit, cu bărbia sprijinită pe genunchi. Era singura poziţie pe care groapa aceea strâmtă i-o îngăduise; se strădui să şi-o schimbe şi, după îndelungi eforturi, izbuti să se aşeze în genunchi. Atunci, împingând cu umerii piatra, încercă s-o ridice. Dar ceea ce pentru Trigaud nu fusese decât un joc de copil, pentru un alt om era cu neputinţă. Jean Oullier nu putu nici măcar să clintească enorma piatră cu care îl acoperise Trigaud. Atunci, pipăi pământul de sub picioare; era şi el tot pietros; în stânga, în dreapta, numai stâncă. Noroc că bucata de granit pe care Trigaud o pusese, ca un capac, peste această gaură, lăsa între albia râului şi el un loc de trei, patru degete pe unde intra aerul. În direcţia asta se hotărî şi Jean Oullier să-şi îndrepte eforturile. Rupse vârful cuţitului şi făcu din el o daltă. Patul pistolului îi servi de ciocan, după

care se apucă de treabă. Îi trebuiră douăzeci şi patru de ore ca să ducă la bun sfârşit această treabă, fără alt stimulent decât câte o gură de vin din plosca lui de vânător. În sfârşit, în seara celei de a doua zile izbuti să-şi strecoare capul prin deschizătura scobită în piatră; nu peste mult timp îşi strecură şi umerii, apoi cu un efort puternic îşi scoase la lumină şi restul trupului. Era şi timpul: forţele începuseră să-l părăsească. Se ridică în genunchi, apoi în picioare, după care încercă să meargă. Dar piciorul scrântit i se umflase groaznic în cele treizeci şi şase de ore petrecute în acea temniţă înfiorătoare; la prima mişcare pe care o făcu pentru a se sprijini de el, toţi nervii îi tresăriră, ca şi cum i-ar fi răsucit cineva; scoase un strigăt şi căzu grămadă, gâfâind, zdrobit de cumplita durere. Se apropia noaptea; nu se auzea de nicăieri niciun zgomot. Îşi zise că acea noapte care începea să învăluie pământul în umbrele ei avea să fie ultima pentru el; începu totuşi să se târască spre locul unde apusese soarele, singurul mai apropiat de nişte aşezări omeneşti. Făcu astfel vreo trei sferturi de leghe şi ajunse la o moviliţă, de unde zări luminile caselor izolate ce înconjurau landa; dar oricâte eforturi făcu, i se păru cu neputinţă să ajungă până acolo. Trecuseră aproape cinci zile de când nu mâncase nimic. Tijele mărăcinilor şi ale drobiţelor, tăiate pieziş cu un an în urmă, îi sfâşiaseră mâinile şi pieptul, iar sângele care-i curgea din aceste răni îl slăbise grozav. Se lăsă să alunece într-o groapă de pe marginea drumului. Renunţă să meargă mai departe. Se hotărî să moară acolo. Îl devora o sete cumplită. Bău un strop din apa care mustea în groapă. Era atât de slăbit, încât abia putu duce căuşul palmei la gură; capul i se părea gol şi uşor ca un balon. Un văl i se întindea pe ochi şi, dincolo de acest văl, vedea o puzderie de scântei care se stingeau şi se aprindeau ca nişte stele. Încercă să strige, păsându-i prea puţin dacă va fi auzit de prieteni ori de duşmani; dar vocea nu-l ascultă şi abia dacă auzi el însuşi sunetul răguşit pe care izbuti să-l scoată. Rămase aproape

un ceas în această stare; apoi, ceaţa de pe ochi i se îndesi, zumzăiala din urechi, la fel, după care nu mai ştiu nimic din ceea ce se petrecea în jurul lui. Dar acest bărbat viguros nu se putea stinge atât de repede; revenit din leşin, căzu într-o stare de amorţeală, păstrându-şi totuşi deplina ascuţime a simţurilor.

Aşa se face că auzi deodată zgomotul unui pas, pe care-l recunoscu a fi al unei femei. Această femeie putea să-l salveze. Dar nici trupul, nici glasul nu-l mai ajutau. Şi paşii se apropiau… Lui Jean Oullier i se păru că fiecare piatră pe care călcau aceşti paşi, îi zdrobea inima. Stropi mari de sudoare, rece ca gheaţa, îi inundau fruntea. Chinul acesta era mai cumplit decât moartea. Oare îl va auzi, îl va simţi? Văzu umbra femeii profilându-se o clipă peste tufişul în care zăcea, îi auzi foşnetul rochiei, bocănitul saboţilor; apoi femeia trecu, şi zgomotul paşilor ei se stinse încet, încet, înghiţit de murmurul vântului care trecea printre crengile drobiţelor. Nefericitul se simţi pierdut. Dar, chiar în aceeaşi clipă, un câine, ce vârâse botul printre ramuri, începu să-l adulmece. Întorcându-şi cu greu, capul, Jean Oullier zări o potaie care-l privea cu nişte ochi inteligenţi şi speriaţi. La slaba mişcare pe care o făcuse Jean Oullier, câinele se dădu înapoi şi începu să latre. Atunci i se păru bătrânului că o aude pe femeie strigându-şi câinele. Dar animalul nu se urni din loc şi nu conteni din lătrat. Plictisită să-l mai strige şi curioasă să ştie ce anume îl putuse asmuţi astfel, ţăranca se întoarse din drum. Întâmplarea făcuse ca această femeie să fie tocmai văduva lui Picaut.

Se apropie de tufiş, zări omul, se aplecă şi-l recunoscu pe Jean Oullier. În primul moment, crezu că e mort. Dar îi văzu privind-o cu nişte ochi larg căscaţi. Îi puse mâna pe inimă şi văzu că mai bate. Îi ridică încet capul şi-l stropi pe faţă cu puţină apă; atunci ca şi cum contactul cu o fiinţă vie i-ar fi insuflat o fărâmă de viaţă, Jean Oullier simţi cum, încet, încet, greutatea enormă care-l apăsa începea să cedeze. Căldura îi reveni în membrele înţepenite; lacrimi fierbinţi

de recunoştinţă îi ţâşniră din ochi şi i se prelinseră pe obrajii arşi de soare. Apucă mâna văduvei Picaut şi o duse la buze.

— Lasă, lasă, zise ea, ce-ţi veni? E un lucru cât se poate de firesc să te ajut! Aş fi făcut asta pentru oricine, darămite pentru un om de treabă ca dumneata!

— Îţi datorez…

— Ce? întrebă Marianne Picaut.

— Îţi datorez viaţa…

— Ei, fleacuri! Nu-mi datorezi nimic.

Apoi, privindu-l mai cu atenţie şi văzându-l plin de sânge, strigă:

— Ei, dar eşti rănit…

— Nu… nişte zgârieturi… dar cel mai rău… mă doare piciorul… şi apoi… n-am mâncat de câteva zile… De asta sunt slăbit…

— Dumnezeule! Stai! Tocmai mă duceam să le duc de-ale gurii plugarilor din landă. Uite, am nişte supă…

Şi spunând aceste cuvinte, văduva puse jos o legăturică şi desfăcu cele patru colţuri înnodate ale ştergarului, în care erau câteva străchini şi o oală mare cu supă care aburea; îi dădu lui Jean Oullier să soarbă câteva înghiţituri; pe măsură ce lichidul fierbinte şi gustos îi ajungea în stomac, acesta simţea cum revine la viaţă. Un surâs de satisfacţie lumină chipul grav şi trist al ţărăncii.

— Şi acum, spuse ea, ce-ai să faci? Albaştrii sunt pe urmele dumitale!

— Din nenorocire, zise Jean Oullier, odată cu piciorul ăsta, m-au părăsit şi puterile. Cred că vor trece luni de zile pân-am să mai pot alerga aşa cum alergam odinioară. Vezi, ceea ce mi-ar trebui mie acum, ar fi un colţişor liniştit unde să mă pot vindeca…

— La stăpânul dumitale?

— Stăpânul meu nu se va întoarce atât de repede la Souday… Şi nici fetele lui!

— Păi, atunci am să-ţi ofer adăpost în casa mea.

— În casa dumitale? Dar dumneata îi urăşti pe Albi!

— De ce te miri? Îi urăsc pe ticăloşii care mi-au omorât bărbatul şi n-am să-mi aflu liniştea până când n-am să-l răzbun. Dumneata, Jean Oullier, Alb ori Albastru, eşti un ora de treabă şi am să te ajut!

— Din nenorocire, nu pot face nici măcar un pas!

— Nu te nelinişti din pricina asta. Numai că acum, pe lumină, nu te pot aduce în casa mea. Dacă te vede cineva şi te trădează? Vârâ-te din nou în tufiş, ascunde-te cât mai bine şi, la noapte, vin cu căruţa şi te iau. Apoi, mâine, mă duc la Machecoul după vraciul acela priceput la scrântituri; o să-ţi pipăie piciorul, o să ţi-l doftoricească şi în trei zile ai să alergi ca un iepure.

— Ei, ar fi mult prea frumos…

— Bun! Deci la noapte vin să te iau! zise femeia, apoi se uită cu atenţie în jur.

— Ce cauţi?

— Mă gândeam că dacă ai încerca să te furişezi în tufişuri, ai fi mult mai în siguranţă decât în groapa asta.

— Cred că mi-ar fi cu neputinţă, zise Jean Oullier arătându-i văduvei piciorul cât o butie. De altfel, nu stau rău aici; şi dumneata ai trecut pe lângă groapă fără să-ţi închipui că ar ascunde un om…

— Da, dar un câine te-ar simţi, aşa cum te-a simţit al meu. Războiul s-a sfârşit, e adevărat, dar peste tot mişună denunţătorii!

Văduva îi dădu bătrânului o bucată de pâine, rupse din tufiş o creangă groasă, ca să aibă pe ce se sprijini când va veni să-l ia, adună în juru-i un braţ de rămurele şi de pietre, ca să-l ascundă de orice privire curioasă şi se îndepărtă, rugându-l să aibă răbdare până la noapte. Jean Oullier se aranjă cât mai bine în acel locşor, înfulecă pâinea, apoi adormi, căzând în acel somn greu care urmează după stările de mare slăbiciune. Trecuseră mai multe ceasuri de când se odihnea astfel, când îl treziră brusc nişte glasuri. Îndepărtând încetişor crenguţele de la marginea gropii,

privi spre drum. Se întunecase, dar nu chiar atât de tare încât să nu poată distinge siluetele a doi oameni, aşezaţi pe trunchiul răsturnat al unui copac aflat de cealaltă parte a drumului.

— De ce n-ai urmărit-o? întrebă unul dintre ei, al cărui accent nemţesc îl făcu pe Jean Oullier să presupună că era vorba de un străin.

— Ei, drace, răspunse celălalt, n-o credeam chiar atât de isteaţă. M-a jucat pe degete, ca pe un prost!

— Crezi că cea pe care-o căutăm se afla în grupul acela de femei din care se desprinsese fata?

— Da, fiindcă atunci când le-am întrebat unde era fata care mersese alături de ele, femeile mi-au spus că rămăsese în urmă cu prietena ei.

— Şi ce-ai făcut atunci?

— Păi, ce era să fac; mi-am dus căluţul la han, iar eu m-am pitit în Pirmile şi le-am aşteptat să treacă.

— Şi-ai stat degeaba, nu-i aşa?

— Degeaba, timp de două ceasuri.

— Probabil că s-au urcat în vreo barcă şi au intrat în Nantes pe alt pod.

— Mai mult ca sigur.

— E cât se poate de neplăcut; căci, cine ştie dacă te vei mai întâlni vreodată cu o astfel de pleaşcă.

— Ei, o găsesc eu, nu se poate!

— Cum?

— Păi, aşa cum zicea vecinul meu, marchizul de Souday şi „bunul meu prieten” Jean Oullier – fie-i ţărâna uşoară, – copoiul menit să-i adulmece urmele se află chiar în casa mea.

— Copoiul?

— Da, un adevărat copoi; s-a rănit puţin la una din labele din faţă, dar de îndată ce laba i se va vindeca, am să-i pun sfoara de gât şi-o să ne ducă exact acolo unde vrem noi.

— Hai, lasă gluma! Doar ne ocupăm de lucruri serioase, ce dracu’!

— Glumă? Drept cine mă iei? Crezi că-mi arde să glumesc cu cei cincizeci de mii de franci pe care mi i-ai făgăduit, şi pe care ai să mi-i dai, nu-i aşa?

— Eh, m-ai mai întrebat de douăzeci de ori până acum.

— Da, dar n-am să obosesc niciodată să te întreb, după cum n-am să obosesc să-i număr când o să-i am.

— Dă-mi persoana pe care mi-ai făgăduit-o şi-i vei avea.

— Parcă le şi aud zornăitul în urechi!

— Până atunci, spune-mi ce-i povestea asta cu copoiul pe care-l amesteci în treaba noastră?

— Îţi voi spune, dar…

— Dar ce?

— Dacă dai, ai, dacă nu dai, n-ai!

— Ce vrei să spui cu asta?

— Vreau să spun că trebuie să-mi iau şi eu măsurile mele, ca să nu fiu tras pe sfoară!

— Eşti nebun? Ţi-am spus doar că un personaj foarte influent, mi-a făgăduit, în schimbul persoanei despre care e vorba, o sută de mii de franci.

— O sută de mii de franci! Nu veneai dumneata de la atâta distanţă doar pentru o sută de mii de franci, pe care trebuie să-i mai şi împărţi pe din două cu mine. Zi mai bine că e vorba de două sute de mii, din care mie îmi dai doar un sfert, mie, care trebuie să duc tot greul afacerii! Ei, drăcie! Două sute de mii de franci nu sunt chiar de aruncat! E o sumă rotunjoară şi care sună frumos… Dar cine-mi garantează că atunci când treaba va fi făcută, n-ai s-o ştergi cu banii? Şi, dacă se întâmplă aşa, cărui tribunal să mă plâng?

— Dragă domnule, în situaţii de felul ăsta eşti obligat să ai încredere. Contractele speciale nu se pot semna cu alt cuvânt.

— De asta şi sunt atât de bine respectate! Ei bine, ţi-o spun pe şleau, prefer altă semnătură!

— Care?

— A dumitale sau a ministrului cu care lucrezi.

— Sstt! Taci!

— Ce e?

— N-ai auzit un zgomot?

— Ba da; vine din partea aia! Pare a fi zgomotul unor roţi de căruţă.

Cei doi oameni se ridicară în acelaşi timp, şi, la lumina lunii, care răsărise între timp, Jean Oullier le zări chipurile. Unul dintre cei doi îi eră cu totul necunoscut; celălalt era jupânul Courtin, a cărui voce îl trădase încă de la început.

— Să plecăm! zise necunoscutul.

— Nu, mai am încă de discutat unele lucruri cu dumneata. Să ne ascundem în tufişul de colo, până trece cel cu căruţa, apoi ne vedem de afacerile noastre.

Cei doi se îndreptară spre tufiş. Jean Oullier înţelese că era pierdut. Nevrând să fie prins ca un iepure în capcană, se ridică în genunchi şi-şi trase cuţitul de la brâu. Courtin, care văzuse o umbră mişcându-se în tufiş, se dădu trei paşi înapoi, îşi luă puşca pe care o pusese lângă un copac, o duse la ochi şi trase. Se auzi un strigăt înăbuşit.

— Ce-ai făcut? zise necunoscutul, care socoti prea expeditiv felul lui Courtin de a se descurca. Necunoscutul se îndreptă spre tufiş şi dădu crengile la o parte.

— Un ţăran! Pare să fi murit.

După care îl apucă pe Jean Oullier de subţiori şi îl trase afară din groapă. Courtin, văzându-l că nu mişcă, avu curajul să se apropie.

— Jean Oullier! strigă el recunoscându-l pe vandeean. Nu m-am gândit niciodată că am să ucid pe cineva! Dar, dacă a trebuit s-o fac, mai bine că l-am împuşcat pe ăsta şi nu pe altul!

— Stai, vine căruţa!

— Da, se apropie din ce în ce! Nu mai avem vreme de pierdut! S-o ştergem repede! Oare ţărănoiul ăsta o fi mort sau numai rănit?

— Pare mort.

Necunoscutul dădu drumul lui Jean Oullier, pe care-l mai ţinea încă de subţiori, şi capul acestuia căzu bufnind surd, în mijlocul drumului.

— E mort! zise Courtin. Uită-te bine la el, preţuieşte două sute de mii de franci!

— Cum adică?

— Era singurul care putea să-mi ia din mână copoiul despre care ţi-am vorbit. Credeam că murise, dar m-am înşelat! Acum, când sunt sigur că a dat ortul popii, la treabă! Să plecăm!

— Da, mai ales că vine şi căruţa!

Cei doi se năpustiră în tufiş şi dispărură în întuneric, în timp ce văduva Picaut; care venea să-l ia pe Jean Oullier, conform promisiunii făcute, speriată de împuşcătura pe care-o auzise, ajungea la locul unde se petrecuse scena de mai înainte.

CAPITOLUL LXII

Bateriile jupânului Courtin

CÂTEVA SAPTAMÂNI FUSESERĂ DE ajuns ca să tulbure complet existenţa personajelor ce s-au perindat, de la începutul acestei cărţi, prin faţa ochilor cititorilor. Se instituise starea de asediu în patru departamente din Vandeea; generalul care răspundea de ele lansă o proclamaţie, în care-i invita pe locuitorii satelor să se supună, făgăduindu-le să fie cât se poate de indulgent cu ei. Tentativa de insurecţie eşuase atât de lamentabil, încât majoritatea vandeenilor nici nu se mai gândeau la ea; cei compromişi se deciseră să predea armele, cu condiţia să fie lăsaţi în pace; dar autorităţile nu acceptară acest compromis: înşfăcară armele, odată cu cei care le purtau, şi-i aruncară pe vandeeni în temniţă. Alţii luară calea codrilor, unde, constituiţi în cete, nu încetară să-i hărţuiască pe soldaţii lui Louis-Philippe. Şefii răscoalei o şterseseră din ţinut, peste graniţă, punând marea între ei şi urmăritori. Doar marchizul de Souday mai şovăia: de când o părăsise pe ducesă, sau mai curând de când ducesa îl părăsise pe el, nefericitul gentilom îşi pierduse voia bună, devenise trist şi posomorât. Infrângerea de la Chêne nu-l lovea numai în credinţele sale politice; îi dărâma în acelaşi timp toate castelele din Spania, îi spulbera toate iluziile, fluturându-i pe dinaintea ochilor sărăcia supărătoare şi privaţiunile meschine impuse de viaţa de proscris. Regreta acum, din toată inima, traiul liniştit din micul său castel, care odinioară i se păruse atât de insipid, repeta sporovăială celor două fete ale sale, îi lipseau mai ales discuţiile cu Jean Oullier; era atât de nefericit că nu-l are aproape, încât începu să se intereseze cu tot mai multă solicitudine de

soarta lui, lucru ce nu-i stătea deloc în fire. Cât despre Bertha, chiar a doua zi după ce se refugiase la jupânul Courtin, şi de îndată ce-şi regăsi puterile, înţelese că prezenţa ei, sub acelaşi acoperiş cu cel pe care-l iubea – departe de tatăl ei, fără Jean Oullier, care, la nevoie i-ar fi putut ţine locul – era necuviincioasă şi că putea fi interpretată cum nu se poate mai rău. Părăsi deci ferma şi se instală, împreună cu Rosine, în coliba lui Tinguy. Se afla astfel la o depărtare doar de o jumătate de leghe de casa unde-l lăsase pe Michel şi unde se ducea zilnic, îngrijindu-l şi dădăcindu-l ca o iubită. Atâtea dovezi de dragoste, abnegaţie şi devotament îl mişcară pe Michel. Dar, cum sentimentele sale pentru Mary nu se schimbaseră nici cu o iotă, sentimentele Berthei pentru el făceau ca situaţia să devină din ce în ce mai dificilă. Pe de altă parte, nici nu cuteza s-o mâhnească pe fata care-i salvase viaţa. Cu timpul, nemaivăzând-o pe Mary, poate că rana i s-ar fi vindecat şi s-ar fi resemnat să asculte îndemnul iubitei, însurându-se cu Bertha, dacă jupânul Courtin, n-ar fi urcat tot mai des în cămăruţa în care fusese ascuns Michel şi nu i-ar fi vorbit, tot mai insistent, despre Mary, insuflându-i acestuia, dorinţa – din ce în ce mai aprigă – de a o vedea. Aşa că, pe măsură ce rana de la braţ i se vindeca, i se redeschidea rana din inimă şi, cu cât îşi aducea aminte mai mult de Mary, cu atât uita de recunoştinţa pe care i-o datora Berthei.

Courtin făcea o treabă cam asemănătoare cu cea a Penelopei: desfăcea noaptea ceea ce ţesea Bertha, cu atâta trudă, ziua. Primarul din Logerie se feri să ia o atitudine ostilă faţă de Bertha; manevră în aşa fel lucrurile, încât ea să-l creadă devotat cu trup şi suflet proiectului de căsătorie cu tânărul său stăpân. În lipsa lui Michel, i se adresa întotdeauna ea unei viitoare stăpâne. Aşa că până la urmă, Bertha, care nu ştia ce-i poate pielea, îi vorbea zilnic lui Michel despre devotamentul lui Courtin, nespunându-i altfel decât: „bunul nostru Courtin”. Dar, spre marele necaz al

acestuia, convalescenţa lui Michel nu mergea chiar atât de repede cum se aştepta; vedea, din ce în ce mai neliniştit, cum trece timpul, fără să-şi poată încă pune „copoiul” pe urmele lui Mary, pentru ca prin ea să ajungă la ducesă. Bertha, scăpată de neliniştea iscată de rana lui Michel, făcuse mai multe vizite, împreună cu Rosine, în pădurea din Touvois, unde se ascunsese tatăl ei. Courtin încercase s-o tragă de limbă în legătură cu capii răscoalei, dar fata nu scoase un cuvânt. Cum nu voia să exagereze cu insistenţele sale şi să-i dea ceva de bănuit, Courtin se potoli. După vreo şase săptămâni, Michel se simţi, în sfârşit, bine. Rana i se cicatrizase, puterile îi reveniseră. Ca să nu fie văzut de soldaţii încartiruiţi în castelul Logerie, se plimba numai noaptea, prin livadă, sprijinindu-se de braţul Berthei. Aceste plimbări nu-i conveneau câtuşi de puţin lui Courtin, care nu mai putea trage cu urechea la discuţia celor doi tineri. Aşa că, într-o zi, le spuse pe şleau să renunţe la aceste plimbări nocturne. Şi când ei îl întrebară din ce pricină, le citi hotărârea judecătorească prin care Michel de la Logerie era condamnat la moarte, în contumacie. Vestea asta nu-l impresionă cine ştie ce pe tânăr, dar Bertha fu de-a dreptul înspăimântată. Îl şi vedea pe baron prins, judecat, împuşcat.

În seara aceleiaşi zile, Bertha, sprijinită cu coatele pe pervazul ferestrei, privea soarele apunând peste crestele copacilor seculari din pădurea Machecoul, care se unduiau ca talazurile verzi ale mării; culcat în pat. Michel trăgea cu nesaţ în piept miresmele dulci ale serii, când deodată se auzi zgomotul unei trăsuri venind pe alee. Tânărul se repezi la fereastră şi văzu o caleaşcă intrând în curtea fermei; Courtin alergă spre această caleaşcă, umil şi cu pălăria în mână. Prin geamul deschis al trăsurii se ivi capul baroanei de la Logerie. Tânărul, văzând-o pe maică-sa, simţi un fior rece pe şira spinării. Era limpede că pe el îl căuta. Bertha îl întrebă din ochi ce să facă. Michel îi arătă un ungher întunecat, un soi de nişă, unde putea să se ascundă şi să

audă fără să fie văzută. După cinci minute scara începu să scârţâie sub pasul baroanei. Bertha se năpusti în ascunzătoare, iar Michel se aşeză liniştit, la fereastră. Uşa se deschise şi baroana intră. Poate că venise cu intenţia de a fi aspră şi severă, ca de obicei, dar văzându-l pe Michel în lumina palidă a amurgului, îşi uită de severitate şi, deschizându-şi larg braţele, strigă:

— În sfârşit, iată-te, copil nefericit!

Michel, care nu se aştepta la o astfel de exclamaţie, fu emoţionat şi, aruncându-se în braţele mamei sale, strigă la rându-i:

— Mamă, buna mea mamă!

Baroana se schimbase foarte mult; i se vedeau pe chip şi nopţile nedormite şi brazdele adânci săpate de lacrimi.

CAPITOLUL LXIII

Unde doamna baroană de la Logerie, crezând că-şi ajută fiul, o ajută de fapt pe ducesă

BAROANA SE AŞEZĂ, SAU MAI CU-rând se prăvăli, într-un fotoliu, târându-l pe Michel după ea, strângându-l la piept şi sărutându-l. În sfârşit, cuvintele care nu-i putuseră ţâşni din inima ei chinuită, îşi luară zborul.

— Cum, zise ea, să te găsesc aici, doar la o sută de paşi de castelul plin de soldaţi?

— Cu cât voi fi mai aproape de ei, mamă, cu atât există mai multe şanse să nu mă caute aici.

— Dar nu ştii ce s-a întâmplat la Nantes!

— Ce anume?

— Comisarii militari nu mai pridídesc cu condamnările.

— Asta nu-i priveşte decât pe cei prinşi.

— Asta priveşte pe toată lumea, îi replică maică-sa; căci cei care n-au fost încă prinşi pot fi dintr-o clipă într-alta.

— Da, dar nu când se ascund la un primar cunoscut pentru opiniile sale filipiste.

— Şi tu ai…

Baroana se opri, ca şi cum buzele ei ar fi refuzat să rostească acele cuvinte.

— Continuă, mamă.

— Şi tu ai fost condamnat.

— Condamnat la moarte, ştiu.

— Cum, ştii asta, copil nenorocit, şi eşti atât de liniştit?

— Ţi-am mai spus, mamă, atâta vreme cât voi fi la Courtin, n-am de ce mă teme.

— Ai atâta încredere în omul ăsta?

— M-a cules de pe drum, rănit şi mort de foame. M-a luat la el acasă, m-a îngrijit şi mi-a dat de mâncare.

— Mărturisesc că aveam unele rezerve în privinţa lui.

— Ei bine, mamă, n-ai dreptate.

— Mă rog. Să vorbim despre treburile noastre, copile dragă. Oricât de bine ai fi ascuns, nu vreau să mai rămâi aici.

— De ce?

— Pentru că o imprudenţă cât de mică te poate pierde.

Michel făcu un gest de nepăsare.

— Sper că nu vrei să mor cu zile, nu-i aşa?

— Nu, te ascult…

— Ei bine, voi muri de spaimă dacă nu pleci din Franţa.

— Te-ai gândit, mamă, la dificultăţile unei fugi?

— Da, şi am rezolvat toate aceste dificultăţi.

— Cum?

— Am închiriat un mic vas olandez care, începând din clipa asta, te aşteaptă pe râu în faţa localităţii Couéron; urcă-te pe bord şi pleacă. Dea Domnul să te simţi atât de bine, încât să poţi suporta călătoria!

Michel nu răspunse.

— Te vei duce în Anglia, nu-i aşa? Vei părăsi pământul ăsta blestemat, care a sorbit sângele tatălui tău! Atâta vreme cât te voi şti în Franţa, nu voi avea o clipă de linişte. În fiece moment mi se va părea că văd mâna călăului întinzându-se spre tine şi smulgându-te din braţele mele.

Michel continuă să tacă.

— Iată, zise baroana, o scrisoare de recomandare către căpitan, iată hârtii de plată la ordin, pentru cincizeci de mii de franci, pentru Anglia şi America. De altfel n-ai decât să-mi scrii şi-ţi trimit oricât vei avea nevoie. Sau mai bine ştii ceva? Vin şi eu după tine… Dar ce ai, de ce nu-mi răspunzi?

Într-adevăr Michel asculta toate aceste lucruri cu o nepăsare uluitoare. Să plece însemna s-o părăsească pe Mary. La gândul acestei despărţiri îşi simţi inima strângându-i-se atât de tare, încât se hotărî mai curând să

înfrunte moartea decât să plece. De când Courtin îi reînsufleţise speranţele se frământa zi şi noapte cum să se apropie de fată. Nu accepta ideea să renunţe la ea şi, în loc să-i răspundă mamei sale, în el se înstăpânea tot mai mult gândul de a deveni soţul lui Mary. De aici tăcerea care începu s-o neliniştească pe baroană.

— Mamă, zise Michel, nu-ţi răspund, pentru că eu doresc cu totul altceva.

— Doreşti altceva?

— Ascultă-mă, mamă… zise tânărul cu o dârzenie de care ea nu l-ar fi crezut în stare.

— Cred că nu refuzi să pleci?

— Nu refuz să plec, dar am de pus şi eu nişte condiţii.

— Pui condiţii când e vorba de salvarea, de viaţa ta? Pui condiţii când e vorba să-i cruţi mamei tale spaimele şi chinurile?

— Mamă, de când nu ne-am mai văzut am îndurat multe şi, prin urmare, am învăţat multe… Am învăţat, mai ales, că există unele clipe care hotărăsc fericirea sau deznădejdea întregii vieţi; or, eu mă aflu într-o astfel de clipă, mamă.

— Vrei să mă aduci la desperare?

— Îţi vorbesc ca un bărbat. Nu te mira. Când evenimentele m-au prins în iureşul lor, eram încă necopt, acum am ieşit din ele călit. Ştiu ce datorii am faţă de dumneata: respect, dragoste, recunoştinţă. Dar, pe măsură ce m-am maturizat, am înţeles că mai am şi alte datorii. În timp ce dumitale îţi întind obrazul, mâna i-o întind altei femei care, la rându-i, va fi şi ea mamă, ca şi dumneata. Plec, sunt de acord, dar nu voi pleca singur!

— Pleci cu amanta dumitale?

— Plec cu soţia mea, mamă!

— Şi crezi că-mi voi da consimţământul la această căsătorie?

— Dumneata eşti liberă să nu-mi dai consimţământul, eu sunt liber să nu plec.

— Oh, nenorocitule! strigă baroana. Iată care ţi-e recunoştinţa după douăzeci de ani de griji şi de dragoste!

— Adevărata dragoste de mamă nu se scoate pe tarabă, ca la piaţă. O mamă nu poate spune: „Îţi voi da viaţă, putere, inteligenţă, în schimb tu mă vei asculta orbeşte!” Nu, mamă! Adevărata dragoste de mamă spune: „Cât ai fost slab, te-am ajutat; cât ai fost neştiutor, te-am învăţat; cât ai fost orb, te-am călăuzit! Acum, eşti puternic, vezi, ştii! Fă-ţi viaţa ta, nu cum vreau eu, ci cum vrei tu! Alege-ţi unul dintre miile de drumuri din faţa ta şi, oriunde te va duce, iubeşte-o pe cea care din slab te-a făcut puternic, te-a călăuzit, te-a făcut să vezi viaţa!” Aşa înţeleg eu puterea pe care o are o mamă asupra fiului ei, aşa înţeleg respectul pe care un fiu îl datorează mamei sale.

Baroana amuţise; poate că dacă s-ar fi prăbuşit lumea, nu s-ar fi mirat atât de tare cum o mirară vorbele rostite, atât de ferm şi de măsurat, de către propriul ei fiu. Îl privi pe Michel, uluită.

— Deci, întrebă ea, nu renunţi la nebunia ta?

— Nu, mamă, nimic nu mă va putea face să dau înapoi.

— Oh, strigă baroana, ducându-şi mâinile la ochi, sunt cea mai nenorocită dintre mame!

Michel îngenunche în faţa ei.

— Iar eu te binecuvântez, fiindcă ştiu că mă vei lăsa să-mi aflu fericirea!

— Dar cu ce te-a vrăjit „lupoaica” asta?

— Oricum îi vei spune celei pe care-o iubesc, am să-ţi răspund totuşi la întrebare: fata pe care o iubesc eu are toate calităţile pe care un bărbat vrea să le aibă nevasta lui. Şi nu e cazul mamă, ca tocmai dumneata, care ai suferit atât din pricina calomniilor răspândite pe seama tatii, să ţi le însuşeşti cu atâta uşurinţă pe cele aruncate în spinarea altora.

— Nu, nu şi iar nu! N-am să fiu niciodată de acord cu căsătoria asta!

— În acest caz, mamă, ia-ţi înapoi hârtiile de schimb şi scrisoarea către căpitan!

— Şi ce-ai să faci, copil nenorocit?

— Oh, nimic! Prefer să mor, decât să mă despart de cea pe care o iubesc! Acum m-am vindecat, pot pune din nou mâna pe puşcă! Mă duc în pădurea Touvois, unde e ascuns marchizul de Souday, şi continui lupta, până când m-o nimeri vreun glonţ. De două ori am scăpat, a treia oară, nu mai cred…

Şi tânărul puse în poala mamei sale hârtiile de schimb şi scrisoarea. Glasul şi gesturile lui Michel erau atât de categorice, încât baroana nu-şi mai făcu iluzii că i-ar putea schimba hotărârea. Simţindu-se înfrântă, cedă.

— Bine, zise ea, fie cum vrei tu! Şi Domnul să te ierte că nu m-ai ascultat!

— Domnul mă va ierta, mamă, şi când ai să-ţi vezi nora, ai să mă ierţi şi dumneata.

Baroana clătină din cap.

— Du-te, zise ea, şi însoară-te! la o străină oarecare pe care n-am văzut-o şi despre care nu ştiu nimic!

— Ai s-o cunoşti şi ai s-o preţuieşti, mamă! Te-ai oferit să vii după mine oriunde aş fi, iar eu te voi aştepta.

Baroana se ridică şi se îndreptă spre uşă.

— Pleci fără să mă săruţi?

— Vino, copil nefericit ce eşti, vino în braţele mele, vino să te mai strâng o dată lângă inima mea!

Michel se ghemui la pieptul maică-si.

— Şi când ai de gând să pleci?

— Asta depinde de ea!

— Nădăjduiesc că la noapte.

— Cât mai curând cu putinţă, nu-i aşa?

— Vei găsi jos nişte straie ţărăneşti. Îmbracă-te cu ele şi fă în aşa fel încât să nu te recunoască nimeni. De aici până la Couéron sunt opt leghe. Poţi fi acolo pe la ora cinci dimineaţă. Nu uita, vasul se numeşte *Jeune-Charles.*

— Nu te teme, mamă! Din moment ce ştiu că la capătul acestui drum mă aşteaptă fericirea, îmi voi lua toate măsurile să ajung cu bine la destinaţie.

— Eu mă duc la Paris, unde voi uza de toate relaţiile ca să se revoce sentinţa aceea groaznică. Tu, ţi-o repet, ai grijă de tine şi adu-ţi aminte în orice clipă că viaţa ta înseamnă şi viaţa mea…

Mama şi fiul se mai îmbrăţişară o dată, apoi Michel o conduse până la uşă. Courtin, ca o slugă credincioasă ce era, o aştepta la piciorul scării. Baroana îl rugă s-o conducă până la castel. Când Michel se întoarse în odaie, o văzu pe Bertha strălucind de fericire. Abia aşteptase să fie singură cu tânărul, ca să i se arunce în braţe. Dar noroc că în odăiţă se întunecase şi Bertha nu putuse vedea stânjeneala zugrăvită pe chipul băiatului.

— Acum nimic nu ne mai desparte! zise ea. Eu am consimţământul tatei, tu, pe al mamei tale.

Michel tăcu.

— Plecăm în noaptea asta, nu-i aşa?

Dar Michel continuă să tacă.

— Ce ai, de ce nu-mi răspunzi?

— Pentru că plecarea noastră încă nu-i sigură.

— Dar nu i-ai făgăduit mamei tale că vom pleca la noapte?

— I-am spus mamei: „Asta depinde de *ea*!”

— Ei bine, *ea,* nu-s eu? întrebă Bertha.

— Mă gândesc la cu totul altceva, dragă Bertha. Nu-i vorba numai de salvarea mea! Mă gândesc la fuga ducesei de Berry, adăugă tânărul.

Bertha scoase un strigăt. Începu să înţeleagă.

— Vasul ăsta închiriat de mama, pentru mine, zise Michel, n-ar putea, odată cu noi, s-o scoată din Franţa şi pe ducesă? Pe tatăl tău…

Apoi, mai încet: — Şi pe sora ta?

— Oh, Michel, Michel, iartă-mă că nu m-am gândit la aşa ceva! Mai înainte, te iubeam; acum te şi admir! Da, da, ai

dreptate; Doamne, cât eşti de bun, de generos, ce suflet mare trebuie să ai, din moment ce te-ai putut gândi la toţi ai mei! Ah, ştiam, continuă Bertha, în entuziasmul ei, ştiam eu bine că eşti omul cel mai loial şi mai brav! Dar, azi, Michel, te-ai ridicat mai presus decât am nădăjduit vreodată. Rănit, condamnat la moarte, el se ocupă de alţii în loc să aibă grijă de el! Ah, Michel, sunt atât de mândră de tine, atât de mândră de dragostea mea!

De data asta, dacă în odăiţă ar fi fost lumină, Bertha ar fi putut să vadă nu numai stânjeneala de pe chipul lui Michel, ci şi puternica roşeaţă care-i năpădise obrajii.

Şi asta din pricină că acest devotament al tânărului nu era deloc dezinteresat, aşa cum credea Bertha. De când maică-sa îşi dăduse consimţământul să se însoare cu cea pe care o iubea, Michel nu se mai gândea decât la un singur lucru: ca prin ducesă, să ajungă la Mary. Aşa că, la toate exploziile de tandreţe ale Berthei, Michel nu găsi cu cale să răspundă decât atât:

— Acum, când totul e pregătit, nu mai avem vreme de pierdut.

— Aşa e, zise Bertha, ai dreptate! Spune-mi ce am de făcut!

— Mai întâi, trebuie să ne despărţim…

— De ce?

— Pentru că tu trebuie să te duci în pădurea Touvois şi să-l anunţi pe tatăl tău să se pregătească de plecare; de acolo, vă veţi îndrepta împreună spre golful din Bourgneuf, de unde vă va lua mai târziu vasul *Jeune-Charles.* Iar eu trebuie să mă duc la Nantes, s-o anunţ pe ducesă.

— Tu, la Nantes! Uiţi că eşti condamnat la moarte, pândit, căutat? Plec eu la Nantes şi du-te tu la Touvois.

— Numai eu pot discuta, la Nantes, cu căpitanul vasului, Bertha! Dacă va vedea o femeie în locul unui bărbat, va crede că e vorba de o capcană şi totul se duce pe apa gârlei.

— Dar gândeşte-te la primejdiile care te pândesc la Nantes!

— Poate că nu e chiar aşa! N-or să-şi închipuie că fiind condamnat la moarte, voi avea curajul să vin tocmai în acest oraş! În sfârşit, ştii şi tu că există momente în care îndrăzneala înseamnă prudenţă. Or noi ne aflăm tocmai într-unul din aceste momente!

— Bine, Michel, fie cum spui tu!

Bertha îi dădu deci tânărului adresa ducesei şi diferitele parole, fără de care n-ar fi putut ajunge până la ea.

Îmbrăcată în hainele Rosinei, Bertha se îndreptă spre pădurea Touvois, în vreme ce Michel, îmbrăcat la rându-i în hainele ţărăneşti aduse de maică-sa, o porni spre Nantes. Dacă nu se ivea niciun impediment, a doua zi, la cinci dimineaţa, *Jeune-Charles* putea să-şi ridice ancora, ducând, odată cu ducesa, ultimele vestigii ale acelui mic război civil din Vandeea.

CAPITOLUL LXIV

Marşuri şi contramarşuri

ÎN CIUDA UMFLĂTURILOR ŞI A proeminenţelor cu care vârsta şi oboseala împovăraseră bietul căluţ al lui Courtin, animalul mai avea destulă energie, aşa că Michel ajunse la Nantes înainte de nouă seara. Primul popas trebuia să fie la hanul *Point du Jour.* De îndată ce trecu podul Rousseau, tânărul începu să caute hanul. Zărindu-i firma, care înfăţişa o stea cu coadă, colorată în cel mai frumos galben-roşcat pe care-l avusese la dispoziţie pictorul, Michel îşi opri căluţul în faţa unui staul plin cu fân, menit să mai învioreze caii celor care se grăbeau şi nu voiau să-şi deshame animalele. Uitând de costumul modest în care era îmbrăcat, obişnuit cu graba slugilor de la castelul Logerie, Michel începu să bată nerăbdător în staul, cu băţul pe care-l avea în mână. La acest zgomot, un bărbat, numai în cămaşă, ieşi afară din casă şi se îndreptă spre Michel. Omul purta o bonetă albastră de bumbac care-i cădea până pe ochi. Chipul lui i se păru cunoscut lui Michel.

— Drace! bombăni omul cu bonetă albastră, eşti chiar atât de mare senior încât nu-ţi poţi duce singur calul în grajd, băiete? Dacă ţii neapărat, ai să fii servit ca un burghez, dar o să te coste!

— Serveşte-mă cum vrei, zise Michel, dar mai întâi răspunde-mi la o întrebare.

— Întreabă-mă, zise omul încrucişându-şi braţele.

— Aş vrea să-l văd pe părintele Eustache, spuse Michel în şoaptă.

Dar oricât de încet ar fi vorbit, omul aruncă în juru-i o privire bănuitoare; şi deşi nu zări decât doi, trei copii care,

cu mâinile la spate, căscau gura la tânărul ţăran, hangiul luă repede calul de hăţuri şi intră în curte.

— Ţi-am spus că vreau să-l văd pe părintele Eustache, repetă Michel.

— Aşteaptă, răspunse omul, aşteaptă, ce dracu'! Doar nu-l am în lada cu ovăz pe Eustache ăsta, al dumitale! Dar mai înainte de a-ţi spune unde-l poţi găsi, ia zi-mi de unde vii?

— Din sud.

— Unde te duci?

— La Rosny.

— Bine. Dacă-i aşa, treci pe la biserica Saint-Sauveur şi ai să-l găseşti pe cel pe care-l cauţi. Du-te şi străduie-te să vorbeşti cât mai încet, dacă ţii să ajungi cu bine acolo unde te duci, domnule de la Logerie!

— O, făcu Michel cam mirat, mă cunoşti?

— După cum vezi!

— Să aibă cineva grijă de cal.

— S-a făcut!

Michel puse un ludovic în mâna omului, apoi o porni hotărât spre oraş. Când ajunse la biserica Saint-Sauveur, sacristanul tocmai închidea uşa. Lecţia hangiului dăduse roade; înainte de a întreba ceva, începu să se uite cu atenţie la cei din jur. Văzu, sub portal, cinci sau şase oameni sărmani, care se pregăteau să plece. Sigur că printre ei se afla şi cel căutat. Din fericire, Michel avea un semn de recunoaştere. Luă crenguţa de ilice roşii, pe care i-o pusese Bertha la pălărie, şi o lăsă să cadă în faţa uşii. Doi dintre cei de faţă călcară pe ea fără să-i dea nicio atenţie. Al treilea, un bătrân scund, uscat, firav, al cărui nas mare îi ieşea de sub gluga neagră, zărind crenguţa pe dalele de piatră, se aplecă, o luă de jos, apoi se uită neliniştit în jur. Michel ieşi de după stâlpul unde se ascunsese. Părintele Eustache se uită la el şi, fără să scoată o vorbă, se îndreptă spre mănăstire. Michel înţelese că crenguţa de ilice nu era de ajuns pentru a risipi neîncrederea bătrânului. Atunci, se apropie de el şi şopti:

— Vin din sud.

— Şi unde te duci?

— Mă duc la Rosny.

Bătrânul se opri, apoi se întoarse din drum.

De data asta o porni către oraş, făcându-i lui Michel semn să-l urmeze. Trecură din nou prin faţa portalului bisericii şi străbătură o parte din oraş. Apoi, intrând pe o străduţă strâmtă şi întunecoasă, bătrânul se opri câteva momente în faţa unei porţi scunde, tăiată în zidul unei grădini; după care îşi continuă drumul. Michel observă că vârâse crenguţa de ilice în inelul de fier al porţii. Deci acolo trebuia să se oprească. Tânărul bătu cu putere în poartă. Gemuleţul din partea de sus a uşii se deschise şi o voce de bărbat întrebă ce dorea. Michel repetă cuvântul de ordine şi fu introdus într-o sală scundă, unde un bărbat – pe care-l văzuse la castelul de Souday, în seara în care cina pregătită pentru ducesă fusese înfulecată de generalul Dermoncourt – îşi citea liniştit ziarul. Numai că, în pofida înfăţişării lui liniştite, acest bărbat avea pe măsuţa de alături o pereche de pistoale încărcate. Bărbatul îl recunoscu de îndată pe Michel şi se ridică să-l primească.

— Vreţi să-mi faceţi cinstea de a-mi dezvălui numele dumneavoastră?

Michel îşi spuse numele. Omul, în haină de casă, îşi consultă un carneţel pe care şi-l scoase din buzunarul de la piept, făcu un semn de satisfacţie şi, întorcându-se spre tânăr, zise:

— Şi acum, domnule, ce anume vă aduce aici?

— Dorinţa de a o vedea pe ducesă.

— Iertare, domnule, dar nu puteţi ajunge chiar atât de uşor la persoana despre care vorbiţi. Ştiu că putem conta pe dumneavoastră; dar prea multe vizite în casa unde se află, ar atrage atenţia poliţiei. Spuneţi-mi deci mie despre ce anume este vorba, iar eu vă voi aduce răspunsul.

Michel îi istorisi toată povestea; îi spuse cum mamă-sa închiriase pentru el un vas şi cum lui îi venise ideea să se

slujească de acest vas ca să-i înlesnească ducesei fuga.

Omul în haină de casă ascultă cu o atenţie crescândă. Apoi, când tânărul isprăvi, zise:

— Vii tocmai la vreme, tinere! Ar fi fost cu neputinţă, oricâte precauţii am fi luat noi, ca locuinţa unde e ascunsă ducesa să scape multă vreme ochiului vigilent al poliţiei. În interesul ei cât şi al nostru, ducesa trebuie să plece! Şi cu atât mai mult acum, când i s-a găsit şi o navă! Mă duc repede să-i spun…

— Să vă urmez?

— Nu. Costumul dumitale modest, alături de al meu, de burghez înstărit, ar sări în ochii sticleţilor de care suntem înconjuraţi. La ce han ai tras?

— La *Point du Jour.*

— Deci te afli la Joseph Picaut. N-ai de ce te teme.

— A, zise Michel, de aia mi se părea mie cunoscută mutra lui! Dar parcă ştiam că locuia pe undeva, pe lângă pădurea Machecoul.

— Aşa e. Acum însă lucrează la han. Aşteaptă-mă acolo. În două ceasuri sunt la dumneata, sau singur sau cu ducesa. Singur, dacă ducesa refuză să plece; cu ea, dacă acceptă.

— Dar sunteţi sigur în privinţa lui Picaut?

— Răspundem de el ca de noi. Anunţă-l că urmează să vină cineva şi deci să stea la pândă. Dacă-i spui parola: *„Rue du Château, 3”* atât el cât şi ceilalţi ţărani din han te vor asculta orbeşte.

— Mai aveţi să-mi faceţi şi alte recomandări?

— Poate ar fi prudent ca persoanele care o însoţesc pe ducesă să iasă, pe rând, din casă şi tot pe rând să intre în han. Cere să ţi se dea o odaie cu fereastra spre chei şi lasă geamul deschis.

— N-aţi uitat nimic?

— Nu… Cu bine, domnule. Dacă reuşim să ajungem teferi la han, treaba e pe jumătate făcută. În ce mă priveşte, pe

capul meu s-a pus o sumă atât de mare, încât tremur să nu stârnească lăcomia cuiva şi să mă piardă.

Michel fu condus la uşă; dar în loc să iasă pe poarta din faţă, ieşi pe o portiţă care dădea într-o altă stradă.

Străbătu repede oraşul şi ajunse pe chei. Sosit la *Point du Jour* dădu de Joseph Picaut, care-i recomanda unui copilandru să aibă grijă de calul lui Courtin. Michel îi făcu un semn şi hangiul îi făcu vânt puştiului.

— Mi-ai spus că mă cunoşti, zise Michel când rămaseră singuri.

— Ba chiar mai mult decât atât, din moment ce v-am spus pe nume.

— Ei bine, suntem chit! Şi eu te cunosc, Joseph Picaut. Pot să am încredere în tine?

— Albaştrii nu; Albii da.

— Eşti stăpânul hanului?

— Nici pomeneală.

— Dar cu ce te ocupi aici?

— Am grijă de cai.

— Atunci du-mă la stăpânul hanului.

— La stăpâna hanului.

O treziră pe hangiţa care se culcase.

Hangiţa îl primi pe Michel cu oarecare neîncredere. Tânărul, dându-şi seama că n-are vreme de pierdut, rosti:

— *Rue de Château, 3.*

Doar ce auzi aceste cuvinte, şi hangiţa se schimbă pe loc. Începând din acea clipă fu cât se poate de îndatoritoare.

— Aveţi călători în han?

— Unul singur, răspunse femeia.

— De ce soi?

— De cel mai rău. E un om de care ne ferim.

— Deci îi cunoşti?

— E primarul din Logerie, jupânul Courtin, un ticălos.

— Courtin? strigă Michel. Courtin aici? Eşti sigură?

— Eu nu-l cunosc. Mi-a spus Joseph.

— Când a sosit?

— De vreun sfert de ceas.

— Unde se află?

— Acum nu-i aici. A mâncat, apoi a ieşit imediat, anunţându-mă că nu se va întoarce decât după miezul nopţii, spre ora două… Are, zicea, treburi în oraş.

— Ştie că a fost recunoscut?

— Nu cred; Picaut zice că fermierul nu l-a văzut, fiindcă el era în întuneric în vreme ce Courtin se afla în plină lumină.

Michel rămase o clipă pe gânduri.

— Nu-l cred pe Courtin atât de ticălos cum spui. Dar, mă rog, trebuie să ne ferim de el, şi mai ales nu trebuie să afle că sunt aici.

Picaut, care până atunci stătuse în pragul uşii, înaintă şi se amestecă în discuţie.

— Ei, zise el, nu vă faceţi griji; vom face în aşa fel încât să nu afle nimic, iar dacă află, să nu crâcnească o iotă. De mult am cu un ghimpe împotriva lui şi nu caut decât un motiv…

— Nu, zise Michel, Courtin este fermierul meu! Îi sunt destul de obligat, aşa că nu vreau să i se întâmple vreo nenorocire.

— Fiţi liniştit, rosti hangiţa, dacă vine, am să-l supraveghez.

— Bun! Tu, Joseph, ia calul cu care am venit eu şi du-l undeva; e al lui Courtin, şi şi-l va recunoaşte imediat. Cunoşti râul?

— Malul drept mai puţin; dar pe cel stâng, toate colţişoarele.

— Foarte bine. Tocmai pe cel stâng vei avea treabă.

— Adică?

— Aş să te duci la Couéron; în faţa celei de-a doua insule, vei zări un vas de cursă lungă; vasul se numeşte *Jeune-Charles;* ai să-l recunoşti…

— Fiţi liniştit.

— Vei lua o barcă şi te vei duce spre vas. Îi vei da căpitanului batista asta, aşa cum e, adică înnodată la trei

colţuri, şi-i vei spune să pregătească totul pentru ora unu noaptea.

— Asta-i tot?

— Da… Adică nu, nu-i tot… Dacă voi fi mulţumit de tine, Picaut, vei primi cinci ludovici de aur.

— Ia te uită, zise Picaut. Nu-i rea deloc munca pe care o fac aici. Şi după aia?

— Cum adică, după aia?

— Da, după ce-mi termin treaba.

— Te ascunzi pe malul râului şi ne aştepţi. Dacă vezi ceva care crezi că ne-ar stânjeni, imiţi o dată strigătul cucuvelei.

— Drace! Văd, domnule de la Logerie că aţi urmat la o şcoală bună. Totul e limpede şi bine pus la punct!

Joseph Picaut ieşi ca să îndeplinească treaba ce i se încredinţase. Apoi hangiţa îl conduse pe Michel la etaj, într-o odaie sărăcăcioasă, dar a cărei fereastră dădea, pe chei. Michel o deschise, aşa cum se înţelesese cu domnul în haină de casă; apoi se aşează pe un taburet în aşa fel, încât să nu fie văzut din stradă.

CAPITOLUL LXV

Unde dragostea lui Michel pare să ia o întorsătură mai bună

CU TOATĂ APARENTA LUI NEMIŞcare, Michel era foarte speriat. Urma s-o revadă pe Mary şi, la acest gând, pieptul i se strângea, inima i se umfla, sângele îi circula mai iute prin artere; tremura de emoţie. Încă nu ştia cum o va scoate la capăt. Dar, fermitatea, atât de puţin obişnuită, de care dăduse dovadă în faţa mamei sale şi a Berthei. Fusese cât se poate de eficace faţă de cele două femei; se hotărî deci s-o folosească şi faţă de Mary. Îşi dădea foarte bine seama că, de felul cum se va purta, va depinde fericirea sau nefericirea întregii sale vieţi. Trecuse aproape un ceas de când stătea cu ochii pironiţi pe fereastră, urmărindu-i cu nelinişte pe toţi cei ce păreau să se îndrepte spre han; dar deodată, zări o umbră care venea dinspre *Rue du Château*; mergea repede, dar atât de uşor, încât nu făcea niciun zgomot; după haine, părea să fie o femeie. Dar nu putea fi nici Mary, nici ducesa, fiindcă nici într-un caz ele n-ar fi putut să vină singure la ora aceea. Umbra se opri şi bătu uşor în poartă. Michel îşi părăsi, dintr-un salt, postul de observaţie şi se îndreptă spre scară. O coborî, zburând, deschise uşa şi în femeia învăluită într-o mantie, o recunoscu pe Mary. Fără să scoată o vorbă Michel o apucă pe fată de braţ şi o conduse la primul etaj. Dar abia intrat în odaie, strigă:

— O, Mary, Mary, deci tu erai! Mi se pare că visez! M-am gândit de atâtea ori la această clipă fericită, la bucuria pe care o încerc acum, încât aproape că mi-e greu să-mi închipui că e aievea! Mary, dragostea mea, lasă-mă să te îmbrăţişez!

— O, Michel, sunt atât de fericită că te văd! Ai fost rănit, nu-i aşa?

— Da, dar nu rana mă făcea să sufăr, ci faptul că eram departe de tine.

— Michel, cum poţi vorbi astfel? Uiţi ce-a făcut Bertha pentru tine?

Auzind acest nume, Michel se ridică brusc şi începu să se plimbe prin odaie pentru a-şi ascunde emoţia.

— Michel, zise fata, te conjur, vorbeşte-mi ca unei surori!

— Ca unei surori? Eu, Mary? Ei bine, află că nu voi renunţa niciodată la tine!

— Michel! Ai uitat că ai jurat cu totul altceva?

— N-am jurat nimic! Tu mi-ai smuls vorbele alea şi mi le-ai smuls cu cruzime; ai profitat de dragostea pe care ţi-o port, ca să-mi ceri să renunţ la tine! Dar nicio fibră din trupul meu, din inima mea nu şi-a ţinut şi nu-şi va ţine acel jurământ! Mary, am fost despărţit de tine mai bine de două luni, şi în aceste două luni nu m-am gândit decât la tine. Eram gata să mă sfârşesc îngropat sub ruinele castelului Pénissière, şi eu mă gândeam la tine! Glonţul îmi zdrobea umărul, şi eu mă gândeam la tine! Am fost la un pas de moarte din pricina slăbiciunii, a lipsei de hrană, a rănii de la umăr, şi eu mă gândeam la tine! Bertha e sora mea, nu tu, Mary! Tu eşti iubita, logodnica, soţia mea! Da, Mary, vei fi soţia mea!

— O, Doamne, Michel, cred că ţi-ai pierdut minţile!

— Am fost pe cale, Mary, am fost pe cale să mi le pierd atunci când m-ai alungat tu! Dar durerea, desperarea au făcut din mine alt om. Nu mai conta pe trestia sărmana care se îndoia la cea mai slabă răsuflare a ta. Te iubesc, Mary, ştiu că şi tu mă iubeşti, şi nu mai vreau să mint pe nimeni.

— Michel, hotărârile mele nu se schimbă atât de repede ca ale tale. Eu îmi voi ţine jurământul!

— Ţine-ţi-l! Dar atunci o părăsesc pe Bertha pentru totdeauna!

— Michel…

— Hai să fim serioşi, Mary, de ce crezi că mă aflu aici?

— Ca s-o salvezi pe ducesă.

— Mă aflu aici ca să te văd pe tine. Nu-mi atribui un devotament pe care nu-l merit. Doar ţie îţi sunt devotat, Mary, nimănui altcuiva. Ideea asta de a o salva pe ducesă a fost pretextul ca să pot ajunge la tine. Nu fă din mine niciun erou, niciun semizeu. Sunt un simplu om, un om care te iubeşte cu înflăcărare, şi care, pentru tine, îşi riscă viaţa; ce mă privesc pe mine certurile regilor? Ce legătură am eu cu ramura vârstnică ori cu ramura mezină a neamului Bourbon? Nu mă leagă nicio amintire de trecutul lor. Mi-e indiferent dacă e rege Henric al V-lea ori Louis-Philippe, amândoi se scaldă în aceleaşi ape, amândoi urmăresc aceleaşi ţeluri, care nu-s şi ale mele, Mary. Ţelul meu, eşti tu; cere-mi sângele, viaţa, ţi le dau, dar nu-mi cere să mai lungesc situaţia asta la nesfârşit!

— Şi ce socoţi să faci?

— Să-i spun Berthei adevărul.

— Adevărul! N-ai să faci asta!

— Ba da.

— Nu, nu! N-ai să cutezi să faci acest lucru!

— Ba da, Mary! Băieţandrul pe care l-ai întâlnit într-o zi, zgâriat şi plângând de frica mamei sale, nu mai există. M-am schimbat, Mary; dragostea m-a schimbat! Am înfruntat privirea care odinioară mă făcea să-mi plec ochii! I-am spus totul mamei, şi ea a acceptat să fac ce vreau. Iar eu vreau să-mi fii soţie! Eu, bărbatul Berthei? Să presupunem o clipă că ar fi aşa. Toată copilăria mi s-a vorbit despre acele căsătorii funeste pe care le imaginase Carrier, omul de tristă memorie: lega laolaltă un viu şi un mort şi-i arunca pe amândoi în Loara. Cam asta ar fi şi căsătoria mea cu Bertha. Dar tu, Mary, crezi că ai fi mai fericită ca noi? Spune! N-ai fi, sunt sigur de asta. Hotărârea mea e luată, iubito; de îndată ce-o voi vedea pe Bertha, îi voi arăta cum au abuzat toţi de timiditatea mea, cum mi-a lipsit curajul să

spun adevărul... Îi voi mărturisi că n-o iubesc pe ea, ci pe tine.

— Dumnezeule! Michel, dacă ai să faci asta, Bertha va muri!

— Nu, nu va muri! zise ducesa care intrase între timp în odaie şi auzise sfârşitul acestei discuţii.

Cei doi tineri scoaseră un strigăt.

— Bertha, continuă ducesa, e o fată nobilă şi curajoasă, care te va înţelege, domnule de la Logerie şi care va şti, la rândul ei, să-şi afle fericirea în fericirea celor pe care-i iubeşte. Dar n-ai să-i spui dumneata, ci eu. Eu sunt cea care am încurcat lucrurile, eu trebuie să le descurc, rugându-l pe domnul Michel ca altădată să fie mai clar în confidenţele domniei-sale.

Când o văzuseră pe ducesă, cei doi tineri se îndepărtaseră unul de altul. Dar aceasta, apropiindu-se de ei şi luându-i de mână, le zise:

— Iubiţi-vă, dragii mei. Iubiţi-vă cu înflăcărare, căci sunt prea puţini cei care îşi mărginesc ambiţiile doar la atâta.

— Oh, strigă Michel, mi-aş da şi viaţa pentru dumneavoastră!

— Nimic nu-i mai inutil decât să-ţi dai viaţa! Gândeşte-te la bietul Bonneville! La ce mi-a folosit jertfa lui? Nu, domnule de la Logerie, viaţa preţuieşte mult prea mult! Trăieşte pentru Mary şi alături de ea! Şi acum vezi dacă vin cei pe care-i aşteptăm. Fiindcă Mary a fost atât de absorbită de persoana dumitale, încât puteam să aştept până la ziuă semnalul convenit. Noroc că v-am auzit glasurile şi noroc că aţi lăsat uşa de la stradă deschisă, încât putea să vină aici şi cine voia şi cine nu voia! Mă rog, ca la han!

În timp ce ducesa spunea râzând, aceste lucruri, sosiră încă două persoane care trebuiau să plece împreună cu ea; dar socotind că vor da mai lesne de bănuit dacă vor forma un grup numeros, cei doi renunţară; plecară deci numai Michel, Mary şi ducesa. Cheiul era pustiu, podul Rousseau la fel. Noaptea era atât de luminoasă, încât Michel,

prundent, propuse s-o apuce pe o potecă mai dosnică ce mergea paralel cu râul. Apa, luminată de lună, părea un uriaş şi strălucitor ştergar de argint, care înfăşură insuliţele ai căror copaci se profilau limpezi pe albastrul întunecat al cerului. După ce trecu de târgul Pélerin, tânărul le ascunse pe Mary şi pe ducesă într-o adâncitură a potecii, apoi se apropie de mal şi fluieră o dată, ca să-l audă Picaut. Aşteptă cinci minute, dar nu-i răspunse nimeni. Îşi zise că se înşelase în privinţa locului unde trebuiau să se întâlnească şi începu să alerge de-a lungul râului. După vreo două sute de paşi, deşi trecuse de insula din Couéron, nu zări nici urmă de vas. Atunci avu o bănuială. Dacă uriaşa sumă pusă pe capul ducesei l-a ispitit pe şuanul a cărei mutră nu-i prea inspirase încredere? Îşi împărtăşi temerile ducesei şi lui Mary, care veniseră după el. Dar ducesa clătină din cap.

— Nu se poate. Dacă omul acela ne-a trădat, până acum am fi fost arestaţi. De altfel, asta nu explică lipsa navei.

— Aşa e; căpitanul trebuia să ne trimită o barcă, dar nu văd nici urmă de aşa ceva.

— Poate că încă nu e vremea.

În acea clipă, orologiul din târgul Pélerin bătu de două ori, ca şi cum şi-ar fi asumat sarcina să răspundă ducesei.

— Sună de ora două, zise Michel.

— Ai stabilit o oră anume cu căpitanul vasului?

— Mama i-a vorbit de ora cinci…

— Iar noi venim cu trei ceasuri mai devreme…

— Ce-i de făcut? Răspunderea mea e atât de mare, încât nu cutez să mi-o asum singur.

— Mai întâi trebuie să găsim o barcă, propuse ducesa, apoi să căutăm vasul.

Michel făcu vreo sută de paşi spre Pélerin şi zări în faţa lui o barcă trasă la mal. Când ajunseră în mijlocul Loarei, ducesa strigă:

— Iată-l! Iată vasul!

— Nu poate fi el, zise Michel. Pentru că în loc să vină spre noi, vasul acela se îndepărtează.

Ajunseră la insulă. Michel sări pe pământ, ajută celor două femei să coboare şi, fără să piardă o secundă, alergă în celălalt capăt al insuliţei.

— Iată şi vasul nostru! strigă el. Repede! Repede! Să vâslim cât putem!

Cei trei se urcară din nou în barcă, vâslind din toate puterile. Ajutată de curent, bărcuţa mergea repede. Dacă o ţinea aşa, aveau toate şansele să ajungă în câteva clipe la goeletă. Dar, chiar în acel moment, goeleta se urni din loc. Michel trăgea la vâsle din răsputeri. Era îngrozit de plecarea goeletei şi de consecinţele acestei plecări. Voi să strige, dar, în numele prudenţei, ducesa îi porunci să tacă.

— Ei, zise ea făcând haz de necaz, se vede că e scris să nu părăsesc pământul Franţei.

— Ar fi bine să fie mâna Providenţei, strigă Michel.

— Ce vrei să spui*?*

— Mă tem să nu fie vorba de cine ştie ce maşinaţie.

Michel era atât de desperat, încât voi să se arunce în apă şi să ajungă înot la goeletă, care se îndepărta din ce în ce, pierzându-se în ceţurile nopţii. Dar cele două femei se împotriviră. Când vasul dispăru, tânărul, descurajat, lăsă lopeţile din mână. În acel moment, orologiul din Couéron bătu ora trei. Peste un ceas avea să se facă ziuă. Nu era timp de pierdut, Michel luă din nou vâslele şi se îndreptă spre mal. Lăsă barca în acelaşi loc de unde o luase, apoi o porniră înapoi spre oraş. Ajunseră pe podul Rousseau. Ducesa insistă să se întoarcă acasă însoţită doar de Mary, dar tânărul nici nu voi să audă. Tocmai traversaseră piaţa Bouffai şi se pregăteau, să dea colţul, pe strada Saint-Sauveur, când lui Michel i se păru că aude în urma lui nişte paşi. Se întoarse brusc, şi, la lumina slabă a unui felinar, zări o umbră care se ascunse în adâncitura unei porţi. Prima mişcare a lui Michel fu să se năpustească în urmărirea acelui om. Dar, se gândi că în vremea asta cele două femei îşi vor continua drumul şi el nu va mai şti unde s-o găsească pe Mary.

— Suntem urmăriţi, zise Michel.

— N-au decât să ne urmărească. Ştim să scăpăm de cei care sunt pe urmele noastre.

Ducesa îl trase pe Michel pe o străduţă alăturată şi, după vreo sută de paşi, se aflară în faţa porţii unde bătrânul Eustache atârnase crenguţa de ilice. Ducesa ciocăni într-un anumit fel în poartă; poarta se deschise şi cei trei intrară în curte.

— Bun! zise Michel, acum mă duc să văd dacă omul acela ne mai pândeşte.

— Nu! Eşti condamnat la moarte, zise ducesa. Dacă dumneata ai uitat, eu nu uit. Intră, intră repede în casă.

În vremea asta, acelaşi om care cu o seară în urmă îl primise pe Michel citind ziarul, ieşi în uşa casei, pe jumătate adormit şi îmbrăcat în aceeaşi haină de casă.

— Vai, zise ducesa, suntem urmăriţi! Să nu pierdem nicio secundă! Deschide-ne, Pascal!

Omul le arătă uşa deschisă a casei.

— Nu, nu uşa casei; portiţa grădinii. După toate probabilităţile, peste zece minute casa va fi încercuită. În ascunzătoare! În ascunzătoare!

— Urmaţi-mă!

— Te urmăm şi iartă-ne că te-am deranjat la o astfel de oră, dragul meu Pascal. Sunt cu atât mai deviată, cu cât, din pricina mea, va trebui să-ţi schimbi şi tu locuinţa, ca să nu te ia prin surprindere!

Pascal descuie portiţa grădinii. Michel o apucă pe Mary de mână.

— Haide, sărută-l. În faţa mea puteţi să vă sărutaţi. Cred că bietul băiat merită măcar atâta răsplată.

— Pot s-o mai văd pe Mary? întrebă Michel timid.

— E primejdios, dar, mă rog; există un Dumnezeu al îndrăgostiţilor care-i ocroteşte. Poţi veni doar o singură dată în *rue du Château*, numărul 3.

Rostind aceste cuvinte, ducesa îi întinse lui Michel mâna, după care o porni repede, împreună cu Mary, în susul

oraşului, în vreme ce Michel o luă în jos, spre podul Rousseau.

CAPITOLUL LXVI

Există pescari şi pescari

LIPINDU-Şl URECHEA DE UŞĂ, jupânul Courtin auzise toată discuţia dintre mamă şi fiu şi, prin urmare, toată povestea cu goeleta. Plecarea lui Michel îi strica planurile pe care le clocea de atâta vreme. Prea puţin încântat de cinstea pe care i-o făcea baroana, ar fi vrut să se întoarcă la fermă, cât mai repede cu putinţă; voia să întârzie îmbarcarea tânărului său stăpân, căci acesta, odată plecat, el ar fi pierdut firul cu ajutorul căruia voia să pătrundă în misteriosul labirint unde se ascundea ducesa. Odată ajunsă la castel, doamna de la Logerie, încercă o nouă decepţie, dar de cu totul altă natură: îşi găsi casa – pusă de câteva săptămâni la dispoziţia soldaţilor – într-o asemenea stare, încât în faţa ravagiilor care luau în ochii ei proporţiile unei catastrofe, nu numai că nu-l mai lăsă pe Courtin să plece, dar îl obligă să-i asculte şi lamentările. Courtin – vulpoi bătrân – presupusese că baroana îl luase cu ea ca să-l îndepărteze de Michel. Dar acum, văzând desperarea stăpânei sale în faţa farfuriilor sparte, a covorului pătat de ulei şi a salonului transformat într-un corp de gardă, începu să se îndoiască de această presupunere. Se gândi că, la urma urmei, nu-i va fi chiar atât de greu să dea de urma stăpânului său. Se făcuse nouă seara când, în sfârşit, baroana, se urcă în trăsură, după ce mai trase un ropot de plâns văzând starea jalnică în care ajunsese castelul. Courtin îi strigă în grabă vizitiului: „Spre Paris”, apoi fără să mai asculte ultimele recomandări ale baroanei, întoarse spatele trăsurii şi, o porni în goană către fermă. O găsi, bineînţeles goală; află de la servitoarea lui că domnul Michel şi domnişoara Bertha plecaseră de vreo

două ceasuri şi că se îndreptaseră către Nantes. Auzind această veste, Courtin dădu fuga la grajd ca să-şi înşeueze calul; dar nu-l mai găsi. Gândindu-se însă la înfăţişarea modestă a căluţului său, se mai linişti puţin; cu un asemenea mijloc de locomoţie, Michel n-avea să ajungă chiar atât de repede la Nantes. Intră din nou în casă, îşi luă nişte bani şi, pentru orice eventualitate, insigna de primar; apoi o porni pe urmele celui pe care-l privea ca pe un fugar, ca pe un pungaş ce-l păgubea de o sută de mii de franci. Începu să alerge ca unul care-şi vede banii luaţi pe sus de un vânt năprasnic; dar alergând el însuşi cu viteza unui astfel de vânt, nu omitea să-i întrebe pe toţi cei cu care se întâlnea dacă nu văzuseră un tânăr aşa şi-aşa, călare pe un căluţ aşa şi-aşa... La Saint-Philbert-de-Grand-Lieu află că, spre ora şapte şi jumătate, fusese zărit căluţul pe care-l căuta. Mai departe, fermierul căpătă informaţii mai precise: adică, pe lângă semnalmentele calului, îi fură date şi cele ale călăreţului şi cu atâta precizie, încât îl recunoscu imediat pe Michel, deşi i se păru suspect că acesta era singur. Primarul din Logerie îşi zise că probabil, din prudenţă, cei doi tineri se despărţiseră. Dacă putea să-l ajungă pe Michel, la Nantes, partida era câştigată. Era atât de sigur că Michel intrase în Nantes şi că trăsese la hanul *Point du Jour,* încât nici nu se mai deranjă s-o întrebe pe hangiţă. Se grăbi, deci, să înfulece o bucată de pâine şi, în loc să intre în oraş, unde i-ar fi fost cu neputinţă să-l mai întâlnească pe Michel, o luă pe podul Rousseau şi o coti la dreapta, către Pélerin. Jupânul Courtin îşi avea planul lui. Michel, îndrăgostit de Mary, avea să-i arate, fără să vrea, locul unde se ascunsese fata. Şi cum Mary se afla împreună cu ducesa, treaba devenea cât se poate de uşoară. Or, dacă Michel pleca, toate speranţele primarului se duceau pe gârlă. Deci, Michel trebuia împiedicat cu orice preţ să plece. Dacă nu găsea vasul *Jeune-Charles* acolo unde trebuia, tânărul era silit să rămână. Cum doamna de la Logerie se afla la acea oră în drum spre Paris, avea să

treacă un oarecare timp până să afle că fiul ei nu putuse pleca şi până să găsească un alt mijloc ca să-l scoată din Vandeea. Acest răgaz îi era mai mult decât suficient lui Courtin ca să-şi ajungă scopul. Numai că primarul din Logerie nu ştia încă prin ce mijloace va ajunge până la patronul navei. Conta însă pe noroc. Şi avu într-adevăr noroc. Căci sosind la Couéron, zări, dincolo de crestele plopilor din insulă, catargul goeletei. La ultimele licăriri ale zilei care începuse să se îngâne cu seara, jupânul Courtin, aruncându-şi privirea pe mal, văzu la vreo zece paşi în faţa lui o trestie aşezată orizontal pe suprafaţa apei; trestia era ţinută de un braţ, iar braţul trebuia să fie în mod sigur al unui pescar. Chiar aşa şi era, numai că pescarul era îmbrăcat în haine de marinar, adică într-un pantalon de postav, murdar de gudron şi într-o bluză de pânză roşie; pe cap avea o bonetă scoţiană. La doi paşi de el se afla o barcă trasă pe nisip.

Auzindu-l pe Courtin venind, pescarul nu-şi ridică deloc capul, măcar că jupânul avusese precauţia să tuşească discret ca să-şi anunţe prezenţa, încercând să facă din această tuse prologul unei discuţii. Pescarul nu numai că tăcu, dar nici măcar nu se întoarse.

— E cam târziu pentru pescuit! se decise în sfârşit să spună primarul din Logerie.

— Se vede că eşti ageamiu, răspunse pescarul, făcând o mutră dispreţuitoare. Mie, dimpotrivă, mi se pare că asta e cea mai potrivită oră. Noaptea se urneşte peştele din ascunzişuri; numai noaptea poţi prinde şi altceva decât plevuşcă.

— Da, dar în curând se va întuneca atât de tare, încât n-ai să mai vezi pluta undiţei.

— Şi ce importanţă are, răspunse pescarul, înălţând din umeri. Ochii mei sunt aici, adaugă el arătându-şi palma.

— Adică vrei să spui că simţi, cu mâna, când ţi se prinde peştele în cârlig? zise Courtin, aşezându-se lângă pescar. Şi

mie îmi place să pescuiesc şi – orice-ai zice – să ştii că mă pricep destul de bine.

— Dumneata? întrebă pescarul îndoindu-se. La pescuitul cu undiţa?

— Nu, răspunse Courtin, eu sărăcesc apele din Logerie cu plasa şi cu mingiocul.

Courtin apăsă pe numele de Logerie în nădejdea că marinarul trimis de căpitan să-l aştepte pe Michel, va muşca din momeală. Dar n-o nimeri; pescarul nici nu se clinti. Dimpotrivă:

— Ei bine, zise el, prea te lauzi eu talentul dumitale de mare pescar. Află că nu cred o iotă.

— Şi de ce mă rog? Crezi cumva că deţii monopolul?

— Pentru că, dragă domnule, văd că n-ai habar de prima regulă a pescuitului.

— Şi care e această regulă?

— Păi, atunci când vrei să prinzi peşte, trebuie să te păzeşti de patru lucruri.

— Care?

— De vânt, de câini, de femei şi de vorbăreţi. La drept vorbind numai de trei, fiindcă femeia şi vorbăreţul sunt totuna.

— Fleacuri! Ai să-ţi dai seama îndată că vorbăria mea n-a fost chiar fără motiv când am să te întreb dacă nu vrei să câştigi un scud.

— Dacă prind o juma de duzină de bibani, câştig mai mult decât un amărât de scud, şi mă mai şi distrez la piaţă.

— Ei bine, îţi dau patru, – ba chiar cinci franci, continuă Courtin, dacă eşti dispus să-mi faci un serviciu. Ia zi, vrei?

— Să vedem despre ce e vorba.

— Să mă duci pe vaporul de colo, pe *Jeune-Charles.*

— Pe *Jeune-Charles?* Vaporul ăla de colo e *Jeune-Charles?* făcu marinarul pe naivul.

— Da, zise jupânul Courtin, întinzându-i marinarului pălăria pe care acesta şi-o lăsase pe nisip şi pe marginea căreia scria cu litere aburite: *Jeune-Charles.*

— Hei amice, te credeam pescar, zise marinarul; dar, la dracu'! Dacă ai putut citi pe întuneric ce scria pe pălăria mea, înseamnă că nu e chiar aşa. Ce treabă ai pe *Jeune-Charles?*

— Adineauri am rostit un cuvânt… Nu ţi-a spus nimic?

— Omule, răspunse pescarul, eu sunt ca un câine de rasă: nu latru niciodată fără să muşc. Spune ce ai de spus.

— Ei bine, sunt fermierul doamnei baroane de la Logerie.

— Şi?

— Şi vin din partea ei, zise Courtin, care pe măsură ce vorbea se simţea din ce în ce mai cutezător.

— Şi? întrebă marinarul pe acelaşi ton, dar cu un oarecare accent de nerăbdare. Vii din partea doamnei baroane de la Logerie; hm! Şi ce ai de spus din partea ei?

— Vin să vă spun că totul a dat greş, planul a fost descoperit şi că e cazul s-o ştergeţi cât mai repede.

— Mă rog! răspunse marinarul, dar asta nu mă priveşte câtuşi de puţin. Eu sunt doar secund pe *Jeune-Charles;* totuşi am să te iau pe bord ca să-i povesteşti dumneata însuţi căpitanului.

Rostind aceste cuvinte, secundul de pe *Jeune-Charles* îşi strânse liniştit undiţa, o aruncă în barcă şi împinse barca în apă. Apoi îi făcu semn jupânului Courtin să se aşeze în spate, şi, din două lopeţi se îndepărtă cu peste douăzeci de metri de mal. După cinci minute, se aflau alături de vas. La zgomotul lopeţilor, de pe punte se auzi un şuierat. Pescarul răspunse la fel, la proră se ivi un chip, apoi celor doi le fu aruncată o funie. Omul cu undiţa se căţără pe vas cu agilitatea unei pisici; apoi îl trase şi pe Courtin, mai puţin obişnuit cu acel soi de scară.

CAPITOLUL LXVII

Interogatoriu şi confruntare

CÂND, SPRE MAREA SA BUCURIE, primarul din Logerie se văzu în picioare pe punte, se trezi în faţa unui om ale cărui trăsături nu le putu distinge atât din pricina glugii, cât şi a unui fular mare de lână înfăşurat în jurul gulerului. Dar, după atitudinea respectuoasă a secundului, îşi dădu seama, că trebuie să fie căpitanul.

— Cine-i ăsta? îl întrebă el pe marinar, fără niciun fel de ceremonie, luminând chipul lui Courtin cu felinarul pe care-l avea în mână.

— Vine din partea cui ştiţi dumneavoastră, răspunse secundul.

— Haida de! zise căpitanul, cum ai putut crede că un tânăr de douăzeci de ani are o astfel de talie şi de greutate?

— Eu nu sunt baronul de la Logerie, zise Courtin, sunt fermierul şi omul lui de încredere.

— Mă rog, asta-i altceva, dar nu e totul.

— Mi-a spus...

— La dracu', nu te întreb ce ţi-a spus, zise căpitanul care, simţind că se îneacă de furie, scuipă fără nicio jenă pe punte. Ţi-am spus că asta-i altceva, dar nu e totul!

Courtin îl privi pe căpitan cu o mutră mirată.

— Pricepi sau nu? Dacă nu, spune repede şi vei fi „debarcat" cu toate onorurile pe care le meriţi, adică cu câteva picioare zdravene în fund!

Abia atunci înţelese Courtin că, după toate probabilităţile, doamna de la Logerie stabilise cu stăpânul vasului o parolă, un semn de recunoaştere, de care el habar n-avea. Se simţi pierdut, văzu prăbuşindu-i-se toate

planurile, fără să mai vorbim de faptul că – prins ca o vulpe în capcană – avea să fie demascat în ochii stăpânului său.

Primarul din Logerie încercă să iasă din această situaţie, făcând-o pe prostul.

— Domnule dragă, eu mai multe nu ştiu… Stăpâna mea mi-a zis cam aşa: „Courtin, ştii că stăpânul tău e condamnat la moarte. M-am înţeles cu un căpitan de vas să-l scoată din Franţa; dar iată că planul meu a eşuat din pricina unui trădător. Fugi şi spune-i căpitanului de pe Jeu*ne-Charles,* pe care ai să-l găseşti la Couéron, în spatele insulei!” Aşa că am dat fuga încoace. Asta-i tot ce ştiu!

În acea clipă un răsunător „Ohe!” îl distrase pe căpitan de la discuţia cu primarul.

— Canalie, ticălosule, strigă furios căpitanul, însoţindu-şi vorbele de o lovitură de picior, care-l trimise pe marinarul cu gura mare drept într-unul din panourile navei. Aşa ţi-am spus eu să stai de pază?

Apoi întorcându-se către secund: — Vezi cine e ăsta care vine, şi nu-l lăsa să se urce pe vas dacă nu-ţi spune cine e!

Dar nici nu-şi isprăvi bine vorba, că noul sosit, servindu-se de frânghia pe care se căţărase Courtin, se şi arătă pe punte. Căpitanul se duse să ia de jos felinarul care-i căzuse din mână când îl bruftuise pe marinar şi, cu acest felinar, se îndreptă către noul venit.

— Cu ce drept urci pe nava mea fără să mă anunţi? strigă el apucându-l de guler pe vizitator.

— Păi, m-am urcat fiindcă am treabă!

— Ce treabă? Zi repede!

— Mai întâi, dă-mi drumul. Îţi dai seama că n-am să fug din moment ce-am venit de bunăvoie.

— Ei drăcie, zise căpitanul, te ţin de guler, nu de gură, aşa că dezleagă-ţi pliscul!

— Nu pot vorbi cu atâta lume care cască gura la mine, replică omul fără să se intimideze câtuşi de puţin de tonul interlocutorului său.

— Căpitane, zise secundul, nu-l lua atât de repede…

— Ai dreptate… spuse căpitanul dând drumul omului în care cititorii l-au recunoscut desigur pe Joseph Picaut.

Acesta îşi vârî mâna în buzunar, scoase batista pe care o primise din mâna baronului şi i-o întinse căpitanului, care număra de două ori cele trei noduri de parcă ar fi fost vorba de bani. Courtin, de care nu se mai ocupa nimeni, urmărea atent scena.

— Bine, zise căpitanul, e în regulă! Vom discuta imediat. Dar mai întâi să-i fac vânt celui care a venit primul. Antoine, adăugă el adresându-se secundului, du-l pe ăsta la cambuză şi dă-i un pahar de rachiu.

Căpitanul se întoarse şi-l găsi pe Courtin stând pe o legătură de frânghii.

— Domnule căpitan, strigă el, porunceşte să fiu coborât pe pământ. Nu ştiu ce am, dar de câteva minute mi-e atât de rău, încât simt că-mi dau duhul.

— Cam greu, flăcăule, cam greu… Discuţia avută cu tine m-a distrat atât de mult, încât sunt hotărât să te păstrez pe bord. Ai să faci o călătorie cam lungă!

— Să rămân aici? strigă Courtin făcând pe speriatul. Şi ferma mea? Şi buna mea stăpână?

— Ei, pe unde vom trece ai să tot vezi ferme cu duiumul şi încă ferme-model, nu aşa; cât despre stăpâna ta, mă angajez eu s-o despăgubesc pentru pierderea unei podoabe ca tine…

— Dar de ce, domnule, de ce? De unde ţi-a venit ideea asta năstruşnică să mă iei cu dumneata?

— Păi, ca să te înveţi minte şi să ştii cum să vorbeşti cu căpitanul unui vas ca *Jeune-Charles,* ageamiule!

— Dar cu ce te-am jignit, domnule căpitan?

— Hai, zise ofiţerul, care părea hotărât să curme acest dialog, răspunde-mi cinstit, dacă vrei să nu te duc la mii de leghe de aici şi să nu serveşti drept hrană rechinilor. Cine te-a trimis încoace?’

— Păi, doamna de la Logerie, cine să mă trimită? Sunt fermierul ei, ce naiba…

— Dacă te-ar fi trimis doamna de la Logerie, ţi-ar fi dat ceva după care să poţi fi recunoscut… un bilet, o scrisoare, un capăt de hârtie… Dacă nu ţi-a dat nimic, înseamnă că nu vii din partea ei, şi dacă nu vii din partea ei, înseamnă că eşti un spion. În cazul ăsta, bagă de seamă, de îndată ce mă voi convinge de acest lucru, te voi pedepsi aşa cum se pedepsesc de obicei spionii!

— Vai, Doamne! strigă Courtin făcând pe desperatul, nu se poate să fiu bănuit de aşa ceva! Uite, căpitane, nişte scrisori care-mi sunt adresate şi pe care le am întâmplător la mine; ele vor dovedi că sunt într-adevăr Courtin… uite şi eşarfa mea de primar… Cum să te conving că spun adevărul?

— Eşarfa de primar? strigă căpitanul, Dar cum se face, caraghiosule – dacă eşti funcţionar public şi dacă ai depus jurământ faţă de cârmuire – cum se face că eşti complicele unui om care a ridicat armele împotriva acestei cârmuiri şi care a fost condamnat la moarte?

— Ei, fiindcă sunt foarte ataşat de stăpânii mei şi fiindcă ataşamentul ăsta trece înaintea oricărei alte îndatoriri. Ei bine, dacă vrei să ştii adevărul, tocmai calitatea mea de primar m-a ajutat să aflu că totul fusese descoperit; atunci am dat fuga la stăpâna mea şi i-am dat de veste. Iar ea mi-a zis: „Ţine batista asta şi du-te repede la căpitanul vasului *Jeune-Charles…*”

— Ţi-a zis: „Ţine batista asta?”

— Da, mi-a zis!

— Şi unde-i batista?

— În buzunar, unde să fie?

— Dobitocule, prostănacule, dă-ncoa batista!

— Să ţi-o dau?

— Dă-mi-o!

— Iat-o! Şi Courtin scoase batista din buzunar.

Căpitanul i-o smulse din mână şi cercetă cele trei colţuri înnodate.

— Păi bine, tontule, doamna de la Logerie nu ţi-a spus să-mi dai batista asta?

— Ba da, răspunse Courtin, cu un aer tâmp.

— Şi-atunci de ce nu mi-ai dat-o?

— Fiindcă, după ce m-am urcat pe punte, am văzut că-ţi suflai nasul cu degetele şi-atunci mi-am zis: „Păi dacă domnul căpitan îşi suflă nasul cu degetele, ce nevoie mai are de batistă?”

— Hm, făcu stăpânul vasului scărpinându-se în cap, sau eşti într-adevăr tâmpit, sau eşti de o şiretenie nemaipomenită. În orice caz, un nătâng mai poate fi iertat, în timp ce un trădător viclean… Şi-acuma, spune de ce-ai venit şi ce anume ţi-a încredinţat persoana care te-a trimis la mine…

— Iată, cuvânt cu cuvânt, vorbele stăpânei mele, domnule…

— Să auzim acele vorbe.

— „Courtin – mi-a zis ea – mă pot încrede în tine, nu-i aşa? — Bine-nţeles! i-am răspuns eu. — Află deci că fiul meu, pe care tu l-ai crescut, l-ai păzit, l-ai ascuns la tine, cu riscul vieţii, trebuia să fugă în noaptea asta, cu vasul *Jeune-Charles*. Dar se pare că totul a fost descoperit. Dă fuga şi anunţă-l pe căpitan să nu-l mai aştepte pe băiat, să fugă cât mai repede, căci s-ar putea să fie arestat, atât pentru complicitate cu un condamnat politic, cât şi pentru multe altele…”

Jupânul Courtin adăugase de la el ultimele cuvinte, presupunând, după mutra căpitanului, că acesta mai avea şi alte păcate pe conştiinţă, în afară de faptul că se făcuse părtaş cu fugarul. Poate că perspicacitatea lui nu dăduse greş, fiindcă demnul marinar rămase câteva minute pe gânduri.

— Vino după mine! îi spuse el, în sfârşit, lui Courtin.

Căpitanul îl conduse în cabina lui şi încuie uşa de două ori.

După câteva minute, Courtin – care era destul de neliniştit de întorsătura pe care-o luaseră lucrurile – auzi un zgomot de paşi ce se opriră chiar la uşa cabinei. Acea uşă se deschise şi-n pragul ei apăru căpitanul urmat de Joseph Picaut; în spatele acestuia, venea secundul, cu felinarul în mână.

— Aşa! zise căpitanul vasului *Jeune-Charles,* acum să încercăm să descurcăm firele acestui ghem, care mi se par cam încâlcite şi ori le descâlciţi, ori vă snopesc în aşa hal cu frânghia asta împletită, încât până şi dracu’ o să vă plângă de milă!

— Eu, căpitane, am zis tot ce-aveam de zis…

Auzind această voce, Picaut tresări. Încă nu-l văzuse pe fermier şi habar n-avea că acesta se află pe bordul navei. Făcu un pas înainte ca să-l vadă şi să se asigure că era el.

— Courtin! strigă Joseph, primarul din Logerie! Căpitane, dacă omul ăsta ne cunoaşte secretul, smtem pierduţi!

— Cine e? întrebă căpitanul.

— Un trădător, un spion, un denunţător!

— Ei drăcie! zise căpitanul. Nu-i nevoie să mi-o repeţi de cincizeci de ori ca să te cred ! Ticălosul ăsta are într-adevăr o mutră care nu spune nimic bun!

— Nu vă înşelaţi! E cel mai blestemat ticălos, cea mai mare canalie din acest ţinut!

— Ce ai de spus la toate astea? îl întrebă căpitanul pe Courtin.

Acesta tăcu.

— Nu vrei să vorbeşti? Ei, stai că-ţi vin eu de hac! zise căpitanul şi scoase din sân un fluieraş de argint din care şuieră o dată lung şi ascuţit. La acest semnal, în cabină intrară doi mateloţi. Atunci, un surâs răutăcios se ivi pe buzele lui Courtin.

— Asta am aşteptat ca să vorbesc, zise el.

Şi-l trase, pe căpitan, într-un colţ, spunându-i câteva vorbe la ureche.

— E adevărat ce-mi spui? întrebă patronul vasului.

— Păi, domnule căpitan, n-ai decât să te convingi…

— Ai dreptate, zise căpitanul.

Şi, la un semn al său, secundul şi cei doi marinari îl înhăţară pe Picaut, îi smulseră vesta şi-i sfâşiară cămaşa. Căpitanul se apropie de el, îi arse o palmă zdravănă pe umăr şi cele două litere cu care fusese înfierat la ocnă i se iviră brusc pe pielea înroşită. Picaut, luat prin surprindere de cei trei oameni, fu atât de năucit, încât uită să se mai şi apere; apoi începu să se zbată ca să scape din mâinile lor. Dar dominat de acea forţă întreită nu putu decât să se înroşească de furie şi să înjure.

— Legaţi-l de mâini şi de picioare, porunci căpitanul, şi duceţi-l în cală.

Apoi, întorcându-se către jupân Courtin, şi scoţând un oftat de uşurare:

— Îţi cer scuze, zise el, că te-am crezut spion! După care, fără să mai piardă vremea, se urcă pe punte, şi Courtin – spre marea sa satisfacţie – îl auzi dând ordin de plecare. Scuzându-se faţă de primarul din Logerie că n-a ciocnit un pahar de vin cu el, îi dori drum bun şi-l lăsă pe mal. La câteva minute după asta văzu vasul *Jeune-Charles* desfăşurându-şi pânzele şi pornind încetişor. Atunci Courtin se duse repede şi se ascunse după dâmbuleţul unde-l întâlnise pe marinarul care pescuia cu undiţa. După vreo jumătate de ceas îl văzu pe Michel sosind şi, spre marea sa mirare, n-o recunoscu pe Bertha în niciuna din cele două femei care-l însoţeau. Dar în schimb le recunoscu pe Mary şi pe ducesă. Atunci se felicită de două ori pentru şiretenia lui. E lesne de înţeles că tot timpul cât Michel şi cele două femei rămaseră pe mal, Courtin nu-i pierdu din ochi; că atunci când toţi trei se urcară în barcă îndreptându-se spre goeletă, Courtin îi urmări cu privirea; iar când se întoarseră în Nantes, se luă după ei. Şi totuşi, oricâte precauţii îşi luase, Michel îl zărise în colţul străzii Bouffai; căci el era cel care mersese în urma proscrişilor până la casa în care-i văzuse intrând.

Când intrară înăuntru, ştia sigur că de data asta descoperise ascunzătoarea ducesei. Se opri în faţa porţii, scoase din buzunar o bucată de cretă, făcu o cruce pe perete şi, sigur că prinsese peştele în plasă, socoti că nu-i mai rămânea altceva de făcut decât să tragă plasa la el şi apoi să întindă mâna după cei o sută de mii de franci.

CAPITOLUL LXVIII

Unde-l regăsim pe general şi unde vedem că nu s-a schimbat

JUPÂNUL COURTIN ERA FOARTE emoţionat. În clipa când ultimul dintre cele trei personaje pe care le urmărea din Couéron dispăru în dosul porţii, văzu scânteind în faţa ochilor acel râvnit morman de aur. Numai că mormanul era de două ori mai mare ca la început. Fiindcă jupânul Courtin îşi zise că ar fi un mare prost dacă ar împărţi această recompensă cu omul din Aigrefeuille şi nu şi-ar păstra toţi banii numai pentru sine. Hotărî deci să nu se ducă să-i dea de veste necunoscutului, aşa cum se înţeleseseră, ci să anunţe autorităţile. Se gândi o clipă şi la stăpânul lui, care, amestecat în toată povestea asta, putea fi închis sau chiar ucis. Dar îşi înăbuşi imediat aceste remuşcări neaşteptate, şi, pentru a nu mai fi tulburat de asemenea sentimente, o luă la goană către prefectură. Când dădu colţul în *rue du Marché,* se ciocni de un om care alerga în sens invers. Jupânul Courtin scoase un strigăt, dar nu de durere ci de surpriză, fiindcă îl recunoscuse pe Michel de la Logerie, pe care ştia că-l lăsase în dosul portiţei vopsită în verde, însemnată de el cu cretă.

— Spune-mi Courtin, zise Michel, ai venit pe *rue du Marché,* nu-i aşa?

— Da, domnule baron.

— Nu te-ai întâlnit cu un om care fugea?

— Nu, domnule baron.

— Ba da, ba da, e cu neputinţă să nu te fi întâlnit cu el… un om care părea să spioneze…

Jupânul Courtin roşi până în albul ochilor; dar îşi reveni imediat.

— Stai, stăpâne! Într-adevăr, spuse el hotărât să profite de această şansă neaşteptată pentru a îndepărta orice bănuială, acu mi-aduc aminte; da, înaintea mea mergea un om care s-a oprit în faţa unei portiţe verzi, uite, aia care se vede de aici…

— Bun! strigă tânărul foarte preocupat să-l descopere pe cel care-i spionase. Courtin, trebuie neapărat să-l găsim pe omul acela. Pe unde a luat-o?

— Parcă pe acolo, zise Courtin arătând cu mâna prima stradă care-i veni mai la îndemână.

— Vino cu mine.

Michel o apucă repede în direcţia pe care i-o arătase Courtin.

Dar urmându-l, primarului îi veni-o idee. Se gândi să-l lase pe Michel să alerge de unul singur, iar el să-şi vadă de treburile sale. După ce se gândi însă mai îndelung la posibilitatea asta, se felicită că nu se lăsase ispitit de ea. Casa – îşi zise el – mai mult ca sigur că avea două ieşiri; şi cum Michel observase că erau spionaţi, în mod cert ieşise pe poarta care dădea în *rue du Marché*, aproape de colţul unde se întâlniseră. Probabil că păsărelele zburaseră din cuib pe cealaltă poartă, iar singurul care ştia unde se ascundeau acum era Michel. Deci Courtin trebuia să se ţină ca scaiul de Michel, dacă voia să pună mâna pe ducesă. Se hotărî să nu bruscheze lucrurile şi să mai aibă puţină răbdare. Îşi mări deci pasul şi-l ajunse din urmă pe baron.

— Stăpâne, zise el, fii prudent; se luminează, străzile se vor umple în curând de lume, toţi ochii vor fi aţintiţi asupra dumitale când te vor vedea gonind astfel prin oraş, cu hainele ude şi murdare de noroi; dacă ne întâlnim cu vreun om de-al stăpânirii s-ar putea să-i dai de bănuit şi să te aresteze. Ce-o să-i spun atunci doamnei baroane?

— Mama? Ehei, la ora asta mama crede că sunt pe mare, în drum spre Londra…

— Cum stăpâne, voiai să pleci? făcu pe miratul Courtin.

— Sigur, nu ţi-a spus?

— Nu, răspunse Courtin luând o mutră de om foarte îndurerat; nu văd eu bine că orice-aş face, doamna baroană n-are încredere în mine şi asta mă îndurerează grozav.

— Hai, hai, nu fi atât de nenorocit, dragul meu Courtin; vezi tu, transformarea asta bruscă a ta e cam greu de explicat! Nici eu însumi n-o pot înţelege; din seara aceea, când mi-ai tăiat chinga calului, ai devenit alt om: bun, atent, devotat... Apreciez revenirea ta la sentimente mai generoase şi, ca să-ţi dovedesc acest lucru, am să-ţi împărtăşesc o taină: s-ar putea ca tânăra baroană de la Logerie să nu mai fie cea la care te gândeai tu.

— Cum, stăpâne, nu te mai însori cu domnişoara de Souday?

— Ba da, numai că în loc să se numească Bertha, soţia mea se va numi Mary...

— Ei, mă bucur grozav pentru dumneata. Deci te-ai văzut cu domnişoara Mary?

— Da, m-am văzut, şi cele câteva minute pe care le-am petrecut alături de ea mi-au fost de ajuns ca să lămuresc lucrurile. Apoi, pe alt ton: — E neapărat necesar să te întorci astăzi la Logerie?

— Domnul baron ar trebui să ştie că mă aflu aici pentru a sta la ordinele sale!

— Bun! Atunci ai s-o vezi pe Mary cu ochii tăi, fiindcă în seara asta mă întâlnesc din nou cu ea.

— Unde?

— Păi, în locul unde ne-am întâlnit noi acum.

— Ah, cu atât mai bine! zise Courtin pe al cărui chip se zugrăvi o satisfacţie tot atât de mare ca şi cea oglindită pe faţa lui Michel. Cu atât mai bine! Nici nu ştii, stăpâne, cât sunt de fericit că te poţi însura după gustul dumitale! Din moment ce mama dumitale a consimţit să te însori, era firesc s-o iei pe cea pe care o iubeşti.

Şi fermierul îşi frecă mâinile cum face un om copleşit de bucurie.

— Ei, lasă Courtin… zise Michel, mişcat de elanurile de simpatie ale arendaşului său. Unde te găsesc deseară?

— Unde doriţi.

— N-ai tras, ca şi mine, la hanul *Point du Jour?*

— Ba da, domnule baron.

— Ei bine, ne vom petrece ziua acolo. Deseară, după ce mă voi întâlni cu Mary, ne vom întoarce împreună la Logerie.

— Dar, zise Courtin destul de încurcat de hotărârea lui Michel, care-i strica toate socotelile, mai am de rezolvat nişte treburi în oraş…

— Merg şi eu cu tine; în felul ăsta am să-mi omor vremea, care mi se pare groaznic de lungă până deseară.

— Nici să nu te gândeşti, stăpâne! Funcţia mea de primar mă obligă să mă prezint la prefectură, şi dumneata nu poţi merge cu mine acolo. Nu, întoarce-te la han, odihneşte-te, şi deseară, la ora zece, o pornim la drum, spre casă…

Courtin abia aştepta să scape de Michel. Încă de dimineaţă, gândul recompensei făgăduite pentru prinderea ducesei îl chinuise atât de tare, încât era hotărât să nu părăsească oraşul fără să afle cam la cât se ridica recompensa asta, pe care n-ar fi fost obligat s-o împartă cu nimeni.

Dându-i dreptate lui Courtin, Michel se hotărî să se întoarcă singur la han. De îndată ce se văzu scăpat de tânăr, Courtin se îndreptă spre reşedinţa generalului Dermoncourt. Spuse soldatului cine era şi, după câteva minute de aşteptare, fu introdus la cel pe care dorea să-l vadă.

Generalul era într-o zi proastă. Trimisese la Paris nişte proiecte de pacificare a ţinutului, inspirate de cele care-i reuşiseră atât de bine generalului Hoche; dar proiectele nu-i fuseseră aprobate. Pe de altă parte – acum, când starea de asediu încetase – vedea cum autoritatea civilă capătă un tot mai mare ascendent asupra militarilor. Susceptibilitatea lui

de soldat cu vechi state de serviciu fu foarte şifonată, şi omul se simţi profund nemulţumit.

— Ce vrei? îl întrebă pe Courtin.

Acesta se înclină până la pământ.

— Domnule general, vă mai amintiţi de târgul din Montaigu?

— Cum să nu, mai ales de noaptea care a urmat… Ah, am fost la un pas de reuşită, şi fără ticălosul ăla de vandeean care mi-a corupt un soldat, aş fi înăbuşit răscoala încă din faşă. Apropo, cum îl chema pe răzvrătitul ăla?

— Jean Oullier.

— Ce s-a întâmplat cu el?

— A murit.

— E tot ce putea face mai bun; şi totuşi păcat de el, era un om curajos.

— Dacă vi-l amintiţi pe cel care a făcut să dea greş expediţia dumneavoastră, cum se face. Domnule general, că l-aţi uitat tocmai pe cel care v-a furnizat informaţiile?

Generalul se uită la Courtin.

— Pentru că Jean Oullier era un soldat, şi de astfel de oameni îţi aduci întotdeauna aminte, în vreme ce pe spioni îi uiţi cât poţi de repede.

— Atunci, domnule general, îmi voi îngădui să vă reîmprospătez memoria şi să vă spun că eu sunt acela care v-a arătat locul unde se ascundea ducesa.

— Da? Şi ce pofteşti de la mine? Vorbeşte, dar cât mai scurt!

— Vreau să vă fac exact acelaşi serviciu ca şi atunci.

— Mă rog, dar vremurile s-au schimbat, drăguţă. Nu mai patrulăm pe drumurile desfundate ale ţinutului lui Retz, unde e o raritate să întâlneşti un picioruş fin, o piele albă şi mătăsoasă şi un glăscior dulce şi suav; aici, orice femeie aduce mai mult ori mai puţin cu o mare cucoană; în decurs de o lună au venit douăzeci de teapa ta să ne vândă pielea ursului din pădure.

— Domnule general, dar primele mele informaţii au fost bune…

— Într-adevăr, zise generalul încet, ar fi cât se poate de plăcut să descopăr eu ceea ce n-a putut descoperi până acum domnul acela de la Paris, cu toate căprăriile lui de informatori, de spioni, de funcţionari superiori şi de slujitori mărunţi ai poliţiei. Eşti sigur de aceste ştiri?

— Atât de sigur încât, peste douăzeci şi patru de ore, voi afla ceea ce vă interesează: adică strada şi numărul.

— Bine! Atunci vino peste douăzeci şi patru de ore.

— Domnule general, aş vrea să ştiu…

— Ce? întrebă generalul.

— S-a vorbit de o recompensă. Aş vrea să ştiu…

— Da, zise generalul, întorcându-se şi uitându-se la Courtin cu profund dispreţ, uitasem că, deşi funcţionar public, faci parte dintre cei care nu-şi neglijează interesele particulare.

— Ei, domnule general, chiar dumneavoastră aţi spus că pe cei de teapa noastră îi uiţi cât poţi mai repede.

— Şi vrei ca banii să-ţi ţină loc de recunoştinţă publică; deci tu nu oferi, tu vinzi, negociezi, faci trafic cu pielea celor vânaţi de noi! Aşa că azi, fiind zi de târg, ai venit la piaţă, ca toţi ceilalţi cumetri care au ceva de pus pe tarabă!

— Ei, domnule general, afacerile sunt afaceri, şi mie nu mi-e ruşine de ale mele.

— Cu atât mai bine. Numai că nu trebuia să mi te adresezi mie. A fost trimis, de la Paris, cineva care se ocupă numai de treaba asta. Când ai să pui mâna pe pradă, lui va trebui să te adresezi.

— Aşa voi face, domnule general. Dar, continuă Courtin, din moment ce prima oară v-am dat nişte informaţii atât de preţioase, nu credeţi că am şi eu dreptul la o răsplată?

— Drăguţule, dacă socoţi că-ţi datorez ceva, sunt gata să mă achit. Dă-i drumul, te ascult…

— Treaba va fi cu atât mai uşoară, cu cât nu vă cer cine ştie ce. Vreau să ştiu doar la cât se ridică suma destinată

celui care o va prinde pe ducesă.

— Ştiu şi eu, vreo cincizeci de mii de franci… Nu m-a interesat treaba asta.

— Cincizeci de mii de franci! strigă Courtin, dându-se un pas înapoi, ca şi cum ar fi fost lovit drept în inimă; dar cincizeci de mii de franci e o nimica toată.

— Ai dreptate, nu înseamnă mare lucru. Dar n-ai decât să le spui asta celor direct interesaţi. Acum, în ce ne priveşte, suntem chit, nu-i aşa? Deci fii drăguţ şi scuteşte-mă de prezenţa ta. Cu bine!

Şi generalul, reluându-şi lucrul întrerupt, păru să nu se mai sinchisească de saluturile până la pământ ale jupânului Courtin, care ieşi de acolo mult mai puţin satisfăcut decât intrase. Îşi zise că probabil generalul nu cunoştea exact suma fixată ca preţ al trădării; pe de altă parte îl dezumflase foarte tare ceea ce auzise, gândindu-se că necunoscutul acela din Aigrefeuille putea foarte bine să fie chiar persoana trimisă de ocârmuire, ca s-o prindă pe ducesă. Renunţă deci la ideea de a lucra pe cont propriu şi se hotărî să-l pună la curent pe necunoscut cu tot ceea ce se întâmplase. Până atunci, omul acela venise el la Courtin. Îi ştia adresa, aşa că de data asta se duse el la necunoscut. Cu chiu cu vai, izbuti să descopere – într-unul din cele mai mărginaşe cartiere ale oraşului, în fundul unei străduţe întunecoase, cu nişte cocioabe amărâte, pitite în dosul unor zdrenţe puse la uscat – prăvălioara despre care îi vorbise domnul Hyacinthe. Urcând o scăriţă se trezi într-o odăiţă destul de curată, unde dădu nas în nas cu necunoscutul din Aigrefeuille, care-l primi mult mai bine ca generalul şi cu care avu o lungă discuţie.

CAPITOLUL LXIX

Unde-l Courtin e încă o dată dezamăgit

DACĂ LUI MICHEL ZIUA I SE PĂRU lungă, lui Courtin i se păru şi mai fără de sfârşit; credea că n-o să se mai facă niciodată noapte şi deşi se ferise să calce pe *rue du Marché* sau pe străzile din jur, nu se putu abţine să nu se plimbe totuşi prin preajmă. Când se întunecă, fermierul, care nu uitase de întâlnirea cu Michel, se întoarse la hanul *Point du Jour*. Acolo îl găsi pe Michel, care-l aştepta cu nerăbdare. De îndată ce tânărul îl zări, strigă:

— Ei, Courtin, sunt încântat să te văd. Am descoperit omul care ne urmărea azi-noapte.

— Cum? Ce spui, stăpâne! se miră Courtin, făcând fără să vrea un pas înapoi.

— Ei bine, află că l-am descoperit.

— Şi cine-i omul acela?

— Unul în care am socotit că mă pot încrede şi în care până şi tu ai fi avut încredere: Joseph Picaut.

— Joseph Picaut! repetă Courtin făcând pe miratul.

— Da.

— Dar unde te-ai întâlnit cu el, stăpâne?

— Aici la han... Era rândaş la cai... adică o făcea pe rândaşul.

— Bun! Şi cum l-ai urmărit? Nu cumva i-ai împărtăşit secretul dumitale? Ah, stăpâne, stăpâne! Câtă nesăbuinţă la oameni când sunt tineri! Să-i spui ce ai pe suflet unui fost ocnaş!

— Tocmai de aia i-am şi spus! Ştii de ce a fost trimis la galere?

— Sigur; pentru tâlhărie la drumul mare cu arma în mână.

— Da, dar într-o vreme foarte tulbure… În sfârşit, nu asta e problema… I-am încredinţat o anumită treabă…

— Dacă am să întreb care, o să crezi, stăpâne, că-s curios. Şi totuşi aşa e, sunt curios!

— Păi, n-am niciun interes să-ţi ascund misiunea pe care i-am încredinţat-o lui Picaut. I-am spus să se ducă şi să-l anunţe pe comandantul vasului *Jeune-Charles* că la ora trei dimineaţă voi fi pe bord. Ei bine, au dispărut şi omul şi calul! Apropo de cal, zise Michel râzând, să ştii că era al tău! Căluţul pe care ţi l-am luat de la fermă şi cu care am venit la Nantes.

— Vai, strigă primarul, căluţul meu Joli-Coeur…

— Poţi să-i pui cruce lui Joli-Coeur al tău…

— Dacă nu cumva s-o fi întors singur acasă, zise Courtin, care la perspectiva mormanului de aur ce-l aştepta, nu regretă chiar atât de amarnic cei douăzeci sau douăzeci şi cinci de pistoli cât dăduse pe cal.

— Ei bine, vreau să spun că dacă Picaut ne-a urmărit, înseamnă că stă la pândă prin împrejurimi.

— De ce? întrebă Courtin. Dacă voia să te dea pe mâna poliţiei, n-avea decât. Să trimită jandarmii aici şi să te ia ca din oală.

Michel clătină din cap.

— Nu pe mine mă vrea, Courtin! Nu din pricina mea ne-a urmărit el, ieri!

— Cum adică?

— Pe capul meu nu-i pusă o recompensă atât de mare încât să-l satisfacă.

— Dar atunci pe cine urmărea el? făcu pe prostul, fermierul.

— Pe unul din şefii vandeeni pe care am vrut să-l salvez odată cu mine.

— Da? se miră Courtin. Deci a descoperit ascunzătoarea acestui şef? Asta ar fi o nenorocire, stăpâne!

— Nu, n-a descoperit-o! Dar mă tem că, dacă se mai ţine mult pe urmele noastre, s-ar putea s-o descopere.

— Păi, cum s-o descopere?

— Dacă ne pândeşte şi-n seara asta, va vedea că mă întâlnesc cu Mary.

— Ei drăcie! Ai dreptate, stăpâne!

— Aşa că sunt foarte neliniştit.

— Ştii ce, stăpâne? Ia-mă cu dumneata; dacă bag de seamă că eşti urmărit, şuier o dată şi dumneata o tuleşti imediat.

— Şi tu?

Courtin începu să râdă.

— Eu nu risc nimic; simpatiile mele politice sunt cunoscute, slavă Domnului! Şi, în calitatea mea de primar, pot să fiu prieten cu cine-mi place, legea nu mă opreşte!

— Cât e ceasul? întrebă Michel.

— Orologiul din Bouffai abia a sunat de nouă.

— Vino, Courtin!

— Mă iei cu dumneata, stăpâne?

— Sigur!

Courtin îşi luă pălăria, Michel şi-o luă pe a sa, şi cei doi ieşiră şi ajunseră repede în locul unde Michel se întâlnise de dimineaţă cu fermierul.

— Rămâi aici, Courtin, zise Michel; eu mă duc în celălalt capăt al străzii; nu ştiu din care parte va veni Mary; dacă vine dinspre tine, condu-o la mine; dacă vine dinspre partea unde mă aflu eu, apropie-te de noi, ca să ne dai o mână de ajutor la nevoie.

— Fii liniştit, stăpâne! zise Courtin.

Şi se instală la postul său. Courtin era în culmea bucuriei. Planul îi reuşise pe de-a-ntregul. Într-un fel sau altul va intra în legătură cu Mary. Or Mary era confidenta ducesei. O va urmări deci pe Mary, după ce se va despărţi de Michel, şi fata, nebănuind că e urmărită, va da în vileag, fără să vrea, ascunzătoarea ducesei. Orologiile din Nantes sunară de nouă şi jumătate. Când bătăile acestor orologii se stinseră, Courtin auzi un pas uşor apropiindu-se; ieşi în întâmpinarea acestor paşi şi, în tânără ţărancă învăluită

într-o mantie şi având în mână un pacheţel, o recunoscu pe Mary. Fata, văzând un om care părea să păzească strada, se opri. Courtin înaintă spunând:

— Sunt eu, Courtin, domnişoară Mary! Dar nu pe mine mă cauţi, nu-i aşa? Ci pe domnul baron. Uite-l, e în capătul celălalt al străzii şi te aşteaptă.

Fata îi mulţumi şi se grăbi în direcţia pe care i-o arătase Courtin. Cât despre fermier, convins că discuţia dintre cei doi va fi lungă, se aşezase răbdător pe o bornă de pe marginea drumului. Dar cei doi, după ce schimbară câteva vorbe, se îndreptară spre el. Tânărul o ţinea fericit, de braţ, pe logodnica lui, iar în mâna cealaltă ducea pacheţelul pe care Courtin îl văzuse la Mary. Trecând pe lângă el, Michel îi făcu un semn din cap; Courtin se ridică de pe bornă şi o porni în urma celor doi tineri. Dar, pe măsură ce mergea, primarul începu să se neliniştească. Fiindcă în loc s-o ia spre oraş, cei doi se îndreptară spre râu. Fermierul le urmărea, foarte contrariat, toate mişcările. Neliniştea lui deveni şi mai vie, când – după o bucată de vreme – îi văzu îndreptându-se spre han; odată ajunşi la han, intrară înăuntru pe poarta cea mare. Atunci, nu se mai putu stăpâni şi dădu fuga după stăpânul său.

— A, iată-te… Vii tocmai la ţanc! zise Michel.

— Cum adică?

— Hai, ajută-mă să pun şaua pe caii ăştia doi.

— Caii ăştia doi? Păi, domnule Michel, n-o conduci pe domnişoara?

— Nu, o iau cu mine.

— Unde?

— La Banloeuvre, unde ne vom pregăti să fugim împreună.

— Şi domnişoara Mary lasă totul baltă, cu…

Se opri brusc. Fusese cât pe ce să se trădeze. Dar Michel era prea fericit ca să bage de seamă.

— Domnişoara Mary nu lasă baltă nimic, dragă Courtin; în locul ei vine Bertha. Înţelege că nu eu îi voi spune

Berthei că n-o iubesc !

— Şi cine-i va spune?

— Are cine să-i spună, nu-ţi fă tu griji; hai, ajută-mă să pun şaua pe cai!

— Aveai cai aici, stăpâne?

— Nu, dar au cai pe care-i închiriază!

Şi Michel îl împinse pe Courtin în grajd. În momentul în care Michel punea şaua pe unul din cei doi cai, bărbatul hangiţei intră în grajd însoţit de Mary.

— Vin din sud şi mă duc la Rosny, îi zise tânărul.

Courtin auzi aceste vorbe, dar nu le pricepu sensul.

— Foarte bine, răspunse hangiul, înclinându-şi uşor capul în semn că a înţeles.

— Dar, stăpâne, zise Courtin, de ce vă duceţi la Banloeuvre şi nu la Logerie? Mi se pare că n-aţi stat prea rău la ferma mea!

— Nu, răspunse Mary; gândeşte-te că Bertha o să vină glonţ acolo ca să afle de ce goeleta n-a fost la locul stabilit, iar eu nu vreau s-o văd înainte ca persoana aceea să fi stat de vorbă cu ea; cred că aş muri de ruşine şi de durere să mă aflu în faţa Berthei…

La numele Berthei, rostit pentru a doua oară, Courtin ridică iute capul, ca un cal care aude trâmbiţa.

— Da, domnişoara are dreptate, zise el; nu vă duceţi la Logerie.

— Numai că vezi, Mary… zise Michel.

— Ce?

— Cine o să-i înmâneze Berthei scrisoarea care o cheamă la Nantes?

— Ei, zise Courtin, nu va fi prea greu să găsim un mesager; şi dacă lucrul ăsta vă nelinişteşte, pot să i-o duc chiar eu, domnule Michel.

Băiatul o întrebă din ochi pe fată, care făcu un semn de încuviinţare.

— Atunci, la Banloeuvre! zise Michel, dându-i scrisoarea lui Courtin. Dacă ai să ne comunici ceva, ne găseşti acolo!

Cei doi tineri se urcară pe cai, îi făcură un semn de rămas bun hangiului şi-i atraseră încă o dată atenţia lui Courtin asupra scrisorii, după care ieşiră pe poarta hanului. La capătul podului Rousseau fură cât pe ce să dea grămadă un om, care – cu toată căldura de afară – era îmbrăcat într-o mantie lungă şi-şi ascundea chipul. Această apariţie sumbră îl sperie pe Michel; dădu pinteni calului, sfătuind-o pe Mary să facă la fel. După vreo sută de paşi tânărul întoarse capul. Omul se oprise în loc.

— Se uită după noi! Se uită după noi! zise Michel, care simţea instinctiv că trecuse pe lângă o primejdie.

Omul îi pierdu din vedere şi-şi continuă drumul spre Nantes. La poarta hanului *Point du Jour,* se opri; căută pe cineva cu privirea şi văzu un bărbat citind o scrisoare la lumina unui felinar. Se apropie de acel bărbat, care, la zgomotul paşilor, întoarse capul.

— Dumneata erai? zise Courtin. Ai ajuns cam târziu. Dacă veneai ceva mai devreme, m-ai fi găsit într-o companie care nu ţi-ar fi convenit.

— E vorba de cei doi tineri ce erau să mă izbească pe pod?

— Da.

— Ai noutăţi?

— Şi bune şi rele, dar mai mult bune decât rele.

— Rămâne pentru seara asta?

— Nu încă. Petrecerea a fost amânată.

— Zi mai bine că ai dat greş, nepriceputule!

Courtin surâse.

— E adevărat că începând de ieri sunt urmărit de ghinion. Dar oricât de puţin rodnică a fost ziua de azi, n-aş da-o nici pentru douăzeci de mii de livre.

— Eşti chiar atât de sigur?

— Da, şi iată dovada, zise Courtin, arătându-i biletul pe care-l scosese din plic şi-l citise.

— Şi ce scrie în acest bilet? întrebă omul cu mantie, întinzând mâna către el.

— Un moment... Îl vom citi împreună, dar îl voi ţine eu, având în vedere că mie mi-a fost încredinţat să-l trimit mai departe.

Cei doi apropiară felinarul şi citiră:

„Vino cât poţi de repede. Cunoşti parolele.
Cu dragoste,
PETIT-PIERRE,”

— Cui e adresată scrisoarea?

— Domnişoarei Bertha de Souday.

— Şi dumneata trebuie să-i înmânezi scrisoarea asta?

— Da.

Omul îşi mai aruncă o dată privirea asupra scrisorii.

— Într-adevăr, e scrisul ducesei. Ah, dacă m-ai fi lăsat să te însoţesc, la ora asta o aveam în mână.

— Ce importanţă mai are, din moment ce tot voi pune laba pe ea?

— Ai dreptate. Când te mai văd?

— Poimâine.

— Aici sau la ţară?

— La Saint-Philbert-de-Grand-Lieu; e la jumătate de drum între Nantes şi locuinţa mea.

— Crezi că şi de data asta mă voi deranja degeaba?

— Îţi făgăduiesc că nu.

— Încearcă să-ţi ţii făgăduiala; eu mi-o ţin, iată aici sunt banii pe care ţi i-am şi pregătit...

Isprăvind de rostit aceste vorbe, omul deschise portofelul şi-i arătă fermierului un teanc de bancnote, vreo sută de mii de franci.

— Cum! Hârtii?

— Hârtii, dar semnate de Garat; e o semnătură sigură.

— O fi, dar eu vreau aur!

— Mă rog, vei fi plătit cu aur, zise omul vârându-şi portofelul în buzunar.

Dacă cei doi interlocutori n-ar fi fost atât de preocupaţi de discuţia lor, ar fi băgat de seamă că, de vreo două, trei minute, un ţăran care se căţărase pe gard îi asculta şi că, din locul unde se afla, privea biletele de bancă cu o mutră mai puţin dezgustată decât a lui Courtin, fiind cât se poate de mulţumit de semnătura lui Garat.

— Deci poimâine, la Saint-Philbert, repetă omul cu mantie. La ce oră?

— Păi, către seară.

— Să zicem la şapte. Cine vine primul, aşteaptă.

— Aduci şi banii?

— Nădăjduieşti să termini până poimâine?

— Ce ne costă să nădăjduim?

„Deci poimâine, la şapte, la Saint-Philbert”, zise ţăranul lăsându-se să alunece de pe gard. Apoi, adăugă cu un surâs care aducea mai mult a scrâşnet de dinţi: „Fiindcă tot am fost înfierat pe nedrept, cel puţin acuma o să existe motive…”

CAPITOLUL LXX

Unde marchizul de Souday caută stridii şi-l pescuieşte pe Picaut

BERTHA, CARE PLECASE DIN LOgerie odată cu Michel, după două ceasuri de mers ajunse la tatăl ei. Îl găsi grozav de abătut şi complet dezgustat de viaţa de pustnic pe care-o ducea în coliba de pământ aranjată pentru el de un jupân pe nume Jacques. Ca şi Michel, marchizul însă – dintr-un sentiment cavaleresc – nu voise să plece din Vandeea, atâta vreme cât ducesa se mai afla în primejdie. Or, la vestea pe care i-o aduse Bertha, despre plecarea probabilă a acesteia, gentilomul vandeean se resemnase, dar fără entuziasm, să urmeze sfatul pe care i-l dăduse generalul şi să se exileze, pentru a treia oară, pe pământ străin.

Părăsiră deci pădurea din Touvois. Jupânul Jacques ţinu să-i însoţească – pe tată şi fiică – până la râu, ca să-i ajute la îmbarcare. Era cam douăsprezece noaptea când cei trei călători, care mergeau pe drumul spre Machecoul, ajunseră deasupra văii de la Souday. Zărind cele patru giruete de la castel, luminate de razele lunii, în mijlocul covorului de un verde întunecat, marchizul nu-şi putu înăbuşi un oftat. Bertha îl auzi şi se apropie de el:

— Ce ai tată, la ce te gândeşti?

— La o mulţime de lucruri, fata mea.

— Nu-ţi fă gânduri negre, tată. Eşti încă tânăr, în putere.

— Da, dar…

Se opri, aproape sufocat.

— Dar ce?

— N-am să-l mai găsesc pe Jean Oullier.

— Vai, într-adevăr…

— De-acum încolo casa mi se va părea goală.

Deşi în regretul marchizului se strecurase şi o doză de egoism, dacă Jean Oullier ar fi auzit aceste vorbe, cu siguranţă că ar fi fost profund mişcat.

— Ei bine, tată, zise Bertha, nu ştiu de ce, dar nu mi-l pot închipui pe Jean Oullier mort. Mereu mă încearcă tainica nădejde că totuşi trăieşte.

— E ciudat într-adevăr, spuse şi jupânul Jacques, dar şi eu sunt de părerea domnişoarei. Nu cred că Jean Oullier este mort.

— Atunci ce s-a întâmplat cu el? zise marchizul.

— Pe legea mea, habar n-am, răspunse jupânul Jacques, dar aştept din zi în zi ori să apară, ori să avem veşti de la el.

Marchizul oftă din nou; ajuns la malul mării, nu fu în întregime de acord cu planul ticluit de Bertha şi Michel în privinţa îmbarcării. Se temea ca nu cumva goeleta, venind în întâmpinarea lor, să fie descoperită de cuterele poliţiei care păzeau coasta: Drept pentru care se decise să iasă el, împreună cu Bertha, înaintea goeletei. Jupânul Jacques, având prieteni pe toată coasta, găsi un pescar ce consimţi, pentru câţiva ludovici, să-i ia pe brigantina lui şi să-i ducă până la goeletă. Vasul *Jeune-Charles* staţiona pe Loara. Cu chiu cu vai, pescarul şi cei doi călători izbutiră să se strecoare printre vameşii de pe mal şi să ajungă la brigantină. Se urcară repede şi porniră.

— Spuneaţi, domnule, întrebă pescarul, că nava trebuia să vă aştepte la vărsarea râului?

— Da, răspunse marchizul.

— La ce oră urma să plece din Nantes?

— Între trei şi cinci dimineaţa, zise Bertha.

Pescarul cercetă vântul, apoi continuă:

— Vântul bate din sud-vest; deci mareea a atins punctul cel mai înalt pe la ora trei; aşa stând lucrurile, ar trebui să ne întâlnim cu ei cam pe la opt. Până atunci, ca să nu dăm cuiva de bănuit, o să ne facem că pescuim.

— Cum adică să ne facem? strigă marchizul. Dimpotrivă, o să pescuim de-adevăratelea. Toată viaţa mea am dorit să mă ocup de pescuit şi, pe legea mea, din moment ce anul ăsta n-o să mai pot vâna la Machecoul, ar fi într-adevăr o compensaţie să prind ceva pe râu. Şi marchizul, cu toate protestele Berthei, se apucă să dea o mână de ajutor pescarului. Coborâră plasa şi o lăsară pe fundul apei; apoi o ridicară cu grijă şi domnul de Souday se bucură ca un copil când văzu cât era de plină cu peşti, stridii, calcani şi cabule. Uită imediat de castelul Souday şi de pădurea Machecoul, uită de bălţile din Saint-Philbert şi de landele întinse, uită de mistreţi, de lupi şi vulpi, de iepuri, de prepeliţe şi de becaţe şi nu mai fu preocupat decât de mulţimea de vieţuitoare cu solzi şi bronhii, pe care plasa pescarului le scotea mereu din adâncurile apei.

Se făcuse ziuă. Bertha, care până atunci stătuse liniştită într-un colţişor, absorbită de gândurile ei, se urcă repede pe un maldăr de frânghii şi scrută zarea. Prin ceţurile dimineţii, mai dese la gura râului decât în largul mării, zări catargele înalte ale unor nave. Dar niciuna dintre ele nu avea steagul albastru după care trebuiau să recunoască vasul *Jeune-Charles.* Îi spuse acest lucru pescarului care o linişti, explicându-i că dacă goeleta plecase din Nantes în toiul nopţii, nu putuse ajunge încă la mare. Mai cu pescuitul, mai cu vorba, dimineaţa trecu. Se făcu ora zece şi nu văzură apărând nicio goeletă. Bertha era foarte neliniştită şi-i împărtăşi tatălui ei temerile. Silit de ea, marchizul consimţi să înainteze mai mult pe râu. Tocmai când se pregăteau să facă acest lucru, Bertha scoase un strigăt. Zărise o navă mare, cu toate pânzele întinse.

— Atenţie, atenţie, strigă ea, vaporul vine drept spre noi!

Pescarul se întoarse şi dintr-o privire îşi dădu seama de pericol. Smulse cârma din mâna marchizului şi, fără să-i pese de călătorii care căzuseră grămadă pe punte, manevră repede brigantina ca să iasă din raza navei. Dar, oricât de

promptă fu manevra, brigantina tot fu lovită, însă destul de uşor.

— Cine dracu' ni l-a scos în cale? strigă pescarul. O secundă în plus şi ne-am fi dus la fund.

— Întoarce şi hai după vas! strigă marchizul. Să fiu al naibii dacă nu mă duc să-i cer socoteală căpitanului!

— Cum crezi, domnule, că biata mea brigantină o să ajungă din urmă ditamai goeleta? Nu vezi cum goneşte?

— Totuşi trebuie s-o ajungem! strigă Bertha, fiindcă nava asta nu-i alta decât *Jeune-Charles!*

Şi-i arătă tatălui ei o fâşie albă de la pupă, pe care scria, cu litere de aur: *Jeune-Charles.*

— Pe legea mea, ai dreptate! strigă marchizul, întoarce, omule! Dar cum se face că în loc să se îndrepte spre golful Bourgneuf, unde trebuia s-o aşteptăm, se duce către vest?

— Poate că s-a întâmplat ceva! zise Bertha, pălind brusc.

— Dă Doamne să nu fi păţit nimic ducesa! zise marchizul.

— Dă Doamne să nu fi păţit nimic Michel! zise Bertha.

— Trebuie să ştim ce s-a întâmplat!

În vremea asta, brigantina începu să prindă viteză şi se apropie de goeletă. Căpitanul, intrigat, se ivi la bord.

— Sunteţi *Jeune-Charles* şi veniţi din Nantes? întrebă pescarul ducându-şi mâinile pâlnie la gură.

— Ce te interesează treaba asta pe tine? răspunse căpitanul vasului.

— Am cu mine două persoane care vă caută!

— Comisari? strigă furios căpitanul. Mii de draci! Dacă îmi mai aduci încă doi ca cei de azi-noapte, pe legea mea că te dau la fund, pescuitor amărât de stridii ce eşti!

— Nu-s comisari, ci călători! Nu aşteptai nişte călători?

— N-aşteptam decât un vânt bun, ca să ajung mai repede la Finistère.

— Lasă-mă să acostez, zise pescarul la sugestia Berthei.

Căpitanul se uită de jur împrejur şi, nezărind nimic care să-i stârnească temerile, curios pe de altă parte să ştie dacă cei doi călători nu erau cumva cei pe care trebuia el să-i ia

la bord, se hotărî să-i facă pe plac pescarului şi începu să încetinească. În curând brigantina fu alături de navă. Căpitanul le aruncă un cablu gros, cu cârlig, şi brigantina se prinse de goeletă.

— Ei, şi-acum să vedem cine-s musafirii? zise el aplecându-se şi uitându-se la cei doi călători.

— Rugaţi-l pe domnul de la Logerie să vină şi să vorbească cu noi, zise Bertha.

— Domnul de la Logerie nu-i pe bord, replică scurt căpitanul.

— Atunci, dacă domnul de la Logerie nu-i pe bord, zise Bertha tulburată, rugaţi-le pe cele două doamne să vină.

— N-am niciun fel de doamnă pe navă, răspunse căpitanul; n-am decât un ticălos, pe care l-am legat zdravăn şi l-am închis în cală, şi care blestemă şi înjură atât de tare, încât se cutremură de ruşine până şi butoaiele alături de care zace.

— Doamne! strigă Bertha tremurând, nu cumva li s-a întâmplat ceva persoanelor care trebuiau să se îmbarce pe nava dumitale?

— Ei, frumoasă domnişoară, dacă ai putea să-mi spui dumneata mie ce s-a întâmplat, ţi-aş rămâne recunoscător. Căci, dracu’ să mă ia dacă mai pricep ceva! Ieri seară au venit încoace doi oameni din partea domnului de la Logerie, dar fiecare cu nişte comisioane diferite; unul voia să plec imediat; celălalt îmi spunea să rămân şi să aştept. Dintre cei doi unul era un fermier de treabă, primar, mi se pare; ăsta mi-a spus să plec imediat. Celălalt, cel care mi-a spus să mai rămân, era un fost ocnaş. L-am ascultat pe cel care mi s-a părut a fi mai cinstit şi am întins-o.

— O, Doamne, Doamne, zise Bertha, cel care a venit era Courtin; înseamnă că i s-a întâmplat ceva lui Michel!

— Vreţi să-l vedeţi pe omul acela? întrebă căpitanul.

— Pe care?

— Pe cel din cala vasului meu. Poate vom izbuti să descoperim adevărul, deşi acum ar fi prea târziu ca să ne

mai ajute la ceva.

— Ca să plecăm, da, ar fi prea târziu; dar ne-ai putea ajuta să ne salvăm prietenii, aflaţi poate în primejdie. Arată-ni-l deci pe omul acela!

Căpitanul dădu un ordin şi, după câteva secunde, Joseph Picaut fu adus pe punte. Era tot legat, dar îndată ce-şi revăzu meleagurile natale, pe care era silit să le părăsească, poate pentru totdeauna, vru să se arunce în apă, aşa legat cum era. Dar patru marinari vânjoşi îl imobilizară cât ai zice peşte.

— Lăsaţi-mă să mă arunc în apă! Mai bine mor, decât să putrezesc pe nenorocita asta de navă!

Poate că până la urmă ar fi izbutit, totuşi, să sară peste bord, dacă – tot aplecându-se – n-ar fi zărit chipurile celor din brigantină care-l priveau uluiţi.

— Domnule marchiz! Domnişoară Bertha! Salvaţi-mă! Căci pentru dumneavoastră l-am ascultat pe domnul de la Logerie şi am venit încoace unde vita asta de căpitan a tăbărât pe mine şi m-a legat! Ticălosul ăla de Courtin e capul tuturor răutăţilor!

— Ei, minte sau spune adevărul? îl întrebă căpitanul pe marchiz. Căci trebuie să-ţi mărturisesc, domnule, ţi-aş fi profund recunoscător dacă m-ai scăpa de ticălosul ăsta, cu atât mai mult cu cât n-am de gând să trec nici pe la ocna din Cayenne, nici pe la cea din Botany-Bay.

— Din păcate, domnule căpitan, omul spune adevărul, zise Bertha. Nu ştiu ce motiv o fi avut primarul din Logerie ca să te determine să pleci. Dar dintre cei doi oameni, ăsta e cel care spune adevărul!

— Atunci dezlegaţi-l şi să se ducă unde-o vrea! Acu, ce faceţi? Sunteţi de-ai noştri, nu sunteţi? Rămâneţi? Plecaţi? Nu vă costă niciun ban ca să vă iau pe bord. Am fost plătit dinainte şi, ca să n-am mustrări de conştiinţă, sunt gata să iau pe careva cu mine.

— Căpitane, zise Bertha, nu există niciun mijloc ca să intri înapoi, pe râu, şi să efectuezi în noaptea asta

îmbarcarea ce trebuia să aibă loc noaptea trecută?

— Cu neputinţă! răspunse căpitanul. Vama! Poliţia! Nu, o partidă amânată e o partidă pierdută! V-o repet însă, dacă vreţi să profitaţi de nava mea, ca să treceţi în Anglia, vă stau la dispoziţie şi nu vă costă nimic.

Marchizul îşi privi fata. Dar Bertha clătină din cap.

— Mulţumim căpitane, mulţumim, dar e imposibil.

— Atunci să ne luăm rămas bun. Dar, mai înainte, făgăduiţi-mi că-mi faceţi un serviciu.

— Despre ce e vorba?

— Ei bine, vă rog să-i trageţi câteva scatoalce caraghiosului ăluia care şi-a bătut joc de mine noaptea trecută!

— S-a făcut, zise marchizul.

— Dacă i-o mai rămâne putere să le îndure după ce-o da ochi cu mine, zise Joseph Picaut coborând pe brigantină.

— Domnule marchiz, te mai întreb o dată: nu vrei să urci pe bord şi să te duc în Anglia?

— Nu, căpitane, mulţumesc !

— Atunci, drum bun!

Spunând aceste cuvinte, căpitanul desfăcu iute cablul cu care legase brigantina şi goeleta începu să se îndepărteze. În vreme ce pescarul întorcea cârma spre coastă, Bertha şi marchizul de Souday începură să se sfătuiască ce aveau de făcut. Din spusele lui Picaut nu-şi putuseră da seama ce anume urmărise primarul din Logerie prin plecarea navei; dar, purtarea lui părându-li-se suspectă, marchizul ajunse la concluzia că jupânul Courtin cocea nişte planuri primejdioase, nu numai în privinţa lui Michel, ci şi a prietenilor săi. Cât despre Picaut, el declară net că nu mai trăia decât pentru răzbunare şi că, dacă domnul marchiz de Souday voia să-i dea un costum de marinar, fiindcă hainele lui erau numai zdrenţe, el va porni spre Nantes de îndată ce va pune piciorul pe pământ.

Marchizul de Souday presimţind că trădarea lui Courtin o viza mai ales pe ducesă, voia şi el să se întoarcă în oraş; dar

Bertha, care nu se îndoia că Michel – văzând că fuga dăduse greş – se va întoarce la Logerie, îl făcu să mai amâne acest proiect, până ce vor căpăta nişte informaţii mai amănunţite despre ceea ce se întâmplase. Pescarul îi lăsă pe călători sub podul Pornic. Picaut, care găsi nişte haine de marinar pe brigantină, o porni zorit spre Nantes. Dar, mai înainte de a pleca, îl rugă pe marchiz să-l anunţe – dacă o putea – pe jupânul Jacques, bunul lui prieten din pădurea Touvois, despre ceea ce i se întâmplase.

Cunoscând perfect locurile, Picaut ajunse către ora nouă seara la Nantes; cum era şi firesc, se duse să-şi ia din nou în primire slujba de rândaş la cai, pe care-o avea la hanul *Point du Jour*. Intrând cu multă precauţie în curte, se nimeri să pice exact peste discuţia lui Courtin cu necunoscutul din Aigrefeuille; auzi deci tot ce vorbiseră, văzu şi biletele de bancă, pe care Courtin ceruse să-i fie convertite în aur. Cât despre marchiz şi despre fiica lui, oricât de mare le-ar fi fost nerăbdarea, nu se putură urni de sub pod decât după ce se întunecă bine de tot; abia atunci o porniră îndărăt, către pădurea Touvois, spre marea mâhnire a bătrânului gentilom, care petrecuse o dimineaţă atât de frumoasă pescuind, şi care se simţea în acea pădure întunecoasă ca un şoarece într-o gaură.

CAPITOLUL LXXI

Ce se petrecea în cele două case nelocuite

JUPÂNUL JACQUES NU SE ÎNŞELASE în presimţirile sale: Jean Oullier nu murise. Glonţul pe care Courtin, îl trăsese la întâmplare, în tufiş, îi pătrunsese în piept, şi când văduva Picaut sosi cu căruţa, îl găsi într-o baltă de sânge. Dintr-un sentiment de milă creştinească, destul de firesc de altfel la o simplă ţărancă, femeia nu vru ca leşul omului – pentru care avusese o vie admiraţie cât trăise – să fie sfâşiat de fiare şi ciugulit de păsări. Îl luă deci cu ea, să-l îngroape. Numai că în loc să-l ascundă sub paiele pe care le adusese, îl aşează deasupra, ca să-l vadă toată lumea. Aşa se face că vestea morţii lui Jean Oullier se împrăştie din canton în canton, ajungând până la marchizul de Souday. Courtin, auzind această veste, dădu fuga la văduvă să vadă cu ochii lui leşul şi să se asigure că scăpase pentru totdeauna de omul de care se temea ca de dracu'. Văduva Picaut, deşi locuia acum la maică-sa, care ţinea hanul din Saint-Philbert-de-Grand-Lieu, îl duse pe Jean Oullier la fosta ei casă, care era apropiată şi de Machecoul, unde locuise Jean Oullier, şi de landa Bouaimé, unde-l găsise zăcând. În momentul în care căruţa trecea pe la răscrucea pe care o cunoaştem şi de unde pornea drumul ce ducea la casa văduvei, se încrucişă cu un călăreţ care se îndrepta spre Machecoul. Omul – care nu era altul decât vechea noastră cunoştinţă, doctorul Roger, din Légé – când văzu omul din căruţă şi-l recunoscu pe Jean Oullier, întoarse calul şi se luă după văduvă. Aceasta, îl aşează pe Jean Oullier pe acelaşi pat unde-l aşezase, nu de mult, alături de Pascal Picaut, şi pe contele de Bonneville. În timp ce se ocupa de

toaleta mortului, ştergându-i faţa şi pieptul de sânge, îl văzu pe doctor.

— Vai, domnule doctor, îi spuse ea, bietul om nu mai are nevoie de îngrijirile dumneavoastră! Sunt atâţia ticăloşi care fac umbră pământului de pomană, în vreme ce oamenii de treabă pier când nici nu te aştepţi!

Doctorul o puse pe văduvă să-i povestească ce ştia de moartea lui Jean Oullier. Prezenţa cumnatei sale, a copiilor şi a celorlalte femei din împrejurimi, care însoţiseră mortul, o împiedica pe femeie să-i mărturisească doctorului că stătuse de vorbă cu bietul Jean cu câteva ceasuri mai înainte; cum, întorcându-se cu căruţa să-l ia din locul unde zăcea, auzise o împuşcătură şi paşii unor oameni care fugeau; cum, în sfârşit, presupunea că Jean Oullier fusese omorât. Ea spuse, dimpotrivă, foarte simplu că, venind din landă, găsise trupul în drum.

— Bietul om! zise doctorul. Pe de altă parte mai bine c-a murit! Dacă trăia, l-ar fi trimis sigur în celulele alea groaznice de sub muntele Saint-Michel!

Şi, spunând aceste vorbe, doctorul se apropie de Jean Oullier, îi luă braţul inert şi-i puse mâna pe piept. Dar, nici nu-l atinse bine, că şi tresări.

— Ce este? întrebă văduva.

— Nimic, răspunse rece medicul; omul e mort ca toţi morţii şi nu mai are nevoie de niciun ajutor.

— Ce nevoie aveai, zise acru nevasta lui Joseph Picaut, cumnata văduvei Picaut, să cari aici mortul ăsta ca să ne mai trezim cu vreo vizită a filipiştilor?

— Ce te deranjează? întrebă Marianne Picaut, din moment ce nici tu, nici bărbatul tău nu staţi aici?

— Păi, tocmai de asta nu stăm; ne era teamă că stând aici, să nu pierdem şi bruma de lucruri pe care le-am agonisit.

— Eu propun să nu-l îngropaţi aici, zise doctorul, ci să-l duceţi la castelul de Souday; dacă vă e greu, îmi asum eu sarcina asta.

Apoi, pândind momentul când văduva trecu pe lângă el, îi şopti repede: — Dă-i pe toţi afară!

Cum era aproape de miezul nopţii, Marianne Picaut nu întâmpină dificultăţi ca să scape de toţi acei oaspeţi nedoriţi. Când rămaseră singuri, doctorul îi spuse văduvei:

— Jean Oullier nu-i mort!

— Cum nu-i mort? strigă femeia.

— Nu. N-am vrut să-ţi spun asta de faţă cu toţi, ca să nu se afle… E bine ca lumea să ştie c-a murit.

— Doamne, pricep! răspunse femeia bucuroasă. Am să-l îngrijesc cum voi putea mai bine, fiindcă a fost cel mai bun prieten al bărbatului meu. Şi apoi nu voi uita niciodată că m-a scăpat de la moarte!

Închizând repede obloanele şi uşa colibei, văduva aprinse focul, încălzi apă, şi, în vreme ce doctorul sonda rana ca să vadă dacă nu fusese atins vreun organ important, ea ieşi să dea o raită pe afară; casa cumnatei sale era cufundată în întuneric: ascultă la uşă, dar nu auzi niciun zgomot. Sigur că se culcase. Nici nu isprăvise doctorul de pansat rana, că pulsul rănitului începuse să se facă simţit. Apropiindu-şi mâna de buzele lui, medicul simţi aburul uşor al răsuflării.

— Credeţi că scapă? întrebă văduva care se reîntorsese între timp în casă.

— Nu ştiu. Ceea ce-ţi pot spune în mod sigur e că niciunul dintre organele principale n-a fost atins; în schimb, a pierdut enorm de mult sânge şi ceea ce-i şi mai rău, n-am putut să-i extrag glonţul.

— Ei, zise Marianne, am auzit spunându-se că există oameni care au trăit până la adânci bătrâneţi cu câte un glonţ în ei.

— Tot ce se poate, spuse medicul. Acum, ce ai de gând să faci?

— Socoteam să-l duc pe bietul om la Saint-Philbert şi să-l ţin acolo până s-o vindeca sau până ce s-o sfârşi…

— E cam greu, zise doctorul. A fost salvat de ceea ce noi numim un cheag, şi orice zdruncinătură i-ar putea fi fatală.

De altfel, la Saint-Philbert, în hanul mamei dumitale, unde vine şi pleacă atâta lume, ar fi cu neputinţă să-l poţi ţine multă vreme ascuns.

— Doamne! Doar nu credeţi că l-ar aresta în starea în care se află!

— Nu-l vor duce la puşcărie, ci în vreun spital, din care nu va ieşi decât ca să audă o condamnare dacă nu la moarte, atunci la muncă silnică pe viaţă. Cârmuirea va fi fără milă. De ce te-ai ascuns de cumnata dumitale?

— Doar aţi auzit ce-a zis.

— Într-adevăr. Văd că n-ai încredere în mila nimănui. Totuşi ar trebui să fie mai milostivă cu aproapele ei, mai ales ea; căci dacă bărbatu-său ar fi prins, ar păţi-o mai rău chiar decât Jean Oullier.

— Da, ştiu, zise văduva; moartea şi-a întins aripa deasupra casei lor!

— Ia zi, poţi să-l ascunzi pe rănit aici?

— Aici? Sigur că da! Aici ar fi mai în siguranţă decât oriunde în altă parte, fiindcă toată lumea ştie că locuinţa e pustie. Dar cine-l va îngriji?

— Jean Oullier nu-i o muieruşcă şi, peste două, trei zile, după ce i-o trece febra, va putea foarte bine să stea singur peste zi. În ce mă priveşte, îţi făgăduiesc să-l vizitez în fiece noapte.

— Iar eu voi trece ori de câte ori voi putea, ca să nu dau naştere la bănuieli.

Marianne, ajutată de doctor, îl duse pe rănit în grajdul aflat alături; zăvori cu grijă uşa, apoi puse salteaua pe o grămadă de paie; pe urmă, după ce se înţelese cu doctorul ca acesta să treacă în noaptea următoare, ştiind că rănitului, când se va trezi, îi va fi sete, se aşeză pe un maldăr de paie lângă el, aşteptând să dea semne de viaţă. A doua zi, ea se arătă la Saint-Philbert şi, când fu întrebată ce se întâmplase cu Jean Oullier, răspunse că urmase sfatul cumnatei sale şi dusese leşul înapoi în landă. A doua zi veni acasă, sub pretextul că trebuie să facă puţină curăţenie, iar

când începu să se întunece, trânti poarta cât putu de tare, ca s-o audă şi s-o vadă toţi, o încuie şi se întoarse la Saint-Philbert. În toiul nopţii veni pe furiş acasă. Îl veghe astfel pe rănit trei zile şi trei nopţi închisă în staul, atentă să nu facă nici cel mai mic zgomot care ar fi putut să-i trădeze prezenţa. Şi, deşi după trei zile rănitul încă nu ieşise din torpoarea lui, medicul îi îngădui femeii să lipsească în timpul zilei şi să se întoarcă numai noaptea.

Rana lui Jean Oullier era atât de gravă, încât bietul om se zbătu cincisprezece zile între viaţă şi moarte. Scamele intrate în carne, odată cu glonţul, nu îngăduiau rănii să se vindece; când însăşi rana le elimină, doctorul avu marea bucurie să-i spună văduvei că vandeeanul scăpase. Îngrijirile Mariannei Picaut sporiră, pe măsură ce Jean Oullier mergea spre vindecare. Şi deşi rănitul era încă atât de slab, încât nu putea decât cu mare greutate să articuleze câteva cuvinte, văduva venea seară de seară să stea alături de el şi să-l îngrijească. Dar, pe măsură ce se înzdrăvenea, Jean Oullier începu să fie frământat de situaţia celor pe care îi iubea. O rugă deci pe văduvă să se intereseze de soarta marchizului de Souday şi a fetelor sale, ba chiar şi de cea a lui Michel, la care începuse să ţină. Văduva Picaut se interesă şi-i spuse că marchizul era ascuns în pădurea Touvois, Bertha şi Michel erau adăpostiţi în casa lui Courtin, iar Mary, după toate probabilităţile, se afla la Nantes. Dar de-abia rosti văduva numele primarului din Logerie, că înfăţişarea bolnavului se schimbă brusc. Îşi trecu mâna peste frunte, ca pentru a-şi limpezi gândurile şi, pentru prima oară, se ridică în capul oaselor. Spre marea ei spaimă, Marianne îl auzi rostind aceleaşi fraze pe care le spusese când avusese febră; frazele îl acuzau pe Courtin de trădare, de laşitate şi de crimă; îl auzi vorbind de nişte sume fabuloase care ar fi fost preţul acelei crime; şi tot vorbind astfel, din ce în ce mai exaltat, cu ochii scăpărând de furie, o rugă pe Marianne s-o caute unde-o şti pe Bertha şi să i-o aducă la căpătâi. Biata femeie crezu că i se

întorsese boala şi fu foarte neliniştită, mai ales că doctorul o anunţase că va veni abia a doua zi. Făgădui totuşi rănitului să-i îndeplinească rugămintea. Jean Oullier se linişti, apoi nu după multă vreme, adormi. Văduva, aşezată pe nişte paie, în faţa bolnavului, doborâtă de oboseală, simţea la rându-i cum o cuprinde somnul şi cum i se închid ochii, când, dintr-o dată, i se păru că aude în curte un zgomot. Ciuli urechea şi auzi pasul unui om care mergea pe piatra cu care era pardosită ograda celor două case. Apoi o mână trase zăvorul de la uşa de alături şi o voce – pe care Marianne o recunoscu a fi a cumnatului ei – strigă: „Pe aici, pe aici!”; pe urmă nişte paşi se îndreptară repede spre locuinţa lui Joseph. Văduva Picaut ştia că locuinţa cumnatului ei era goală. Vizita nocturnă îi aţâţă curiozitatea. Era sigură că acesta pune iar ceva la cale şi se hotărî să tragă cu urechea. Ridică încetişor una dintre scândurile prin care vacile îşi vârau capul ca să apuce nutreţul aflat chiar în odaie şi izbuti s-o scoată din cuie. Apoi, urcându-se încetişor pe scara pe care fusese împuşcat contele de Bonneville, ajunse în podul care – după cum ne amintim – era comun pentru ambele case. Apoi îşi lipi urechea de scândura ce servea de tavan odăii cumnatului ei.

— Ai văzut cu ochii tăi banii? zise o voce care nu-i era străină, dar pe care totuşi n-o putu recunoaşte.

— Cum te văd şi cum mă vezi, răspunse Joseph; erau bilete de bancă. Dar el a cerut să i le preschimbe în aur.

— Cu atât mai bine, căci bancnotele nu mă încântă nici pe mine prea mult, sunt greu de plasat la noi la ţară.

— A zis că o să i le schimbe…

— Bun! Unde urmează să se întâlnească?

— La Saint-Philbert, mâine seară. Ai tot timpul să-ţi anunţi oamenii.

— Eşti nebun? Ce nevoie am de oameni? Câţi ai spus că vor veni?

— Doi: ticălosul de Courtin şi amicul lui.

— Foarte bine, vom fi doi la doi. E suficient.

— Dar: n-ai decât o singură mână, jupâne Jacques.

— Care face cât două. Îi vin de hac primarului cât ai zice peşte.

— Un moment… Nu ne-am înţeles aşa.

— Cum adică?

— Pe primar vreau să mi-l laşi mie.

— Mă rog…

— Oh! Ticălosul! Trebuie să i-o plătesc pentru multe…

— Dacă au suma despre care mi-ai vorbit, ai să ai cu ce te despăgubi… Douăzeci şi cinci de mii de franci, omule! E chiar mai mult decât preţuieşti tu, deşi a vrut să te vândă ca pe un rob celor de pe corabie!

— Tot ce se poate; nu banii mă interesează acum, ci răzbunarea.

— Ei bine, zise jupânul Jacques, îţi vei avea omul! Dar, mai înainte de a ne apuca de treabă, jură-mi că ce mi-ai spus e adevărat, că banii pe care urmează să punem mâna sunt ai cârmuirii. Căci dacă sunt banii ţăranilor noştri, nu mă bag.

— Ei drăcie, doar nu crezi că necunoscutul ăla e atât de bogat încât să facă astfel de daruri unui pârlit ca Courtin? Şi încă banii ăştia nu-s decât un acont; l-am auzit spunând acest lucru…

— Unde ziceai că trebuie să se întâlnească cei doi?

— La hanul Saint-Philbert.

— Păi, nici că se putea mai bine; hanul nu-i al cumnatei tale?

— Oh, nu la ea, replică Joseph; nu mă poate suferi, şi apoi nu mai vorbim de mult unul cu altui.

— De când?

— De la moartea fratelui meu, dacă ţii neapărat să ştii.

— Aha! Atunci e adevărat ce se spune că dacă n-ai fost tu cel care a înfipt cuţitul, în schimb ai ţinut felinarul…

— Cine spune asta? strigă Joseph Picaut. Spune-i pe nume, jupâne Jacques, şi-l fac bucăţi, ca pe scăunelul ăsta!

Şi văduva îl auzi pe cumnatu-său trântind, pe dala din faţa sobei, scaunul pe care stătuse până atunci.

— Linişteşte-te, omule! Ce te-a apucat? zise jupânul Jacques. Ştii bine că nu-mi place să mă amestec în treburile familiei tale. Să revenim deci la treburile noastre. Spuneai că…

— Spuneam că nu la cumnată-mea!

— Atunci, unde? Vor veni pe drumuri diferite, nu-i aşa?

— Da, dar vor pleca împreună; ca să se întoarcă acasă, primarul o va lua spre Tiercet.

— Şi noi unde să ne întâlnim? Eu plec de aici mâine în zori.

— Păi, să ne întâlnim la răscrucea Ragots, care se află în pădurea Machecoul, zise jupânul Jacques.

După care, îşi luă rămas bun şi casa lui Joseph Picaut se cufundă în linişte.

Marianne coborî în grajd şi-l găsi pe Jean Oullier dormind adânc. Nu vru să-l trezească. Se făcuse foarte târziu, atât de târziu încât era vremea să se întoarcă la Saint-Philbert. Îi lăsă lui Jean Oullier lucrurile de care se putea să aibă nevoie peste zi şi plecă. Pe drum începu să se gândească la Joseph. Nutrea împotriva lui o ură profundă şi dorinţa de a se răzbuna devenea tot mai puternică pe zi ce trecea. Mai întâi se gândi să-i denunţe pe cei doi autorităţilor; apoi să-l anunţe pe jupânul Courtin de ceea ce i se pregătea; dar până la urmă, renunţă la ambele planuri şi se hotărî să ia şi ea parte la întâlnirea dintre cei doi tâlhari şi victimele lor.

CAPITOLUL LXXII

Unde Courtin pune, în sfârşit, mâna pe cei cincizeci de mii de franci

DIN SCRISOAREA DUCESEI CĂTRE Bertha, Courtin nu află decât că doamna de Berry era la Nantes şi că o aştepta pe domnişoara de Souday. Nu era vorba nici de adresă, nici de modul de a ajunge până la ea. Courtin însă poseda o informaţie preţioasă: adresa casei cu două ieşiri. Un moment se gândi să-şi continue rolul de spion, s-o urmărească pe Bertha, să tragă foloase din vestea pe care i-ar da-o, cum că Michel o iubeşte pe Mary; dar se îndoia de eficacitatea unor astfel de mijloace; se hotărî deci să ia taurul de coarne şi să treacă la fapte.

Oare casa aceea din *rue du Marché*, mai era locuită? Şi cine era persoana care stătea acolo? N-ar fi fost cu putinţă ca prin această persoană să ajungă la ducesă? Iată cam ce fel de întrebări începu să-şi pună jupânul Courtin: A doua zi, la ora zece dimineaţa, bătea în poarta casei cu pricina. Un servitor întredeschise ferestruica zăbrelită şi se trezi nas în nas cu primarul.

— De unde vii? întrebă el.

Luat prin surprindere, jupânul Courtin zise la nimereală:

— Din Touvois!

— Nu aşteptăm pe nimeni de acolo! zise omul şi-i trâinti ferăstruica în nas.

Courtin rămase în faţa uşii ca viţelul la poarta nouă. Dar brusc, chipul i se lumină: îşi aduse aminte de cuvintele pe care i le spusese Michel hangiului de la *Point du Jour*, şi-şi dădu seama că ceea ce lui i se păruse atunci lipsit de noimă trebuie să fie, în realitate, parola. Începu din nou să bată la poartă Omul deschise iarăşi ferăstruica…

— Ei bine, zise Courtin, am vrut să te pun la încercare; nu vin din Touvois, vin din sud.

— Şi unde te duci?

— Unde-ai vrea să mă duc dacă vin din sud? La Hosny!

— Bine! replică omul, poftindu-l într-o odăiţă şi arătându-i un scaun. Domnul e ocupat! De îndată ce va isprăvi cu persoana care se află înăuntru, am să te duc la el.

Courtin nu se prea simţea la largul lui; crezuse că nu va mai găsi în acea casă decât vreun servitor pe care sconta să-l tragă de limbă şi să afle ce voia el să ştie. Acum însă îşi dădu seama că treaba devenise serioasă şi că trebuia să născocească ceva ca să iasă cu faţa curată. Renunţă deci să mai discute cu servitorul, a cărui mutră acră şi întunecată nu-i spunea nimic bun. Simţi nevoia să examineze cu atenţie odaia în care se găsea; dar nu făcu acest lucru de teamă să nu fie observat prin vreo gaură din perete. Atunci prefăcându-se, începu să se roage, ceea ce nu-l împiedică să se uite, pe furiş, în jur. Se afla într-o odăiţă de vreo trei, patru metri, împodobită cu o mobilă modestă de nuc şi luminată de o fereastră ce dădea spre curte. Partea de jos a ferestrei era acoperită cu un grilaj foarte des, de fier, vopsit în verde, care-i împiedica pe curioşii de afară să vadă ce se petrece în acea odaie.

Trase cu urechea, dar n-auzi niciun zgomot de voci venind de alături. Îndreptându-şi privirea spre cămin, văzu o hârtie mototolită şi aruncată acolo. Hârtia aceea îl ispitea grozav. Cum stătea aproape de sobă şi cu spatele la uşă, întinse uşurel mâna, ca şi cum ar fi vrut să se încheie la ghete, şi-o luă de jos. O desfăcu, ascunzând-o în palme, şi citi:

„Dacă eşti neliniştit, vino imediat. Prietenul nostru mi-a spus să-ţi comunic că mai are o odaie pe care ţi-o poate pune la dispoziţie”.

Biletul era semnat: *M. De S.*

Deci Mary de Souday. Jupânul Courtin îl vârî în buzunar. În aceeaşi clipă auzi un zgomot de paşi pe coridor. Courtin

se ridică de pe scaun şi se apropie de fereastră. Zări un om, pe care servitorul îl conducea spre poartă; din păcate nu-l vedea decât din spate; dar în clipa în care dădea să iasă, omul se întoarse spre servitor şi jupânul Courtin îl recunoscu pe notarul Loriot. După care, satisfăcut, primarul se aşeză din nou pe scaunul lui din faţa căminului.

Peste câteva minute servitorul se întoarse şi-l pofti în odaia de alături, unde domnul Pascal îl primise şi pe Michel.

— Ce doreşti? întrebă brusc domnul Pascal.

— Să mă achit de un comision.

— Cine te-a trimis?

— Domnul de la Logerie.

— Eşti servitorul lui?

— Sunt fermierul şi omul lui de încredere.

— Vorbeşte.

— Dar, iertaţi-mă, nu ştiu dacă am dreptul…

— Cum adică?

— Păi, nu la dumneavoastră m-a trimis domnul Michel.

— Dar la cine? întrebă domnul Pascal încruntându-şi sprâncenele.

— La o altă persoană, la care dumneavoastră trebuia să mă conduceţi.

— Nu ştiu ce vrei să spui, zise Pascal cam repezit.

— Domnule, eu habar n-am. Îmi iubesc stăpânul, m-aş arunca şi în foc pentru el şi dacă-mi spune: „Fă asta”, sau „Fa aia”, fac, fără să pun prea multe întrebări. Acu m-a trimis încoace, dar nu mi-a zis că trebuie să vorbesc cu dumneavoastră…

— Cum te cheamă, omule?

— Courtin.

— Din ce loc?

— Din Logerie.

Domnul Pascal îşi scoase agenda, o frunzări câteva minute, apoi se uită cu o privire pătrunzătoare la arendaş.

— Eşti primar?

— Da, din 1830.

Dar remarcând glasul tăios al gazdei sale, adăugă:

— Stăpâna mea, doamna baroană de la Logerie, e cea care m-a numit în acest post.

— Domnul de la Logerie nu ţi-a dat decât acest comision… verbal, pentru persoana la care te-a trimis?

— Da… Mai am şi o scrisoare, dar asta-i pentru altcineva.

Şi Courtin îi întinse lui Pascal biletul pe care – conform rugăminţii lui Michel – trebuia să i-l înmâneze Berthei.

— Cum se face că hârtia asta se află încă în mâinile dumitale? Au trecut douăzeci şi patru de ceasuri de când a fost scrisă conform datei de pe ea.

— Pentru că nu pot face două lucruri deodată; ca să-i dau biletul persoanei cu pricina trebuia să mă întorc acasă.

Ochii domnului Pascal – de când îl găsise pe Courtin în agendă însemnat ca filipist înflăcărat – nu-l mai părăseau pe Courtin.

— Uite ce e, omule, îmi e cu neputinţă să-ţi indic pe altcineva cu care-ai putea vorbi; eu sunt stăpânul casei ăştia, aşa că, dacă vrei, spune-mi mie ce ai de spus; dacă nu, du-te înapoi la stăpânul dumitale şi zi-i să vină el încoace, să vedem despre ce e vorba.

— Da, dar stăpânul meu o să mă certe…

— Hai, dă-i drumul şi-mi asum eu sarcina să fac în aşa fel încât să nu te certe.

— Ei bine, domnul Michel, mi-a zis să vă zic sau mai curând să-i zic domnului Petit-Pierre – căci aşa se numeşte persoana la care m-a trimis – să-i zic că…

— Da, să-i zici ce?

— Să-i zic că a descoperit persoana care l-a pus pe goană pe căpitanul navei cu care trebuia să plece el, domnişoara Mary şi domnul Petit-Pierre.

— Şi cine e persoana?

— Un anume Joseph Picaut, care era rândaş la cai, la hanul *Point du Jour*.

— Într-adevăr, omul ăsta a dispărut de ieri-dimineaţă. Continuă, omule!

— Că nu crede că Picaut ăsta ar mai fi în oraş şi că se duce să-l caute în Bocage, de unde era de baştină, Asta-i tot.

— Bine. Îi mulţumesc domnului de la Logerie pentru informaţie.

Jupânul Courtin se ridică. Domnul Pascal îl conduse pe primar până la poartă. Courtin era prea versat ca să nu-şi dea seama că va fi urmărit. Într-adevăr, nici nu făcuse douăzeci de paşi şi auzi portiţa deschizându-se din nou. Avu tăria să nu se uite îndărăt. Sigur că e urmărit, merse încet, se opri să caşte gura în faţa prăvăliilor şi să citească toate anunţurile lipite pe uşi.

În clipa în care ajunse la hanul *Colonies*, îl zări pe jupânul Loriot, care discuta, sub portal, cu un străin. Făcând pe miratul, Courtin se duse drept la notar şi-l întrebă cum de se afla la Nantes într-o zi când nu e târg. Apoi îl rugă să-i ia cu el în trăsură, ceea ce notarul primi cu dragă inimă; îl preveni însă că trebuia să mai zăbovească la Nantes – cu unele treburi – încă vreo patru sau cinci ceasuri, şi-l rugă să-l aştepte, până la plecare, în vreo cafenea. Dar cafeaua era pentru primar un lux pe care nu şi-l îngăduia prea des, iar în ziua aceea, mai puţin ca oricând. Ştiindu-se urmărit şi, ca să nu dea de bănuit, se duse la biserică şi asistă la slujba de vecernie. Apoi se reîntoarse la hanul jupanului Loriot, se aşează pe o bancă de pe marginea drumului şi făcu pe adormitul. După două ceasuri notarul se întoarse şi-i spuse că avea să zăbovească la Nantes până la zece seara. Asta nu-i mai conveni lui Courtin care, la ora şapte, trebuia să se întâlnească cu domnul Hyacinthe la Saint-Philbert-de-Grand-Lieu. Îi spuse deci jupânului Loriot că renunţa la cinstea de a-l însoţi şi o porni singur la drum; căci soarele începuse să apună şi el voia să ajungă la Saint-Philbert înainte de a se face noapte. Când să plece însă, îl văzu pe servitorul breton al domnului Pascal care se luă după el şi-l urmări până pe malul celălalt al Loarei. Courtin nu întoarse

capul, nu-şi pierdu buna dispoziţie şi-şi văzu de drum, încât până la urmă servitorul se lăsă păgubaş.

CAPITOLUL LXXIII

Hanul „Grand Saint Jacques”

ŞI ACUM UN CUVINT DESPRE AŞEzarea satului Saint-Philbert; fără această introducere topografică – ce va fi de altfel scurtă, ca toate introducerile – ar fi dificil de urmărit, în toate amănuntele, scenele pe care le vom înfăţişa cititorilor noştri.

Satul Saint-Philbert era situat la capătul cotului pe care-l face Loara când se varsă în lacul Grand-Lieu, şi anume pe malul stâng al acestui râu. Biserica şi casele mai de seamă ale târgului se aflau cam la vreun kilometru de lac. Unicul drum mergea paralel cu râul şi, cu cât coborai mai mult, cu atât casele erau mai rare şi mai ponosite; astfel încât atunci când ajungeai să vezi oglinda albastră a lacului, mărginită de trestii, nu mai găseai în jur decât trei sau patru colibe de lut, în care trăiau nişte amărâţi ce trudeau la pescăriile din apropiere. Totuşi, exista o excepţie, căci la treizeci de paşi de colibele despre care am vorbit, se afla o casă de piatră, cu acoperiş roşu, cu obloane verzi, înconjurată de grămezi de fân şi de paie, de vaci şi de oi, de raţe şi de găini. Animalele mugeau şi behăiau în grajd, raţele măcăiau în faţa porţii, iar găinile cotcodăceau şi scormoneau în praful de pe drum. Drumul slujea de curte acestei case, care dacă era lipsită de ogradă, avea în schimb una din grădinile cele mai frumoase şi mai productive din ţinut. În spatele casei, cam la înălţimea coşurilor de pe acoperiş, se zăreau de pe drum coroanele pomilor încărcaţi primăvara de neaua trandafirie a florilor, vara, de toate soiurile de fructe; în sfârşit, de un verde strălucitor timp de nouă luni pe an. Pomii se întindeau în terase pe o lungime de vreo două sute de metri, până la o colină mică, pe care se înălţau nişte

ruine înclinate deasupra lacului Grand-Lieu. Zidurile înalte, turnurile gigantice aparţinuseră uneia dintre cele mai cunoscute baronii din provincie. Bolţile acelea sobre – pe sub care a răsunat ecoul paşilor contelui Gilles de Retz, omul ale cărui desfrâuri le-au întrecut până şi pe cele ale Romei din ultima epocă a Imperiului – acum dărâmate, ruinate, îmbrăcate în iederă, acoperite de micsandre sălbatice, au decăzut întruna, până ce-au ajuns să le fie de folos tocmai robilor de odinioară, care tremuraseră la simpla lor vedere: adică au ajuns să protejeze grădinile de zarzavat de vântul aspru din nord-vest, atât de funest florilor ce fac din acest colţişor de pământ un adevărat Eldorado – unde totul creşte şi prosperă, de la părul indigen până la viţa-de-vie, de la scoruş până la fructele tari ale smochinului. Dar acesta nu era singurul serviciu pe care vechiul donjon feudal îl aducea noilor săi proprietari. În sălile scunde, aerisite de vânturile reci, ei construiseră fructării, unde produsele grădinii lor se păstrau de minune în anotimpul rece, dublându-şi preţul; în sfârşit, în celulele unde Gilles de Retz îşi înghesuia odinioară victimele, ei îşi depozitau acum untul şi brânzeturile, pe drept cuvânt renumite. Iată ce făcuse timpul din opera vechilor stăpâni şi tirani din Saint-Philbert.

Şi acum, un cuvânt despre ceea ce fusese această baronie odinioară.

Castelul din Saint-Philbert alcătuise la început un vast paralelogram, închis de jur împrejur de ziduri groase, scăldat din trei părţi de apele lacului şi apărat dintr-a patra de o groapă uriaşă, săpată în stâncă. Patru turnuri pătrate flancau cele patru colţuri ale acestei enorme mase de piatră; un donjon, cu gardul lui de zăbrele şi cu puntea care se ridica, păzea intrarea. În faţa donjonului, un al cincilea turn pătrat, mai înalt şi mai impozant decât celelalte patru, domina această construcţie şi lacul care o înconjura. Cu excepţia acestui ultim turn şi al donjonului, restul fortăreţei, zidurile şi pereţii castelului, erau aproape năruiţi. În sala de

jos a acestui turn, care încă mai rezista, îşi instalase bunicul văduvei Picaut, fructăria. Celelalte turnuri erau complet ruinate. Grămezile de piatră se prăvăliseră unele în curte, acoperind-o, altele în lac. Donjonul, la rândul lui, cam în aceeaşi stare cu turnul, era învăluit într-o uriaşă reţea de iederă, care-i ţinea loc de acoperiş. În el se aflau două odăi care, cu toată mărimea uriaşă a donjonului, nu erau mai mari de opt până la zece picioare. Curtea interioară – ce servise odinioară ca loc de apărare al castelului – acoperită de bolovani, de coloane şi de creneluri întregi, de bolţi şi de statui desfigurate, era de nefolosit. O potecuţă ducea la turnul din mijloc; o alta, mai puţin îngrijită, ducea la rămăşiţele turnului de răsărit, unde mai rămăsese în picioare o scară de piatră, cu ajutorul căreia amatorii de privelişti frumoase puteau să ajungă pe platforma turnului principal, trecând printr-o galerie ce înconjura clădirea. Trebuie însă să spunem că nimeni nu mai frecventa ruinele castelului de la Saint-Philbert, cu excepţia perioadei când fructăria era plină. Or, tocmai între aceste ruine îşi dăduse întâlnire Courtin cu domnul Hyacinthe. Primarul din Logerie plecase din Nantes pe la cinci. Deşi mergea pe jos, grăbise atât de serios pasul, încât după un ceas trecea pe podul ce ducea la Saint-Philbert. În acest târg, jupânul Courtin era cineva; căci dacă ar fi fost văzut ducându-se la crâşma *Pomme de Pin,* ţinută de mama Mariannei Picaut, în loc să-şi lege calul, ca de obicei, în faţa crâşmei *Grand Saint Jacques,* ar fi vuit tot târgul. Se duse deci, ca de obicei, la *Grand Saint Jacques,* unde începu să discute cu nişte ţărani care-l cunoşteau.

— Jupâne Courtin, întrebă unul dintre ei, e adevărat ce se spune?

— Ce se spune, Mathieu? zise Courtin. Zi-mi şi mie ca să ştiu şi eu.

— Ei, se zice că ţi-ai întors haina pe partea cealaltă, şi că nu i se mai vede decât căptuşeala, care din albastră cum era, cică s-ar fi făcut albă.

— Ce prostie! zise Courtin.

— Păi, dumneata singur ai dat prilejul la astfel de vorbe; de când baronul dumitale a trecut de partea Albilor, te-ai cam dat la fund… Nu te mai vede omul cu săptămânile, nu mai stai la taifas…

— Ei, poate că fac mai mult decât să stau la taifas.

— Foarte bine, foarte bine! Căci vezi dumneata, jupâne Courtin, orice răzmeriţă înseamnă moartea negoţului şi dacă nu vom fi uniţi, înseamnă sau să luăm puşca şi să pornim la luptă, sau să stăm pe loc şi să murim de foame. Dacă, dimpotrivă, izbutim să scăpăm de o mână de legitimişti care dau târcoale pe aici, munca noastră va avea spor, negoţul va înflori şi asta-i tot ce vrem…

— Cine dă târcoale? întrebă Courtin.

— Păi, nu-s nici cinci minute de când l-am văzut trecând pe aici, cu puşca la umăr şi cu pistoalele la brâu, pe cei mai mare ticălos din ţinutul ăsta.

— Adică pe cine?

— Pe Joseph Picaut, omul care l-a ucis pe frate-său.

— Joseph Picaut aici, strigă primarul din Logerie pălind. Nu, nu e cu putinţă!

— Ba uite că e! L-am văzut cum mă vezi şi cum te văd. Doar că avea o vestă şi o şapcă de marinar.

Jupânul Courtin se gândi o clipă. Planul pe care şi-l făcuse în legătură cu casa aceea cu două ieşiri putea să dea greş, şi în acest caz nu-i mai rămânea altă speranţă decât Bertha. O va urmări, şi poate că va avea mai mult succes decât cu Mary. Dar dacă Bertha se întâlnea cu Joseph Picaut, totul era pierdut; ar fi fost însă şi mai rău dacă Bertha îl punea pe Michel în legătură cu Picaut. Atunci rolul pe care-l jucase el în noaptea aceea, când cu plecarea vaporului, ar fi ieşit la lumină şi Courtin ar fi fost pierdut. Primarul ceru hârtie şi cerneală, scrise câteva rânduri şi i le întinse lui Mathieu.

— Ţine! Iată dovada că sunt patriot şi că nu mă întorc ca o giruetă, după cum bate vântul, sau după cum mă

manevrează stăpânii. M-ai acuzat că-mi acopăr stăpânul. Ei bine, dovada că nu-l acopăr e că ştiu unde se află şi că-l denunţ.

Ţăranul, care era un Albastru înfocat, îi strânse mâna lui Courtin.

— Ai picioare bune, Mathieu?

— Te cred! zise ţăranul.

— Ei bine, du scrisoarea asta la Nantes, acum, imediat; cred că ştii să-ţi ţii gura!

Ţăranul îşi dădu cuvântul că va păstra secretul, ieşi din han şi o porni spre Nantes. Courtin ieşi şi el şi se îndreptă spre ruinele castelului. Ajuns în curtea interioară, fluieră încetişor. La acest semnal, un om, ascuns după o bucată de zid, îi ieşi în întâmpinare.

Omul era domnul Hyacinthe.

— Dumneata eşti? întrebă el cu oarecare precauţie.

— Eu, răspunse Courtin, fii liniştit.

— Ce veşti ai azi?

— Bune; dar nu ţi le voi spune aici!

— De ce?

— Pentru că s-a făcut întuneric beznă şi pentru că mi-e frică să nu se fi ascuns cineva pe aici care să tragă cu urechea.

— Mă rog… Crezi că vei găsi un loc mai izolat ca ăsta?

— Trebuie…

— Atunci, hai! Te urmez…

CAPITOLUL LXXIV

Cele două iscoade

COURTIN ÎŞI CĂLĂUZI PRIETENUL către turnul cel mare din mijloc, oprindu-se de câteva ori ca să tragă cu urechea; căci fie aievea, fie din pricina spaimei, primarului din Logerie i se păru că aude un zgomot de paşi, şi că vede strecurându-se nişte umbre. Dar cum domnul Hyacinthe îl liniştea de fiecare dată, sfârşi prin a mărturisi că imaginaţia lui timorată începuse să-i joace feste; ajuns în turn, împinse o uşă, intră, apoi scoase din buzunar o lumânare şi o aprinse. Cercetă cu grijă toate colţişoarele, apoi zărind o uşiţă în peretele din dreapta o împinse şi se trezi în faţa unei deschideri largi din care ieşea o boare umedă.

— Iată, zise domnul Hyacinthe, arătându-i lui Courtin crăpătura uriaşă din zid prin care se zărea lacul ce strălucea în lumina lunii.

— Ei, văd şi eu, zise Courtin râzând; lăptăria cumetrei Chompré are nevoie de reparaţii; de când n-am mai venit pe aici, gaura asta s-a făcut de două ori cât era; acum poate trece şi-un vapor prin ea.

Vrând să vadă cât de adâncă era apa, luă o piatră şi o aruncă în lac. Piatra căzu cu zgomot, făcând să clipocească apa şi stârnind nişte ecouri care nu erau deloc plăcute în liniştea, în întunericul şi în locul acela.

— Haidem! zise Courtin. Nu-i nici ţipenie de om pe aici; doar peştii din lac, dar ei, conform proverbului: „sunt muţi ca peştii”.

Chiar în acel moment o piatră se rostogoli de-a lungul zidurilor exterioare şi căzu cu zgomot în curte.

— Ai auzit? întrebă la rându-i, cu spaimă, domnul Hyacinthe.

— Da, răspunse Courtin, care în timp ce prietenul său îşi pierduse curajul, el şi-l regăsise. Nu-i nimic. Am văzut căzând din vârful acestui turn bucăţi întregi de zidărie, doar la simpla atingere a unor păsări de noapte.

— Ei, zise domnul Hyacinthe, tocmai de păsările astea de noapte mă tem eu.

— Da, şuanii… spuse Courtin. Nu, ruinele astea sunt prea aproape de sat; deşi am văzut un ticălos dând târcoale pe aici, şuanii nu vor cuteza să se apropie.

— Stinge lumânarea, zise Hyacinthe.

— Nu; e adevărat că n-avem nevoie de ea ca să vorbim; dar mi se pare că mai avem şi altceva de făcut.

— Într-adevăr! zise domnul Hyacinthe.

— Vino în colţul ăsta mai adăpostit, unde putem ascunde şi lumânarea.

Şi primarul din Logerie îl trase pe domnul Hyacinthe în faţa uşii ce dădea spre crăpătura aceea prin care se vedea lacul, puse lumânarea pe o piatră şi se aşează şi el pe alta.

— Spui deci, zise domnul Hyacinthe aşezându-se în faţa lui, că ai venit să-mi dai numele şi numărul străzii unde e ascunsă ducesa?

— Sau ceva pe aproape…

— Să nu pierdem timpul cu vorbe de prisos. Ştii unde stă?

— Nu,

— Atunci de ce m-ai mai deranjat? Regret că m-am încurcat cu unul ca dumneata!

Drept răspuns, Courtin luă hârtia pe care o culesese din căminul casei de pe *rue du Marché* şi i-o întinse domnului Hyacinthe.

— Cine a scris asta?

— Fata despre care ţi-am spus că stătea alături de persoana pe care-o căutăm.

— Da, dar ea nu mai e acolo.

— Aşa e.

— În cazul ăsta te întreb: la ce ne mai serveşte scrisoarea de faţă? Ce dovedeşte? Cum ne poate ajuta în problema care ne interesează?

— Pentru un domn de la oraş nu eşti deloc subtil.

— Cum adică?

— Drace, păi nu vezi că în cazul în care persoana asta din scrisoare va fi neliniştită, ducesa îi oferă adăpost?

— Da, şi ce-i cu asta?

— Păi n-avem decât să o neliniştim ca s-o determinăm să se ducă acolo.

— Şi pe urmă?

— N-avem decât să scotocim casa şi să-i prindem pe toţi.

Domnul Hyacinthe se gândi.

— Da, planul e bun, zise el sucind scrisoarea pe toate părţile.

— Cred şi eu că e bun.

— Şi unde locuieşte omul ăsta? întrebă domnul Hyacinthe.

— A, asta e o altă socoteală, zise Courtin. Ai planul, ai spus singur că e bun, dar nu-ţi voi da posibilitatea să te slujeşti de el, decât după ce voi fi „asigurat”, cum zic oamenii legii.

— Şi dacă tânărul acela nu profită de adăpostul care i se oferă? Dacă nu se refugiază alături de cea pe care o căutăm?

— Oh, dacă-mi pun în aplicare planul, nu se poate să nu se ducă acolo. Casa are două ieşiri; noi ne înfăţişăm la una din porţi cu soldaţii; el va fugi pe cealaltă, pe care dinadins o vom lăsa liberă; dar îl vom urmări. Vezi bine că lovitura nu va da greş. Haide, scoate banii!

— Vei veni şi dumneata cu noi?

— Sigur.

— De aici şi până la punerea în aplicare a acestui plan vei sta tot timpul alături de mine?

— Bineînţeles, din moment ce nu-mi vei da decât o jumătate din sumă!

— Numai că, odată banii daţi, te previn, zise domnul Hyacinthe cu o hotărâre de care nu l-ai fi crezut în stare, că dacă încerci să mă tragi pe sfoară îţi zbor creierii!

Şi spunând aceste cuvinte, scoase din sân un pistol şi-l vârî sub nasul jupânului Courtin. Chipul celui care rostise această ameninţare rămase rece şi calm. În ochi însă avea o sclipire care-l vestea pe complicele său că se va ţine de cuvânt.

— Cum vrei, zise Courtin; îţi va fi cu atât mai uşor să mă ucizi, cu cât eu n-am armă. Haide, dă-mi ce mi-ai făgăduit şi jură că dacă treaba reuşeşte, ai să-mi dai şi cealaltă jumătate.

— Ce-am spus, e sfânt. Ori eşti cinstit, ori nu eşti… Dar ce nevoie ai să mai cari aurul ăsta cu dumneata, din moment ce tot nu ne vom despărţi? întrebă domnul Hyacinthe, care părea să se despartă tot atât de greu de chimirul lui pe cât era de zorit Courtin să pună mâna pe el.

— Cum, strigă primarul, dar nu vezi că ard de nerăbdare să pun mâna pe bani, să-i pipăi? Pentru ei am făcut totul, pentru ei am găsit curajul de care aveam nevoie, mie care mi-era frică până şi de umbra mea, care tremuram ca varga dacă trebuia să traversez noaptea vreo potecă! Dă-mi banii, domnule! Mai avem încă destule primejdii de înfruntat: or aurul ăsta îmi dă curaj. Dă-mi banii, dacă vrei să fiu calm şi să am sânge-rece ca dumneata!

— Da, zise domnul Hyacinthe care văzuse chipul mohorât şi palid al fermierului însufleţindu-se când rostise aceste vorbe; da, ţi-i dau, dar mai întâi vreau adresa acelui om. Adresa!

Domnul Hyacinthe se ridică şi-şi scoase chimirul. Courtin, înnebunit de zornăitul banilor, întinse mâna să-l ia.

— O clipă! zise domnul Hyacinthe. Adresa!

— Stă, zise Courtin, pe *rue du Marché,* la numărul 22; cea de-a doua poartă dă într-o străduţă paralelă.

Domnul Hyacinthe lăsă din mână chimirul, pe care Courtin îl înhăţă într-o clipă.

— Ah, zise domnul Hyacinthe, acum îmi pare rău că ţi-am dat banii.

— De ce?

— Ascultă… Se aud foarte clar nişte paşi care se apropie… Să ne retragem. Nu mai avem ce face aici şi e vremea s-o pornim spre Nantes.

— Nu încă.

— Cum nu încă?

— Să ne ascundem şi să tragem cu urechea. Înseamnă că cineva ne-a pândit, şi dacă ne-a pândit… Oh, Doamne, te pomeneşti că vor tocmai aurul meu? strigă fermierul strângând chimirul la piept.

— Hai, zise domnul Hyacinthe, care părea să aibă mai mult curaj. Mai întâi să stingem lumânarea, apoi să ne ascundem.

— Ai dreptate, zise Courtin suflând în lumânare, dar n-apucă să facă un pas, că începu să strige ca din gură de şarpe.

— Ajutor! Ajutor, domnule Hyacinthe!

Domnul Hyacinthe dădu să-şi scoată pistolul, dar un braţ puternic îi apucă mâna şi i-o răsuci mai să i-o rupă.

— Un cuvânt, un gest şi te ucid ca pe un câine! zise vocea jupânului Jacques.

În aceeaşi clipă se auzi o bufnitură. Courtin şi cel care-l atacase căzură şi se rostogoliră până la picioarele domnului Hyacinthe.

— Dacă-ţi face greutăţi, ucide-l! zise jupânul Jacques. Acum, după ce-am aflat tot, nu mai avem nevoie de el.

— Ei drăcie, de ce n-ai spus asta mai devreme, jupâne? zise Joseph Picaut, scoţându-şi de la brâu cuţitul a cărui lamă se văzu strălucind în întuneric.

— Milă! Iertare! strigă primarul; spun tot, mărturisesc tot, numai nu mă ucide!

Mâna jupânului Jacques opri la timp braţul lui Joseph, pe cale de a se abate asupra lui Courtin.

— Stai! Nu încă! S-ar putea totuşi să mai avem nevoie de el. Leagă-l zdravăn, ca pe un cârnat, să nu-şi poată mişca nici mâinile, nici picioarele!

Bietul Courtin era atât de speriat, încât întinse el însuşi mâinile lui Joseph, care-l legă fedeleş.

— Ai terminat? zise jupânul Jacques. Leagă-l şi pe ăsta!

— Ar merge mai repede dacă aş avea un pic de lumină, spuse Picaut, fiindcă nu isprăvise cu legatul lui Courtin.

— Păi, de ce dracu' ne ferim să aprindem felinarul? M-ar unge la inimă să le văd şi eu mutrele… zise jupânul Jacques seoţând din buzunar un felinar mic pe care-l aprinse.

La lumina lui, Picaut zări chimirul de piele de la brâul primarului şi se năpusti să i-l smulgă. Jupânul Jacques, crezând că voia să-l omoare pe Courtin se repezi după el, să-l ţină. În aceeaşi clipă o împuşcătură venită din partea de sus a boltei îl nimeri pe jupânul Jacques, care se prăbuşi peste Courtin.

— A! Tâlharule! strigă acesta, ridicându-se într-un genunchi, mi-ai întins o cursă! Dar vei plăti trădarea asta! Şi scoţând pistolul, trase în Picaut.

Felinarul, lovit din greşeală de piciorul nu ştiu cui, se rostogoli în lac. Întunericul se înstăpâni din nou. Domnul Hyacinthe, văzându-l pe jupânul Jacques prăbuşindu-se, se ridică şi, palid, mut, înnebunit de groază, zărind la câţiva paşi o ferăstruică îngustă, încălecă pe pervazul ei şi, fără să ţină seama nici de înălţimea la care se afla, nici de primejdie, se aruncă în lac. Cufundarea în apa rece îi limpezi pe loc creierul. Ieşi la suprafaţă şi începu să înoate. Tot înotând, zări la piciorul turnului o barcă. Probabil barca cu care veniseră cei doi atacatori. Tremurând ca frunza, domnul Hyacinthe se căţără, cu destulă greutate, în barcă şi o porni în larg. Abia după vreo cinci sute de metri îşi aduse aminte de ce-i spusese Courtin.

— *Rue du Marché* 22! îşi zise el. Bine că spaima nu m-a făcut să-mi pierd memoria! Acum reuşita depinde de repeziciunea cu care mă voi întoarce la Nantes. Bietul Courtin! Oricum, restul de bani îmi rămâne mie! Dar ce idee nefastă am avut să-i dau chimirul cu cei cincizeci de mii de franci! Doamne, ce prostie, ce prostie!

Şi pentru a-şi înăbuşi remuşcările, începu să vâslească zdravăn, cu o forţă pe care n-ai fi bănuit-o în acel trup plăpând.

CAPITOLUL LXXV

Ochi pentru ochi, dinte pentru dinte

CA SĂ-L URMĂRIM PE DOMNUL

Hyacinthe în fuga lui aproape miraculoasă, am lăsat-o pe vechea noastră cunoştinţă, jupânul Courtin, legat fedeleş, între cei doi răniţi. Respiraţia şuierătoare a jupânului Jacques, vaietele lui Picaut îi pricinuiau bietului primar tot atâta spaimă câtă îi pricinuise mai înainte ameninţările lor. Tremura ca nu cumva unul din cei doi să-şi aducă aminte de el şi să-l ucidă; tăcea mâlc şi abia cuteza să răsufle. Dar spaima lui cea mai mare era să nu-i ia careva chimirul cu bani. Tocmai când era mai preocupat. De acest lucru, auzi uşa grea scârţâind din balamale; uitându-se în partea de unde venea acest zgomot, zări un soi de nălucă, înveşmântată în negru, ţinând într-o mână o făclie, iar în cealaltă o puşcă grea, pe care o târa pe dalele de piatră. Deşi pe moarte, Joseph Picaut văzu năluca şi, îngrozit, începu să strige:

— Văduva! Nevasta fratelui meu!

Văduva lui Pascal Picaut – căci ea era – înaintă fără să arunce o privire primarului din Logerie, sau jupânului Jacques, şi se opri în faţa cumnatului ei.

— Un preot! Un preot! se rugă muribundul speriat de acea apariţie neaşteptată care-i trezea nişte remuşcări cumplite.

— Un preot? Şi la ce ţi-ar folosi un preot? Crezi că l-ar mai scula din morţi pe fratele tău, pe care l-ai ucis, ticălosule?

— Nu l-am ucis eu, ţi-o jur! strigă îngrozit Picaut.

— Nu l-ai ucis tu, dar i-ai lăsat pe ceilalţi să-l ucidă, dacă nu cumva chiar tu i-ai împins la aşa ceva! În afară de asta ai

tras asupra mea, ai vrut să mă omori, şi fără mâna unui om de treabă, care m-a salvat de la moarte, ai fi fost de două ori ucigaş. Dar află că ceea ce-mi pregătiseşi mie, ţi s-a întâmplat ţie: eu te-am împuşcat, Cain, eu!

— Cum… strigă jupânul Jacques, acea împuşcătură a fost trasă de…

— De mine, da! De mine, care aflasem că pui la cale o nouă crimă! Da, Joseph, tu, atât de mândru şi de sigur de tine, mori ucis de mâna unei femei!

— Ce importanţă mai are de mâna cui mor! Te conjur, femeie, adu-mi un preot!

— Frate-tău a avut preot? Nu! Ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte! Mori şi tu, cum a murit el! Şi deie Domnul ca toţi tâlharii de teapa ta, adăugă ea întorcându-se spre jupânul Jacques, care îndoliază familiile şi ruinează ţara de dragul unor regi tot atât de smintiţi ca şi ei, să-ţi ţină tovărăşie, Joseph, în flăcările nestinse ale iadului!

— Femeie! strigă Jacques, orice-ar fi făcut acest om, n-ai voie să-i vorbeşti astfel în ceasul morţii! Iartă-l, ca să fii şi tu la rându-ţi iertată!

— Eu să fiu iertată? Şi de către cine, mă rog?

— De mine, femeie, de mine care am primit glonţul destinat cumnatului dumitale!

La aceste cuvinte, Marianne Picaut păli. Deci nu pe Joseph îl ucisese ea! Rămase o clipă năucită apoi, întorcându-se către jupânul Jacques, rosti:

— Dacă-i adevărat ce spui, tot n-am făcut rău, fiindcă şi tu eşti la fel de ticălos ca şi el. Ai fost împuşcat tocmai când te pregăteai să săvârşeşti o nouă crimă! Slavă Domnului că am putut salva un nevinovat!

La acest ultim cuvânt un surâs trist crispă buzele palide ale jupânului Jacques; scoţându-şi cel de-al doilea pistol de la brâu, se întoarse spre Courtin:

— Într-adevăr, un nevinovat! Ei bine, fiindcă mi-ai adus aminte de nevinovatul ăsta, ia să-l eliberez cu un certificat de martir! Nu vreau să mor până nu-mi desăvârşesc opera!

— Nu-ţi păta de sânge ultimul ceas, aşa cum ţi-ai pătat toată viaţa, jupâne Jacques! strigă văduva aşezându-se între şuan şi primar.

— Bine! zise jupânul Jacques resemnat. Dacă voi mai avea putere, am să-ţi arăt cât de nevinovaţi erau cei doi… ăsta de aici şi cel care a şters-o… Dar, până atunci, iartă-l pe cumnatul dumitale… Uite-l, se prăpădeşte!

— Niciodată! strigă văduva şi se întoarse spre Joseph. Străfulgerată totuşi de milă în faţa cumplitului spectacol al morţii, văduva, uitând pentru o clipă ura pe care o nutrea faţă de cumnatul ei, rosti încet: — Frate al lui Pascal, te iert! Mori în pace!

— Fii binecuvântată! rosti cu greu rănitul… Ai grijă de copiii mei…

După care, oftând de două ori, se stinse.

Văduva îngenunchie lângă mort, îi închise ochii şi începu să se roage. Dar această tăcere apăsătoare fu brusc întreruptă de glasul jupânului Jacques:

— Ei drăcie! Ajunge!

Văduva tresări şi se ridică în picioare; îngrijindu-se de cel mort, uitase de cel rănit.

— Mă duc să-ţi aduc un doctor! strigă ea.

— Vezi-ţi de treabă! Chiar dacă mă mai vindec, mă aşteaptă ghilotina, aşa că vezi, cad din lac în puţ! Mai bine vino încoace, căci înainte de a-mi da duhul vreau să-ţi destăinuiesc câteva lucruri.

— Jacques, lasă-mă să aduc pe cineva… Te poţi face bine…

— Nu! Nu mă mai fac bine. În cel mult două ceasuri, voi pleca şi eu după cumnatul dumitale! Mai bine ascultă ce vreau să-ţi spun…

— Te ascult.

— Omul ăsta pe care-l vezi aici, zise el arătându-l pe Courtin, a vândut-o – pentru câţiva galbeni – pe ducesa de Berry. Nu mă gândesc la rangul ei de odinioară, ci doar la faptul că e femeie…

— Tocmai de asta i-am dat şi eu odată adăpost sub acoperişul casei mele!

— Tocmai de asta te rog şi eu s-o mai salvezi o dată, zise jupânul Jacques.

— Ce trebuie să fac?

— Vino mai aproape şi ciuleşte bine urechea. Nu vreau să auzi decât dumneata ceea ce am a-ţi spune!

Văduva se apropie de rănit.

— Înştiinţează-l pe omul care; se află la dumneata!

— Pe cine? întrebă văduva uluită.

— Pe cel pe care-l ascunzi în staul, pe cel pe care l-ai cules de pe drum şi l-ai vindecat…

— Deci ştiai că eu…

— Da! Crezi că-i puteai ascunde ceva jupânului Jacques?

— Dar omul încă nu s-a făcut bine… Abia dacă se poate ţine pe picioare, încă se mai sprijină de pereţi…

— Dacă nu va avea putere să se ducă el însuşi, va trimite pe cineva. Spune-i doar atât: s-o înştiinţeze de urgenţă, la Nantes, pe ducesă, să fugă… Courtin a aflat unde se ascunde… Cel care era aici cu el, a fugit… Poate ajunge dintr-o clipă într-alta la Nantes… Şi dacă apucă să anunţe autorităţile, s-a sfârşit…

— Bine, jupâne Jacques.

— Ah, dacă Joseph ăsta al dumitale ar fi vorbit mai curând… Dar l-au ispitit banii… Fiindcă veni vorba de bani, vezi că trebuie să-i găseşti pe undeva, pe aici…

— Ce să fac cu ei?

— Împarte-i în două: jumătate dă orfanilor; asta-i partea care trebuia să-mi revină mie. Cealaltă parte, a lui Joseph, dă-o copiilor lui.

— Nu, zise văduva! Ăsta-i aur blestemat. Nu vreau acest aur pentru bieţii mei nepoţi!

— Ai dreptate! Atunci dă-l sărmanilor.

— Şi el? întrebă văduva arătându-l pe Courtin.

— Ei bine, să-i hotărască soarta omul care se află la dumneata! Şi fiindcă veni vorba de el, du-i din partea mea

punga asta cu tutun; eu nu mai am nevoie de ea. O să-i facă plăcere. Ah, aş da toţi cei douăzeci şi cinci de mii de franci ai mei ca să pot fi de faţă la întâlnirea lui cu ticălosul ăsta de aici!

— N-ai să rămâi aici! Avem, în donjon, o odaie unde te voi duce.

— Cum vrei… Dar mai înainte fă-mi plăcerea şi vezi dacă ticălosul ăsta e legat cum trebuie.

Văduva întoarse capul spre Courtin. Sforile fuseseră atât de zdravăn legate, încât îi intraseră în carne.

— Nu se poate mişca, zise Marianne. De altfel am să încui uşa. Acum, lasă-mă să te duc în donjon şi să chem pe cine trebuie ca să te îngrijească. Medic sau preot, vor fi tăcuţi ca pietrele.

— Fie… Ar fi nostim într-adevăr, să-l vezi pe jupânul Jacques murind într-un pat, ca oamenii, el care toată viaţa a dormit pe muşchiul verde sau prin hăţişurile de spini.

Văduva îl ridică pe muribund, susţinându-l de subţiori şi-l duse în cămăruţa despre care am vorbit, aşezându-l pe o saltea. Cu toate chinurile pe care le încerca, jupânul Jacques rămase în faţa morţii surâzător şi ironic. După ce fu aşezat pe saltea, începu s-o roage din nou pe văduvă să se ducă şi să vorbească cu Jean Oullier. Îmboldită astfel, văduva încuie uşa şi plecă.

Străbătu grădina, intră în han şi o găsi pe maică-sa foarte neliniştită din pricina împuşcăturilor pe care le auzise. Lipsa fiicei sale îi sporise teama; tocmai se întreba ce-o fi cu ea, când Marianne intră. Fără să-i spună maică-si un cuvânt din ceea ce se petrecuse în turn, îşi puse mantia pe umeri şi se pregăti să plece. În clipa în care dădea să iasă, cineva bătu încetişor la uşă.

Marianne se întoarse spre maică-sa.

— Mamă, dacă vreun străin vrea să petreacă noaptea la han, să-i spui că nu mai ai nicio odaie liberă. Să nu intre nimeni aici în noaptea asta!

Ciocănitul se auzi pentru a doua oară.

— Cine e? întrebă văduva deschizând uşa.

Bertha se ivi în prag.

— Mi-ai trimis vorbă azi-dimineaţă, zise ea, că ai ceva important să-mi spui…

— Ai dreptate! zise văduva. Am uitat.

— Doamne! strigă Bertha, observând că şalul Mariannei era pătat de sânge, s-a întâmplat ceva cu ai mei? Tata? Mary? Michel?

— Linişteşte-te, domnişoară, răspunse văduva. N-am să-ţi anunţ nicio nenorocire; dimpotrivă, îţi voi da o veste bună: unul dintre vechii dumitale prieteni, pe care l-ai crezut mort, trăieşte şi vrea să te vadă.

— Jean Oullier! strigă Bertha, ghicind într-o clipă despre cine era vorba. Jean Oullier! Căci despre el e vorba, nu-i aşa? Trăieşte? Oh, ce bucuros va fi tata! Du-mă la el cât mai repede, te conjur!

— Asta şi voiam să fac azi-dimineaţă; dar de atunci s-au petrecut atâtea lucruri, încât acum e musai să te duci în altă parte, domnişoară.

— Unde? întrebă Bertha.

— La Nantes, şi repede de tot. Căci Jean Oullier e mult prea slăbit ca să poată face ceea ce l-a rugat jupânul Jacques.

— Şi ce am de făcut la Nantes?

— Să-i spui celei pe care o numiţi Petit-Pierre că secretul locuinţei sale a fost descoperit. Să plece cât o putea de repede de acolo. Orice altă locuinţă e de o mie de ori mai sigură decât cea în care se află acum. A fost dată în vileag. Deie Domnul să ajungi la timp!

— De cine?

— De cel care a mai trimis o dată soldaţii la mine ca s-o prindă, de Courtin, primarul din Logerie.

— Courtin? L-ai văzut?

— Da, răspunse laconic Marianne.

— Oh, strigă Bertha, împreunându-şi mâinile, n-aş putea să-l văd şi eu?

— Fato, fato, zise văduva, evitând să răspundă la întrebare, grăbeşte-te! Asta ţi-o spun eu, cea al cărei bărbat a fost ucis de partizanii acelei femei! Şi tocmai dumneata, care te lauzi că-i eşti prietenă, şovăi să pleci!

— Aşa e, ai dreptate, zise Bertha, plec.

Şi, într-adevăr, dădu să iasă.

— Nu te poţi duce la Nantes pe jos! N-ai să ajungi la timp! Vezi că în grajd sunt doi cai. Ia-l pe care vrei şi spune-i rândaşului să-ţi pună şaua pe el.

— Fii liniştită, îl voi înşeua chiar eu. Ce-aş putea face pentru dumneata, fiindcă o salvezi pentru a doua oară pe ducesă?

— Zi-i să-şi aducă aminte de vorbele pe care i le-am spus în colibă, lângă patul în care zăceau cei doi bărbaţi ucişi din pricina ei. Spune-i că e o crimă să semene discordie şi să arunce sămânţa războiului într-un ţinut unde înşişi duşmanii ei o apără de trădare. Du-te, du-te, domnişoară şi cerul să te aibă în pază!

Rostind aceste cuvinte, văduva ieşi glonţ pe uşă şi se duse mai intâi după preotul din Saint-Philbert, pe care-l rugă să treacă pe la donjon; apoi, tăind peste câmp, se îndreptă cât putu de repede spre căsuţa ei, unde se afla Jean Oullier.

CAPITOLUL LXXVI

Pantalonii roşii

DE DOUĂZECI ŞI PATRU DE CEASURI Bretha, nu-şi mai găsea liniştea. Dar nu din pricina celor aflate în legătură cu Courtin, ci din pricina lui Michel. Amintirea serii aceleia – din ajunul bătăliei de la Chêne – când i se păruse că ar fi văzut un bărbat la geamul lui Mary, nu-i mai dădea pace. Pe de altă parte, nu-şi putea explica în niciun fel indiferenţa lui Michel faţă de ea, mai ales atunci când fusese rănit şi stătuse în casa lui Courtin. După eşecul cu nava, auzind că Michel plecase din Nantes, Bertha – îndrăgostită nebuneşte – venise într-o goană la Logerie, fiind sigură că-l va găsi acolo. Dar casa era goală. Ghimpii geloziei o răniră şi mai cumplit. Dar, pe moment, trebuia să lase totul baltă şi să nu se mai gândească decât la ceea ce îl rugase văduva. Alergă deci la grajd, alese un cal care i se păru mai ager, îi dădu o porţie dublă de ovăz, se aruncă în şa, în vreme ce animalul încă mai mânca şi cu hăţurile în mână, aşteptă să-şi isprăvească tainul. În vreme ce aştepta, auzi paşii unei trupe în marş. În aceeaşi clipă, cineva bătu cu putere în uşa hanului, Printr-o ferăstruică, fata văzu soldaţii, şi la primele cuvinte pe care le rostiră, înţelese că veneau să ceară o călăuză. Deşi se grăbea foarte tare, nu voi totuşi să plece până nu afla despre ce era vorba; sigură că n-avea să fie recunoscută în acel costum de ţărancă, trecu din grajd, în bucătărie.

Un locotenent comanda mica trupă.

— Cum, tocmai îi spunea el cumetrei Chompré, nu există niciun bărbat în casa asta?

— Nu, domnule, răspunse bătrâna; fata mea e văduvă, şi singurul rândaş pe care-l avem s-a dus şi ăla nu ştiu pe

unde.

— Păi, tocmai pe fata dumitale aş fi vrut s-o găsesc, zise locotenentul. Dacă era aici, ne-ar fi călăuzit, aşa cum a mai făcut o dată, în noaptea aceea faimoasă când ne-am dus la castelul de Souday.

— Stăpâna lipseşte, zise Bertha; dar o pot înlocui eu; mergeţi departe?

— Ia te uită ce fată frumuşică! zise ofiţerul apropiindu-se. Călăuzeşte-mă, drăguţo, şi să mă ia dracu' dacă nu mă ţin după fusta ta!

Bertha îşi plecă ochii, răsucindu-şi colţul şorţului, aşa cum ar fi făcut orice ţărăncuţă naivă.

— Dacă nu-i prea departe de aici şi dacă stăpâna mă lasă, vă însoţesc. Cunosc destul de bine împrejurimile.

— S-a făcut! zise locotenentul.

— Dar cu o condiţie, adăugă Bertha. Să mă aducă cineva înapoi. Mi-e frică să umblu noaptea singură pe drumuri.

— N-ai nicio grijă, treaba asta o voi face eu însumi! zise ofiţerul, chiar dacă plăcerea asta m-ar costa epoleţii de pe umăr. Ia spune, ştii unde vine Banloeuvre?

Auzind numele acestei ferme care-i aparţinea lui Michel şi unde, cu câteva zile mai înainte, stătuse şi ea împreună cu ducesa şi cu Mary, Bertha simţi un fior trecându-i prin şira spinării; o sudoare rece îi acoperi fruntea; inima începu să-i bată cu putere. Stăpânindu-se însă, întrebă:

— La Banloeuvre? Ce-i ăsta, un târg sau un castel?

— O fermă.

— O fermă? A cui?

— A unui domn de pe aici, de prin împrejurimi.

— Vă duceţi să vă încartiruiţi acolo?

— Nu, ne ducem c-o treabă, facem o expediţie…

— Ce-i asta expediţie? întrebă Bertha.

— Ei bravo, zise locotenentul. Iată o fetişcană care doreşte să se instruiască.

— Păi ce e ciudat în asta? Dacă vă duc până la Banloeuvre, cel puţin să ştiu şi eu de ce mă deranjez până

acolo.

— Ne ducem, zise sublocotenentul, amestecându-se şi el în vorbă, ne ducem să spălăm un Alb, cu plumbi, în aşa fel încât din Alb să devină Albastru.

— Ah! zise Bertha pălind.

— Ei drăcie! Ce ai? întrebă locotenentul. Dacă ţi-aş fi spus cum îl cheamă pe cel pe care vrem să-l arestăm, aş fi zis că eşti îndrăgostită de el. Ce-ai pălit aşa?

— Eu? zise Bertha făcând apel la toată stăpânirea de sine pentru a-şi ascunde spaima care-i strângea inima; eu îndrăgostită de un domnişor?

— Ei, s-au văzut ei regi îndrăgostiţi de ciobăniţe, zise sublocotenentul care părea pus pe glume.

— Mă rog, de data asta o să vedem o ciobăniţă leşinând ca o cucoană de neam mare!

— Eu? făcu Bertha încercând să surâdă. Eu să leşin? Haida de! Astea sunt obiceiuri pe care le întâlneşti doar la oraş, nu la noi, la ţară! Dar, oricum, ce dracu': doar vă duceţi să împuşcaţi un om, nu un iepure!

— Nu-i chiar acelaşi lucru, zise sublocotenentul. Un iepure împuşcat e bun de friptură, pe când un şuan nu-i bun la nimic. Ori te pomeneşti că nu eşti filipistă, hai?

— Aflaţi că-i urăsc pe duşmani din tot sufletul, dar încă nu m-am obişnuit să-i văd morţi…

— Fleacuri! zise locotenentul. Când îţi petreci, ca noi, nopţile pe drumuri, în loc să dormi în pat, la căldurică, te obişnuieşti. Mai adineauri, când afurisitul ăla a sosit la postul din Saint-Martin şi m-a pus pe drumuri, l-am înjurat de l-au găsit toţi dracii… Acum văd că n-am avut dreptate, fiindcă uite, am fost răsplătit, frumoaso!

Şi pentru a-şi întări spusele, ofiţerul se aplecă şi dădu s-o sărute pe Bertha pe gât. Fata, care nu se aşteptase la un astfel de asalt amoros, se înroşi ca o rodie.

— Ei, zise locotenentul, cred că n-ai să te superi doar pentru un biet sărut, nu-i aşa?

— De ce nu? Crezi cumva că dacă-s o biată fată de la ţară poţi să mă insulţi fără să fii pedepsit?

— Hm! „Să mă insulţi fără să fii pedepsit…” Ia uite la ea cum vorbeşte! Şi să ne mai spună careva că ne aflăm într-un ţinut de sălbatici! Ştii ce-mi vine să fac?

— Ce?

— Să te arestez ca suspectă şi să nu-ţi dau drumul decât dacă plăteşti o despăgubire.

— Ce despăgubire?

— Păi, sărutul pe care mi l-ai refuzat adineauri.

— Nu pot să te las să mă săruţi, fiindcă nu-mi eşti nici tată, nici frate, nici bărbat.

— Numai ăştia ar avea dreptul să te sărute pe buze sau pe obraji?

— Numai.

— Şi pentru ce, mă rog?

— Pentru că nu mă pot abate de la îndatoririle mele.

— Îndatoririle tale! Hai că-mi place gluma asta!

— Crezi că noi n-avem îndatoriri aşa cum le ai şi dumneata pe ale dumitale? Uite, de pildă, dacă te-aş întreba cum îl cheamă pe cel pe care te duci să-l arestezi, crezi că mi-ai spune?

— Pe legea mea, zău dacă văd vreun motiv să nu-ţi spun.

— Dar dacă ai avea unul?

— Ei, atunci, ar fi altceva, deşi ochii tăi mă tulbură atât de tare, încât nu ştiu zău dacă nu ţi l-aş spune… Şi ca dovadă că nu mint, uite, îţi spun numele, dar cu condiţia să mă săruţi!

Curiozitatea Berthei era atât de mare, încât fără a se mai gândi că insistenţa ei ar putea da de bănuit, îşi întinse obrajii să fie sărutată. Ofiţerul depuse pe ei două pupături răsunătoare.

— Dă ca să ţi se dea, zise locotenentul surâzând. Numele celui pe care ne ducem să-l arestăm este domnul de Vince.

Bertha se dădu un pas îndărăt şi-l privi lung pe ofiţer. Era convinsă că fusese trasă pe sfoară.

— Hai, hai, la drum! zise locotenentul. Să-i cerem primarului ceea ce n-am putut găsi aici, adică o călăuză!

Apoi, întorcându-se către Bertha: — Orice călăuză mi-o da, niciuna n-o să-mi placă atât cât mi-ai fi plăcut tu, fetiţo!

Şi se prefăcu a ofta. Apoi, adresându-se soldaţilor: — Hei, voi ăştia, la drum!

Sublocotenentul şi cei câţiva soldaţi care intraseră odată cu locotenentul ieşiră. Acesta din urmă ceru un chibrit, ca să-şi aprindă ţigara. Dar cum Bertha nu găsea ceea ce-i ceruse, ofiţerul scoase o hârtie din buzunar, o răsuci şi-o apropie de lampă. Bertha, care-i urmărea toate mişcările, aruncă o privire asupra acelei hârtii ce începuse să ardă şi chiar deasupra zări, scris mare, numele lui Michel.

— Ah! îşi zise ea, am simţit eu că mă minte! Deci pe Michel se duc ei să-l aresteze!

Şi cum ofiţerul aruncase jos hârtia, ea puse piciorul deasupra, dar atât de năucită, încât ofiţerul profită de această tulburare ca s-o mai sărute o dată. Şi, în timp ce fata se smucea să scape din braţele lui, el îi şopti:

— Sstt! Taci! Nu eşti ţărancă. Ai grijă de dumneata, căci dacă ai să-ţi joci tot atât de prost rolul şi faţă de cei care te caută, cum l-ai jucat faţă de mine, eşti pierdută!

Apoi ieşi repede, de teamă să nu-l audă careva. Nici nu se închisese bine uşa în urma lui, că Bertha şi înşfăcase de jos hârtia. Era denunţul pe care Courtin îl trimisese la Nantes prin ţăranul Mathieu şi pe care acesta, ca să scurteze din drum, îl dusese la primul post întâlnit în cale, adică postul din Saint-Martin, vecin cu Saint-Philbert. Rămăsese încă destul din scrisul jupânului Courtin pentru ca Bertha să se lămurească pe deplin ce treabă avea trupa la Banloeuvre. Pe moment, fata simţi că-şi pierde mintea: dacă acea condamnare la moarte, care atârna deasupra capului iubitului ei, era executată pe loc, în două ceasuri Michel ar fi fost mort. Îl şi văzu scăldat în sânge, cu pieptul plin de gloanţe.

— Unde este Jean Oullier? strigă ea adresându-se cumetrei Chompré.

— Jean Oullier? zise aceasta privind-o uluită. Habar n-am ce spui…

— Te întreb unde e Jean Oulllier?

— Păi bine, Jean Oullier nu-i mort?

— Dar fata dumitale unde s-a dus?

— Ei drăcie, nu ştiu nimic; fata mea nu-mi spune niciodată unde se duce când pleacă de aici. E destul de coaptă, aşa că are dreptul să facă ce vrea…

Bertha se gândi la casa lui Pascal Picaut. Dar până acolo pierdea mai bine de o oră.

— Dacă fata dumitale se întoarce, zise Bertha hotărându-se brusc, spune-i că încă nu m-am putut duce acolo unde ştia ea, dar că voi ajunge înainte de a se lumina de ziuă.

După care, alergând în grajd, încăleca pe cal şi ieşi glonţ din han. Când trecu prin piaţa Saint-Philbert, auzi în dreapta, spre pod, paşii soldaţilor care se îndepărtau. O apucă pe o străduţă, ajunse la râul Boulogne, îl trecu înot, apoi ieşi pe poteca ce ducea către pădurea Machecoul.

CAPITOLUL LXXVII

Lupoaica rănită

DIN FERICIRE PENTRU BERTHA, calul era mult mai rezistent decât părea. Era unul din acei căluţi bretoni care, atunci când se odihneşte, pare trist şi abătut, cum sunt şi oamenii din acel ţinut, dar care, ca şi ei, la treabă se încălzeşte şi devine energic. Cu nările în vânt, cu coada fluturând, alerga peste câmpii, tăia văi şi hăţişuri, cu o repeziciune uluitoare. Bertha îl îmboldea tot timpul. Ţăranii care se mai aflau pe drum la acea oră, văzând o fată călărind cu atâta repeziciune, se dădeau speriaţi la o parte şi-şi făceau cruce. Bertha însă nu vedea şi nu auzea nimic. Se gândea la răspunderea pe care şi-o asumase: îl va salva pe Michel, dar după asta va mai ajunge oare la vreme ca s-o scape şi pe ducesă de primejdia ce-o ameninţa? Îşi reproşa că nu-i spusese cumetrei Chompré mai pe larg ce avea de făcut. Îi venea ameţeală când se gândea că, după goana aceea cumplită, bietul căluţ breton avea, cu siguranţă, să-şi dea duhul pe drumul de la Banloeuvre la Nantes; îşi reproşa, de asemenea, că în loc să salveze un cap atât de preţios ca cel al ducesei, ea alerga să-şi scape mai întâi iubitul.

După un ceas ajunse în pădurea Touvois. Acolo, drumul fiind plin de surpături, trebui să-şi lase calul la pas. Oricum, avea un avans suficient pentru a-l preveni pe Michel şi a-l ajuta să fugă. Răsuflă uşurată. O clipă uită de toate spaimele, de toate chinurile geloziei, de toate frământările. Michel îi datora încă o dată viaţa! Numai cine a iubit, cine a trăit bucuriile de negrăit ale sacrificiului, poate înţelege ceea ce a simţit Bertha, în cele câteva minute; mândră şi fericită, îşi zicea că această salvare al lui Michel o va costa

probabil îngrozitor de scump. Tocmai se gândea la acest lucru când, sub razele lunii, văzu zidurile albe ale fermei înconjurate de aluni.

Poarta cea mare era deschisă. Bertha coborî de pe cal, îl legă de unul din inelele prinse în zid şi intră în curte. Bălegarul de pe jos îi înăbuşi zgomotul paşilor; niciun câine nu lătră, niciun cal nu nechează. Spre marea ei surpriză Bertha zări la uşa casei un bidiviu gata înşeuat. Calul putea fi al lui Michel; dar tot atât de bine putea fi şi al unui străin. Înainte de a intra în casă, Bertha voi să ştie cine venise. Unul dintre obloanele odăii, în care ducesa îi ceruse marchizului de Souday – în numele lui Michel – mâna fetei sale, era întredeschis; Bertha se apropie încetişor şi privi înăuntru. Dar abia îşi aruncă ochii şi scoase un strigăt înăbuşit, căci îl văzuse pe Michel la picioarele lui Mary; cu un braţ, tânărul o ţinea de talie pe sora ei; mâna fetei mângâia pletele băiatului. Buzele le surâdeau, în ochi le strălucea acea expresie de fericire pe care cineva care a iubit o va recunoaşte fără greş. Bertha se năpusti spre uşă, o împinse cu violenţă şi apăru în prag, cu părul răvăşit, cu ochii scânteietori, cu chipul palid, aidoma unei statui a răzbunării. Mary scoase un strigăt şi-şi acoperi ochii cu mâinile. Michel, speriat de privirea Berthei, se ridică brusc şi, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui duşman, îşi duse, fără să vrea, mâna la armă.

— Trage! strigă Bertha care-i observase gestul, trage, nefericitule! Ar fi exact pe măsura laşităţii şi trădării tale!

— Bertha… bâlbâi Michel, lasă-mă să-ţi spun… lăsă-mă să-ţi explic…

— Oh! Ticălosul! Şi eu care alergam să-i salvez viaţa! Nebună de spaimă, de desperare, pentru că moartea îi atârna deasupra capului, am uitat de orice; şi de onoare, şi de datorie. N-aveam decât un singur ţel, o singură dorinţă, aceea de a-i spune: „Iată Michel cum ştiu eu să iubesc!”. Ajung aici şi-l găsesc trădând toate jurămintele, călcând în picioare toate făgăduielile, neţinând seama nici de

dragoste, nici de recunoştinţă! Îl găsesc înşelându-mă! Şi cu cine? Cu fiinţa pe care o iubeam cel mai mult pe lume, după el! Cu propria mea soră! N-ai mai găsit altă femeie să-i suceşti mintea? Spune, ticălosule! strigă Bertha apucându-l pe Michel de braţ şi zgâlţâindu-l cu putere.

— Bertha, ascultă-mă, zise Michel, te conjur! Nu suntem atât de vinovaţi pe cât crezi…

— N-ascult nimic! Nu-mi ascult decât inima zdrobita de durere, sfărâmată de deznădejde! Nu-mi ascult decât glasul conştiinţei care-mi spune că eşti un laş. Doamne, Doamne! strigă ea răsucindu-şi cu degetele crispate pletele negre, asta să fie răsplata iubirii mele pentru el, a acelei iubiri care a fost atât de oarbă, încât nu m-a lăsat să văd că domnişorul ăsta timid, nehotărât, nu era demn de dragostea mea? Oh, nebună ce-am fost! Am crezut că măcar recunoştinţa îl va lega de cea căreia i-a fost milă de slăbiciunea lui, de cea care a sfidat prejudecăţile, opinia publică, de cea care a vrut să facă din numele lui pătat un nume onorabil şi onorat!

— Ajunge! strigă Michel, destul!

— Da, un nume pătat! repetă Bertha. Lucrul ăsta te doare? Cu atât mai bine! Da, un nume pătat de ceea ce este mai odios, mai laş, mai infam: trădarea! Fiul continuă opera tatălui! Trebuia să mă aştept la una ca asta!

— Domnişoară, zise Michel, abuzezi de faptul că eşti femeie ca să mă insulţi nu numai pe mine, ci şi memoria tatălui meu!

— Femeie, femeie! Crezi că acum mă mai consider femeie? Ai făcut din mine cea mai nefericită dintre fiinţe? Şi pentru că nu mă lamentez, pentru că nu mă târăsc la picioarele tale, nu-mi smulg părul şi nu mă bat cu pumnii în piept, iată că dintr-o dată descoperi că sunt femeie, o fiinţă care are dreptul să fie respectată fiindcă e timidă, căreia trebuie să-i cruţi durerea pentru că e slabă! Nu, pentru dumneata, eu nu-s femeie, domnule! N-ai în faţa dumitale, începând din clipa asta, decât o fiinţă jignită de moarte şi

care la rându-i te jigneşte şi te insultă! Baroane de la Logerie, ţi-am mai spus că cel care o seduce pe sora logodnicei sale – căci am fost logodnica ta, nu-i aşa? – e un laş şi un trădător; baroane de la Logerie, nu numai că eşti un laş şi un trădător, dar mai eşti şi fiui unui laş şi al unui trădător! Tatăl tău a fost un ticălos care l-a vândut pe Charette, dar care cel puţin şi-a ispăşit crima plătind-o cu viaţa. Ţi s-a spus că a fost ucis la o vânătoare: minciună sfruntată! A fost ucis de cel care i-a descoperit fapta ticăloasă, a fost ucis de…

— Bertha ! strigă Mary, punându-i surorii sale mâna pe gură, Bertha, vrei să divulgi o taină care nu-i a ta?

Apoi, cu alt glas: — Soră, draga mea soră, dacă ai vrea să mă asculţi! Dacă ai putea să mă ierţi!

— Eu să te iert? strigă Bertha. Nu! Eşti pe măsura acestui om! Nu vă mai cunosc! Aveţi însă grijă unul de celălalt, fiindcă înşelăciunea voastră v-ar putea aduce nenorocire!

— Bertha, pentru Dumnezeu, nu vorbi astfel! Nu ne insulta, nu ne blestema!

— Mă rog, zise Bertha. Mă gândesc câtă dreptate aveau cei care ne porecliseră „lupoaicele”… Ţi-ar plăcea să auzi spunându-se: „Domnişoarele de Souday l-au iubit pe domnul Michel de la Logerie. Şi după ce le-a făgăduit la amândouă că se însoară cu ele – căci probabil că ţi-a făgăduit şi ţie, nu numai mie – le-a părăsit şi s-a însurat cu o a treia!” Cred că-ţi dai seama că ar fi prea de tot, chiar şi pentru nişte „lupoaice”.

— Bertha! Bertha!

— Dacă am dispreţuit această poreclă, continuă fata, dacă mi-am bătut joc de convenienţele saloanelor şi ale lumii, am făcut-o pentru că amândouă puteam ţine capul sus, mândre de independenţa şi de cinstea noastră. Astăzi însă, ţi-o jur, Mary, ceea ce mi-e silă să fac pentru mine voi face pentru tine: îl voi ucide pe acest om dacă nu se va

căsători cu tine! Şi aşa numele tatii va fi destul de dezonorat!

— Acest nume nu va fi dezonorat! Ţi-o jur, Bertha! strigă Mary.

— Foarte bine! Va fi o durere mai puţin pentru cea pe care n-o vei mai vedea!

Apoi, frângându-şi mâinile cu un gest de desperare: — Doamne, Doamne! I-am iubit atât de mult pe amândoi şi acum să fiu silită să-i urăsc atâta!

— Nu, n-ai să mă urăşti, Bertha! Durerea, lacrimile tale îmi fac mai mult rău decât mânia ta. Iartă-mă! Ba nu! Dacă te rog să mă ierţi, ai să mă crezi vinovată. Şi nu sunt, ţi-o jur… Am să-ţi spun totuşi adevărul, dar nu vreau nici să suferi, nici să plângi! Apoi, întorcându-şi spre Michel faţa scăldată în lacrimi: — Domnule de la Logerie, totul n-a fost decât un vis… Acum s-a terminat… Pleacă! Du-te, uită-mă!

— Mary, strigă Bertha, nu se poate…

— Ba da, se poate, zise Mary.

Bertha, sufocată de durere, îşi strânse sora la piept.

Michel, copleşit, se prăvăli pe un scăunel aflat într-un colţ al odăii.

— Iartă-ne! murmură Mary, la urechea surorii sale. Nu ne urî! Nu-i vina lui dacă maică-sa l-a crescut astfel… A făcut din el un timid care n-a avut curajul să-ţi spună că nu te iubeşte. Da, Bertha, Michel nu te-a iubit niciodată, crede-mă! Dar şi eu sunt vinovată! Fiindcă atunci când a vrut să-ţi spună acest lucru, nu l-am lăsat! Acum n-am să te mai părăsesc, Bertha! Nimeni, niciodată, nu ne va mai despărţi şi nu va mai semăna discordie între noi!

Michel, tulburat, se apropie de ele. Dar chiar în acel moment, pe pragul uşii pe care Bertha o lăsase deschisă se iviră câţiva soldaţi. Ofiţerul, pe care l-am mai văzut la hanul din Saint-Philbert, intră în odaie şi, punând mâna pe umărul lui Michel, întrebă:

— Dumneata eşti domnul Michel de la Logerie?

— Da, domnule.

— Atunci, în numele legii, eşti arestat!

— Dumnezeule! strigă Bertha. Dumnezeule mare! Am uitat de povestea asta! Ah! Eu l-am ucis, eu!

— Michel, Michel, strigă Mary care, văzând pericolul în care se afla tânărul, uitase tot ceea ce-i spusese mai înainte surorii sale, Michel, dacă va fi să mori, mor şi eu odată eu tine!

— Nu, nu, Mary, nu va muri! strigă Bertha. Stai, domnule ofiţer!

— Domnişoară, zise locotenentul cu o politeţe rece, la Saint-Philbert n-ai fost pentru mine decât o necunoscută cam suspectă. Aici, te răzvrăteşti făţiş împotriva legii, aşa că te arestez!

— Mă arestezi? Va trebui să mă ucizi, domnule, fiindcă, vie n-ai să pui mâna pe mine!

Şi înainte ca ofiţerul să-şi fi revenit din surpriză, Bertha sări pe fereastră, în curte, şi alergă spre poartă. Dar poarta era păzită de soldaţi. Uitându-se în jur, fata zări calul lui Michel care, speriat de ivirea soldaţilor şi de zgomot, alerga de colo, colo. Bertha se duse glonţ spre el, sări în şa, ajunse în locul unde zidul ce împrejmuia clădirea era pe jumătate năruit, îl trecu dintr-o săritură şi ajunse în drum.

— Nu trageţi! Nu trageţi în fata asta! strigă ofiţerul.

Dar soldaţii care alcătuiau un cordon în jurul zidului împrejmuitor nu auziră sau nu vrură să audă acest ordin şi o grindină de gloanţe căzu în jurul Berthei, pe care vigurosul bidiviu englezesc o ducea în goană spre Nantes.

CAPITOLUL LXXVIII

Placa şemineului

SĂ VEDEM CE SE PETRECE LA Nantes în acea noapte care începuse cu moartea lui Joseph Picaut şi continuase cu arestarea lui Michel de la Logerie.

Către ora nouă seara, un om în nişte straie ude de apă şi noroi se înfăţişă la prefect şi, la refuzul uşierului de a-l introduce la înaltul magistrat, îi întinse o hârtie – se pare că atotputernică – fiindcă prefectul lăsă totul baltă şi-l primi imediat. Omul, aţi ghicit, era domnul Hyacinthe. După zece minute, cât dură această întrevedere, o ceată de oameni, alcătuită din jandarmi şi din ofiţeri de poliţie, se îndreptă spre casa din *rue du Marché*, unde locuia domnul Pascal. Cum jandarmii nu luaseră nicio precauţie ca să-şi ascundă sosirea, domnul Pascal ieşi repede pe portiţa din spate, o luă pe *rue du Château*, se opri la numărul 3 şi intră. Domnul Hyacinthe, care se afla ascuns după o bornă de pe drum, îl urmări cu precauţie. După câteva minute, prefectul, avertizat de iscoadă, trimise o armata întreagă de soldaţi – o mie două sute de oameni – să împresoare casa şi străzile din jur. Intrând în casă, soldaţii se împrăştiară peste tot, păzind cu străşnicie uşile. Misiunea lor era îndeplinită, restul era treaba poliţiei. Singurele persoane care – după toate aparenţele – locuiau în acea casă, erau patru femei din înalta societate nanteză, care fură arestate imediat. Începură percheziţiile, iar cercetările efectuate întăriră convingerea autorităţii că ducesa se afla în acea casă; o scrisoare ce-i fusese adresată rămăsese pe o masă; dispariţia domnului Pascal, pe care-l văzuseră intrând acolo, dar pe care nu-l mai găsiră, le dovedi că exista pe undeva o ascunzătoare. Totul era s-o găsească. Dulapurile fură

descuiate, cele care n-aveau chei fură sparte, paturile desfăcute. Geniştii şi zidarii sondau zidurile şi podelele, bătând cu ciocanul în ele; nişte arhitecţi, aduşi imediat, declarară – după ce comparară planul interior ai casei cu cel exterior – că era cu neputinţă să existe o ascunzătoare în pereţi. În nişte nişe mici, poliţia găsi totuşi bijuterii şi argintărie, aparţinând stăpânilor acelei case. Ajunşi la mansardă, arhitecţii declarară că acolo ar fi cu neputinţă să existe vreo ascunzătoare. Atunci trecură la casele de alături, şi cercetările fură luate de la capăt.

După căutări infructuoase, percheziţiile se opriră. Prefectul dădu semnalul retragerii, lăsând totuşi, din precauţie, un număr de oameni în casă. Doi jandarmi fură puşi să stea de pază şi la mansarda atât de minuţios cercetată. Dar acolo era atât de frig, încât cei doi aproape că îngheţaseră. Atunci, unul dintre ei coborî şi aduse nişte lemne: în zece minute în cămin ardea un foc de toată frumuseţea şi, după un sfert de ceas, placa de fier din fundul şemineului era roşie. Cum începuse a se lumina de ziuă, cercetările fură luate de la capăt. Ciocanele loveau cu atâta putere în pereţi şi în podele, încât se zguduiau zidurile. Cu toată acea gălăgie cumplită, unul din jandarmi adormise. Celălalt, încălzindu-se, încetase să mai bage lemne pe foc. Simţind că-l fură şi pe el somnul, se apropie de cel care dormea şi-l zgâlţâi uşor ca să se trezească. Acesta se sculă înfrigurat; drept pentru care începu să aţâţe din nou focul. Şi fiindcă i se păru că lemnele ard greu, aruncă în sobă un teanc întreg de ziare care se aflau claie peste grămadă sub o masă. Focul se învioră brusc. Incântat, jandarmul, ca să-şi alunge plictiseala, începu să se delecteze cu unul din acele jurnale când, deodată, întregul lui edificiu pirotehnic – lemne, cărbuni şi ziare – se prăvăli, rostogolindu-se până în mijlocul odăii. În acelaşi timp, în dosul plăcii din fundul şemineului, auzi un zgomot care-l făcu să-şi închipuie că în sobă se aflau şobolani; îşi trezi camaradul şi, amândoi, se pregătiră să-i vâneze cu sabia. În

timp ce stăteau cu ochii aţintiţi, pândind ieşirea şobolanilor, li se păru că placa se mişcă. Unul din ei strigă:

— Care-i acolo?

O voce de femeie răspunse:

— Ne predăm! Dă-ne drumul! Stinge focul!

Cei doi jandarmi stinseră repede focul. Placa de fier se dădu încet la o parte, descoperind o ascunzătoare şi, o femeie, palidă la faţă, cu capul gol, cu părul ciufulit, îmbrăcată într-o rochie napolitană, a cărei fustă era ici, colo arsă, ieşi repede afară. Această femeie era alteţa sa regală, doamna ducesă de Berry. Urmară şi ceilalţi. Trecuseră şaisprezece ore de când cei închişi acolo nu puseseră nimic în gură.

Dar să vedem cum se ajunsese la această situaţie.

În momentul în care trupele se pregăteau să încercuiască acea casă, ducesa tocmai îl asculta pe domnul Pascal care îi povestea, râzând, cum îi încercuiseră casa şi cum îi trăsese el pe sfoară pe soldaţi.

Prin fereastra odăii unde se afla, ducesa privea cerul înstelat şi luna ce se ridica. Există momente în care natura pare atât de blândă şi de prietenoasă, încât ţi-e peste putinţă să crezi că liniştea ascunde un pericol. Domnul Pascal se opri brusc din povestit şi se apropie de fereastră, de unde văzu strălucind nişte baionete. Dându-se un pas înapoi, strigă:

— Salvaţi-vă, doamnă! Fugiţi!

Ducesa se năpusti spre scară şi toţi ceilalţi o urmară. Ajunsă lângă ascunzătoare, îi vârî pe toţi înăuntru după care intră şi ea.

Când soldaţii deschideau uşa casei, ea închidea placa ce masca ascunzătoarea. Am văzut cu ce grijă minuţioasă fusese făcută percheziţia. Fiecare lovitură dată în pereţi zguduia din temelii mica ascunzătoare. Ciocanele şi rângile de fier făceau să sară tencuiala de pe pereţi, să se desprindă cărămizile mai slabe. În orice clipă fugarii puteau fi îngropaţi sub dărâmături. Când jandarmii făcură focul,

placa de fier, ce masca ascunzătoarea, se încinse atât de tare, încât ducesa, care se afla chiar lângă ea, risca să ia foc. Rochia i se aprinsese de două ori, fumul o îneca, aerul devenea din ce în ce mai înăbuşitor. Prizonierii începură să respire tot mai greu. Din ochii ducesei curgeau lacrimi de mânie, pe care dogoarea i le usca pe dată. Rochia i se aprinse pentru a treia oară, şi abia izbuti s-o stingă. Dar, în mişcarea pe care o făcu atinse, fără să vrea, mânerul plăcii de fier care se întredeschise atrăgând atenţia jandarmilor. Ducesa consimţi, în sfârşit, să se predea.

Ceru să fie chemat de îndată generalul Dermoncourt. Unul dintre jandarmi se duse la parter să-l caute, fiindcă ştia că nu părăsise casa.

CAPITOLUL LXXIX

Trei inimi zdrobite

DE ÎNDATĂ CE GENERALUL SE IVI ducesa alergă înaintea lui.

— Generale, zise ea, mă predau şi mă încredinţez loialităţii dumitale!

Generalul o conduse spre un scaun şi, aşezându-se, ducesa adăugă, strângându-l de braţ:

— Generale, n-am nimic a-mi reproşa. Mi-am făcut datoria de mamă încercând să recuceresc tronul pentru fiul meu.

Deşi palidă, ducesa era atât de înfierbântată încât părea că are febră. Generalul porunci să i se aducă un pahar cu apă în care ea îşi udă degetele; apa rece păru s-o mai calmeze puţin.

În vremea asta prefectul, anunţat de cele întâmplate, îşi făcu apariţia. Se apropie de ducesă, o privi cu atenţie, abia catadixind să-şi ducă două degete la pălărie, apoi spuse:

— Da, ea e!

Şi ieşi să dea nişte ordine.

La reîntoarcere, prefectul îi ceru ducesei hârtiile. Ducesa îi zise să caute în ascunzătoare, unde va găsi un portofel alb ce rămăsese acolo. Prefectul luă portofelul şi i-l aduse.

— Domnule, zise ducesa, deschizându-l, hârtiile din acest portofel n-au nicio importanţă; dar ţin să ţi le înmânez eu însămi ca să-ţi spun ce-i cu ele.

Şi începu să-i întindă prefectului, unul câte unul, actele din portofel.

După ce prefectul isprăvi, generalul se apropie de ducesă şi-o întrebă dacă se simţea mai bine şi dacă puteau pleca.

— Unde? îl întrebă ea.

— La castel, doamnă.

— Desigur la Blaye, nu-i aşa? Ei, generale, dacă nu m-ai fi urmărit pas cu pas, ca pe un vânat de preţ, ceea ce, între noi fie vorba, e sub demnitatea generozităţii dumitale de militar încercat – nu m-ai mai fi ţinut acum de braţ. Să mergem!

Generalul îşi aruncă privirea în partea de unde veneau nişte strigăte. Zări o fată, îmbrăcată ţărăneşte, străduindu-se să treacă printre soldaţii care, uimiţi de frumuseţea chipului ei, dar şi înduioşaţi de desperarea care i se citea pe faţă, nu cutezau totuşi să se poarte cu prea mare brutalitate.

Dermoncourt o recunoscu pe Bertha şi i-o arătă ducesei. Aceasta scoase un strigăt:

— Generale, zise ea, mi-ai făgăduit că n-ai să mă desparţi de niciunul dintre prietenii mei. Las-o pe fata asta să vină la mine!

La un semn al generalului, soldaţii se dădură la o parte şi Bertha ajunse lângă ducesă.

— Iertare, doamnă! Iertare pentru că vă puteam salva, dar n-am făcut-o! Ah! Aş vrea să mor, blestemând acea iubire nefericită din pricina căreia n-am putut ajunge la vreme ca să vă scap!

— Nu ştiu ce vrei să spui, Bertha, zise ducesa apucând-o de braţ. Dar ceea ce faci acum dovedeşte că nu poţi fi acuzată de nimic! Vreau să-ţi vorbesc însă despre cu totul altceva, copila mea! Eu trebuie să-ţi cer iertare, pentru că am persistat într-o greşeală care poate că te va mâhni cumplit. Voiam să-ţi spun că…

— Ştiu totul, doamnă, zise Bertha cu ochii plini de lacrimi.

— Biata de tine! o compătimi ducesa. Vino cu mine! Timpul şi mângâierile mele poate că vor izbuti să-ţi aline durerea.

— Vă cer iertare, doamnă, dar nu vă pot urma. Am făcut un legământ pe care vreau să mi-l ţin.

— Bine, draga mea, du-te! zise ducesa bănuind cam la ce anume se gândea fata.

Ajunseră la porţile donjonului. Ducesa îşi ridică ochii spre zidurile întunecate; apoi îi întinse Berthei mâna. Fata i-o sărută, rugând-o încă o dată s-o ierte. Generalul o lăsă pe ducesă să intre, iar el se întoarse către Bertha.

— Unde-i tatăl dumitale? întrebă el încet.

— La Nantes.

— Spune-i să se întoarcă la castelul lui şi să fie liniştit.

— Vă mulţumesc în numele lui, domnule general.

— În ce te priveşte, dacă ai nevoie de ceva, îţi stau la dispoziţie, domnişoară!

— Aş vrea un bilet de liberă trecere pentru Paris.

— Când?

— Acum.

— Unde să ţi-l trimit?

— La hanul *Point du Jour,* peste drum de podul Rousseau.

— Într-o oră vei avea paşaportul, domnişoară.

Şi făcându-i un semn de rămas bun, generalul se întoarse şi pieri sub bolta întunecată a castelului. Bertha ieşi din mulţime, străbătu oraşul şi ajunse la podul Rousseau. Apropiindu-se de hanul *Point du Jour*, îşi zări tatăl aşezat pe banca de piatră din faţa uşii. În câteva ceasuri marchizul îmbătrânise cu zece ani. Înştiinţat de preotul care-l împărtăşise pe jupânul Jacques, despre primejdia în care se afla ducesa, bătrânul pornise repede spre Nantes. La o jumătate de leghe de oraş, se întâlnise cu Bertha, al cărei cal îşi scrântise piciorul. Bertha îi istorisise tatălui ei cele întâmplate la Banloeuvre. Bătrânul nu rostise niciun cuvânt. Rupsese însă în două bastonul pe care-l avea în mână şi-l aruncase în drum. Ajungând la podul Rousseau, aflară de arestarea ducesei. Bertha, necutezând să ridice ochii spre tatăl ei, alergă în oraş. Bătrânul se aşezase s-o aştepte pe banca de piatră despre care am vorbit. Durerea încercată acum era singura faţă de care filosofia lui egoistă şi epicureană era neputincioasă. Când Bertha se apropie de

el, bătrânul îi întinse tăcut o hârtie îndoită în două, pe care tocmai i-o adusese un jandarm. Era biletul de liberă trecere.

— Tată, ducesa m-a iertat; nu mă ierţi şi dumneata? zise Bertha cu un glas umil care contrasta în mod ciudat cu tonul ei semeţ de odinioară.

Bătrânul gentilom clătină trist din cap.

— Unde-l pot găsi pe Jean Oullier? întrebă el. Vreau să-l văd, vreau să plec cu el departe de ţinutul ăsta.

— Vrei să părăseşti Souday-ul, tată?

— Da.

— Şi unde ai să te duci?

— Oriunde îmi voi putea ascunde numele.

— Şi Mary? La biata Mary, care n-are nicio vina, nu te gândeşti?

— Mary va fi nevasta celui din pricina căruia s-a petrecut toată povestea asta. Nu vreau s-o mai văd nici pe Mary…

— Vei fi singur…

— Nu; îl voi avea pe Jean Oullier.

Bertha îşi plecă încet capul, apoi intră în han şi-şi schimbă hainele ţărăneşti cu nişte veşminte negre pe care şi le cumpărase în drum. Când ieşi afară, nu-l mai găsi pe bătrân unde-l lăsase. Îl zări îndreptându-se spre Saint-Philbert, cu mâinile la spate, cu capul în piept. Bertha oftă; apoi, privi pentru ultima oară câmpurile verzi ale ţinutului lui Retz, mărginite în zare de dunga albăstruie a pădurii din Machecoul. Luându-şi rămas bun de la tot, se întoarse în Nantes.

CAPITOLUL LXXX

Judecata

ÎN CELE TREI CEASURI PE CARE le petrecu, legat din cap până-n picioare, întins pe jos, între ruinele din Saint-Philbert, alături de trupul rece al lui Joseph Picaut, Courtin trecu prin toate chinurile iadului. Îşi ştia aurul lângă el, dar tocmai acest gând îi sporea spaimele. Nu cumva acest aur, care era însăşi raţiunea vieţii lui, avea să-i fie luat? Oare cine era acel necunoscut despre care îi vorbise văduvei jupânul Jacques? Şi ce era cu acea răzbunare misterioasă, de care trebuia să se teamă? Primarul din Logerie îi trecu în revistă pe toţi cei cărora le făcuse rău, în decursul vieţii sale; lista era lungă şi chipurile lor ameninţătoare începură să i se prefire prin faţa ochilor. Apoi o rază vagă de speranţă începu să-i încolţească în suflet. Oare un om care avea atâţia bani, cum avea dânsul, putea să moară? Dacă răzbunătorul îi va apărea în faţă n-avea destul aur să-i arunce la picioare ca să-l oblige să tacă? Pe urmă gândurile sale îşi schimbară cursul. Începu să se întrebe dacă acel complice al său – în care nu avea nicio încredere – nu va profita de lipsa lui pentru a-şi însuşi şi partea ce i se cuvenea. Îl vedea fugind, zdrobit sub povara sumei uriaşe pe care o căra cu sine, dar refuzând s-o împartă cu cel care totuşi avusese rolul cel mai important în această trădare. Atunci începu să se zbată, încercând să-şi rupă legaturile, dar frânghiile subţiri îi intrară şi mai adânc în carne şi-l făcură să se potolească. Visurile de bogăţie i se năruiră aidoma unui nor risipit de furtună, şi fantomele celor pe care-i persecutase se iviră din nou. Ba, la un moment dat, i se păru că totul din jur: pietre, grinzi, cornişe dărâmate, capătă viaţă şi se mişcă. Dar iată că un

zgomot de paşi îl făcu să tresară; cineva străbătea curtea interioară a castelului, apoi, nu după mult, auzi trăgându-se zăvorul de la uşă. Inima lui Courtin bătea să-i spargă pieptul. Gâfâia de spaimă, se sufoca de groază fiindcă presimţea că cel care venise era răzbunătorul anunţat de jupânul Jacques. În sfârşit, uşa se deschise. Flacăra unei torţe lumină bolta şi, la lumina ei, Courtin avu o undă de nădejde: căci cea care intrase era văduva Picaut. Courtin avu impresia că e singură, dar după ce femeia înaintă câţiva paşi, văzu în urma ei un bărbat. Courtin închise ochii şi tăcu mâlc. Cei doi se îndreptară spre el. Marianne îi dădu bărbatului facla, arătându-i-l cu degetul pe Courtin; apoi ea îngenunche lângă Joseph. Bărbatul veni lângă primar şi-i lumină chipul.

— Hai, deschide ochii, domnule, zise el. Avem de discutat şi-mi place să urmăresc privirea celor cu care vorbesc!

— Jean Oullier! strigă Courtin devenind alb ca hârtia şi zbătându-se nebuneşte ca să-şi rupă legăturile şi să fugă. Trăieşte, oh, trăieşte! murmură el.

— Chiar dacă n-ar fi fost decât fantoma mea şi tot era de ajuns ca să te îngrozească! Fiindcă ai de dat o grea socoteală, jupâne!

— Oh, Doamne! strigă Courtin ca omul care se resemnează cu soarta lui.

— Ura noastră e veche, nu-i aşa?

— Nu te-am urât niciodată, zise Courtin. Glonţul tras de mine nu-ţi era destinat dumitale; habar n-aveam cine era în tufişul acela!

— Ei, jupâne, ura mea e mult mai veche…

— Mult mai veche? întrebă Courtin care, încet, încet, începu să prindă curaj. Dar ţi-o jur că înainte de acea întâmplare nenorocită, pe care o deplâng din toată inima, nu ţi-am pricinuit niciodată niciun neajuns.

— Ai memoria scurtă, dar din păcate eu îmi aduc aminte de toate.

— De ce anume? Hai să vedem de ce anume îţi aduci aminte! Vorbeşte, jupâne Jean Oullier. Cred că n-ai să condamni un om fără să-l asculţi, n-ai să ucizi un nenorocit, fără să-l laşi să se apere?

— Cine ţi-a spus că vreau să te ucid? zise Jean Oullier cu o linişte de gheaţă. Poate conştiinţa dumitale?

— Vorbeşte! Vorbeşte, jupâne Jean! Spune de ce anume mă acuzi, în afară de glonţul acela nenorocit, şi sunt sigur că voi ieşi alb ca neaua.

— Domnule Courtin, aşa cum ai spus, acuzatul are dreptul să se apere. Deci, dacă poţi, apără-te…

— Bine, dă-i drumul… N-am de ce mă teme…

— O să vedem. Cine m-a dat pe mâna jandarmilor, la târgul din Montaigu, ca să ajungă mai repede la castelul stăpânului meu, unde ştiai că se adăpostesc nişte oaspeţi de seamă? Cine, acest lucru odată făcut, s-a ascuns într-o grădină din Montaigu şi, împrumutând o puşcă de la proprietar, mi-a ucis câinele? Cine dacă nu dumneata? Răspunde, domnule Courtin!

— Cine va cuteza să spună că m-a văzut trăgând? strigă fermierul.

— Trei persoane, care au şi depus mărturie, printre care şi cel căruia îi aparţinea puşca de care te-ai slujit!

— Puteam să nu ştiu că era câinele dumitale! Şi chiar aşa a şi fost. Habar n-am avut, pe cuvântul meu de cinste!

Jean Oullier făcu un gest de dispreţ.

— Mă rog, zise el cu aceeaşi voce de gheaţă, cine s-a strecurat în casa văduvei Pascal şi i-a vândut pe cei care se adăposteau acolo, călcând în picioare legile sacre ale ospitalităţii?

— Confirm, zise văduva ieşind din muţenia ei, confirm că lucrurile s-au petrecut întocmai.

Fermierul tresări şi nu mai cuteză să se dezvinovăţească.

— De patru luni încoace, cine mi-a ieşit mereu în cale, folosind cele mai josnice uneltiri, şi pregătind trădarea şi

vânzarea unor oameni? Căci te-am auzit cu urechile mele în landa din Bouaimé tocmindu-te.

— Ţi-o jur, zise Courtin care continua să-şi închipuie că Jean Oullier îi purta pică numai pentru rana făcută, ţi-o jur că habar n-aveam cine se afla în tufişul acela nenorocit!

— O, dar eu nu-ţi reproşez că ai tras în mine! Nu ţi-am spus un cuvânt despre asta! Lista crimelor dumitale e destul de lungă şi fără această fărădelege.

— Vorbeşti de crimele mele, Jean Oullier, dar uiţi că tânărul meu stăpân, care în curând va fi şi al dumitale, îmi datorează viaţa! Dacă aş fi fost un trădător, aşa cum spui, l-aş fi dat pe mâna soldaţilor care treceau zi şi noapte pe lângă uşa mea.

— Dacă ţi-ai salvat stăpânul, ai făcut-o pentru că această pretinsă generozitate era folositoare planurilor dumitale; şi poate că ar fi fost mai bine pentru cei doi tineri să nu-i amesteci în intrigile dumitale ruşinoase. Asta-i ceea ce-ţi reproşez, Courtin, şi asta mă face să te urăsc şi mai mult.

— Dovada că nu ţi-am vrut niciodată răul, Jean, e că, dacă voiam, de mult n-ai mai fi fost printre cei vii.

— Ce vrei să spui?

— Când tatăl lui Michel a fost ucis, mai bine-zis asasinat, dacă e să spunem lucrurilor pe nume, la zece paşi de el se afla un vânător care a văzut totul, şi acel vânător se numea Courtin.

Jean Oullier tresări.

— Da, continuă fermierul, acel vânător a văzut glonţul dumitale care l-a prăvălit în iarbă pe baron.

— Dacă vânătorul susţine acest lucru, înseamnă că spune adevărul. Da, eu l-am ucis. Dar nu e vorba de o crimă, ci de o ispăşire şi sunt mândru că l-am putut pedepsi!

— Vrei să mă ucizi aşa cum l-ai ucis şi pe tatăl baronului Michel?

— Vreau să-l pedepsesc pe cel care a vândut-o pe ducesă; vreau să-l pedepsesc pe cel care mi-a ucis câinele şi a tras în mine; vreau să-l pedepsesc pe cel din pricina căruia şi-au

pierdut viaţa contele de Bonneville, Pascal şi Joseph Picaut şi bietul Jacques... Vreau să-l pedepsesc pe cel care şi-a trădat stăpânul şi care...

— Mai bine ai grijă ca acest stăpân, pe care spui că l-am trădat, să nu-ţi ceară socoteală de moartea tatălui său...

— Tânărul este drept şi cinstit şi dacă mă va trage la răspundere îi voi povesti ce-am văzut în pădurea din Chabotière.

— Cine va dovedi că spui adevărul? Nu există decât un singur om, şi acel om sunt eu! Lasă-mă să trăiesc, Jean şi, la fel ca şi femeia asta, mai adineauri, atunci când va fi nevoie, mă voi ridica şi voi spune: „Confirm”!

— Frica te-a făcut să-ţi pierzi minţile, Courtin! Domnul Michel nu va invoca niciun martor atunci când Jean Oullier îi va spune: „Iată care-i adevărul!” Tu, jupâne Courtin, ai făcut însă mult mai mult rău decât a făcut răposatul baron Michel.

— Fie-ţi milă! Nu mă ucide!

— Dacă te-ai ruga de pietrele astea din jur, poate că ele s-ar milostivi! Eu nu!

— Ajutor! Marianne, scapă-mă! Îţi dau bani! Am aur! Ba nu, n-am nimic! De spaimă, am început s-o iau razna! Jean, nu mă poţi ucide astfel! Eşti soldat, nu eşti un criminal de rând! Măcar dezleagă-mă!

— Cine ţi-a spus că vreau să te omor? Uită-te la rana pe care mi-ai făcut-o şi care încă mai sângerează. Sunt slab, abia mă pot ţine pe picioare! Sunt un proscris. Pe capul meu s-a pus un preţ considerabil. Nu te ucid. Sunt atât de sigur că-ţi vei primi pedeapsa, încât iată, îţi redau libertatea!

— Îmi redai libertatea? zise Courtin năucit..

— Da... Pleacă! Nu-mi mulţumi. Nu vreau să se spună că Jean Oullier a ucis un om care nu se putea apăra. Sunt sigur că-ţi vei primi pedeapsa! Du-te! Ia-ţi aurul blestemat şi pleacă!

Şi rostind aceste cuvinte, Jean Oullier îşi scoase cuţitul şi tăie frânghiile cu care era legat primarul. Acesta se ridică de jos, clătinându-se, înainte de a pleca se mai uită o dată înapoi, de teamă ca Jean Oullier să nu-i fi întins o cursă. Dar bătrânul îi arătă uşa. Nebun de bucurie, Courtin se năpusti afară. După ce dispăru, văduva Picaut veni spre Jean Oullier şi-i întinse mâna.

— Auzindu-te, mi-am adus aminte de vorbele bietului meu bărbat, care avea dreptate când îmi spunea că nobleţea sufletească se poate ascunde şi sub straiul cel mai modest. Cum te mai simţi?

— Mai bine.

— Unde te duci acum?

— La Nantes. Mi-e teamă că Bertha, după cele istorisite de mama dumitale, n-a ajuns acolo.

— Bine. Dar măcar ia o barcă. Te va scuti de cel puţin jumătate din oboseala drumului.

— Fie! răspunse bătrânul.

Şi se duse împreună cu Marianne până la locul unde-şi ţineau pescarii bărcile trase pe nisip.

CAPITOLUL LXXXI

Unde se vede cum un om care are asupra lui cincizeci de mii de franci poate fi uneori stingherit de atâta bănet

DE ÎNDATA CE JUPÂNUL COURTIN se văzu scăpat dintre ruinele castelului din Saint-Philbert, începu să alerge ca un smintit. Fugea fără să se întrebe încotro îl duc paşii. Dar, după ce făcu vreo jumătate de leghe spre Machecoul, ostenit, sufocat de atâta goană, se prăvăli pe malul unui şanţ unde încet, încet, începu să-şi vină în fire. După care se gândi ce are de făcut. Primul lui plan fu să se ducă imediat acasă; dar renunţă repede la el. La ţară, cu duşmăniile pe care şi le atrăsese, n-ar fi fost în siguranţă. Cel mai bine era să se ducă la Nantes. Acolo n-avea de ce se teme. În acel moment, Courtin îşi duse mâna la chimir, ca să şi-l scoată, fiindcă banii atârnau greu. Gestul acesta îi hotărî soarta. Gândul la banii pe care-i mai avea de primit puse din nou stăpânire pe el. Nu mai şovăi deci nicio clipă şi o porni spre Nantes. După vreo cinci sute de paşi ajunse într-un loc unde şoseaua trecea chiar pe lângă lacul Grand-Lieu. Speriat de ameninţarea lui Jean Oullier, Courtin se oprea mereu ca să tragă cu urechea. Părându-i-se că aude tropotul unui cal, se vârî repede după nişte trestii. Dar, chiar în stânga lui, auzi zgomotul unor lopeţi care loveau încetişor apa. Se uită în partea de unde venea acest zgomot şi zări, în întuneric, o barcă ce luneca încet de-a lungul ţărmului. Sigur că era vreun pescar care se ducea să scoată plasele puse în ajun. Între timp, tropotul calului se apropia din ce în ce. Zgomotul potcoavelor pe piatra de pe drum îl înspăimântă atât de tare pe Courtin,

încât şuieră încetişor ca să-i atragă atenţia pescarului. Acesta, auzindu-l, din câteva lovituri de vâslă, fu lângă el.

— Poţi să traversezi lacul şi să mă duci până la Port-Saint-Martin? Ai un franc de la mine.

Pescarul, înfăşurat într-un soi de bluzon de pânză groasă, a cărui glugă îi ascundea chipul, nu răspunse decât printr-o înclinare a capului. În clipa în care călăreţul ajunse în dreptul lui Courtin, acesta sări în barcă, iar pescarul, ca şi cum i-ar fi intuit dorinţa, începu să se îndepărteze repede de mal. După zece minute, şi copacii şi drumul abia se mai zăreau. Courtin nu-şi mai încăpea în piele de bucurie. Ce noroc cu barca aia care-i ieşise în cale drept la ţanc! Ajuns la Port-Saint-Martin nu mai avea de făcut decât o leghe până la Nantes, o leghe pe un drum frecventat la orice oră din zi şi din noapte, iar odată în Nantes, era salvat. La un moment dat, băgă de seamă că pescarul se îndepărtase cam mult de mal şi că era vremea să ajungă la Port-Saint-Martin. Dar când se uită mai bine văzu că Port-Saint-Martin rămăsese undeva, în dreapta. Aşteptă câteva momente, crezând că era vorba de vreo manevră a pescarului, care, din cauza curenţilor, nu putea acosta. Dar pescarul vâslea cu nădejde, îndreptându-se spre mijlocul lacului.

— Hei, omule, zise în sfârşit Courtin; n-ai înţeles bine. Nu mă duc la Port-Saint-Père, ci la Port-Saint-Martin. Aşa că ia-o într-acolo!

Pescarul rămase mut.

— Hei, n-auzi? Eşti surd? strigă fermierul supărat.

Dar cum pescarul nu răspunse nici de data asta, Courtin se repezi şi-i trase în jos gluga care-i ascundea chipul. În aceeaşi clipă, scoase un strigăt înăbuşit şi căzu în genunchi, în mijlocul bărcii.

Pescarul lăsă vâslele şi spuse:

— Hotărât, jupâne Courtin, pronia e împotriva dumitale. Nu te-am căutat, dar văd că ai venit singur la mine. Poate că peste un timp te-aş fi uitat, dar mi-ai ieşit din nou în cale! Eşti condamnat, Courtin! De data asta zău că te voi ucide!

Căieşte-te şi roagă-te pentru ca moartea să nu-ţi fie prea grea!

— Nu, nu, n-ai să faci asta! Nu poţi ucide cu atâta sânge rece. Nu se poate!

— Dacă ai fi fost tată de familie, dacă ai fi avut o nevastă, o mamă, o soră care să te aştepte, poate că rugăminţile tale m-ar fi înduplecat. Dar nu, tu n-ai trăit decât pentru tine, i-ai urât pe oameni şi le-ai răsplătit binele cu răul. N-ai iubit pe nimeni, nimeni nu te-a iubit, ai făcut, cum se spune, umbră pământului de pomană. Pregăteşte-te! Îţi las câteva minute ca să te căieşti!

— Oh, zise Courtin îngrozit, crezi că-mi ajung câteva minute ca să mă căiesc pentru toate cele făptuite în decursul unei vieţi? Lasă-mă să trăiesc şi-ţi făgăduiesc că tot restul vieţii mele nu voi face altceva decât să-mi ispăşesc păcatele!

— Nu, Courtin! Dacă trăieşti, ai să săvârşeşti alte fărădelegi şi mai mari. Singura pedeapsă care ţi se cuvine e moartea!

Courtin nu răspunse. Cum stătea cu mâna pe o vâslă, îl străfulgeră un gând. Apucă încetişor acea vâslă, apoi ridicându-se brusc, dădu să-l pocnească în cap pe Jean Oullier. Dar bătrânul se feri şi vâsla, izbindu-se cu putere de marginea bărcii, se făcu ţăndări. Jean Oullier sări şi-l apucă pe Courtin de gât. Paralizat de spaimă, fermierul căzu grămadă în fundul bărcii.

— Aha, frica de moarte a trezit în tine o fărâmă de curaj! Dacă-i aşa, apără-te! strigă Jean Oullier, aruncând un pumnal la picioarele fermierului.

Dar acesta nu mai era în stare nici măcar să se mişte. Groaza de moarte aproape că-l paralizase.

— Ei drăcie! strigă Jean Oullier, nu pot ucide un om aproape mort!

Atunci bătrânul se uită de jur împrejur, ca şi cum ar fi căutat ceva. Natura era calmă, noaptea tăcută. O adiere abia simţită încreţea faţa lacului; nu se auzea decât ţipătul

păsărilor de apă, care zburau pe lângă barcă şi ale căror aripi pătau cu negru fâşia purpurie a aurorei, ce începea să se ivească la răsărit. Jean Oullier se întoarse brusc spre Courtin şi-l scutură de braţ.

— Ascultă jupâne, dacă nu vrei să te aperi, am să te oblig!

Şi, în aceeaşi clipă, izbi zdravăn cu piciorul în marginea bărcii. Scândura, pe jumătate putredă, se rupse şi apa năvăli în barcă. Courtin, simţind răceala apei, sări în sus.

— Courtin, zise Jean Oullier, prima oară nu te-am putut ucide pentru că erai legat. A doua oară ai refuzat, ca un laş, să te aperi. Să vedem acum ce-ai să faci! Dacă izbuteşti să scapi, norocul tău! Eu nu-mi voi mânji mâinile cu sângele tău!

Courtin, îngrozit, începu să se mişte de colo, colo, ca un şoarece în capcană.

— Ajutor! Salvaţi-mă! strigă el, privind îngrozit apa care năvălea în barcă. N-apucă să mai strige încă o dată ajutor, că barca, plină de apă, se răsuci cu putere, apoi, fugind de sub picioarele celor doi, se lăsă încet pe fundul lacului. Courtin izbuti să iasă la suprafaţă şi apucând cea de a doua vâslă, care plutea lângă el, încercă să se menţină deasupra apei.

— Ajutor! Ajutor! strigă el. Ajută-mă să ajung la mal, jupâne, şi-ţi dau tot aurul pe care-l am!

— Aruncă aurul acela blestemat! E singura ta şansa să te salvezi şi singurul sfat pe care ţi-l pot da!

— Nu! Nu! strigă el. Nu pot renunţa la bani! Am să-i salvez şi pe ei!

Şi rostind aceste cuvinte, încercă să înoate. Dar n-avea nici puterea, nici dibăcia lui Jean Oullier. Pe de altă parte, aurul pe care-l purta la brâu atârna atât de greu, încât îl trăgea mereu la fund. Încercă să-l strige pe Jean Oullier, dar acesta începuse de mult să înoate şi era de-acum la vreo sută de metri de el. Atins de aripa morţii, se hotărî, în sfârşit, să-şi desfacă de la brâu chimirul. Dar, neîndurându-se să-i dea drumul în apă, îl ţinu strâns în mână. Izbuti să

mai iasă o dată la suprafaţă, după care se prăvăli pentru totdeauna în adâncuri, victimă a lăcomiei sale fără de margini. Jean Oullier, care întoarse capul să vadă ce face Courtin, nu mai zări decât câteva cercuri largi la suprafaţa apei. Bătrânul era un bun înotător. Totuşi rana încă nevindecată, oboselile şi emoţiile din acea noapte îi sleiseră puterile. La o sută de paşi de mal simţi o slăbiciune cumplită, mii de ace îi înţepară mâinile şi picioarele, trupul nu-l mai asculta, urechile îi vâjâiau, ochii i se împăinjeniră. Sfârşit, îşi lăsă trupul să plutească în voie…

În clipa în care soarele se ivea la orizont, ieşind de după munţii albăstrii ce se vedeau în zare şi aurind cu fazele sale oglinda întinsă a lacului, Courtin îşi dădea sfârşitul, iar ducesa de Berry era arestată.

În acelaşi timp, Michel, păzit de soldaţi, era dus la Nantes.

După vreo jumătate de ceas de mers, locotenentul care comanda detaşamentul se apropie de el şi-i zise:

— Pari a fi un om de treabă. Văd că te stânjenesc grozav cătuşele de la mâini. Dacă ţi le scot, îţi dai cuvântul că nu fugi?

— Domnule, răspunse Michel, îţi mulţumesc, şi-ţi dau cuvântul că, indiferent din ce parte mi-ar veni vreun ajutor, nu voi pleca fără îngăduinţa dumitale.

Noaptea fusese frumoasă, răsăritul soarelui era măreţ; florile, încă umede de rouă, străluceau ca nişte diamante; aerul era plin de miresme; păsările cântau pe ramuri.

Ajuns la marginea lacului Grand-Lieu, locotenentul îi arătă lui Michel ceva negru care plutea pe apă, la vreo cincizeci de paşi de mal.

— Ce-o fi acolo?

— Parc-ar fi trupul unui om…

— Ştii să înoţi?

— Puţin.

— Ah, dacă ştiam să înot, până acum aş fi fost în apă, domnule!

Michel nu mai aşteptă alt îndemn; se dezbrăcă într-o secundă şi sări în lac. După câteva minute aducea pe mal trupul, ce părea neînsufleţit, al lui Jean Oullier. Soldaţii, care sosiseră şi ei, se înghesuiau în jurul înecatului. Unul îşi scoase plosca de la brâu şi-i turnă bătrânului, în gură, câteva picături de rachiu. Jean Oullier deschise ochii şi, primul om pe care-l văzu, fu Michel.

— Iată-ţi salvatorul, amice! strigă locotenentul, arătându-i-l pe Michel.

— Doamne… Tocmai fiul lui… murmură bătrânul. Îţi mulţumesc! Înseamnă că m-ai iertat..

EPILOG

ÎNTR-UNA DIN ZILELE ANULUI 1843, către ora şapte seara, o trăsură greoaie se opri în faţa porţii mânăstirii Carmelitelor din Chartres. În trăsură se aflau cinci persoane: doi copii de vreo opt, nouă ani, un bărbat şi o femeie între treizeci şi treizeci şi doi de ani şi un bătrân, care, cu tot părul lui alb, era încă verde. Deşi îmbrăcat modest, bătrânul stătea alături de femeie, în fundul trăsurii; ţinea, pe genunchi, pe unul din cei doi copii care se juca bucuros cu inelele lanţului de oţel de la ceasul vârât în buzunarul jiletcii. Mâna aspră şi zbârcită a bătrânului îl mângâia pe copil pe pletele mătăsoase. Vizitiul coborî de pe capră şi, apropiindu-se de geamul trăsurii, spuse:

— Aici e!

Femeia strânse mâna bărbatului ei şi două lacrimi mari i se rostogoliră de-a lungul obrajilor.

— Du-te, Mary, şi curaj! îi zise bărbatul, în care cititorii noştri l-au recunoscut, desigur, pe Michel de la Logerie. Îmi pare rău că regulile acestei mânăstiri nu-mi dau voie să vin cu tine!

— Ai să-i vorbeşti şi despre mine, nu-i aşa? zise bătrânul.

— Da, Jean, răspunse Mary.

Femeia coborî şi intră în mânăstire.

— Sunteţi persoana pe care o aşteaptă stareţa noastră? întrebă o maică.

— Da.

— Atunci veniţi cu mine vrea să vă vadă.

Carmelita o conduse pe Mary de-a lungul unui coridor umed şi întunecos, în care dădeau o mulţime de uşi. Deschise una din aceste uşi şi-i făcu semn lui Mary să intre.

Aceasta şovăi o clipă fiindcă, de emoţie, simţea că se înăbuşă. Adunându-şi curajul, trecu pragul şi se trezi într-o chilie de vreo opt picioare, în care nu se aflau alte mobile decât un pat sărăcăcios, un scaun obişnuit şi un scaun de rugăciune. Pe pat zăcea o femeie, al cărei chip străveziu şi subţiat părea de ceară. Femeia era, sau mai curând fusese, Bertha. Acum se numea maica Sainte-Marthe, stareţă la mânăstirea Carmeliteior din Chartres. Văzând-o pe Mary intrând, Bertha îşi deschise braţele. Cele două surori rămaseră strâns îmbrăţişate, Mary udând cu lacrimile ei faţa Berthei. Căci din ochii adânciţi în orbite ai celeilalte se părea că lacrimile secaseră.

— Soră, soră, murmură Mary, cine-ar fi zis vreodată că ne vom reîntâlni astfel?

— Aşa a fost să fie, şopti Bertha. Acum, s-a terminat… Mă duc şi eu după tata… Spune-mi, mai părăsesc pe cineva în afară de tine?

— Da, Bertha… În primul rând pe Jean Oullier, care trăieşte şi care te iubeşte aşa cum te-a iubit întotdeauna…

— Şi pe mai cine?

— Pe bărbatul meu… Şi pe cei doi copii ai noştri… Pe băiat îl cheamă Pierre, iar pe fetiţă Bertha…

O uşoară roşeaţă trecu peste chipul muribundei.

— Dragii de ei! murmură ea.

În aceeaşi clipă, Mary văzu mâna Berthei căutând-o pe a sa şi simţi cum îi strecoară în palmă un mic medalion. Voi să se uite la el, dar Bertha n-o lăsă.

— Nu, nu acum… şopti ea. Mai târziu… şi căzu istovită pe pernă.

Carmelita se apropie de Mary şi-i şopti:

— Doamnă, regulile ordinului nostru nu vă îngăduie să mai rămâneţi în această chilie. E vremea să plecaţi…

— Bertha! Bertha! strigă Mary hohotind de plâns. Am trăit aproape douăzeci de ani alături una de alta, fără să ne despărţim nici măcar o zi, unsprezece ani departe una de

cealaltă, şi acum nu putem sta nici măcar un ceas împreună…

Dar Bertha nu-i mai răspunse.

— Oh! Nu te pot părăsi astfel! strigă Mary strângând-o pe Bertha în braţe şi sărutând-o. Buzele Berthei răspunseră printr-un tremur uşor. Apoi vru să facă un semn de adio cu mâna, dar nu mai avu putere şi mâna îi căzu inertă pe pat. Se sfârşise. Carmelita o scoase încetişor pe Mary, orbită de lacrimi; afară din chilie, apoi luând-o de braţ o conduse spre poartă. Înainte de a trece pragul porţii, Mary se opri şi deschise medalionul. Conţinea o şuviţă de păr castaniu şi un mic bileţel pe care scria: *Din noaptea de 5 iunie 1832.*

— O, Doamne! murmură Mary, calvarul bietei mele surori a durat unsprezece ani!

{1}. În limba franceză, *la louve* înseamnă lupoaică, dar mai înseamnă şi femeie dezmăţată, desfrânată.

{2}. Roşcovanul şi nevăstuica (fr.)

{3}. *Marie Caroline de Bourbon, ducesă de Berry* (1798 – 1870), care a încercat zadarnic să ridice Vandeea, în 1832, împotriva lui Louis-Philippe, ca să-l pună pe tron pe fiul ei, Henric al V-lea, în calitate de urmaş al lui Carol al X-lea (n. tr.).

{4}. Partizan al lui Louis-Philippe d'Orleans, „regele-cetăţean" care a domnit pînă la 1848, când a fost silit să abdice de către revoluţia burghezo-democratică (n. tr.).

{5}. Bucurie de scurtă durată (fr.).

{6}. Monarhia instaurată după revoluţia din 27—29 iulie 1830, având în frunte pe Louis Philippe d'Orleans (n. tr.).

{7}. General al lui Nabucodonosor despre care se spune că a fost ucis în timpul somnului de Iuditha, la porţile Bethuliei, oraş pe care îl asedia (n.tr.).

{8}. Prin ţinută, s-a vădit zeiţa (lat.)